

Kültürel Belleğin Aynası

Toyılar ve Toyadları (Heortonimler)

Editör: İbrahim ŞAHİN

Editör: İbrahim ŞAHİN

KÜLTÜREL BELLEĞİN AYNASI
Toy lar ve Toy ad lar ı (Heortonimler)

e-ISBN 978-625-8656-10-7

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2026, PEGEM AKADEMI

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır; indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilmektedir.

I. Baskı: Şubat 2026, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Durmuş

Dizgi-Grafik Tasarım: Beyza Nur Erdoğan

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sayfa Basım Sanayi Ticaret Ltd. Şti.

İvedik OSB Matbaacılar Sit. 1514. Cad. No: 23-25

Yenimahalle/ANKARA

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 77079

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi

Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: yayinevi@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Ad verme eylemi, insanoğlunun çevreyi algılama, dünyayı tanımlama sürecinin en önemli aşamalarındandır. Hangi özelliklerin ön plana çıkartılacağı hangi özelliklerin arka plana itileceği değerlendirilerek adlandırılan bir olgu; artık sınırları çizilmiş, anlaşılabilir, anlatılabilir ve hatırlanabilir bir varlık demektir. Buna bağlı olarak özel adları (onimler); herhangi bir insan topluluğunun (cemaat, uruk, boy, millet vb.) ortak belleğini, değerler bütünü, hayat görüşünü yansıtan önemli göstergeler olarak değerlendirmek mümkündür.

Bayram, şenlik, toy, şölen, festival, panayır, anma, mahya, hayır, gün, tören vb. isimler altında anılan etkinliklere verilen isim anlamına gelen toyardları (heortonimler), yalnızca bir etkinliğin adı olmanın ötesinde; toplumsal belleğin, toplumun değer yargılarının ve zaman algısının zihinlerde yer bulmasını, sabitlenmesini sağlayan önemli dil hazineleridir. Bu adların araştırıldığı toyardbilim (heortonimi) alanı ise toyardlarını; yapı, köken, anlam, ortaya çıkış gelecekleri [(bu çerçevede ulus-dil (etnolingüistik), ulus-kültür (etnokültürel))] açılarından araştırılan dilbilim sahasıdır.

Özbekistan Kalkınma Bakanlığı ile TÜBİTAK'ın 2023 yılındaki ortak çağrılarının kapsamında kabul edilen ve hâlen devam etmekte olan “Özbekçe ve Türkçe Geortonimlerin Dilsel-Kültürel ve Etno-Dilsel İncelemesi” isimli projenin bir çıktısı olarak hazırlanan bu çalışma, Türkiye’den derlenen 3000 civarındaki malzeme esasında hazırlanan bir monografidir.

Daha önce farklı bilim uzmanları tarafından, çoğunlukla münferiden, ele alınan bayramlar ilk kez bu eserde, adbilim bakış açısıyla, Türkiye ölçeğinde derlenen 3000 malzeme esasında sistemli olarak çalışılmıştır. Çalışmada, üç kez düzenli olarak organize edilen ve halen devam etmekte olan etkinlik adları değerlendirmeye alınmıştır. Derleme alanının büyüklüğü ve malzemenin çokluğu, tüm etkinlikleri görmeye ve yerinde gözlemde bulunmaya engel teşkil etmişse de proje süresince mümkün olduğunca etkinliklere gidilmiş, gidilemeyen etkinliklerle ilgili inceleme ve değerlendirmeler metadeta (üst veri) kullanılarak yapılmıştır. Malzeme, toyardlarında kodlanan/etiketlenen kavramı dikkate alan ve ilk kez bu çalışmada kullanılan bir sınıflandırma esasında tasnif edilip incelenmiştir.

Araştırmada, toyardlarının açıklanması sırasında betimsel yöntem kullanılırken, malzemenin sınıflandırılması sırasında zaman zaman karşılaştırmalı zaman zaman da istatistiki yöntemden yararlanılmıştır. Sınıflandırma sırasında, her bir başlık altına giren toyardları verilmiş; sonrasında bu grubu temsilen bir toyardı seçilerek ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Açıklamada, toyardlarının hangi sebeple ve ne zaman ortaya çıktığı; yapısı, tarihsel arka planı ve kültürel bağlamı, etkinliğin bireysel ve toplumsal işlevleri mümkün olduğunca detaylı bir biçimde izah edilmiş; ayrıca toyardında kodlanan kavramın Türk adcıl düzenine (Türk onimik sisteminde) etkileri de örneklerle gösterilmiştir.

Türkiye’deki toyardlarının kapsamlı bir envanterini ve incelemesini içeren bu eserin, yalnız adbilim (özelde toyardbilim) alanında çalışan araştırmacılar için değil; kutlamalarla ilgilenen tüm diğer alan (toplumbilim, budunbilim, halkbilim vb.) uzmanlarının da ilgisini çekeceğini ve yapacakları araştırmalarda müracaat edebilecekleri bir eser olduğunu düşünüyor ve umut ediyoruz.

Bir buçuk yıllık bir takım çalışmasının ürünü olan bu eser, elbette TÜBİTAK ve Özbekistan Kalkınma Bakanlığı’nın destekleri olmasaydı var olamazdı. Kitap içerisindeki bölümlere yazarlık yapan ve aynı zamanda araştırmacı, bursiyer olarak projenin yükünü taşıyan meslektaşlarımız olmasaydı da böyle bir eser ortaya çıkmazdı. Dolayısıyla, bu eserin yaratımında desteğini gördüğümüz adı geçen kurumlarımıza ve zaman ayırıp akıl teri döken araştırmacı meslektaşlarımıza teşekkür eder; kendilerini tüm kalbimle kutlarım.

Prof. Dr. İbrahim ŞAHİN
İzmir / Şubat 2026

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Giriş.....	1
<i>Prof. Dr. İbrahim ŞAHİN</i> , Ege Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-0167-2568	
1. Bölüm: Kişitoyadları / Antropoheortonimler.....	16
<i>Prof. Dr. İbrahim ŞAHİN</i> , Ege Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-0167-2568	
2. Bölüm: Bitigtoyadları / Doküheortonimler.....	41
<i>Cihangir DEMİR</i> , Ege Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-2889-9447 <i>Ezgi ÇALIŞKANER</i> , Ege Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-9592-6177	
3. Bölüm: Ödtoyadları / Kronoheortonimler.....	52
<i>Dr. Öğr. Üyesi Ragıp MUHAMMED</i> , Ege Üniversitesi ORCID No: 0000-0001-5306-820X	
4. Bölüm: Köktoyadları / Etnoheortonimler.....	74
<i>Cihangir DEMİR</i> , Ege Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-2889-9447	
5. Bölüm: Ösümtoyadları / Fitoheortonimler.....	88
<i>Öğr. Gör. Dr. Ebru ADA KOKDAŞ</i> , İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-4862-9209	
6. Bölüm: Añtoyadları / Zooheortonimler.....	124
<i>Cihangir DEMİR</i> , Ege Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-2889-9447	
7. Bölüm: Barıntoyadları / Hremaheortonimler.....	137
<i>Prof. Dr. Serpil ERSÖZ</i> , Manisa Celal Bayar Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-9700-3747	

8. Bölüm: Ulugtoyadları / Mitoheortonim.....	149
<i>Cihangir DEMİR</i> , Ege Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-2889-9447 <i>Merve İRİYARI</i> , Ege Üniversitesi ORCID No: 0000-0003-4141-1626	
9. Bölüm: Yertoyadları / Topoheortonimler.....	162
<i>Dr. Öğr. Üyesi Ragıp MUHAMMED</i> , Ege Üniversitesi ORCID No: 0000-0001-5306-820X	
10. Bölüm: Uztoyadları / Tekhneheortonimler.....	184
<i>Prof. Dr. Serpil ERSÖZ</i> , Manisa Celal Bayar Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-9700-3747	
11. Bölüm: İştoyadları / Ergoheortonimler.....	194
<i>Munise ÖNER DEMİR</i> , Ege Üniversitesi ORCID No: 0000-0001-8273-2130	
12. Bölüm: Alantoyadları / Kladoheortonimler	204
<i>Munise ÖNER DEMİR</i> , Ege Üniversitesi ORCID No: 0000-0001-8273-2130	
13. Bölüm: Törentoyadları / Ritoheortonimler.....	253
<i>Cihangir DEMİR</i> , Ege Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-2889-9447	
14. Bölüm: Töretoyadları / Politoheortonimler.....	267
<i>Öğr. Gör. Dr. Ebru ADA KOKDAŞ</i> , İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi ORCID No: 0000-0002-4862-9209	
15. Bölüm: Köpözlü Toyadları / Politematik Heortonimler	287
<i>Munise ÖNER DEMİR</i> , Ege Üniversitesi ORCID No: 0000-0001-8273-2130	
Sonuç	301

GİRİŞ

Prof. Dr. İbrahim ŞAHİN, Ege Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0167-2568

TÜBİTAK ve Özbekistan Kalkınma Bakanlığınca desteklenen ve halen devam etmekte olan “Özbekçe ve Türkçe Geortonimlerin Dilsel-Kültürel ve Etno-Dilsel İncelemesi” adlı proje kapsamında üretilen bu çalışmanın konusu; *bayram, şenlik, şölen, toy, anma, mahya, hayır, program, etkinlik* vb. isimler altında anılan heortonimler olup amacı; Türkiye’deki bu tür adların envanterini çıkarmak, bunların dil yapılarını, anlamlarını, ortaya çıkış geleneklerini belirlemek, bu yolla işaretledikleri etkinliklerin ifade ettikleri dil-kültür, ulus-dil özelliklerini açığa çıkarmaktır.

Özel adları, ortaya çıkışları (kök, yapı, anlam vs.) ve ifade ettikleri millî-medenî ve kültürel özellikleri yönüyle araştıran adbilim alanı, çoğunlukla yerad-bilim (toponimi) ve kişiadbilim (antroponimi) alanlarıyla tanınmakla birlikte; onun kökadbilim (etnonimi), hayvanadbilim (zoonimi), bitkiadbilim (fitonimi), örgütadbilim (ergonimi), mitadbilim (mitonimi), yıldızadbilim (astronimi), rüz-garadbilim (anemonimi), belgeadbilim (dokümantonimi) gibi nisbeten az bilinen alanları da giderek araştırmacıların dikkatini çekmektedir (Şahin, 2015a).

Dünya adbilimcilerinin yeni yeni gündemine gelen bu alanlarından biri de Türkçede *zamanadı* terimiyle karşılanan *hrononym (/chrononym)*’dir. Taş Devri, Eski Çağ, Bilişim Çağı; Seferberlik Dönemi, Tanzimat Devri vb. zaman dilimlerinin, bölümlerinin özel adlarını inceleyen bu sahanın (Podol’skaya, 1988, s. 147; Şahin 2015a, s. 60-62) kapsamına; bayram, şenlik, festival, vb. zamana ayarlı etkinliklerin özel adları anlamına gelen heortonimler (Rus. Geortonim) de girmektedir (Podol’skaya, 1988, s. 48; Galkowski 2020, s. 75; Ulukov ve Salihacayeva vd. 2025, s. 5). Yun. *ἑορτή* (heorte) ‘bayram’ + onim ‘özel ad’ sözcüklerinin birleşiminden doğan heortonim (Rus. geortonim) terimi (Podol’skaya, 1988, s.48) kapsamında; çağdaş ve tarihi kaynaklardaki heortonimlerin tespiti, onları isimlerinin ortaya çıkışları, tarihi gelişimleri (köken, yapı, anlam vb.), türevdeşleri, varsa başka dillerdeki adları; onların dil-millet (etnolinguistik) ve dil-külür (linguakültür) özellikleri araştırılır.

Literatür Özeti: Bayramları, şenlikleri, festivalleri, anmaları vs. sosyoloji, halkbilim, tarih, turizm alanlarının bakış açısıyla ele alan bilimsel çalışmaları bir kenara bırakırsak bu tür etkinlikleri merkeze alan adbilimcil (onomastical) araştırmaların dünya literatüründe sınırlı olduğu görülmektedir. Özellikle çok mik-

tardaki heortonimin araştırılması sırasında, adbilim alanının “terim, tanım ve takson”unu gözeterek, onları karakterize eder nitelikte bir sınıflandırmanın bulunmadığı söylenebilir. Bu çerçevede istisna sayılabilecek şu çalışmaları anabiliriz:

Kerret ve Tal (2018) heortonimleri *dinî* ve *lâdinî* olarak iki grupta sınıflandırmayı uygun görürken G Machdalena ve arkadaşları (2023) Endonezya’da, Batı Cava’da yaşayan Sundalılara ait heortonimleri; *dinî kutlamalar, doğumdan ölüme kadar insan hayatının çeşitli aşamalarına ait kutlamalar, doğa ile ilgili festivaller ve tarım ritüelleri* olarak dörde ayırmaktadır (s. 1742). Galkowski ise heortonimleri; *gerçek/tipik heortonimler (dini bayramlar) ve yarı/olağandışı heortonimler (seküler bayramlar, kutlamalar vs.)* olarak ikiye ayırır (2020, s. 88).

Türkiye’de heortonimi alanındaki çalışmalar, TÜBİTAK ve Özbekistan kalkınma bakanlığının ortak proje çağrısında (2023) desteklenmeye layık görülen ve halen devam eden “Özbekçe ve Türkçe Geortonimlerin Dilsel-Kültürel ve Etno-Dilsel İncelemesi” isimli proje kapsamında başlamıştır: Bu proje kapsamında, ilk olarak danışmanlığını İbrahim Şahin’in yaptığı, Ezgi Çalışkaner (2025) tarafından yazılan *Türkiye’deki Festival Adlarının Linguakültürel Özellikleri: Ege Bölgesi Örneği* isimli lisans tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsünde savunulmuştur. Yine aynı araştırmacı tarafından (2024) tezinden üretilmiş bir bildiri yayınlanmıştır. Bunun dışında, bahsi geçen ve halen devam eden proje çerçevesinde, C. Demir ve İ. Şahin ortaklığında; Türkiye’deki “yeni yıl” temalı heortonimleri (2025a) konu alan bir bildiri ve Akşehir’deki Nasreddin Hoca Şenliğini konu alan (2025b) bir kitap bölümü kaleme alınmıştır. Son olarak M. Öner Demir ve İ. Şahin ortaklığında Türkiye’deki bereket temalı heortonimleri (2025) konu alan bir başka bildiri daha yayınlanmıştır. Ve son olarak İ. Şahin tarafından kaleme alınan (2025) ve “4. Uluslararası Ad Bilimi Bilgi Şöleni” isimli toplantıda sunulan “Türkiye Verilerinden Hareketle Toyadlarının (Heortonimlerin) Sözanlamcıl (Leksikosemantik) Sınıflandırması ve Kavramlaştırılması” isimli bildiri bulunmaktadır ki elinizdeki kitapta uygulanan sınıflandırma buna dayanmaktadır.

Sınırlılık: Elinizdeki çalışmanın evrenini, Türkiye sınırları içinde; bayram, şenlik, panayır, festival, anma, mahya, hayır vb. isimler altında düzenlenen 3000 civarındaki etkinliğe ait toyadları oluşturmaktadır. Çalışma halen yaşamakta olan, kutlanmaya devam eden toyadlarını kapsamaktadır. Tarihte var olmuş ancak artık düzenlenmeyen etkinliklere ait adlandırmalar kapsam dışında bırakılmıştır. Ayrıca, çalışmaya dahil edilen toyadlarının en az üç kez düzenli olarak tertip edilmiş etkinliklere ait adlandırmalar olmasına dikkat edilmiştir. Ek olarak, kökeni yurt dışı olup sonradan ülkemizde de kutlanmaya başlayan; Anneler Günü, Babalar Günü, Sevgililer Günü, Dünya Kadınlar Günü, Dünya Öğretmenler Günü vb. çok sayıdaki gün adı çalışmanın evreni dışında bırakılmıştır.

Yöntem: a. Malzeme: Projeye başlarken Kültür ve Turizm Bakanlığında, Türkiye’de düzenlenen tüm etkinliklere ilişkin ellerinde mevcut olan bilgiler talep edilmiş; ancak bakanlık yetkililerinin “kendilerinin de buna benzer bir proje hazırlığı içinde bulunduklarını, buna bağlı olarak veri paylaşamayacakları” yönündeki sözlü cevapları üzerine, projenin evrenini oluşturan toylarının kamuya açık kaynaklardan (Valilik, kaymakamlık, belediye web sitelerinden) derlenmesi-ne karar verilmiştir.

b. Kullanılan Sınıflandırma ve Terminoloji: Yukarıda ifade edildiği gibi çalışmada kullanılan sınıflandırma ve terminoloji, İ. Şahin tarafından yapılan söz konusu çalışmadan alınmış olup terim üretme ve sınıflandırmaya yönelik yazı-lar buraya alıntılanmıştır: Sınıflandırma bayram, şenlik, anma vs. isimler al-tında yapılan etkinliklerin amaç ve konusunun esasen etkinliğin adında (toya-dında) gizli olduğu mantığına dayanmakta olup etkinlikler; adında kişi adlarının kodlandığı etkinlikler, adında bitki adlarının kodlandığı etkinlikler, adında etnik adların kodlandığı etkinlikler gibi 14 gruba ayrılmıştır. Söz konusu gruplar, ev-rensel (genel) adbilimin ihtiyaçları gözetilerek Eski Yunanca (bazen Latince) ve Türk dilinin (Türk lehçeleri dahil) ihtiyaçları gözetilerek de Eski Türkçe söz varlığı temelinde kavramlaştırılıp terimlere dönüştürülmüşlerdir. Terimlerin Türkçeleş-tirilmesi sırasında, Türk halklarının ortak ata mirası niteliğindeki Eski Türkçenin sözvarlığından yararlanılması ilkesi (Bu ilkeler için bkz. Şahin 2023; Şahin 2025a) benimsenmiştir. Eski Türkçeden uygun kökün bulunmadığı birkaç durumda, çağ-daş lehçelerden yararlanılmıştır. Üretilen terimler; kavramsal kesinlik, anlamsal tutarlılık, dilsel estetik, ölçütlerine göre değerlendirilmiştir. Türkçe karşılıklar için güncel kullanım ve tarihsel bağlam birlikte göz önünde bulundurulmuştur.

c. Kullanılan Sınıflandırmanın Mantığı: Genel olarak sınıflandırma modelleri çoklu bakış açılarına (tarihsel, coğrafi, törensel, sosyolojik, kökensel, işlevsel, yapı-sal vs.) açık bir konudur. Biz bayram, festival, şenlik, toy, anma, mahya vb. isimler altında anılan etkinlik isimlerinin esasen etkinliklerin konusunu ve amacını ifade eden, kodlayan bir çeşit etiket oldukları düşüncesiyle bir sınıflandırmaya gitmenin daha uygun olacağını değerlendirdik. Örneğin, bölgesinde yetişen kirazları etkin-lik konusu yapan insanların doğal olarak amaçları kirazlarını tanıtmak ve bundan maddi-manevi kazanç sağlamak olacağından; etiketin (yani etkinliğin adının) odağında “kiraz” kavramının yer alması kaçınılmaz olacaktır.

Sınıflandırmaya geçmeden önce, Türkçeye saygının bir ifadesi olarak Türk adbilimine yeni girmekte olan *heortonim* ve *heortonimi* terimlerini Türkçeleştir-mek yerinde olacaktır. *Heortonim* terimiyle ifade edilen etkinliklerde ortaya çı-kan duygu çerçevesine bakıldığında a. Neşe, sevinç, coşku, b. Kutsallık, ibadet; c. Anma, minnet; d. Tarih, kimlik; e. Birlik-beraberlik duygularının öne çıktığını

söyleyebiliriz. Bu kavramlardan herhangi birini dikkate alarak bu terime karşılık bulmak, bazı etkinliklerin ruhuna uygun olsa da bazıları için uygun olmayacaktır. Örneğin geçmişte yaşamış bir evliya'yı anmak için yapılan bir etkinliği, “sevinç” kavramıyla ifade etmek hoş karşılanmayabilir. Bu nedenle heortonim teriminin kapsamına giren tüm etkinliklerin ruhunu ifade edecek en uygun terimi arayıp bulmak gerekecektir. Bu hassasiyetle yaptığımız değerlendirmede heortonim kapsamına giren etkinliklerin en geleneksel ve en yaygın özelliğinin ziyafet olduğunu gördük. İster bayram ister şenlik-panayır, ister anma-hayır; her ne isim altında yapılsa yapısın, etkinliklerin başta gelen önemli ritüellerinden birinin yemek-içmek olduğu görülecektir.

Biz bu düşünceden hareketle Eski Türkçede ve çağdaş lehçelerde yaygın olan “toy” sözcüğünün söz konusu terimleri Türkçeleştirmede kullanılabileceğini değerlendirdik. Türkçenin en eski sözlüğünde ‘karargah’ anlamında geçen (Kaşgarlı Mahmud, 2015, s. 405) sözcük, Eski Uygurcada ‘şenlik, bayram, eğlence; ziyafet şölen’ anlamında (Wilkens, 2021, s. 735), yine lehçelerde [Altay, Teleüt, Şor, Kırgız, Kara Kırgız (Kazak), Tatar vs.] ‘şölen, ziyafet, eğlenceli toplantı’ anlamına gelmektedir (Radlov, 1905, s. 1142). Sözcüğün bugün bazı lehçelerde görülen ‘dügün’ anlamının da onun ‘ziyafet, şölen’ anlamından geldiği açıktır. Nitekim günümüzde Türkmencede sözcüğün ‘birinin ya da ulu bir kişinin hatırası için düzenlenen şenlik’ anlamında kullanılması (Hamzayev, 1962) bu düşüncelyi doğrular niteliktedir. Buradan hareketle “heortonim” için “toyadı”; “heortonimi” için de “toyadbilim” terimini önermeyi uygun bulduk. Bu terimlerin kuruluşunda yer alan “toy”, “bil-” sözcükleri ve {-im} eki, Eski Türkçe söz varlığında bulunduğundan, teklif edilen terimlerin diğer Türk lehçeleri için de uygun olduğunu değerlendirdik.

Heortonimlerin (Toyadlarının) Leksikosemantik (Sözanlamcıl) Sınıflandırması:

Literatür özeti kısmında ifade edildiği üzere, ulaşabildiğimiz kaynaklarda, dünya literatüründe toyadlarını (heortonimleri) karakterize eder türde ayrıntılı bir tasnif bulunmamaktadır. Biz, toyadlarının esasen işaret ettikleri etkinliğin amacını ve konusunu kendinde kodlayan dilsel birer etiket olduğunu dikkate alarak; yapılacak sınıflandırmanın bu noktayı temel alması gerektiğini, böylelikle malzemeyi daha iyi karakterize edebileceğimizi değerlendirdik. Diğer bir ifadeyle, geliştirilen sınıflandırma, etiketlerde (yani toyadlarında) kodlanan konunun ve amacın sorgulandığı bir sınıflandırma olacaktır.

Toyadlarına bakıldığında genellikle tek bir konunun, tek bir amacın olduğu (ör. Kurban Bayramı, Menemen Çömlek Festivali vs.) görülür. Ama bazı çok konulu, amaçlı etkinliklerin (ör. 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, 23 Nisan Ege-

menlik ve Çocuk Bayramı vs.) olduğu da görülmektedir. Bu durumda daha en baştan heortonimleri **monotematik heortonimler** ve **politematik heortonimler** olarak iki başlık altında toplayabiliriz. Bu terimlerden ilkinin “teközlü toyadları” (< DLT “tek” ‘sadece, biricik’ + DLT “öz” ‘bir şeyin içi, iç kısmı’ + toyadı) ikincisini ise, “köpözlü toyadları” (< DLT “köp” ‘gür, bol, sık ve dolaşık’ + öz + toyadı) şeklinde yerleştirebiliriz. Yine bu çalışmada leksikosemantik terimine karşılık gelecek biçimde *sözanlamcıl* (< söz ‘lexsis’, anlam ‘semantique’, +cıl ‘ik’) terimini kullanmayı uygun bulduk.

Teközlü Toyadları / Monotematik Heortonimler:

Adında tek bir konunun, amacın kodlandığı etkinliklerin isimleridir. Kurban Bayramı, Türk Silahlı Kuvvetler Günü, Vakıflar Haftası (8-14 Mayıs), Muz Festivali (Alanya), vb. Bu etkinlikler doğası gereği bir takvime bağlı olduklarından onların isimlerinde bazen tercihen kullanılan *tarih* (ör. Vakıflar Haftası yerine “8-14 Mayıs Vakıflar Haftası” denmesi gibi.), etkinliğin yapıldığı *yer / adres* (ör. Alanya Muz Festivali) ya da etkinliğe sponsor (kurum-kuruluş ya da şahıs) (ör. Sabancı Uluslararası Tiyatro Festivali) bilgileri etkinliği teközlü olmaktan çıkarmayacağından buradaki sınıflandırma ölçütünde dikkate alınmamıştır. Ayrıca, *Hayme Ana’yı anma ve Göç Şenlikleri* örneğinde olduğu gibi, esasen iki kavramı kodluyormuş gibi olsa da gerçekte köpözlü olmayan (zira “göç” kavramı Hayme-ana’nın hayatından bir kesittir.) etkinlikler teközlü başlığı altında sınıflandırılabilir.

1. Antropoheortonim (<Yun. *Anthropos* ‘insan’ + *heortonim*) / **kişitoyadı** (<DLT *kişi* ‘insan’ + *toyadı*): Geçmişte insanlar üzerinde önemli etki bırakmış kişilerin hayatlarını, onların hayatlarıyla ilgili bir anı (doğum, ölüm vs.) öne çıkarmak ve bu yolla söz konusu kişinin temsil ettiği değerler aracılığıyla insanları ve toplumu eğitmeyi, birlik ve beraberliği sağlamayı amaçlayan etkinliklerdir. *Martin Luther King JR. Günü* (ABD’de); İrlanda’ya Hristiyanlığı getirdiğine inanılan Aziz Patrick onuruna kutlanan *St. Patrick’s Day* (İrlanda’da); Mahatma Gandhi’yi anmak için kutlanan *Mahtma Gandhi Jayanti* (Hindistan’da) vb. etkinlikler dünyadan örneklerdir. *10 Kasım Atatürk’ü Anma Günü*, *Hacı Bektaş Veli’yi Anma Törenleri* (Hacıbektaş / Nevşehir), *Şehzade Korkut Etkinlikleri* (Korkuteli / Antalya); *Çal Dede Mahyası* (Tire / İzmir); *Neşet Ertaş Anma Programı* (Kırşehir) vb. etkinlikler ise Türkiye’den örneklerdir.

2. Doküheortonim (<Fr./Lat. *doküman* ‘yazılı belge, kayıt’ + *heortonim*) / **bitigtoyadı** (<DLT *bitig* ‘kitap, mektup, yazılı kâğıt’ + *toyadı*): Adını dinî, tarihî, hukukî, edebî bir belgeye ithafen alan şenlik, festival, kutlama vb. adlarıdır.

ABD, Hindistan, Rusya, Norveç gibi ülkelerde kutlanan *Constitution Day* (‘Anayasa Günü’); 1215’te kabul edilen Magna Carta’ya ithaf edilen *Magna Car-*

ta Day (İngiltere); bazı Hristiyan ülkelerde kutlanan *Bible Day* (‘İncil Günü’); İrlanda’da James Joyce’un “Ulysses” adlı romanına ithaf edilen *Bloomsday* vb. kutlamalar bu gruba örnektir.

Türkiye’den şu örnekleri sayabiliriz: 1 Temmuz 1926’da yürürlüğe giren Kabotaj Kanunu ile Türk denizlerinde tam egemenliğin sağlanmış olması nedeniyle kutlanan *Kabotaj Bayramı* bu tür etkinliklerdendir. M. Akif Ersoy’un yazdığı İstiklal Marşı’nın milli marş olarak kabul edilmesi dolayısıyla her yıl yapılan *12 Mart İstiklal Marşı’nın Kabulü Anma Günü* kutlamaları bu türden bir etkinliktir. *Mütareke Etkinlikleri* (Mudanya / Bursa), *Amasya Protokolü Anma Etkinlikleri* (Amasya) vb. daha başka örnekler de mevcuttur.

3. Kronoheortonim (<Yun. *Chronos* ‘zaman’ + *heortonim*) / **ödtoyadi** (<DLT öd ‘zaman’ + *toyadı*): Herhangi bir takvimdeki belli bir tarihi etiketleyen bayramların, festivallerin, şenliklerin özel adını ifade eder.

1. Herhangi bir takvim esasında, yıl ya da mevsim döngüleri dikkate alınarak oluşturulan etkinliklerin (kutlama, anma) özel adıdır. Baharın girişini ifade eden, ‘yeni bir gün’ anlamına gelen *Nevruz* (Tr. *Yenigün*), Milâdi takvimin başlangıcı olan 1 Ocak tarihinde kutlanan *Yeni Yıl*, ‘Evren’in güneşi, Güneş’in ruhu’ anlamına gelen ve bununla sonbahar döngüsünü ifade eden *Mihrican*, yine ‘Güneş’in doğuşu’ anlamına gelen ve yeni bir yılın gelişini ifade eden *Nartugan*, Türkiye’deki Zazalar tarafından 22 Mart’ta yeni yıl olarak kutlanan ve ‘Yedi eşik; Evren’in mayasının çalındığı gün’ anlamına gelen *Cejna Heftemal*, Tunceli Alevileri arasında 24 Aralık tarihinde başlayıp 1 Ocağa kadar süren ve ‘takvim, zaman, yeni yıl’ anlamına gelen *Gağant* (Erm. < *Kagant* < Rum. *Kalandar* < Lat. *calandae*) Türkiye’deki Ortadoks Rumlarca 1 Ocak tarihinde kutlanan ve ‘ilk zaman, yeni yıl’ anlamına gelen *Protohronia*; Türkiye’deki Yezidilerce Nisan ayının ilk çarşambasında kutlanan ve ‘kızıl çarşamba’ anlamına gelen *Seresale* / *Çarşemasor* bayramları (Demir ve Şahin 2025a, s. 69-74) bu gruba örnektir. Hicri takvim esasında Ramazan ayının bitişini etiketleyen *Ramazan Bayramı*, yine Ramazan ayının 27. gecesini, (Kuran’ın vahiy sürecinin başladığı ilk geceyi) etiketleyen *Kadir Gecesi*, bu gruba örnektir.
2. Bir ülkenin ya da şehrin tarihinde yaşanan önemli olayları kutlamayı, bu yolla yeni nesilleri eğitmeyi ve milli kimliği inşa etmeyi amaçlayan, bunun için adında kurtuluş gününü etiketleyen etkinliklerdir.

1071 yılında Doğu Roma İmparatorluğu ile Büyük Selçuklu Devleti arasında yaşanan ve Türklerin galibiyetiyle sonuçlanan savaşı işaretleyen 26

Ağustos Malazgirt Zaferi; Kurtuluş Savaşı'nın bir parçası olarak Yunanlara karşı kazanılan savaşı etiketleyen *30 Ağustos Zafer Bayramı*; Türkiye'yi işgal etmek için gelen Yunan ordularının İzmir'den denize döküldüğü *9 Eylül İzmir'in Kurtuluş Günü* vb. heortonimler bu gruba girer. Bu adlandırmalarda önemli olan tarihtir. Adlandırmada bulunan yer bilgisi ya da zafer, kurtuluş günü gibi ifadeler açıklayıcı mahiyette ayrıntılar olup hepsi vurgulan zamana bağlıdır.

3. Tarihî şahsiyetleri anmak, onları hatırlamak bu yolla halkı eğitmek ve milli kimliği inşa etmek amacıyla söz konusu şahsiyetin hayatındaki bir anı etiketleyen heortonimler de bu gruba dahildir. Mevlana'nın ölümünü etiketleyen 'sevgiliye kavuşma gecesi' anlamına gelen *Şeb-i Arus*; yine Hz. Muhammed'in ana rahmine düştüğü Recep ayının ilk cuma gecesini etiketleyen *Berat Kandili*; yine Hz. Muhammed'in doğduğu Rebiyülevvel ayının 12. gecesini etiketleyen *Mevlit Kandili* bu tür heortonimlerdenidir.

4. Etnoheortonim (<Yun. *etnos* 'halk, millet' + *heortonim*) / **köktoyadı** (<DLT *kök* 'insan kökü, aslı, soyu' + *toyadı*): Adını herhangi bir millet, kavim, aşiret ve etnik kökten alan festival, şenlik isimleridir. Etnik kimliğin ve kültürel hafızanın korunması amacıyla oluşturulan etkinliklerdir. *Varsaklar Şöleni* (Sarıçam / Adana), *Yörük Türkmen Şenliği* (Sarıçam / Adana), *Tahtacı Şenliği* (Ceyhan / Adana), Balkanlardan Türkiye'ye göç eden insanları konu edinen *Kestel Balkan Panayırı* (Osmangazi / Bursa), Kafkas kökenlilerin düzenledikleri *Kafkas Festivali* (Köprübaşı / Düzce), Eskişehir'deki Çerkezlerin düzenledikleri *Azhvala Şenliği* ('Aphazcada en büyük akraba topluluğu'), Kütahyalı Çerkezlerin düzenlediği *Kıçır Çerkez Şenliği* (Kıçır / Simav / Kütahya), Sakarya'da bulunan Gürcü ve Laz kökenlilerin düzenlediği *Gürcü Laz Şenliği*, *Türk Boyları Kültür Şöleni* (Yalova) vb. etkinlikler bu grupta yer alır.

5. Fitoheortonim (<Yun. *fiton* 'bitki' + *heortonim*) / **ösümtoyadı** (<DTS *ös* 'büyümek, gelişmek' + (I)m 'eylemden ad yapan ek + *toyadı*): Adını, ot, çalı, ağaç, sebze, meyve türlerinden alan o bitkinin kültürel, ekonomik ya da ekolojik önemini öne çıkaran festival, şenlik, vb. etkinlik adlarıdır.

Güllerin toplanması, gül yağının üretimi gibi ritüeller çerçevesinde kutlanan ve gülün kültürel özelliğini vurgulamak dışında gülden elde edilen ürünlerin tanımını ve pazarlamasını amaçlayan Isparta'daki *Gül Festivali*, yine *Erguvan Festivali* (İstanbul), *Üzüm Festivali* (Nevşehir), *Vişne Festivali* (Konya), *Zeytin ve Zeytinyağı Festivali* (Ayvalık), *Portakal Festivali* (Antalya), *Keçiboynuzu ve Tarım Festivali* (Anamur), *Muz Festivali* (Alanya), *Çiğdem Şenliği* (Çankırı, Kütahya), *Çilek Festivali* (Zonguldak), *İncir Festivali* (Aydın), *Vişne Bayramı* (Almus / Tokat), *Lale Festivali* (İstanbul, Muş) vb.

Bazı festival adlarında, *Tire Üzüm ve Ceviz Festivali*, toyaında olduğu gibi, iki bitki (ya da bitkiden elde edilen ürün) etiketlenebilmektedir. Toyadında, *üzüm* ve *ceviz* sözcükleri kodlanmış olmakla birlikte, her ikisinin de aynı kavram alanında (fitonim) bulunması sebebiyle bu başlık altında yer almasında sakınca yoktur.

6. Zooheortonim (<Yun. *zôon* ‘hayvan’ + *heortonim*) / **añtoyadı** (<DTS *añcı* ‘avcı’ + *toyadı*): Hayvanlarla ilişkili, hayvanların adıyla ortaya çıkan toyaadları, anlamına gelir. Bunları kendi içinde iki guruba ayırmak mümkündür.

1. Etkinlikte, etkinliğin adında geçen hayvanın merkezde olduğu; kutlamalarda, ritüellerde hayvanla ilgili yapılan bir eylemin öne çıktığı etkinliklerdir: Dünyadan, *Fil Festivali* (Afrika’da), *Boğa Festivali* (İspanya’da), *Yılan Festivali* (Hindistan), *Köpekbalığı Festivali* (ABD), *Köpek Festivali* (Çin, Köre), *At Bayramı* (Türkmenistan) vb. örnekleri gösterebiliriz. Türkiye’den ise; *Dana Bayramı* (İzmir), *Atmaca Festivali* (Arhavi / Artvin), *At Festivali* (Nevşehir), *Horoz Festivali* (Gazipaşa / Antalya), *Kaz Festivali* (Ardahan), *Leylek Festivali* (Karacabey / Bursa), *Kelaynak Festivali* (Birecik / Urfa), *Sakız Koyunları ve Koçları Şenliği* (Çeşme / İzmir), *Güvercin Festivali* (Osmaniye), *Atmaca Güzellik, Beceri ve Doğaya Salım Festivali* (Ardeşen / Rize), vb. etkinlikleri örnek gösterebiliriz.
2. Herhangi bir hayvan özelinde çevreci bir anlayışla oluşturulan kutlamalar, festivaller: Örneğin; kuş göçünü izleme, göçmen kuşların korunması gibi amaçlarla oluşturulan *Bozcaada Kuş Festivali*; Akdeniz foklarını korumak, onların yuvalarını güven altına almak, halkı bilinçlendirmek amacıyla yapılan *Akdeniz Foku Koruma Festivali*, bu tür etkinliklerdendir.

Not: Bu adlandırmalardaki “İstanbul”, “Bozcaada” gibi yer isimleri isimlendirmenin odağındaki sözcükler değil, etkinliğin yapıldığı yeri ifade eden adres nitelikli sözcüklerdir.

7. Hremaheortonim (<Yun. *hrema* ‘eşya, mal, nesne’ + *heortonim*) / **barıntoyadı** (<DLT *bar* ‘bir şeyin mevcut olduğunu bildiren kelime’ + (I)n ‘addan ad yapıcı ek’ + *toyadı*): İnsan marifetiyle üretilen mal, ürün, edebi eser, teknolojik alet vs. nesnelerin adı temelinde oluşan etkinlik adlarıdır. Örneğin yeri ve zamanı çok sabit olmasa da her yıl Ramazan Ayında, Topkapı’da düzenlenen *Kutsal Emanetler Sergisi*, geniş halk katılımı, kutlama havasında geçtiği için bu türden bir heortonim sayılabilir. Yine; *Masal Festivali* (Küçükçekmece / İstanbul), *Uluslararası Bergama Kermes Festivali* (Bergama / İzmir), *Halı Festivali* (Niksar / Tokat), *Baston Festivali* (Devrek / Zonguldak), *Çocuk Kitapları Festivali* (Nevşehir), *Kukla Festivali* (Tarsus / Mersin), *Şiir İkindileri* (Salihli / Manisa), *Boncuk Festivali* (Nazarköy / Kemelpaşa / İzmir), *Oya Festivali* (Gönen / Balıkesir) vb.

8. Mitoheortonim (<Yun. *mitos* ‘mit’ + *heortonim*) / **ulugtoyadı** (<DLT *ulug* ‘yüce, ulu, büyük’ + *toyadı*): Adını mitolojik varlıklara bağlı olarak alan heortonimlerdir. Japonya’da ata ruhların dünyaya gelişini ve uğurlanmasını konu edinen *Obon Festivali*; öznesi Hindu tanrıları Krishna, Vişnu, Holika olan ve Hindistan’da kutlanan *Holi Festivali*; öznesi aç ruhların ve yeraltı dünyası tanrılarının olduğu Çin’deki *Yin Yang Festivali*; öznesi cadılar olan ve Almanya ile İskandinav ülkelerinde kutlanan *Walpurgisnacht* (‘Cadılar Gecesi’) vb. etkinlikler bu türdendir.

Türkiye’de yaygın olarak kutlanan böyle bir bayram, festival bulunmasa da Hıdır ve İlyas gibi iki mitolojik varlığa dayanan *Hıdırellez* bu türden bir toyadı sayılabilir. Yine, *Bocuk Festivali* (Edirne), Türkiye’deki, Kafkasya kökenli Çerkesler arasında kutlanan *Sosruko*, *Satana* gibi mitoloji kahramanların özne olduğu *Nart Festivali* (Eskişehir), diğer örnekler olarak kabul edilebilir.

9. Topoheortonim (<Yun. *topos* ‘yer’ + *heortonim*) / **yertoyadı** (<DLT *yer* ‘yer’ + *toyadı*): Adında, coğrafi ad nitelikli bir bölge, şehir, kasaba, köy, yayla, nehir vb. adın kodlandığı toyadlardır. Bunları toponimlerin türleri esasında kendi içinde şu şekilde gruplandırmak mümkün olabilir:

9.1. Oykoheortonim (<Yun. *oikos* ‘yer, yerleşim’ + *heortonim*) / **oruntoyadı** (<DLT *orin* ‘mekân, mevki’ + *toyadı*): Adını, herhangi bir sebeple belirli bir yerleşim biriminden alan toyadlardır. Ör. 1936’dan beri aralıksız düzenlenen, son derece zengin içeriği ve halkın yoğun ilgisiyle bayram havasında gerçekleştirilen “İzmir (Enternasyonal) Fuarı” bu tür etkinliklerdendir. Yine, *Torbalı Yazıbaşı Şenlikleri* (Yazıbaşı / Torbalı / İzmir), *Geleneksel Zeytinbeli Şenliği* (Yumurtalık / Adana), *Ankara Fesitvali*, *Demre Kekova Festivali* (Kekova / Demre / Antalya), *Kemer Karnavalı* (Antalya), *Sahara Şenliği* (Sahara / Artvin) vb. etkinlikler örnek olarak gösterilebilir.

9.2. Hidroheortonim (<Yun. *hidor* ‘su’ + *onoma* ‘ad’ + *heortonim*) / **sutoyadı** (<OT *su* < DLT *suw/suf* ‘su; ırmak’ + *toyadı*): Adını; deniz, körfez, ırmak, pınar vs. su kütlelerinden alan toyadlardır. Ör. *Balıkgöl Festivali* (Taşlıçay / Ağrı), *Boraboy Gölü Şenliği* (Toşova / Amasya), *Tomar Şelalesi Şenliği* (Şiran / Gümüşhane), *Güzelbahçe Deniz Festivali* (İzmir), *Gölet Şenliği* (Buca / İzmir), *Sıtmapınar Şenliği* (Felahiye / Kayseri), Trabzon’da bir göl için düzenlenen *Limni Şenliği* (Çaykara / Trabzon) vb. toyadlarını bu gruba dahil edebiliriz.

9.3. Oroheortonim (<Yun. *oros* ‘dağ’ + *onoma* ‘ad’ + *heortonim*) / **tağtoyadı** (<DLT *tağ* ‘dağ, yerleşim dışı alan’ + *toyadı*): Adını, dağ, tepe, vadi, ova, mağara, vb. yer şekillerinden alan toyadlardır. Şalpazarı’nda bir tepe için düzenlenen *İzmiş Şenliği* (Şalpazarı / Trabzon), *Sisdağı Şenlikleri* (Şalpazarı / Trabzon), *Zarha Dağı Şenlikleri* (Sürmele / Trabzon) vb.

9.4. Orpeheortonim (<Yun. *orpedion* ‘plato, belen’ + *onoma* ‘ad’ + *he-ortonim*) / **yaylaktoyadı** (<DLT *yaylag* ‘yayla, yazlık’ + *toyadı*): Adını herhangi bir yaylanın adından alan toyardlardır. Bu adlandırmaların bazıları; Gazipaşa ilçesinde düzenlenen *Günercik Yayla Şenliği*, yine Artvin’de düzenlenen *Kafksör Kültür, Turizm ve Sanat Festivali*, Maçka’da bir yaylanın adına düzenlenen *Şanaşıtkı Şenlikleri* (Maçka / Trabzon), yine Maçka’da bir yaylanın hem bugünkü hem de geçmişteki adını etiketleyen *Matarcı İlaksa Yayla Şenlikleri* (Maçka / Trabzon), *Yağmurbaba Yayla Şenlikleri* (Çekerek / Yozgat), *Karakırsak Şenlikleri* (Şalpazarı / Trabzon), *Sultanpınarı Yayla Şenlikleri* (Çiftlik / Niğde), *Kırobası Yayla Şenliği* (Silifke / Mersin), *Sarıçayır Yayla Şenliği* (Demirci / Manisa), *Trabzon Karadağ Yayla Şenliği*, *Gümüüşhane Kadirga Yayla Şenliği* biçiminde adres bilgisini de içerir.

10. Tekhneheortonim (<Yun. *tekhne* ‘sanat, zanaat, meslek, ustalık’ + *heortonim* ‘toyadı’) / **uztoyadı** (<DLT *uz* ‘eli sanatlı ve mesleğinde mahir (insan)’ + *toyadı*): Adını, mesleklerden alan bayram ve gün adlarıdır. Ör. *Altınkum Yazarlar Festivali* (Altınkum / Didim / Aydın), *Aşık Şenlikleri* (Ardahan), *Mali Müşavirler/ Muhasebeciler Festivali* (Bursa), *Öğretmenler Günü* (24 Kasım), *Tıp Bayramı* (14 Mart), *Polis Günü* (10 Nisan), vb.

Bu günlerin belirli bir tarih adıyla anılması (örneğin 14 Mart Tıp Bayramı, 24 Kasım Öğretmenler Günü, 1 Mayıs İşçi Bayramı vb.), onları “hronoheortonim” yapmaz. Zira bu günlerin asıl amacı, o günün ortaya çıkmasındaki olayı ve zamanı hatırlamak olmayıp meslek mensuplarının hatırlanmasını, onlara minnet duygularının gösterilmesini, sorunlarının ve çözüm yollarının dile getirilmesidir.

Her ne kadar bir meslek olmasa da toplumda belli sosyal guruplardan birini anmayı, mutlu etmeyi amaçlayan günler ve festivaller de bu türden toyardlardır. Ör. *Gaziler Günü* (19 Eylül), *Anneler Günü* (Mayıs ayının 2. Pazar günü), *Babalar Günü* (Haziran ayının 3. Pazar günü) vb. günler; yine örneğin çocukları merkeze alan *Bornova Festival Çocuk*, gençleri merkeze alan *Konak Genç Yaratıcı Festivali*, yine denizci çocuklar için düzenlenen *Konak İzmir Minik Denizciler Festivali*, *Güzelbahçe Deniz Çocukları Festivali* vb. toyardları bunlardır.

11. Ergoheortonim (<Yun. *ergo* ‘iş, çalışma’ + *onoma* ‘ad’ + *heortonim*) / **iştoyadı** (<DLT *iş* ‘uğraş, amel’ + *toyadı*): Adını, teşkilat, dernek, vakıf, okul, benzeri kurum ve kuruluşlardan alan toyardlardır. *Türk Silahlık Kuvvetler Günü*, *Köy Enstitüleri Festivali*, *Vakıflar Haftası* (8-14 Mayıs) gibi toyardları bu gruba giren örneklerdir.

12. Kladoheortonim (<Yun. *klados* ‘dal, branş; sektör, disiplin’ + *heortonim* ‘toyadı’) / **alantoyadı** (<DLT *alañ* ‘düz, düzlük, meydan’ + *toyadı*): Adını; eğitim,

spor, sanayi, tarım, ekonomi, sanat (müzik, resim, sinema, tiyatro, bale, opera, dans, heykel, grafik vb.) turizm, sağlık, madencilik, teknoloji, el sanatları, vb. sektör isimlerinden alan festival, şenlik isimleridir. Kültür ve sanat adı altında yapılan etkinlikleri de bu kapsamda değerlendirmek mümkündür. Bunlar hem bir faaliyet alanı hem de ekonomik bir sektördür.

12.1. Gastroheortonim (<Yun. *gastro* ‘mide, yemek’ + *heortonim*) / **aş-toyadı** (<DLT *aş* ‘yemek’ + *toyadı*): Adını herhangi bir yerleşim birimine (illere, ilçelere vs.) özgü kabul edilen yemek ya da işlenmiş gıda ürünlerinden alan etkinliklerdir (heortonimlerdir). Ör. *Adana Lezzet Festivali* (Adana), *Dünya Rakı Festivali* (Adana), *Gastroafyon Lezzet Festivali* (Afyon), tüm Türkiye’ye yayılmış ve hamsiden yapılan yemekleri ve ürünleri tanıtan *Karadeniz Hamsi Festivali*, *Çankırı Tuz Festivali* (Çankırı), *İzmir Boyoz Festivali* (İzmir), *Künefe Festivali* (Hatay), *Gastrohattuşa* (Erzin / Hatay) vb.

Not: *Aydın İncir Festivali*, *Ordu Fındık Festivali*, *Rize Çay Festivali* gibi festivallerin, odağında bir bitkinin olması itibarıyla fitoheortonim olarak değerlendirilmesi daha uygun olacaktır. Fitoheortonim-gastroheortonim ikileminde kalındığı noktada birincilerin ham ikincilerin işlenmiş, pişmiş olup olmadıklarına dikkat edilmelidir.

12.2. Agoheortonim (<Yun. *agón* ‘yarışma’ + *heortonim*) / **yarıştoyadı** (<DLT *yarış* ‘yarışma; at yarışı’ + *toyadı*): Dünyanın en prestijli maratonlarından olan; sporun yanı sıra halk koşuları, kostümlü koşucuların yer aldığı, müzik etkinlikleri ve çeşitli eğlencelerle içeriği zenginleştirilmiş *İstanbul Maratonu*; sıcak hava balonlarıyla gökyüzünde büyük bir görsel şölenin yaratıldığı ve içinde çeşitli başka etkinliklerin düzenlendiği *Kapadokya Balon Festivali*; dünyanın başka ülkelerinden gelen sporcular ve turist katılımıyla her yıl düzenlenen *Uluslararası İstanbul Boğazı Yüzme Yarışı*; sporun yanı sıra kültür, tarih, değerler eğitimini bir araya getiren gerçek bir şölen, şenlik havasında geniş halk kitlelerinin katılımıyla asırlardır aynı çayırda düzenlenen *Kırkpınar Yağlı Güreşleri* bu tür etkinliklerdendir. Bunlara benzer şekilde *Rize Laz Ralli* (Rize), *Formulaz* (Rize), *Geleneksel Karakucak Güreş Festivali* (Adana), *Friky Balon Festivali* (İhsaniye / Afyonkarahisar), *Ankara Gölbaşı Uçurtma Şenliği* (Gölbaşı / Ankara), *Cumhurbaşkanlığı Bisiklet Turu*, *Atatürk Halk Koşusu* ve *Yarı Maratonu* (Alanya / Antalya), *Boğa Güreşi* (Yusufeli / Artvin), *Deve Güreşi Şenlikleri* (Çine / Aydın) vb. bu başlık altında değerlendirilebilir.

Bu spor organizasyonlarının insanları bir araya getirmek, eğlendirmek gibi ana amaçlarının dışında turizmi geliştirmek, gelenekleri ve bazı değer yargılarını gelecek kuşaklara aktarmak gibi hedefleri de vardır.

12.3. Artoheortonim (< Lat. *ars*, İng. *art* ‘sanat’ + *heortonim*) / **bezek-toyadları** (< DLT *bezek* ‘bezek, nakış, süsleme’ + *toyadı*): Sanatın türlerine göre bunları da alt gruplara ayırmak mümkündür.

12.3.1. Mousikoheortonim (< Yun. *mousikē* ‘müzik’ + *heortonim*) / **yırtoyadları** (< DLT *yır* ‘gazel, şarkı, türkü’ + *toyadı*): Müzikle ilgili geniş halk kitlelerinin katılımıyla kutlama havasında gerçekleştirilen etkinliklere denir. *İstanbul Caz Festivali*, *Ankara Müzik Festivali*, *Uluslararası Efes Opera ve Bale Festivali* (Selçuk / İzmir), *Aspendos Uluslararası Opera ve Bale Festivali* (Antalya), *Tulum ve Kemençe Festivali* (İkizdere / Rize), *Uluslararası Nefesli Sazlar Festivali* (Edirne), *Ankara Gitar Festivali* (Ankara), *Kemençe ve Horon Festivali* (Giresun) vb.; yine *Uluslararası Halk Dansları Festivali* (Antalya), *Silivri Folkfest* (İstanbul) gibi halk danslarıyla ilgili etkinlikler de bu başlık altında değerlendirilebilir.

12.3.2. Theatroheortonim (< Yun. *theātro* ‘tiyatro’ + *heortonim*) / **oyuntoyadı** (< DLT *oyun* ‘oyun’): *İstanbul Tiyatro Festivali*, *Antalya Tiyatro Festivali*, *Devlet Tiyatroları Sabancı Uluslararası Tiyatro Festivali* (Adana), *Bodrum Tiyatro Festivali*, yine sadece kadın oyuncuların katıldığı *Kadın Oyunları Festivali* (Ayvalık / Balıkesir, Konyaaltı / Antalya), *Likya Seyirlik Oyunlar Festivali* (Kaş / Antalya), *Kukla ve Karagöz Festivali* (Altındağ / Ankara), *Karagöz Gölge Oyunları Festivali* (Bursa) bu gruba giren toyadlarıdır.

12.3.3. Kinemaheortonim (< Yun. *kinēma* ‘sinema’ + *heortonim*) / **filmtoyadı** (< TS. *film* ‘sinema oyunu’): *Altın Portakal Film Festivali* (Antalya), *Altın Koza Film Festivali* (Adana), *İzmir Kısa Film Festivali* (İzmir), *Mitolojik Film Festivali* (Konak / İzmir), *Komedi Festivali* (Ankara), *Uçan Süpürge Kadın Film Festivali* (Ankara), *Efeler Film Günleri* (Efeler / Aydın), *Uluslararası Yed-i Velayet / Yedi Vilayet Kısa Film Festivali* (Bursa), *Göç Filmleri Festivali* (Ankara) bu gruba giren toyadlarıdır.

12.4. Kulturoheortonim (< Lat. *culture* ‘kültür, hars’ + *heortonim*) / **ekintoyadı** (< TS *ekin* ‘kültür’ + *toyadı*): Adında kültür kavramının kodlandığı şenlik, festival adlarıdır. Bu festivallerin birçoğu “kültür ve sanat” adını taşısa da esasen sanat da kültürün bir parçası olduğu için bunları monote-malı heortonimler altında sınıflandırmak yanlış olamayacaktır. *Beyaz Yunus Kültür Sanat Müzik Festivali* (Adana), *İstanbul Kültür ve Sanat Festivali*, *Ankara Uluslararası Kültür ve Sanat Festivali*, *Mardin Kültür ve Sanat Festiva-*

li, *Kültür Yolu Festivalleri* (Adana, Manisa, Samsun vb. toplam 20 ilde) bu tür toyardlarına örnek gösterilebilir.

12.5. Teknoheortonim (<İng. *techno* + *heortonim*) / **koşumtoyadı** (*Osm* < *koşum* ‘araba takımı’): Yeri sabit olmamakla birlikte aynı tema ve aynı amaç doğrultusunda, çoğunlukla her yıl Türkiye’nin bir ilinde bazen de yurt dışında bir ülkede düzenlenen *Teknofest*, *Robotik ve Teknoloji Festivali* (Kahramanmaraş), teknolojinin belli bir süre hayattan çıkarılmasını ve yüz yüze iletişimi teşvik eden *Teknolojik Uyku Festivali* (Buca / İzmir), *Bayfest Bilim ve Teknoloji Festivali* (Bayburt) bu gruba dahil edilebilir.

12.6. Minaheortonim (<Lat. *mina* ‘maden (ocağı)’ + *heortonim*) / **kentoyadı** (<DTS *ken* ‘maden ocağı’ + *toyadı*): Adını; mermer, kömür, altın, gümüş gibi maden isimlerinden alan şenlik, festival adlarıdır. Ör. Avustralya’da, altına hücum temalı, içinde altın arama yarışmalarının yapıldığı, sanatsal faaliyetlerin olduğu *Pine Creek Gold Rush Festivali*. Türkiye’de düzenlenen *Kömür Günü* (Ereğli / Zonguldak) bu gruba örnek gösterilebilir.

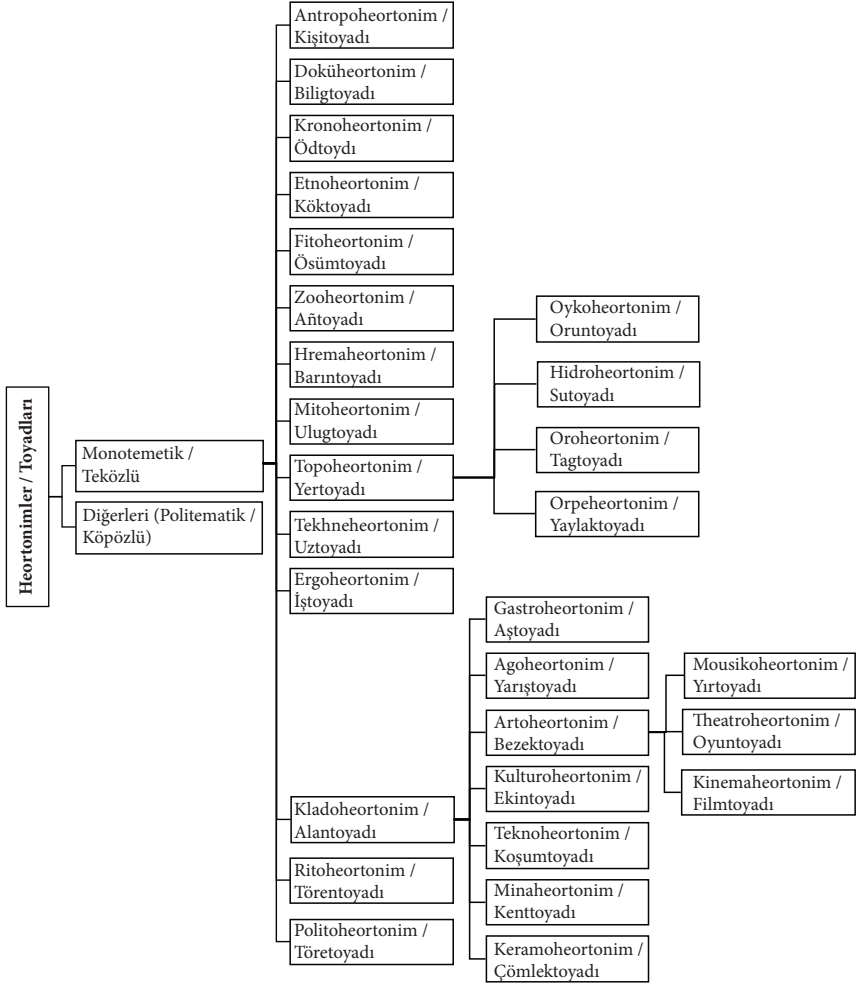
12.7. Keramoheortonim (<Yun. *keramos* ‘seramik’ + *heortonim*) / **çömlektoyadı** (<KT *çömlek* ‘çamurdan yapılmış toprak kap’ + *toyadı*): Adını çömlekçilik, seramikçilik sektöründen alan festival, şenlik vb. isimleridir. Yaklaşık 8 bin yıllık çömlekçilik mirasını yaşatmak amacıyla uluslararası katılımı düzenlenen *Uluslararası Menemen Çömlek Festivali* (Menemen / İzmir), dünyanın dört bir yanından gelerek seramik geleneklerinin sergilendiği *Uluslararası Çanakkale Seramik Festivali*, yine *Uluslararası Çini Şenliği* (Kütahya), bu tür etkinliklerdendir.

13. Ritoheortonim (<Lat. *ritus* ‘ritüel, tören’ + *heortonim*) / **törentoyadı** (< *tören* ‘ritüel, uygulama’ <TS *tören* ‘anma, kutlama, vb. sebeplerle yapılan toplantı, merasim, seremoni’ < DLT *törü* ‘örf, adet’ + *toyadı*): Adında bir ritüelin, törenin kodlandığı bayram, festival, şenlik adlarıdır. Bu ritüeller çoğunlukla dini bir inanca dayalı olabileceği gibi, dini nitelikli olmayan bir geleneğe de bağlı olabilir. Örneğin, adını kurban kesme ritüelinden alan Müslümanların *Kurban Bayramı* bu tür bir toyaıdır. Aztekçede “derisinin soyulması” anlama gelen ve ilahların geçici cisimleşmiş halleri olan İlah taklitçilerinin, ilahi ruhun ertesi yıl yenilenmesi için kurban edildiği *Tlacaxipehualiztli* bayramı (Taube 2004: 172) da adını ritüelden almaktadır. Hindistan’da “kutsal küpün şenliği” anlamına gelen ve halkın kutsal nehirlerde arınmak maksadıyla toplu banyolar yaptığı *Kumbh Mela* bayramı da bu türden bir heortonimdir. Yine Pir Ali Baba tarafından 500 yıl önce başlatılan, aralıksız bir şekilde bugüne kadar gelen *Bin Bir Hatim Geleneği* (Erzurum) gibi toyaıları da bunlara örnektir.

Dini içerikli olmayan ama yine adını ritüellerden alan başka kutlamalar da vardır. Örneğin Denizli’de (Aşağıseyit / Çal / Denizli) düzenlenen ve yaklaşık dokuz asırlık bir gelenek olduğu söylenen *Sudan Koyun Geçirme Yarışması* da adını hayvancılıkla ilgili geleneksel bir ritüelden almaktadır. Yine Türkiye’nin birçok bölgesinde görülen, Hakkari’deki (Yüksekova), *Koyun Kıрма Şenliği*, İzmir’deki (Karaburun) *Keçi Kırkma Şenliği* örneklerinde gördüğümüz üzere kırma/kırkma adı altında yapılan küçük baş hayvanların kırılması ritüelini merkeze alan toyları da böylesi adlandırmalardandır.

14. Politoeortonim (<Yun. *politike* ‘politika, siyaset sanatı’ + *heortonim*) / **töretoyadı** (< DTS *töre* ‘yasa, gelenek’ + *toyadı*): Adını, herhangi bir ideoloji, düşünce ve anlayış adından alan bayram, festival vb. kutlama adlarıdır. *Kadıköy Çevre Festivali* (Kadıköy / İstanbul), *Barış ve Sevgi Buluşmaları Festivali* (Beylikdüzü / İstanbul), *Dünya Barış Günü* (1 Eylül) bu gruba örnek olarak gösterilebilir. Bu bölümde yer alan özel gün ve haftalara ait tarihlerin bir kısmı (o tarihte olan bir olayı hatırlatıyor olsalar da) odak noktasına koyulmak istenen düşüncenin etkisini arttırmak ve önemini vurgulamak adına seçilmiş özel tarihlerdir. Bu yönleriyle de kronoeortonimlerdeki etkinliklerden ayrılırlar.

Diğerleri (Köpözlü Toyadları / Politematik Heortonimler): Bazı heortonimler birden fazla konuyu odağına alan adlandırmalardır. Bunlardan bir kısmı (örneğin “Tire İncir ve Ceviz Festivali”, “Efes Opera ve Bale Festivali” vb.) çok konulu görünseler de kavram alanı aynı olduğundan (ör. *ceviz-üzüm, opera-bale*) yukarıdaki sınıflandırmada yer bulabilmektedirler. Dolayısıyla bu tür bayram, festival vs. adlarını “teközlü toyadları” (monotematik heortonim) kabul ederek yukarıdaki sınıflandırma içine almak mümkündür. Oysa, *19 Mayıs Atatürk’ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı*, adında Atatürk’ü *anma, gençlik ve spor* gibi 3 farklı kavramı kodlamaktadır. Yine, *23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı*’nda da *ulusal egemenlik ve çocuk* gibi birbirinden farklı iki kavram kodlamaktadır. Bu özellikleri itibarıyla söz konusu etkinlik adları, ancak “Diğerleri” başlığı altında yer bulabilmektedir. Fakat bu gibi toyadlarının geleneği yansıtmadığını ve tüm toyadları içindeki temsil oranının son derece sınırlı olduğunu ifade edebiliriz.

Şema 1: Heortonimlerin (Toyadlarının) Leksikosemantik (Sözanlamcıl) Sınıflandırması

Şimdi bu sınıflandırmaya göre, yukarıda ifade ettiğimiz sınırlılık çerçevesinde derlediğimiz malzemenin tasnifine ve incelemesine geçebiliriz.

1. BÖLÜM

KİŞİTOYADLARI / ANTROPOHEORTONİMLER

Prof. Dr. İbrahim ŞAHİN, Ege Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0167-2568

Kitabın giriş bölümünde ayrıntılı olarak ele alındığı üzere, toyardlarını, etiketledikleri kavramlar temelinde sınıflandırdığımızda, ortaya çıkan gruplardan biri de kişitoyardları / antropeheortonimlerdir. Türkiye ölçeğinde derlenen 3000 civarındaki etkinlik içerisinde bu türden yaklaşık 110 ad tespit edilmiştir. Sayıca çok değilmiş gibi görünmekle birlikte, Türk kültürünün geleneksel kodlarını gelecek nesillere en güçlü şekilde aktarma potansiyeli sebebiyle, bu etkinliklerin diğer tüm etkinlikler içerisinde müstesna bir yere sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Adlarında bir kişinin etiketlenmesi dolayısıyla, ilk anda bu tür etkinliklerin asıl amacının toyardında kodlanan kişinin dünyada yaptıklarını hatırlamak, onu onurlandırmak, hatırasını yüceltmek olduğu düşünülse de bu çok doğru bir düşünce değildir. Diğer tüm etkinliklerde olduğu gibi bu etkinliklerin de asıl amacı, onu yaratan ve yaşatan topluma yöneliktir. Dolayısıyla, adına etkinlik tertip edilen şahsın, bu etkinliklerin düzenlenmesi için yalnızca bir vesile olduğu; onu yaratan toplumun ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla ortaya çıktığı söylenebilir. İzmir'in Tire ilçesinde her yıl eylül ayında düzenlenen "Çaldede Mahyası" buna güzel bir örnektir:

Yöre halkı, "eren", "evliya" olarak kabul ettiği Çaldede'ye çok büyük saygı duymaktadır ve bölgenin en büyük mahyasını onun için tertip etmektedir. Oysa yöre halkıyla yaptığımız görüşmelerde, Çaldede'nin yattığı zirveye komşu Karlıktepe zirvesindeki Karlıkdede'nin ondan daha saygın bir dede olduğuna inandıklarını gördük. Nispeten daha küçük gördükleri Çaldede için bu denli büyük bir mahya yaparlarken daha saygın ve büyük gördükleri Karlıkdede için böyle bir etkinliğin yapılmıyor oluşu anlaşılmaz bir çelişki gibi görülebilir. Yaptığımız incelemede, Mahya için Çaldede'nin seçilmiş olmasının insanların burada toplanabilme imkanlarına (ulaşım, su alt yapısı, binlerce insanın rahatça toplanabilecekleri bir düzlüğün bulunması) sahip olmasından kaynaklandığını tespit ettik. Eğer Çaldede

tepesinde bu imkân bulunmasaydı, civardaki hemen hemen bütün köylerde bulunan dağ dedelerinden başka birini seçeceklerini güvenle söyleyebiliriz.

Tüm bunlara bağlı olarak, bu tür etkinliklerin bir ihtiyaçtan doğduğunu, bu etkinlikleri yaratan toplumun asıl amacının; hangi dedenin daha büyük olduğunu belirleyip onu yad etmekten çok “dağ dedeleri”yle kurdukları ilişki çerçevesinde, binlerce yılda oluşturdukları inanç ve kültür öğelerini yaşamak, yaşatmak ve gelecek nesillere aktarmak olduğunu; insanlarda dayanışma ve yardımlaşma duygusunu pekiştirmek suretiyle “biz” kimliğini yaratarak hayatın getirdiği zorluklarla mücadele etme gücüne kavuşmak olduğunu söyleyebiliriz. Burada, şahsın temsil ettiği değerler üzerinden bir toplum eğitimi söz konusu ise de esasen, şahsın temsil ettiği değerler de o toplumun değerlerinin bir yansımasıdır. Tüm bunlara bağlı olarak, kişitoyadlarının bir milleti millet yapan en önemli, en derin ve en geleneksel bayramlar olduğunu ifade edebiliriz. Bunları da kendi içinde;

- a. Adında Dağ Dedelerinin Kodlandığı Toyadları
- b. Adında Dinî-Tasavvufî Kişilerin Kodlandığı Toyadları
- c. Adında Siyasî-Tarihî Kişilerin Kodlandığı Toyadları
- d. Adında Halk Ozanı, Âşık, Şair, Düşünür ve Sanatçıların Kodlandığı Toyadları

şeklinde sınıflandırabiliriz.

Adında Dağ Dedelerinin Kodlandığı Toyadları

“Dede” sözcüğü, bir akrabalık terimi dışında yalnızca Alevî-Bektaşî gelenekte, Hz. Ali soyundan gelen din önderleri için kullanılan bir ünvan değildir. Bu ünvan aynı zamanda çoğunlukla dağ zirvelerinde ve köyün kutsal yerlerinde bulunan bazen bir taş yığını, bazen taşla çevrili bir alan, bazen de yalnızca bir taşın, kayanın mezar olarak gösterildiği yatırlarda yattığına inanılan ulular için de kullanılmaktadır. Bu tür dedeler, oldukça yaygın olup neredeyse her köyde -hatta bazı köylerde birden fazla- bulunabilmektedir. Örneğin, Aydın Dağlarındaki köylerde yaptığımız bir çalışmada, çalışma alanımızda bulunan 80 köyde halkın mukaddes kabul ettiği 166 yer tespit ettik ki bunların pek çoğu “dede” olarak adlandırılmaktadır. Bir kısmı Çıtlıkdede (Tire’de), Sovandede (Tire ve Kırtepe’de), Sorgundede (Malgaçemir’de), Buydaydede (Tire’de) gibi fitonim kökenli olan bu dedelerin (Öner, 2018, s.52) gerçek mezar olmadığı, bu mekânların İslâm öncesi inanç ve kültür öğeleriyle ilişkili olduğu söylenebilir. Nitekim, Ahmet Y. Ocak (2010, s. 22) yiyecek veya madde isimleriyle adlandırılan ve haklarında bilgi bulunmayan bu tür “dede”lerin, “veli”lerin, İslâm öncesi tabiat kültürlarının İslamî dönemde şahıslandırılmış biçimleri olarak değerlendirilebileceğini dile getirerek bunları “hayalî

veliler” olarak kavramsallaştırmaktadır. Bu tür mekânların hayali olduğuna kanıt olarak, Kahvederesi köyünde (Nazilli) yaşanan bir olay örnek gösterilebilir: Bu köyde bulunan Çatalgayadedesi, yöredeki insanlar tarafından kaçak olarak kazıldığında herhangi bir kalıntının çıkmadığı görülmüştür (Öner, 2019, s.1168). Tabiat unsurlarının bir piri olduğu inancı Türkiye’de olduğu gibi Türk Dünyasının her köşesinde de gayet yaygındır. Örneğin Kırgızistan’da çoğunlukla “ata”, bazen “ene”, “baba” ünvanıyla anılan bu pirlerden bazıları şunlardır: *Kambar-Ata* ‘atın piri’, *Çolpon-Ata* ‘koyunun piri’, *Oysul-Ata* ‘devenin piri’, *Koroson-Ata* ‘çoğunlukla koyunlarda görülen çiçek hastalığının piri’, *Baba-Diykan* ‘ çiftçilerin piri’, *Kumayık* ‘köpeğin piri’, *Umay-Ene* ‘çocukların koruyucusu’ (Orozobayev, 2011, s. 193-194). Benzer pir mezarları, Çin işgalinde bulunan Doğu Türkistan’da da oldukça yaygındır: Sedef hastalığını tedavi ettiğine inanılan *Sölge Gocam Maziri*, diş ağrısını geçirdiğine inanılan *Çiş Ağriki Gocam Maziri*, kadınlardaki göğüs hastalığını tedavi ettiğine inanılan *Kızıl Emçek Gocam Maziri*, sanatçıların piri olduğuna inanılan *Kemburulla Maziri*, deri ustalarının piri olduğuna inanılan *Könçi Gocam Maziri*, vb. (Davut, 2003, s. 209). Biz, Türkiye’deki söz konusu “dede”lerin de tıpkı Doğu Türkistan’dakiler gibi “pir” inancıyla ortaya çıkmış mitonimlerin (mitadları) mekansallaştırılmış biçimleri olduğunu değerlendiriyoruz.

Bu dağ dedeleri, tıpkı bir sonraki bölümde yer alan dinî-tasavvufî gerçek “dede”ler gibi, halk tarafından büyük saygı görmekte, yöre halkı tarafından (ve bazen ünlerine bağlı olarak uzak diyarlardan gelenlerce) ziyaret edilmektedir. Ziyaretçiler çoğunlukla bir sorunu olup dilekte bulunanlar ya da daha önce dilek için gelmiş olup dileği gerçekleştirdiği için şükran ziyaretine gelenlerdir. Farklı bölgelerde farklı ritüeller bulunsun da ziyaret öncesinde, ziyaret sırasında ve ziyaret sonrasında yapılması gereken ritüeller birbirine benzerdir: Evlenemeyen gençler evlenmek ister, bazıları çocukları olsun ister, bazıları ev ister, bazıları ise hastalıktan kurtulmak ister. İstekler çeşitlidir. Bu isteklerin hepsi için aynı dedeye gitmek mümkün olabildiği gibi bazı dedeler bazı dilekler için daha çok tercih edilir. Dilekleri yerine gelen insanlar; Dede’ye gelerek kurban keserler, yediklerini yerler, geriye kalanı yatacın üzerine dökerler. Bu dedelerin hepsi civardaki insanlar tarafından yılın her döneminde ziyaret edilmektedirler. Bu ziyaretler bireysel olabildiği gibi birkaç kişilik guruplar halinde de gerçekleştirilirler. Bu ziyaretleri, yılın belli bir döneminde, belli bir isim altında yapılmadığından toyları içerisinde değerlendirilmesek de bazıları için yöre halkının düzenli aralıklarla, geniş halk katılımıyla gerçekleştirilen etkinlikler düzenlediklerini biliyoruz ki bunlar bizim araştırma konumuz olan toyları içerisine girerler. Örneğin, Aydın Dağlarında bulunan çok sayıda “dede” içinde adına mahya düzenlenen Çaldede bunlardan biridir. Bu

bölgede hemen her köyde dedeler bulunduğu halde en büyük etkinlik onun için yapılmaktadır.

Çaldede Mahyası:

Çaldede, Aydın Dağları üzerinde, Dibekçiler köyü yakınlarında bulunan ve zirvesinden bir yanda Aydın Ovasını diğer yanda ise Tire-Ödemiş (İzmir) Ovasını gören Çaltepe / Çaldağı isimli zirvede bulunmaktadır. Hemen yanında, ondan birkaç metre daha yüksek olan Karlıktepe zirvesi bulunmaktadır ki orada yattığına inanılan dedenin adı da Karlıkdede'dir. *Çaldede Mahyasına* gelen ziyaretçilere göre Karlıkdede, Çaldede'den daha ulu bir kimsedir (ki, kanaatimizce bunun sebebi, Karlıktepe'nin Çaltepe'den, birkaç metre bile olsa, daha yüksek olmasından ileri gelmektedir). Bölgenin hemen her köyünde benzer dedeler bulunmasına ve Karlıkdede'nin daha ulu bir veli olarak kabul edilmesine rağmen yörenin en büyük mahyasının yapılması, bize göre Çaltepe'nin imkanlarıyla ilgilidir. Zira, Çaltepe'ye dağ sırtlarındaki yollardan motorlu taşıtlarla ulaşmak mümkün olabildiği halde Karlıktepe'ye ulaşabilmek için yol bulunmamaktadır. Ayrıca Çaltepe'nin böğründe, lezzetli ve suyu bol bir pınarın bulunması, mahya sırasında yemek yapmayı ve gelen ziyaretçilerin su ihtiyacını karşılamayı mümkün kılmaktadır.

Dede'nin adında bulunan “çal” sözcüğü ile zirve adının aynı olması, üzerinde durulması gereken bir konudur: Çal sözcüğü, Derleme Sözlüğü'nde şu anlamlarla tespit edilmiştir: (I) 1. Taşlık yer, çıplak tepe. 2. Kireçli toprak. 3. Ormanlık, fundalık. 4. Sulu düz ova. 5. Maki ile örtülü engebeli alan. 6. Susuz çıplak engebeli alan. (II) 1. Müslüman olmayanların mezarı. (III) Arabanın yanlarındaki direklere bağlanan sırık. (IV) Salıncak. (V) 1. Etrafı çitle örtülmüş yazlık ağıl. 2. Taştan yapılmış çit. (VI) 1. Ala renk 2. Ben, çil, leke. 3. Kül rengi (1993, s.1046-47). Çaldede'nin ve Çaldağı'nın bunların hangisiyle ilişkili olduğunu anlamak açısından Kırızcada sözcüğün 1. Siyahla beyaz karışımı renk, kır, 2. Yaşlı, ihtiyar (saçlarının kırarmasına bağlı olarak) anlamları (Şahin 2015b, s.51) önemlidir. Bu anlam dairesini diğer lehçelerde de görmek mümkündür. Sözcüğün hem “siyah-beyaz karışımı renk” hem de “ihtiyar” anlamına gelmesi, Çaldede adının, ikinci anlama göre mi verildiği yoksa tepenin toprak yapısının “kır” renkli olmasından mı kaynaklandığını kestirmek zor olsa da ikincisinin yani tepenin toprak rengi dolayısıyla önce zirve adının ortaya çıktığını, zirve adına bağlı olarak da dedenin adlandırıldığını düşünebiliriz.

Çaldede Mahyası, her yıl Eylül ayının ilk pazar günü, Dibekçiler ve civardaki diğer birkaç köy ahalisi tarafından imece usulle düzenlenir. Etkinliğe o yerleşim yerlerindeki tüm insanlar, civardaki ve gelme imkânı olan uzaktaki tüm yakınları katılır. Ayrıca geleneğe ve geleneksel kültürlere ilgi duyan herkes katılabilir. Yatırın bulunduğu zirvenin biraz aşağısında, dağın böğründe nispeten düzlük bir alanda

bulunan pınarın başında gerçekleşen etkinlikler sırasında; büyük kazanlarda yemekler yenir, bazı geleneksel yarışmalar ve eğlenceler düzenlenir, şarkılar söylenir. Katılımcılar bir taraftan bu etkinliklere iştirak ederken bir taraftan da zirveye tırmanarak erenin yanına giderler. Yol boyunca küçük taşları küçük taşların üzerine koymak gibi bazı ritüeller yapmak suretiyle zirveye ulaşırlar. Burada dileklerini dilerler bir süre zirvede oturduktan sonra tekrar benzer ritüeller yaparak aşağıya inerler.

Binlerce insanın katılımıyla yapılan dağ zirvesindeki bu etkinlik; kişilerde çevre ve doğa sevgisi, paylaşma, insan sevgisi, hoş görü vb. duyguların gelişmesine yardımcı olurken toplumda da birlik ve beraberlik duygularının artmasına ve kuşaklar arası kültür aktarımına vesile olmaktadır.

Dağ dedeleri için yapılan ziyaretler, daha çok bireysel ve az sayıda kişi tarafından yapılan dar ölçekli ziyaretlerdir. Çaldede şeklinde büyük ölçekli yapılan dede şenlikleri varsa da bunların yeterince kamuoyuna yansıdığı söylenemez. Öyle ki, 8-10 bin kişinin katılımıyla gerçekleşen Çaldede Mahyası bile neredeyse hiçbir ortamda tanıtılmamakta, duyurusu yapılmamaktadır. Bu durumlar dikkate alındığında Türkiye genelinde, dağ dedeleri için çok sayıda toy düzenlendiğini, ancak kamuoyuna yansımadığı için bunların tespitinin kolay olmadığını söyleyebiliriz.

Diğer toyadları: İzmir'in Tire ilçesine bağlı Doyuranlı köyünde her yıl düzenlenen ancak resmî olarak düzenlenmediği için kalıplaşmış bir adı olmayan "Doyurandede Mahyası" da dağ dedeleri için yapılan etkinliklerdendir. Aç kimse-leri doyurduğu için kendisine bu adın verildiği ifade edilmektedir. Köy halkı her yıl düzenli olarak Doyurandede hayrına yemek vermektedir. Burası aynı zamanda köy halkının yağmur dualarına çıktığı yerdir (Öner, 2018, s. 124).

Bir başka örnek, Muğla'nın Köyceğiz ve Denizli'nin Beyağaç ilçelerinin arasında bulunan Sandıras Dağı'nın zirvesinde bulunan Çiçekdede için yapılan etkinliktir. "Geleneksel Çiçekbaba/Erenbaba Günü Etkinlikleri" adıyla yapılan bu şenlik, her yıl ağustos ayında gerçekleştirilir (Çalışkaner, 2025, s. 118-19).

Karaman il sınırları içinde bulunan ve Bolkar Dağları'nın 2700 m yükseklikteki zirvesinde bulunan önceleri "Bulgar Ata" olarak anılan ama son yıllarda Mersin Tahtacılar Derneğinin eşgüdümüyle "Bulgar Bozoğlan Dede Buluşması/ Ziyareti" adı altında düzenlenen etkinlik (Bulgar Bozoğlan Buluşması'nın 8'incisi", 2019) de bize göre bir dağ dedesi etkinliğidir.

Tire'nin Büyükkemerdere köyünde geleneksel olarak düzenlenen Sarıbuba Mahyası (Öner, 2018, s.137-38) da şüpheli olmakla birlikte dağ dedeleri için düzenlenen etkinliklere örnek gösterilebilir. Yakından gözlemleyip inceleme imkânına sahip olmadığımız; ancak isimlerinden ve internet ortamından edindiğimiz

kısıtlı bilgilerden hareketle, söz konusu toyadlarına benzer olduğunu düşündüğümüz diğer etkinlikler şunlardır:

- Zebran Şenliği (Çelikhan / Adıyaman); • Erkonaş Baba Kültür ve Sanat Etkinlikleri (Merkez / Amasya); • Değirmenlikızık Dede'yi Anma Programı (Yıldırım / Bursa); • Aktepe Ziyareti Panayırı (Çınar / Diyarbakır); • Atbaba Şenlikleri (Uzunköprü / Edirne); • Karadede Panayırı (Bafra / Samsun); • Dumanbaba Şenlikleri (Merkez / Sivas); • Köseadağ (Köse Süleyman) Şenliği (Merkez / Sivas); • Hocabeden Şenlikleri (Zile / Tokat); • Sarruh Baba Suyu Şenliği (Erbaa / Tokat).

Bu tür toyadlarının adlandırılışında kullanılan belirteç (indikatör) çoğunlukla, “şenlik” olmakla birlikte İzmir-Aydın yöresinde “mahya” (yörede ‘anma’, ‘hayır’ anlamında) sözcüğünün kullanıldığı, bunlar dışında “panayır”, “etkinlik”, “anma” gibi terimlerin de işletildiği görülmektedir. Toyadlarında etiketlenen “ulu” ise çoğunlukla “dede” olarak adlandırılrsa da bazılarının “baba” olarak da adlandırıldığı, Alevî kültürün etkili olduğu yerlerde “dede”, sünnî kültürün etkili olduğu çevrede “baba” teriminin tercih edildiği söylenebilir.

Yukarıda ifade edildiği gibi Türkiye'nin tamamı tarandığında dağ dedeleri için düzenlenen çok sayıda etkinlik tespit edilecektir; ancak bunları “Adında Dinî-Tasavvufi Kişilerin Kodlandığı Toyadları”ndan ayırmak hiç de kolay değildir. Zira halk dağ dedelerinin de yaşamış kişiler olduklarını düşünmekte, hiçbir yazılı kaynakta geçmese de bu kişilere ilişkin biyografik bilgiler vermektedir. Durum böyle olunca sözlü gelenekten gelen bilgilerin hangisinin tarihi bir hakikatin sözlü edebiyattaki yansıması, hangisinin halk tarafından uydurma anlatılar olduğunu tespit etmek güçtür. Belki bu tür dedelerin yattıkları yerlerde yapılacak yeraltı jeofizik taramalar, hiç değilse hangisinin gerçek hangisinin uydurma bir mezar olduğu noktasında araştırmacılara yardımcı olabilir.

Adında Dinî-Tasavvufi Kişilerin Kodlandığı Toyadları

Adında kişi adlarının etiketlendiği en yaygın toyadı grubu budur. Bu türe ait toplam 55 etkinlik tespit edilmiştir. Çoğunlukla, “anma”, “şenlik” isimleri altında yapılan bu etkinlikler, yüzlerce hatta binlerce yılda şekillenen inanç adaklı halk geleneğinin Anadolu'daki çağdaş yansımalarıdır. Köprülü'nün ifadesiyle dini tasavvufi hayatın merkezi olan tekkeler, bir taraftan şeriatın açık hükümlerine aykırı batını cereyanları doğururken diğer taraftan yine aynı etki ve kuvvetle şerî esaslara tamamıyla uygun yeni tarikatlar vücuda getirerek bu cereyanı Osmanlı'nın her köşesine, Rumeli ve Bosna sınırlarına kadar yaymıştır (Köprülü, 1984, s. 338). Tekkelerin tarikatlarla olan bu yakın ilişkisine rağmen günümüzde bu çevrelerde yetişmiş din ulularını anmak amacıyla düzenlenen etkinliklerin pek çoğunun hiçbir cemaat ve tarikatla ilişkisinin olmadığını; tam tersine tüm halkın sahip

çıkıttığı, geniş katılımlı etkinlikler olduğunu söyleyebiliriz. Söz konusu etkinlikler her ne kadar bir çeşit dinî tören gibi görünse de esasen bireysel ve toplumsal bir ibadetten ziyade yöresel hafızayı sonraki nesillere taşıyan, yöre insanı arasında birlik-beraberlik duygularını güçlendiren, yenilen yemeklerle paylaşma kültürünü yaygınlaştıran, böylece kültürel hafızanın sürekliliğini sağlayan faaliyetlerdir. Bu etkinliklerin odağına alınan kişilerin çoğu, yöre insanının hafızasında, bölgenin İslamlaşmasına hizmet eden, keramet sahibi insanlardır ve onların ruhları bölge insanını korumaya; iyilere yardım etmeye, kötülere ise cezalandırmaya devam etmektedir.

Köprülü tekke çevresinin halk için önemini anlatırken ifade ettiği “Medresenin temsil ettiği zühd ve takvâ taassubuna karşı; tekke, bedî’i ve fikrî serbest bir hava alınabilecek bir menfez hükmünde idi. Mutasavvîf ve şâirlerin, ‘ulemâ-yi rûsûma ve onları temsil eden medreseye karşı yüzyıllarca hücumları işte bundan dolayıdır.” (Köprülü, 1984, s. 242n) şeklindeki görüşü; günümüz insanının bugün söz konusu etkinliklere niçin bu kadar ilgi gösterip sahip çıktıklarını açıklar niteliktedir. Zira bu etkinlikler özde, “dede”, “baba”, evliya”, “eren” gibi sıfatlarla andıkları ve kendilerinden gördükleri ululara karşı gösterdikleri asil bir vefa duygusunun somutlaşmış resmidir.

İnsanlara İslâm’ı yalnız bir din olarak değil, bireysel ve toplumsal hayatı düzenleyen ahlaki bir sistem olarak öğreten bu uluların adları, adbilimcil söz varlığı içinde özel bir yer tutar. Yukarıda bahsedilen toplum içi rollerine bağlı olarak onların adlarıyla pek çok başka özel ad ortaya çıkmıştır. Örneğin *Yatağan Dede*’nin adından Yatağan ilçesi (Muğla); *Hubyar Sultan*’ın adından Hubyar köyü (Almus / Tokat); *Hacı Bektaş-ı Velî*’nin adından Hacibektaş ilçesi (Nevşehir); *Ali Dede*’nin adından hem Alidede köyü hem de bu köyde bulunan Alidedetepesi (Piraziz/Giresun); *Geyikli Baba*’nın adından Babasultan köyü (Kestel / Bursa) vb. toponimleri doğmuştur ki Türkiye’nin geneli düşünüldüğünde, adını bu ululardan alan yüzlerce yerleşim adının, binlerce dağ-tepe isminin bulunduğunu tahmin etmek zor değildir. Bu nedenle onların isimlerine ithafen yapılan etkinlikler; tüm bu adların hatırlanmasına, bunlar vasıtasıyla ortak hafızanın canlı tutulmasına yardımcı olmaktadır.

Toyadlarında kodlanan kişilerin adlarında sıklıkla geçen “dede”, “baba” bileşenleri, Anadolu tasavvufunun halka dayalı yapısını anlamak açısından önemlidir. Köprülüye göre Türkler, hicrî IV. asırdan itibaren Fergana’da görülmeye başlayan Türk şeyhlere “ata”, “bab”, “baba” gibi ünvanlar vermişlerdir (Köprülü, 1984, s. 18). “Dede” kavramı özellikle Alevî-Bektaşî inanç sisteminde kurumsallaşmış dinî ve toplumsal bir otoriteyi temsil etmektedir. Meşruiyetini İslâm hukukundan çok soy bağı, gelenek ve toplumsal kabulden alan dedeler, yalnız inanç önderi olmayıp aynı

zamanda toplumsal anlaşmalarda hakemlik yapan ve ahlaki düzeni koruyan figürlerdir (Ocak, 2016, s. 118, 123). Allah rızası için halka iyilikler yapan, onlara Cennetin ve mutluluğun yollarını gösteren babalar, dedeler halk tarafından çok sevilmişlerdir. Çoğunlukla halka kitabi bilgiyle değil, örnek davranışları ve sözlü irşatla rehberlik yapan bu insanların dinî pratikleri, İslâm öncesi Türk inanç unsurlarıyla karışık tasavvuf düşüncesinden kaynaklanıyordu (Köprülü, 1984, s.19; Ocak, 2016, s. 25-29). Tüm bunlar; *baba, derviş, eren, ermiş, veli, evliya, ahi, abid, seyyid, sultan, şeyh, abid, gazi* gibi sıfatlarla anılan bu insanların halk tarafından sevilmelerine yol açmış ve onların yattıkları yerler türbeye dönüşmüş; kutsallık atfedilen bu yerler halkın dinî ziyaretgahları haline gelmiştir. Bunun sonucu olarak *anma, mahya, şenlik, şölen, gün, pilav günü, tören* vb. isimler altında düzenlenen etkinlikler ortaya çıkmıştır. Geleneksel kültürün sonraki nesillere aktarımında önemli bir işlevi yerine getiren bu etkinler içerisinde; eskiliği, katılımcılar arasındaki etkisi, katılımcı miktarı vb. açıdan en dikkat çekici olanlardan biri, Antalya'nın Elmalı ilçesinde, Abdal Musa Sultan adına yapılan etkinliklerdir:

Geleneksel Abdal Musa Sultan Anma Törenleri:

Etkinliğin ayrıntılarına geçmeden önce, onun mahiyetinin daha iyi anlaşılması açısından toyaında geçen “abdâl” ve “sultan” sözcüklerini açıklamakta yarar görüyoruz: “Abdal” ve “abdâllık” Türk medeniyet tarihinin önemli kavramlarındandır. Farklı kaynaklarda farklı şekillerde açıklansa da genel anlamda, “abdâl” sözcüğü, ‘birinin yerine geçmek’, ‘birini, bir şeyi; başka birinin, başka bir şeyin yerine koymak’ anlamına gelen Arapça “bedel, bedil” sözcüğünün çoğuludur. “Budala” ile aynı anlama gelir. Tasavvufta, erenlerden biri ölünce, ondan aşağı derecede bulunan erenlerden birinin Tanrı tarafından onun yerine geçirildiğine, dolayısıyla bir bölük erene “abdâl” denildiğine, bunların yedi, yahut kırk kişi olduklarına inanılır (Gölpınarlı, 1977, s. 4-7). XIII. yüzyılda nefislerini terbiye etmek amacıyla; yalın ayak, başı kabak, Hindistan cevizinden yapılmış keşkülünü, bir şey istediği kişiye uzatan; keşküle konanları, kaldığı tekkeye götüren; sakal, bıyık, saç, ve kaşlarını usturaya vuran; göğsüne Hz. Ali’nin adını, Zülfikar kılıcını dövme olarak dövdüren; bayraklarıyla şehir şehir, köy köy gezerek şiî-batîni inançlarını yayan ve “Abdâlan”, “Abdâlân-ı Rûm”, “Abdallar” adlarıyla anılan insanlar, XV. yüzyıldan sonra Bektâşiler tarafından temsil edilmişlerdir. “Abdal” sözü ‘derviş’ anlamında da kullanılmış, Bektâşi, yahut Mevlevî dervîşi yerine “Bektâşi abdalı, Mevlevî abdalı” da denmiştir. Yüzyıllar içinde sözcük (abdâl, budala) olumlu anlamlar dışında olumsuz anlamlar da kazanmış, pek çok deyim (abdâl abdâl bakınmak, Ayrı budalası olmak, abdallığa doymamak, vb.), atasözü (Abdala malum olur, Abdalın karnı doyunca gözü yolda olur, Dağ yürümezse abdal yürür vb.) gibi söz varlığının (Gölpınarlı, 1977, s. 4-7) odağında yer almıştır.

Tanrı yolunda, nefis terbiyesi mücadelesi içinde bulunan ve aslında ‘dilenci’ anlamına gelen (Uludağ, 1991, s.137) “derviş” ünvanını kullanan tekke mensuplarının dünya sultanlığı hayali elbette düşünülemez. Dolayısıyla toyardındaki “sultan” sözcüğü de açıklamaya muhtaçtır: Buradaki “sultan” sözcüğü tasavvufi bir terim olup kastedilen şey, gönül sultanlığıdır. Bunun en güzel ifadesini, Aksaray’da Oğlanlar Tekkesi postnişini Şeyh İbrahim Efendi’nin tasavvuf hakkındaki manzumesinin ilk beytinde görüyoruz:

Bidâyette tasavvuf, sofi bi-cân olmağa derler,

Nihâyette gönül tahtında sultân olmağa derler (Aynî, 1985, s. 43).

Görüldüğü gibi burada tasavvufun başlangıçta ‘cansız’ olmak, ‘hayattan geçmek’ olduğu, nihayetinde ise gönüllerde sultan olmak anlamına geldiği ifade edilmektedir. Demek oluyor ki sevenlerinin gönlünde “Abdal Musa”, “sultan” makamındadır ve o muhitte (tarikatta, dergahta, o yolda) ondan daha büyüğü yoktur.

Peki kimdir Abdal Musa?: Onun hakkındaki bilgiler menkıbelere dayanmaktadır. Bazı kaynaklarda Bursa’nın fethinden (1326) önce Bursa’ya gelen 40 abdal’dan biri olduğu ifade edilir. Devrin, Osmanlı tarih yazarları onun Bektaşî olduğunu ve Geyikli Baba’yla birlikte Bursa’nın fethine katıldığını yazarlar. Alaiye beyinin oğlu Kaygusuz Abdal’ın ondan icazet almış olması, Bektaşî gelenekteki önemini arttırmıştır. Kimi kaynaklarda “pîr-i sâni” ünvanıyla anılmış, kurduğu tekke Bektaşiliğin dört ana dergahından biri olmuştur. Abdal Musa’ya ilişkin anlatılar Bursa ve Teke (Antalya) yöresinde yoğunlaşmıştır. Aslen Hoy şehriden (günümüz İran sınırları içinde) geldiği ve pirinin Yatağan Baba olduğu kaydedilmiştir. Öğretile-ri ve hakkındaki rivayetler heterodoks Türk zümreleri aracılığı ile Aydın ve Teke bölgesine yayılmıştır. Finike’deki tekkenin XIV. yüzyılın ortalarında kurulduğu, Elmalı’daki tekkenin ise XVI. yüzyılda önem kazandığı; Yeniçeri ocağının ortadan kaldırılması (1826) ve Bektaşî tekkelerinin kapatılması sonrası Nakşî tarikatının eline geçtiği bilinmektedir (Köprülü, 1998, s.65).

Karizmatik kişiliği ve insanı merkeze alan din anlayışıyla çok sevilen Abdal Musa, insanları derinden etkilemiş; bu sebeple bölgenin her köşesinde ona bağlı tekke ve zaviyeler kurulmuştur. Nasihatnamesinde insanlara; *sır saklamayı, yumuşak huylu olmayı, başkalarının başına gelenlere gülmemeyi, doğruluk ve sözünde durmayı, sabırlı olmayı, düşünerek konuşmayı, dünyaya meyletmemeyi, paylaşmayı, zamanı boşa harcamamayı, Hz. Peygamber ve Hz. Ali yolundan ayrılmamayı, ruhu güzelleştirmeyi ve yalnızca Tanrı’ya teslim olmayı* öğütlemiştir (Güzel, 1999, s.101-102; Uçar ve Demir, 2025, s.234, 239). Bu öğütleriyle Abdal Musa’nın şeri bilginin yaygınlaşmasından çok, inancın insanda meydana getireceği erdeme odaklandığı görülmektedir. Nitekim, günümüzde onun şerefine yapılan törenlere,

Alevi- Sünni ayrımı olmadan tüm vatandaşların, hatta gayrimüslimlerin bile ilgi göstermesi, onun insan ve ahlak odaklı din anlayışının bir yansıması olmalıdır.

Abdal Musa Sultan Anma Törenleri; 1983 yılından beri, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Antalya ve Elmalı Belediyeleri ve Tekke Köyü Abdal Musa Kültürünü Araştırma ve Yaşatma Derneği işbirliği ile her yıl haziran ayında düzenlenmektedir. 3 gün süren törenlerde aşık yarışmaları düzenlenmekte, semah gösterileri yapılmakta; konuyla ilgili bilimsel toplantılar düzenlenmekte, akşamları halk konserleri yapılmaktadır. Yapılan etkinliklere yurdun dört bir yanından gelen kişiler büyük ilgi göstermektedir. Anma törenlerine gelenler arsında yapılan bir anket çalışmasında, ziyaretçilerin %92'sinin tekrar bu törenlere gelmek istedikleri tespit edilmiştir. Bu durum söz konusu etkinliğin güçlü bir inanç turizmi potansiyeline sahip olduğunu göstermesi bakımından önemlidir (Sarı ve Ulusoy Derin, 2022, s. 6-16).

Yüzyıllar içerisinde Tekke çevresinde hagianim ('ziyaretgah adları') olarak adlandırabileceğimiz farklı türde çok sayıda onim ('özel ad') oluşmuştur. Abdal Musa Sultan Anma Törenleri'ne katılan ya da farklı zamanda bölgeyi ziyarete gelenlerin uğradıkları bu ziyaret noktaları şunlardır:

Abdal Musa Türbesi: İçinde Abdal Musa ile birlikte, annesi Ümmü Gülsüm, babası Hasan Gazi, kardeşi Zeynep ve müridi Kaygusuz Abdal'ın yattığı yerdir. Türbede, kutsal emanetlerin bulunduğu bir bölüm de yer almaktadır. Türbenin dışında, dervişlerin kabirlerinin bulunduğu mezarlıklar da yer almaktadır.

Budala Sultan Türbesi: Abdal Musa'nın ilk dervişlerinden olduğuna inanılan Budala Sultan tekkesi, Abdal Musa Türbesi'nin 1 km kadar güneyinde, dağın eteğinde, külliye'nin en kutsal üçüncü avlusunda bulunmaktadır. Abdal Musa Türbesine benzemekle birlikte o kadar gösterişli değildir (Taşlara Kayalara Fısıldayan Doktor, 2020).

Kırklar Mekânı: Budala Sultan Türbesi'nin hemen yanı başında, etrafı büyükçe 40 kadar taşla çevirili, düz, çember biçiminde bir alandır. Burası, eskiden beri cem törenlerinin düzenlendiği bir yer olarak kabul edilir ve törenler sırasında da burada cemler düzenlenir (Taşlara Kayalara Fısıldayan Doktor, 2020).

Kutsal Kuyu: Abdal Musa Türbesi'ne yaklaşık 200 m uzaklıkta bulunan kuyu, Tekke'nin en kutsal mekanları arasında sayılır. Kuyu suyunun şifalı olup birçok hastalığa iyi geldiğine ve "Kevser" suyu ile aynı olduğuna inanılmaktadır.

Durdağı ve Dilek Kayası: Abdal Musa Velayetnamesinde, Teke beyi ile Abdal Musa arasında yaşanan kavga sırasında, Abdal Musa'nın dervişleriyle birlikte dağlar ile taşlar ile semah yaparak yürürken "Tur dağım tur!" deyince duran (Güzel,

2021, s. 1131, 1132) dağ olduğuna inanılır. Dağla beraber, dağdaki bir kaya da ziyaret yeri olmuştur. Kaya'nın etrafı bu olaya istinaden demir parmaklıklarla çevrilmiş olup ziyaretçiler bu parmaklıklara dilek çaputları bağlamaktadır.

Yeşilgöl ve Uçarsu: Kaş ilçesi sınırları içinde bulunan Uçarsu Şelalesi denizden 1800 m yükseklikte bulunmaktadır. Akdağ'da bulunan ve 1990 m rakımında bulunan Yeşil gölden gelen sularla oluşmuştur. Bu iki su Abdal Musa Velayetnamesinde geçtiği için kutsal kabul edilir. Ziyaretçiler suların şifalı olduğunu kabul ederek hem içerler hem de ellerini yüzlerini yıkarlar ve evlerine götürürler. Uçarsu'ya HES yapım kararı, bu suyun kültür varlığı olduğu gerekçesiyle durdurulmuştur (Mahkeme Dur Dağlarına 'Dur' Dedi", 2011).

Dilek Ağaçları: Abdal Musa Türbesi'nin civarındaki ağaçlar da ziyaretçiler tarafından kutsal kabul edilmekte, dilek ağacı olarak kullanılmaktadır. Dilek ağaçlarına bağlanan bezlerin rengi kutsal sayılan şeylerin (Tekke ve Alevî-Bektaşî geleceğe göre) birer sembolü niteliğindedir (Sarı ve Ulusoy Derin, 2022, s.6).

Tekke civarında, kutsal kabul edilen daha birçok ziyaret noktası bulunmaktadır. Bunlara Durdağ'ında bulunan beş ardıc ağacı ve Şah Ardıc ağacı, yine Tekke civarında bulunan Mestan Dede Türbesi, Oturak Baba Mezarlığı, Çaybaşı köyünde bulunan Solak Değirmeni de eklenebilir (Mahkeme Dur Dağlarına 'Dur' Dedi", 2011).

Üç gün süren bu anma törenlerinin önemli bireysel ve toplumsal işlevleri vardır:

Bireysel işlevler: Abdal Musa, Alevî-Bektaşî inancının "yol ulusu", ereni olarak kabul edildiğinden bu törenler, söz konusu inanca sahip bireylerin "yol" ile bağını güçlendirmelerine, inançlarını tazelemelerine; kendilerini manevî, tarihî bir silsilenin parçası olarak hissetmelerine, dolayısıyla kimliklerini pekiştirmelerine yardımcı olur. Yine bu törenler sırasında ritüellerde, ibadetlerde ve konuşmalarda geçen haram-helal, kul hakkı, paylaşma, nefis terbiyesi vb. inanç değerleri kişinin kendi içinde bir yolculuk yapmasına, böylece manevî açıdan derinleşip zenginleşmesine de yol açar. İnanç, adalet, sevgi ve eren sembolü olarak görülen Abdal Musa figürü, maddî ve manevî güçlük yaşayan insanlarda "yalnız değilim" duygusunun doğmasına; bu insanların zihinsel ve psikolojik açıdan güçlenmesine yardımcı olacaktır.

Toplumsal işlevleri: Anma törenleri, sözlü kültürün (efsaneler, menkıbeler, nefesler, anlatılar vb.) hatırlanmasına, gelecek kuşaklara aktarılmasına, tarihsel belleğin korunmasına yardımcı olur. Alevî toplumun yaşadığı birtakım sıkıntılar konusunda farkındalık oluşmasına, bu sorunlara çözüm aranmasına vesile olur. Yine bu törenler; Alevî cemaatinin toplumsal kimliğinin güçlenmesine yardımcı

olurken modernleşme ve onun getirdiği bireyselleşmeye karşı bir kalkan görevi görür; toplumsal ruhu ve belleği korur, güçlendirir.

Diğer toyadları: Günümüz Türkiye'sinde bugün doğudan batıya, güneyden kuzeye yurdun her köşesinde bu tür etkinlikler düzenlenmektedir. Bunlardan tespit edebildiklerimiz şunlardır: • Geleneksel Seyyid Cemal Sultan Anma Etkinlikleri (İhsaniye / Afyonkarahisar); • Hamza Şeyh Dedeyi Anma Şenliği (Şuhut / Afyonkarahisar); • Kumlar Yaylası Avdaz Dede Kültürel Tanıtım Festivali (Sandıklı / Afyonkarahisar); • Sarı Dede Sultan'ı Anma ve Kültür Festivali (Sandıklı / Afyonkarahisar); • Seyit Karacaahmet Sultanı Anma Şenliği (İscehisar / Afyonkarahisar); • Sultan Divani Hz. Anma ve Şifalı Aşure Günü (Afyonkarahisar); • Yunus Emre ve Hocası Tabduk Emre'yi Anma Etkinlikleri (Sandıklı / Afyonkarahisar); • Garip Hafız'ı Anma Günü (Gümüşhacıköy / Amasya); • İmirler Köyü Niyaz Baba Şenlikleri (Gümüşhacıköy / Amasya); • Yöresel Cafer Dede Kültürel Etkinlikleri (Amasya); • Geleneksel Hüseyin Gazi Şenlikleri (Mamak / Ankara); • Oruç Gazi Festivali (Kızılcahamam / Ankara); • Kafi Baba Anma Şenlikleri (Yuvalı köyü / Antalya); • İmam Abdullah'ı Anma Haftası (Hasankeyf / Batman); • Seyit Bilal Anma Haftası (Gercüş / Batman); • Zilan Türbesi Anma Haftası (Batman); • Bayburt Dede Korkut Uluslararası Kültür ve Sanat Şöleni (Masat Köyü / Bayburt); • Abdullah Mihal Gazi Anma Festivali (İnhisar / Bilecik); • Ahilik ve Şeyh Edebalı Kültür Şenlikleri (Bilecik); • Akşemsettin Anma Günü (Göynük / Bolu); • Babahızır Anma Günü (Mengen / Bolu); • Şeyh-ül Ümran Günü (Mudurnu / Bolu); • Tekke Ümmi Kemal Günü (Bolu); • Tokad-i Hayrettin Günü (Bolu); • Niyazi Baba Kültür Şenliği (Yeşilova / Burdur); • Anasultanı Anma ve Bereket Hayrı (Osman-gazi / Bursa); • Çobanbey'i Anma Programı (Yıldırım / Bursa); • Davutkadı Hz. Anma Programı (Yıldırım / Bursa); • Emir Sultan Hz. Anma ve Erguvan Ağacı Dikimi (Yıldırım / Bursa); • Molla Arap Hz. Anma Programı (Yıldırım / Bursa); • Hatçe Sultanı Anma Kültür ve Sanat Festivali (Dereçatı / Çankırı); • Paşasultan ve Yayla Şenlikleri (Orta / Çankırı); • Seyyid Hacı Ali Turabi'yi Anma Etkinlikleri (Şabanözü / Çankırı); • Geleneksel Bayram Dede Kültür Şenlikleri (Alaca / Çorum); • Karadonlu Canbaba ve Ceviz Şenliği (Oğuzlar / Çorum); • Birvan Piri Davut Şenlikleri (Keban / Elazığ); • Hıdır Abdal Sultan Şenlikleri (Kemaliye / Erzincan); • İbrahim Hakkı Hazretlerini Anma Töreni (Pasinler / Erzurum); • Bayezid-i Bestami Hz. Anma Haftası (Kırıkhan / Hatay); • Seyit Veli Baba Sultan'ı Anma ve Pilav Festivali (Uluğbey / Senirkent / Isparta); • Seyyit Veli Baba Sultan Aşıklar Gecesi ve Pilav Festivali (Senirkent / Isparta); • Yunus Emre'yi Anma ve Aşure Festivali (Gönen / Isparta); • Serçeşme Hünkar Hacı Bektaş Veli Festivali (Maltepe / İstanbul); • Konaklı Beldesi Davut Dede Bayramı (Ödemiş / İzmir); • Geleneksel Samut Baba Anma Töreni (Urla / İzmir); • Şeyh Şaban-ı Veli ve Kas-

tamonu Evliyalarını Anma Haftası (Kastamonu); • Yirce Didiği Sultan Şenlikleri (Beykonak / Ilgın / Konya); • Şeb-i Arus (Karatay / Konya); • Yunus Emre'yi Anma Etkinlikleri (Kula / Manisa); • Gül Baba Anma Günü (Niğde); • Ahmet Kudrusi Anma Günü (Bor / Niğde); • Karadede Panayırı (Bafra / Samsun); • Alaçam Hüseyin Dede Şenlikleri (Alaçam / Samsun); • İbrahim Hakkı Anma Günü (Siirt); • Veysel Karani Anma Günü (Baykan); • Geleneksel Hasan Şeyhi Anma Şenlikleri (Reşadiye / Tokat); • Görümlü Kasabası Kul Himmet Şenlikleri (Almus / Tokat).

Adında, Peygamber ve Hristiyan azizlerinin etiketlendiği şu etkinlikleri de bunlara dahil edebiliriz. • Hz. İbrahim'i Anma Günü (Şanlıurfa), • Eyyubnebi Dünya Sabır Günü (Viranşehir / Şanlıurfa); • Habib-i Neccar Etkinliği (Antakya / Hatay).

Bu tür toylarının adlandırılışında kullanılan belirteç (indikatör) çeşitlilik göstermektedir. Baskın karakter *şenlik* olsa da *etkinlik*, *anma etkinliği*, *tören*, *anma töreni*, *festival*, *kültür festivali*, *program*, *anma programı*, *hayır* gibi farklı toyların belirteçler de kullanılmaktadır. Ölmüş bir kişiyi anmak için düzenlenen bir etkinliğe “şenlik” adının verilmesi çelişki gibi görüle de aslında bir çelişki söz konusu değildir. Zira, yapılan etkinliğin ruhu gereği, toplanan insanlar üzölmek, ağlamak ve dertlenmek için toplanmıyorlar; tam tersine ölen kişinin temsil ettiğı değerler üzerinden kendilerini yenileyip düzenliyorlar. Dayanışma ve paylaşma duygularını geliştirmek suretiyle birlik ve beraberliklerini arttırıyorlar. Uzak yakın dostlarla bir arada yiyip içmenin, eğlenmenin tadını çıkarıyorlar. Tüm bunlar, “şenlik” sözcüğünün bu tür etkinlikleri ifade eden en doğru toyların belirteç olduğunu ortaya koymaktadır. Kanaatimizce, anma programı, festival, etkinlik vb. terimler, bu tür toyların gerçek ruhunu anlamayan kişiler tarafından kullanılmakta ve toylarına yansımaktadır.

Toylarında kişilerin ünvanı olarak etiketlenen *dede*, *baba*, *derviş*, *veli*, *evliya*, *seyyid*, *sultan*, *şeyh*, *nebi*, *habib*, vb. terimler, şenliğe konu olan kişinin dinî mertebelerini (nebi, şey, derviş, evliya vb.) ya da yaşadıkları dönemde içinde bulundukları kültür çevresini (Ör. Alevi ise dede, Sünni ise şeyh, seyyid, baba vb.) gösterir bir çeşit ünvanıdır.

Adında Tarihi-Siyasî Kişilerin Kodlandığı Toyları

Adında tarihi bir şahsiyetin kodlandığı toyları genel olarak; toplumsal hafızayı korumak, nesiller arası kültürel devamlığı sağlamak, toplumsal kimliği pekiştirmek, birlik-beraberlik duygusunu arttırmak gibi amaçlara sahiptir. Bu tür etkinliklerde, etkinliğin odağında bulunan şahsiyet tarihte büyük izler bırakmış, unutulmaz insanlardır. Ancak bunlara yönelik yapılan etkinliklerin tek amacı, onları anmak ve onlara yönelik minnet duygusunu ifade etmek değildir. Tarihte

unutulmaz işler başaran bu insanlar, mutlaka günümüz insanları için önemli bir değeri temsil ediyordur. İşte bu özellikler, onlar adına yapılan etkinliklerin asıl sebebidir. Kişinin şahsında temsil edilen değer ya da değer yargıları, günümüzde ifade ettiği toplumsal anlam üzerinden yeniden anlamlandırılır. Anma, şenlik, mahya, şölen, tören vs. isimler altında yapılan söz konusu etkinlikler, bu değerlerin genç kuşaklara aktarımını sağlar; geçmişle bugün, bugünle gelecek arasında köprü hizmeti görür. Bu yönüyle söz konusu anma şenlikleri, tarihî şahsiyetin, onun şahsında yaşanan tarihî olayların yalnız hatırlanması değil; günümüz ihtiyaçları çerçevesinde yeniden üretimi ve şekillenmesi anlamına da gelir.

Bu çerçevede 11 adet toyardı tespit edilmiştir. Anadolu topraklarında Türk milletinin en az bin yıllık bir geçmişi olduğu düşünüldüğünde, tarihî-siyasî kimliğe sahip şahsiyetler için düzenlenen etkinlik miktarının (bu kitaptaki sınıflandırma ölçütümüze bağlı olarak bazılarının başka başlıklar altına girdiğini de göz önüne alarak) son derece az olduğu açıktır. Bunun başkaca sebepleri bulunabileceği gibi, bize göre en başat sebebi, Selçuklu'dan, Osmanlı'ya, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e ve Cumhuriyet'in bir asırlık ömründe yaşanan keskin siyasî-ideolojik dönemlerin milletin bölgesel ve toplumsal hafızasında yarattığı olumsuz etkilerdir.

Çoğunlukla “anma” ancak “şenlik, festival, etkinlik, tören” gibi isimler altında yapılan bu etkinliklerin en eskilerinden ve anlamlılarından biri Kütahya'nın Domaniç ilçesinde düzenlenen etkinliktir.

Hayme Ana'yı Anma ve Göç Şenlikleri:

Kütahya'nın Domaniç ilçesine bağlı Çarşamba köyü merkezli olarak, her yılın eylül ayının ilk haftasında düzenlenir. 2025 yılında 744'üncüsünün gerçekleştirildiği ilan edilen şenlik, resmi olarak ilk kez 1892 yılında II. Abdulhamit döneminde başlamıştır. Osmanlı Devleti'ni kuran Kayıların bölgeye gelmesinde ve devletin kuruluşunda sembol isimlerden olan Hayme-ana'yı anmak ve onun şahsında üç kıtaya yayılan insanlık tarihinin en güçlü devletlerinden biri olan Osmanlı'nın bu güce kavuşmadan önce, ne gibi değerlere; nasıl bir toplumsal bilince, ahlaka, örf ve adete sahip olduğunu bir kez daha hatırlayıp yüceltmek ve gelecek nesillere aktarmak, özetle “ben” ruhuyla gelenleri “biz” ruhuyla şekillendirmek, gelenlerin vatana ve millete aidiyet duygusunu pekiştirmek, dolayısıyla Türk milletini diri tutmak amacıyla yapılır. Bayram adı, birbirine bağlı iki kavramı vurgulamaktadır: Bunlardan ilki Hayme-ana, ikincisi ise göçtür.

Toyadında etiketlenen Hayme-ana, esasen hiçbir Osmanlı kaynağında geçmez. Onun Ertuğrul Gazi'nin annesi, Osman Gazi'nin ninesi olduğu bilgisi geleneksel sözlü anlatılara dayanır. Sözlü halk kültüründe “Devlet-ana” olarak anılır. Bu sözlü mahalli anlatılara göre Hayme-ana'nın (“Devlet-ana”) yattığı türbe, İnegöl'e

bağlı Domaniç nahiyesine bağlı Çarşamba köyündedir (Uzunçarşılı 2016, s.100-101). II. Abulhamit döneminde (1892), padişahın isteğiyle başlatılan çalışmada, devletin kurucu figürlerinden biri olan Hayme-ana (“Devlet-ana”) hakkındaki bilgiler de derlenerek mezarı tespit edilmiş ve üzerine türbe yaptırılmıştır (s.100, 101). Osmanlı kaynaklarına göre, önce Ankara’nın Karacadağ havalisine yerleşen Kayılar, Ertuğrul Gazi’nin İznik İmparatoruyla savaşta Alâüddin Keykubad’ın yanında savaşması karşılığında Karacahisar’a, Domaniç ve Söğüt bölgesine yerleşmiştir. Yapılan ilk dönem araştırmalarında Hayme-ana’nın kocasının Süleyman Şah olduğu dile getirilmişse de sonraki dönemlerde bunun doğru olmadığı, kocasının bir ihtimal mezarı Kırka köyünde (Ankara yakınlarında) bulunan Gündüzalp olabileceği değerlendirilmiştir (bk. s. 100-102).

“Göç” toyaında vurgulanan ikinci kavramdır. Sözlü geleneksel bilgiye göre, Kayıların Karacadağ’dan (Ankara’dan) Karacahisar bölgesine göçleri sırasında onları sevk ve idare eden kişi Hayme-ana’dır. İşte bu geleneksel anlatıya vurgu yapmak ve Hayme-ana’nın göçteki önemli rolünü ifade etmek için, toyaında bu kavrama da yer verilmiştir.

Etkinlik kapsamında, cuma günü mevlit okunmasıyla başlayan kutlamalar, cumartesi günü, Domaniç Ebe Çamlığı’nda yağlı güreşlerle devam eder. Pazar günü Çarşamba köyünde Hayme-ana’nın türbesi ziyaret edilir, ardından müze ve el sanatları sergisi gezilir. Geleneksel kıyafetlerle yapılan göç ritüelinin ardından, cirit gösterileri ve at yarışları yapılır. Farklı obalardan gelenler çadırlar kurarlar ve etli pilav ikramları yapılarak tarih mümkün olduğunca canlandırılmaya ve yaşatılmaya gayret edilir (Hayme Ana Kitapçık, 2013). Şenlikler genellikle Kütahya’nın Domaniç ve Bilecik’in Söğüt ilçeleri arasında, tarihi göç yolu üzerinde düzenlenir. Bu güzergâh Kayı boyunun yaylak ve kışlak göçlerinin sembolüdür. Ankara’dan gelen devlet yetkilileri, il ve ilçenin yöneticileri günün anlam ve önemine ilişkin konuşmalar yaparlar. Bu konuşmalarda Hayme-ana yalnız bir anne olarak değil; güçlü, vefakâr ve fedakâr bir kadın ve devlet adamı olarak anlatılır. Etkinlikler çerçevesinde, gelen ziyaretçiler Osmanlı’nın kuruluş efsanelerinin merkezi olarak Domaniç ve çevresinde pek çok yeri gezmekte, tarihi kaynaklarda geçen bilgilerle harmanlanmış geleneksel sözlü anlatılar eşliğinde bu mekânları adeta kutsal yerleri gezer gibi ziyaret etmektedirler. Ziyaretçiler şenlikler sırasında Osmanlı’nın siyasi başlangıcını temsil eden Söğüt ve özellikle Osmanlı’nın ailevi ve toplumsal köklerini ifade eden, “kurucu ana rahmi” olarak işlev gören Domaniç’e (Kızıltoprak, 2025) büyük ilgi göstermektedirler. Gezilen yerlerden bazıları şunlardır:

Hayme-ana Türbesi (Domaniç / Kütahya): Şenliklerin merkezi konumundaki türbe, Osmanlı Devleti’ni kuran nesli doğuran, yetiştiren, Kayı’nın bu topraklara

gelişinde göçe liderlik eden, devletin kuruluşunda önemli rol olan, “Devlet-ana”nın yattığı yer, dolayısıyla Türk milletinin anasını temsil eden kutsal bir mekândır.

Domaniç Yaylası (Domaniç / Kütahya): Kayı’nın yayla yurdudur. Göç canlandırma etkinliklerinin sembol mekânıdır. Yörük çadırları, temsili oba düzeni, atlı yürüyüş ritüelleri burada gerçekleştirilir.

Göç Yolu (Domaniç-Söğüt hattı / Kütahya): Tarihte yürünen gerçek mesafe yürünmez; ancak temsili bir yürüyüş, atlı geçişler bu yol üzerinde yapılır.

Söğüt (Bilecik): Şenliğin merkezi Domaniç olmakla birlikte tarihe meraklı ziyaretçiler, Kayı’nın kışlak yurdu olarak kullandıkları Söğüt’ü de gezer, Osmanlı’nın kuruluş dönemine ve devleti kuran kişilere ilişkin yerleri gezerek bilgilenirler.

Mızık Çamı (Domaniç): Domur köyünde bulunur. Geleneksel halk anlatılarına göre, Osman Gazi bu ağacın dallarında asılan salıncaklarda sallanmıştır. 7,5 asırlık bir geçmişi (1281’den bugüne) ifade eden ağaç, günümüzde kurumuş olmakla birlikte koruma altına alınmıştır. Göç canlandırma etkinlikleri sırasında ziyaretçilerin uğrak yeridir.

Karagöl Yaylası ve Kızılsaray Yaylası (Domaniç): Törenlerin yapıldığı Domaniç Yaylası’ndan farklı olarak göç rotası ve doğal güzellikleri temsilen vakti olan ziyaretçilerin gittikleri yaylalardır.

Osmanlı’nın son dönemlerinden beri sürekli olarak yapılan söz konusu etkinliğin farklı işlevleri bulunmaktadır. Hayme-ana, Osmanlı Dönemi’nde, devletin köklerini temsil eden sembolik “Devlet-ana” figürüdür. Onunla ilgili söylenen efsaneler, anlatılar; Osmanlı’nın soyunun Oğuzlara dayandığını vurgulayarak hanedanın meşruiyetinin ve asaletinin güçlenmesine katkıda bulunmaktaydı. Buna bağlı olarak Hayme-ana bu dönemde devletin ideolojik temelini ifade eden, siyasi birliği ve hanedana sadakati pekiştiren bir figürdür. Oysa Cumhuriyet Dönemi’nde Hayme-ana ve onun şerefine düzenlenen etkinliklerin işlevi daha farklıdır. Cumhuriyet Türkiye’sinde Hayme-ana artık, meşruiyetin ve hanedana sadakatin bir sembolü değildir. O, artık Türk milletinin derin köklerinin ve milli kimliğinin tarihi süreçteki önemli bir halkasıdır. Milletın hangi zorluklardan geçerek bugüne geldiğinin, bunda kadınların rolünün yeni nesillere anlatımında somut bir karakterdir. Geriden gelen nesilde, Türk kızlarına Hayme-ana figürü üzerinden nasıl olunması gerektiği ve erkeklere de kadınlara nasıl davranılması ve onlarla nasıl omuz omuza hareket edilebileceği gösterilir. Dolayısıyla Hayme-ana, Cumhuriyet Türkiye’sinde idolojik bir figür olmaktan çok kültürel ve tarihsel bir semboldür.

Etkinliğe adını veren Hayme-ana adı, adbilim açısından ilginçtir. Lázló Rásonyi ve Imre Baski tarafından yayınlanan (2007) tüm Türk halklarının kişi

adlarını açıklayan Onomasticon Turcicum adlı sözlükte bu isme rastlanmaz. Yılmaz Kurt tarafından hazırlanan ve XV-XVI. yüzyıl tahrir defterlerinde geçen kişi adlarından hareketle hazırlanan “Anadolu’da Kişi ve Yer Adları” isimli kitapta da isme rastlamıyoruz. 1924 yılında tek kişinin adı olarak tespit edilmesini bir kenara bırakırsak (Zira yanlış yazım vb. olabilir) bu isme 1984’e kadar rastlamıyoruz. Bu tarihten başlayarak 1990’larda her yıl görülmeye başlayan isim 2016 yılında 23 bebeğe ad olarak zirveye çıkmış sonrasında yeniden düşüşe geçmiştir (Nişanyan Adlar, t.y.). Türk tarihindeki tüm kişi adlarını derleyen bir çalışma bulunmadığından “Hayme” adının Türk antroponimik sistemi için yabancı bir isim olduğunu söyleyemsek de elimizdeki verilerden hareketle bu adın 1911’de, “Gökalp” adıyla başlayan ve Türk antroponimik sisteminde “tarihî romantizm” ya da “tarihcil romantizm” adıyla adlandırdığımız (bk. Şahin 2024, s.16) akım neticesinde 1984’ten itibaren ortaya çıktığını ve 2016’da en yaygın kullanıma kavuştuğunu söylemek mümkündür. Peki bu durumda Hayme nasıl bir addir?: Faruk Sümer, Ankara Sancağı’na bağlı Haymânâ taifesinin adıyla yine bu ile bağlı Haymana ilçesi arsında ilişki kurarak yerleşim yerinin adını taife adından aldığını ifade eder (Sümer, 1999, s. 269).

Millî bir kahraman ve yeni nesillere örnek bir tarihî şahsiyet olarak “Hayme-ana” adı, Domaniç’teki türbesi dışında, yurdun çeşitli bölgelerinde, özellikle okulların adlandırılmasında kullanılmış; böylece Türkiye onimik (özeladıl) sisteminde yer bulmuştur. Tespit edebildiklerimiz şunlardır:

Haymana: Günümüzde Ankara’ya bağlı Haymana ilçesinin adı, bazı sözlü geleneksel anlatılara göre Hayme-ana adından gelmektedir. Anlatıya göre, Hayme-ana, Kayı boyu henüz Karacadağ’da bulundukları sırada ölmüş olup bugünkü kaplıcalar bölgesine defnedilmiştir. Uzun süre Hayme-ana olarak anılan bu bölge sonradan Haymana adını alarak bölgenin adı olmuştur (Erdoğan, 2005, s. 122).

Hayme Ana Anaokulu (Yüreğir / Adana; Kahta / Adıyaman; Osmangazi / Bursa; Derince / Kocaeli; Tavşanlı / Kütahya; Yusufeli / Artvin);

Toki Hayma Ana Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Başakşehir / İstanbul);
Hayme Ana Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi (Konyaaltı / Antalya);

Hayme Ana Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Bilecik; Sincan / Ankara).

Türkiye’nin farklı bölgelerinde Hayme Ana’yı Anma Göç Şenliklerine benzer nitelikte) adında tarihî-siyasî bir kişinin kodlandığı daha başka toyları da bulunmaktadır. Tespit edebildiklerimiz şunlardır:

Diğer toyları: • Şehzade Korkut Etkinlikleri (Korkuteli / Antalya); • Atatürk’ün İzinde, Gölgesinde Damal Şenlikleri (Damal / Ardahan); • Oruç Gazi

Festivali (Kızılcahamam / Ankara); • Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Söğüt Şenlikleri (Söğüt / Bilecik); • Fatih Sultan Mehmet'i Anma Günü (Merkez / Edirne); • Mimar Sinan'ı Anma Günü (Merkez / Edirne); • Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Yörük Etkinlikleri (Odunpazarı / Eskişehir); • Devrim Şehidi Kubilay ile Bekçi Hasan ve Şevki'yi Anma Töreni (Menemen / İzmir); • Ömer Halis Demir Anması (Merkez / Niğde); • Ali Fuat Cebesoy'u Anma Günü (Geyve / Sakarya).

Adında Halk Ozanı, Âşık, Şair, Düşünür ve Sanatçıların Kodlandığı Toyadları

Halk ozanları ve aşıkları, şairler, yazarlar ve halk bilgeleri için düzenlenen bu tür toyadları; Türkiye'nin hemen her bölgesinde görülmektedir. Bu etkinliklerin toyadında kodlanan kişileri anmak, yaptıklarını topluma anlatmak, onun temsil ettiği değerler üzerinden yeni nesilleri eğitmek gibi amaçlarının yanı sıra; düzenlendiği yerleşim yerini ve kültürünü tanıtmak, bunun üzerinden bir imaj oluşturmak ve mümkünse bölgeye turist çekerek ekonomiye katkı sağlamak gibi amaçları bulunmaktadır. Örneğin Şair Dertli, Aşık Efkârî, Aşık Davut Suları gibi halk ozanlarını anmak için düzenlenen etkinlikler, hem sözlü kültürün yaşatılması hem de bu kültürün gelecek kuşaklara aktarımını sağlamaktadır. Benzer şekilde Nasreddin Hoca, Dede Korkut, Karacaoğlan gibi Türk kültürünün önemli kişileri için düzenlenen şenlikler, kültürel mirasın korunmasına ve aktarılmasına aracılık eder; ulusal ve yerel düzeyde kimliği pekiştirir. Örneğin, Aziz Nesin için yapılan kutlama; bireyin ve toplumun kendisine ayna tutmasını, eksikliklerini görerek onları düzeltmesini telkin ederken Namık Kemal için yapılan kutlamalar; istiklâlin, özgürlüğün insan ve toplum için önemini hatırlatır. Edebiyatın toplumdaki önemini gözler önüne serer. Nasreddin Hoca Şenliği gibi etkinlikler ise kişide ve toplumda mizah ve hoşgörü duygusunun gelişmesine ve güçlenmesine katkı yapar.

Uluslararası Akşehir Nasreddin Hoca Şenliği:

Nasreddin Hoca, Hoca Nasreddin, Nasreddin Efendi ya da Hoca Nasreddin Efendi gibi farklı isimlerle anılan halk düşünürü, Türk milli kültürünün en önemli figürlerindendir. Avrupadan Çin'e, Sibiryadan Kuzey Afrika'ya kadar fıkraları yayılmıştır; pek çok millet onu sahiplenmiş kendi kültürünün bir parçası olarak görmüştür. Türkiye'de yediden yetmişe herkesin yakından bildiği, fıkralarını anlattığı Hoca; hikmet dolu fıkralarıyla yüzyıllarca insanları güldürürken düşündürmüş, düşündürürken güldürmüştür. Nasreddin Hoca'nın tarihî kişiliği tartışmalıdır. Türkiye'de bile onun yaşadığı zaman ve yere ilişkin birçok görüş vardır. Nasreddin Hoca konusunda derin araştırmalar yapan Pertev Naili Boratav'a göre, onun XIII. yüzyılda (öl. 1284/85), Eskişehir'in Sivrihisar ilçesinde doğmuş olması en doğru ihtimal olup adı ilk olarak 1480 yılına ait olan Ebu'l-Hayr-i Rumi'nin

Saltuknâmesi'nde geçmektedir (Boratav, 2007, s. 23-26). Sivrihisar'da doğmuş olmakla birlikte Hoca'nın ömrünü geçirdiği yer ve türbesi Akşehir'dedir.

“Uluslararası Akşehir Nasreddin Hoca Şenliği”, Nasreddin Hoca'nın türbesinin Akşehir'de bulunması sebebiyle, ilk kez 12 Haziran 1959 yılında yerel düzeyde tertip edilmeye başlamıştır. 1973 yılından itibaren uluslararası bir statü kazanan şenlik; Türkiye'de bir halk düşünürü, mizah ustası için yapılan tek etkinliktir. Her yıl genellikle 5-10 Temmuz tarihlerinde yapılan şenliğin, 2025 yılında 66'ncısı düzenlenmiştir. Açılış törenleriyle başlayan şenlik Hoca'nın Türbesi'nin sembolik kilidinin açılması, onun yattığı türbeden temsili olarak uyandırılmasıyla devam eder. Ardından eşeğine ters binmiş Hoca, Akşehir sokaklarında kortej eşliğinde yürüyüş yapar (Demir ve Şahin, 2025, s. 177). Akşehir Gölü'ne maya çalar. Tüm bu ritüeller, Hoca'nın herkes tarafından bilinen meşhur fıkralarına atıfta bulunur.

Şenlik boyunca fıkralar, meddah gösterileriyle sahnelenirken yerli ve yabancı katılımcılar; sergi, panel ve müzik etkinlikleriyle şenliği zenginleştirirler. Bu özellikleri itibarıyla Nasreddin Hoca Şenliği; Türkiye'de ve dünyada, halk kültürünün yaşatılmasına, gelecek nesillere aktarılmasına örnek teşkil eden önemli bir kültürel miras olarak öne çıkmakta; Akşehir'i yalnız Türkiye'nin değil, aynı zamanda tüm dünya kültürünün hafıza mekanlarından biri hâline getirmektedir.

Türkiye'nin milli bir değeri olarak Hoca Nasreddin Efendi'nin ismi Türkiye genelinde okul, park, meydan vb. yerlere ad olarak verilmiştir. İnternet ortamından derlediğimiz bazı adlar şunlardır:

Nasrettinhoca Mahallesi (Sivrihisar / Eskişehir): Nasreddin Hoca'nın doğduğu Hortu köyüne sonradan bu verilmiştir.

Nasreddin Hoca Türbesi (Akşehir / Konya): Akşehir'de 1284'te ölen Nasreddin Hoca için bir türbe yaptırılmıştır. Türbenin 14. yüzyılda yapıldığı tahmin edilmektedir. Onun nüktedan kişiliğini ifade etmek için dört tarafı açık olan yapının bir tarafı asma kilitle kapatılmıştır. Türbe önünde onun bir fıkrasına atıf yapan, dünyanın merkezini sembolize eden bir platform bulunmaktadır. Türbede Nasreddin Hoca'nın mezarı dışında, Çelebi Mehmed'in (I. Mehmed) kızına ait mezar da bulunmaktadır.

Nasreddin Hoca Etnografya ve Arkeoloji Müzesi (Aksaray / Konya): Üç katlı tarihi bir konak olarak inşa edilen bina, 2007 yılında müzeye dönüştürülmüştür.

Nasreddin Hoca Anaokulu (Mamak / Ankara; Kars; Güçlükonak / Şırnak; Bismil / Diyarbakır; Tarsus / Mersin)

Nasreddin Hoca İlkokulu (Etimesgut / Ankara)

Miras (Ankara): 1979'da Metin Yurdanur tarafından yapılan heykel, Hitit aslanı üzerine ters binmiş Nasreddin Hoca'yı tasvir eder.

Nasreddin Hoca Maskı (Konak / İzmir): Ragıp Çiçen tarafından tasarlanan mask, 2014'te tamamlanmıştır. Göle maya çalan Nasreddin Hoca temalı bir masktır. İçinde Nasreddin Hoca Çocuk Kültür Bilim Merkezi bulunmaktadır. Şehrin önemli simgelerindendir.

Bunlar dışında Türkiye'nin farklı bölgelerinde, Nasreddin Hoca adını taşıyan birçok park, cadde ve sokak adı bulunmaktadır. Tüm bunlar Nasreddin Hoca'nın milli bir figür olarak Türkiye'de ne çok sevildiğini ve kendisine sahip çıkıldığını göstermektedir. Ancak üniversite, araştırma merkezi, kongre merkezi vb. kurumlara ad olarak verilmiyor oluşu, daha çok anaokullarına ad olarak verilmesi, bu adları verenlerin gözünde mizahın yeterince ciddiye alınmadığının bir işareti olarak değerlendirilebilir.

Türkiye genelinde derlediğimiz, "Uluslararası Akşehir Nasreddin Hoca Şenliği"ne benzer etkinlik adları şunlardır:

Diğer toyadları: • Said Faik Abasıyanık Anma Günü (Sakarya / Adapazarı); • Aşık Efkari Festivali (Ardanuç / Artvin); • Bayburt Dede Korkut Uluslararası Kültür ve Sanat Şoleni (Masat Köyü / Bayburt); • Şair Dertli Anma Günü (Yeniçağa / Bolu); • Şehriman Anma Günü (Mudurnu / Bolu); • Özay Gölüm'ü Anma Konseri (Merkez / Denizli); • Aşık Davut Sulari Anma Festivali (Çayırılı / Erzincan); • Çayırılı Aşık Davut Sulari Anma Kültür Festivali (Çayırılı / Erzincan); • Aşık Reyhani'yi Anma Etkinlikleri (Merkez / Erzurum); • Erzurumlu Emrah Şenlikleri (Merkez / Erzurum); • Karacaoğlan Şenlikleri (Olur / Erzurum); • Narman Samikale Aşık Sümmani Etkinlikleri (Narman / Erzurum); • Oltu Havzası Halk Aşıkları Geleneksel Mevlüt İhsani'yi Anma Şenlikleri (Oltu / Erzurum); • Oltu Uzunoluk Köroğlu Şenlikleri (Oltu / Erzurum); • Nasreddin Hoca Doğum Şenlikleri (Sivrihisar / Eskişehir); • Aziz Nesin'e Saygı Günü (Çeşme / İzmir); • Tanju Okan Festivali (Urla / İzmir); • Tanju Okan'ı Anma Etkinliği (Urla / İzmir); • Neşet Ertaş Anma Programı (Merkez / Kırşehir); • Şair İbrahim Aydoğan Türkü Şoleni (Merkez / Kırşehir); • Şemsi Yastıman Anma Programı (Merkez / Kırşehir); • Nazım Hikmet Anma Programı (Merkez / Kırşehir); • Muharrem Ertaş Anma Programı (Merkez / Kırşehir); • Manisa Tarzanı Çevre Günleri (Merkez / Manisa); • Karacaoğlan Şenlikleri (Mut / Karacaoğlan); • Said Faik Abasıyanık Anma Günü (Adapazarı / Sakarya); • Şair Nabi'yi Anma Günü (Merkez / Şanlıurfa); • Namık Kemal Anma Günü (Merkez / Tekirdağ);

Bu etkinlikleri düzenleyen iller arasında 6 etkinlikle Erzurum başı çekerken 5 etkinlikle Kırşehir onu takip etmektedir. Türkiye'nin en büyük ili olan ve her beş kişiden birinin yaşadığı, "Kültür Başkenti" olarak nitelendirilen İstanbul'da buna benzer bir şenliğin bulunmuyor oluşu dikkat çekicidir. Bir diğer dikkat çekici konu da ozanlar, aşıklar, halk düşünürleri, sanatçılar için bu tür etkinlikler düzenlendiği halde hiçbir bilim insanı için etkinlik düzenlenmiyor oluşudur. Kanaatimizce bunun iki sebebi vardır. Yüzyılların getirdiği bir anlayışın sonucu olarak "âlim" sözcüğü halk arasında daha çok dini bilimlerle meşgul insan olarak anlaşılır. Çeşitli fen ve sosyal bilimler alanında çalışan kişiler, halka uzaktır ve halk onların ne yaptıkları konusunda fazlaca bilgiye sahip değildir. Oysa etkinliklerin yaratıcısı ve taşıyıcısı halktır. Bu da şunu göstermektedir: Halktan uzak olan, yaptıkları halk tarafından bilinmeyen, bilinse bile halkla hem hal olmayan kişilerin söz konusu toyardlarına odak olabilmeleri mümkün değildir.

Sonuç olarak, bölümün girişinde ayrıntılı olarak ifade ettiğimiz üzere, gerek amaçları ve gerekse işlevleri açısından son derece kıymetli olan kişitoyadları (antropoheortonimler), Türkiye ölçeğinde derlediğimiz 3000 toyardı içinde 115 taneye yaklaşık % 3,3'lük bir oranı oluşturmaktadır.

Bu çerçevede 15 adet, "adında dağ dedelerinin kodlandığı toyardları"; 60 adet, "adında dinî-tasavvufî kişilerin kodlandığı toyardları"; 11 adet, "adında siyasî-tarihî kişilerin kodlandığı toyardları" ve 29 adet, "adında halk ozanı, âşık, şair, düşünür ve sanatçıların kodlandığı toyardları" tespit edilmiştir.

Kşitoyadlarının adlandırılmasında; *şenlik*, *panayır*, *festival*, *etkinlik*, *program*, *anma*, *mahya*, *şölen*, *anma etkinliği/festivali/programı/töreni* vb. çok sayıda toyardcıl belirteç kullanıldığı görülmektedir. Bunlardan bazıları anlam farklılığı oluşturmamak nitelikte gerekli kullanımlar olduğu halde bazıları özensiz dil kullanımından kaynaklanan kullanımlardır. En yaygın kullanılan indikatörler şunlardır:

Şenlik: Geleneksel kullanıma sahip olan, içinde yeme-içme, eğlence, yarış gibi etkinliklerin olduğu; tören, ritüelden çok sosyal buluşma, birlik beraberlik işlevine sahip toyların adlandırılmasında kullanılır. Geleneksel bir kullanım olarak öne çıkar. Örneğin kırsal kesimlerde, düzenlemesinde bizzat halkın baş rol oynadığı "dağ dedeleri" adına yapılan etkinlikler için "festival" adı hiç kullanılmazken 15 adlandırmadan 6'sının "şenlik", 3'ünün "mahya", 2'sinin "panayır", 2'sinin "etkinlik", 1'inin "anma programı", yine 1'inin "buluşma/ziyaret" isimleri altında yapıldığı görülmektedir. Bu; halkın "şenlik" adını tercih ettiğini, "festival" terimini ise tercih etmediğini göstermektedir.

Festival: Esasen "şenlik" teriminin eş anlamlısıdır. Çoğunlukla, belediye, dernek, vakıf vb. resmî kurum desteğinde düzenlenen şenliklerin adlandırılmasında

tercih edildiği görülmektedir. Geleneksel ve üstelik Türkçe olması sebebiyle herkesin iyi bildiği “şenlik” yerine niçin “festival” teriminin tercih edildiğinin psikolinguistik sebeplerinin araştırılması gerektiğini düşünmekle birlikte; biz bu durumun yöneticilerdeki dil bilincinin yetersizliğinden ve yaptıkları icraatı daha faklı, havallı gösterme çabasından kaynaklandığını düşünüyoruz.

Şölen: Geleneksel, tarih içerikli etkinlik adlarında tercih edilen bu terimin kullanımı sınırlıdır. Esasen “şenlik” ile eş anlamlıdır. Ortak yemek, müzik, tören, ritüel gibi unsurlar aracılığı ile bir araya gelmeyi, birlik, beraberliği ve dayanışma duygusu ve düşüncesini vurgular.

Etkinlik: Resmî kurumlar tarafından düzenlenen; ritüel ya da eğlence vurgusu görece zayıf; anma, kültür ve sanat unsurlarını kapsayan toyladlarında tercih edilir. Bazı toyladlarında program (Ör. *Tanju Okan'ı Anma Etkinlikleri*) belirteciyle eş anlamlı iken bazı toyladlarında şenlik (Ör. *Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Yörük Etkinlikleri*) ile eş anlamlıdır.

Anma günü (ya da **haftası**): Çoğunlukla resmî kurumlar tarafından düzenlenen; geleneksel buluşma, eğlence vs. vadetmeyen; daha çok içinde konuşma, küçük-büyük toplantıların, sergilerin vb. olduğu toyladlarında kullanılır. Ör. *Şair Dertli Anma Günü*, *Namık Kemal Anma Günü* vb.

Program // Tören: Geleneksel türde bir şenliği vadetmeyen, resmî türde ve sınırlı yapılan toyladlarında tercih edilir. Tören ve programın eş anlamlı olarak kullanıldığı görülür. Şenlik ve festival örneklerinde olduğu gibi bu kullanımda da geleneğin tercihi ya da çağdaşlık adına yabancı dil kullanımı durumunun olduğu söylenebilir. Ör. *Muharrem Ertaş Anma Programı*, *Nazım Hikmet Anma Programı* vb.; *İbrahim Hakkı Hazretlerini Anma Töreni*, *Devrim Şehidi Kubilay ile Bekçi Hasan ve Şevki'yi Anma Töreni* vb.

Mahya // Hayır // Panayır: Halk tarafından kutsal kabul edilen kişiler için düzenlenen yemekli, geniş katılımlı etkinlik adlarında kullanılır. Güreş, mehter, gibi eğlenceler olsa da konser, modern dans gibi eğlenceleri vadetmeyen daha çok geleneksel, dinî içerikli şölen, şenlik adlandırmalarında kullanılır. “Mahya” kullanımı (*Çaldede Mahyası*, *Sarıbuba Mahyası* vb.) İzmir-Aydın çevresiyle sınırlı olup mahalli bir kullanım olarak değerlendirilebilir. Panayır teriminin de esasen “mahya” sözcüğüyle aynı çerçevede kullanıldığı [Ör. *Aktepe Ziyareti Panayırı* (Çınar / Diyarbakır), *Karadede Panayırı* (Bafra / Samsun)] görülmektedir. Hayır da yine aynı çerçevede kullanılan (Ör. *Anasultan Anma ve Bereket Hayrı*) bir terimdir.

Kaynakça

- Aynî, M. A. (1985). *İslâm tasavvuf tarihi* (H. R. Yananlı, Sad.). Akabe Yayınları.
- Boratav, P. N. (2007). *Nasreddin Hoca* (5. Baskı). Kırmızı Yayınları.
- Çalışkaner, E. (2024). Heortonimlerin dil ve kültür açısından önemi: İzmir örneği [Bildiri sunumu]. *ESSA V. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler ve Sanat Sempozyumu, 15-16 Kasım 2024, Antalya, Türkiye*.
- Çalışkaner, E. (2025). *Türkiye'deki festival adlarının liguakültürel özellikleri: Ege Bölgesi örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Davut, R. (2003). Uygurların mezar kültürü üzerinde bir araştırma. *Millî Folklor*, 15(60), 207-210.
- Demir, C. ve Şahin, İ. (2025a). Türkiye'de yeni yıl kutlamaları ve buna bağlı oluşan heortonimler [Bildiri sunumu]. *International Scientific and Practical Conference "The Silk Road and the Turkic World: Integration of Language, Literature, Translation and Gastronomic Tourism in Cultural Exchange", May 14-17, 2025, Samarkand, Uzbekistan*.
- Demir, C. ve Şahin, İ. (2025b). Akşehir Uluslararası Nasreddin Hoca Şenlikleri'nin heortonimi açısından incelenmesi. Y. Yılmaz (Ed.), *Rumeli filoloji yazıları* içinde (ss. 169-188). Rume-liYA Yayıncılık.
- Erdoğan, E. (2005). Ankara Yörükleri (1463, 1523/30 ve 1571 tarihlerine göre). *OTAM*, (18), 119-135. https://doi.org/10.1501/OTAM_0000000400
- Galkowski, A. (2020). Real and quasi heortonyms as intercultural contextualized and conceptualized names. *Prace Językoznawcze*, 22(3), 73-90. <https://doi.org/10.31648/pj.5707>
- Gölpınarlı, A. (1977). *Tasavvuf'tan dilimize geçen deyimler ve atasözleri*. İnkılâp ve Aka Kitabevleri.
- Güzel, A. (1999). *Abdal Musa Velayetnamesi*. Türk Tarih Kurumu.
- Güzel, A. (Haz.). (2021). *Şehzâde Alaâddin Gaybî, Kaygusuz Abdâl külliyyatı: Hayatı-eserleri-metin-sözlük-kaynaklar*. Türk Dil Kurumu.
- Haberler.com. (2011, 29 Temmuz). *Mahkeme dur dağına "dur" dedi*. 17 Ocak 2026 tarihinde <https://www.haberler.com/yerel/mahkeme-dur-daglarina-dur-dedi-2899701-haber/> adresinden erişildi.
- Hayme Ana Broşürü. (2013). 21 Ocak 2026 tarihinde https://iso.ksbu.edu.tr/duyuru_medya/uploads/181/files/40912,hayme-ana-brosuru.pdf adresinden erişildi.
- İnce, Y. (2021). II. Abdülhamid döneminde nesep ve sebep asabiyyesinin ihyası ya da geleneğin icadı. *Bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 95-118.
- Kâşgarlı Mahmud. (2014). *Divânu Lugâti't-Türk* (A. B. Ercilasun ve Z. Akkoyunlu, Hz.). Türk Dil Kurumu.
- Kerret, D. ve Tal, A. (2018). Transforming an environmentally pernicious holiday into an environmentally healthy festival. *Worldviews*, 22, 238-262. <https://doi.org/10.1163/15685357-02203102>
- Kızıltoprak, S. (2025, 11 Eylül). *Kuruluş mitosunu hayata geçiren kadın: Hayme Ana*. Independent Türkçe. 21 Ocak 2026 tarihinde <https://www.indyrturk.com/node/764650> adresinden erişildi.
- Köprülü, F. (1984). *Türk edebiyatında ilk mutasavvıflar* (3. Baskı). Türk Tarih Kurumu.
- Köprülü, O. F. (1988). Abdal Mûsâ. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* içinde (Cilt 1, ss. 64-65). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

- Machdalena, S., Dienaputra, R. D., Suryadimulya, A. S. ve ark. (2023). What's a name? Uncovering the heortonyms in Sundanese ethnicity in West Java: An ethnolinguistic study. *Journal of Language Teaching and Research*, 14(6), 1739-1748. <https://doi.org/10.17507/jltr.1406.33>
- Nişanyan Adlar. (t.y.). *Hayme*. 10 Ocak 2026 tarihinde <https://www.nisanyanadlar.com/isim/> Hayme adresinden erişildi.
- Ocak, A. Y. (2010). *Kültür tarihi olarak menakıpnameler (Metodolojik bir yaklaşım)* (3. Baskı). Türk Tarih Kurumu.
- Ocak, A. Y. (2016). *Alevî-Bektaşî inançlarının İslâm öncesi temelleri* (9. Baskı). İletişim Yayınları.
- Orozobaev, M. (2011). Kırgızcadaki pir inancıyla ilgili bazı kelimeler üzerine. *Bilig*, (59), 191-202.
- Öner Demir, M. ve Şahin, İ. (2025). Türkiye'de kutlanan bereket temalı heortonimler [Bildiri sunumu]. *International Scientific and Practical Conference "The Silk Road and the Turkic World: Integration of Language, Literature, Translation and Gastronomic Tourism in Cultural Exchange"*, May 14-17, 2025, Samarkand, Uzbekistan.
- Öner, M. (2018). *Aydın Dağları toponimlerinde mitonimler ve dil incelemesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öner, M. (2019). Aydın Dağları toponimlerinde mitonimler. F. Ağca ve A. Koç (Ed.), *X. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde (ss. 1165-1170).
- Pirha. (2019, 6 Ağustos). *Bulgar Bozoğlan Buluşması'nın 8'incisi gerçekleştirildi* [Video]. 22 Ocak 2026 tarihinde <https://pirha.org/bulgar-bozoglan-bulusmasinin-8incisi-gerceklestirildi-video-183227.html> adresinden erişildi.
- Podol'skaya, N. V. (1988). *Slovar' russkoy onomasticheskoy terminologii*. İzdatel'stvo "Nauka".
- Radlov, V. V. (1905). *Slovarya tyurkskih nareçiy* (Cilt III/I). İmperatorskoy Akademiy Nauk.
- Rásonyi, L. ve Baskı, I. (2007). *Onomasticon Turcicum*. Indiana University.
- Sarı, C. ve Ulusoy Derin, A. (2022). Geleneksel Abdal Musa Sultan anma törenlerinin inanç turizmi kapsamında değerlendirilmesi. *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies*, 8(24), 1-17.
- Sümer, F. (1999). *Oğuzlar (Türkmenler) tarihleri, boy teşkilatları, destanları*. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Şahin, İ. (2015a). *Adbilim*. Pegem Akademi.
- Şahin, İ. (2015b). Türk dilinde renk adı +Man sistemi ve {Man} ekinin kökenine dair. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 4(1), 45-68. <https://doi.org/10.7884/teke.384>
- Şahin, İ. (2023). Türk devletler teşkilatı, Türklüğün geleceği ve terim meselesi: Ata mirası temeline ayırıştıran değil birleştiren terminolojiye geçiş. *Avrasya Terim Dergisi*, 11(3), 124-134. <https://doi.org/10.31451/ejatd.1398472>
- Şahin, İ. (2024). Türkiye antroponimik sisteminde tarihî romantizm akımının dünü ve bugünü. N. Ulukov (Ed.), *III. Uluslararası Adbilim Sempozyumu Tam Metin Bildiri Kitabı* içinde (ss. 14-19). Bookmany Print.
- Şahin, İ. (2025a). Ata miras temeline Türk halklarının ortak terminoloji meselesi: Belirleme ölçütleri. *İpak yolı va turk dunyosi: Madaniyatlar almashinuvida til, adabiyot, tarjima va gastronomik turizm integratsiyasi, 14-17 Mayıs 2025, Samarkand*.
- Şahin, İ. (2025b). Türkiye verilerinden hareketle toylarının (heortonimlerin) sözanlamcıl (leksikosemantik) sınıflandırması ve kavramlaştırılması. *4. Uluslararası Ad Bilimi Bilgi Şöleni, 16-17 Aralık, Ankara, Türkiye*.
- Şemseddin Sami. (2015). *Kamus-ı Türkî* (P. Y. Arslan, Hz.). Türk Dil Kurumu.

- Taşlara Kayalara Fısıldayan Doktor. (2020, 23 Aralık). *Antalya Elmalı Budala Sultan Türbesi* [Video]. YouTube. 17 Ocak 2026 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=CcruiZkBtMo> adresinden erişildi.
- Taube, K. (2004). Aztec religion: Creation, sacrifice, and renewal. *The Aztec Empire* içinde (ss. 168-177). Solomon R. Guggenheim Foundation.
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). *Türkçe Sözlük*. 12 Aralık 2025 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Uçar, R. ve Demir, E. (2025). Pir-i Türkistan Ahmet Yesevi'nin Anadolu'da izdüşümü: Pir-i Sani Abdal Musa ve Nasihatname üzerine betimsel bir analiz. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (116), 227-244. <https://doi.org/10.60163/tkhcbva.1732578>
- Uludağ, S. (1991). *Tasavvuf terimleri sözlüğü*. Yayıncılık Matbaası.
- Ulukov, N., Salihacayeva ve Koraboyev, U. (2025). *Özbek ve türk geortnimlerinin etnolingvistik, lingvokulturologik tahlili*. Bookmany Print.
- Uzunçarşılı, İ. H. (2016). *Osmanlı Tarihi I*. Türk Tarih Kurumu.
- Wilkens, J. (2021). *Eski Uygurcanın el sözlüğü*. Universitätsverlang Göttingen.

2. BÖLÜM

BİTİGTOYADLARI / DOKÜHEORTONİMLER

Cihangir DEMİR, Ege Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2889-9447

Ezgi ÇALIŞKANER, Ege Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9592-6177

Bitigtoyadları (doküheortonimler), bir toplum için hayati önem taşıyan resmî belgelerin zaman içinde yaşayan birer geleneğe dönüşümünün temsilcileri olarak karşımıza çıkmaktadır. Başlangıçta sadece metinsel bir kayıt niteliği taşıyan bu belgeler, toplumsal bellekte yer edindikçe kutsal bir statüye erişirler ve kutlamalar aracılığıyla her yıl yeniden canlanan somut birer dışavurum halini alırlar. Nihayetinde bu yapılar, geçmişin ruhunu bugüne taşıyarak topluma sürekli bir hatırlama pratiği sunan sembolik hafıza mekânları işlevi görürler (Nora, 1989, s. 7; Evciman, 2022, s. 1-3).

Türkiye’de bu gruba dahil olan doküheortonim örnekleri şunlardır: • Amasya Protokolü Anma Etkinlikleri (Merkez / Amasya); • Mütareke Etkinlikleri (Mudanya / Bursa); • Kültür ve Sanat Festivali (Amasya); • Lozan Günü (İzmir / Ulusal); • Mütareke Kutlamaları (Mudanya / Bursa); • Kongre Yıl Dönümü (Sivas); • İstiklâl Marşı’nın Kabulü ve Mehmet Âkif Ersoy’u Anma Günü (Ulusal); • Ankara’nın Başkent Oluşu (Ankara); • Kabotaj ve Denizcilik Bayramı (Ulusal); • Hatay’ın Ana Vatana Katılışı (Ulusal); • Harf Devrimi Haftası (Ulusal); • Gaziantep’e “Gazi” Ünvanı Verilişi (Gaziantep); • Karaman Türk Dil Bayramı (Karaman).

Doküheortonim terimi, yapısal olarak üç temel unsuru bünyesinde barındırmaktadır: Doküman (yazılı belge) + heorto (bayram/festival ritüeli) ve onym (isim). Adbilim perspektifinden bakıldığında, bu kavram bir toyadı (heortonim) türüdür. Ancak bu gruptakileri diğer bayram isimlerinden ayıran temel özelliği, varlığını doğrudan yazılı bir metne borçlu olmasıdır.

Toplumsal alandaki adlandırmalar sadece bilgi verici birer araç değil, aynı zamanda sembolik bir egemenlik göstergesi olarak karşımıza çıkar (Landry ve Bourhis, 1997, s. 25). Amasya Tamimi veya Sivas Kongresi Kararları gibi belgelerin

toyadlarına dönüşmesi, bu metinlerin kâğıt üzerindeki durağan hallerinden sıyrarak toplum hafızasında canlı birer sembol haline gelmesini sağlamaktadır.

Pierre Nora'nın hafıza mekânları teorisi, bitigtoyadlarının toplumsal açıdan ne anlama geldiğini açıklamak konusunda yardımcı olmaktadır. Geleneksel toplumlarda hafıza kendiliğindendir. Yani insanlar geçmişini hatırlamak için özel bir çaba sarf etmezler. Geçmiş zaten geleneklerin, ritüellerin ve günlük dilin içinde kendiliğinden akmaktadır. Ancak modern dünyada bu doğal akış bozulmuştur. Hafıza artık yaşanan bir şey olmaktan çıkıp kaydedilen bir şey haline gelmiştir. Geçmişle olan bağımız artık otomatik değil, bilinçli bir eyleme dönüşmüştür. Yani hatırlamak için bilinçli bir karar vermemiz gerekir. Hatırlamak bir görev haline gelmiştir. Bu yüzden müzeler kurar, arşivler tutar ve belirli günleri bayram ilan ederiz. Hafıza artık kendiliğinden hatırlanmadığı için, onu bir noktada sabitlemek gerekir. (Nora, 1989, s. 7-12; Evciman, 2022, s. 2-9). Biz bir belgeyi (örneğin İstiklâl Marşı'nın Kabulü) alıp onu bir ritüele (İstiklâl Marşı'nın Kabulü ve Mehmet Âkif Ersoy'u Anma Günü) dönüştürerek yitirdiğimiz o doğal hafızanın yerine yapay bir hafıza mekânı inşa ederiz.

Toplumların geçmişiyle bağ kurma biçimleri günlük, kısa süreli iletişimsel bellek ve kuşaklar boyu aktarılan, kurumsallaşmış kültürel bellek şeklinde ikiye ayrılabilir (Akın, 2019, s. 93; Assmann, 2011, s. 35). Karamanoğlu Mehmet Bey'in Fermanı'nın (1277) günümüzde *Karaman Türk Dil Bayramı* (Karaman) şeklinde bir kutlamaya dönüşmesi, iletişimsel belleğin çoktan tükendiği bir noktada, belgenin kültürel belleğin sarsılmaz bir parçası haline dönüştüğünü göstermektedir. Bu ferman, bir yönetim kararının nasıl bir kimlik kurucu hatırlama figürüne dönüştüğünün en eski toyadıl örneklerinden biridir. Benzer şekilde İstiklâl Marşı'nın Kabulü de bir edebî metnin ve hukuki kararın, bir ritüel olarak nasıl kurumsallaştığını göstermektedir.

Ad verme pratikleri, sadece bir tanımlama değil, aynı zamanda ideolojik bir değerlendirme olarak öne çıkmaktadır (Uwen ve Ekpank, 2024, s. 272). *Antep'e Gazi Ünvanının Verilmesi*, bir kanun aracılığıyla şehrin etnolinguistik kimliğinin bir sıfatla yeniden tanımlanması olarak görülebilir. Bu durum, Azaryahu'nun anma amaçlı adlandırma teorisinde belirttiği üzere, iktidarın bir mekânı ulusal kahramanlar arasına dahil etmesi olarak görülebilir (Azaryahu, 1996, s.312). Kamusal alandaki bu ve benzeri dilsel öğeler ait olduğu toplumun etnolinguistik canlılığını (etnolinguistic vitality) simgelemektedir (Bkz. Landry ve Bourhis, 1997).

Toyadlarını, değerlerin kuşaklararası aktarımını sağlayan etnokültürel araçlar olarak değerlendirmek mümkündür. Benzer şekilde festivalleri kimliğin ifade edildiği, sahnelendiği ve yeniden keşfedildiği alanlar olarak tanımlayabiliriz (Nurse, 1999, s.661-690). *Mudanya Mütareke Etkinlikleri* (Mudanya/ Bursa) veya *Sivas*

Kongresi Yıl Dönümü (Merkez/ Sivas), tarihi bir metnin toplumsal bir dramaya dönüştürülmesidir.

Émile Durkheim, toplumsal ayinlerin bireyleri bir araya getirerek ortak bir coşku yarattığını ve toplumsal dayanışmayı güçlendirdiğini ifade etmektedir (1964, s. 216). *Sivas Kongresi Yıl Dönümü* veya *Ankara'nın Başkent Oluşu* (Merkez/ Ankara) gibi etkinliklerde toplum, dolaylı yollardan da olsa dayanak belgenin etrafında toplanarak biz bilincini tazelemektedir.

Bitigtoyadları aynı zamanda birer meşruiyet aracı olarak öne çıkmaktadır. Pierre Bourdieu, devletlerin bazı tarihleri ve belgeleri onurlandırarak sembolik sermaye ürettiğini belirtmektedir (1991, s. 116). Gaziantep'e Gazi ünvanının verilmesi, hukuki bir belgenin toplumsal statü ve onur üretme gücünü göstermektedir.

Bitigtoyadları arasında yer alan dil ile ilgili örnekler, literatürde dil siyaseti (glottopolitik) olarak adlandırılan olguya örnek olarak gösterilebilir. Harf Devrimi Kanunu (Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun, 1928) sadece bir alfabe değişikliği değil, aynı zamanda bir toplumun okuryazarlık ve kültürel kimlik haritasını yeniden çizen bir belge olarak görülebilir.

Bir doküheortonim sadece bir ismi değil, o ismin arkasındaki kurucu dokümanı ve o dokümanın yarattığı etnokültürel atmosferi temsil eder. Karamanoğlu Mehmet Bey'in fermanı gibi dokümanlar, Türk halkının kültürel belleğinde birer kod vazifesi görmektedir. Assmann'ın hatırlama figürleri teorisine göre, toplumsal kimlik bu belgeler hatırlandığı sürece hayatta kalmaktadır (2011, s. 38).

Bitigtoyadları sayesinde toplum, sadece geçmişteki bir belgeyi hatırlamaz. Bahsi geçen belgenin ruhunu ritüeller aracılığıyla bugüne taşır. Sonuç olarak bitigtoyadları etnolinguistik açıdan bir kimlik belgesi ve etnokültürel açıdan da devamlılığın koruyucusu olarak düşünülebilir.

Özbekistan'da kutlanan ve *Bağımsızlık Bildirgesi* (Mustaqillik deklaratsiyasi) (20.06.1990), temelinde oluşturulan *Bağımsızlık Bayramı* (Mustaqillik Bayrami)'ni bu gruba dahil edebiliriz. Bu bayramın temelinde yatan belge, Özbekistan SSR (şimdiki Özbekistan Cumhuriyeti) Yüksek Sovyeti'nin ikinci oturumunda kabul edilen belgedir (Ulukov vd., 2025, s. 33).

Türkiye özelinde düşündüğümüzde *İstiklâl Marşı'nın Kabulü ve Mehmet Âkif Ersoy'u Anma Günü* (Ulusal) bu gruba dahil toyadı örnekleri arasında en tipik olanıdır.

İstiklâl Marşı'nın Kabulü ve Mehmet Âkif Ersoy'u Anma Günü:

Modern devletlerin inşasında bayrak, anayasa ve millî marş üçlemesi, egemenliğin en belirgin göstergeleri olarak kabul edilmektedir. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından imparatorlukların yıkılması ve ulus-devletlerin tarih sahnesine çıkmasıyla birlikte, toplumları ortak bir tarih bilinci ve gelecek idealinde buluşturacak simgesel değerlere duyulan ihtiyaç artmıştır (Kılıç vd., 2023, s. 98).

Türk İstiklâl Savaşı (Millî Mücadele), sadece askerî bir savunma hattı değil, aynı zamanda yeni bir siyasi kimliğin inşası süreci olarak görülebilir. Bu süreçte İstiklâl Marşı, cephedeki askerin motivasyonunu artırmanın ötesinde, Ankara Hükümeti'nin meşruiyetini ve bağımsızlık iddiasını dünya kamuoyuna ilan eden diplomatik bir metin niteliği taşımaktadır (Hirik, 2022, s. 110; Çetin, 2014, s. 4).

Dönemin koşulları incelendiğinde, İstiklâl Marşı'nın yazılması talebinin bizzat cepheden, askerî erkândan gelmesi, marşın sanatsal kaygılardan ziyade varoluşsal bir zorunluluktan doğduğunu göstermektedir (Çetin, 2014, s. 12-13).

Millî Mücadele Dönemi, Türk milletinin tarihindeki en önemli dönemeçlerden biridir. Mondros Mütarekesi ve Sevr Antlaşması'nın dayattığı işgal koşulları, Anadolu coğrafyasını parçalamış, ordular terhis edilmiş ve İstanbul Hükümeti'nin otoritesi fiilen sona ermiştir. Ankara'da açılan Büyük Millet Meclisi, bir yandan düzenli orduyu kurmaya çalışırken, diğer yandan iç isyanları bastırmak ve işgalci Yunan kuvvetlerinin ilerleyişini durdurmak zorundadır (Türkiye Büyük Millet Meclisi [TBMM], 2025). Meclis tutanaklarına da yansıyan bu atmosfer, dönemin ruh halini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Polatlı'dan duyulan top seslerinin Ankara'da yankılandığı, Meclis'in daha güvenli bir bölge olan Kayseri'ye taşınmasının ciddi şekilde tartışıldığı bir ortam söz konusudur. Bu dönemde halkın ve askerin moral değerleri, lojistik destek kadar hayati bir önem arz etmektedir. "Millet kan ağlamakta", her Türk evladı "Anadolu'da da bu mübarek bayrak bir gün inecek mi?" endişesini taşımaktadır. İşte İstiklâl Marşı, bu ümitsizlik bulutlarını dağıtacak manevi bir güç görevi görecektir (Karanlıktagezer, 2025).

Bağımsızlık mücadelesi veren Ankara Hükümeti, egemenliğini sadece silahla değil, devletleşme pratikleriyle de kanıtlamak zorundaydı. Dönemin Millî Eğitim Bakanlığı olan Maarif Vekâleti, Genelkurmay Başkanlığı'nın (Erkan-ı Harbiye) da talebiyle, orduyu coşturacak ve millî birliği pekiştirecek bir marşın yazılması için harekete geçmiştir. Bu talep, ordunun manevi gücünü artırma stratejisinin bir parçasıdır (Keskin, 2023, s. 46).

Maarif Vekâleti, 1921 yılında 500 lira ödüllü bir güfte yarışması düzenlemiştir. Bu yarışmaya Anadolu'nun dört bir yanından toplam 724 eser katılmıştır (Kalemlî, 2021, s. 57; Özlü, 2025). Katılımın yüksekliği, halkın Millî Mücadele'ye

duyduğu ilgiyi göstermekle birlikte, gelen şiirlerin niteliği dönemin beklentilerini karşılamaktan uzak kalmıştır. Meclis ve ordu, teknik olarak kafiyeyle sözler değil, bir milletin kükreyişini, isyanını ve imanı yansıtacak bir bağımsızlık alameti aramaktaydı. Yarışma sürecinde elenen şiirlerin çoğu ya hamasi duyguları yeterince yansıtamamış ya da edebî yetkinlikten uzak bulunmuştur. Yarışma komisyonu, bu eserlerin hiçbirini millî marş olmaya layık görmemiştir. Bu durum, gözlerin dönemin en güçlü şairi ve Burdur Milletvekili Mehmet Âkif Ersoy'a çevrilmesine neden olmuştur (Tosun, 2020).

Mehmet Âkif Ersoy, o dönemde Ankara'da Taceddin Dergâhı'nda ikamet etmekte ve Millî Mücadele'ye vaazları ve yazılarıyla destek vermektedir. Ancak, açılan yarışmaya katılmamıştır. Bunun temel nedeni, yarışma için konulan 500 liralık para ödülüdür. Âkif, milletin başarılarının para ile övülemeyeceğini ve vatan savunması gibi kutsal bir davanın şiirinin maddi bir karşılıkla yazılamayacağını savunmuştur (Çetin, 2014, s. 33). Bu duruş, Âkif'in ahlaki karakterinin ve mesele-ye bakışının en net göstergesidir.

Mevcut şiirlerin yetersizliği karşısında, dönemin Maarif Vekili Hamdullah Suphi Tanrıöver bizzat devreye girmiştir. Tanrıöver, Mehmet Âkif'e hitaben yazdığı mektupta, memleketin böyle bir marştan mahrum bırakılmaması gerektiğini ifade etmiş ve ödül meselesinin, Âkif'in hassasiyetleri doğrultusunda çözüleceği garantisini vermiştir. Mektupta, şaire özel bir düzenleme yapılacağı ve yarışma şartlarının dışında tutulacağı ima edilmiştir. Bu teminat ve vatanın içinde bulunduğu durumun aciliyeti üzerine Mehmet Âkif, "Memleketimin ihtiyacı olan marş yazmalıyım" diyerek görevi kabul etmiştir (Keskin, 2022, s. 47-48).

Mehmet Âkif, İstiklâl Marşı'nı Ankara'daki Taceddin Dergâhı'nda, derin bir manevi yoğunlaşma içinde kaleme almıştır. Şiirin, bazı geceler mum ışığında, kâğıt bulunamadığı anlarda duvarlara kazınarak yazıldığına dair rivayetler, sürecin ne denli sancılı ve ilham dolu olduğunu gösterir. Âkif, eseri "Kahraman Ordumuza" ithaf etmiştir. Şiir, 17 Şubat 1921 tarihinde tamamlanmış ve Maarif Vekâletine teslim edilmiştir (Yerinde, 2022, s. 11).

Mehmet Âkif'in şiiri, resmî kabulden önce 1 Mart 1921 tarihinde TBMM kürsüsünde Maarif Vekili Hamdullah Suphi Tanrıöver tarafından okunmuştur. Tanrıöver'in hitabet yeteneğiyle birleşen şiirin gücü, milletvekilleri üzerinde sarsıcı bir etki yaratmıştır. Tutanaklara göre, marşın okunması sırasında meclis salonunda büyük bir coşku hâkim olmuş, her kıta alkışlarla kesilmiştir. O gün Mehmet Âkif, mahcubiyetinden dolayı başını kollarının arasına alarak sıranın üzerine kapanmış, hatta salonu terk etmiştir (Aytaş, 2021, s. 23-24).

Marşın resmî olarak kabulü, 12 Mart 1921 Cumartesi günü gerçekleşen oturumda karara bağlanmıştır. Yapılan görüşmeler neticesinde, Mehmet Âkif'in eseri Millî Marş olarak kabul edilmiştir.

Oylamanın teknik detayları incelendiğinde, Misak-ı Milli kararları gibi bazı temel metinlerin oy birliği ile kabul edildiği bilinmekle birlikte, İstiklâl Marş'ının kabulünde teknik olarak oy çokluğu ifadesinin geçtiği kaynaklar mevcuttur. Ancak bu durum, marşa karşı bir muhalefetten ziyade, o dönemdeki farklı şiir tekliflerinin prosedür gereği elenmesi süreciyle ilgilidir. Nihayetinde meclisin iradesi, Âkif'in şiiri üzerinde ezici bir çoğunlukla birleşmiştir (Hirlik, 2022, s. 50-55; Çetin, 2014, s. 9-12; Karataş, 2022, s. 152-153).

Konya Milletvekili Refik Bey, "Milletin ruhuna tercüman olan işbu İstiklâl Marş'ının ayakta okunmasını" teklif etmiş, Meclis Başkanı Mustafa Kemal Paşa da bu teklifi onaylayarak marşın ayakta dinlenmesini sağlamıştır. Bu an, Türk parlamento tarihinde millî marşın ayakta dinlendiği ilk an olarak kayıtlara geçmiştir (Kalemlî, 2022, s. 81).

Marşın kabul edilmesinin ardından, Mehmet Âkif'e yarışma ödülü olan 500 lira takdim edilmek istenmiştir. Ancak Âkif, sözüne sadık kalarak bu parayı şahsı adına kabul etmemiştir. Ödül, o dönemde yoksul kadın ve çocuklara örgü ve dokuma gibi işler öğretmek meslek kazandırmayı amaçlayan "Darülmesai" (Emek Evi) adlı hayır kurumuna bağışlanmıştır. Âkif, paltosu dahi olmadığı kış günlerinde Ankara soğukunda titrerken, kazandığı büyük bir meblağı elinin tersiyle iterek, bu eserin maddi bir karşılığı olamayacağını kanıtlamıştır (Kurtoglu, 2016, s. 133; Aytaş, 2021, s. 119-120).

İstiklâl Marş'ının Bestelenme Serüveni

Güftenin kabulü, sürecin sadece ilk aşamasıdır. Marşın bestelenmesi, savaş koşulları ve erken Cumhuriyet Dönemi'nin kültürel politikaları nedeniyle güftenin kabulünü daha uzun ve karmaşık bir süreç izlemiştir.

Savaşın devam etmesi nedeniyle 1921 yılında açılan ilk beste yarışmasına 24 eser katılmış, ancak bir seçim yapılamamıştır. Bu dönemde marş, farklı bölgelerde farklı bestelerle okunmuştur. Bu durum, millî birliğin sembolü olan marşın icrasında bir karmaşaya yol açmıştır (Çetin, 2014, s. 56).

Cumhuriyet'in ilanından sonra, 12 Şubat 1923 tarihinde İstanbul Maarif Müdürlüğü tarafından ikinci bir yarışma açılmış ve yarışmaya 55 eser katılmıştır. Bu yarışmada, Ali Rifat (Çağatay) Bey'in bestesi birinci seçilmiştir. Bu beste, Türk Müziği (Alaturka) motifleri taşıyan, Doğu müziği geleneğine yakın bir eserdir. 1924 yılından 1930 yılına kadar devlet törenlerinde ve okullarda bu beste kullanılmıştır.

Ancak bu bestenin, Batı tarzı çok sesli müzik formlarına ve marş temposuna tam uyum sağlayamadığı yönünde eleştiriler yapılmıştır (Yıldırım, 2023, s. 71).

Genç Cumhuriyet'in yüzünü Batı'ya dönmesi ve müzik devrimi çerçevesinde çok sesli müziğin teşvik edilmesiyle birlikte, İstiklâl Marşı'nın bestesi de değişime uğramıştır. 1930 yılında, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Şefi Osman Zeki Üngör'ün bestesi resmî olarak kabul edilmiştir (Yüksel, 2024, s. 410).

Bugün kullanılan bu beste, Batı müziği formlarına uygun, dinamik ve orkestral bir yapıdadır. Marşın orkestra düzenlemesi ise Edgar Manas tarafından yapılmıştır. Osman Zeki Üngör'ün bestesinin kabulü, Türkiye'nin kültürel modernleşme projesinin bir parçası olarak da okunabilir.

Tablo 1: İstiklâl Marşı'nın Tarihsel Süreci

Tarih	Olay	Açıklama
1920	Yarışma İlanı	Maarif Vekâleti 500 lira ödüllü güfte yarışması açtı.
17 Şubat 1921	Şiirin Yazılması	Mehmet Âkif, eseri Taceddin Dergâhı'nda tamamladı.
1 Mart 1921	İlk Okuma	Hamdullah Suphi Tanrıöver TBMM'de şiiri okudu.
12 Mart 1921	Resmî Kabul	TBMM, şiiri Milli Marş olarak kabul etti.
1924-1930	İlk Beste	Ali Rifat Çağatay'ın bestesi kullanıldı.
1930-Günümüz	Mevcut Beste	Osman Zeki Üngör'ün bestesi yürürlüğe girdi.
4 Mayıs 2007	Kanuni Koruma	5649 Sayılı Kanun ile 12 Mart resmî anma günü oldu.

5649 Sayılı Kanun ve Yönetmelikler:

İstiklâl Marşı, sadece manevi bir değer değil, anayasal ve yasal düzenlemelerle korunan bir devlet sembolüdür. Marşın kabulü ve anma etkinlikleri, özel bir kanunla kurumsal bir yapıya kavuşturulmuştur.

4 Mayıs 2007 tarihinde kabul edilen İstiklâl Marşı'nın Kabul Edildiği Günü ve Mehmet Âkif Ersoy'u Anma Günü Hakkında Kanun (No: 5649), etkinliklerin yasal dayanağını oluşturmaktadır.

MADDE 1- (1) Her yıl 12 Mart, İstiklâl Marşı'nın kabul edildiği günü ve Mehmet Âkif Ersoy'u anma günüdür. Anılan günde bütün kamu kurum ve kuruluşlarının öncülüğünde, halkımızın ve sivil kuruluşların iştiraki ile anma törenleri düzenlenir.

MADDE 2- (1) İstiklâl Marşı'nın kabul edildiği günü ve Mehmet Âkif Ersoy'u anma törenleri ile ilgili yönetmelik, bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren dört ay içinde İçişleri, Milli Eğitim ile Kültür ve Turizm bakanlıklarınca müştereken çıkarılır.

TBMM tarafından yapılan bir düzenleme ile 2021 yılı, marşın kabulünün 100. yılı olması nedeniyle *İstiklâl Marşı Yılı* ilan edilmiştir. Bu yıl boyunca etkinliklerin kapsamı genişletilmiş ve tüm yıla yayılmıştır.

Kanuna dayalı olarak 2008 yılında çıkarılan yönetmelik (Resmî Gazete, 26809), etkinliklerin koordinasyonunu detaylandırmaktadır.

Merkez Yürütme Kurulu, yapılacak etkinliklerin en üst karar organıdır. Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarı (veya yardımcısı) başkanlığında toplanır. Kurulda Genelkurmay, İçişleri, Dışişleri, Kültür ve Turizm Bakanlıkları, YÖK, Diyanet ve TRT gibi devletin en stratejik kurumlarının temsilcileri yer alır. Bu yapı, *İstiklâl Marşı*'nın sadece bir eğitim materyali değil, millî güvenlik ve kültür politikasının bir parçası olarak görüldüğünü kanıtlar.

İl ve İlçe Yürütme Kurulları, Valiler ve Kaymakamlar başkanlığında toplanarak, merkezi kararların taşrada uygulanmasını sağlar. Garnizon komutanlarının da bu kurullarda yer alması, marşın askeri kökenine bir saygı ve devlet bütünlüğünün göstergesidir.

Anma Etkinlikleri

Günümüzde *İstiklâl Marşı*'nın kabulü, 12 Mart haftasında okullarda ve kamu kurumlarında geniş kapsamlı programlarla kutlanmaktadır. Bu etkinlikler, sadece tarihsel bir olayı hatırlatmakla kalmayıp, millî şuuru genç nesillere aktarmayı hedeflemektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı, her yıl 12 Mart kapsamında çeşitli yarışmalar düzenlemektedir. Bu yarışmaların temel amacı, öğrencilerin Mehmet Âkif Ersoy'u tanınması, Türk dilini doğru kullanması ve toplum karşısında kendini ifade etme becerisi kazanmasıdır.

İstiklâl Marşı'nın Güzel Okuma Yarışması en yaygın etkinliktir. Anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise düzeylerinde yapılmaktadır. Anaokulu öğrencileri genellikle ilk 2 kıtadan sorumlu tutulurlar. İlkokul ve üzeri düzeyde eğitim gören öğrenciler marşın tamamından sorumlu tutulurlar.

Mehmet Âkif Ersoy ve Edebî Mirası

Mehmet Âkif Ersoy, tüm şiirlerini topladığı dev eseri *Safahat'a İstiklâl Marşı*'nı almamıştır. Bu durumun nedeni sorulduğunda verdiği cevap, mülkiyet ve aidiyet kavramlarına getirdiği emsalsiz bir yorumdur: “O şiir artık benim değildir. O, milletin malıdır. Benim millete en kıymetli hediyem budur” (Düzdağ, 2021, s.129). Âkif, marşın mecliste kabul edildiği an itibarıyla şairin kaleminden çıkıp milletin ortak vicdanına mal olduğuna inanmıştır. Bu nedenle marş *Safahat'a* almak, eseri tekrar şahsileştirmek anlamına geleceği için bundan imtina etmiştir.

Mehmet Âkif'in hayatının son dönemlerinde, hasta yatağında kendisini ziyaret edenlere söylediği şu söz, İstiklâl Marşı'nın tarihsel bağlamını en iyi özetleyen ifadedir: "Allah bu millete bir daha İstiklâl Marşı yazdırmasin." Bir şair neden en büyük eserinin bir daha yazılmamasını ister? Cevap, marşın yazıldığı koşullarda gizlidir. İstiklâl Marşı, ancak vatanın işgal altında olduğu, milletin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı, kan ve ateş çemberinden geçilen bir dönemde yazılabilir. Âkif, milletin bir daha böyle bir felaketle, işgalle ve ölüm kalım savaşıyla karşılaşmamasını dilediği için bu duayı etmiştir. Bu söz, Türk milletinin hafızasında, barışın ve bağımsızlığın kıymetini hatırlatan bir uyarı levhası olarak yer etmiştir (Koçak, 2021, s.160).

Marşın son dizesi, Millî Mücadele'nin meşruiyet temelini oluşturur. Burada geçen *Hakk* kelimesi çift anlamlıdır (Tevriye sanatı). Birincisi *Adalet ve Hak*, ikincisi ise *Allah (El-Hakk)* anlamındadır. Âkif, Türk milletinin bağımsızlığı hakkettiğini, çünkü bu milletin tarih boyunca Hakk'a (Allah'a) taptığını ve doğruluktan ayrılmadığını savunur. Bu dize, bağımsızlık savaşını sadece siyasî bir mücadele değil, ilahî adalet gereği kazanılması gereken haklı bir dava olarak konumlandırmaktadır (Temizkan, 2023, s. 798-799).

İstiklâl Marşı, Türk milletinin tarih sahnesindeki en zorlu sınavında, millî mutabakatın sesi ve bağımsızlık iradesinin tescili olmuştur. 1921'in karanlık kıyısında Taceddin Dergâhı'nda yakılan bu ateş, TBMM'deki kabulüyle devletin resmî söylemine dönüşmüş, bestelenmesiyle de modern Türkiye'nin kültürel kimliğinin bir parçası haline gelmiştir.

İstiklâl Marşı'nın alelade bir şiir yarışması sonucu değil, sosyolojik, askerî ve siyasî dinamiklerin zorunlu bir ürünü olarak ortaya çıktığı ortadadır. 5649 sayılı Kanun ile sağlanan hukuki güvence ve eğitim sistemindeki yeri, marşın gelecek nesillere aktarılmasındaki kararlılığı ortaya koymaktadır. Mehmet Âkif Ersoy'un ödülü reddetmesi ve eseri millete mal etmesi ise, bu sürecin ahlaki zeminini oluşturmaktadır.

Tüm bunlardan hareketle, İstiklâl Marşı'nın kabulü bir şiirin kanunlaşması değil, bir milletin mücadelesinin anayasa haline gelmesi şeklinde değerlendirilebilir. Ali Rifat Çağatay'dan Osman Zeki Üngör'e uzanan müzikal dönüşüm, Cumhuriyet'in medeniyet tasavvurundaki değişimi simgelerken Âkif'in "Allah bir daha yazdırmasin" şeklindeki duası, bu toprakların ödediği bedelin ağırlığını ebediyen hatırlatmaya devam edecektir.

Sonuç olarak bitigtoyadları (doküheortonimler), kâğıt üzerinde durağan birer kayıt olan resmî belgelerin toplumsal hafızada canlı ve kurucu birer hafıza mekânına dönüşme sürecini temsil etmektedir. Bu bağlamda bitigtoyadları, top-

lumsal hatırlama pratiğini bilinçli bir görev haline getiren, tarihsel kırılma anlarını kalıplaştırıp modern dünyaya aktaran ve toplumun etnokültürel sürekliliğini korumaya altına alan sembolik birer köprü işlevi görmektedir.

Toplumsal boyutta bu adlandırma pratikleri, ortak bir değer etrafında kenetlenen biz bilincini pekiştirerek toplumsal dayanışmanın ve coşkunun kaynağı haline gelmektedir. İstiklal Marşı'nın kabulü örneğinde görüldüğü üzere, hukuki bir metnin veya edebî bir eserin kanuni bir düzenlemeyle anma gününe dönüşmesi devletin egemenlik iddialarını, meşruiyetini ve etnolinguistik canlılığını kamusal alanda ilan etme biçimidir. Bir bitigtoyadı, arkasındaki kurucu dokümanı sadece hatırlatmakla kalmaz, o dokümanın ruhunu sosyo-politik bir dramaya dönüştürerek gelecek kuşaklara miras bırakır.

Kaynakça

- Akın, B. (2019). Kültürel belleğin kutsal taşıyıcıları: Alevi cem zâkirleri. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 93-109.
- Assmann, J. (2011). *Cultural memory and early civilization: Writing, remembrance, and political imagination*. Cambridge University Press.
- Aytaş, G. (2021). Türk milletinin ruhundan kopan ses İstiklal Marşı. *Hacettepe Üniversitesi Tıbbiyat Araştırmaları Dergisi (HÜTAD)*, (35), 115-126.
- Azaryahu, M. (1996). The power of commemorative street names. *Environment and Planning D: Society and Space*, 14(3), 311-330.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power*. Harvard University Press.
- Çetin, N. (2014). İstiklâl Marşı'mızı anlamak. *Türkoloji Dergisi*, 21(2), 2-69.
- Durkheim, É. (1964). *The elementary forms of religious life* (K. E. Fields, Çev.). Free Press.
- Düzdağ, M. E. (2021). *İstiklâl şairi Mehmed Âkif*. Gonca Yayınevi.
- Evciman, S. (2022). Hafıza mekânlarının ve 'hafıza-bireylerin' 'bir aradalığı' ve hafıza-kimliğin sürekliliği: Türkiye Caferileri örneği. *Ege Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 1-33.
- Hirik, E. (2022). İstiklal Marşı'na anlambilimsel bir bakış. *Düşünce Dünyasında Türkiz*, 12(58), 103-127.
- Kalemlî, H. (2022). Özgürlük ve bağımsızlığın sembolü İstiklal Marşı. *Düşünce Dünyasında Türkiz*, 12(58), 49-102.
- Karanlıkagezer. (2025). *İstiklâl Marşı ve Mehmet Âkif Ersoy*. İstiklal Marşı Derneği. <https://www.istiklalmarsiderneği.org.tr/IcerikDetay?Id=7veIcerikId=1223vePageId=4>
- Karataş, M. (2022). İstiklal Marşı'nın alfabe, yazım ve noktalama özellikleri. *Düşünce Dünyasında Türkiz*, 12(58), 147-213.
- Keskin, Ö. A. (2023). İstiklal Marşı'nın Millî Mücadele'deki yeri ve Marş'ın yazıldığı dönemin İstikbal Gazetesindeki yansımaları. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 41-59.
- Kılıç, G., Budak, İ., ve Haşiloğlu, S. B. (2023). Ülke milli marşları ve İstiklal Marşı'nın özgünlüğünün veri analizi. *Pamukkale Üniversitesi İşletme Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 96-109.
- Koçak, A. (2021). Büyük ruhun romanını yazan adam: Mehmet Akif Ersoy ve İstiklal Marşının kültürel kaynakları. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları (DEA)*, (Özel Sayı), 139-162.
- Landry, R., ve Bourhis, R. Y. (1997). Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality: An empirical study. *Journal of Language and Social Psychology*, 16(1), 23-49.

- Kurtoğlu, M. (2016). Mehmet Âkif Ersoy Cultural House / Mehmet Âkif Ersoy Kültür Evi. *Vakıflar Dergisi*, (44).
- Nora, P. (1989). Between memory and history: Les lieux de mémoire. *Representations*, (26), 7-24.
- Nurse, K. (1999). Globalization and Trinidad Carnival: Diaspora, hybridity and identity in global culture. *Cultural Studies*, 13(4), 661-690.
- Özlü, H. (2025). *İstiklal Marşı'nın yazılışı ve kabulü*. Atatürk Ansiklopedisi. 10 Ocak 2026 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/697/> adresinden erişildi.
- TBMM Genel Kurul Tutanakları. (2025, 20 Kasım). 10 Ocak 2026 tarihinde <https://www.tbmm.gov.tr> adresinden erişildi.
- Temizkan, M. (2023). Mehmet Âkif'in bilgi birikimi ve İstiklal Marşı. *Folklor Akademi Dergisi*, 6(2), 793-803.
- Tosun, R. (2025). *Allah bu millete bir daha 'İstiklal Marşı' yazdırmasin!..* Independent Türkçe. 10 Ocak 2026 tarihinde <https://www.indyturk.com/node/144786> adresinden erişildi.
- Uluqov, N., Solixadjayeva H., Qoraboyev U. (2025). *O'zbek va Turk geortonimlarining etnolingvistik, lingvokulturologik tahlili*. Bookmany Print.
- Uwen, G. O., ve Ukam, E. I. (2024). This is the sacrifice: Language, ideology and religious identity performance in Erei personal names. *Languages*, 9(10), 326.
- Yerinde, A. (2022). İstiklal Marşı özelinde Türk milletini güçlü kılan dinî ve millî değerler. *MA-NAS Journal of Religious Sciences*, 1(1), 7-32.
- Yıldırım, Ö. (2025). *Cumhuriyetin 100. Yılı'nda 'İstiklal Marşı'nın bestesiyle on kıtasının okunması*. Scribd. 10 Ocak 2026 tarihinde <https://www.scribd.com/document/640510558/> adresinden erişildi.
- Yüksel, S. (2024). Bağımsız Türk devletlerinin millî marşlarının muhtevası üzerine. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 10(23), 401-422.
- 1353 Sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun. (1928, 3 Kasım). Resmi Gazete (Sayı: 1030).

3. BÖLÜM

ÖDTOYADLARI / KRONOHEORTONİMLER

Dr. Öğr. Üyesi Ragıp MUHAMMED, Ege Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-5306-820X

Zaman, insan zihninde sadece ölçölüp biçilen ve sessizce akan soyut bir olgu değildir. Aksine o, anlamlandırılan, bölümlenen ve kültürel edimlerle şekillendirilen bir tecrübe sahasıdır. Toplumlar, zamanı düzenlemek ve kuşaklar arası aktarımı mümkün kılmak amacıyla takvimler oluşturmuşlardır. Bu takvimlerin üzerine belirli günleri ve dönemleri özel adlarla belirlemişlerdir. Nitekim bu adlandırma süreci, zamanın kronolojiden sıyrılarak kültürel ve simgesel bir derinlik kazanmasını sağlamaktadır (Şahin, 2015, s. 58). Tam bu noktada adbilim devreye girerek zamanla ilişkili özel adları yalın birer leksikal birim olmanın ötesinde, toplumsal hafızayı, kimliği ve ortak bilinci yapılandıran göstergeler olarak tetkik etmektedir. Zira ödtoyadları, zamanın ritüel aracılığıyla adlandırılmasının en somut ve en işlevsel örneklerini sunmaktadır.

Çalışmamızın temelini teşkil eden bu adlar; bayramlardan festivallere, şenliklerden anma günlerine kadar uzanan geniş takvimsel birimleri kapsamaktadır. Ancak ödtoyadlarını, sadece zamanın belirli bir kesitini tanımlayan işaretler olarak görmek eksik bir yaklaşımdır. Çünkü bu tür yapılar aslında ilgili zaman dilimine has ritüel ve toplumun o ana atfettiği duygusal ve ideolojik anlamları tek bir ad altında bütünleştiren çok katmanlı dilsel yapılardır. Dolayısıyla ödtoyadları, zamanın kültürel olarak kodlanması ve toplumsal hafızaya yerleştirilmesi sürecinde işlev gören temel kültürel göstergeler olarak değerlendirilmelidir.

Ödtoyadları üzerinde bilimsel bir araştırma yaparken, adların yapısı (ses, şekil, anlam vs.) kadar o adın hangi kültürel işlevi üstlendiğini de hesaba katmak şarttır. Sırf dilin kurallarına odaklanmak, adın arkasındaki toplumsal birikimi gözden kaçırmamıza yol açabilir. Bu yüzden ödtoyadları üzerine yapılan incelemelerde adların yapısı ve işleyişi bir arada değerlendirilmelidir.

Bu bağlamda ödtoyadlarının yapısı, adların bünyesinde barındırdığı bayram, gün, festival, şenlik gibi toyadlı belirteçleri ve bu adların zaman içerisinde uğradığı ses, şekil ve anlam değişikliklerini içine alır. Ödtoyadlarının işleyişi ise sadece

bir olayı adlandırmakla kalmaz; bilgi taşıma (informatif), kültürel birikimi gelecek nesillere aktarma (kümülatif) ve toplumun zamansal ritmini belirleyerek toplumsal bir ruh hâli oluşturma gibi hayati işlevleri de kapsar. Nitekim ödtoyadları, bir toplumun dünya algısını ve dinî-kültürel değerler sistemini yansıtan temel lingua-kültürel birimler olarak tasnif edilmelidir.

Ödtoyadları, odaklandıkları kültürel içeriğe göre üç ana grupta ele alınabilir:

Adında Takvim ve Mevsimlerin Kodlandığı Toyadları

Ödtoyadları; herhangi bir takvim sistemi temelinde, yılın ya da mevsimsel döngülerin belirli dilimlerine karşılık gelen kutlama ve anma etkinliklerinin özel adlandırmalarıdır. Zaman döngülerine dayanan bu adlandırmalar; doğa olayları, astronomik gözlemler ve mevsim geçişleriyle ilişkilendirilmektedir. Bunun yanı sıra insanın evren ve doğa ile kurduğu ilişkinin dildeki göstergeleri olarak da nitelendirilebilmektedir.

Baharın başlangıcını ve yeni bir gün düşüncesini ifade eden *Nevruz* (Yeni-gün), Milâdi takvimin başlangıcı olan 1 Ocak'ta kutlanan *Yeni Yıl*, evrenin güneşi ve güneşin ruhu anlamlarıyla sonbahar döngüsünü simgeleyen *Mihrican*, güneşin doğuşu anlamı üzerinden yeni yılın gelişini temsil eden *Nartugan* bu gruba dâhil olan başlıca örneklerdir. Buna ek olarak Türkiye'de Zazalar tarafından 22 Mart'ta yeni yıl olarak kutlanan ve “yedi eşik; evrenin mayasının çalındığı gün” anlamını taşıyan *Cejna Heftemal*; Tunceli Alevileri arasında 24 Aralık'ta başlayıp 1 Ocak'a kadar süren ve “takvim, zaman, yeni yıl” anlamlarına gelen *Gağant* Türkiye'deki Ortodoks Rumlarca 1 Ocak'ta kutlanan ve “ilk zaman, yeni yıl” anlamına gelen *Protohronia* ile Yezidilerce Nisan ayının ilk çarşambasında kutlanan ve “kızıl çarşamba” anlamını taşıyan *Seresale/Çarşemasor* bayramları da bu gruba örnek teşkil etmektedir (Demir ve Şahin, 2025, s. 34–35). Ayrıca Hicrî takvim esasına dayanan ve Ramazan ayının sona ermesini işaretleyen Ramazan Bayramı ile Ramazan ayının yirmi yedinci gecesini, yani Kur'an vahyinin başlangıcı olarak kabul edilen geceyi adlandıran *Kadir Gecesi* de bu ödtoyadları arasında yer almaktadır.

Bu başlık altında *Nevruz* Bayramı, Türk dünyasında kutlanan en eski ve en yaygın bayramlardan biri olması sebebiyle incelenecektir. Ayrıca *Nevruz*, takvimsel bir başlangıcı işaretlemekle birlikte bereket, bolluk, renkler ve doğanın yeniden canlanması gibi çok katmanlı sembolik anlamları bünyesinde barındıran kültürel bir olgudur. Bu yönüyle zamanın döngüsel algısını ve insan-doğa ilişkisini temsil eden bir ödtoyadı niteliği taşımaktadır.

Nevruz:

Nevruz, Farsça *nev* نو “yeni” ile *rûz* روز “gün” kelimelerinin birleşmesinden meydana gelmiş “yeni gün” anlamına gelen bir sözcüktür. Türk topluluklarında farklı telaffuzlarla yaygın olarak kullanılmaktadır. *Nevruz* adlandırmasının yanı sıra buna karşılık gelen Türkçe adlandırmalar da bulunmaktadır. Bunlar Türk dünyasındaki kültürel çeşitliliği göstermesi bakımından önemlidir. Türk dünyasındaki başlıca adlandırmalar şunlardır:

Azerbaycan	Novruz, Norus, Noyruz, Ergenekon Bayramı, Bozkurt Bayramı, Ölüler Bayramı, Bahar Bayramı, Halkın Aziz Bayramı (Kendir, Arslan ve Türkmen, 2023, s. 2670; Sezen, 1999, s. 81; Uca, 2007a, s. 164; Pirverdioğlu 2002, s. 65)
Kazakistan	Navrız, Nawrız, Nevruz Köce, Ulus Günü, Ulustın Ulu Küni, Ulu Kün (Sezen 1999, s. 81; Kendir, Arslan ve Türkmen, 2023, s. 2670; Pirverdioğlu 2002, s.65)
Kırgızistan	Novruz, Noourus (Sezen 1999, s. 81; Uca 2007a, s.164)
Özbekistan	Navroz, Nevroz, Nayruz, Navröz, Yeni Kün, Nevbahar (Sezen, 1999, s.81; Kaya, 2009, s.1; Pirverdioğlu, 2002, s.65)
Türkmenistan	Novruz, Teze Yıl, Nevruz (Sezen, 1999, s.81; Kaya, 2009, s.1; Pirverdioğlu, 2002, s. 65)
Doğu Türkistan	Noruz, Novruz, Naruz Yeni Gün, Baş Bahar (Sezen 1999, s. 81; Kaya, 2009, s.1; Uca, 2007a, s.164)
Başkurdistan	Navruz, Ekin Bayramı, Nardugan, İrte Yaz, Nawruz (Sezen, 1999, s. 81; Kaya, 2009, s.1; Pirverdioğlu, 2002, s. 65)
Altay Türkleri	Cılgayak bayramı, (Kaya, 2009, s.1)
Hakaslar	Çılpazı (Pirverdioğlu, 2002, s. 65)
Yakutlar	Isiah (Pirverdioğlu, 2002, s. 65)
Gagavuzlar	İlkyaz Yortusu, Baba Marta (Kaya, 2009, s.1; Pirverdioğlu, 2002, s. 65)
Kırım Türkleri	Navrez, Nawres, Gündönümü (Sezen, 1999, s.81; Uca, 2007a, s.164; Pirverdioğlu, 2002, s. 65)
Karaçay-Malkar	Gollu, Gutan, Saban Toy, Tengri Toy, Navruz (Kaya, 2009, s.1; Pirverdioğlu, 2002, s. 65)
Kazan Türkleri ve Karapapaklar	Ergenekon Bayramı (Kaya, 2009, s.1)
Tataristan	Navruz, Nevruz (Sezen, 1999, s. 81; Pirverdioğlu, 2002, s. 65)
Kumuk	Yazbaş (Kaya 2009, s.1)
Nogay	Sabantoy, Navruz (Kaya, 2009, s.1; Pirverdioğlu, 2002, s. 65)
Çuvaşistan	Naurus, Nartukan, Nuris (Uca, 2007a, s.164; Pirverdioğlu, 2002, s. 65)
Batı Trakya Türkleri	Mevris (Pirverdioğlu, 2002, s. 65)
Yugoslavya	Sultanı Navrız (Pirverdioğlu, 2002, s. 65)
Kıbrıs	Mart Dokuzu (Pirverdioğlu, 2002, s. 65)

Nevruz Türk dünyasının binlerce yıllık bir bayram geleneğidir. Türklerin Ergenekon'dan çıktıkları günle ilişkilendirilir. Bu gün, Türkler için yeniden kuruluş ve diriliş günüdür (Çetin, 2009, s. 64, 66). Nevruz'un Türklerdeki köklü geçmişi, takvimlerde de kendini gösterir. Örneğin On iki Hayvanlı Türk Takvimi ve Celali Takvimi'ne göre yılın başlangıcı 21 Mart'tır (Töret Büyükokutan ve Söğüt, 2025, s. 41).

21 Mart tarihi Osmanlılarda *nevrüz*, *nevrüz-ı sultani*, *mevsim-i evvel bahar nevrüz* ve *nevrüz-ı mübarek* olarak adlandırılmıştır. Nevruz kutlamalarına Selçuklular ve Osmanlılar zamanında çok önem verilmiştir. *Nevruziye* adlı şiirlerin yazılması, *nevrüziye peşkeşi* adı verilen armağanların sunulması, *nevrüziyye* denilen macunun hazırlanıp dağıtılması ve ayrıca nevrüzün mali yılbaşı olarak kabul edilmesi, nevrüze verilen önemin en büyük göstergeleridir (Kafkasyalı, 2005, s.167; Gedük, 2019, s.101).

II. Meşrutiyet'ten sonra nevrüz kutlamaları millî bir özellik kazanmış ve Cumhuriyet'in ilanından sonra Ergenekon Bayramı olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Bu millî nitelik dönemin başında da yankı bulmuştur. Örneğin 24 Mart 1918 tarihli Konya Sözcü, 23-23 Mart 1921 tarihli Hakimiyet-i Milliye ve 21 Mart 1922 tarihli Yeni Adana gazetesi; Nevruz Bayramı'nın Bahar ve Ergenekon adıyla anılan büyük bir millî bayram olduğunu yazmıştır. Ayrıca bu gazetelerde halkın yanı sıra ileri gelen devlet adamlarının da kutlamalara katıldığı, geçit törenlerinin gerçekleştirildiği, çeşitli şenliklerin yapıldığı ve halkın bu eğlencelere yoğun ilgi gösterdiği belirtilmiştir (Arklan, Akdağ ve Akgül, 2015, s. 781). Kutlamaların, 20. yüzyılın başlarında bütün canlılığıyla devam ettiği görülmektedir. Hatta Mustafa Kemal Atatürk, 21 Mart 1922'de Ankara Keçiören'de yapılan Ergenekon Bayramı törenlerine bizzat katılmıştır (Kaya, t.y., s. 2). Ancak bu resmî kutlamalar uzun sürmemiştir. 1926 yılına kadar Ergenekon Bayramı adı altında ulusal düzeyde yapılan şenlikler, daha sonraki yıllarda resmî törenler arasından kaldırılmış ve sadece yerel seviyede sürdürülen bir gelenek hâline gelmiştir (Kafkasyalı, 2005, s. 167).

Günümüzde nevrüz, Türkiye'de genellikle biten kış mevsiminin ardından doğanın yeniden uyanışı, bolluk, bereket, sağlık, şifa, birlik ve beraberlik duygularıyla meydanlarda ve sokaklarda bir şenlik havasında kutlanır. Nevruz, Türkiye'de, 1991 yılında diğer Türk Cumhuriyetleri ile birlikte ortak bir millî gün olarak kabul edilmiş, ancak resmî tatil olmamıştır (Mustafayev, 2013, s. 66).

Türkiye'deki kutlamalar genellikle meydanlarda yapılır ve halk oyunları, müzik ve yemekler gibi çeşitli etkinlikleri içerir (Büyükkuru ve Çevik İskit, 2024, s. 817). Kutlamalarda özellikle yumurta tokuşturma, demir dövme, ateş yakma ve ateşin üzerinden atlama gibi ritüeller esastır.

Bunların arasından tüm Türkiye çapında en yaygın olanı ateş yakma ve ateşin üzerinden atlamadır. Bu ritüelinin amacı, kötülüklerden ve hastalıklardan kurtulmaktır. Çünkü ateş, arınma ve temizlenme sembolüdür (Arklan, Akdağ ve Akgül, 2015, s.781). Edirne’de bu ateş, eski hasırların tutuşturulmasıyla yakılır ve ateşin üzerinden atlanırken “Mart içeri, pire dışarı” tekerlemesi söylenir. Yine Edirne’de evlerin önünde yakıldığı gibi arıların bulunduğu yerde de ateş yakılmaktadır. Mavi bezin tutuşturulmasıyla yakılan bu ateşin amacı arılara baharın geldiğini müjdelemek ve onları nazara karşı korunmaktır (Şengül, 2005, s. 18). Bolu’da alevlerin dumanlı olmasının bereketli yağmurlar getireceğine inanılmaktadır (Boratav, 1984, s. 219).

Temizlik ve arınma için bazı yörelerde su ile yapılan uygulamaların öne çıktığı görülür. Örneğin Tunceli ve civarında erkekler alınlarına kara sürerek su kaynaklarına gidip bu karaları akan suda temizler ve dua ederler (Sümer, 1998, s.72). Ayrıca Iğdır’da kızlar, nevruz gecesi nehirde yıkanıp, sabah kalktıklarında da taze su içerler. Giresun ve çevresinde sabah namazı vakti akarsudan alınan su, besmele ile ve sağ ayakla içeri sokulur; ahırdaki hayvanların üzerine serpilir. Sivas’ta kırlarda piknik yapılırken aynı zamanda Kızılırmak Nehri üzerindeki köprülere çıkılıp dua edilir ve suyun her türlü derdi götürüleceğine inanılır (Durmuş, 2015, s. 29-30).

Nevruz günü yapılan uygulamaların bir kısmı da dileklerin kabul olması veya gelecekle ilgili diğer beklentiler üzerinedir. Bu bağlamda Kars’ta Nevruz gecesi komşuların kapıları dinlenir ve duyulanlara göre dileklerin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği üzerine tahmin yürütülür. Yine Kars’ta yoğurt, un ve tuzdan yapılan hamur pişirilip yüksek bir yere konur ve genç kızların, kargaların bu hamuru götürdüğü yöne doğru gelin gideceğine inanılır (Nar, 2014, s. 973). Gaziantep’te, gökte ayağındaki halhalı cıngırdatarak ilerleyen Sultan Navruz isimli kızı (veya ermişi) görenlerin bütün dileklerinin kabul olacağına inanılır. Bu sebeple evdeki bütün kapılara su doldurulur ve sabaha kadar beklenir. Mersin-Silifke yöresinde uygulanan “Mart ipliği” geleneğine göre, çeşitli dilekler tutularak ağaçlara bez veya iplik bağlanırsa bu dileklerin gerçek olacağına inanılır (Şengül, 2005, s. 15-18). Iğdır’da Kalburüstü denen mezarlık ziyaretinden sonra gece dereden su getirilir ve temiz bir leğene konur. İki dikiş iğnesinin başına pamuk sarılır, bir tanesinin pamuğu kalemle işaretlenir ve suyun içine atılır. Eğer işaretlenen iğneler birbirine yaklaşırsa, o iki gencin evleneceğine inanılır (Yakıcı, 1995, s. 18).

Yukarıdakiler dışında 21 Mart’ta genellikle yılın bereketli geçmesi için yapılan başka uygulamalar da bulunmaktadır. Örneğin Edirne’de kırk karınca yuvasından toprak alınır ve bu toprak ya kapı arkasına asılır ya da kapı önüne serpilir. Yine Edirne’de nevruz günü meyve vermeyen ağaçlar “Bu yıl da vermezsen kesileceksin!” diye korkutulur. Kızlar, o yılki buğdayların taneleri kırmızı olsun diye

ellerine kına yakarlar (Şengül, 2005, s.18). Giresun civarında s harfiyle başlayan yedi çeşit yiyecek yenir. Kırklareli’nde hayvan kurban edilir ve en güzel yemekler pişirilir. Alanyada Nevruz günü zeytin yaprağına İhlas Suresi okunur ve yaprak denize atılır. Denize atılırken “ben salayım deryaya, derya götür Mevla’ya” tekerlemesi söylenir. Yozgat’ta suya dokuz taş atılarak dilek tutulur. Kars’ta çocuklar nevruzdan bir önceki gün ev ev dolaşarak şeker, hediye veya renkli yumurta toplarlar (Nar, 2014, s. 973). Yine Giresun ve çevresinde, gelen misafir eve sağ ayağıyla girer ve “Yeni yılınız hayırlı olsun, Martinızı bozuyorum.” der. Yozgat’ta nevruz günü kız tarafına hediyeler götürülür ve akarsu veya göl kenarlarında piknik yapılır. Burada suya, Ayetel Kürsü okunmuş dokuz taş atılır. Tokat’ta ise halk yiyeceklerini hazırlayıp Dua Tepeye çıkar ve orada imamın duasıyla tören başlar. Bu törende cirit ve güreş gibi oyunlar oynanır. Konya’da bir yıl öncesinden saklanan kavun, üzüm, armut gibi meyvelerin nevruz gününde yendiği ve ayrıca sofrada yedi çeşit s ile başlayan yiyeceğin bulundurulduğu *nevruziye* geleneği vardır (Durmuş, 2015, s. 30). Yörükler arasında nevruzdan bir sonraki gün yaylaya çıkılır. Yaylada birbirleriyle karşılaşanlar “Nevruzunuz kutlu olsun, dölünüz hayır ve bereketli olsun” diyerek selamlaşırlar. (Şengül, 2005, s. 14). Nevruzda mezarlık ziyaretleri de önemlidir. Örneğin Iğdır’da özellikle tatlılardan oluşan yiyeceklerle mezarlığa gidilir ve bu yiyecekler orada dağıtılır. Aynı yıl içinde ölenlerin mezarlarına mezar taşları bu gün dikilir. Ölenler için Kur’an okunur. Iğdır’da bu güne *kalburüstü* denir (Yakıcı, 1995, s. 17). Tekirdağ ve Kırklareli bölgesinde nevruz, *yeşil perşembe* olarak anılmakta ve kırlarda piknik yaparak kutlanmaktadır (Durmuş, 2015, s. 30).

Bilecik’te yapılan Ertuğrul Gazi törenleri de nevruz ile ilgilidir. Bu törenler Kayı boyundan olan Karakeçili aşireti mensuplarının 21 Mart nevruz günü Ertuğrul Gazi’nin türbesi etrafında toplandıkları şenliklerdir. Bu şenliklere Yörük Bayramı da denmektedir (Karaman, 2008, s. 130). Abdülhamit dönemine kadar nevruz günü yapılan bu törenler, sonrasında II. Abdülhamit Han tarafından kendi tahta çıkış günü olan 19 Ağustos’a alınmıştır. Günümüzde ise eylül ayında yapılmaktadır. Törenler, genellikle Söğüt ve çevresinde yaşayan Karakeçili aşireti üyelerinin geleneksel kıyafetler içinde Ertuğrul Gazi’nin türbesine kadar resmigeçit yapmasıyla başlar; ardından kurbanlar kesilir, Kuran ve Mevrit okunur ve misafirlere etli pilav gibi yemekler ikram edilir. Ayrıca tören meydanlarında cirit, at yarışı ve güreş gibi çeşitli etkinlikler de düzenlenir (Kafkasyalı, 2005).

Nevruz kutlamalarının Anadolu’daki en somut ve geleneksel devamlarından bir başkası, Manisa’daki Mesir Şenlikleri’dir. Kanuni Sultan Süleyman’ın annesi Ayşe Hafsa Sultan’ın, Merkez Efendi tarafından 41 çeşit baharatla hazırlanan bu macunla iyileşmesi üzerine macunun nevruz günü halka dağıtılmasıyla meşhur

olmuş ve halk arasında aralıksız sürdürülen bir ritüel hâline getirilmiştir. Geleneksel olarak nevrüz günü kutlanması gereken bu bayram, günümüzde hava olayları gibi çeşitli sebeplerle nisan ayının son haftasında veya başka bir tarihte yapılabilse de Mesir Macunu Şenlikleri, nevrüz geleneğinin bir devamı olarak kabul edilmektedir (Kıldıroğlu, 2020; Uca, 2007a).

Alevi-Bektaşî toplulukları için de önemli olan nevrüz, bir bayram olarak kutlanır. Çünkü nevrüz gününde; Hz. Ali'nin doğduğu, Hz. Fatma ile evlendiği ve halife olarak ilan edildiği inancı hakimdir (Yakıcı, 1995, s. 17). Bektaşî geleneğinde nevrüz kutlamalarına *Kırklar Bayramı* denmektedir. Alevi-Bektaşî inancında nevrüzla ilgili olarak önemli uygulamalar bulunmaktadır. Bunlardan biri *nevrüz cemi*, diğeri de *nevrüziye* söyleme geleneğidir (Er, 2000). Alevi-Bektaşî köylerinde gençler; bütün evleri dolaşarak “bayramlık” adı altında pirinç, bulgur, un, yağ, yumurta gibi gıdaları toplar ve yoksullara dağıtırlar. Onlar da Hızır geldi diye sevinirler. Ayrıca yine Alevî-Bektaşî toplulukları tarafından 20 Şubat-21 Mart arasında üç gün Hızır orucu tutulur (Sümer, 1998, s. 71). Uşak ve İzmir’de *yıl yenilendi* olarak anılan bu günde; özellikle Tire, Ödemiş ve Turgutlu’daki Bektaşîler Nevruz namazı denen cem töreninden sonra hazırlanan sofrada süt, yumurta, pirinç pilavı ve tuz başta olmak üzere en az 5 çeşit beyaz yiyecek bulundurmaya özen gösterir. Beyaz, ebedî mutluluk ve yeniden yaşamı simgelediğinden yeni yılın da mutlu ve sevinçli geçmesi için bu renk yiyecekler tercih edilir (Sümer, 1998, s. 72; Durmuş, 2015, s. 30). Tahtacı Türkmenlerinde nevrüz günü ölümlerin yedirilip içirildiği gün olarak görülür ve mezarlık ziyaretlerinde mezar başında kahve pişirilip içilir (Sümer, 1998, s. 72).

Bunların yanı sıra akraba ve komşu ziyaretleri, mezarlık ziyareti, küskünlerin barıştırılması gibi geleneklerin yanında yörelere göre farklılaşarak yumurta tokuşturma, at yarışı, manili fal bakma gibi etkinlikler de yapılır (Mustafayev, 2013, s.65; Şengül 2005).

Nevruz Adlandırmaları

Sultan Nevruz (Nevruz Sultani, Nevruz-ı Sultani): Bu adlandırmanın ortaya çıkışı Osmanlı sultanlarının bayram günü halkla kaynaşarak bayramlaşma geleneği ile ilgilidir (Pirverdioğlu, 2002, s. 65). Bir gün adı olmasının yanında ayrıca, Gaziantep ve çevresindeki inanışa göre 21 Mart gecesi, batıdan doğuya doğru göçen güzel bir kızın veya kuş kılığında bir dervişin adı da Sultan Nevruz’dur (Uca, 2007b).

Mart Dokuzu: En yaygın adlandırmalardan biridir. Eskiden Rûmi takvime göre 9 Mart’ta kutlandığı için bu bayrama halk arasında Mart Dokuzu denmiştir (Pirverdioğlu, 2002).

Ergenekon Bayramı: Mitolojik kökenli bir adlandırmadır. Türklerin demir dağı eriterek Ergenekondan çıkışlarını simgelemektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında bu adla kutlanmıştır (Arklan, Akdağ ve Akgöl, 2015, s.781).

Bahar Bayramı: Kış mevsiminin sona ermesi ve ilk baharın gelişi ile doğanın canlanmaya başlaması nedeniyle kullanılan genel bir ifadedir.

Mart Bozumu (Mart Bozması, Mart Dutması, Mart Kırmı): Türkiye’de nevrüz için kullanılan yöresel ve genel adlandırmalardandır (Şengöl, 2005, s.13).

Yörük Bayramı (Yürük Bayramı): Bilecik’te Karakeçili yörüklerinin Ertuğrul Gazi türbesi etrafında toplandığı şenliklere verilen addır (Karaman, 2008, s.130).

Yılsırtı: Türkiye’de nevrüze karşılık kullanılan adlandırmalardan biridir (Şengöl, 2005, s.13).

Yumurta Bayramı: Nevruz kutlamalarındaki yaygın bir gelenek olan yumurta tokuşturma ritüeline atfen kullanılan bir adlandırmadır (Şengöl, 2005, s.13).

Kış Bitti Bayramı: Malatya’nın Erguvan ilçesinde kullanılan bir adlandırmadır (Şengöl, 2005, s.17).

Yıl Yenilendi: Uşak’ta nevrüz için kullanılan bir adlandırmadır (Şengöl, 2005, s.17).

Kırklar Bayramı: Alevî-Bektaşî topluluklarında nevrüze verilen bir addır (Er, 2000).

Yeni Gün (Yengi Gün): Farsça kökenli nevrüz sözcüğünün Türkçe karşılığıdır. Kaşgarlı Mahmut’un Divanu Lugat’it-Türk adlı eserinde de *yeni gün* olarak geçer (Pirverdioğlu, 2002).

Yeşil Perşembe: Tekirdağ ve Kırklareli’nin bazı yörelerinde nevrüz, bu adla anılmaktadır (Durmuş, 2015, s.30).

Ölüler Bayramı: Doğu Anadolu’da nevrüz kutlamaları kapsamında kabir ziyaretlerinin yapıldığı gün, Ölüler Bayramı olarak adlandırılır (Önal, 2000, s.11).

Bereket Bayramı: Doğanın canlanmasıyla birlikte gelen bolluk ve bereketi simgeleyen bir adlandırmadır (Şengöl, 2005, s.13).

Yılbaşı: Nevruz’un, yılın ilk günü olarak kabul edilmesi ile ilgili bir adlandırmadır (Pirverdioğlu, 2002).

Nevruz Sözcüğü Etrafında Oluşan Adlar

Nevruz çiçeği: Kışın ardından karda çıkan ilk çiçek olması sebebiyle nevrüzün ana sembollerinden biridir (Duran, 1997). Buna kardelen veya karçiçeği adı da verilmektedir (Durmuş, 2017, s.17).

Nevruziye: Bu genel bir adlandırmadır. Nevruzda yenen yiyeceklere *nevruziye* denir. Bunlar genellikle macun ve çeşitli tatlılardan ibarettir. Ayrıca nevruz bayramında insanların birbirlerine verdiği hediyelerin adı da *nevruziye*'dir. Klasik Türk şiirinde nevruzla ilgili pek çok şiir yazılmıştır ve bunların genel adı da *nevruziye*'dir. Bunlardan başka müzikte, nevruzla ilgili pek çok makam adı vardır: "Nevruz - i Acem, Nevruz - i Arab, Nevruz - i Asl, Nevruz - i Bayati, Nevruz - i Büzürk, Nevruz - i Hara, Nevruz - i Hicaz, Nevruz - i Hüseyini, Nevruz - i Irak, Nevruz - i Isfahan, Nevruz - i Rumi, Nevruz - i Sultani, Nevruz - Küçek, Nevruz - Neva, Nevruz - Puselik, Nevruz - Rast, Nevruz - Rehavi, Nevruz - Saba ve Nevruz Zengüle" (Durmuş, 2017).

Antroponim (kişiadı) olarak nevruz: Nevruz ismi, kişi adı olarak tarihten bu yana kullanılmaktadır. Örneğin Osmanlı arşiv belgelerinde Nevruz İbrahim Kapitan, Şaki Nevruz, Bağdatlı Nevruz, Eskişehirli Nevruzoğlu Hacı Mehmet, Düzceli Abaza Nevruzoğlu Mecit, Saraylı Nevruz Hatun, Şerife Nevruz gibi isim veya lakaplara rastlanmıştır (Köse, 2004, s.23). Bugün de Anadolu'da Nevruz günü doğan kız çocuklarına Nevruz veya Navruz adlarının konulduğu tespit edilmiştir (Karaman, 2008, s.145).

Etnonim (kökadı) olarak nevruz: Türk kültüründe kabile ve oymak adı olarak da kullanılmaktadır. Örneğin Kırgızlarda ve Nogaylarda Nevruz adlı bir oymak bulunmaktadır. Anadolu'da Ağrı'da Oyrat Türklerinin bir kolu ve Iğdır'daki oymağın adı da Nevruz adını taşımaktadır (Durmuş, 2017, s. 17).

Toponim (yeradı) olarak nevruz: Anadolu'da nevruz adını taşıyan yer adları tespit edilebildiği kadarıyla şunlardır: Ağrı ilinin Taşlıçay ilçesinde Körnevruz (bugünkü adı Yanalyol) köyü; Ağrı'nın Diyadin ilçesinde Nevruz köy (bugünkü adı Aşağı Kardeşli); Çanakkale ilinin Yenice ilçesinde Nevruz köy; Kahramanmaraş ilinin Pazarcık ilçesinde Navruzlu; Sivas ilinin Yıldızeli ilçesinde Nevruz köyü; Çankırı ilinin Şabanözü ilçesinde Mart köyü; Sivas ilinin Yıldızeli ilçesinde Nevruz yaylası.

Yapılan saha derlemeleri ile literatür taraması sonucunda, ilgili başlık altında 63 özgün ödtoyadı tespit edilmiştir:

Adıyaman Bağbozumu (Kerge) Festivali (Kahta / Adıyaman); • Ahilik Kültürü Haftası (Merkez / Trabzon); • Akçay Yaza Merhaba Şenlikleri (Edremit / Balıkesir); • Aladağ Kardan Adam Festivali / Şenliği (Aladağ / Adana); • Alanya Belediyesi Ramazan Şenliği (Alanya / Antalya); • Altıncıy Geleneksel Hasat Festivali (Altındağ / Ankara); • Amas Cuması (Merkez / Niğde); • Ayder Kardan Adam Şenlikleri (Çamlıhemşin / Rize); • Bağ Bozum Şenliği (Süleymanpaşa / Tekirdağ); • Bağ Bozumu Şenliği (Hadim / Konya); • Bağ Bozumu Şenliği (Urla / İzmir); •

Bağ Bozumu Şenlikleri (Çal / Denizli); • Bahar Şenliği (Osmangazi / Bursa); • Beymelek Karabibik Bahar Festivali (Demre / Antalya); • Çamlıca Bocuk Gecesi Kutlamaları (Keşan / Edirne); • Çiğdem Şenlikleri (Merkez / Yozgat); • Demre Bahar Şenlikleri (Demre / Antalya); • Engelsiz Yaşam Merkezi Geleneksel Bahar Şenliği (Merkez / Adıyaman); • Erciyes Kış Festivali (Melikgazi / Kayseri); • Eylül (Güz) Panayırı (Çan / Çanakkale); • Evvel Temmuz Festivali (Samandağ / Hatay); • Festibağ Festivali (Beşiktaş / İstanbul); • Geleneksel Ağustos Fuarı (Merkez / Kahramanmaraş); • Geleneksel Durasılı Mesire (Sultan Nevruz) Şenliği (Salihli / Manisa); • Geleneksel Üzüm Festivali ve Bağbozumu Etkinliği (Merkez / Elazığ); • Geleneksel Yaz Şenliği (Çubuk / Ankara); • Gerede Kar Festivali (Gerede / Bolu); • Grand New Year Fest (Gölbaşı / Ankara); • Kabotaj Bayramı Şenliği (Marmara / Balıkesir); • Kar ve Buz Festivali (Ağrı Kar Festivali) (Merkez / Ağrı); • Kemer Yaz Sonu Şenlikleri (Kemer / Antalya); • Kızıldağ Kar Festivali (Karaisalı / Adana); • Konyaaltı Karnavalı ve Yaz Şenlikleri (Konyaaltı / Antalya); • Lazy Sunday Fest (Çankaya / Ankara); • Mamak Uluslararası Yaz Festivali (Mamak / Ankara); • Nevruz (Merkez / Şanlıurfa); • Nevruz Bayramı (Merkez / Batman); • Nevruz Bayramı (Merkez / Eskişehir); • Nevruz Festivali (Nazilli / Aydın); • Nevruz Haftası (Merkez / Bilecik); • Nevruz Kutlamaları (Yıldırım / Bursa); • Nevruz Şenliği (Merkez / Ağrı); • Nevruz Şenliği (Merkez / Hakkari); • Nevruz Şenliği (Merkez / Kars); • Noel Baba Festivali (Demre / Antalya); • Noel Baba Şenlikleri (Kaş / Antalya); • Oktoberfest Ankara (Çankaya / Ankara); • Pek'âlâ Yaz Sonu Festivali (Altındağ / Ankara); • Safran Hasat Şenliği (Safranbolu / Karabük); • Saklıkent Kar Şenliği (Merkez / Antalya); • Soğucak Günbatımı Şenliği (Kuşadası / Aydın); • Şarköy Bağ Bozumu Şenlikleri (Şarköy / Tekirdağ); • Şavşat Yavuzköy Kış Şenlikleri (Şavşat / Artvin); • Tufanbeyli Belediyesi Geleneksel Yaz Şenlikleri Festivali (Tufanbeyli / Adana); • Turizm Haftası Etkinlikleri (Merkez / Diyarbakır); • Winterfest (Palandöken / Erzurum); • Yaz Festivali (Büyükyoncalı / Tekirdağ); • Yaz Festivali (Erdek / Balıkesir); • Yaz Şenliği (İscehisar / Afyonkarahisar); • Yaz Şenliği (Pozantı / Adana); • Yaz Şenlikleri (Marmara Ereğlisi / Tekirdağ); • Yaza Merhaba Şenliği (Kemer / Antalya); • Zigana Dağı Kış Şenlikleri (Torul / Gümüşhane); • Zebran Şenliği (Çelikhane / Adıyaman); • Erkonaş Baba Kültür ve Sanat Etkinlikleri (Merkez / Amasya).

Tetkik edilen ödtoylarının kayda değer bir kısmının mevsimsel geçişler ve tabiat temelli zaman birimleri etrafında yoğunlaştığı açıkça görülmektedir. İlkbahar şenlikleri, yaz şenlikleri, kış ve kar festivalleri en yaygın adlandırma türleridir. Bu grubu, tarımsal ve üretim döngüsüyle ilişkili olan bağ bozumu ve hasat temelli adlar takip etmektedir. Dinî ve inanç temelli ödtoyları sayıca daha sınırlı kalsa da sembolik ve kültürel açıdan güçlü bir konuma sahiptir.

Adında Tarihî Olayların Kodlandığı Toyadları

Bu gruptaki ödtoyadları, bir ülkenin veya yerleşim biriminin tarihî seyrinde meydana gelmiş, halkın hafızasında belirleyici bir mevki kazanmış olayların özel adlandırmalarıdır. Bu tür adlandırmalar, tarihî bir olayın belirli bir takvim günüyle ilişkilendirilerek söz konusu olayın zamansal sınırlarının netleştirilmesini ve kalıcılığının sağlanmasını amaçlar. Bu nedenle ödtoyadları, geçmişte yaşanan olayları tarihî birer veri olmaktan çıkarıp simgesel değerlerle donatılmış kültürel unsurlar olarak yeniden üretir.

Bu çerçevede 26 Ağustos Malazgirt Zaferi, 30 Ağustos Zafer Bayramı ve 9 Eylül İzmir'in Kurtuluş Günü gibi adlandırmalar, herkesçe bilinen tarihî olayları doğrudan bir tarihe bağlayan ve bu olayların anlamını dil katmanında sabitleyen ödtoyadlarıdır. Bahsi geçen adlar, tarihî vakaların toplumsal bellekte kodlamasını sağlamaktadır.

Bu başlık altında 26 Ağustos Malazgirt Zaferi, Türklerin Anadolu'daki varlığının tarihî başlangıç halkası olması nedeniyle müstakil olarak ele alınacaktır. Malazgirt Zaferi, askerî başarıyla birlikte Anadolu'nun Türk vatani olarak teşekkülünü mümkün kılan siyasî, demografik ve kültürel dönüşümün ilk adımıdır. Nitekim 26 Ağustos Türk tarihinde kurucu anlamlar yüklenen, milli hafızayı mekânla bütünleştiren stratejik bir ödtoyadadır.

26 Ağustos Malazgirt Zaferi:

26 Ağustos 1071 tarihinde Büyük Selçuklu Sultanı Alparslan'ın ordusu, Bizans İmparatoru IV. Romanos Diogenes komutasındaki orduyu Malazgirt Ovası'nda yenmiştir. Doğu Roma İmparatorluğuna karşı alınan bu zafer, Türk tarihinin en önemli olaylardan biridir. Bu zafer, Türk nüfusun Anadolu'ya akın etmesini sağlamış ve aynı zamanda Türklerin İslam dünyasında da hâkimiyetinin temellerini kuvvetlendirmiştir (Özalper, 2024, s. 1679).

Malazgirt Zaferi'nin kutlamalarının ne zaman başladığına dair net bir kaynak olmamakla beraber, Cumhuriyet'imizin kuruluşundan beri az da olsa kutlamalar yapıldığı bilinmektedir. Kutlamalar Türkiye'nin her ilinde yapılsa da özellikle zaferin yaşandığı Muş'un Malazgirt ilçesi ile Bitlis'in Ahlat ilçesinde görkemli törenlerle kutlanmaktadır. Burada yapılan kutlamalarda Sultan Alparslan'ı ve Türk halklarını temsil etmek adına çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Muş Havalimanı'ndan kalkan uçaklarla gerçekleştirilen uçuş gösterileri ve alanda kurulan Selçuklu motifli Han Otağı ile büyük çadırlar, kutlamaların geleneksel unsurları hâline gelmiştir (TRT Avaz, 19.08.2021). Son yıllarda yapılan etkinliklerde cirit, güreş, atlı okçuluk mangala, binicilik gibi ata sporlarının yanında folklorik gösteriler gelenekselleşmektedir (Muş İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2025). Bu-

radan anlaşılacağı üzere Türklük vurgusunun çok fazla olduğu görülmektedir. Bu zafer, yalnızca Türkiye'nin değil, bütün Türk dünyasının ortak zaferidir. Bu çerçevede 1980'li yıllarda Van ili Ulupamir köyüne yerleşen Kırgızların bu etkinliklere yoğun bir katılım sağlamaları, mevzubahis algıyı destekleyen önemli bir kanıttır (Anadolu Ajansı, 24.08.2018).

Çağdaş tarihimizde 26 Ağustos'ta başka bir zafer daha yaşanmıştır. 1922 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde işgalci Yunan güçlerine karşı başlatılan Büyük Taarruz, 26 Ağustos'ta başlayıp 30 Ağustos'ta zafer ile sonuçlanmış ve Kurtuluş Savaşı'nın en önemli dönüm noktalarından biri olmuştur. Uzun süren askeri hazırlıkların ardından başlayan bu taarruzun vesilesi ile Yunan ordusu bozguna uğrayıp Anadolu'dan çekilmek zorunda kalmıştır (Yıldırım, 26.08.2020).

Malazgirt Zaferi, bir bayram veya kutlama olmanın dışında çeşitli kavramlara vurgu yapmaktadır:

a. Zafer Vurgusu

Türk milleti için 26 Ağustos iki büyük zaferin sembolüdür. 1071'de Türklerin Anadolu'ya kalıcı olarak yerleşmesi ve bu coğrafyanın ebedî bir Türk yurdu olmanın başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Öte yandan aynı günde 1922'de başlayan Büyük Taarruz, Anadolu'daki bu varlığın pekiştirilmesi sağlamıştır. Böylelikle 26 Ağustos tarih sahnesinde Türk milletinin askerî ve siyasî başarılarının ortak simgesi olarak *Zafer Bayramı* kimliğini kazanmıştır.

b. Birlik Vurgusu

Milletimizce elde edilen her iki zafer, toplumsal bir dayanışmanın neticesidir. Malazgirt muharebesinde Selçuklu ordusu, düşmana karşı farklı Türk boylarının bir araya gelmesi ile oluşmuştur. Büyük Taarruz'da ise Anadolu halkı Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde birleşmiştir. Böylece 26 Ağustos zaferleri ulusal birlik ve beraberlik fikrinin tarihî derinliğini ortaya koymaktadır.

c. Liderlik Vurgusu

26 Ağustos tarihindeki iki zaferi de güçlü bir liderlik öne çıkar. Malazgirt'te Sultan Alp Arslan'ın zekâsı ve iradesi, Türklerin Anadolu'daki geleceğini inşa etmiştir. 1922'de ise Mustafa Kemal Paşa'nın askerî dehası, Büyük Taarruz'un zaferle sonuçlanmasını sağlamıştır. Bu yüzden 26 Ağustos, Türk tarihinin iki büyük liderinin kararlılığı ve vizyonu etrafında değer kazanan bir tarih olmuştur.

26 Ağustos Malazgirt Zaferi Etrafında Oluşan Adlar

Antroponim (kişiyadı) Olarak Malazgirt ve Alp Arslan: Malazgirt Zaferi ile doğrudan ilişkili adlandırmalar, kişi adlarında da yaygın biçimde kullanılmaktadır. Özellikle zaferin komutanı olan Sultan Alp Arslan'ın adı, tarihî anlam yükü nede-

niyle Türk toplumunda güçlü bir antroponim olmuştur. Alparslan adı, hem liderlik vurgusunu hem de askerî başarıyı simgelemesi bakımından tercih edilmektedir. Günümüzde bu adın yeni doğan erkek çocuklarına sıkça verilmesi (TUİK, 2024), Malazgirt Zaferi'nin toplumsal hafızadaki canlılığını sürdürdüğünü göstermektedir. Bununla birlikte Zafer, Fetih ve Kutalmış gibi adlar da Malazgirt bağlamında dolaylı semantik ilişkileri kuran antroponimler arasında incelenebilmektedir.

Ktemtonim (kurumadı) olarak Malazgirt ve Zafer: Malazgirt Zaferi'nin adlandırma geleneği, kişi ve yer adlarının yanında kurum adlarına da yansımıştır. Türkiye genelinde bulunan Malazgirt İlkokulu, Dumlupınar Ortaokulu, Alparslan Anadolu Lisesi gibi eğitim kurumları ile Zafer Anıtı, Alparslan Kültür Merkezi gibi yapılar; ödtoyadlarının kurumsal ortamdaki somut yansımalarıdır. Bu tür adlandırmalar, tarihsel olayların eğitim ve kamusal alan aracılığıyla yeni kuşaklara aktarılmasını sağlayan sembolik araçlar olarak işlev görmektedir.

Toponim (yeradı) Olarak Malazgirt ve 26 Ağustos: Malazgirt Zaferi, Türk adbi-lim geleneğinde yer adlarına yansıyan güçlü bir simgesel değere sahiptir. Nitekim Malazgirt adı, Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde yerleşim birimlerine, meydanlara ve tarihî alanlara verilerek mekânsal hafızanın inşasında işlevsel bir rol üstlenmiştir. Muş ilinde yer alan 1071 Malazgirt Meydan Muharebesi Tarihî Millî Parkı, bu adlandırmaların en belirgin örneklerinden biridir. Bunun yanı sıra Türkiye'nin farklı şehirlerinde bulunan Malazgirt Meydanı, Malazgirt Caddesi ve 26 Ağustos Caddesi gibi yer adları, tarihî bir olayın zamansal boyutunun mekânla bütünleştirilmesi yoluyla toplumsal bellekte kalıcılığının sağlandığını göstermektedir.

Sonuç olarak Malazgirt Zaferi etrafında ortaya çıkan adlandırmaların önemli bir bölümü, doğrudan olay adını taşımamakla birlikte onun simgesel anlam alanını aksettiren kavramlara dayanmaktadır. Zafer, Birlik, Fetih ve Alparslan gibi kavramlar; meydan, cadde, park ve kültürel mekân adlarında sıkça kullanılmaktadır. Bu durum, Malazgirt Zaferi'nin ideolojik ve kültürel değerleri temsil eden bir kavram alanını beslediğini kanıtlamaktadır.

Bu başlık altında 154 ödtoyadı bulunmaktadır:

- 1 Nisan İnönü Zaferleri Kutlama Töreni (İnönü / Eskişehir); • 1 Nisan İnönü Zaferleri Kutlama Töreni (İnönü / Konya); • 1 Eylül Şenlikleri (Suluova / Amasya); • 3 Eylül Kurtuluş Günü (Ödemiş / İzmir); • 6 Eylül Kurtuluş Etkinlikleri (Merkez / Balıkesir); • 6 Eylül Kurtuluş Törenleri (Merkez / Balıkesir); • 6 Şubat Kutlama Törenleri (Merkez / Balıkesir); • 9 Eylül İzmir'in Kurtuluşu (Merkez / İzmir); • 9 Eylül Kültür, Sanat ve Kurtuluş Şenlikleri (Menemen / İzmir); • 12 Şubat Kurtuluş Haftası Etkinlikleri (Merkez / Kahramanmaraş); • 13 Eylül Sakarya Zaferini Anma ve Kutlama Şenliği (Polatlı / Ankara); • 18 Ağustos Bitlis'in Kurtuluşu (Merkez /

Bitlis); • 19 Mayıs İzmir Gençlik Festivali (Cumaovası / İzmir); • 23 Eylül Kurtuluş Günü Etkinlikleri (Çan / Çanakkale); • 23 Nisan Çocuk Oyunları Şenliği (Gemlik / Bursa); • 23 Nisan Çocuk Şenliği (Merkez / Ankara); • 23 Nisan Ulusal Çocuk Şenlikleri (Karşıyaka / İzmir); • 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Festivali (Nazilli / Aydın); • 30 Ağustos Zafer Bayramı (Merkez / Kırşehir); • 1048 Pasinler Savaşı Etkinlikleri (Pasinler / Erzurum); • 1064 Selçukluların Kars'tan Anadolu'ya Girişleri (Merkez / Kars); • 1071 Malazgirt Anma Şenlikleri (Ahlat / Bitlis); • Adapazarı'nın Kurtuluşu (Adapazarı / Sakarya); • Adanın Kurtuluşu (Bozcaada / Çanakkale); • Ağrı Dağı 15 Nisan Kurtuluş Şenlikleri (Merkez / Ağrı); • Akçaabat'ın Kurtuluşu (Akçaabat / Trabzon); • Amasra Fetih Günü (Amasra / Bartın); • Araklı'nın Kurtuluşu (Araklı / Trabzon); • Ardeşen'in Kurtuluşu (Ardeşen / Rize); • Armutlu'nun Kurtuluşu (Armutlu / Yalova); • Arsin'in Kurtuluşu (Arsin / Trabzon); • Artova'nın Kurtuluşu (Artova / Tokat); • Aşure Şenliği (Kıyas / Siirt); • Aşure Şenliği (Kıyas / Şanlıurfa); • Atatürk ve İstiklal Yolu Yürüyüşü (İnebolu / Kastamonu); • Atatürk'ün Bitlis'e Teşrifleri (Merkez / Bitlis); • Atatürk'ün Bolu'ya Gelişi (Merkez / Bolu); • Atatürk'ün Denizli'ye Gelişi (Merkez / Denizli); • Atatürk'ün Edirne'ye Gelişi (Merkez / Edirne); • Atatürk'ün Erzurum'a Gelişi (Merkez / Erzurum); • Atatürk'ün Havza'ya Gelişi (Havza / Samsun); • Atatürk'ün Kastamonu'ya Gelişi Şapka ve Kıyafet İnkılabı Kutlamaları (Merkez / Kastamonu); • Atatürk'ün Niğde'ye Gelişinin Yıldönümü (Niğde / Niğde); • Atatürk'ün Ordu'ya Gelişi (Merkez / Ordu); • Atatürk'ün Pertek'e Gelişi (Pertek / Tunceli); • Atatürk'ün Selamlar Köyü'ne Gelişi Kutlamaları (Gümüşova / Düzce); • Atatürk'ün Seydiler'e Gelişi Kutlamaları (Seydiler / Kastamonu); • Atatürk'ün Siirt'i Ziyareti (Merkez / Siirt); • Atatürk'ün Tekirdağ'a Gelişi (Tekirdağ / Tekirdağ); • Atatürk'ün Trabzon'a Gelişi (Trabzon / Trabzon); • Atatürk'ün Uşak'a Gelişi (Uşak / Uşak); • Atatürk'ün Yozgat'a Gelişi (Yozgat / Yozgat); • Banaz'ın Kurtuluşu (Banaz / Uşak); • Başkale'nin Kurtuluşu (Baskale / Van); • Bayındır İlçesi Kurtuluş Günü (Bayındır / İzmir); • Beydağ İlçesi Kurtuluş Günü (Beydağ / İzmir); • Biga Kurtuluş Şenlikleri (Biga / Çanakkale); • Birecik'in Kurtuluşu (Birecik / Şanlıurfa); • Bursa Kurtuluş Şenliği (Merkez / Bursa); • Cevizdere Zaferi Etkinlikleri (Emet / Kütahya); • Çerkezköy'ün Kurtuluşu (Çerkezköy / Tekirdağ); • Çayeli'nin Kurtuluşu (Çayeli / Rize); • Çaykara'nın Kurtuluşu (Çaykara / Trabzon); • Çorlu'nun Kurtuluşu (Çorlu / Tekirdağ); • Denizli Milli Mücadele Günü (Merkez / Denizli); • Devrekani Fetih Şöleni (Devrekani / Kastamonu); • Dikmen'in Kurtuluşu (Dikmen / Sinop); • Dört Yol'un Düşman İşgalinden Kurtuluşu (Dört Yol / Hatay); • Edirne'nin Fethi (Merkez / Edirne); • Erciş'in Kurtuluşu (Erciş / Van); • Erzurum'un Kurtuluşu (Merkez / Erzurum); • Erzin Kurtuluş Bayramı (Erzin / Hatay); • Eşme İlçesinin Kurtuluşu (Eşme / Uşak); • Ezine'nin Kurtuluşu (Ezine / Çanakkale); • Fetih Günü (Trabzon / Trabzon); • Fetih Şenliği (Merkez / İstanbul); • Fındıklı'nın Kurtuluşu

(Fındıklı / Rize); • Gaziantep'in Düşman İşgalinden Kurtuluşu (Merkez / Gaziantep); • Gelendost Miryakefalon Zaferini Anma Kutlamaları (Gelendost / Isparta); • Gölcük Depremi Anma Programı (Merkez / Kırşehir); • Gürpınar'ın Kurtuluşu (Gürpınar / Van); • Hassa İlçesinin Düşman İşgalinden Kurtuluşu Kutlaması (Hassa / Hatay); • Hatay'ın Anavatana Katılımı (Merkez / Hatay); • Hayrabolu'nun Kurtuluşu (Hayrabolu / Tekirdağ); • İspir'in Düşman İşgalinden Kurtuluşu Şenlikleri (İspir / Erzurum); • İzmir'in Kurtuluşu Festivali (Karşıyaka / İzmir); • Karahanlı'nın Kurtuluşu (Karahanlı / Uşak); • Karaağaç'ın Düşman İşgalinden Kurtuluşu (Gömeç / Balıkesir); • Karapürçek İlçesi'nin Kurtuluş Yıldönümü (Karapürçek / Sakarya); • Kaynarca'nın Düşman İşgalinden Kurtuluşu (Kaynarca / Sakarya); • Kırıkhan'ın Kurtuluşu (Kırıkhan / Hatay); • Kiraz İlçesi Kurtuluş Günü (Kiraz / İzmir); • Korgan'ın Belediye Oluşu (Korgan / Ordu); • Korgan'ın İlçe Oluşu (Korgan / Ordu); • Kurtuluş Günü (Şanlıurfa / Şanlıurfa); • Kurtuluş Günü Kutlamaları (Bigadiç / Balıkesir); • Kurtuluş Günü Kutlamaları (Dursunbey / Balıkesir); • Kurtuluş Günü Kutlamaları (Havran / Balıkesir); • Kurtuluş Günü Kutlamaları (İvrindi / Balıkesir); • Kurtuluş Haftası Şenliği (Salihli / Manisa); • Kurtuluş Şenliği (Dikili / İzmir); • Kurtuluş Şenliği (Urla / İzmir); • Kurtuluş Şenlikleri (Bahçe / Osmaniye); • Kurtuluş Şenlikleri (Çeşme / İzmir); • Kurtuluş Şenlikleri (Karaburun / İzmir); • Kurtuluş Şenlikleri (Karamürsel / Kocaeli); • Kurtuluş Şenlikleri (Mordoğan / İzmir); • Kurtuluş Şenlikleri (Ödemiş / İzmir); • Kütahya'nın Fethi Şenlikleri (Merkez / Kütahya); • Maçka'nın Kurtuluşu (Maçka / Trabzon); • Mahmudiye'nin Düşman İşgalinden Kurtuluş Yıldönümü (Mahmudiye / Eskişehir); • Malgaç Baskını Anma Günü (Sultanhisar / Aydın); • Malkara'nın Kurtuluşu (Malkara / Tekirdağ); • Mudanya'nın Düşman İşgalinden Kurtuluşu (Mudanya / Bursa); • Muratlı'nın Kurtuluşu (Muratlı / Tekirdağ); • Mustafa Kemal Paşa Kurtuluş Bayramı ve Tatlı Şenlikleri (Merkez / Bursa); • Of'un Kurtuluşu (Of / Trabzon); • Pülümür'ün Düşman İşgalinden Kurtuluşu (Pülümür / Tunceli); • Rize'nin Kurtuluşu (Merkez / Rize); • Sapanca'nın Kurtuluşu (Sapanca / Sakarya); • Saray'ın Kurtuluşu (Saray / Tekirdağ); • Saraydüzü'nün Kurtuluşu (Saraydüzü / Sinop); • Sarıkamış Harekâtı Anma Etkinlikleri (Sarıkamış / Kars); • Selçuk İlçesi Kurtuluş Günü (Selçuk / İzmir); • Selçuk Kurtuluş Şenlikleri (Selçuk / İzmir); • Siirt'in Şeref Günü (Merkez / Siirt); • Simav Kurtuluş Günü (Simav / Kütahya); • Sinop'un Türklerin Eline Geçiş (Sinop / Sinop); • Sivas Katliamı Anma Programı (Merkez / Kırşehir); • Sivaslı'nın Kurtuluşu (Sivaslı / Uşak); • Sürmene'nin Kurtuluşu (Sürmene / Trabzon); • Şapka ve Kıyafet İnkılabı Kutlamaları (İnebolu / Kastamonu); • Şarköy'ün Kurtuluşu (Şarköy / Tekirdağ); • Tavşanlı Kurtuluş Günü (Tavşanlı / Kütahya); • Tekirdağ'ın Kurtuluşu (Tekirdağ / Tekirdağ); • Tire İlçesi Kurtuluş Günü (Tire / İzmir); • Tonya'nın Kurtuluşu (Tonya / Trabzon); • Torbalı İlçesi Kurtuluş Günü (Torbalı / İzmir); • Torbalı Kurtuluş Şenlikleri (Torbalı / İzmir);

• Trabzon'un Kurtuluşu (Trabzon / Trabzon); • Türk Askerinin Reyhanlı'ya Girişi (Reyhanlı / Hatay); • Uluslararası 23 Nisan Karşıyaka Çocuk Şenliği (Karşıyaka / İzmir); • Uluslararası Zafer Festivali (Merkez / Afyonkarahisar); • Ulu Bey'in Kurtuluşu (Ulubey / Uşak); • Urla'nın Düşman İşgalinden Kurtuluşu Şenlikleri (Urla / İzmir); • Uşak Zafer ve Kurtuluş Haftası (Uşak / Uşak); • Uşak'ın Kurtuluşu (Uşak / Uşak); • Vakfıkebir'in Kurtuluşu (Vakfıkebir / Trabzon); • Van'ın Kurtuluşu (Van / Van); • Yalova'nın İl Oluşu (Yalova / Yalova); • Yalova'nın Kurtuluşu (Yalova / Yalova); • Yomra'nın Kurtuluşu (Yomra / Trabzon); • Zafer Haftası Şenliği (Sinanpaşa / Afyonkarahisar); • Zeytin Kurtuluş Şenlikleri (Ayvacak / Çanakkale).

İncelenen tarihî olay ve ulusal hafıza temelli ödtoyardlarının başlıca özellikleri bakımından üç ana grupta toplanmaktadır. Malzemenin en yoğun kısmı, yerleşimler birimlerinin düşman işgalinden kurtuluşuna odaklanan *kurtuluş günü* veya *kurtuluş haftası* türündeki adlandırmalardır. Atatürk'ün şehirlere gelişi, ziyaretleri ve Cumhuriyet'in kuruluş dönemine ait hatıraları yaşatan anmalar ise yoğunluk bakımından ikinci sıradadır. Sayıca daha sınırlı olan son grup, fetihler ve askerî zaferler ile belirli tarihî kırılmaların anılmasına yönelik ödtoyardlarıdır. Bu dağılım, tarihî olayların özellikle yerel kurtuluş anlatıları üzerinden takvimsel olarak sabitlendiğini ve ulusal hafızanın ödtoyardları aracılığıyla düzenli bir şekilde yeniden canlandırıldığını ortaya koymaktadır.

Adında Tarihî ve Kültürel Şahsiyetlerle İlgili Olayların Kodlandığı Toyadları

Bu tür ödtoyardları tarihî, dinî ya da kültürel açıdan önemli kabul edilen şahsiyetleri anmak ve bu yolla toplumsal değerleri kuşakları aktarmak amacıyla ortaya çıkan adlandırmalardır. Söz konusu adlar genellikle ilgili şahsiyetin hayatındaki doğum, ölüm veya kutsal kabul edilen belli bir anı imleyerek bireysel biyografiyi toplum belleğinin bir parçası hâline getirir. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin vefatını ve "sevgiliye kavuşma" düşüncesini simgeleyen Şeb-i Arus, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün ölüm tarihini işaretleyen 10 Kasım, Hz. Muhammed'in ana rahmine düştüğüne inanılan Recep ayının ilk cuma gecesini adlandıran Berat Kandili ile doğumunu ifade eden ve Rebiülevvel ayının on ikinci gecesine karşılık gelen Mevrit Kandili bu tür ödtoyardları arasında yer almaktadır.

İlgili başlık altında 10 Kasım Atatürk'ü Anma Günü üzerinde durulacaktır. Bahsi geçen tarih, bir liderin anılmasını aşan geniş bir kapsama sahiptir. Zira Cumhuriyet değerlerinin ve ulusal aidiyet bilincinin süreklilik kazandığı sembolik bir dönüm noktası olarak nitelendirilmektedir.

10 Kasım Atatürk'ü Anma Günü:

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün 10 Kasım 1938'de vefatı, Türk siyasi ve kültürel tarihinde yalnızca bir devlet başkanının ölümü ile sınırlı kalmayıp, bir kurucu iradenin, modernleşme idealinin ve ulusal kimliğin sembolik olarak yeniden ürettiği tarihî bir eşik olarak kabul edilmektedir. 10 Kasım, bu toplumsal hafızanın ritüeller aracılığıyla her yıl yeniden inşa edildiği ödtoyadıl bir zaman dilimine dönüşmüştür. Türk toplumunda bu gün, yas, vefa, saygı ve ideolojik süreklilik kavramlarını aynı potada birleştiren nadir tarihî göstergelerden biridir.

Elimizdeki en eski kaynaklara göre Türklerde devlet büyüklerinin vefatı sonrasında yapılan matem ve anma törenleri, İslamiyet öncesi dönemlere kadar uzanan köklü bir geleneğe sahiptir. Orhun Abideleri'nde Bilge Kağan'ın kardeşi Kül Tigin'in ölümü üzerine söylediği sözler, milletin geleceğine yön veren bir liderin ardından duyulan hüznü ve tarih bilincini yansıtmaktadır. Bu metinlerde yas; pasif bir keder hâli yerine, geçmiş anlama ve geleceği temellendirme aracı olarak karşımıza çıkar (Ersoy, 2019, s. 4).

Adı geçen gelenek, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde de sürdürülmüştür. Bu doğrultuda sultanların ve ileri gelen devlet adamlarının vefatı, defin törenlerinin yanında hatıralarını yaşatmaya yönelik çeşitli anma uygulamalarıyla desteklenmiştir. Özellikle Osmanlılarda türbe ziyaretleri, mevlitler, mersiye şiirleri ve vakıf faaliyetleri, ölümün ardından sembolik sürekliliğin sağlanmasına hizmet etmiştir (Ersoy, 2019, s. 5; Âşık ve Aşcı, 2021, s. 2202). Cumhuriyet Dönemi'nde ise bu tarihî miras, modern ulus-devlet anlayışıyla yeniden yorumlanmış ve Atatürk'ün vefatı etrafında çağdaş bir yas ve anma kültürü inşa edilmiştir.

Atatürk'ün 10 Kasım 1938 sabahı Dolmabahçe Sarayı'nda vefat etmesi, Türkiye sınırlarını aşarak uluslararası kamuoyunda da derin yankılar uyandırmıştır. Cenaze süreci, bir yandan İslami geleneklere uygun şekilde yürütülmüş, diğer yandan laik Cumhuriyet'in sembolik hassasiyetleri gözetilmiştir. Dolmabahçe Sarayı'nda kılınan cenaze namazı ve ardından gerçekleştirilen resmî törenler, gelenek ile modernlik arasında kurulan bilinçli dengeyi açık bir şekilde yansıtmıştır (Tuna Pınar, 2022, s. 4).

Atatürk'ün naaşının 1953 yılına kadar Ankara Etnografya Müzesi'nde muhafaza edilmesi ve daha sonra Anıtkabir'e nakledilmesi, 10 Kasım anmalarının mekânsal hafızasını da belirlemiştir (Tuna Pınar, 2022, s. 7). Dolayısıyla Anıtkabir, bir anıt mezar kimliğinin yanı sıra Cumhuriyet ideolojisinin mimari ve sembolik bir özeti olarak tasarlanmıştır. Böylece 10 Kasım törenleri; mekân, zaman ve ritüel birlikteliği içinde kurumsallaşmıştır.

Anma Törenlerinin Dönemsel Evrimi

10 Kasım anma törenleri, Cumhuriyet tarihi boyunca siyasal atmosfer ve toplumsal dönüşümlerle paralel biçimde değişim göstermiştir. Bu süreç, genel olarak üç ana dönem altında araştırılabilir:

Yoğun Matem ve Üzüntü (1939–1953): Bu dönemde 10 Kasım, toplumun tüm kesimlerinde derin bir yas duygusuyla idrak edilmiştir. Hayatın durduğu, bayrakların yarıya indirildiği, eğlence mekânlarının kapatıldığı ve radyolarda yalnızca matem müziklerinin yayımlandığı bu süreçte, anmalar daha çok duygusal yoğunluk üzerine kurulmuştur (Uzun, 2019, s. 138,149).

Kurumsallaşma ve Atatürk Haftası (1960–1988): 1960 sonrası dönemde 10 Kasım anmaları, tek bir güne mahsus bir yas programı olmaktan çıkarak 10–16 Kasım tarihlerini kapsayan *Atatürk Haftası* çerçevesine alınmıştır. Bu yaklaşım, Atatürk'ü anmanın ötesine geçerek onun ilke ve inkılaplarını akademik, kültürel ve eğitsel etkinliklerle anlamayı hedeflemiştir (Uzun, 2019, s. 153-155; Aşık ve Aşıcı, 2021, s. 2213-2214).

Matemsiz Anma ve Yaşayan Atatürk (1988 sonrası): 1980'li yılların sonlarından itibaren, törenlerdeki yoğun matem dili yumuşatılmıştır. Atatürk'ün fikirlerinin güncelliği ve Cumhuriyet kazanımlarının sürekliliği ön plana çıkarılmıştır. Böylelikle 10 Kasım, geçmişe dönük bir üzüntü gününden ziyade, ulusal iradenin ve modernleşme ideallerinin teyit edildiği bir sembol hâline gelmiştir (Uzun, 2019, s. 159-161).

10 Kasım Atatürk'ü Anma Günü'nde çeşitli tören ve etkinlikler düzenlenmiştir. Bu etkinliklerin bir kısmı resmî bir kısmı ise sivil etkinliklerdir. Her yıl saat 09.05'te ülke çapında çalınan sirenlerle birlikte kamusal hayatın kısa süreliğine durması, trafik akışının kesilmesi, bireylerin bulundukları yerde saygı duruşuna geçmesi ve millî marşın okunması, bu anma gününün zamansal ve ritüel boyutunu görünür kılmaktadır. Ankara'da Anıtkabir merkezli resmî törenler ve İstanbul'daki Dolmabahçe Sarayı'nın ziyaretleri anma gününün temel eksenini oluşturmaktadır. Bununla birlikte Türkiye'nin farklı bölgelerinde Atatürk anıtları önünde yapılan törenler, okullarda gerçekleştirilen şiir dinletileri ve konuşmalar, deniz ulaşımında gemi sirenleriyle yapılan saygı duruşları gibi etkinlikler, 10 Kasım'ın toplumsal katılımın yüksek olduğu yaygın bir anma kültürüne dönüştüğünü göstermektedir (Hürriyet Daily News, 10.11.2025; Kasap, 22.10.2024).

10 Kasım Etrafında Oluşan Adlar

Antroponim (kişiadı) olarak 10 Kasım: Atatürk soyadı, 1934 tarihli Soyadı Kanunu ile sadece Mustafa Kemal'e tahsis edilerek Türk adbilim tarihinde benzersiz bir statü kazanmıştır. Bununla birlikte yaygın bir şekilde Mustafa Kemal, Kemal

gibi adlar (Nişanyan t.y); Cumhuriyet ideolojisinin bireysel kimliklere yansıyan sembolleri hâline gelmiştir.

Ktemtonim (kurumadı) olarak 10 Kasım: Atatürk Orman Çiftliği, Atatürk Kültür Merkezi, Atatürk Barajı, Atatürk Üniversitesi ve benzeri kurumsal adlandırmalar, liderin ismini modernleşme, kalkınma ve kültür kavramlarıyla birlikte yaşatmaktadır.

Toponim (yeradı) olarak 10 Kasım: Türkiye genelinde bulunan Atatürk Cadeleri, Mustafa Kemal Mahalleleri (Nişanyan t.y), Anıtkabir, mekânsal hafızanın kurucu ideolojiyle bütünleşmesini sağlamaktadır. Rasattepe'nin Anıttepe adını alması (Anıttepe (Rasattepe), Nisan 24, 2011), doğal bir yerin ulusal bir simgeye dönüşmesinin en belirgin örneklerinden biridir.

10 Kasım Atatürk'ü Anma Günü, geçmişin derinliğinden beslenen, ritüellerle kurumsal bir kimlik kazanan dinamik bir kültürel mirastır. Bu miras; fani bir yaşamın nihayete ermesini, *Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır* felsefesiyle toplumsal bir ebediyete dönüştürerek Atatürk'ün fikrî varlığını her yıl yeniden üretmektedir.

Bu başlık kapsamında 11 ödtoyadları tespit edilmiştir:

- 10 Kasım Atatürk'ü Anma Günü ve Atatürk Haftası; • 25 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Kutlama Festivali (Havza / Samsun); • Balkan Şehitlerini Anma Günü (Merkez / Edirne); • Bardız Şehitler Etkinliği (Şenkaya / Erzurum); • Ecdadı Anma Töreni (Odunpazarı / Eskişehir); • Harmantepe Şehit Anma Günü (Köprübaşı / Trabzon); • Kocadere Şehitlerini Anma Günü (Çınarcık / Armutlu / Sakarya); • Kocadere Şehitlerini Anma Günü (Çınarcık / Armutlu / Yalova); • Köy Enstitülerini Anma Etkinliği (Balçova / İzmir); • Osmangazi'yi Anma ve Bursa'nın Fethi Şenlikleri (Osmangazi / Bursa); • Sultan Murat Şehit Anma Günü (Çaykara / Trabzon).

Bu kategorideki ödtoyadları tematik açıdan üç ana grupta toplanmaktadır. İlk ve en belirgin grup, Atatürk'ün şahsı ve Cumhuriyet değerleriyle doğrudan bağlantılı olan anma günleridir. İkinci grup, toplumsal hafızada derin bir karşılığı olan *şehitlik* kavramı etrafında toplanan birimlerdir. Üçüncü grupta ise tarihsel-kültürel şahsiyetlere (Mevlânâ vs.) yönelik anmalar bulunmaktadır.

Kaynakça

- Anadolu Ajansı. (2018, 24 Ağustos). *Malazgirt Zaferi kutlamalarının renkli misafirleri: Kırgız Türkleri*. 2 Ocak 2026 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/malazgirt-zaferi-kutlamalarinin-renkli-misafirleri-kirgiz-turkleri/1238196> adresinden erişildi.
- Anadolu Ajansı. (2020, 26 Ağustos). *Büyük Taarruz'un şanlı başlangıcı: 26 Ağustos*. 2 Ocak 2026 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/buyuk-taarruzun-sanli-baslangici-26-agustos/1953638> adresinden erişildi.
- Anıtkabir. (2011, 4 Nisan). *Anıttepe (Rasattepe)*. 18 Aralık 2025 tarihinde <https://anitkabir.org/anitkabir/anitkabirinyapimi/anittepe-rasattepe.html> adresinden erişildi.
- Arklan, Ü., Akdağ, M. ve Akgül, M. (2015). Nevruz Bayramı'nın algısal dönüşümü: Türk basınında Nevruz algısı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(39), 779-792.
- Âşık, S. ve Aşçı, E. (2021). *10 Kasım anma törenlerinin dönemsel özellikleri*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Boratav, P. N. (1984). *100 soruda Türk folkloru*. Gerçek Yayınevi.
- Büyükkuru, M. ve Çevik İskit, B. (2024). Somut olmayan kültürel miras “Nevruz”: Halkın Nevruz algısı ve festival turizmi kapsamında değerlendirilmesi. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(3), 814-829.
- Çetin, E. (2009). Türk dünyasının ortak kültür mirası: Nevruz. *Journal of Academic Social Science Studies*, 2(1), 63-71.
- Demir, C. ve Şahin, İ. (2025). Türkiye’de yeni yıl kutlamaları ve buna bağlı oluşan heortonimler. International Scientific and Practical Conference “The Silk Road and the Turkic World: Integration of Language, Literature, Translation and Gastronomic Tourism in Cultural Exchange”, May 14-17, 2025, Samarkand, Uzbekistan.
- Duran, R. (1997). Türk süsleme sanatlarının ortak motifi Nevruz çiçeği. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, (2), 125-171.
- Durmuş, İ. (2017). Türk kültür çevresinde Nevruz adı. *Kafdağı*, 2(1), 11-23.
- Durmuş, R. (2015). Türk dünyasında Nevruz. *Atlas International Referred Journal on Social Sciences*, 1(1), 27-32.
- Er, P. (2000). Anadolu Alevi-Bektaşî geleneğinde Nevruz ve Isparta-Gönen-Gümüşgün (Baladız) köyü örneğinde Nevruz cemi. *Uluslararası Nevruz Sempozyumu Bildirileri* içinde (ss. 39-47). Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ersoy, F. (2019). Türklerde ölüm kültürü ve 10 Kasım anmaları üzerine değerlendirmeler. *Eleş-tiri / İnceleme*, 1-15.
- Gedük, S. (2019). Topkapı Sarayı’nda Nevruz geleneği ve nevrüziyelikler. *Yemek ve Kültür*, (55), 100-106.
- Hürriyet Daily News. (2020, 10 Ekim). *Turkey marks 87th anniversary of Atatürk’s passing with nationwide tributes*. 10 Ocak 2026 tarihinde <https://www.hurriyetaidailynews.com/turkiye-commemorates-ataturk-as-his-restored-birthplace-reopens-in-thessaloniki-215540> adresinden erişildi.
- Kafkasyalı, A. (2005). Türk dünyasında Nevruz geleneğine toplu bakış. *Journal of Graduate School of Social Sciences*, 6(2), 149-172.
- Karaman, R. (2008). Anadolu’da Nevruz kutlamaları. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(13), 129-145.
- Kasap, S. (2024, 22 Şubat). *MEB’den okullara “10 Kasım Atatürk’ü anma etkinlikleri” yazısı*. Anadolu Ajansı. 10 Ocak 2026 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/mebden-okullara-10-kasim-ataturku-anma-etkinlikleri-yazisi/3369871> adresinden erişildi.

- Kaya, D. (2009). *Nevruz geleneği ve Kırgızlarda Nevruz*. Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi. 10 Ocak 2026 tarihinde http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/halkbilim_ana_04.php adresinden erişildi.
- Kaya, D. (t.y.). *Nevruz geleneği ve Kırgızlarda Nevruz*. 18 Ocak 2026 tarihinde https://doganka.com/fotograf/kirgizlarda_nevruz.pdf adresinden erişildi.
- Kendir, H., Arslan, E. ve Türkmen, F. (2023). Türk dünyasında Nevruz (Yengi-Kün) kutlamalarının festival turizmi açısından değerlendirilmesi. *Turizm ve Gastronomi Çalışmaları Dergisi*, 7(4), 2668–2684.
- Kıldıroğlu, M. (2020). Geçmişten günümüze Türklerde Nevruz. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (25), 315–338.
- Köse, F. (2004). *Arşiv belgelerinden hareketle XVIII. yüzyılda Nevruz* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi].
- Mustafayev, B. (2013). Adriyatik'ten Çin Seddine uzanan Nevruz geleneği. *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 60–73.
- Muş İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2025). 26 Ağustos Malazgirt Zaferi etkinlikleri kutlama programı. 2 Ocak 2026 tarihinde <https://mus.ktb.gov.tr/TR-347967/26-agustos-malazgirt-zaferi-etkinlikleri-kutlama-progra-.html> adresinden erişildi.
- Nar, M. Ş. (2014). Halk inanışlarında toplumsal bir sembol olarak Nevruz ritüelleri. *International Journal of Human Sciences*, 11(2), 964–979.
- Nişanyan, S. (t.y.-a). *Atatürk*. Nişanyan Yeradları. 19 Ocak 2026 tarihinde <https://www.nisan-yanyeradlari.com/?y=Atat%C3%BCrk> adresinden erişildi.
- Nişanyan, S. (t.y.-b). *Mustafa Kemal*. Nişanyan Adlar. 10 Ocak 2026 tarihinde <https://www.nisanyanadlar.com/isim/Mustafa%20Kemal> adresinden erişildi.
- Önal, M. N. (2000). Muğla'da Nevruz. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 1–15.
- Özalper, M. (2024). Cumhuriyet döneminde Malazgirt. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(3), 1678–1687.
- Pirverdioğlu, A. (2002). Türklerde yılbaşı ve bahar geleneği. *Türkler Ansiklopedisi* içinde (Cilt 3, ss. 44–50). Yeni Türkiye Yayınları.
- Sezen, L. (1999). İlkyaz bayramları (Nevruz–Hidrellez). *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (12), 81–86.
- Sümer, A. (1998). Nevruz ve Nevruz geleneğinin temel unsurları. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Dergisi*, (5), 69–73.
- Şahin, İ. (2015). *Adbilim*. Pegem Akademi Yayınları.
- Şengül, A. (2005). Anadolu'da Nevruz kutlamaları ve Emirdağ–Karacalar örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 13–29.
- Töret Büyükokutan, A. ve Söğüt, Z. (2025). Şücaaddin Veli ocağında Nevruz cemi. *Türk Folklor Araştırmaları*, 2(371), 38–74.
- TRT Avaz. (2021, 19 Ağustos). *Ahlat ve Malazgirt'te Sultan Alparslan Otağı ile Türk boylarını temsil eden çadırlar kuruldu*. 10 Ocak 2026 tarihinde <https://www.trtavaz.com.tr/haber/tur/avasyadan/ahlat-ve-malazgirtte-sultan-alparslan-otagi-ile-turk-boylarini-tecadi/611e28e001a30af60caa24a6> adresinden erişildi.
- Tuna Pınar, I. (2022). Milli yas: 10 Kasım 1938. *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, (Kasım), 4-7.
- Turan, Ş. (2020). Atatürk, Gazi Mustafa Kemal (1881–10 Kasım 1938). *Atatürk Ansiklopedisi* içinde. Atatürk Araştırma Merkezi.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (t.y.). *En çok verilen bebek isimleri*. 20 Ocak 2026 tarihinde <https://nip.tuik.gov.tr/?value=YeniDoganIsimleri> adresinden erişildi.

- Tüylü Turan, E. (2019). İspanyol basınında Atatürk'ün vefatı ve cenaze merasimi. *Tarih Okulu Dergisi*, 12(39), 176–201.
- Uca, A. (2007a). Türk toplumunda Nevruz I. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, (32), 137–170.
- Uca, A. (2007b). Türk toplumunda Nevruz II. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, (33), 151–182.
- Uzun, H. (2019). Türkiye’de 10 Kasım törenleri: “İlk matem”ten “Atatürk Haftası”na. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 19(38), 135–170.
- Yakıcı, A. (1995). Iğdır’ın Aralık ilçesinde Nevruz kutlamalarıyla ilgili gelenek ve inanmalar. *Milli Folklor*, (25), 17–18.
- Yıldırım, Ö. (2020, 26 Ağustos). *Büyük Taarruz’un şanlı başlangıcı: 26 Ağustos*. Anadolu Ajansı. 10 Ocak 2026 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/buyuk-taarruzun-sanli-baslangici-26-agustos/1953638> adresinden erişildi.

4. BÖLÜM

KÖKTOYADLARI / ETNOHEORTONİMLER

Cihangir DEMİR, Ege Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2889-9447

Köktoyadı (etnoheortonim) kavramı, bir topluluğun kimliğini, tarihsel devamlılığını ve toplumsal dayanışmasını kamusal alanda sergilediği bayram ve şenlik isimlerini ifade eder. Bu kültürel pratikler, yerel grupların kendi varlıklarını yansıtmının ötesinde geleneksel hafızanın modernleşme sürecinde nasıl yeniden düzenlendiğini ortaya koyan önemli sosyolojik göstergeler olarak düşünülebilir.

Türkiye'nin farklı bölgelerinde gözlemlenen şenlik çeşitliliği, mekân ile kimlik arasındaki kopmaz bağı simgelemektedir. Bu bağın en somut yansımaları, toplu kutlamaların sunduğu ortak deneyim alanlarında kendisini göstermektedir. Bu konu üzerine Türkiye'de şu etkinlikler listelenmiştir:

- Tahtacı Şenliği (Ceyhan / Adana); • Varsaklar Şöleni Şenliği (Sarıçam / Adana); • Yörük Türkmen Şenliği (Sarıçam / Adana); • İpar Gülü Yörük Oyunları Kültür Şenliği (İpar Gülü Kültür Toyu) (Alanya / Antalya); • Yörük Göçü (Kepez / Antalya); • Ayvatlar Yörük Türkmen Şenliği (Merkez / Balıkesir); • Yörük Türkmen Festivali (Merkez / Balıkesir); • Bahçelievler Balkan Rumeli Festivali (Serdivan / Bursa); • Balkan Şenlikleri (Osmangazi / Bursa); • Balkan-Rumeli Şöleni (Nilüfer / Bursa); • Gürcü-Laz Şenliği (Sapanca / Bursa); • Nilüfer Belediyesi Görükle Balkan Panayırı (Nilüfer / Bursa); • Türkmen ve Yörük Festivali (Büyükorhan / Bursa); • Yörük Şenliği (Merkez / Bursa); • Yörük Şenliği (Cumalıkızık / Bursa); • Yörük Şenliği (Osmangazi / Bursa); • Dedesli Türkmen Festivali (Merkez / Çorum); • Acıpayam Yörükler Şöleni (Acıpayam / Denizli); • Çağırğan Yörük Türkmen Şenliği (Tavas / Denizli); • Gökay Köyler Grubu Yörük Şenliği (Yahşiler Köyü / Denizli); • Kafkas Festivali (Köprübaşı / Düzce); • Azhvala Şenliği (Merkez / Eskişehir); • Karaçay Balkar Şenlikleri (Han / Eskişehir); • Tepreş Şenlikleri (Sivrihisar / Eskişehir); • Geleneksel Karaovacık Yaylası Otçu Göçü Şenliği (Espiye / Giresun); • Kuzu Gölü Yaylası Otçu Göçü Şenliği (Yağlıdere / Giresun); • Sis Dağı Erkeksu Otçu Şenlikleri (Görel / Giresun); • Aksu Sofular Köyü Karaçakal Yörük Şöleni (Aksu / Isparta); • Aksu/Anamas Çayır Yaylası Yörük Şöleni (Eğirdir / Isparta); •

Eğirdir Havutlu Köyü Geleneksel Yörük Şöleni (Eğirdir / Isparta); • Şarkikaraağaç Gedikli Köyü Sindel Yaylası Yörük Şöleni (Şarkikaraağaç / Isparta); • Yalvaç Taşevi Yörük Şöleni (Yalvaç / Isparta); • Kadirga Otçu Şenliği (Kadirga / İstanbul); • Afrotürkler Bahar Şenlikleri (Bayındır / İzmir); • Buca Belediyesi Uluslararası Balkan Festivali (Buca / İzmir); • Işıl Saygın Uluslararası Balkan Festivali (Buca / İzmir); • Konak Belediyesi Gültepe Rumeli Şenliği (Konak / İzmir); • Tire Giritliler Buluşması Lezzet ve Kültür Festivali (Tire / İzmir); • Uluslararası Buca Balkan Şenliği (Buca / İzmir); • Uluslararası Türkoğlu Avasım Geleneksel Türk Oyunları Festivali (Türkoğlu / Kahramanmaraş); • Uluslararası Karaman Türk Dünyası Şöleni (Merkez / Karaman); • Türk Dünyası Günleri (Merkez / Kastamonu); • Uluslararası Roman Festivali (Merkez / Kocaeli); • Toroslarda (Elmalı Köyü) Türkmen Düğün Şenliği (Ulukışla / Niğde); • Kafkas Kültür Festivali (Merkez / Samsun); • Geleneksel İlbeyli Türkmen Şenlikleri (Sivas / Merkez); • Türk Boyları Kültür Şöleni (Yalova / Merkez).

Bu listeye dikkatli bakıldığında, Türkiye'nin kültürel çeşitliliğinin belirli odak noktalarında yoğunlaştığı göze çarpmaktadır. Şehir bazlı veriler incelendiğinde Bursa, 9 farklı etkinlikle listenin başında yer alarak hem Balkan hem de Yörük-Türkmen kültürlerinin stratejik bir kesişim noktası olduğunu ortaya koymaktadır. Benzer şekilde İzmir 6 etkinlikle özellikle Balkan, Girit ve Afro-Türk kültürünün kamusal alanda sergilendiği bir diğer önemli merkez olarak öne çıkmaktadır. Yörük-Türkmen geleneğinin en güçlü temsil edildiği bölgeler ise Isparta (5 etkinlik) ve Adana (3 etkinlik) olarak kayda geçmiştir. Etnik gruplara göre yapılan genel tasnifte, listenin yaklaşık %50'sini Yörük ve Türkmen şenliklerinin oluşturduğu, bu grubu ise Balkan-Rumeli ve Kafkas kültürlerine ait etkinliklerin takip ettiği gözlemlenmektedir. Bu dağılım, söz konusu yerel pratiklerin Türkiye'nin demografik yapısı ve tarihsel göç hareketleriyle olan doğrudan bağlantısını kanıtlar niteliktedir.

Yapılan bölgesel analizler, kültürel pratiklerin ve bu pratiklere verilen isimlerin rastgele dağılmadığını, aksine belirli bir coğrafi devamlılık ve bütünlük arz ettiğini kanıtlamaktadır. Güney ve Batı Anadolu hattında Yörük kültürü, ağırlıklı olarak "Şölen" ve "Toy" kavramları etrafında yaşatılmaktadır. Isparta'daki *Aksu Sofular Köyü Karaçakal Yörük Şöleni* (Aksu/ Isparta) ile Denizli'deki *Acıpayam Yörükler Şöleni* (Acıpayam/ Denizli) bu geleneğin tipik örnekleri arasındadır. Mar-mara ve Ege bölgelerinde ise Balkan göçmenlerinin yoğunluğu, etkinliklerin daha çok festival ve panayır formatında düzenlenmesine yol açmıştır. İzmir'deki *Buca Belediyesi Uluslararası Balkan Festivali* (Buca/ İzmir) ve Bursa'daki *Balkan Şenlikleri* (Osmangazi/ Bursa) bu eğilimin somut yansımalarıdır. Öte yandan Doğu Karadeniz yaylalarında, bölgenin göçebe yaşam kültüründen doğan ve Giresun'daki

Karaovacık Yaylası Otçu Göçü Şenliği (Espiye/ Giresun) örneğinde görülen Otçu Göçü, yöreye özgü köktoyadı olarak dikkat çekmektedir.

Türkiye'nin kültürel çeşitliliğinin temel bileşenlerinden biri olan Balkan ve Rumeli kültürüne ait etkinlikler, göç yoluyla taşınan kültürel mirasın kentsel mekanlarda nasıl kalıplaştığını açıkça ortaya koymaktadır. *Balkan-Rumeli Şöleni* (Nilüfer/ Bursa), *Görükle Balkan Panayırı* (Nilüfer/ Bursa) ve *Uluslararası Balkan Festivali* (Buca/ İzmir) gibi organizasyonlar, bu toplulukların kökensel aidiyetlerini modern kamusal alanlarda sergileme biçimleri olarak değerlendirilebilir. Özellikle yerel yönetimlerin desteğiyle gerçekleştirilen *Bahçelievler Balkan Rumeli Festivali* (Serdivan/ Bursa) ve *Gültepe Rumeli Şenliği* (Konak/ İzmir) gibi örnekler, toplumsal görünürlüğü artıran ve hemşehrlik bilincini festival formatıyla yeniden kurgulayan pratikler olarak dikkat çekmektedir. Söz konusu etkinlikler, Balkan coğrafyasından taşınan mutfak kültürü, müzik ve folklorik unsurların şehir yaşamı içerisinde kaybolmasını engelleyerek, bu değerler için birer kültürel muhafaza alanı işlevi görmektedir.

Kafkasya kökenli toplulukların düzenlediği etkinlikler, kimliğin korunması ve tarihsel hafızanın canlı tutulması ekseninde şekillenmektedir. *Kafkas Kültür Festivali* (Merkez/ Samsun) ve *Kafkas Festivali* (Köprübaşı/ Düzce), bu toplulukların kendilerine özgü değerlerini ve estetik düşüncelerini ortak bir performans aracılığıyla kamusal alana taşıdığı önemli platformlardır. Benzer şekilde, *Karaçay Balkar Şenlikleri* (Han/ Eskişehir) ve *Gürcü-Laz Şenliği* (Sapanca/ Bursa) gibi organizasyonlar, farklı kültürel katmanların bir arada yaşama iradesini yansıtırken, bu grupların Anadolu'nun kültürel dokusu içerisindeki konumlarını da pekiştirmektedir. Bu etkinliklerde sergilenen danslar ve geleneksel ritüeller, sadece birer görsel sunum değil, aynı zamanda hafıza aktarımı yoluyla kuşaklar arası bağı güçlendiren temel unsurlar olarak dikkat çekmektedir.

Türk Dünyası genelini ve geniş bir coğrafi bağlamı kapsayan etkinlikler, ortak köken ve tarihsel birliktelik temaları üzerine inşa edilmektedir. *Türk Dünyası Günleri* (Merkez/ Kastamonu) ve *Uluslararası Karaman Türk Dünyası Şöleni* (Merkez/ Karaman) gibi toylar, yerel kimliğin sınırlarını aşarak daha geniş bir kültürel şemsiye oluşturmaktadır.

Bunun yanı sıra, *Uluslararası Roman Festivali* (Merkez/ Kocaeli) ve *Afrotürkler Bahar Şenlikleri* (Bayındır/ İzmir), toplumun farklı katmanlarındaki kültürel varlıkların kamusal saygınlık kazanma ve özgün miraslarını koruma çabalarının somut birer örneği olarak değerlendirilmelidir. Bu etkinlikler, toplumsal çeşitliliğin korunması ve kültürel temsiliyetin güçlenmesi açısından önemli bir işlev üstlenmektedir.

Ritüeller ve şenlikler, bireylerin gündelik yaşamdaki sosyal statülerinden ve ekonomik rollerinden geçici süreliğine sıyrılarak ortak bir ruh birliği içerisine girdiği eşik anlarını temsil etmektedir. Bu süreçler, toplumsal yapının katı kurallarından arınmış, sarsılmaz bir kardeşlik ve eşitlik zeminine (communitas) olarak tanımlanmaktadır. Bahsi geçen bu özel zaman dilimleri, toplumsal düzenleri askıya alarak bireyleri ortak bir aidiyet paydasında buluşturmakta ve toplumsal dokunun yeniden güçlenmesine katkı sağlamaktadır (Turner, 1969, s. 96).

Söz konusu bu birlik düşüncesi, özellikle doğayla iç içe ve fiziksel hareket temelli etkinliklerde daha derin bir anlam kazanarak toplumsal yapıyı güçlendirmektedir. Giresun'un Espiye ve Yağlıdere ilçelerinde düzenlenen *Geleneksel Karaovacık Yaylası Otçu Göçü Şenliği* (Espiye/ Giresun) ile *Kuzu Gölü Yaylası Otçu Göçü Şenliği*, topluluğun sadece fiziki bir yer değiştirmesini değil, aynı zamanda ruhsal bir arınma yaşadığı ritüelistik bir süreci ifade etmektedir. Yaylaya çıkış eylemi, toplumsal bağın her yıl sembolik olarak yeniden sahnelenmesini sağlamaktadır (Turner, 1969, s. 128). Benzer şekilde, *Aksu Sofular Köyü Karaçakal Yörük Şoleni* (Aksu/ Isparta) ve *Yörük Göçü* (Merkez/ Antalya) gibi örnekler, katılımcıların kökense kimliklerinde birleşerek modern dünyanın bireyselliğinden uzaklaştığı o ortak toplumsal bağ anlarını somutlaştırmaktadır.

Etkinliğin bu birleştirici gücü, toplumsal belleğin sadece zihinlerde değil, bedensel eylemler ve performanslar aracılığıyla mekânda nasıl kalıcı hale geldiğini de göstermektedir. Kimlik, bu sahnelerde her yıl yeniden canlandırılarak aktarılmakta, böylece toplumsal hafıza sessiz bir bilgi olmaktan çıkıp açık bir performans dönüşmektedir (Connerton, 1989, s. 72). Bu fiziki performans, özellikle *İpar Gülü Yörük Oyunları Kültür Şenliği* (Korkuteli/ Antalya) gibi oyun ve ritüel odaklı etkinliklerde, geçmişin sadece hatırlanmadığını, fiziki olarak tekrar yaşandığını kanıtlar niteliktedir.

Toplumsal hafızanın bu performatif aktarımı, toplulukların dış dünyaya karşı kendi benliklerini açıkça ortaya koydukları bir kültürel alan yaratmaktadır. Modernleşme ve hızlı kentleşme süreçleri geleneksel yaşam biçimlerini tehdit ederken, toplulukların bu değişim karşısında kendi tarihlerini koruma refleksi, modern dönemin ihtiyaçlarına cevap vermek üzere geçmişe dair belirli pratiklerin seçilmesi ve bunların sanki kadim zamanlardan beri değişmeden geliyormuş gibi sunulması bir süreklilik algısı yaratılmasıyla sonuçlanmaktadır (Hobsbawm, 1983, s. 1). Bu sembolik süreç, özellikle Bursa ve İzmir gibi yoğun göç alan metropollerdeki festivallerde daha görünür bir hal almaktadır. Örneğin, *Balkan-Rumeli Şoleni* (Nilüfer/ Bursa) veya *Nilüfer Belediyesi Görükle Balkan Panayırı* (Nilüfer/ Bursa), kentsel yaşam içerisinde yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan bir mirası korumak için tasarlanmış bir koruyucu işlevi görürken, *Uluslararası Roman Festivali*

(Merkez/ Kocaeli) ve *Afrotürkler Bahar Şenlikleri* (Bayındır/ İzmir) toplumsal görünürlüğü sınırlı olan grupların kültürel miraslarını modern dünyada bir kimlik beyanı olarak yeniden kurguladıklarını göstermektedir (Hobsbawm, 1983, s. 12).

Kimliğin bu performatif ve suni katmanı, toplumsal mekânın aktif bir şekilde yeniden üretilmesini sağlamaktadır. Zira mekân, pasif bir yapı değil, aksine bu tür ritüeller, oyunlar ve sembolik eylemler aracılığıyla sürekli inşa edilen sosyal bir üründür (Lefebvre, 1991, s. 26). Mekânsal üretim süreci, toplumsal yaşamı sadece fiziksel olarak değil, aynı zamanda zamansal olarak da yeniden düzenlemektedir.

Şenlikler, gerçek takvim zamanını kesintiye uğratarak toplumun yaşamını döngüsel ve kutsal bir boyuta taşıyan anlar olarak ön plana çıkarlar. Zamanın resmi otoritenin belirlediği saatin dışına çıkarak doğanın uyanışı, hasat veya mevsim geçişleriyle anlam kazanan özgün bir akışa dönüşmesi, yaşamın geçici bir süre için tersine çevrildiği bir karnaval alanı sunmaktadır (Bakhtin, 1984, s. 7).

Teknik olarak ödtoyadi (kronoheortonim) olarak tanımlanabilecek *Tepreş Şenlikleri* (Sivrihisar/ Eskişehir), bu zamansal dönüşümün en açık örneği olarak topluluğu doğanın ritmiyle uyumlu bir başlangıç noktasına geri götürmektedir. Benzer şekilde, *Sis Dağı Erkeksu Otçu Şenlikleri* (Görele/ Giresun) veya *Kadırga Otçu Şenliği* (Kadırga/ İstanbul) gibi yayla merkezli etkinlikler de tarım ve hayvancılık takvimini kutsallaştırmaktadır. Bu pratikler, toplum hafızasını mevsimsel döngüler üzerinden canlı tutmakta ve gündelik hayatın sıradanlığına karşı kültürel bir direnç alanı oluşturmaktadır (Bakhtin, 1984, s. 10).

Bu zamansal ve mekânsal direnç alanı, topluluğun sahip olduğu özgün değerlerin birer temsil gücüne dönüşmesiyle sosyal bir değer kazanmaktadır. Topluluğa özgü dil, mutfak kültürü ve ritüeller, o grubun sosyal alandaki görünürliğini artıran birer kültürel değer niteliği taşımaktadır. Topluluklar, bu değeri toplumsal alanda yer edinmek amacıyla kaynak gibi kullanmaktadır (Bourdieu, 1986, s. 243). Doğrudan etnik isimlerle anılan köktoyardları (etnoheortonimler), söz konusu değerlerin nasıl bir temsil aracına dönüştüğünü gösteren en somut kanıtları olarak değerlendirilebilir.

Tahtacı Şenliği (Ceyhan/ Adana), *Varsaklar Şöleni Şenliği* (Sarıçam/ Adana), *Geleneksel İlbeyli Türkmen Şenlikleri* (Merkez/ Sivas) veya *Tire Giritliler Buluşması Lezzet ve Kültür Festivali* (Tire/ İzmir) gibi örnekler, etnik grupların kendilerine özgü kültürel varlıklarını sergileyerek toplumsal bir onay ve saygınlık kazanma stratejilerini yansıtmaktadır. Bu süreçte mekân, sadece coğrafi bir koordinat olmaktan çıkarak anıların, duyguların ve aidiyetin harmanlandığı “duygusal coğrafyalara” evrilmektedir. Topluluklar, bu şenlikler aracılığıyla mekânı isimlendirmekte ve ona kendi kültürel damgalarını vurmaktadır (Bourdieu, 1986, s. 244).

İncelenen tüm bu etkinlikler yerel birer kutlama olmanın ötesinde, modernleşmeye karşı kültürel bir karşı duruş, toplumsal hafızayı eylemlerle tazeleyen ve bireyin bir gruba aidiyetini gösteren sosyo-kültürel birer mekanizma olarak değerlendirilebilir.

Köktoyadları başlığı altında değerlendirdiğimiz, esasen başlangıçta bir meslek üzerine çalışan kişileri niteleyen ancak zaman içerisinde belirli bir grubu tanımlayarak etnonim özelliği kazanan Tahtacı adlandırması etrafında oluşan toyadları bu grubun önde gelen örneklerindendir.

Tahtacı Şenlikleri:

Anadolu'nun kültürel zenginliği içinde, ormanlık alanlarda izole bir yaşam sürerek geleneklerini koruyan en dikkat çekici topluluklardan birini Tahtacı Türkmenleri oluşturmaktadır. Özellikle Kazdağları ile Toroslar arasındaki dağlık bölgelerde yaşayan bu grup, hem etnik kökenleri hem de Alevi inanç sistemindeki özel yerleri nedeniyle sosyolojik açıdan büyük önem taşımaktadır (Kızıldağ, 2024, s. 1860; Çiftçi, 2020, s. 468). “Tahtacı ismi, bir etnik kökenden ziyade, bu topluluğun ormanlık alanlarda ağaç kesme, tahta biçme ve kereste işçiliği yapmaları nedeniyle Osmanlı Dönemi'nde kendilerine verilen mesleki bir sıfattır.” (Taş, 2023, s. 407).

Tahtacı terimi, topluluğun ekonomik faaliyetleri ile toplumsal varlığı arasındaki doğrudan bağı ortaya koymaktadır. Kelime anlamı itibarıyla “tahta işiyle uğraşan” veya “kereste biçen” kişi demek olan bu adlandırma, başlangıçta sadece mesleki bir tanım iken, zamanla dinsel ve etnik bir kimliğin adı haline gelmiştir (Çanarlı Şahin, 2022, s. 217). Benzer bir durum Karadeniz bölgesinde mevsimlik ot biçme işleri ile uğraşan ve “otçular” şeklinde tanımlanan Çepni grupları özelinde de görülmektedir. Her ne kadar Tahtacı isminde olduğu kadar belirgin bir etnik grubun tanımlayıcısı olarak kullanılmasa da Otçu ismi “ot biçme işleriyle uğraşan” Çepni gruplarını nitelemek için kullanılmaktadır.

Tahtacı isminin tarihsel belgelerdeki gelişim süreci incelendiğinde, bu adın topluluğa Anadolu'ya yerleştikten sonra yaptıkları özel zanaat nedeniyle verildiği anlaşılmaktadır. Örneğin, Irak'ın Tuzhurmatı bölgesinde yaşayan ve aynı kökenden gelen toplulukların kendilerini “Tahtacı” olarak adlandırmaması, bu ismin Anadolu coğrafyasına özgü bir tanımlama biçimi olduğunu kanıtlamaktadır (Kıldıroğlu, 2025, s. 236-237).

Osmanlı kayıtları üzerinde yapılan incelemeler, 15. yüzyıla kadar bu toplulukların “Ağaçeri” (Ağaç Eri) olarak anıldığını göstermektedir. Ancak 16. yüzyıldan itibaren “Tahtacıyan” veya “Tahtacı” terimlerinin yaygınlaştığı ve resmi kayıtlarda yer bulduğu görülmektedir (Taş, 2023, s. 409). Bu isim değişikliği, topluluğun ormanla kurduğu iş-amaç ilişkisinin zamanla nasıl kalıcı bir sosyal kimliğe dö-

nüştüğünü belgelemektedir. Bu adlandırmalar ile ilgili çeşitli değerlendirmeler bulunmaktadır:

Akatziri (veya Akatzir), Tahtacı Türkmenlerinin atası kabul edilen Ağaçeri boyunun kökenini Anadolu'ya gelişlerinden çok daha öncesine, 5. yüzyılın Kuzey Avrasya bozkırlarına dayandıran tarihsel tezlerde geçen kadim bir Türk kavmidir. (Bkz. Taş, 2023)

Ağaççıyan, kelime anlamı itibarıyla ağaç işiyle uğraşanlar demektir ve genellikle Tahtacı, Baltacı, Bıçkıcı gibi terimlerle birlikte anılır. Araştırmacılar, her ne kadar Tahtacı ismiyle eş anlamlı gibi görünse de bu iki grup arasında teknik bir iş bölümü olduğunu değerlendirmektedir.

Buna göre: • Ağaççıyan (Ağaççılar): Ağacı kesen, tomruk haline getiren veya madenlerde toprağın göçmesini engellemek için ağaçtan çatılar (bağlar) yapan gruptur. • Tahtacıyan (Tahtacılar): Tomruk haline gelmiş ağacı biçerek tahta haline getiren gruptur. (Bkz. Kıldıroğlu, 2025)

İsimdeki bu değişiklik sadece bir sözcük tercihi değil, aynı zamanda Osmanlı devlet yönetiminin vergilendirme ve idari sınıflandırma sistemindeki bir dönüşümün yansıması olarak düşünülebilir. 1430 yılına ait belgelerde, Aydın bölgesindeki Tahtacı cemaatlerinin Ayasuluk Hisarı'na belirli bir miktar tahta götürmekle yükümlü tutuldukları kaydedilmiştir (Özbay vd., 2024, s.604). Bu durum, Tahtacı isminin devlet nezdinde bir hizmet grubu olduğunu ve bu grubun orman ürünleri üretimindeki maharetini resmileştirdiğini göstermektedir (Taş, 2023, s.420; Kıldıroğlu, 2025, s.240-241).

Etimolojik kökenlerin Anadolu öncesine dayandığına dair en güçlü düşünceler, Türkistan coğrafyasındaki yer adlarında gizlidir. Baha Said gibi araştırmacıların çalışmaları, Tahtacıların Aktav Türkmenleri ile bağlantılı olduğunu ve Hazar Denizi'nin doğusunda, Kazakistan'ın Mangışlak (Mangıstau) bölgesindeki Aktav mevkinde Takta (Tahta) adını taşıyan yerleşim yerlerinin bulunduğunu ortaya koymaktadır (Gülten, 2020, s.145; Kuşçi, 2021, s. 29). Türk kültüründe yerleşilen bölgelere boy veya oymak adının verilmesi geleneği, Tahta isminin Orta Asya'daki bir yerleşim biriminden Anadolu'ya taşınmış bir ad olma ihtimalini güçlendirmektedir (Kıldıroğlu, 2025, s. 258).

Aşağıdaki tablo, Tahtacı isimlendirmesinin tarihsel süreçteki evrimini ve ilişkili kavramları özetlemektedir:

Tarihsel Dönem	Kullanılan İsim	İsmin Dayanak Noktası	Coğrafi Odak
5.- 13. Yüzyıl	Ağaçeri / Akatziri	Etnik köken, ormanlık alanda yaşam	Orta Asya- Doğu Avrupa- Anadolu
14.- 15. Yüzyıl	Ağaççıyan / Ağaç Eri	Mesleki faaliyet ve etnik kimlik geçişi	Doğu Anadolu- İç Batı Anadolu
16. Yüzyıl- Günümüz	Tahtacı / Tahtacıyan	Kereste üretimi, gemi yapımı hizmeti	Ege, Akdeniz, Marmara kıyıları
Modern Dönem	Tahtacı Türkmen	Kültürel ve inançsal kimlik	Batı ve Güney Anadolu şehirleşmiş yapıları

Tahtacıların etnik kökeni üzerine yapılan tartışmalar, topluluğun Oğuzların Üçok koluna mensup Türkmenlerden oluştuğu noktasında birleşmektedir (Çobanoğlu, 2024, s. 2). Ancak bu kökenin tarihsel derinliği, farklı dönemlerdeki göç dalgaları ve siyasi etkileşimlerle karmaşık bir yapı kazanmıştır.

Akademik literatürde en kabul gören tez, Tahtacıların 13. yüzyılda Anadolu'da güçlü bir siyasi ve sosyal varlık gösteren Ağaçeri Türkmenlerinin doğrudan devamı olduğu yönündedir (Aykurt ve Börekçi, 2020, s. 492). Ağaçeriler, Moğol istilası sırasında Türkistan ve Horasan'dan Anadolu'ya akan büyük insan seli içinde yer almış, başlangıçta Elbistan ve Malatya civarındaki dağlık bölgelere yerleşmişlerdir. Tarihçi Faruk Sümer, 16. yüzyıldan sonra Ağaçeri isminin kaynaklardan silinmesini ve yerine Tahtacı isminin gelmesini toplumsal dönüşümün en açık kanıtı olarak değerlendirmektedir (Çiftçi, 2020, s. 469; Efe, 2007, 127; Demirbağ, 2019, s.73).

Ağaçerilerin kökenine dair analizler, bu grubun sadece göçebe hayvancılıkla değil, aynı zamanda yerleşik veya yarı-yerleşik zanaatkâr sınıflarıyla da bağlantılı olduğunu göstermektedir. Moğol baskısı nedeniyle Suriye ve Irak'a göç eden Ağaçerilerin bir kısmının, Timur'un 1405'teki ölümünden sonra yeniden Anadolu'ya döndüğü ve bu dönemden itibaren orman işçiliğine odaklanarak Tahtacı ismiyle anılmaya başlandığı kabul edilmektedir (Özbay vd., 2024, s. 604-605; Kaftanlı, 2023, s.125).

Tahtacı Türkmenlerin oymak yapısı ve kullandıkları damgalar, onların sadece Oğuz boylarıyla değil, aynı zamanda Kıpçak unsurlarıyla da harmanlandığını düşündürmektedir. Özellikle Tatar, Başkurt ve Kırgızlar arasında yaygın olan Kazayak damgasının Tahtacı damgalarıyla birebir benzerlik göstermesi, topluluğun genetik ve kültürel havuzunda Kıpçak obalarının da yer aldığını düşündürmektedir (Kıldıroğlu, 2025, s.250). Bu durum, Tahtacıların Orta Asya'dan Anadolu'ya

uzanan yolculuklarında farklı Türk topluluklarıyla kurdukları fiziki ve kültürel bağın bir göstergesidir.

19. yüzyıldan itibaren Tahtacılar üzerine çalışma yapan Felix von Luschan gibi Batılı araştırmacılar, bu topluluğun Hristiyan kökenli veya eski Anadolu halklarının (Likyalılar, Luviler vb.) birer uzantısı olduğunu iddia etmişlerdir (Kansu, 1965, s. 485; Kuşçi, 2021, s. 24-25; Coşkun, 2013, s. 36). Türk araştırmacılar ise bu topluluğun dilinin tamamen Türkçe olması, kullandıkları damgalar ve inanç sisteminin Orta Asya Türk gelenekleriyle gösterdiği paralellik üzerinden hareket etmektedirler. Bu bilimsel veriler ışığında, Tahtacıların kökenine dair ileri sürülen Hristiyanlık iddiaları reddedilmektedir. Topluluğun kültürel temelleri, onların eski Türk inançlarını ve Türkmen kimliğini koruyarak günümüze taşıyan özgün bir grup olduğunu kanıtlamaktadır (Merhan, 2014, s.162).

Tahtacıların dini kimliği, Alevi-Türkmen inancının en saf ve geleneksel formlarından biridir. Onların inanç dünyası, dini otoritelerden uzak, kapalı bir toplum yapısı içinde korunmuş ve sözlü gelenekle kuşaktan kuşağa aktarılmıştır (Demir, 2024, s.91). Tahtacı Aleviliğinin en ayırıcı özelliği, genel Alevilik içindeki Hacı Bektaş-ı Veli ocağını tanınamaları ve kendilerine has bağımsız iki ana Dede Ocağı'na bağlı olmalarıdır (Turabi ve Tuna, 2025, s.70).

Tahtacı toplumu, soyları Hz. Peygamber'e dayandırılan iki büyük ocak etrafında teşkilatlanmıştır. Bu ocaklar, sadece dini törenleri değil, aynı zamanda toplumsal düzeni ve adalet mekanizmasını da belirlemektedir (Şenyayla, 2020, s. 45-46).

Yanyatır (Yaninyatır) Ocağı: Merkezi İzmir Narlıdere'dedir. Pir Durhasan Dede'ye dayanan bu ocak, başlangıçta Adana Ceyhan (Evcı) bölgesinde bulunurken daha sonra Ege'ye taşınmıştır. Tahtacı oymaklarının yaklaşık %80'i (Çobanlı, Çaylak, Nacarlı, Gökçeli vb.) bu ocağa bağlıdır.

Hacı Emirli Ocağı: Diğer bağımsız dede ocağıdır. Dedeleri Aydın Reşadiye (Germencik) bölgesinde ikamet ederler. Şehepli, Kabakçı ve Aydınli gibi oymaklar bu ocağın mensubudur. Tahtacı geleneğinde, bu iki ocağın soyundan gelmeyen bir kişinin Dede olması veya cem töreni yönetmesi imkânsızdır. Bu durum, inanç sisteminin soya dayalı olarak korunmasını ve dışarıdan gelen etkilerin asgariye indirilmesini sağlamıştır (Çiftçi, 2020, s.468; Demir, 2024, s. 104; Coşkun, 2013, s.41).

Tahtacı cemleri, toplumsal rızanın alındığı, manevi eğitimin verildiği ve dinsel ritüellerin icra edildiği etkinliklerdir. Törenlerdeki On İki Hizmet, kâinatın işleyişini ve toplumsal düzeni sembolize etmektedir (Bozkurt, 2012, s.390-391; Çil, 2024, s. 80; Merhan, 2014, s.166). Bahsi geçen bu hizmetlere dair bilgiler aşağıda sunulmuştur:

Hizmet Sahibi	Görevi ve Simgesel Karşılığı
Dede / Mürşit	Törenin başkanıdır, Hak-Muhammed-Ali nurunun temsilcisidir.
Rehber / Mürebbi	Taliplerin yol göstericisidir, manevi eğitimden sorumludur.
Zakir	Saz (bağlama) eşliğinde deyiş ve nefes söyleyerek manevi coşkuyu sağlar.
Gözcü	Cem evinin düzenini ve sükûnetini korur, disiplin amiridir.
Delilci / Çerağcı	Çerağı (ışığı) yakar ve korur, Hakk'ın nurunu simgeler.
Ferraş / Süpürgeci	Cem meydanını temizler, nefsin arınmasını sembolize eder.
Saki / Şemsi	Tören sırasında su veya kutsal içecek (dolu) dağıtır.
İznikçi / Kuyucu	Tören öncesi ve sonrası lojistik işlerden sorumludur.

Tahtacılar cem törenleri genellikle perşembeyi cumaya bağlayan gece yapılır. Ceme girmeden önce Rızalık alınması şarttır, aralarında küslük olanların ceme katılmasına izin verilmez (Şenyayla, 2020, 49; Bulut ve Bal, 2015, 99; Uluocak, 2014, 61-75). Bu uygulama, Tahtacı toplumunda sosyal barışın korunması için en etkili kontrol mekanizmasıdır.

Tahtacıların meslekleri ile inançları arasındaki en çarpıcı kesişim noktası ağaç kültüdür. Onlar için ağaç, sadece bir geçim kaynağı değil, içinde bir ruh (can) barındıran kutsal bir varlıktır. Orta Asya'daki Gök Tanrı inancının ve ağaç ruhu tasavvurunun bir devamı olarak Tahtacılar, ağaç kesmeden önce dua eder ve ağacın canından izin isterler. Özellikle ulu çınar ve ardıç ağaçları kutsal kabul edilir, bu ağaçların kesilmesi büyük günah sayılır ve dallarına dilek için çaput bağlanır (Küre Ansiklopedi, t.y.).

Tahtacı hayatının her aşaması, eski Türk töresi ve Alevi öğretisiyle şekillenmiş ritüellerle şekillenmiştir. Doğumdan ölüme kadar geçen süreçte uygulanan pratikler, topluluğun ortak hafızasını diri tutar.

Tahtacı inancında “yola giriş”, ergenlik çağına gelen gençlerin dede huzurunda verdikleri “ikrar” ile başlar. Bu süreçte taliplerin olgunluk seviyesine göre “aşina, peşine ve çiğildeş” gibi farklı aşamalardan oluşan cem törenleri düzenlenir. “Musahiplik” ise, iki ailenin (iki eşin) birbirine manevi kardeş olarak bağlanmasıdır. Ölünceye kadar süren bir ahiret kardeşliği olarak tanımlanan musahiplikte, ailelerden biri hata yaptığında diğeri de sorumlu tutulur. Bu kurum, Tahtacı toplumunda dayanışmayı ve ahlaki düzenin korunması düşüncesini sağlar (Selçuk, 2008, 154-155; Aytekin, 1958, 49-50; Eröz, 1977, 139; Bulut ve Bal, 2015,90).

Tahtacılar, yerleşik hayata geçseler bile atalarının yaşadığı yüksek zirvelere her yıl düzenli olarak ziyarete giderler. Bu ziyaretler hem bir ziyaret kültürü hem de bir açık hava cemi niteliğindedir.

Kutsal Alan	Bulunuğu Bölge	Şenlik / Ritüel Tarihi	Özelliği
Sarıköz Tepesi	Balıkesir (Kazdağları)	Ağustos Ayı	Türkmen kızı Sarıkız efsanesi ekseninde anma
Bozoğlan Zirvesi	Mersin (Bolkarlar)	Ağustos Başı	2560 metre rakımda kurban ve mengi törenleri
Sandras Dağı	Muğla (Köyceğiz)	Yaz Ayları	Eren Baba (Çiçek Baba) ziyareti ve adak kurbanları
Gökbelen Yaylası	Mersin (Silifke)	Temmuz/Ağustos	Bölge Tahtacılarının geleneksel buluşma noktası

Bu zirve buluşmaları, Tahtacıların doğa ile kurdukları iletişimin bir parçasıdır. Geleneksel kıyafetlerin giyildiği, davul ve zurna eşliğinde mengilerin döndüğü bu etkinlikler, topluluğun modern dünyadaki izolasyonunu kırarak kültürel köklerine tutunmasını sağlar (Çetin, 2025)

Mengi, Tahtacıların geleneksel halk oyunlarına eşlik etmek amacıyla üretilmiş sözlü veya sözsüz ezgiler ve bu ezgilerle icra edilen danslardır. Literatürde Tahtacı müziği, nefes ve semah gibi dini müziklerin yanı sıra, ağıt ve mengi gibi din dışı biçimleri de kapsayan bir yapıdadır.

Tarihsel olarak orman işçiliğiyle geçinen Tahtacılar, Türkiye'nin orman varlığı en yoğun olan Batı ve Güney kıyı şeridinde yayılmışlardır. 20. yüzyılın başlarında daha çok geçici orman kamplarında ve çadırlarda yaşayan topluluk, Cumhuriyet Dönemi'nde kalıcı köyler kurarak yerleşik hayata geçmiştir.

Ceyhan Tahtacı Şenlikleri:

Ceyhan'da Tahtacı Şenliği olarak bilinen büyük etkinlikler, son yıllarda kurumsal bir kimlik kazanmıştır. 2 Mayıs 2009 tarihinde Durhasan Dede türbesinin önünde ilk kez geniş kapsamlı bir anma etkinliği düzenlenmiştir. Bu şenlik kapsamında türbe önünde cem yapılmış, semahlar dönülmüş, konserler verilmiş ve paneller düzenlenmiştir. Bu organizasyon, Tahtacı Kültür, Eğitim, Kalkınma ve Dayanışma Derneği gibi sivil toplum kuruluşlarının çabalarıyla hayata geçirilmiştir.

Etkinlik Yılı	Yer	Temel Faaliyetler
2009	Ceyhan Durhasan Köyü	İlk büyük cem, panel ve konserler
2010	Durhasan Dede Türbesi Önü	Anma etkinlikleri ve geleneksel semah gösterileri
2011	Aydın Germencik Kızılcapınar	Hacı Emir Ocağı merkezli ziyaret
2012	İzmir Bornova Aşık Veyssel Alanı	Tahtacı buluşması ve kültürel tanıtım

Şenliklerin periyodik olarak farklı illerdeki Tahtacı merkezlerine taşınması, topluluğun ulusal çapta bir ağ oluşturduğunu göstermektedir. Ancak Ceyhan, pîrin mezarının bulunduğu yer olması hasebiyle her zaman manevi başkent olarak kalmaktadır.

Tahtacı şenliklerinin ve cem törenlerinin ayrılmaz bir parçası olan semah, tanrıya ulaşma arzusunun bir dışavurumudur. Durhasan Dede şenliklerinde icra edilen semahlar, diğer Alevi-Bektaşî gruplarından bazı teknik detaylarla ayrılrsa da özünde birliği ve hoşgörüyü simgelemektedir.

Ceyhan Belediyesi, Tahtacı köylerindeki şenliklerin ve kültürel faaliyetlerin sürdürülmesinde aktif bir paydaş olarak öne çıkmaktadır. Belediye, sadece lojistik destek sağlamakla kalmayıp, “Köyümüzde Şenlik Var” gibi projelerle yerel kültürü canlandırmaktadır.

Bu bölümde incelenen 47 farklı etkinlik, Bursa ve İzmir gibi büyükşehirlerde Balkan-Rumeli mirasının yerleştiğini, Isparta, Adana ve Antalya hattında ise Yörük-Türkmen geleneğinin şölen ve toy biçiminde yaşatıldığını ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular, köktoyadlarının yalnızca yerel birer kutlama olmadığını, aksine Lefebvre’in (1991) belirttiği gibi, alanın kültürel uygulamalarla yeniden şekillendiği ve toplumsal belleğin kentsel doku içinde korunduğu alanlar olduğunu kanıtlamaktadır.

Sonuç olarak, Türkiye’deki köktoyadları (etnoheortonimler) ve özellikle Tahtacı şenlikleri, modernleşmenin yarattığı kültürel tek tipleşmeye karşı birer dayanım noktasıdır. Bu etkinlikler, Bourdieu’nun (1986) belirttiği gibi toplumsal onay sağlayan birer kültürel sermaye değeridir. Zamanı döngüsel ve kutsal bir boyuta taşıyarak bireyin bir gruba bağlılığını pekiştiren bu etkinlikler, toplumsal belleği mekânda kalıcı kılan sosyokültürel yapılarıdır.

Kaynakça

- Aykurt, H. ve Börekci, A. (2020). Tahtacı Türkmenlerinde semah: Müzikal yapıya dair bir inceleme. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (96), 491-512. 22 Ocak 2026 tarihinde erişildi.
- Aytekin, S. (1958). *Buyruk*. Emek Yayınevi.
- Bakhtin, M. (1984). *Rabelais and his world* (H. Iswolsky, Çev.). Indiana University Press. (Orijinal çalışma 1965 yılında yayımlanmıştır).
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* içinde (ss. 241-258). Greenwood Press.
- Bozkurt, F. (2012). Ocaklara ve ‘Buyruk’ kitaplarına göre çeşitli Alevi gelenekleri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (63), 385-410. 22 Ocak 2026 tarihinde erişildi.

- Bulut, Ü. ve Bal, H. (2016). Sosyolojik açıdan Tahtacı grupların araştırılması (Muğla örneği). *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (36), 81-102. 22 Ocak 2026 tarihinde erişildi.
- Coşkun, N. Ç. (2013). Tahtacılar ve Tahtacı ocaklarına bağlı oymakların yerleşim alanları. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (68), 33-54. 22 Ocak 2026 tarihinde erişildi.
- Connerton, P. (1989). *How societies remember*. Cambridge University Press.
- Çandarlı Şahin, A. (2022). Kazdağları'ndan Sandras'a Tahtacı Türkmen kültüründe eski Türk dininin izleri. *Folklor Akademik Dergisi*, 5(2), 215-230. <https://doi.org/10.55666/folklor.1085301>
- Çetin, İ. (2025). *Yörük Türkmen Tahtacılarında geleneksel oyun: Mengi*. 10 Ocak 2026 tarihinde <https://bozyazihaber.com/yoruk-turkmen-tahtacilarinda-geleneksel-oyun-mengi-H1902823.htm> adresinden erişildi.
- Çiftçi, E. (2020). Ulus-devlet inşasının Tahtacılar aynasları: İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Tahtacı Alevileri raporu. *Şarkiat*, 12(3), 465-489. <https://doi.org/10.26791/sarkiat.732188>
- Çil, G. (2024). Çanakkale yöresi Tahtacı Türkmenlerinde tören, kutlama ve bayram. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, 23(37), 78-89. <https://doi.org/10.17518/canakkalearastirmalari.1562616>
- Çobanoğlu, Ö. (2024). A narrative of a myth of origin linked to Oğuzname and the Tahtacı Turkmens. *SÜREK Alevilik - Bektaşilik ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, (3), 1-9. 22 Ocak 2026 tarihinde erişildi.
- Demir, E. (2024). Türkiye'de Tahtacılar üzerine üretilen lisansüstü tezlerin betimsel olarak incelenmesi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (111), 91-108. <https://doi.org/10.60163/tkhcbva.1468843>
- Demirbağ, İ. (2019). Tahtacı semahlarının hareket olarak incelenmesi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (89), 71-82. 22 Ocak 2026 tarihinde erişildi.
- Efe, A. (2007). Tahtacılar dedelik kurumu, Isparta örneği. *Tabula Rasa: Felsefe ve Teoloji*, 7(19).
- Eröz, M. (1977). *Türkiye'de Alevilik Bektaşilik*. Otağ Matbaacılık.
- Gülten, S. (2020). Kökler ve dallar: Tahtacı Alevilerinin menşei ve Tahtacı cemaatleri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (95), 143-167. 22 Ocak 2026 tarihinde erişildi.
- Hobsbawm, E. (1983). Introduction: Inventing traditions. E. Hobsbawm ve T. Ranger (Ed.), *The invention of tradition* içinde (ss. 1-14). Cambridge University Press.
- Kaftanlı, U. A. (2023). Aydın eyaletinde konar-göçer bir aşiret: 2973 numaralı Osmanlı nüfus defterine göre Alaşehir kazasında iki Tahtacı topluluğu. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (106), 185-210. 22 Ocak 2026 tarihinde erişildi.
- Kansu, Ş. A. (1965). Bir Tahtacı mezarlığı. *BELLETEREN*, 29(115), 485-490. <https://doi.org/10.37879/ttkbelleten.1203939>
- Kıldıroğlu, M. (2025). Tahtacı Türkmenler ve Kastamonu'daki izleri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (115), 235-258. <https://doi.org/10.60163/tkhcbva.1552463>
- Kızıldağ, H. (2024). Tuva Türklerinin destanlarından Tahtacı Türkmenlerin adetlerine: Baş yülüme. *Motif Akademik Halkbilimi Dergisi*, 17(48), 1857-1874. <https://doi.org/10.12981/mahder.1535024>
- Kuşçi, A. (2021). *Orta Toros Tahtacıları (Tarih ve kültür)*. İKSAD Yayınevi. 22 Ocak 2026 tarihinde erişildi.
- KÜRE Ansiklopedi. (t.y.). *Tahtacı Türkmenleri*. 10 Ocak 2026 tarihinde erişildi.

- Lefebvre, H. (1991). *The production of space* (D. Nicholson-Smith, Çev.). Blackwell. (Orijinal çalışma 1974 yılında yayımlanmıştır).
- Merhan, A. (2014). The Tahtacı of Bayındır (Izmir) and the distinctive characteristics of their language. *Bilig*, (69), 161-170. 22 Ocak 2026 tarihinde erişildi.
- Özbay, E., Yaşayacak, İ. ve Yabaş, V. (2024). İzmir - Güzelbahçe - Yaka köyü (Eski Kızılbahçe) Tahtacı kadın mezar taşlarında simgesel antropomorfi ve sembolizm. *Sanat Tarihi Dergisi*, 33(2), 597-653. <https://doi.org/10.29135/std.1457633>
- Selçuk, A. (2008). *Ağaçeri Türkmenleri Tahtacılar*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Şenyayla, G. (2020). Tahtacılar üzerine sosyolojik bir araştırma (Antalya ili örneği). *Sosyolojik Bağlam Dergisi*, 1(1), 42-53. 22 Ocak 2026 tarihinde erişildi.
- Taş, K. (2023). Ağaçeri kavminin geçmişten bugüne uzanan tarihi ve Tahtacı cemaatiyle bağlantısı. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 42(73), 407-435. <https://doi.org/10.35239/tariharastirmalari.1241535>
- Turabi, A. H. ve Tuna, S. (2025). Tahtacı Türkmenlerinde nefes: Notasyon ve müzikal yapı araştırması. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)*, 25(2), 68-88. <https://doi.org/10.30627/cuilah.1757521>
- Turner, V. (1969). *The ritual process: Structure and anti-structure*. Aldine Publishing.
- Uluocak, Ş. (2014). Kazdağı Tahtacı Türkmen kozmolojisinde 'hakka yürümek'. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (71), 55-82. 22 Ocak 2026 tarihinde erişildi.

5. BÖLÜM

ÖSÜMTOYADLARI / FİTOHEORTONİMLER

Öğr. Gör. Dr. Ebru ADA KOKDAŞ, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4862-9209

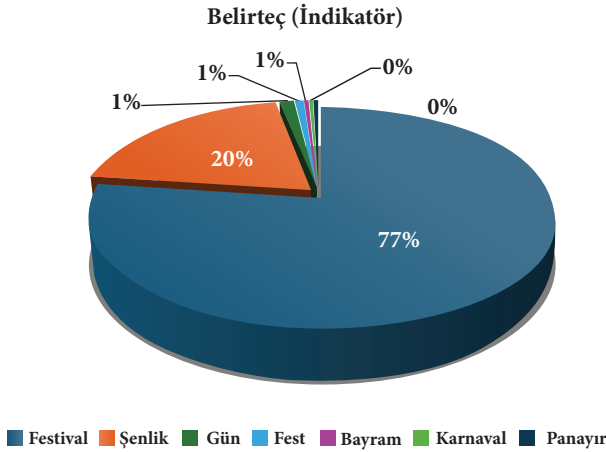
Yunanca “fiton” (bitki) sözcüğünden türetilen ve Türkçede “ösümtoyadı” şeklinde terimleştirilmesi önerilen fitoheortonim (ösümtoyadı), Şahin’in kitabın giriş bölümünde belirttiği üzere, adını meyve, sebze, çiçek, tahıl vb. bitki türlerinden alan ve bitkilerin kültürel, ekonomik ve ekolojik önemini öne çıkaran festival, şenlik gibi etkinlik adları için kullanılır. Dünyanın en eski etkinlik türlerinden biri olan ösümtoyadları (Yıldırım 2010, s. 96 aktaran Türkmen, 2017, s. 78) farklı bölgelerde yetişen ürünlerden en iyi ve kalitelisinin kendi bölgelerinde yetiştiğini vurgular nitelikte söz konusu ürünleri odağa yerleştiren etkinliklerdir. Bu nedenle de genel itibarıyla ilçe bazlı olup mahalli mahiyette gördüğümüz bu etkinlikler bölgede meşhur olan ve bazıları coğrafi işaretli ürünlerin tanıtımını ve pazarlamasını yapmak, ürünlere ulaşımın kolaylaşmasını sağlamak, böylece yerel üreticileri destekleyerek onları üretimin devamı için teşvik etmek amacını güder. Bu yönüyle bu etkinliklerin kültürel alt yapısının yanında ticari işlevleri de bulunur. Katılımcılara yönelik olarak gerçekleştirilen ürün tadımı, yan ürünlerin tanıtımı, üretim sürecine dair bilgilendirme ve gösterimler, yarışma, atölye gibi etkinliklerle yöresel lezzetlerin katılımcılarla buluşması sağlanır. Etkinlikler sırasında gerçekleştirilen müzik, dans gösterileri gibi aktiviteler de toplumsal kaynaşma ve kültürel bütünleşmeye katkıda bulunur.

Ülke çapında tespit edilen 262 ösümtoyadı yapısal olarak ele alındığında büyük bir çoğunluğunun tek bitki odaklı yani monotematik (teközlü) etkinlikler olduğu, dolayısıyla bu adların tek bir fitonimle (bitkiadıyla) kurulduğu görülür. Az sayıda görülen politematik (köpözlü) etkinlikler ise genellikle aynı kavram alanına ait adlarla kurulmuştur. *Nar ve İncir Festivali* (İnhisar / Bilecik) örneğinde görüleceği üzere *nar* da *incir* de birer meyvedir. Bunların dışında *Vişne ve Eber Sarısı Festivali* (Çay / Afyonkarahisar) etkinlik adının kuruluşunda farklı türden iki bitkiadının kullanıldığını görmekteyiz. Vişne bir meyveyken Eber Sarısı Afyonkarahisar ili sınırları içerisinde bulunan Eber Gölü’nün güneyi ile Afyonkarahisar ve

Konya illeri sınırları içerisinde bulunan Akşehir Gölü'nün güneybatısında yayılım gösteren endemik bir çiçektir (Tekdal & Çetiner, 2014, s. 36). Bir diğer köpözlü kuruluş ise farklı bir ad türünün bir bitkiadıyla birlikte kullanıldığı etkinlik adlarında karşımıza çıkar. *Yeşilüzümlü Dastar ve Kuzugöbeği Mantar Festivali* (Fethiye / Muğla) etkinlik adının kuruluşunda karşımıza çıkan *dastar*; Muğla'nın Fethiye ilçesine bağlı Yeşilüzümlü'de, pamuk, ipek ya da yün kullanılarak geleneksel yöntemlerle dokunan bir kumaş türüken (Çürük, 2017) *kuzugöbeği*; *Morchellaceae* ailesine ait, Türkiye'nin hemen her yerinde görülen bir mantar türüdür (Taşkın & Büyükalaca, 2012, s. 25). *Gölbaşı Uluslararası Göller-Andezit ve Sevgi Çiçeği Festivali* (Gölbaşı / Ankara) etkinlik adının kuruluşunda yer alan *andezit* magmatik bir kayaçken *sevgi çiçeği* (*Centaurea tchihatcheffii* Fisch. et Mey.) *Asteraceae* ailesine ait, halk arasında “yanardöner”, “gelin düğmesi”, “peygamber çiçeği”, “türbe çiçeği” gibi adlarla da bilinen, dünyada yalnızca Ankara Gölbaşı çevresinde yetişen endemik bir türdür (Okay & Günöz, 2009, s. 119).

Etkinlik adlarının kuruluş itibarıyla genel olarak *yeradı (toponim) + bitkiadı (fitonim) + belirteç (indikatör)* kuruluşunda olduğu görülmektedir. Etkinlik adlarının kuruluşunda yer alan yeradları genel itibarıyla ilçe bazında olup bir kısmı köy/ mahalle adıdır: *Saimbeyli Kiraz Festivali* (Saimbeyli / Adana), *Efemçukuru Üzüm Festivali* (Menderes / İzmir) (Efemçukuru, İzmir'in Menderes ilçesine bağlı eski bir köy olup bugün mahalle statüsündedir.) vb. Bu kuruluştaki bazı adlarda “belediye” ifadesine de rastlanır: *Kırıkhan Belediyesi Kavun Festivali* (Kırıkhan / Hatay), *Nilüfer Belediyesi Ürünli Biber Festivali* (Nilüfer / Bursa) vb. Yeradlarının etkinlik adlarında belirtilmesi, yörede meşhur olan bitkinin vurgulanmasında ayırıcı bir unsur olarak karşımıza çıkar. Bunun dışındaki etkinliklerin büyük bir kısmı da *bitkiadı (fitonim) + belirteç (indikatör)* kuruluşundadır: *Çilek Şenliği* (Silifke / Mersin), *Nar Şenliği* (Buldan / Denizli) vb. Etkinliklerin bazılarında kullanılan bitkiadının türe ait özel isimleri yansıttığı görülür: *Karaburun Furma Zeytini Festivali* (Karaburun / İzmir), *Bardacık İncir Festivali* (Torbalı / İzmir) [“Furma (hurma)” ve “bardacık” bu meyvelere ait türlerin ayırıcı adlarıdır.]. Bazı etkinlik adlarında etkinliğin kapsamını belirten “uluslararası”, “geleneksel” sözcükleri de yer alır: *Uluslararası Urla Enginar Festivali* (Urla / İzmir), *Geleneksel Karacabey İhlamur Festivali* (Karacabey / Bursa) vb. Derlenen etkinlikler genel itibarıyla yukarıda bahsedilen yapıda kurulsada az sayıdaki örnekte etkinliğin odağına yönelik bir slogan görünüşünde adlandırmalar da karşımıza çıkar: *Şimdi Mudanya Zamanı (Zeytin Şenliği)* (Mudanya / Bursa), *İhlamur Kokulu Günler* (Karacabey / Bursa) vb. Etkinlik adlarının yalnızca birinde festivali destekleyen bir otelin adı yer almaktadır: *Rixos Olive Fest* (Bodrum / Muğla).

Bu başlık altında sınıflandırılan etkinlik adlarının kuruluşunda; “festival, şenlik, fest, gün, bayram, karnaval ve panayır” toyadcalı belirteçleri (heortonymical indicators) kullanılmaktadır. Bunlardan *festival*, *şenlik* ve *fest* belirteçleri aynı anlamda kullanılıyor gibi görünse de burada *şenlik* > *festival* > *fest* şeklinde bir evrimleşme sürecinden bahsedilebilir. Bugün tek başına bir etkinlik olarak kutlanan ösümtoyadları, eski dönemlerde genellikle yörenin kurtuluş günleri içerisinde kutlanırmış.

Daha sonraki dönemlerde pazarlama imkanlarının gelişmesiyle artan tanınma ihtiyacı ve ticari kaygılar, bu etkinlikleri bir nevi bağımsızlaştırmıştır. Tek başına düzenlendikleri bu dönemde daha çok şenlik ve bayram adlarıyla yaşayan bu etkinlikler, küreselleşmenin etkisiyle bir dönüşüm sürecine girmiştir. Bu dönüşüm sürecinin temelinde genel itibarıyla ticari kaygılar yatsa da dikkat çekmek, sempati kazanmak, katılımcı sayısını arttırmak, çağa/trende ayak uydurmak gibi kaygıların da (Türkmen, 2017, s. 8) bu süreci etkilediği açıktır. Halk arasında şenlik ve festival kavramları aynı manayı taşısa da -ki halen yaşlı nüfusun dimağında şenlik kelimesinin kullanımı dikkat çeker- bu etkinlikleri düzenleyen kişi, kurum ve kuruluşlar için iki kavram arasında küçük bir nüans olduğu düşünülebilir. Şenlikler gerek mekân gerekse katılımcılar boyutunda daha küçük kapsamlı eğlenceler olarak algılanmaktadır (Türkmen, 2017, s. 11-12). Bu nedenle şenlik belirtecinin; etkinliklerin kapsamını genişletmek, önemini ve değerini arttırmak gibi amaçlarla festival belirtecine değişmiş olabileceği düşünülmektedir. Aynı kaygıyla kullanılan “uluslararası” niteleyicisinin de etkinliklerde giderek artması şaşırtıcı değildir. Son dönemde ortaya çıkan “fest” belirtecinin etkinliklere girişi de yurt dışındaki etkinlik adlarında kullanımı artan bir belirteç olup yayılmaya başlaması olmalıdır (Türkmen, 2017, s. 8). 262 ösümtoyadının kuruluşunda 202 etkinlik “festival”, 52 etkinlik “şenlik”, 3 etkinlik “gün”, 2 etkinlik “fest” birer etkinlik ise “bayram”, “kar-

naval” ve “panayır” belirtici görev almıştır. Etkinlikler için kullanılan belirteçlerin oranı şu şekildedir:

Ösümtoyadları leksik açıdan; “Adında Meyve-Sebze Adları Kodlanan Toyadları”, “Adında Çiçek Adları Kodlanan Toyadları”, “Adında Tahıl-Baklagil Adları Kodlanan Toyadları”, “Adında Ağaç Adları Kodlanan Toyadları”, “Adında Bitkilere Dair Genel Adlandırmaların Kodlandığı Toyadları” ve “Adında Bitkilerle İlişkili Kavramların Kodlandığı Toyadları” olmak üzere altı başlık altında sınıflandırılabilir. Sınıflandırmada kullanılan başlıkların bir kısmı sistematik botanik alanı içerisinde alt başlıklara ayrılabilir olsa da kültürel yapının ön planda olduğu bu etkinlikler için daha genel bir sınıflandırma uygun görülmüştür. Bunlar arasında 196 etkinliğe ad olması sebebiyle meyve-sebze adlarıyla kurulan etkinlikler ilk sırada yer alır.

Bölgesel olarak ele alındığında, coğrafi yapısı ve flora özelliklerinin getirdiği olarak bitkilerin yoğun bir şekilde yetişmesi, dolayısıyla sıkça kullanılması ve beslenme alışkanlıklarında çokça var olması sebebiyle etkinliklerin ilk olarak Ege, ikinci olarak ise Akdeniz Bölgesi’nde yoğunlaşması şaşırtıcı değildir. Çoğunlukla meyve, çiçek ve bir kısım sebze adının yoğun olduğu Ege Bölgesi; beslenme alışkanlıkları dolayısıyla genel bir adlandırma olarak “ot” sözcüğünün kullanıldığı etkinliklerin tamamına yakınına ev sahipliği yapar. Akdeniz Bölgesi daha çok meyve adlarıyla kurulan ösümtoyadlarıyla dikkati çeker. Bu iki bölge dışında İç Anadolu Bölgesi ve daha az olmak kaydıyla Karadeniz Bölgesi, Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgesi gelir. Burada dikkati çeken nokta Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki az sayıda etkinliğin daha çok çiçek odaklı olmasıdır.

Bitkiadları; yeradlarının (toponimlerin), kişiadlarının (antroponimlerin), hayvanadlarının (zoonimlerin) ve eseradlarının (hrematonimlerin) kuruluşunda görev alır. Bu adbilimcil (onomastik) unsurların kuruluşunda genellikle çiçek ve meyve adlarının yoğunlukta olduğu görülür. Bitkiadları, çoğunlukla yalın halde ve “+II”, “+III” yapım ekleriyle yeradlarının kuruluşunda görev alır. Orunadlarında (oykonimlerde) özellikle köyadları (komonim) ve şehiradlarında (astionimlerde) yalın halde kullanılan adlar görülse de dağadı (oronim), suadı (hidronim) gibi diğer alt başlıklarda “+II”, “+III” yapım ekleriyle (... *çok olan yer anlamında*) yapılan adlandırmalar artar: *Armutlu* (İzmir), *Goztepesi* [*koz(ceviz)tepesi*] (Karaburun) (Köse, 2014, s. 93), *Kovalık Mevki* (Eskişehir) (Ada, 2011, s. 296) vb. Bitkiadları aynı zamanda kentlikadlarında (urbonimlerde) sıkça karşımıza çıkar. Sokakların, sitelerin ve apartmanların isimlerinde özellikle çiçek ve ağaç adlarıyla sıkça karşılaşılır: *Menekşe Sokak* (Kadıköy / İstanbul), *Mimosa Evleri* (Aliğa / İzmir), *Gürgen Apartmanı* (Çankaya / Ankara) vb.

Bunun yanı sıra genellikle çiçek adları, bir kısım ağaç adı ve az miktarda meyve adı kişiadlarında karşımıza çıkar. Bu adlandırma geleneğinde genellikle çiçek adları güzel ve narın yapıları, meyve adları ise meyvelerdeki güzel koku, şekerli tat, parlak renk gibi güzellik unsuru kabul edilebilecek özelliklerin çocuklarda olmasının istenmesi sebebiyle özellikle kız çocuklarına; ağaç adları ise genel Türk ağaç kültürü inancı gereği uzun ömür, güç ve sağlamlık gibi özellikleri sebebiyle özellikle erkek çocuklarına ad olarak verilmektedir: *Çiğdem* [K.] (Kızıloğlu, 2021, s. 102), *Yasemin* [K.] (Aydın, 2017, s. 719), *Gürgen* [E.], *Defne* [K.] (Aydın, 2017, s. 515). Ayrıca bu adlar *Kestane* (Gülensoy, 1999, s. 6) örneğinde gördüğümüz üzere soyadı olarak karşımıza çıktığı gibi insanların bazı karakteristik özelliklerinin bitkilere benzetilmesiyle lakap olarak da kullanılmaktadır: *Sarmaşık* [Hüseyin] (Coşar, 2003, s. 32) vb. Soyadı olarak kullanılan meyve-sebzelerin aile tarihinde tarımsal geçim kaynağı olarak kullanıldığı ve bu nedenle soyadı kanunu sırasında tercih edildiği görülür.

Bunlar dışında bitkiadları hayvanadıl düzenimizde de (zoonymical system) ad olarak kullanılmaktadır. Genellikle köpek, kedi ve kuşu gibi evcil hayvanların adlarında benzetme kaynaklı kullanımlar bulunur: *Badem* (kahverengi tüylü, küçük ve toplu kedi ve köpekler için), *Limon* (sarı tüylü kuşlar için) vb.

Yukarıdaki örneklerin yanı sıra bitkiadları eseradlarının kuruluşunda da görev alır. Bunların kitap adlarındaki kullanımına Mehmet Rauf'un *Karanfil ve Yasemin* eseri örnek verilebilir. Aynı zamanda bitkiadları şarkı adlarında da karşımıza çıkar: *Ayva Turunç Narım Var* (Neşet Ertaş/1993) (Uçaner, 2008, s. 294) vb. Bitkiadlarının dizi adlarında kullanımına *Limon Ağacı* (ATV/2008) (Parlak Kalkan, 2021, s. 816) adlı dizi örnek olarak verilebilirken; *Acı Zeytin* (1961) bitkiadlarının film adlarındaki kullanımına, *Can Erik* (Tiyatrolar, t.y.) ise bitkiadlarının tiyatro oyunu adlarında kullanımına örnektir.

Bu bölümde toplam 262 etkinlik yer almaktadır. Bunların her birinin detaylı olarak incelenmesi yerine her bir ana başlık için seçilen bir etkinliğin açıklanması tercih edilmiştir. Açıklanacak etkinlikler seçilirken etkinliklerin sayısal fazlalığının yanı sıra coğrafi olarak genel bir yayılım göstermeleri ve Türk kültüründe önemli bir yer tutmaları dikkate alınmıştır. Örneğin "Adında Meyve-Sebze Adları Kodlanan Toyadları" başlığı altında "üzüm" odaklı etkinlikler ele alınmıştır; çünkü bu etkinlikler hem sayıca fazladır (20 toyadında) hem de Türkiye'nin tüm coğrafi bölgelerinde görülmektedir: Ege Bölgesi (Denizli, İzmir, Manisa), Marmara Bölgesi (Bursa), Karadeniz Bölgesi (Tokat, Çorum), İç Anadolu Bölgesi (Ankara, Kırıkkale), Doğu Anadolu Bölgesi (Erzincan), Güneydoğu Anadolu Bölgesi (Adıyaman, Gaziantep) ve Akdeniz Bölgesi (Antalya, Mersin). Oysaki sayıca üzümünden fazla olan "kiraz" odaklı etkinlikler (29 toyadında) yalnızca dört coğrafi bölgede-

ki etkinliklerde (Ege Bölgesi, Akdeniz Bölgesi, Marmara Bölgesi ve İç Anadolu Bölgesi) görülmektedir. “Adında Çiçek Adları Kodlanan Toyadları” başlığı altında “lâle” odaklı etkinliklerden birinin açıklanmasının sebebi ise lâlenin Türk kültüründe sahip olduğu önemli yerdir.

Adında Meyve-Sebze Adları Kodlanan Toyadları

Tarih boyunca insanlar için vazgeçilmez bir besin kaynağı olan meyve ve sebzelerin adlarıyla kurulan toyadları, 196 etkinlikle ilk sırada yer alır. Bunlardan 158 etkinlik “festival”, 34 etkinlik “şenlik”, 2 etkinlik “fest” ve *birer* etkinlik de “bayram” ve “panayır” belirteçleri ile kurulmuştur. Bahsi geçen etkinlikler arasından ayrı bir başlık altında ele alınmak amacıyla *Kavacık Üzüm Festivali* seçilmiştir. Odağında “üzüm” olan bir etkinliğin seçilme sebebi, bu meyvenin odağı olduğu etkinliklerin Türkiye’nin tüm coğrafi bölgelerinde bulunması ve bu adın sayıca çok olmasıdır. Üzüm odaklı diğer festivaller arasından *Kavacık Üzüm Festivali*’nin seçilme sebebi ise festivale ev sahipliği yapan Kavacık’ın bağcılık konusundaki yetkinliğidir.

Kavacık Üzüm Festivali:

Festivalle ilgili vermeden önce festivalin odağında bulunan “üzüm”den bahsetmek faydalı olacaktır. İklim ve toprak yönünden çok seçici olmayan ve bu nedenle dünyanın pek çok yerinde yetişebilen “üzüm” (*Vitis vinifera* L.) (Semerci vd., 2015, s. 43) tarih öncesi çağlardan beri yaşamın her alanında önemli bir yer tutmuştur. Arkeolojik çalışmalarda Anadolu’da ortaya çıkan 10.000 yıllık pres atığı üzüm çekirdekleri, üzümün ve şarap yapımının çok eskiye dayandığını göstermektedir. Ancak bu meyvenin kültüre alınmasının MÖ 6000’den sonra olduğu tahmin edilmektedir (Çalkan Sağlam & Sağlam, 2018, s. 2, 6). Anadolu’da bağcılık tarihi Hititlerle başlatılsa da bu uygarlığın, bağcılığı bölge halkından öğrendiği bilinmektedir. Ancak Hititlere ait kent kabartmalarında, törensel kaplarda üzüm ve şaraba ait figürlerin bulunması, cenaze törenlerinde ve kurban ayinlerinde bu ürünlerin kullanılması ve kanunlarda bağların-ürünlerin korunmasına yönelik yasaların bulunması (Deliorman Orhan vd., 2011, s. 71-72); Hititlerde üzümün önemini vurgulayan kanıtlardır. Şarapçılık konusunda daha ileri bir seviyede olan Asurlar, kuru üzüm ve şarabın ticaretini yapmaları bakımından önem arz eder (Çalkan Sağlam & Sağlam, 2018, s. 2). Ancak Asurluların ticaretini yaptıkları şarabın Hititlere ait olduğu ve Eski Mısırlıların da şarap yapımı Hititlerden öğrendiği düşünülmektedir (Deliorman Orhan vd., 2011, s. 71). Şarabı şifa amaçlı kullanan Eski Mısırlıların bağcılık ve şarap yapımına ait tasvirlerin yer aldığı hiyeroglifleri bulunmaktadır (Çalkan Sağlam & Sağlam, 2018, s. 4).

Üzüm ve şarap, özellikle Antik Yunan ve Roma uygarlıklarında tanrısal bir anlam ifade etmektedir. Antik Yunan'da şarabın, eğlenenin, coşkun ve doğurganlığın tanrısı olan Dionysos ile özdeşleştirilen üzüm ve şarap; törensel ve sembolik bir role sahiptir. Antik Yunan medeniyetinin etkisinde kalan Roma İmparatorluğu'nda bir tanrı olan Bacchus, Dionysos'un karşılığı olarak kullanılmıştır. Şarap tanrısı rolünün yanında Bacchus, zamanla ilahi bir kurtarıcı haline gelmiş ve onun varlığı ile sembolleri Hristiyanlık öğretisinde de kabul edilmiştir. Hz. İsa'nın kendini "asma", kanını ise "şarap" olarak tasvir etmesi ve Son Akşam Yemeği'nde şarabı kendi kanı olarak sunması, üzüm ve şarabın anlamını pekiştirmiş; şarabı Hristiyan kültürü ve ayinlerinin kutsal bir parçası haline getirmiştir. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde, mimari bezemelerde sıkça rastlanan asma yaprağı ve üzüm salkımı motifleri cami, medrese ve türbe gibi yapıların taş ve çini süslemelerinde karşımıza çıkar (Özyanıkoğlu & Kahraman, 2025, s. 37-38). Bu motiflerin Türk bezeme sanatında tanrısal ifade ve törensel rol dışında bolluk-bereket sembolü olarak kullanıldığı düşünülebilir.

Hız. Âdem'in Cennet'ten kovulmasına sebep olan yasak meyvelere yönelik tartışmalarda dahi adı geçen (Şenocak, 2008, s. 169), bolluk-bereket, aşk-yaşam-ölüm ilişkisi gibi sembolik değerlere sahip üzüm; bir motif olarak insanlık tarihinin en eski dönemlerinden bu yana sanat eserlerinde, efsane, masal gibi anlatmaya dayalı türlerde karşımıza çıkar. Antik Yunan ve Roma sanatında ritüelistik ve dini bir işlev üstlenen (Özyanıkoğlu & Kahraman, 2025, s. 44) üzümün yanı sıra mitolojide tanrıların içkisi olarak kabul edilen; Teyrat, İncil ve Zebur'da kutsal içki olarak anılan şarap da üzümün simgesel anlamını derinleştirir. Masallarımızda "sihirli meyve", "tükenmeyen üzüm" şeklinde karşımıza çıkan üzüm motifi; bu bağlamda millî şuurlarını, bölünmezliği, çoğalmayı, bütünlüğü de sembolize eder (Şenocak, 2008, s. 168). Mide ve bağırsak rahatsızlıklarına, mesane ve rahim ağrılarına, gut ve ishal gibi hastalıklara iyi geldiği söylenen üzüm (Doğramacıoğlu, 2017, s. 87) masallarda kan ve can verici özelliğiyle bir şifa sembolü olarak da karşımıza çıkarken folklorumuzda evlenme ve düğün adetlerinde, evlat sahibi olma (Şenocak, 2008, s. 166-169) gibi ritüellerde de sembolik değerleriyle kullanılmıştır.

Tasavvufi anlamda Mevlana'nın kullandığı sembollerden biri olan üzüm, genellikle "koruk-üzüm-şarap" sembol grubu içinde yer alır. Tasavvufta, Mevlana'nın tabiriyle "bilis, buluş, oluş" ifadeleriyle açıklanan, manevi olgunlaşma sürecini anlatan bu sembol grubunda; Allah'ın armağanı olarak kabul edilen üzüm hikmete ermekten ibaret olan "buluş" aşamasıdır. Koruktan helva yapılması, üzümün pişmesi gibi unsurlar ise ilahi aşka kavuşma yolunda atılan adımlardır. Üzümde şarabı görmek tabiri ise "oluş" aşamasını ifade eder. Bu bağlamda hikmet ve bilgeliği temsil eden üzüm sembolünün, aynı zamanda hamlık ve cehalet sembollerini de

üstünde taşıdığı (Akpınar, 2008, s. 151-152), bu yönüyle de tasavvufi düşüncede var olan zıtlık kavramı doğrultusunda, genel itibariyle sahip olduğu olumlu sembolik değerine olumsuz bir değer de eklendiği görülür.

Üzüm ve üzümle ilgili sözcükler; edebiyatımızda atasözü ve deyimlerin kullanım alanında da yer almıştır: “Üzüm üzüme baka baka kararır,” “Üzümün çöpü, armudun sapı var,” “Üzüm hırsız güzün belli olur,” “Bağa bak, üzüm olsun; yemeye yüzün olsun,” “Miskin asmanın kel kuruğu, bir gün gelir tepene çıkar,” “Üzüm olacak asma kökünden belli olur.” (Torun Öğretmen, 2024, s. 1162) vb. Aşkın sembolü olan üzüm şiirimizde ise sevgilinin tasvirinde kullanılmıştır. Sevgilinin dudakları üzüm tanesine, parmakları üzüm salkımına ve saçları asmaya benzetilmiş (Gülhan, 2008, 367-368); üzüm güzelliği yansıtan metaforik bir unsur olarak kullanılmıştır.

Türkçe bir kelime olan “üzüm”; toyadları dışında kişiadları, yeradları, hayvanadları ve eseradlarında da sıkça karşımıza çıkar. Kişiadıl düzenimizde (antroponymic systems) genellikle kız ismi ve soyadı olarak kullanılmaktadır (İpeksoy, 2023, s. 25). Yine “üzüm” yeradıl düzenimizde (toponymical systems) *Üzümlü* (Antalya’nın Kaş ilçesinde mahalle statüsü almış bir köy) köyadının, *Üzüm Koyu* (Marmaris / Muğla) denizadının (pelagoniminin), *Üzümlüalan* (Menteşe / Muğla) bağadının (agrooniminin) (Yorulmaz Kahve, 2018, s. 65) ve *Karaüzüm Sokak* (Merkez / Kastamonu) (Bulut, 2013, s. 25) kentlikadının (urboniminin) kuruluşunda görev almıştır. Aynı ad, eseradıl düzenimizde (hrematonymic systems) *Üzüm Yazı* (Bekir Sıtkı Sezer) kitap adının, *Üzüm* (Ferhat Göçer/2010) şarkı adının, *Beyaz Tabakta Siyah Üzüm* (1970) film adının (Yaylaçiçeği, 2025, s. 102) kuruluşunda da karşımıza çıkar. Bunların yanı sıra “üzüm” hayvanadıl düzenimizde evcil hayvan adı olarak da kullanılmaktadırlar. Hatta bu kullanım *Üzüm ve Diğer Şeyler* (Yaşar M. Taşkale) adıyla “Üzüm” adlı bir kedinin sahibiyle yaşadığı maceraların anlatıldığı bir kitaba dahi ad olmuştur. Bunlar dışında üzümün tarımsal yönünü oluşturan bağcılıkla ilgili kavramların kullanıldığı pek çok adbilimcil unsur da eklendiğinde örnekler artacaktır.

Kavacık Üzüm Festivali, İzmir’in Karabağlar ilçesine bağlı bir mahalle olan Kavacık’ta yapılan bir festivaldir. Eski dönemde köy statüsünde bulunan Kavacık’ın kuruluş tarihi, 250-300 yıl öncesine kadar götürülmektedir. Yerel nüfusun Yörüklerden oluştuğu köyün adını bölgede çokça bulunan kavak ağaçlarından aldığı söylenmektedir. “Kavak” adı bölgede çınar ağacı (*Platanus orientalis* L.) için kullanılmaktadır. Karabağlar Belediyesi bünyesinde 13 yıldır bir festival olarak kutlanan etkinliğin, 90’lı yıllarda İzmir’in kurtuluşunu kutlamak amacıyla yapılan 9 Eylül şenlikleriyle başladığı; 1995 yılından sonra ise çeşitli yıllarda yapılan, üzüm odaklı, ayrı bir festivale dönüştüğü söylenmektedir.

Festivalin odağındaki “Kavacık Üzüümü” aslen Fransa menşeli bir siyah üzüm türü olan “Alphonse”dir. Yörede “alfons” şeklinde telaffuz edilen bu ad, yörede “enfes” adıyla kullanılırken; bu üzüm cinsi köy dışındakiler, özellikle İzmirliiler tarafından, “Kavacık Üzüümü” adıyla yaygınlaşmış ve yörede 90’lı yıllarda yetiştirilmeye başlanan bu üzüm, bölgede markalaşarak 2019 yılında coğrafi işaretli hale gelmiştir. Ancak yörede üzüm yetiştiriciliği bu üzüm cinsinden çok daha eskiye dayanmaktadır. Bağcılığın yaklaşık 100 yıllık bir mazisi olan köyde öncelikle “sultaniye üzümü” yetiştirilmekteymiş. Ancak bölgeye bağları kurutan bir mantar hastalığı gelmesi sonucu yörede “razaki” adıyla tanımlanan beyaz, çekirdekli bir üzüm türü yetiştirilmeye başlanmış ve bağcılığın yaygınlaşmasıyla birlikte bu üzüm şirketler aracılığıyla ihraç edilmeye başlanmıştır. Almanya ve Rusya’ya ihraç edilen bu üzüm, Almanyada gerçekleştirilen bir yarışmada altın madalya dahi almıştır.

Öncesinde amatörce yapılan kutlamaların, her yıl yapılan düzenli bir etkinlik haline gelmesinin maddi getirilerinin yanında köyün tanınması, yerli ve yabancı turistlerin odağı haline gelmesi açısından olumlu bir tarafı olsa da köye gelen dış göçlerin bağcılığa zarar vermesi açısından olumsuz bir tarafı olduğu da belirtilmektedir. Yakın olması nedeniyle özellikle İzmirliiler tarafından bağların satın alındığı; ancak bölgede bağların yamaçlarda olmasının verdiği coğrafi zorluk; üzüm yetiştiriciliğinin çapalama, gübreleme, budama, ilaçlama gibi bakım faaliyetlerinin getirdiği fiziki zorluk ve bağda çalıştırılan işçilere verilen yevmiyelerin üzüm satışından elde edilen kazanca yakın olmasının getirdiği maddi zorluk sebebiyle tarlaya dönüştürüldüğü; bu durumun ise bağcılık faaliyetlerine zarar verdiği söylenmektedir. Bunun sebeplerinden birinin kaliteden ödün vermemek adına kök başına yalnızca üç kilo ürün alınması olduğu da belirtilmektedir (Köy Muhtarı Hüseyin Yalçın, kişisel görüşme, 13. 09. 2025).

13’üncüsü 13-14 Eylül 2025 tarihinde yapılan festivalde animasyon ve bando gösterileri, köy seyirlik tiyatro performansları, sanat atölyeleri, spor aktiviteleri ve turnuvalar gerçekleştirilmiştir (Karabağlar Belediyesi, 2025).

Yetiştirme şartlarının kolaylığı ve pek çok bölgede üretiminin yapılabilmesi nedeniyle Türkiye’de yaygın bir geçim kaynağı haline gelen üzüm (Semerci vd., 2015, s. 43) *Kavacık Üzüümü Festivali*’nin yanı sıra çalışmada tespit edilen toyadlarının 19’una kaynaklık etmiştir: • Üzüüm Festivali (Gölbaşı / Adıyaman); • Uluslararası Kalecik Karası Üzüüm Festivali (Kalecik / Ankara); • İbradı Üzüüm Festivali (İbradı / Antalya); • Ormana Üzüüm Festivali (İbradı / Antalya); • Karabalçık Üzüüm Festivali (Osmangazi / Bursa); • Ovaakça Siyah Üzüüm Festivali (Osmangazi / Bursa); • Üzüüm Festivali (Buldan / Denizli); • Oğlanağa Üzüüm Festivali (Karakaya / Erzinan); • İslahiye Üzüüm Festivali (İslahiye / Gaziantep); • Karaburun Kösedere

Üzüm Şenliği (Karaburun / İzmir); • Efemçukuru Üzüm Festivali (Menderes / İzmir); • Üzüm Festivali (Delice / Kırıkkale); • Alaşehir Üzüm Festivali (Alaşehir / Manisa); • Taytan Üzüm Festivali (Salihli / Manisa); • Sultaniye Üzüm Festivali (Sarıgöl / Manisa); • Esenli Üzüm Şenliği (Akdeniz / Mersin); • Örtüaltı Üzüm Festivali (Mezitli / Mersin) (“Örtüaltı” ifadesi serada yetiştirilen üzümler için kullanılmaktadır.); • Geleneksel Üzüm ve Yaprak Festivali (Gökçeli / Tokat). Bunların yanında üzümlle ilişkili olarak *Höke Bağları Yöresel Ürün Şenliği* (Boğazkale / Çorum) de bulunmaktadır.

Kiraz: Bu başlık altında söz edilebilecek etkinliklerden bir diğeri “kiraz” odaklı olanlardır. “Kiraz”, toyardları dışında kişiadları, yeradları ve eseradlarında da sıkça karşımıza çıkar. Bu ad, kişiadcıl düzenimizde kız ismi (Gülensoy, 1999, s. 6; Kızıloğlu, 2021, s. 102) ve soyadı (İpeksoy, 2023; s. 64) olarak kullanılmaktadır. Yine “kiraz” yeradcıl düzenimizde *Kirazlı* (Aydın’ın Kuşadası ilçesinde mahalle statüsü almış bir köy) köyadının, *Kirazyaylası* (Çay / Afyonkarahisar) yaylakadının (orpedyoniminin) (Erkol, 2013, s. 19), *Kirazderesi* (Menteşe / Muğla) dereadının (potamoniminin) (Yorulmaz Kahve, 2018, s. 93) ve *Balkiraz Mahallesi* (Merkez / Ankara) (Uzun, 2025, s. 93) kentlikadının kuruluşunda görev almıştır. Aynı ad, eseradcıl düzenimizde *Kiraz Ağacındaki Kuzu* (Feridun Oral) kitap adının, *Bir Dalda İki Kiraz* (Anonim) türkü adının, *Kiraz Mevsimi* (FOX/2014) dizi adının kuruluşunda da karşımıza çıkar. Tespit edilen toyardları içinde “kiraz” adıyla etiketlenen 27 toyadi şunlardır: • Saimbeyli Kiraz Festivali (Saimbeyli / Adana); • Kiraz Festivali (Sultandağı / Afyonkarahisar); • Kiraz Festivali (Güdül / Ankara); • Kiraz Festivali (Kuşadası / Aydın); • Lapseki Kiraz Festivali (Lapseki / Çanakkale); • Kiraz Şenliği (Çivril / Denizli); • Honaz Kiraz Festivali (Honaz / Denizli); • Bayındır Balcılar Kiraz Festivali (Bayındır / İzmir) • Bornova Kiraz Festivali (Bornova / İzmir); • Kiraz Festivali (Kiraz / İzmir); • Kiraz Festivali (Ödemiş / İzmir); • Beyaz Kiraz Festivali (Ayrancı / Karaman); • Kiraz Festivali (Başyayla / Karaman); • Karahıdır Kiraz Şenlikleri (Merkez / Kırklareli); • Merhaba Yarımca Altın Kiraz Festivali (Körfez / Kocaeli); • Beyaz Kiraz Festivali (Ereğli / Konya); • Uluderbent Kiraz Festivali (Alaşehir / Manisa); • Kiraz Şenliği (Salihli / Manisa); • Pınar Köyü Kiraz Festivali (Selendi / Manisa); • Sancaklı Bozköy Kiraz Şenliği (Şehzadeler / Manisa); • Kiraz Festivali (Çamlıyayla / Mersin); • Fethiye Nif Kiraz Festivali (Fethiye / Muğla); • Kiraz Festivali (Ürgüp / Nevşehir); • Kiraz Festivali (Ulukışla / Niğde); • Hasanbeyli Kiraz Festivali (Bahçe / Osmaniye); • Tekirdağ Kiraz Festivali (Merkez / Tekirdağ); • Kiraz Festivali (Zile / Tokat).

Zeytin: Bu başlık altında yer alan etkinliklerin odağındaki bir diğer meyve “zeytin”dir. Bu ad, kişiadcıl düzenimizde genellikle soyadı olarak kullanılmaktadır. Yeradcıl düzenimizde ise *Zeytinköy* (İzmir’in Selçuk ilçesinde mahalle statüsü

almış bir köy) köyadının, *Zeytinlilarla* (Torbalı / İzmir) bağadının (Kahraman, 2022, s. 24), *Zeytinlidere* (Menteşe / Muğla) dereadının (Yorulmaz Kahve, 2018, s. 94) ve *Zeytinpark* (Gaziemir / İzmir) kentlikadının kuruluşunda görev almıştır. Aynı ad, eseradıl düzenimizde *Zeytin Dalı* (Kehribar/2024) şarkı adının, *Zeytin Ağacı* (2022) dizi adının kuruluşunda da karşımıza çıkar. Bunların yanı sıra “zeytin” hayvanadıl düzenimizde siyah renkli köpek ya da kediler için ad olarak da kullanılmaktadırlar. Yapılan çalışma sırasında, odağında “zeytin” olan 17 etkinlik tespit edilmiştir: • Ceyhan Zeytini ve Zeytinyağı Festivali (Ceyhan / Adana); • Sarımazı Zeytin Festivali (Ceyhan / Adana); Zeytin Festivali (Didim / Aydın); • Zeytin Festivali (Kuşadası / Aydın); • Burhaniye Uluslararası Zeytin ve Zeytinyağı Festivali (Burhaniye / Balıkesir); • Edremit Akçay Zeytin Festivali (Edremit / Balıkesir); • Edremit Olive Fest (Edremit / Balıkesir); • Zeytinli Belediyesi Zeytin Şenlikleri (Edremit / Balıkesir); • Şimdi Mudanya Zamanı (Zeytin Şenliği) (Mudanya / Bursa); • Orhangazi Zeytin Festivali (Orhangazi / Bursa); • Zeytin Festivali (Orhangazi / Bursa); • Ayvacık Ahmetçe Köyü Zeytin Hasat Şenliği (Ayvacık / Çanakkale); • Aliğa Zeytin Hasat Şenliği (Aliğa / İzmir); • Karaburun Furma Zeytini Festivali (Karaburun / İzmir); • Zeytin Hasat Şenlikleri (Akhisar / Manisa); • Rixos Olive Fest (Bodrum / Muğla); • Milas Zeytin Hasat Şenliği (Milas / Muğla).

Kavun: Toyadlarının kuruluşunda sıkça karşımıza çıkan meyvelerden bir diğeri olan “kavun”; yukarıda bahsi geçen *kiraz*, *üzüm* ve *zeytinden* farklı olarak adbilimcil düzenimizde çok tercih edilen bir ad değildir. İnsan ismi olarak tercih edilmeyen bu ad, kişiadıl düzenimizde az örnekte soyadı olarak karşımıza çıkar. Aynı şekilde “kavun” hayvanadılarında da sık rastlanmayan adlardandır. Yeradıl düzenimizde *Kavunlu* (Güroymak / Bitlis) köyadında, *Kavun Sokak* (Urla / İzmir) kentlikadında karşımıza çıksa da bu adın çok tercih edilmediği ortadadır. Tatlı bir meyve olmasına rağmen kişiadıl düzenimizde çok tercih edilmemesi meyvenin yuvarlak, toplu şeklinden dolayı olmalıdır; çünkü kişiyadı verme geleneğinde çocuğa ad olan meyvenin, çocukta bulunması istenen fiziksel özelliği yansıtır nitelikte olması beklenmektedir. Bununla birlikte *Kavun Kokusu* (Esin Fidanoğlu ve Halit Şavlı) adıyla iki ayrı kitabın bulunması, bu meyvenin daha çok kokusuyla ön plana çıktığını gösterir niteliktedir. Yapılan çalışmada tespit edilen etkinliklerin 12’sinin odağında “kavun” yer alır: • Kavun Festivali (Çubuk / Ankara); • Kazan Kavun Festivali (Kazan / Ankara); • Kavun Festivali (Yenikent / Ankara); • Yeşil Çomlu Kavun Festivali (Bandırma / Balıkesir); • Kavun Festivali (Kızılırmak / Çankırı); • Kızılırmak Kavun Festivali (Kızılırmak / Çankırı); • Kırıkhan Belediyesi Kavun Festivali (Kırıkhan / Hatay); • Tarım Ürünleri ve Çeşme Kavunu Yarışması Şenliği (Çeşme / İzmir); • Sucahlı Kavun Festivali (Kınık / İzmir); • Nohutalan Kavun Şenliği (Urla / İzmir); • Kavun Festivali (Malazgirt / Muş); • Akıncılar Kavun Festivali (Akıncılar / Sivas).

Çilek: Yapılan çalışmada derlenen 10 etkinlik adının kuruluşunda görev alan “çilek”, yukarıda bahsi geçen “kavun”un aksine adbilimcil düzenimizde önemli bir yere sahiptir. Narin yapısı, güzel kokusu sebebiyle bir kız ismi olarak karşımıza çıkan “çilek”, kişiadıl düzenimizde soyadı olarak da kullanılır. Bunun yanında yeradıl düzenimizde Çilekli (Sakarya’nın Pamukova ilçesinde mahalle statüsü almış bir köy) köyadının, Çilekli (Karaburun / İzmir) mevkiadının (horoniminin) (Köse, 2014, s. 34), *Çileklidere* (*Çileklidere*) (Menteşe / Muğla) dereadının (Yorulmaz Kahve, 2018, s. 90) kuruluşunda da rastladığımız bu ad, eseradıl düzenimizde Çilek Kokusu (Star TV/2015) dizi adının ve Çilekli (Gülben Ergen/2009) şarkı adının kuruluşunda da görev almıştır. Bu bağlamda diğer adlardan farklı olarak daha romantik bir anlam taşıyan “çilek” adının kaynaklık ettiği şarkılar, filmler ve diziler; genel itibariyle “aşk” konulu olması bakımından dikkat çekicidir. Çalışma sırasında tespit edilen “çilek” odaklı etkinlikler şöyledir: • Çilek Festivali (Menemen / İzmir); • Emiralem Çilek Festivali (Menemen / İzmir); • Çilek Festivali (Demirköy / Kırklareli); • Çakıllar Çilek Festivali (Akşehir / Konya); • Kale Çilek Festivali (Kale / Malatya); • Ören Çilek Festivali (Anamur / Mersin); • Çilek Şenliği (Silifke / Mersin); • Çilek Festivali (Perşembe / Ordu); • Geleneksel Çilek Festivali (Altınova / Yalova); • Çilek Festivali/Karadeniz Ereğli Uluslararası Osmanlı Çileği Kültür Festivali (Karadeniz Ereğli / Zonguldak).

İncir: Toyadlarının kuruluşunda sıkça karşılaştığımız bir diğer meyve de “incir”dir. Toplam dokuz etkinliğin odağında yer alır: • Adıyaman Gölbaşı İncir Festivali (Gölbaşı / Adıyaman); • İncir Festivali (Nazilli / Aydın); • Şimdi Mudanya Zamanı (Kara İncir Şenliği) (Mudanya / Bursa); • Akçalar İncir Festivali (Nilüfer / Bursa); • İncir Festivali (Osmangazi / Bursa); • Belen İncir Şenliği (Belen / Hatay); • Beydağ İncir Festivali (Beydağ / İzmir); • Birgi İrimağzı Mevkii İncir Festivali (Ödemiş / İzmir); • Bardacık İncir Festivali (Torbalı / İzmir). Tatlı bir meyve olmasına rağmen yaygın ve güçlü kök yapısı sebebiyle temele zarar vermesinden çekinilerek binalara yakın alanlarda çok tercih edilmeyen incir, “Ocağına incir ağacı dikmek” deyiminde de bu yapısıyla karşımıza çıkar. Bu sebeple olmalıdır ki eseradıl düzenimizde İncir (İlyas Yalçıntaş/2016) şarkı adında, İncir Ağacı (TRT/2019) dizi adında karşımıza çıkan “incir” hüznün ve acı duygularıyla ilişkilendirilir.

Karpuz: Bu başlık altında ele alabileceğimiz bir diğer meyve de “karpuz”dur. “Kavun” gibi “karpuz” da kişiadıl düzenimizde ad olarak tercih edilmeyen, genellikle soyadı olarak karşımıza çıkan bir addır. Aynı şekilde hayvanadlarında da sıkça rastlanan bir ad değildir. Yine “kavun” adında olduğu gibi yeradıl düzenimizde de daha küçük yerleşim birimleri ve kentlikadlarının kuruluşunda karşımıza çıkan “karpuz”un kişiadıl düzenimizde kendine yer bulamaması, “kavun”da

olduğu gibi, yuvarlak ve toplu şekli sebebiyle olmalıdır. Eseradıl düzenimizde *Bir Dilim Karpuz* (Serap Armutlu Acar) kitap adında, *Mevsimini Arayan Karpuz* (Tiyatrolar, t.y.) tiyatro oyunu adında, *Karpuz Adam Şip Şap Şop* (2021) şarkı adında gördüğümüz “karpuz”un daha çok çocuklara yönelik eserlere ad olması da dikkat çekicidir. Yapılan çalışmada derlenen 7 etkinlik “karpuz” odaklıdır: • Karpuz Festivali (Ceyhan / Adana); • Adana Karpuz Festivali (Merkez / Adana); • Belenobası Karpuz Festivali (Manavgat / Antalya); • Kadıköy Karpuz Festivali (Silivri / İstanbul); • Hasandede Karpuz Festivali (Merkez / Kırıkkale); • Karpuz Festivali (Bafra / Samsun); • Ferhadanlı Karpuz Şenliği (Süleymanpaşa / Tekirdağ).

Domates: Bu başlık altında ele alınan etkinliklerin odağında yer alan bir diğer meyve de “domates”tir. Bu ad, çalışmada derlenen 6 etkinlikte karşımıza çıkar: • Ayaş Domates Festivali (Ayaş / Ankara); • Domates Festivali (Güdül / Ankara); • Domates Festivali (Merkez / Bursa); • Eceabat Domates Festivali (Eceabat / Çanakkale); • Domates Festivali (Fethiye / Muğla); • Kazova Altın Domates Festivali (Emirseyit / Tokat). Diğer meyve-sebze adlarından farklı olarak “domates”, adbilimcil düzenimizde sıkça rastlanmayan bir addır. Kişiadıl olarak karşımıza çıkmayan bu adın, kişiadıl düzenimizde soyadı olarak kullanılıyor olabileceği; bunun da “domat/tomat” biçiminde olma ihtimalinin yüksek olduğu düşünülmektedir. Ayşen Gruda’ya verilen *Domates Güzeli* lakabında dahi *domatesin* olumlu bir adlandırma değeri taşımadığı açıktır. Yine bu ad, yeradıl düzenimizde de çok karşılaştığımız bir ad değildir. Benzer biçimde, *Sebze Olmak İstemeyen Domates* (Esat Zorkirişçi) kitap adı ve *Çekirdeksiz Domates* (2016) şarkı adında örneğine rastladığımız *domatesin* ad olarak kullanıldığı eserlerin daha çok çocuklara yönelik olması da dikkat çekicidir. Adbilimcil düzen dışında bu ad; diğer meyve adlarının aksine edebiyatta, özellikle şiirdeki metaforik kullanımlarda, karşımıza çıkmaz.

Fındık: Toyadlarının kuruluşunda karşımıza çıkan bir diğer meyve de “fındık”tır. Kişiadıl düzenimizde soyadı olarak kullanıldığını gördüğümüz “fındık”, minyon ve hareketli insanlara takılan bir lakap olarak da karşımıza çıkar. Yine “fındık” yeradıl düzenimizde de “*fındığın çok olduğu yer*” anlamında sıkça kullanılır: *Fındıklı* (Rize’nin bir ilçesi), *Fındıklıseki* (Çay / Afyonkarahisar) (Erkol, 2013, s. 131) vb. Bunun dışında bu ad, rengi ve küçük yapısı itibariyle kahverengi tüylü, ufakça köpek ve kedilere ad olarak verilir. Yapılan çalışmada, adında *fındığın* kodlandığı 5 etkinlik derlenmiştir: • Meşe Pınarı Fındık Şenliği (Piraziz / Giresun); • Çömlekçi Deresi Fındık Festivali (Tirebolu / Giresun); • Yaz Fındık Festivali (Akkuş / Ordu); • Fındık Şenliği (Merkez / Ordu); • Fındık Festivali (Karasu / Sakarya).

Mandalina: Yapılan çalışmada derlenen beş etkinliğin odağında yer alan “mandalina”, kişiadıl düzenimizde soyadı olarak tercih edilmektedir. Yine bu ad,

yeradıl düzenimizde mandalananın bolca yetiştiği bölgelerdeki cadde ve sokak adlarında da karşımıza çıkar: *Mandalin Sokak* (Balçova / İzmir), *Mandalin Caddesi* (Bodrum / Muğla) vb. Yine “mandalina” *Mandalina Çekirdeği* (Zekeriya Efiloğlu/Roman), *Mandalina* (Musa Can Demiralay/Şiir kitabı) gibi kitap adlarında, *Mandalinalar* (Işın Karaca/2006) şarkı adında örneklerini gördüğümüz üzere esradıl düzenimizde de sıkça tercih edilen adlardandır. Odağında “mandalina” olan etkinlikler şöyledir: • Geleneksel Gümüldür Özdere Mandalina Festivali (Cumaovası / İzmir); • Gümüldür Mandalina Festivali (Gümüldür / İzmir); • Mandalina Festivali (Seferihisar / İzmir); • Seferihisar Mandalina Şenliği (Seferihisar / İzmir); • Bodrum Mandalina Festivali (Bodrum / Muğla).

Nar: Bu başlık altında ele alınan etkinliklerin odağında yer alan bir diğer meyve de “nar”dır. Yapısal özellikleri ve Türk kültüründeki sembolik değeri bakımından dikkat çeken nar, taneli yapısıyla bolluk-bereket, verimlilik, doğurganlık (Şenocak, 2015, s. 247) gibi pek çok kavramın sembolü olan mitolojik bir meyvedir. Bu nedenle edebî metinlerde, özellikle şiirde, metaforik kullanımları dikkat çeker. Kişiadıl düzenimizde kişiadı olmaktan ziyade soyadı olarak tercih edilen “nar”, yeradıl düzenimizde de *Narlı* (Balıkesir’in Edremit ilçesinde mahalle statüsü almış bir köy) köyadı, *Narlılarla* (Torbalı / İzmir) (Kahraman, 2022, s. 25) bağadı örneklerinde karşımıza çıkar. Taşdığı sembolik değer açısından esradıl düzenimizde de kendine yer bulan “nar”ın bu kullanımına Nazan Bekiroğlu’nun *Nar Ağacı* adlı kitabı örnek verilebilir. Çalışmamızda yer alan, adında *narın* kodlandığı toyardları şu şekildedir: • Sarıçam Nar Festivali (Sarıçam / Adana); • Çığlık Nar Festivali (Çığlık / Antalya); • Geleneksel Döşemealtı Nar Festivali (Döşemealtı / Antalya); • Nar Şenliği (Buldan / Denizli); • Oğuzeli Nar Festivali (Oğuzeli / Gaziantep).

Vişne: Ekşi tadı ile kirazdan ayrılan “vişne” bu özelliği sebebiyle kişiadıl düzenimizde “kiraz” kadar yer almaz. *Kavun, karpuz, domates* gibi meyvelerde de karşılaştığımız bu durum, *vişne* adı verilen çocuğun aksi bir yapıya sahip olmasından korkulması sebebiyle olmalıdır. Coğrafi olarak geniş bir yetiştirme alanına sahip olduğundan “vişne”, *Vişneli* (İzmir’in Kemalpaşa ilçesinde mahalle statüsü almış bir köy) köyadı, *Vişnelik Mahallesi* (Odunpazarı / Eskişehir) kentlikadı örneklerinde gördüğümüz üzere yeradıl düzenimizde de kendine yer bulmuştur. Yapılan çalışmada derlenen etkinliklerin 5’inin “vişne” odaklı olduğu görülür: • Çay Vişne Festivali (Çay / Afyonkarahisar); • Vişne Festivali (Çubuk / Ankara); • Geleneksel Vişne Şenliği (Kepez / Antalya); • Almus Vişne Festivali (Almus / Tokat); • Vişne Bayramı (Almus / Tokat).

Toyardlarımızda daha sık gördüğümüz ve yukarıda farklı başlıklar altında detaylı bir şekilde ele alınan meyve-sebze adlarının yanı sıra gerek toyardlarında ge-

rekse diğer adbilimcil unsurlarda daha az karşılaştığımız başka meyve-sebze adları da vardır. Bu adlar arasında yer alan *ceviz*: • Geleneksel Ağaçoören Ceviz Festivali (Ağaçoören / Aksaray); • Ceviz Festivali (Adilcevaz / Bitlis); • Ceviz Badem Festivali (Biga / Çanakkale); • Ceviz Festivali (Ermenek / Karaman); *erik*: • Erik Festivali (Umurlu / Aydın); • Çıldır Cancur Festivali (Çıldır / Ardahan); • Demirdere Köyü Erik Şenliği (Ödemiş / İzmir); • Gezende Erik Festivali (Gülнар / Mersin) ve *kestane*: • Kestane Festivali (Köşk / Aydın); • Beydağ Kestane Festivali (Beydağ / İzmir); • Hamamköy Köyü Kestane Festivali (Ödemiş / İzmir); • Erfelek Kestane Festivali (Erfelek / Sinop) olmak üzere *dörder* toynadının kuruluşunda görev almıştır. Bunlar arasındaki *Çıldır Cancur Festivali* toynadının kuruluşunda yer alan “cancur” (*Prunus domestica* L.), Ardahan’da yetişen bir erik türüdür (Ekinci vd., 2016, s. 13).

Yukarıda sıralanan etkinliklere benzer şekilde *balkabağı*: • Geleneksel Kestane Kabağı Festivali (Merkez / Bilecik); • Kızılınler Balkabağı Panayırı (Tepebaşı / Eskişehir); • Kabak Festivali (Merkez / Kırıkkale); *biber*: • Nilüfer Belediyesi Ürünli Biber Festivali (Nilüfer / Bursa); • Yenişehir Biber Şenliği (Yenişehir / Bursa); • Kaledavaz Biber Festivali (Kale / Denizli); *elma*: • Seben Elma Festivali (Seben / Bilecik); • Yeşilköy Geleneksel Altın Elma Festivali (Tefenni / Burdur); • Akçaşehir Elma Festivali (Ayrancı / Karaman); *kivi*: • Kivi Şenliği (Toroslar / Mersin); • Kivi Hasat Şenliği (Perşembe / Ordu); • Subaşı Kivi Festivali (Altınova / Yalova) ve *şeftali*: • İmamoglu Şeftali Festivali (İmamoglu / Adana); • Umurbey Şeftali Şenliği (Umurbey /Lapseki / Çanakkale); • Manisa Adala Şeftali Festivali (Salihli / Manisa) olmak üzere *üçer* etkinlikte karşımıza çıkarken *Antepfıstığı*: • Antepfıstığı Festivali (Yenipazar / Aydın); • Nizip Antep Fıstığı Festivali (Nizip / Gaziantep); *armut*: • Armut Festivali (Gürsu / Bursa); • Armut Festivali (Maşukiye / Kocaeli); *ayva*: • Eşme Ayva Festivali (Kartepe / Kocaeli); • Geyve Ayva Festivali (Geyve / Sakarya); *badem* • Akşahap Badem Festivali (Akseki / Antalya); Badem Festivali (Datça / Muğla); *bamya*: • Bamya Festivali (Taşova / Amasya); • Taşova Çiçek Bamyası Festivali (Taşova / Amasya); *enginar*: • Hasanağa Enginar Festivali (Nilüfer / Bursa); • Uluslararası Urla Enginar Festivali (Urla / İzmir) ve *maviyemiş/likapa*: • İznik Maviyemiş Festivali (İznik / Bursa); • Tozköy Likapa Şenlikleri (Merkez / Rize) olmak üzere *ikişer* toynadının kuruluşunda görev almıştır. *İznik Maviyemiş Festivali*’nin odağındaki “maviyemiş” (*Vaccinium corymbosum* L.), yaban mersini (*Vaccinium myrtillus* L.) ile aynı cinsten bir bitkiyken *Tozköy Likapa Şenlikleri*’nin odağında yer alan “likapa”, Rize’de *Vaccinium* cinsine ait türler için kullanılan bir diğer addır (Çelik, 2019). *Taşova Çiçek Bamyası Festivali* toynadının kuruluşunda karşımıza çıkan “çiçek bamyası” ise bamyanın bir iki günlükken toplanan taze, küçük hali için kullanılan bir ifadedir (Karaot Organik Ürünler, 2020).

Bunlar dışında toyardlarının kuruluşunda görev alan meyve-sebze adlarından *ahududu*, *başak*, *bezelye*, *çamfıstığı*, *dut*, *fıstık*, *havuç*, *kayısı*, *kuşburnu*, *lahana*, *mahlep*, *pamuk*, *pancar*, *portakal*, *sarımsak* ve *soğan* birer etkinlikte karşımıza çıkar: • Cumalıkızık Ahududu Festivali (Yıldırım / Bursa); • Başak Festivali (Akseki / Antalya); • Bezelye Festivali (Sinanpaşa / Afyonkarahisar); • Koçarlı Çam Fıstığı Festivali (Koçarlı / Aydın); • Dut Şenlikleri (Gürün / Sivas); • Fıstık Festivali (Merkez / Osmaniye); • Havuç Festivali (Göhlhisar / Burdur); • Kayısı Festivali (Kepez / Çanakkale); • Kuşburnu Şenlikleri (Merkez / Gümüşhane); • Lahana Festivali (Sungurlu / Çorum); • Akarçay Mahlep Festivali (Almus / Tokat); • Pamuk Festivali (Söke / Aydın); • Şavşat Sahara Pancarı Festivali (Şavşat / Artvin); • Uluslararası Finike Portakal Festivali (Finike / Antalya); • Uluslararası Taşköprü Kültür ve Sarımsak Festivali (Taşköprü / Kastamonu); • Soğan Festivali (Göhlhisar / Burdur). Bu toyardlarının kuruluşunda görev alan meyve ve sebzelerin pek çoğu; soyadı olarak kişiadıl düzenimizde, “+II”, “+IIk” yapım ekleriyle “... çok olan yer” anlamında yeradıl düzenimizde ve meyve adları ağırlıklı olarak eseradıl düzenimizde karşımıza çıksa da özellikle sebze adlarının çocuklara ad verme geleneğinde tercih edilmediği görülür. Buna sebep olarak sebzelerin şekilsel özellikleri ve tatları gösterilebilir. Bunlar arasında “başak”, toyardlarında tek örnekte karşımıza çıkmasına rağmen kişiadıl düzenimizde kız çocuklarına verilen yaygın bir ad olması bakımından dikkat çekicidir. Buna sebep olarak Ana tanrıça kültüyle ilişkilendirilen (Altier, 2022, s. 45) *başagın* bereket sembolü olarak tanımlanması gösterilebilir. Bunun yanı sıra “badem” ve “pamuk” hayvanadıl düzenimizde köpek ve kediler için yaygın bir ad olarak kullanılırken “pamuk” ayrıca “kır saçlı, ton ton ihtiyarlar” için bir lakap olarak da karşımıza çıkar. Yine lakap olarak gördüğümüz bir diğer ad ise “canlı, dolgun, gösterişli” gibi anlamlarda argo bir tabir şeklinde kullanılan “fıstık”tır.

Bu başlık altında, yukarıda bahsedilen teközlü etkinliklerin yanı sıra köpözlü etkinlikler de yer alır. Ancak bu etkinlikler, kavram alanları (meyve-sebze) aynı olduğu için aynı grupta yer almaktadır: • Gazipaşa Çekirdeksiz Nar ve Tropikal Meyve Festivali (Gazipaşa / Antalya); • Nar ve İncir Festivali (İnhisar / Bilecik); • Çilek ve Kiraz Şenliği (Orhaneli / Bursa); • Selimpaşa Topatan Kavunu ve Bamyâ Festivali (Silivri / İstanbul); • Kaymakçı Beldesi Erik ve Bamyâ Festivali (Ödemiş / İzmir); • Tire İncir ve Ceviz Festivali (Tire / İzmir); • Altın Kiraz ve Vişne Festivali (Pazarlar / Kütahya); • Kavun-Karpuz Festivali (Gölmarmara / Manisa); • Fındık ve Karayemiş Festivali (Arsin / Trabzon); • Kavun ve Karpuz Şenliği (Yerköy / Yozgat). Bunların dışında yapısal olarak olmasa da adındaki “tropikal meyve” ifadesiyle çoklu bir anlam taşıyan *Alanya Tropikal Meyve Festivali* (Alanya / Antalya) bu başlık altında değerlendirilmelidir. Festivalde Alanya’nın simgesi haline gelen

avokado, muz, papaya, mango, keçiyoynuzu gibi birçok tropikal meyve tanıtılmaktadır (Alanya Belediyesi, 2025).

Adında Çiçek Adları Kodlanan Toyadları

Bu başlık altında, çiçek adlarının yanı sıra bazı ağaç ve meyve adlarına da rastlanmaktadır. Bunun sebebi bazı ağaçların meyve vermeden önceki çiçekli dönemlerine özel kutlamaların yapılmasıdır. Örneğin Datça'da badem dışında badem ağacının çiçeği için de kutlama düzenlediği görülür. Bunun yanında bazı adlar, ağaç adı gibi görünse de kutlamalar, ağaçların çiçek kısımlarına odaklı yapıldıklarından bu başlık altında değerlendirilmişlerdir. Örneğin "ıhlamur" bir ağaç adı olmasına karşın etkinlikler "ıhlamur çiçeği" odaklı olduğu için bu başlık altında değerlendirilmiştir. Bu başlık altında bulunan 33 etkinlikten 20'si "festival", 9'u "şenlik", 3'ü "gün" ve biri de "karnaval" belirteciyle kurulmuştur. Bahsi geçen etkinlikler arasından ayrı bir başlık altında ele alınmak amacıyla *İstanbul Lâle Festivali* seçilmiştir. Odağında "lâle" olan bir etkinliğin seçilme sebebi, sayıca fazla olmasının yanında bu çiçeğin Türk kültürü ve tarihinde sahip olduğu önemli yerdir. "Lâle" odaklı diğer festivaller arasından *İstanbul Lâle Festivali*'nin seçilme sebebi ise bu çiçeğin kültürümüzdeki gelişiminde İstanbul'un sahip olduğu önem ve bu festivalin Türkiye'nin en büyük lâle festivali olmasıdır.

İstanbul Lâle Festivali:

Festivalle ilgili bilgi vermeden önce festivalin odağında yer alan "lâle"den bahsetmek gerekir. Zambakgiller (*Liliaceae*) ailesine ait olan lâle; çok yıllık, soğanlı ve otsu bir bitkidir (Büyükkaya & Mirzaoğlu, 2024, s. 516-517). Farsça kökenli bir sözcük olan *lâle* (لاله), Batı dillerinde *tulip* sözcüğüyle karşılanır. Farsçada 'sarık' anlamına gelen *tûlbend* sözcüğünden türetilen *tulip*, Latince *tulipa*, Almancada *tulpe*, Fransızcada *tulipe*, İngilizcede *tulip* ve İtalyancada *tulipano* biçiminde kullanılır (Kartal, 1997, s. 108). Anavatanının Orta Asya olduğu, ilk olarak Tien-Şan ve Pamir Dağları'nda yetiştiği düşünülen lâlenin (Büyükkaya & Mirzaoğlu, 2024, s. 522) bir motif olarak Kazakistan'da yapılan arkeolojik çalışmalarda, MÖ 3-2. yüzyıllara ait mezarlardan çıkarılan süs eşyalarında bulunması (Ayvazoglu, 2003, s. 2, aktaran Eryılmaz, 2022, s. 60), bu çiçeğin çok erken dönemlerde dahi Türklerin hayatında önemli bir yere sahip olduğunu gösterir.

Roma ve Bizans dönemlerinde pek tanınmayan lâle, XII. yüzyılda Türklerin gelişiyle Anadolu sahasında görülmeye başlanmış (Kartal, 1997, s. 109), Selçuklu abidelerinde, yazma kitap ve kaplarında bir motif olarak kullanılmıştır. XVI. yüzyılda Avusturya'nın Osmanlı büyükelçisi tarafından Avrupa'ya tanıtıldığı kabul edilen lâle (Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, VI/63, aktaran Güven, 2017, s. 128), Viyana'dan Hollanda'ya ve ardından Kanada'nın başkenti Ottawa'ya geçme-

siyle (İlgaroğlu, 2021, s. 93) tüm dünyada tanınan bir çiçek olmuş; Kanada ve özellikle de Hollanda lâleyle özdeşleştirilmiş ülkeler haline gelmiştir.

Osmanlı Dönemi'nde, özellikle XVI. yüzyılda, bir süs bitkisi olarak yetiştirilmeye başlanan lâlenin pek çok yeni tür ortaya çıkmıştır. Bazı eserlerdeki kayıtlara göre İstanbul'da ıslah edilmiş ilk lâle çeşidini elde eden kişi Kanuni devrinin ünlü şeyhülislamı Ebu Suud Efendi'dir. Özellikle XVI-XVII. yüzyıllar arasında 2000 farklı lâle çeşidi elde edilmiş, adlandırılmış ve kayıt altına alınmıştır (Baytop & Kurnaz, 2003, s. 79-80). Bu gelişmeler, Osmanlı toplumunda lâleyle duyulan ilginin boyutunu gösterdiği gibi Osmanlı'nın lâle kültürünün oluşumu ve biyolojik gelişimine sağladığı katkıyı da ortaya koymaktadır.

Sultan III. Ahmed devrinde altın çağını yaşayan lâle, tabiata ve sanata düşkün olan dönemin sadrazamı İbrahim Paşa'nın çabalarıyla daha da yayılmıştır. Bu dönemde İstanbul'un pek çok yerinde lâlezarlar yapılmış, lâleyle ilgili risaleler yazılmış, "Meclis-i Şükûfe" adında bir çiçek enstitüsü kurulmuştur (Güven, 2017, s. 129-130). Sultan III. Ahmed'in hükümdarlığındaki 1718-1730 yılları arası dönemde *Lâle Devri* adı verilmiştir. Söz konusu dönemde Sadrazam İbrahim Paşa'nın gayretiyle çeşitli imar ve ıslahat faaliyetleri başlatılmış, hatta ilk matbaa kurulmuştur. Yine aynı dönemde İstanbul'a köşkler, kasırlar ve süs bahçeleri inşa edilmiştir. Bu bağlamda Kâğıthane, doğal güzellikleri ve Haliç kıyısındaki konumuyla, saray halkının ve seçkin zümrenin en gözde mesire alanlarından biri olmuştur (Aktepe, 1993, s. 442). Evliyâ Çelebi *Seyahatnâmesi*'nde Kâğıthane'nin mesire kültürü içindeki özel yerine dikkat çeker. Anlatılarına göre burada büyük bir lâlezar bulunmaktadır. Bu bahçede; "Kâğıthane Lâlesi" adı verilen, renk bakımından oldukça zengin ve zarif bir lâle türü yetiştirilmektedir. Evliya Çelebi, bu lâlenin sadece güzelliğiyle değil; dönemin sanat anlayışı ve estetik zevkini yansıtmasıyla da önemli olduğunu belirtir (Dağlı vd., Evliyâ Çelebi *Seyahatnâmesi*, 2005, s. 234). Bu dönemde lâle doğal bir güzellik olmanın ötesinde refahın, yeni toplumsal elitlerin keyif ve tercihlerinin ve meşruiyet arayışlarının bir göstergesi olmuştur. Özel olarak yetiştirilen lâleler, yeni toplumsal mekanlarda düzenlenen eğlenceler elit sınıfın zarafet ve medeniyet arayışı olarak görülür. Osmanlı tarihinde çok renkli bir yere sahip olan Lâle Devri, Sultan III. Ahmet'in tahttan indirilmesiyle sona ermiştir (Artan, 1999/2000, s. 292-322; Salzman, 2000, s. 83-106).

Pers mitolojisinin göre yaprak üzerinde biriken bir çiğ tanesine isabet eden yıldırım yaprağın alev almasına sebep olmuş ve bu alev aniden donarak lâleyle dönüşmüştür. Lâlenin merkezindeki koyu renkli bölüm bu olaydan geriye kalan yanık izinin sembolik bir yansıması olarak yorumlanmaktadır (Ayvazoğlu, 2003, s. 107; akt. Öner, 2004, s. 78). Buna benzer bir şekilde, Hz. Âdem'in Cennet'ten kovulması sırasında gözlerinden dökülen her bir kan damlasının lâleyle dönüştüğü,

Hız. İsa'nın çarmıha gerilmesi sırasında Meryem Ana'nın döktüğü her bir gözyaşı damlasının yerinde bir ters lâlenin bittiği rivayet edilir (Gemminger, 1894, s. 197, aktaran Günaltay Başak & Koçak, 2023, s. 747). Bu mitolojik anlatı ve rivayetler; farklı coğrafyalardaki farklı türleriyle lâlenin çok eski dönemlerden itibaren çeşitli kültürlerin hayal dünyasında ve estetik anlayışında önemli bir yer edindiğini, pek çok medeniyet ve dinde zengin sembolik değerlere sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Arap harfleri ile yazıldığında lâle (لآل) sözcüğü, İslam'ın temel inanç ifadesi olan “kelime-i tevhid”e (لا إله إلا الله) benzer harflerle başlar. Ayrıca, Arapçada “Allah” (الله) lafzının başında yer alan elif harfi ile lâle arasında biçimsel bir benzerlik bulunduğu gibi, lâle sözcüğünde yer alan lâm, elif ve hâ' harfleriyle İslamiyet'in sembollerinden biri olan “hilâl” (هلال) sözcüğü de yazılabilir. Ebced hesabına göre “Allah” ve “lâle” sözcüklerinin her ikisi de 66 sayısal değerine tekabül eder (Kartal, 1997, s. 110). Bu sembolik ve biçimsel benzerlikler çerçevesinde lâle, yalnızca doğal ve estetik yönleriyle değil; aynı zamanda bu benzetmeler ve yorumlardan dolayı Türk-İslâm dünyası içerisinde kutsal bir anlam kazanmış; Allah'ın yaratıcı kudretini ve estetik yansımaları en mükemmel şekilde temsil eden bir varlık olarak kabul edilmiştir. Zamanla kazandığı dini anlam nedeniyle yalnızca sanat eserlerinde değil; cami, çeşme ve mezar gibi mimari unsurlarda da motif olarak karşımıza çıkar. Taç yapraklarının yukarı doğru duruşuyla ellerini göğe açıp dua eden bir dervişe benzetilen lâle, bu sembolik değeriyle bazı tasavvuf ehlinin mezar taşlarına da motif olmuştur (Eryılmaz, 2022, s. 62). Bu görüntüsüyle “kemâle erme” sürecindeki zorluklara sabreden gerçek müminin simgesi olurken tek bir soğandan tek bir dal üzerinde tek bir çiçek vermesi sebebiyle lâle “Allah'ın birliği”nin simgesi olarak da görülmüştür. Yine tasavvuf kültüründe aşığını arayan sevgilinin renkli çehresini de ifade etmektedir (Erol, 2021, s. 624, aktaran Aydın, 2025, s. 38).

Divan şiirinde sıkça karşımıza çıkan çiçeklerin başında gelen lâle, kırmızı renginden ötürü sevgilinin *yanağına*, *dudağına* bazen de *yüzüne*; âşığın *gözyaşlarına*, kadehteki *şaraba*; ortasındaki siyahlık ile âşığın bağrındaki *yaraya* benzetilmiştir (Büyükkaya & Mirzaoglu, 2024, s. 516). Bunun yanı sıra şekli, rengi, kokusu ve duruşuyla *amber*, *asker*, *âşık*, *ateş*, *damga*, *değerli taşlar*, *derviş*, *gerdanlık*, *güneş*, *hançer*, *hizmetçi*, *hokka*, *insan*, *kadeh*, *kalender*, *kandil*, *kumaş*, *maşrapa*, *Mevlevi*, *mızrak*, *molla*, *münşi*, *parmak*, *sürahi*, *süs*, *taç*, *topuz*, *tuğra*, *yıldız*, *zurna* (Önal, 2009, s. 918) gibi sözcük ve kavramlarla çeşitli anlam ilişkileri içinde de düşünülmüştür.

Bu etkinlik adlarının odağında olan “lâle”; toyadları dışında kişiadları, yeradları ve eseradlarında da sıkça karşımıza çıkar. Kişiadcıl düzenimizde genellikle kız ismi (Akin, 2020, s. 28; Kızıloğlu, 2021, s. 102) ve soyadı olarak kullanılmaktadır

(İpeksoy, 2023, s. 56). Bu ad kimi zaman tek başına, kimi zaman ise kurucu öge olarak birleşik adlarla kullanılmıştır: Lâlehan, Lâlegül, Lâlesu, Lâlenaz vb. (Nişanyan Adlar, t.y.). Yine “lâle” yeradıl düzenimizde *Lâle Adası* (Ayvalık / Balıkesir) (Ege Denizi’nde “Dolap Adası” adıyla da bilinen bir ada) denizadının ve *Lâle Sokak* (Merkez / Kastamonu) (Bulut, 2013, s. 26), *Lâle Apartmanı* (Buca / İzmir) kentlikadlarının kuruluşunda da görev almıştır. Aynı ad, eseradıl düzenimizde *Beyaz Lâle* (Ömer Seyfettin) kitap adının, *Lâle* (Leman Sam/1992) şarkı adının kuruluşunda da karşımıza çıkar.

Türkiye’nin en büyüğü olan ve dünyadaki en büyük lâle festivallerinin arasında yer alan İstanbul Lâle Festivali, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından her yıl 1-30 Nisan tarihleri arasında yapılır. Festivalde 158 türden 4.670.201 adet lâle soğanı, 7 türden 72.500 adet sümbül soğanı, 8 türden 200.000 adet nergis soğanı, 2.770.000 adet muscari soğanı olmak üzere toplamda 7.962.701 adet soğanlı bitki dikimi gerçekleştirilir. Ziyaretçiler lâle bahçelerini görebilmek için Emirgan Korusu, Gülhane Korusu, Sultanahmet Meydanı, Göztepe 60. Yıl Parkı ve Hıdiv Korusu’nu ziyaret ederler. Ayrıca festivalde klasik Türk müziği, caz ve halk müziği konserleri; yöresel halk oyunları, kukla ve palyaço gösterileri; sergiler ve el sanatları atölyeleri gibi pek çok kültürel etkinlik ve eğlence de yer alır. 1960’lı yıllara dayanan bu festival, 2006 yılından beri İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından her yıl düzenlenir (Yeşil İstanbul, 2024).

İstanbul Lâle Festivali dışında “lâle”, dört etkinlik adında daha görülür: • Uluslararası Lâle Günleri (Sincan / Ankara); • Lâle Festivali (Emirgan / İstanbul); • Muş Lâle Festivali (Merkez / Muş); • Beytüşşebap Ters Lâle Festivali (Kato Dağı / Şırnak).

Lâle Festivali, Özbekistan’da da “*Lola sayili* (Lâle Şenliği)” adıyla yer alan bir etkinliktir. Bunun yanı sıra Özbekistan’da, odağında çiçeklerin yer aldığı *Atirgul sayili* (Gül Şenliği), *Behi guli sayili* (Ayva Çiçeği Şenliği), *Boychechak sayili* (Çiğdem Şenliği), *Lolaqizg’aldoq sayili* (Gelincik Şenliği), *Sunbula sayili* (Sümbüle Şenliği), *O’rik guli sayili* (Kayısı Çiçeği Şenliği) gibi (Uluqov vd., 2025, s. 64) pek çok farklı etkinlik de bulunur. Özellikle, çiçekler şehri olarak tabir edilen Naman-gan, düzenli olarak yapılan “Çiçek Festivali” ile dikkati çeker.

Lavanta: Bu başlık altında ele alınabilecek bir diğer çiçek de “lavanta”dır. To-yadları dışında kişiadları, yeradları ve eseradlarında karşımıza çıkan bu ad; yapı-lan çalışmadaki derlemede 6 toynadının kuruluşunda görev almıştır: • Didim La-vanta Festivali (Didim / Aydın); • Altiyölül Lavanta Günleri (Altiyölül / Balıkesir); • Lavanta Hasat Şenliği (Bergama / İzmir); • Lavanta Hasat Şenliği (Seferihisar / İzmir); • Lavanta Festivali (Merkez / Kırşehir); • Lavanta Hasat Şenliği (Silifke / Mersin). “Lavanta” kişiadıl düzenimizde kişi adı olmaktan öte az örnekte soyadı

olarak karşımıza çıkarken yeradıl düzenimizde pek çok adın kuruluşunda görev alır. Her ne kadar il, ilçe, köy ve mahalle adlarının kuruluşunda örneğine rastlamak da *Lavanta Sokak* (İstanbul, İzmir, Ankara, İzmit ve Konya), *Lavanta Caddesi* (Edremit / Balıkesir), *Lavanta Parkı* (Çankaya / Ankara) ve *Lavanta Villaları* (Kaş / Antalya) kentlikad örneklerinde sıkça görülür. Yine bu ad, eseradıl düzenimizde *Lavanta Kokusu* (Sara Gürbüz Özeren), *Lavanta Dönemi* (Elif Kocameşe), *Yasemin ve Lavanta* (Sevgi Saygı/Çocuk kitabı) kitap adlarının ve *Lavanta* (Ayla Çelik/2010) şarkı adının kuruluşunda görev almıştır.

Badem Çiçeği: Bu başlık altında yer alan etkinliklerin odağında bir meyve olan *badem* değil, ağacın meyve vermeden önceki çiçekli dönemine yönelik olarak “badem çiçeği” yer alır: • Nemrut Badem Çiçeği Festivali (Kahta / Adıyaman); • Alanya Badem Çiçeği Festivali (Alanya / Antalya); • Datça Badem Çiçeği Festivali (Datça / Muğla).

Erguvan: Bu başlık altında değerlendirilebilecek bir başka çiçek olan “erguvan”, toyardlarının yanı sıra kişiadları, yeradları ve eseradlarında da sıkça karşımıza çıkar. Kişiadıl düzenimizde soyadı olarak gördüğümüz bu ad, “lavanta” örneğinde olduğu gibi, kentlikadlarının kuruluşunda yoğun bir şekilde görev alır: *Erguvan Sokak* (İstanbul, Bursa, Yalova, Edirne), *Erguvan Caddesi* (Bursa, İstanbul, Tekirdağ), *Erguvan Park* (Altınordu / Ordu), *Erguvan Parkı* (Üsküdar/İstanbul) vb. Yine bu ad, eseradıl düzenimizde de sıkça karşılaştığımız bir ad olup *Hayal Ağacım Erguvan* (Bige Güven Kızılay) ve *Erguvan Mevsimi* (Fikret Eroğlu) kitap adlarıyla *Erguvan Yılları* (TGRT/1998) dizi adının kuruluşunda görev almıştır. Bu başlık altında sınıflandırılabilir toyardları şöyledir: *Erguvan Şenliği* (Yıldırım / Bursa); • *Erguvan Festivali* (Çatalca / İstanbul); • *Erguvan Şenliği* (Üsküdar / İstanbul).

Ihlamur: Bu başlık altında kendine yer bulan “ıhlamur”, diğer çiçek adlarında olduğu gibi toyardlarının yanı sıra kişiadları, yeradları ve eseradlarında da karşımıza çıkar. Diğer adların pek çoğunda gördüğümüz üzere kişiadıl düzenimizde kişiadı olmanın ötesinde soyadı olarak kullanılan bu ad, yeradıl düzenimizde *Ihlamur* (İkizdere / Rize ve Simav / Kütahya) köyadlarının; *Ihlamur Caddesi* (Bursa, İstanbul, Kayseri ve Samsun), *Ihlamur Sokak* (Ankara, İstanbul ve İzmir) ve *Ihlamur Bulvarı* (Ataşehir / İstanbul) kentlikadlarının kuruluşunda karşımıza çıkar. Yine “ıhlamur”, eseradıl düzenimizde *Ihlamur Ağacı* (Vüsat Orhan Bener) ve *Ihlamur Günlükleri* (Başak Buğday) kitap adlarının, *Ihlamurlar Altında* (Kanal D/2005) dizi adının ve *Ihlamur Çiçeği* (Serkan Yıldız/2014) şarkı adının kuruluşunda da görev almıştır. Bu başlık altında: • *Geleneksel Karacabey Ihlamur Festivali* (Karacabey / Bursa); • *Ihlamur Kokulu Günler* (Karacabey / Bursa) yer almaktadır.

Kardelen: Karların altından çıkmasıyla umudu, soğuğa rağmen açmasıyla güç ve direnci, çiçeklerinin beyaz rengiyle de saflığı simgeleyen “kardelen”; kişiadıl düzenimizde kız adı (Akin, 2020, s. 26) ve soyadı olarak kullanılır. Yeradıl düzenimizde *Kardelen* (Hozat / Tunceli) köyadının, *Kardelen Caddesi* (Bingöl, Sam-sun) kentlikadının kullanımında karşımıza çıkan bu ad; eseradıl düzenimizde de *Kardelen* (Muzaffer İzgü, İbrahim Yılmaz, Hamdullah Köseoğlu ve Filiz Konuşkan Akçay) adıyla yazılmış dört ayrı kitabın adının ve yine *Kardelen* (Sezen Aksu/2005 ve Yıldız Tilbe/2014) adlı iki ayrı şarkı adının kuruluşunda görev almıştır. “Kardelen”, çeşitli sebeplerle eğitim göremeyen kız çocuklarının okutulmasına yönelik bir proje olan “Kardelenler Projesi” adında, çetin şartları delerek eğitim görüp iyi yerlere gelen kız çocukları için kullanılmış bir lakap olarak da karşımıza çıkar. Sezen Aksu’nun *Kardelen* şarkısı, bu proje kapsamında kullanılmış bir şarkıdır. Çalışmada bu adı odağına alan 2 etkinlik bulunmaktadır: • Kardelen Şenliği (Ak-seki / Antalya); • Kardelen Festivali (İbradı / Antalya).

Nergis: Mitolojik bir çiçek olarak karşımıza çıkan “nergis” toyardlarının yanı sıra kişiadıları, yeradıları ve eseradılarında da karşımıza çıkar. Çiçek adlarının genelinde olduğu gibi kişiadıl düzenimizde çoğunlukla kız adı (Kızıloğlu, 2021, s. 102) ve soyadı olarak kullanılan bu ad, yeradıl düzenimizde de *Nergis Sokak* (İzmir, İstanbul, Yalova ve Kırklareli); *Nergiz Mahallesi* (Karşıyaka / İzmir), *Nergis Caddesi* (Beykoz / İstanbul) kentlikadılarının ve *Nergis Koyu* (Karaburun / İzmir) denizadının kuruluşunda görev almıştır. Yine “nergis” eseradıl düzenimizde de *Nergis* (Hasan Hüseyin Sarıbacak, Turgut Ulucan ve İsmail Emre Özer) adıyla yazılmış dört ayrı kitabın adı ile *Nergis Zamanı* (Zeynep Paftalı) kitap adının kuruluşunda yer alır. Çalışmada, bu adı odağına alan 2 etkinlik bulunmaktadır: Karaburun Nergis Festivali (Karaburun / İzmir); Nergis Şenliği (Tarsus / Mersin).

Gül: Çiçeklerin genel itibarıyla sahip olduğu duygusal ifadeleri en yoğun şekilde yansıtan “gül”, aşkın en önemli simgelerindendir. Taşıdığı sembolik değer, güzel kokusu ve görüntüsü sebebiyle ad verme geleneğinde önemli bir yere sahip olan bu ad; kişiadıl düzenimizde kız adı (Akin, 2020, s. 56), soyadı ve kısmen lakap olarak kullanılmaktadır. Adların önüne ve sonuna gelerek oluşturduğu *Songül* (Kalem, 2022, s.31), *Gülderen* (Akin, 2020, s. 25) gibi adlar ve *Akgül*, *Karagül* (Calp, 2017, s. 63) gibi soyadları da dahil edildiğinde bu adın kişiadıl düzenimizdeki kullanım sayısı epey artacaktır. Bunun yanı sıra *Gül Sokak* (İzmir, Ankara, İstanbul), *Gül Caddesi* (İstanbul, Bursa), *Gül Parkı* (İzmir, Kayseri) kentlikadı örneklerinde görüleceği gibi yeradıl düzenimizde de sıkça karşılaşılan bir ad olan “gül”, aynı sebeplerden ötürü eseradıl düzenimizde de çokça yer alır. Bu ad; *Fikrimin İnce Güllü* (Adalet Ağaoğlu), *Gül Yetiştiren Adam* (Rasim Özdenören) kitap adlarının; *Gül Beyaz Gül* (Ümit Sayın/1996), *Güllerin İçinden* (MFÖ/1984), *Gül*

Güzeli (Leman Sam/1998) şarkı adlarının; *Gül ve Diken* (Star TV/1994), *Yaban Gülü* (ATV/2008) ve *Gül Masalı* (ATV/2024) dizi adlarının kuruluşunda görev almıştır. “Gül” çalışmada derlenen etkinlik adlarının 2’sinin odağında yer alır: Isparta Uluslararası Gül Festivali (Merkez / Isparta), Gül Şenlikleri (Tuzla / İstanbul).

Bunlar dışında toyardlarının kuruluşunda görev alan çiçeklerden *ayçiçeği*, *portakal çiçeği*, *mandalina çiçeği*, *safran* ve *zambak* birer etkinlikte karşımıza çıkar: • Ayçiçek Festivali (Mecitözü / Çorum); • Uluslararası Portakal Çiçeği Karnavalı (Merkez / Adana); • Uluslararası Mandalina Çiçeği Festivali (Cumaovası / İzmir); • Safran Hasat Şenliği (Safranbolu / Karabük); • Kum Zambakları Festivali (Sarıyer / İstanbul).

Bu başlık altında, yukarıda sıralanan teközlü etkinliklerin yanında köpözlü etkinlikler de yer alır. Ancak bu etkinlikler, kavram alanları (çiçek) aynı olduğu için aynı grupta yer almaktadır: • Ters Lâle ve Üçkun Festivali (Merkez / Hakkâri); • Bayındır Turan Mahallesi Nergis ve Kuru Çiçek Festivali (Bayındır / İzmir); • Geleneksel Lavanta ve Zeytin Çiçeği Festivali (Kadirli / Osmaniye). *Ters Lâle ve Üçkun Festivali* toyardında görülen *üçkun* (*Rheum ribes* L.); ülkemizde Doğu Anadolu Bölgesi başta olmak üzere Ağrı, Muş, Bitlis, Bingöl, Diyarbakır, Elâzığ, Erzurum, Malatya, Tunceli, Hakkâri, Van, Erzurum, Iğdır, Kars, Sivas, Adıyaman, Kahramanmaraş ve Hatay illerinde doğal olarak yetişen, farklı bölgelerde “ışkın”, “ışkın”, “uşkun”, “uçkun” gibi adlarla da bilinen, Kuzukulağıgiller (*Polygonaceae*) ailesine ait çok yıllık, otsu bir bitkidir (Yenikalaycı, 2023, s. 515-516).

Adında Tahıl-Baklagil Adları Kodlanan Toyadları

Tahıl ve baklagiller mutfak kültürümüzün vazgeçilmezlerinden olsa da bu başlık altında *barbunya*, *bulgur*, *mısır*, *pirinç* ve *kuru fasulye*yi odağına alan yalnızca 5 etkinlik yer almaktadır: • Bıçakçı Köyü Barbunya Festivali (Ödemiş / İzmir); • Çiçekdağı Geleneksel Bulgur Festivali (Çiçekdağı / Kırşehir); • Mısır Şenlikleri (Alibeyköy / İstanbul); • Pırlanta Pirinç Festivali (Osmanlı / Çorum); • Yedisu Kuru Fasulye Festivali (Yedisu / Bingöl). Bu durum, bu türe ait etkinliklerin genel itibarıyla bitkinin ham kullanımına değil, bitkiden meydana getirilen ürünlere odaklanması sebebiyledir. Ürün odaklı bu tür etkinlikler “gastroheortonomiler” içerisinde değerlendirilir. Bu başlık altındaki etkinliklerin 4’ü “festival”, biri ise “şenlik” belirticiyle kurulmuştur.

Bu başlık altında yer alan etkinlikler arasında Çiçekdağı Geleneksel Bulgur Festivali; tarihi, mitolojik ve kültürel öneme sahip olan buğdaydan üretilen bulguru odağına alması sebebiyle dikkat çekicidir.

Çiçekdağı Geleneksel Bulgur Festivali:

Festivalle ilgili bilgi vermeden önce festivalin odağında yer alan *bulgurun* Türk mutfak kültüründeki öneminden bahsetmek yerinde olacaktır. Bir toplumun tüm beslenme alışkanlıklarını içeren mutfak kültürü; yaşanan coğrafyaya, sahip olunan tarımsal ve sosyo-kültürel özelliklere, diğer toplumlarla olan etkileşimlere göre şekillenen bir unsurdur. Genel olarak Türk toplumu konar-göçerlikle doğru orantılı olarak hayvancılık üzerine düzenlenmiş bir mutfağa sahipken V. yüzyıldan itibaren beslenme düzenine tarım ürünleri de eklenmeye başlamış ve Anadolu toprakları Türk mutfağı için bir dönüm noktası olmuştur. Türk toplumu için vazgeçilmez besin kaynaklarından biri olan tahılların başında arpa ve buğday gelir. Bu nedenle buğdaydan elde edilen bulgur, yarma, irmik ve un da Türk mutfak kültüründe önemli bir yere sahiptir. Bulgurun çokça tercih edilmesinin en önemli sebepleri dayanıklı olması, kolayca pişmesi ve sindiriminin kolay olmasıdır (Ardıç Yetiş, 2020, s. 718-720).

Dünyanın ısı ile işlenmiş ilk ürünleri arasında sayılan bulgurun Eski Ahit ve İncil’de geçtiği belirtilmektedir (Anonim, 2016, aktaran Toprak Döşlü, 2022, s. 96). Arkeolojik kazı çalışmaları ve tarihi belgelere göre Babil, Hitit, Mısır ve Mezopotamya uygarlıklarında kurutulmuş buğday kullanılırken Anadolu’da 3000 yıllık bir geçmişe sahip olan bulgur (Toprak Döşlü, 2022, s. 96) bugün de sofralarımızın vazgeçilmez tahıl ürünlerinden biridir. Türk insanı günlük kalori ihtiyacının %58’ini tahıl ürünlerinden karşılarken bulgurun bu ürünler içerisindeki oranı %14’tür (Dal, 2012, s. 97).

Günlük beslenme ihtiyacının yanı sıra düğün, bayram, cenaze gibi kültürel etkinliklerimizin ikramlıklarında da sıkça karşımıza çıkan bulgur (Toprak Döşlü, 2022, s. 99) sosyal hayattaki bu önemine karşın sembolik bir değer olarak edebiyatımızda ya da düşünce dünyamızda kendine yer bulamamıştır. Bu alanlarda bulgurun yerini ana maddesi olan buğday -daha çok başak formuyla karşımıza çıkaralmıştır. Tohum olarak toprağa gömülüp tekrar filizlenmesi ve hasadının ardından yine bir tohum olarak toprağa dönmesiyle yaşamsal sembolü olarak görülmüştür. Ana tanrıça kültüyle ilişkilendirilerek doğurganlığın, soyun ve verimliliğin sembolü olarak da kullanılan buğday başağının Kur’an’da da bereketle ilişkilendirildiği söylenmektedir. Bunun yanı sıra Anadolu’da tasavvufi hayatı derinden etkilemiş olan Bektaşilikte de kutsal kabul edilen buğday, tekke sofralarında baş köşede yerini alır (Altier, 2022, s. 45-46). Buğday Mevlânâ’nın eserlerinde insanın dünyevi hayata olan meylini ifade etmek amacıyla kullanılsa da tasavvufta; tohum-filiz-tohum döngüsüyle tevekkül, ölüm ve yeniden doğuşu; dervişlerin asgari geçim ürünü olması sebebiyle de tevazu, kanaatkârlık ve paylaşımı sembolize eder (Kerkez & Gürbüz, 2025, s. 53-54).

Divan şiirinde de bulgur yerine buğdayın tercih edildiğini görmekteyiz. Küçüklüğü sebebiyle “yıldızlar” ve “aşık” ile ilişkilendirilen buğday, rengi dolayısıyla da “sevgilinin teni” ve “sinesi” ile ilişkilendirilmiştir (Bayram, 2007, s. 83). Edebiyatın yanında dilsel öğelerde de karşımıza çıkan bulgur, “Varışına gelişim, tarhana aşına bulgur aşım” atasözü ve “Dimyat’a pirince giderken evdeki bulgurdan olmak.” deyiminde görülür.

Bu etkinlik adının odağında olan “bulgur”; toyları dışında kişiadları, yeradları ve eseradlarında da sıkça karşımıza çıkar. Baklagil-tahıl adları, kişiadlı düzenimizde kişiadı ve lakattan çok soyadlarında kullanılır. Bunu gösterir biçimde “bulgur” da kişiadlı düzenimizde kişiadı olarak tercih edilmezken genellikle soyadı (İpeksoy, 2023, s. 23) olarak görülmektedir. Bu ad, yeradlı düzenimizde *Bulgur Sokak* (Çayıralan / Yozgat) kentlikadının kuruluşunda görev almıştır. Yine “bulgur”, eseradlı düzenimizde *Bulgurlar da Arasında* (Necati Özbilen/Şiir kitabı) kitap adının, *Bugurunan Tarhana* (Selda Bağcan/2004) şarkı adının, *Bulgur Değirmeni* (2016) belgesel film adının kuruluşunda da karşımıza çıkar.

7’ncisi 15-16 Ağustos 2025 tarihinde gerçekleştirilen bu festival; Kırşehir’in Çiçekdağı ilçesinde, Çiçekdağı Belediyesi’nin desteğiyle yapılmaktadır. Tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlayan Çiçekdağı (T.C. Kırşehir Valiliği, 2023), sarı bursa buğdayından elde edilen bulguruyla ünlüdür. Yörenin bu özel ürününü tanıtmak, tahıla dayalı kültürel geleneği yaşatmak amacıyla gerçekleştirilen festival; üreticileri desteklemek, ata tohumunu korumak ve kullanımını yaygınlaştırmak amaçlarını da güder. Festivalin afişinde yer alan buğday başağı simgesi, bulgurun ana maddesi olan buğday ile iç içe geçmişliğinin bir göstergesidir. Festival; sarı bursa bulgurunun geleneksel yapısını bozmadan, tüketiciye ulaştırmayı ve üretim aşamasındaki emeğin ekonomik karşılığının alınmasını mümkün kılmayı amaçlamaktadır. Festival kapsamında çeşitli gösteriler, yarışmalar, çocuklara yönelik etkinlikler, halk konserleri yer alırken (Kırşehir Çiğdem, 2022) yerel üreticilerin hazırladığı bulgur yemekleri, geleneksel tatlar ve el sanatları stantları da (Emre, 2025) festivale renk ve tat katan unsurlardandır.

Adında Ağaç Adları Kodlanan Toyları

Türk kültüründe önemli bir yere sahip olmasına karşın ağaç adlarının yalnızca üç etkinlikte karşımıza çıkması, yapılan etkinliklerin odak noktalarının genel itibarıyla ağaçların meyveleri ve çiçekleri olmasındandır. Bu başlık altındaki etkinliklerden 2’si “festival”, biri ise “şenlik” belirteciyle kurulmuştur: • Uluslararası Çınar Festivali (Fatsa / Ordu); • Arğan Yaylası Gürge Festivali (Akkuş / Ordu); • Karacaöz Köyü Koca Meşe Şenlikleri (Yapraklı / Çankırı). Bu etkinlikler arasında; kültürel tarihimizde köklü bir yeri olan, evrensel anlamda geniş bir sembolik

değere sahip “çınar”ı odağına alması bakımından *Uluslararası Çınar Festivali* dikkati çeker.

Uluslararası Çınar Festivali:

Festivalle ilgili bilgilendirmeye geçmeden önce ağaç kültü ve festivalin odağında yer alan “çınar” ile ilgili bazı bilgilere yer vermek faydalı olacaktır. Genel olarak hayatı, canlılığı, diriliği ve varoluşu temsil eden ağaç; insanlık tarihi boyunca önemli bir unsur olarak karşımıza çıkar. Tanrısal güçleri sembolize eden ağaç, çeşitli inanç sistemleri ve dinlerde farklı anlamlar taşır (Göher, 2024, s. 8). Türk kültüründe ağaç, yer altındaki kökleri, yer üstündeki gövdesi ve gökyüzüne uzanan dallarıyla somut bir kavram olmanın ötesinde, bilinen üç alemde bütün halinde bulunan bir varlık olarak düşünülmektedir (Şahin & Toprak, 2016, s. 1310). Kökleriyle yer altı dünyasını ve tamuyu, dallarıyla Tanrı katına ulaşılan uçmağı, gövdesiyle de her iki katı yersubla birbirine bağlayan bir diredir (Büyükcın Sayılır, 2021, s. 189). Türklerde medeniyetin sembolü olarak görülen ağaç; dallanıp budaklanması, yeşerip meyve vermesi yönüyle doğurganlık ve yaşam; meyvelerin çürümesi, yaprakların sararıp solmasının ardından tekrar yeşerip meyve vermesi ve kabuk değıştirmesiyle de yeniden dirilme ve ölümsüzlük gibi unsurları sembolize eder (Çağın, 2019, s. 45; Göher, 2024, s. 18). Ayrıca Türk yaratılış destanlarında insanın dünyaya gelişı, varoluşuyla ilgili önemli bir kültür (Şahin & Toprak, 2016, s. 1310). İslamiyet’in kabulüyle form değıştiren ağaç kültürünün çaput bağlama, türbe ziyaretleri ve kurban törenlerindeki uygulamalarda izleri görölmektedir (Göher, 2024, s. 110). Türkler genel itibariyle meyvesiz, ulu, açık renkli, gölgeli ve kaba ağaçları kutsal kabul ettiklerinden (Şanlı, 2020, s. 7) Türk kültüründe kayın, çam, ardıç, kavak ve çınar ayrı bir yere sahiptir (Göher, 2024, s. 8).

700-800 yıl kadar yaşayabilen bir ağaç olan çınar ağacının (*Platanus orientalis* L.) ateş, ishal, iltihabi durumlar, böbrek taşı ve astım gibi rahatsızlıklarda kullanıldığı bilinmektedir. MÖ 7500'lere tarihlenen Caferhöyük Neolitik yerleşiminde kalıntıları bulunan çınar ağacı, Eski Mısır piramitlerinde yazı levhalarının yapımında kullanılmıştır. Antik Yunan'da yasaların ve kültürün bir sembolü olarak karşımıza çıkan çınar ağacının Mezopotamya kültürlerinde büyük kamu binalarının yapımında kullanıldığı da bilinmektedir. Pers kralı Kserkses'in MÖ 480'de, Lidya'da kutsadığı yaşlı çınar ağacına pahalı süsler, altın kolyeler, bakır bilezikler, işlemeli bir kaftan sunduğu; o zamandan beri yolcuların ağacın dallarına kendi adaklarını astıkları söylenmektedir. Yine MÖ 1. yüzyılda Pontos kralı Mithradates ve arkadaşlarının avladıkları hayvanların başlarını ağaçlara asarak yerel tanrılara sundukları da belirtilmektedir (Torlak, 2013, s. 1-7). Bu bağlamda çınarın sem-

bolik değerlerinin yanında şifa kaynağı, yapı malzemesi ve törensel araç olarak da kullanıldığı görülmektedir.

Geniş yapraklı ve görkemli yapısıyla Türkler için kutsal kabul edilen çınar ağacı, güç ve iktidar sembolü olarak görüldüğünden devleti temsil etmiştir (Göher, 2024, s. 11). Osmanlı'da kamu yapılarının inşasıyla birlikte bina yanına, devletin bekası için çınar ağacı dikme geleneği vardır. Kubbeyi andıran görüntüsüyle çınar, köy kıraathanelerinin avlusunda da sıkça karşımıza çıkar (Torlak, 2013, s. 6). Eski Türklerde doğumun simgesi olan ağaç, gerek kağanın oğlu doğduğunda gerekse Anadolu'nun herhangi bir bölgesinde bir çocuk doğduğu zaman dikilirmiş (Büyükcın Sayılır, 2021, s. 192). Osmanlı Dönemi'nde ise hanedanının şeceresine (soy ağacı) işaret ettiğinden bir şehzade dünyaya geldiğinde, şehzadenin uzun ömürlü ve heybetli olması dileğiyle "Besmele" ile çınar ağacı dikilirken tebaadan bir çocuk dünyaya geldiğinde kavak ağacı dikilirmiş (Aydın, 2024, s. 868). Bugün doğumda ağaç dikme geleneği başta Karadeniz Bölgesi olmak üzere Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde halen devam etmektedir (Büyükcın Sayılır, 2021, s. 192). Çınar ağacı, "hayat ağacı" olarak düşünülmüş ve sarayların, medreselerin, cami duvarlarının süslemelerinde kullanılmıştır (Göher, 2024, s. 11). Türk kültüründe "ulu ağaç" ve "gaba ağaç" olarak anılan çınar, aynı zamanda enli yapraklarının rüzgârın tiz sesini kesmesi sebebiyle özel rehabilitasyon merkezlerine dikilen bir ağaçtır (Torlak, 2013, s. 6). Bu yönleriyle çınar, Türk kültüründe bir ağaç olmanın ötesinde iktidar, süreklilik ve koruyuculuk gibi anlam katmanlarıyla yüklü kültürel bir gösterge olarak karşımıza çıkar.

Tasavvufta ağaç, "çekirdek-ağaç" sembolizmi çerçevesinde ele alınmaktadır. Bütün ağacın bilgisini içinde taşıyan tohum; uygun ortamda yeşerip büyür, dallanıp budaklanır ve sonunda meyve verir. Ağacın geçirdiği her bir safha ayrı bir işleve sahiptir. Bu süreçte fiziksel olarak birden çokluğa doğru bir gidiş olmuştur. Bu âlem de tohumu "Hakikat-ı Muhammediye" olan bir ağaç gibidir. Ağacın meyvesi ise "insan-ı kâmil"dir ve önemli olan da insan-ı kâmil olmaktır (Yücer & Küçük, 2019, s. 13). Bu bağlamda tasavvufi düşüncede ağaç, insanın manevî yolculuğunu somutlaştıran güçlü bir anlatım aracı olarak kullanılmaktadır.

Çınar kök, gövde, dallarının yapısı ve heybetli görüntüsüyle hikâye, roman, şiir gibi birçok edebi esere de konu olmuştur (Şanlı, 2020, s. 4). Çınarın yaprakları Divan şiirinde gökyüzüne uzanıp Tanrıya yalvarmak için açılmış bir insan eli gibi tasvir edilmiştir (Torlak, 2013, s. 6). Bâki, çınar ağacını âşığın raks eden ellerine benzetir. Yeme-içme zamanı geldiğinde ise çınar bahçenin eğlence yerinde ellerini salar. Yapraklarını döken ağaç, raks edenin başından altın saçan cömert bir kişiye benzetilir. Şeyhülislam Yahya ise çınarın meyvesiz oluşundan yola çıkarak çınara benzettiği sevgiliyle kavuşmanın zor olduğunu dile getirir (Bilen, 2024, s. 19).

Böylece çınar, görkemli yapısıyla olduğu kadar çağrışımsal zenginliğiyle de edebî metinlerde anlam kurucu bir unsur olarak karşımıza çıkar.

Bu etkinlik adının odağında olan “çınar”; toyardları dışında kişiadları, yeradları ve eseradlarında da sıkça karşımıza çıkar. Kişiadcıl düzenimizde genellikle erkek ismi (Aydın, 2017, s. 512) ve soyadı olarak kullanılmaktadır (Calp, 2017, s. 63; İpeksoy, 2023, s. 55). 2024 nüfus istatistiklerine göre en çok verilen erkek bebek isimleri sıralamasında 28. sırada yer alan “çınar” (TUIK, 2024) yeradcıl düzenimizde Çınar (Diyarbakır’a bağlı bir il) şehradının, *Çınar* (İzmir’in Bayındır ilçesinde mahalle statüsü almış bir köy) köyadının, *Çınar Plajı* (Ula / Muğla), *Koçaçınarkuyusu* (Torbalı / İzmir) (Kahraman, 2022, s. 19) göladlarının (limnomonimlerinin) ve Çınar Sokağı (Merkez / Kastamonu) (Bulut, 2013, s. 25) kentlikadının kuruluşunda görev almıştır. Aynı ad, eseradcıl düzenimizde *İki Çınar* (Yakup Ömeroğlu) kitap adının, *Çınar* (Tarkan/2024) şarkı adının, *Çınar Ağacı* (2011) film adının, *Çınar Gölgesi* (Türkiye Polis Radyosu) program adının, *İkiz Çınarlar* (TRT Radyo Tiyatrosu) tiyatro oyunu adının kuruluşunda da karşımıza çıkar.

12’ncisi 22-26 Temmuz 2025 tarihinde Fatsa Belediyesi tarafından gerçekleştirilen Uluslararası Çınar Festivali, geleneksel olarak belirli aralıklarla düzenlenmektedir. Geniş etkinlik yelpazesi bulunan festivalin geleneklerin yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması bakımından önem arz ettiği; festivalde, geçmişten geleceğe anlayışı ile yaşlısından gencine toplumun her kesiminde heyecan yaratacak aktivitelere yer verildiği dile getirilmektedir (Fatsa Gazetesi, 2022). Festivaler kapsamında yazlık sinema gösterimleri, uçurtma şenlikleri, ödüllü yarışmalar, animasyon gösterileri, halk oyunu etkinlikleri, çocuklara ve gençlere yönelik oyun ve etkinlikler, su sporları, plaj futbolu-plaj voleybolu, sokak basketbolu (Ordukent Gazetesi, 2008) satranç turnuvaları, izcilik kampları, okçuluk yarışları ile pek çok farklı sanatçının konserleri festival severlerle buluşmaktadır. Bunlara ek olarak yöresel ürünlerin, yemeklerin, el işlerinin sergilendiği stantlar da festival alanında yer alır. Son etkinlikte ColorFest ile renkli görüntüler oluşurken (Fatsa Belediyesi, 2025) dilek fenerleriyle umutlar gökyüzüne salınmıştır (Öztürk, 2025).

Adında Bitkilere Dair Genel Adlandırmaların Kodlandığı Toyardları

Derlenen etkinliklerden 17 tanesi halk tarafından kullanılan, bitkilere dair genel adlandırmalarla yapılmıştır. Bu başlık altındaki etkinlik adlarının 12’si “festival”, 5’i ise “şenlik” belirteciyle kurulmuştur. Bu etkinlikler arasından ayrı bir başlık altında ele alınmak amacıyla *Bayındır Uluslararası Çiçek Festivali* seçilmiştir. Odağında “çiçek” olan bir etkinliğin seçilme sebebi, sayıca diğerlerinden fazla olması ve çiçeğin kültürümüzde sahip olduğu önemdir. Çiçek odaklı diğer festivaller arasından *Bayındır Uluslararası Çiçek Festivali*’nin seçilme sebebi ise festi-

vale ev sahipliği yapan Bayındır'ın çiçekçilik konusundaki yetkinliği ve festivalin uzun geçmişi.

Bayındır Uluslararası Çiçek Festivali:

Festivalle ilgili bilgi vermeden önce festivalin odağında bulunan “çiçek” ile ilgili genel bir bilgilendirme yapmak yerinde olacaktır. Yaratıldığı ilk günden bu yana doğayla iç içe olan insan, doğaya karşı hem sevgi hem de hayranlık beslemiştir (Güven, 2017, s. 1). Her biri ayrı renkte, kokuda ve güzellikte olan çiçekler, zarafetleriyle de insanların dikkatini çekmiştir (Öner, 2004, s. 1). Doğanın güzelliklerini görmeyi ve doğayı sevmeyi yaradılışındaki zarafetle bağdaştıran Türkler (Güven, 2017, s. 1) yerleşik hayata geçişin ardından bitkilerle olan ilişkilerini kuvvetlendirmişlerdir. Budist ayinlerinde önemli bir yer tutan çiçek, Uygur Türklerinde adak olarak kullanılmıştır. Bir şaman duasında geçen “çiçek” sözcüğü, Dede Korkut'ta yedi yerde geçer (Erdoğan, 2007, s. XI, XIII).

İnsanın genel olarak bitkilerle, özel olarak çiçeklerle olan güçlü bağı edebiyat, sanat ve mimariye yansımıştır (Öner, 2004, s. 1). Selçuklu Dönemi'nde özellikle mimari bezemelerde sıkça rastlanan çiçek motifi, Osmanlı'da daha detaylı ve gerçekçi bir hal almıştır (Aydın, 2025, s. 16). Doğa, özellikle de çiçek Fatih Sultan Mehmet Dönemi itibarıyla daha önemli bir hal almış; bu yoğun ilgi özellikle Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde zirveye çıkmıştır (Eryılmaz, 2022, s. 22). Yurt dışından çiçeklerin getirilmesi, park ve bahçelerin korunmasıyla ilgili kanunların çıkarılması, bitki ve bahçe kültürüyle ilgili mesleklerle yer verilmesi (Erdoğan, 2007, s. XV) ve diğer İslam ülkelerindeki gibi Cennet tasviriyle ilişkilendirilmesi ile çiçek sembolik bir dile ulaşmış; saray bahçelerinde yetişen çiçekler sanatta, edebiyatta, mimaride görsel unsurlar olmuştur (Eryılmaz, 2022, s. 22-23). Yine Osmanlı'da çiçekleri anlatmak için “şükufenâme” (çiçeknâme) adlı özel kitaplar hazırlanmıştır (Eryılmaz, 2022, s. 58).

Duygu ve düşüncelerin ifadesinde de önemli bir işleve sahip olan çiçek, dile getirilemeyen duyguların sembolik gizli dili olmuştur. Her çiçeğe farklı bir anlam yüklenmiştir. Örneğin gül güzelliği, aşkı ve sevgiliyi tasvir ederken akasya incelik ve zarafeti, sarmaşık dostluğu, nergis aldatıcı ümidi, zambak saflığı ve papatya da masumiyeti temsil eder (Öner, 2004, s. 3). Her dönemde sevginin, temizliğin ve güzelliğin sembolü olan çiçek, Anadolu insanının sosyal hayatında da büyük görevler üstlenmiştir. Anadolu kırsalındaki kadınlar tarafından aile büyüklerinin yanında dile getirilemeyen duygular, çiçeklerin diliyle anlatılmıştır. Yazmaların oylarında karşımıza çıkan motifler, pek çok farklı duyguyu dile getirme aracı olmuştur. Kocasıyla arası bozuk olan kadın “Evliliğime acı düştü!” dercesine “biber” oyalı yazma takar. Yazmasına “kaynadili” işleyen gelin, kaynana dırıldırından

bıkmıştır. Yazmasında “armut çiçeği” olan kadın, kocasının ilgisizliğinden dem vurur. “Süs biberi” motifi kocaya olan küskünlüğü, “kır çiçeği” ise evdeki huzur ve rahatlığı dile getirir (Güven, 2017, s. 1). Bu örnekler, gizli bir iletişim aracına dönüşen çiçeğin sözsüz bir anlatım sistemiyle kültürel hafızada yer ettiğini gösterir niteliktedir.

Tasavvuf anlayışında çiçekler, insanın içsel yolculuğunu ve bu yolculukta hakikate erme sürecini sembolize eder. Çiçeklere bakan insan yalnızca onu seyretmemeli; sorgulamalı, anlamaya çalışmalı, çaba harcamalı; böylece güzel kokuların ve renklerin kendi başına var olamayacağını, mutlak ilahi bir güç tarafından yaratıldığının idrakine varmalıdır (Aydın, 2025, s. 23). Bu bağlamda çiçek; tasavvufta estetik bir nesne olmanın ötesinde insanın, var olanla var eden arasındaki bağ hatırlamasına yardımcı olan sembolik bir araç olarak görülür.

Şiir dünyamızın önemli imgelerinden biri olan çiçekler; şiirimizin her türünde kokusu, dokusu, rengiyle yer almış; güzellik ve zarafet sembolü olmasıyla sevgiliye dair teşbihlerde sıkça kullanılmıştır. Bu bağlamda sevgilinin kırmızı yanakları ve dudakları güle, tomurcuk gibi küçük ağzı goncaya, saç sümbole, gözü nergise, bembeyaz tenli yüzü ise yasemine benzetilmiştir (Öner, 2004, s. 97-98). Bu yönüyle çiçek, insan ile doğa arasındaki metaforik bağın ifadesi olan bir sembol olarak da değerlendirilebilir.

Rüya tabirlerinde dahi genel itibarıyla hayra yorulan, ferahlık ve mutluluk getireceğine inanılan çiçekler; atasözlerimizde de güzellikleri ve insanda uyandırdıkları hoş duygularla karşımıza çıkar (Bayram, 2001, s. XLVI). Genel kullanıma örnek olarak şu atasözü ve deyimler verilebilir: “Çiçek olan yerde bal da olur,” “Çiçeği burnunda olmak,” “Çiçek açmak.” vb.

Bu etkinlik adlarının odağında olan “çiçek”; toyardları dışında kişiadları, yeradları ve eseradlarında da karşımıza sıkça çıkar. Kişiadıl düzenimizde genellikle kız ismi (Aydın, 2017, s. 513; Soyubol, 2007, s. 49) ve soyadı (İpeksoy, 2023, s. 23; Parlak Kalkan, 2012, s. 2468) olarak kullanılmaktadır. Bu adın lakap olarak kullanımına örnek olarak “Çiçek Abbas” filmi gösterilebilir. Yine “çiçek” yeradıl düzenimizde *Çiçekli* (İzmir’in Bornova ilçesinde mahalle statüsü almış bir köy) köyadının, *CiCekligöl* (*Çiçekligöl*) (Kıran / Muğla) göladının (Yorulmaz Kahve, 2018, s. 101), *Çiçekliyaylası* (Karacaören / Afyon) (Erkol, 2013, s. 19) yaylakadının ve *Çiçekli Mahallesi* (Keçiören / Ankara) (Uzun, 2025, s. 37) kentlikadının kuruluşunda görev almıştır. Aynı ad, eseradıl düzenimizde *Çiçekler Büyür* (Emine Işın-su) kitap adının, *Çiçek* (Aydın Kurtoğlu/2021) şarkı adının, *Baharda Solan Çiçek* (1968) film adının (Yaylaçiçeği, 2025, s. 99) ve *Zehirli Çiçek* (Show TV/2000) dizi adının kuruluşunda da karşımıza çıkar.

Bugün Türkiye'nin en büyük çiçek üretim merkezlerinden biri olan İzmir'in Bayındır ilçesinde çiçekçilik, 1980'li yıllardan sonra kendi başına bir gelir kaynağı olmuştur. İlçenin çiçekçilik faaliyetlerini duyurmak ve üreticiye pazar imkânı sağlamak için ilki 1998 yılında, sınırlı imkanlarla gerçekleştirilen çiçek festivali; 2010 yılında uluslararası bir nitelik kazanmıştır. 2025 yılında 26'ncısı gerçekleştirilen festival, zaman içerisinde tüm Türkiye'de ve dünyada bilinen bir etkinlik haline almıştır. Yerel ve ulusal halk dansları, sokak müzisyenlerinin ve performans sanatçılarının gösterileri, yarışmalar, sergiler ve konserlerle eğlenceli bir atmosfer sunan festival aynı zamanda açılan stantlarla çiçek üreticileri, peyzaj firmaları ve bahçecilik sektörü temsilcileri için önemli bir buluşma noktasıdır (Bayındır Belediyesi, 2025; Bayındır Muzaffer Tuzcuoğlu AİHL, 2019; Çıran, 2025, s. 51-57; FestivAll, t.y.). Yöredeki çiçeklerin sergilenip tanıtıldığı bir etkinlik olmanın ötesinde festival, yörenin doğal ve kültürel zenginliklerinin gözler önüne serilmesine imkân tanır. Çevresel farkındalığı arttırmanın yanı sıra yerel üreticileri desteklemeyi amaçlayan festival, konser ve gösterilerin yarattığı eğlenceli atmosferin yanı sıra çiçekçilik ve peyzaja dair bir bilinçlendirme işlevi de taşır (Çalışkaner, 2025, s. 130).

Yapılan çalışmada, *Bayındır Uluslararası Çiçek Festivali* dışında, odağında “çiçek” olan sekiz etkinlik daha derlenmiştir: • Uluslararası Çiçek Festivali (Dinar / Afyonkarahisar); • Çiçek Festivali (Yenimahalle / Ankara); • Antalya Çiçek Festivali (Merkez / Antalya); • Caferli Çiçek Şenliği (Kuşadası / Aydın); • Geleneksel Çiçek Şenlikleri (Bayındır / İzmir); • Karşıyaka Çiçek Festivali (Karşıyaka / İzmir); • Çiçek Festivali (Menderes / İzmir); • Manisa Çiçek Festivali (Merkez / Manisa).

Ot: Yeme-içme kültüründe yer almayan kişilere çok genel bir kavram gibi gelebilecek olan “ot” derlenen dört festivalden üçüne ev sahipliği yapan Ege Bölgesi insanı için bir tutkudur. Çoğu insanın yeşillik olarak görüp geçtiği pek çok ot; bölge insanı için yiyecek, içecek ve şifa kaynağıdır. Bu nedenle de genel adlandırmayla kullanılmış olsa da bu etkinlikler, diğer bölgelerin meşhur ürünleri için yapılan etkinlikler kadar coşkulu geçer. Bu ad, çalışmada derlenen 4 toyaadının kuruluşunda karşımıza çıkar: • Düzce Otları Tyche Bereket Festivali (Merkez / Düzce); • Alaçatı Ot Festivali (Çeşme / İzmir); • Geleneksel Mart Dokuzu Ot Festivali (Urla / İzmir); • Acı Ot Festivali (Bodrum / Muğla). *Düzce Otları Tyche Bereket Festivali* toyaadında gördüğümüz “Tyche”, Tykheya ya da Roma'daki adıyla Fortuna; şans, talih, beklenmeyen ya da umulmayan başarıların tanrıçasıdır. Bu tanrıça; genellikle başında, bir kentin koruyucusu olduğunu gösteren kule şeklindeki tacı ve elinde bereket-bolluğun sembolü olan bereket boynuzu ile tasvir edilmiştir (Okan, 2016, s. 1). *Geleneksel Mart Dokuzu Ot Festivali* toyaadında geçen “Mart Dokuzu” ifadesi ise 9-10 Mart tarihlerinde düzenlenen festivalin tarihini gösterir bir ifadedir.

Tohum: Bu başlık altında yer alan üç etkinlik de özünde ata tohumunu yaşatmak amacı güden etkinliklerdir. Çoğunlukla *Tohum Takas Şenliği* adıyla görüldüğümüz bu etkinlikler, Türkiye'nin pek çok farklı bölgesinden gelen belediye ve yerel tohum derneklerinin yörelerine ait tohumları (özellikle ata tohumları) paylaşarak biyoçeşitliliğin korunmasına katkı sağlanması amacıyla yapılır: • Tohum Takas Şenliği (Bayramiç / Çanakkale); • Datça Yerel Tohum Şenliği (Datça / Muğla); • Tohum Takas Şenliği (İkizce / Ordu).

Yukarıdaki etkinlikler dışında *bitki* ve *ekin* birer etkinlikte karşımıza çıkar: Süs Bitkileri Festivali (Ödemiş / İzmir) Alucra Ekin Festivali (Dereeli / Giresun).

Adında Bitkilerle İlişkili Kavramların Kodlandığı Toyadları

Çalışmada, bitkiadlarının yanı sıra bitkilerle ilgili kavramların ad olduğu etkinlikler de yer almaktadır. Bu başlık altında yer alan 5 etkinliğin 3'ü "festival", 2'si ise "şenlik" belirticiyle kurulmuştur: • Uluslararası Balıkesir Aromaterapi Festivali (Merkez / Balıkesir); • Fidan Dikim Şenliği (Mudanya / Bursa); • Kültür ve Fidan Dikme Şenlikleri (Çerkeş / Çankırı); • Ağaç Dikme Festivali (Kurşunlu / Çankırı); • Koku Festivali (Halfeti / Şanlıurfa). *Uluslararası Balıkesir Aromaterapi Festivali* toyadının kuruluşunda geçen "aromaterapi", Türk Dil Kurumunun Hemşirelik Terimleri Sözlüğünde "*Tedavide uçucu yağların biyolojik etkilerinden yararlanılan bir alternatif veya tamamlayıcı tedavi sistemi.*" (TDK, t.y.) şeklinde tanımlanmaktadır.

Kaynakça

- Ada, E. (2012). *Eskişehir ili yer adları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi.
- Akin, Ü. F. (2020). *Bolu'da 2013-2017 arasında kullanılan kişi adları üzerine inceleme (yapı, köken, anlam)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bolu İzzet Baysal Üniversitesi.
- Akpınar, B. R. (2008). Mevlana'da üzüm. *Turkish Studies*, 3(5), 143-154. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.415>
- Aktepe, M. M. (1993). Nevşehirli Damat İbrahim Paşa. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde (Cilt 8, ss. 441-443). 9 Ocak 2025 tarihinde <https://cdn2.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/8/C08003193.pdf> adresinden erişildi.
- Alanya Belediyesi. (2025, 8 Ekim). 4. *Alanya Tropikal Meyve Festivali başlıyor*. 20 Ocak 2026 tarihinde <https://www.alanya.bel.tr/Haber/116227/4--ALANYA-TROPIKAL-MEYVE-FESTIVALI-BASLIYOR> adresinden erişildi.
- Altier, S. (2022). Anadolu Türk kültüründe buğday/başak ve görsel dile aktarımı. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (12), 30-62. <https://doi.org/10.46250/kulturder.1029522>
- Ardıç Yetiş, Ş. (2020). Türk mutfak kültüründe bulgurun yeri ve önemi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 716-728. <https://doi.org/10.26677/tr1010.2020.340>
- Artan, T. (1999/2000). 18. yüzyıl başlarında yönetici elitin saltanatın meşruiyet arayışına katılması. *Toplum ve Bilim*, (83), 292-322.
- Aydın, H. (2025). *Çini sanatında kullanılan natüralist çiçeklerin dini-tasavvufi sembolik anlamları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.

- Aydın, M. (2017). *Ordu yöresi kişi adları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Bayındır Belediyesi. (2025, 30 Nisan). *Bayındır 26. Uluslararası Çiçek Festivali başlıyor*. 18 Ocak 2026 tarihinde <https://www.bayindir.bel.tr/guncel/haberler/bayindir-26-uluslararasi-cicek-festivali-basliyor> adresinden erişildi.
- Bayındır Muzaffer Tuzcuoğlu Anadolu İmam Hatip Lisesi. (2019, 19 Nisan). 3-5 Mayıs 22. *Uluslararası Bayındır Çiçek Festivali*. 18 Ocak 2026 tarihinde https://bayindirihl.meb.k12.tr/icerikler/35mayis22uluslararasi-bayindir-cicek-festivali_7144251.html adresinden erişildi.
- Bayram, Y. (2001). *Çiçekler ve diğer bitkilerin divân şiirine yansımaları ile anlam çerçeveleri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Bayram, Y. (2007). Divan şiirinde tarımsal ürünler. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (Özel Sayı), 81-96.
- Baytop, T. ve Kurnaz, C. (2003). Lâle. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde (Cilt 27, ss. 79-80). 9 Ocak 2025 tarihinde <https://cdn2.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/27/C27023975.pdf> adresinden erişildi.
- Bilen, S. (2024). Bâkî ve Şeyhülislam Yahya divanlarında ağaç. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (17), 16-39.
- Bulut, E. (2013). *Kastamonu ili merkez ve güney ilçeleri'ndeki orun ve bazı cadde, sokak adları üzerine bir inceleme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Büyükcın Sayılır, Ş. (2021). Türklerin ağaç ile mitolojik ve tarihi bağları üzerine bir değerlendirme. *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 3(6), 187-198. <https://doi.org/10.53718/gttad.940879>
- Büyükkaya, N. ve Mirzaoğlu, G. (2024). Türk kültürü bağlamında Anadolu'da lâle motifi ve ters lâle. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (34), 515-532. <https://doi.org/10.56597/kausbed.1580556>
- Calp, M. (2017). Ağrı ilinde kullanılan soyadları üzerine dilbilimsel bir araştırma. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 3(2), 55-69.
- Coşar, A. M. (2003). Trabzon'da kullanılan lakaplar üzerine bir derleme/değerlendirme. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 47(1999), 26-40.
- Çağın, Ş. (2019). Ahmet Hamdi Tanpınar'ın eserlerinde ağaç ve çiçek sembolizmi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (45), 35-59.
- Çalışkaner, E. (2025). *Türkiye'deki festival adlarının linguakültürel özellikleri: Ege Bölgesi örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi.
- Çalkan Sağlam, Ö. ve Sağlam, H. (2018). İnsanlık tarihinde üzümün önemi. *Journal of Agriculture*, 1(2), 1-10.
- Çelik, H. (2019). Maviyemişin Türkiye'deki serüveni. *Bahçe*, 48(Özel Sayı 1), 17-29.
- Çıran, B. (2025). *Küçük Menderes Havzası festivalleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi.
- Çürük, G. (2017). Yeşil Üzümlü beldesinde geleneksel dastar dokumacılığı. *Millî Folklor*, (115), 170-183.
- Dal, B. (2012). *Tam tahıl ürünleri ve bulgurun Türkiye'de yeri, önemi, etkileri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Deliorman, O. D., Ergun, F. ve Orhan, N. (2011). Anadolu medeniyetlerinde asma (Vitis vinifera L.). *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 30(50), 69-80. https://doi.org/10.1501/Tarar_0000000494
- Doğramacıoğlu, H. (2017). Osmanlıdan günümüze Dr. Besim Ömer Akalın'ın kaleminden üzüm ile tedavi. *TÜRK Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(10), 84-95.

- Emre, Y. (Ed.). (2025, 22 Ekim). *Çiçekdağı'nda 7. Geleneksel Bulgur Festivali'ne Bengü katılıyor*. Kırşehir Haber 40. 4 Şubat 2026 tarihinde <https://www.kirsehirhaber40.com/cicekdaginda-7-geleneksel-bulgur-festivaline-bengu-katiliyor> adresinden erişildi.
- Erdoğan, M. (2007). *Bâki Divân'ında bitkiler ve çiçekler* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Erkol, F. (2013). *Afyonkarahisar ili Çay ilçesinin mikrotoponimleri ve dil incelemesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Eryılmaz, B. (2022). 17. ve 18. yüzyıl Osmanlı kitap sanatlarında çiçek motiflerinin katı' sanatta yorumlanması [Yayımlanmamış sanatta yeterlik tezi]. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.
- Evliyâ Çelebi b. Derviş Mehmed Zillî. (2005). *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi* (Y. Dağlı, S. A. Kahraman ve R. Dankoff, Haz.). C. 1. Yapı Kredi Yayınları.
- Fatsa Belediyesi. (2025, 18 Temmuz). *Fatsa'da festival coşkusu başlıyor*. 18 Ocak 2026 tarihinde <https://www.fatsa.bel.tr/haber/fatsa-da-festival-coskusu-basliyor> adresinden erişildi.
- Fatsa Gazetesi. (2022, 21 Temmuz). *Fatsa, "Efsane Çınar Festivaline" kavuşuyor*. 18 Ocak 2026 tarihinde <https://www.fatsagazetesi.net/gundem/fatsa-efsane-cinar-festivaline-kavusu-yor-26706> adresinden erişildi.
- FestivAll. (t.y.). *Bayındır Uluslararası Çiçek Festivali*. 18 Ocak 2026 tarihinde <https://festivall.com.tr/bayindir-uluslararasi-cicek-festivali> adresinden erişildi.
- Göher, F. N. (2024). *Türk kültüründe ağaç kültürünün maddi kültür unsurlarına yansımaları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Gülensoy, T. (1999). Kişi adlarının dil ve tarih açısından önemi. *Türk Dili*, 1(565), 3-8.
- Gülhan, A. (2008). Divan şiirinde meyveler ve meyvelerden hareketle yapılan teşbih ve mecazlar. *Journal of Turkish Studies*, 3(5), 345-375. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.428>
- Güven, M. (2017). *Kadın divan şairlerinde çiçekler* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- İlgaroğlu, M. C. (2021). Lâle alegorisi üzerinden dostluk ve birlikte yaşama ahlakı. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(4), 86-94.
- İpeksoy, H. (2023). *Adbilim açısından Ardahan ili soyadları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ardahan Üniversitesi.
- Kahraman, H. (2022). *İzmir-Torbalı köyleri mikrotoponimleri ve dil incelemesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi.
- Kalem, O. (2022). *Kayseri ilinin son otuz yıllık kişi adı verme kültürü* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Karabağlar Belediyesi. (2025). *Kavacık Üzüm Festivali*. 10 Ocak 2026 tarihinde <https://www.karabağlar.bel.tr/etkinlik/kavacik-uzum-festivali> adresinden erişildi.
- Karaot Organik Ürünler. (2020, 22 Haziran). *Çiçek Bamyası*. 18 Ocak 2026 tarihinde <https://organigiz.org/2020/06/22/cicek-bamya/> adresinden erişildi.
- Kartal, A. (1997). Klasik Türk edebiyatında "lâle". *Bilgi*, (4), 108.
- Kerkez, A. ve Gürbüz, S. (2025). Mesnevi'de toprak ve buğday metaforu. *Anadolu Üniversitesi Mesleki Eğitim ve Uygulama Dergisi*, 4(1), 44-63. <https://doi.org/10.70756/aname-ud.1571634>
- Kırşehir Çiğdem. (2022, 29 Eylül). *Çiçekdağı Belediyesi'nin 4. "Bulgur Festivali" yarın başlıyor*. 4 Şubat 2026 tarihinde <https://www.kirsehir.gov.tr/cicekdağı-5-bulgur-festivali-duzenlendi> adresinden erişildi.
- Kızıloğlu, M. (2021). *Türk kültüründe kişi adları (Türkiye sahası)* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi.

- Koçak, A. ve Günaltay Başak, M. (2023). Kutlu annenin çiçek dünyasındaki kutlu yansımaları. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö13), 741-754. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1379216>
- Köse, S. (2014). *İzmir-Karaburun yöresi mikrotoponimleri ve dil incelemesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi.
- Nişanyan Adlar. (t.y.). *Lale*. 9 Kasım 2025 tarihinde <https://www.nisanyanadlar.com/isim/Lale> adresinden erişildi.
- Okan, E. (2016). Tykhe ya da Fortuna. *Tykhe Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(1), 1-14.
- Okay, Y. ve Günöz, A. (2009). Gölbaşı'na endemik Centaurea tchihatcheffii Fisch. et Mey. tohumlarının çimlenmesi üzerine bazı uygulamaların etkisi. *Journal of Agricultural Sciences*, 15(2), 119-126. https://doi.org/10.1501/Tarimbil_0000001081
- OrduKent Gazetesi. (2008, 5 Temmuz). *Fatsa 8. çınar festivali*. 18 Ocak 2026 tarihinde <https://www.ordukentgazetesi.com/guncel-siyaset/fatsa-8-cinar-festivali-3124h> adresinden erişildi.
- Önal, S. (2009). Klasik Türk edebiyatında lâle ve edebî bir tür örneği olarak lâle şiirleri. *Turkish Studies*, 4(2), 918.
- Öner, E. (2004). *Nâbi Divân'ında teşbih unsuru olarak çiçekler* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fatih Üniversitesi.
- Öztürk, A. (2025, 24 Temmuz). *Fatsa'da Çınar Festivali'nde yüzlerce dilek feneri uçuruldu*. Ordu Yorum. 18 Ocak 2026 tarihinde <https://www.orduyorum.com/fatsada-cinar-festivalinde-yuzlerce-dilek-feneri-ucuruldu> adresinden erişildi.
- Özyanıkoğlu, H. ve Kahraman, M. E. (2025). Sanat eserlerinde üzüm imgesinin evrimi ve kavramsal dönüşümünün analizi. *Gastro-World*, (5), 35-45. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17225055>
- Parlak Kalkan, G. (2021). Hrematonimlere adbilimsel bir yaklaşım: leksik semantik açıdan TV dizi adları. *Avrasya Terim Dergisi*, 9(3), 15-31.
- Salzman, A. (2000). The age of tulips: Confluence and conflict in early modern consumer culture (1550-1730). D. Quataert (Ed.), *Consumption Studies and the History of the Ottoman Empire* içinde (ss. 83-106). SUNY Press.
- Semerci, A., Kızıltuğ, T., Çelik, A. ve Kiracı, M. (2016). Türkiye bağcılığının genel durumu. *Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 20(2), 1.
- Soyubol, E. (2007). *Türk dili kökenli kişi adlarının yapısı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Şahin, İ. (2025). *Türkiye verilerinden hareketle toyaadlarının (heortonimlerin) söz anlamcıl (leksikosemantik) sınıflandırması ve kavramlaştırılması*. 4. Uluslararası Ad Bilimi Bilgi Şöleni, 16-17 Aralık. Ankara, Türkiye.
- Şahin, K. ve Toprak, S. (2016). Türk kültüründe ağaç'ın düşünsel ve toplumsal bağlamı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 1309-1316.
- Şanlı, M. (2020). Etkin tarih eğitimi bağlamında ağaç kültürü: Haluk Dursun'un eserlerinde anıt ağaç olarak 'çınar'. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 3(1), 1-17.
- Şenocak, E. (2008). Türk halk kültüründe ve mitolojik bağlamda üzümün yeri. *Turkish Studies*, 3(5), 175-192. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.418>
- Şenocak, E. (2016). Türkiye halk anlatı ve inanışlarında mitolojik bir meyve: Nar. *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 4(8), 228-251. <https://doi.org/10.33692/avasyad.509344>
- T.C. Kırşehir Valiliği. (2023, 2 Ekim). *Çiçekdağı 5. Bulgur Festivali düzenlendi*. 4 Şubat 2026 tarihinde <https://www.kirsehirciydem.com/cicekdagi-belediyesinin-4bulgur-festivali-yarin-basliyor> adresinden erişildi.

- Taşkın, H. ve Büyükalaca, S. (2012). Kuzu göbeği (Morchella) mantarı. *Bahçe*, 41(1), 25-36.
- Tekdal, D. ve Çetiner, S. (2014). In-vitro koşullarda kültüre alınan Türkiye endemiği *Thermopsis turcica* Kit Tan, Vural ve Küçüködük (Fabaceae) bitkisinin mineral element içeriğinin tespiti. *Bağbahçe Bilim Dergisi*, 1(1), 35-43.
- Tiyatrolar. (t.y.). *Can erik*. 9 Ocak 2026 tarihinde <https://tiyatrolar.com.tr/tiyatro/can-erik> adresinden erişildi.
- Tiyatrolar. (t.y.). *Mevsimini arayan karpuz*. 9 Ocak 2026 tarihinde <https://tiyatrolar.com.tr/tiyatro/mevsimini-arayan-karpuz> adresinden erişildi.
- Toprak Döşlü, S. (2022). Mezopotamya'da doğan ve hiç batmayan Mardin güneşi: Bulgur. *International Journal of Mardin Studies (IJMS)*, 3(1), 94-103.
- Torlak, H. (2013). Anadolu kültüründe ağaçlar: Çınar ağacı düzenin ve otoritenin sembolü. *Bilim ve Gelecek Dergisi*, (118), 1-7.
- Torun Öğretmen, Y. (2024). Bölge ağızlarında atasözleri ve deyimlerde bitki bilimiyle ilgili söz varlığı. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 1159-1173. <https://doi.org/10.32321/cutad.1509269>
- TUİK. (2024). *En çok verilen bebek isimleri*. 12 Ocak 2026 tarihinde <https://nip.tuik.gov.tr/?value=YeniDoganIsimleri> adresinden erişildi.
- Türk Dil Kurumu (t.y.). *Aromaterapi*. 18 Ocak 2026 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Türkmen, N. (2017). *Türkiye'de festivaller ve şenlikler* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Cumhuriyet Üniversitesi.
- Uçaner, B. (2008). Meyvelerin türküsü. *Turkish Studies*, 3(5), 282-318. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.425>
- Uluqov, N., Solixadjayeva H., Qoraboyev U. (2025). *O'zbek va Turk geortonimlarining etnolingvistik, lingvokulturologik tahlili*. Bookmany Print.
- Uzun, Ş. (2025). *Yer adları üzerine bir inceleme: Ankara mahalle adları örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Muş Alparslan Üniversitesi.
- Yaylaççeği, E. (2025). *Türk sineması film adlarında oksimoron* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- Yenikalaycı, A. (2023). Işgın (Rheum ribes L.) bitkisinin önemi, kullanım alanları ve sorunları. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 13(3), 515-520. <https://doi.org/10.31020/mutftd.1280588>
- Yeşil İstanbul. (2024, 3 Nisan). *Lale Bayramı başlıyor*. 9 Kasım 2025 tarihinde https://yesil.istanbul/haber_lale-bayrami-basliyor adresinden erişildi.
- Yorulmaz Kahve, M. (2018). *Muğla yeradları üzerine bir dil incelmesi -Menteşe'deki silik yeradları-* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Yücer, H. ve Küçük, M. (2019). Tasavvuf literatüründe ağaç sembolizmi ve Muhyî'nin Temsil-i Şecer isimli eseri. *Akademik Platform İslami Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 13-28.

Kaynak Kişiler

Hüseyin Yalçın, (İzmir ili Karabağlar ilçesine bağlı Kavacık Mahallesi'nin Muhtarı) (48).

6. BÖLÜM

AÑTOYADLARI / ZOOHEORTONİMLER

Cihangir DEMİR, Ege Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2889-9447

Añtoyadları (zooheortonimler), insan-hayvan ilişkisinin tarihsel dönüşümünü belgeleyen en net göstergelerdir. Bu durum, Türkiye'nin farklı bölgelerinde düzenlenen ve geniş bir añtoyadı çeşitliliği oluşturan etkinliklerde somut birer karşılık bulmaktadır.

Bu bağlamda, ülkemizde bu gruba dahil toyladları incelendiğinde, • Gazipaşa Horoz Festivali (Gazipaşa / Antalya); • Kaz Festivali (Merkez / Ardahan); • Can Dostlar Festivali (Merkez / Bolu); • Leylek Festivali (Karacabey / Bursa); • Kuş Cenneti Festivali (Çiğli / İzmir); • Keçi-Koyun Festivali (Seferihisar / İzmir); • Ovacık Tarım ve Sakız Koyunu Festivali (Çeşme / İzmir); • Ovacık Tarım ve Sakız Koyunu Şenliği (Çeşme / İzmir); • Patilerin Festivali (Konak / İzmir); • Sakız Koyunları ve Koçları Şenliği (Çeşme / İzmir); • Leylek Festivali (Selçuk / İzmir); • Geleneksel Kahramanmaraş Filo Güvercini Festivali (Merkez / Kahramanmaraş); • Geleneksel Kaz Bayramı Şenliği (İzmit / Kocaeli); • Güvercin Festivali (Merkez / Osmaniye); • İkizdere Dağ Horozu Festivali (İkizdere / Rize); • Atmaca Güzellik Beceri ve Doğaya Salım Festivali (Ardeşen / Rize); • Mersin Balığı Festivali (Karasu / Sakarya); • Tepeli Kostüm Güvercinleri Festivali (Adapazarı / Sakarya); • Samsun Pet Fest (Atakum / Samsun); • Kelaynak Festivali (Birecik / Şanlıurfa); • Erçek Gölü Flamingolar Göç Festivali (İpekyolu / Van) gibi adlandırmalar dikkat çekmektedir.

Bu adlandırmalar, hayvanın biyolojik bir varlık olmanın ötesine geçerek yerel halkın hem doğayı hem de kendi varlığını anlamlandırdığı temel birer zihinsel referans noktasına dönüştüğünü kanıtlamaktadır. Esasen toplumlar için hayvanlar, sadece biyolojik birer kaynak değil dünyayı belirli bir düzene sokmak ve anlam katmak adına seçilmiş, düşünmek için elverişli (bonnes à penser) unsurlar olarak kabul edilmektedir (Lévi-Strauss, 1961, s. 89). Bu yaklaşımdan hareketle değerlendirecek, *Gazipaşa Horoz Festivali* (Gazipaşa/ Antalya), *Kaz Festivali* (Merkez/ Ardahan) veya *İkizdere Dağ Horozu Festivali* (İkizdere/ Rize) gibi isimlendirme-

ler, söz konusu canlıların o coğrafya için ekonomik bir değerden çok daha derin manalar taşıdığını göstermektedir. Bu tablo, hayvanın fiziksel sınırlarını aşarak, halkın doğayı ve kendi kimliğini tanımlarken başvurduğu temel bir zihinsel sınıflandırma birimi haline geldiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Hayvanların zihinsel birer sınıflandırma birimi olarak üstlendiği bu işlev, onların toplumsal yapıda nasıl birer birleştirici sembole dönüştüğünü de açıklamaktadır. İnsan ve totem ilişkisi üzerine çalışan araştırmacılar, totemlerin toplumsal bütünlüğü sağlayan kutsal semboller olduğunu ve ortak kimliğin bu imgeler etrafında şekillendiğini savunur (Durkheim, 1915, s. 124). Bu durum, günümüz Türkiye'sindeki hayvan odaklı etkinlik isimlerinde, *Kelaynak Festivali* (Birecik/ Şanlıurfa), *Leylek Festivali* (Karacabey/ Bursa) ve *Leylek Festivali* (Selçuk/ İzmir) gibi örneklerle somut bir karşılık bulmaktadır. Bu örneklerde hayvan, artık kentin yaşayan logosuna ve mekânın ruhuna (genius loci) dönüşmüş durumdadır. Dolayısıyla düzenlenen bu festivaller, toplumsal bağları doğrudan kuvvetlendirmektedir.

Toplumsal alandaki bu sembolik bütünleşme, dilin dünyayı algılama biçimini belirleyen gücüyle tam bir uyum sergilemektedir. Nitekim bir toplumun kullandığı dilin, o toplumun dünya görüşünü ve algılama biçimini doğrudan şekillendirdiği kabul edilir (Sapir, 1921, s. 22). Etnolinguistik bir açıdan yaklaşıldığında Añttoyadları “zooheortonim” çatısı altındaki *Geleneksel Kaz Bayramı Şenliği* (İzmit/ Kocaeli) veya *Atmaca Güzellik Beceri ve Doğaya Salım Festivali* (Ardeşen/ Rize) gibi özgün adlandırmalar, Türk kültürünün hayvanla kurduğu varoluşsal bağı dilsel bir kod aracılığıyla yansıtmaktadır. Hayvan isminin bayram ya da güzellik/beceri gibi kavramlarla yan yana gelmesi, toplumun hayvana sadece biyolojik bir canlı olarak değil, kültürel değerler dizisinin bir taşıyıcısı olarak yaklaştığını en somut şekilde belgelemektedir.

Dilin sunduğu bu anlam dünyası, toplumsal pratiklerin ve ritüellerin dokusuna işlenerek onları anlamlandırılmayı bekleyen birer anlatıya dönüştürmektedir. Bu noktada kültürel etkinliklerin birer metin gibi okunması gerektiği ve bu metinlerin toplumun kendisi hakkındaki hikâyelerini anlattığı yoğun betimleme (thick description) alanları olduğu vurgulamak gerekir (Geertz, 1973, s. 10). Etnokültürel açıdan değerlendirildiğinde *Geleneksel Kaz Bayramı Şenliği* (İzmit/ Kocaeli) veya *Ovacık Tarım ve Sakız Koyunu Festivali* (Çeşme/ İzmir) gibi adlandırmalar, geleneksel tarım toplumuna özgü üretim ritüellerini modern festival olgusuyla harmanlamaktadır. Bu isimler, toplumun geçmişteki şölen ve bereket kültürüyle olan bağını muhafaza ederken, aynı zamanda modern dünyanın nasıl dahil edildiklerini anlatan derinlikli birer kültürel anlatı niteliği taşımaktadır.

Ancak bu kültürel anlatılar sadece hikâyeler anlatmazlar. Aynı zamanda kullanılan dilin niteliği üzerinden belirli bir toplumsal konumu ve sınıfsal kimliği

işaret ederler. Dilsel tercihlerin birer sembolik sermaye işlevi gördüğü ve sosyal sınıfların kendilerini ifade etme biçimlerini doğrudan yansıttığı belirtilmektedir (Bourdieu, 1991, s. 67). *Samsun Pet Fest* (Atakum/ Samsun) örneğindeki İngilizce kullanımı (code-switching) veya *Patilerin Festivali* (Konak/ İzmir) adlandırması, bu etkinliklerin daha kentli, modern ve belirli bir sosyo-ekonomik profile hitap eden kimliğini göstermektedir. Buna karşılık *Geleneksel Kaz Bayramı Şenliği* (İzmit/ Kocaeli) veya *Sakız Koyunları ve Koçları Şenliği* (Çeşme/ İzmir) gibi isimlerde görülen yerel terminoloji kullanımı, kırsal ve geleneksel bir dil alanının yansımasıdır.

Sınıfsal kimliği işaret eden bu tercihler, sosyal bağlamın gerektirdiği prestij düzeyine göre de stratejik olarak farklılaşmaktadır. Bu bağlamda, aynı bölge özelinde kullanılan ve aynı festivali işaret eden *Ovacık Tarım ve Sakız Koyunu Festivali* (Çeşme/ İzmir) ile *Ovacık Tarım ve Sakız Koyunu Şenliği* (Çeşme/ İzmir) adlandırmaları arasındaki fark, sosyolinguistik bir üslup düzeyi değişimini yansıtmaktadır. Festival sözcüğü modern, resmi ve dışa dönük bir prestij dilini temsil ederken, şenlik ifadesi daha yerel, samimi ve topluluk odaklı bir atmosferi tanımlamaktadır (Labov, 1972, s. 114). Dolayısıyla bu tür ikili kullanımlar, yerel yönetimlerin ve organizatörlerin hedef kitlelerine göre bilinçli bir dilsel konumlandırma yaptıklarını ortaya koymaktadır.

Adlandırmalardaki bu prestij arayışı, aslında toplumun doğaya ve hayvana bakışındaki daha köklü bir etik dönüşümün yansıması olarak görülebilir. Toplumun doğaya bakışındaki köklü değişimlerin, hayvanın bir tüketim nesnesi olmaktan çıkıp bir koruma öznesi haline geldiği etik bir dönüşüm olarak tanımlandığı görülmektedir (Bessant ve Watts, 2007, s. 5). Söz konusu bu farklılaşma mevcut festival listesinde de net bir şekilde takip edilebilmektedir. *Keçi-Koyun Festivali* (Seferihisar/ İzmir) veya *Geleneksel Kaz Bayramı Şenliği* (İzmit/ Kocaeli), hayvanın bir rızık ve şölen unsuru olduğu geleneksel kültüre dayanmaktadır. Buna karşılık, *Erçek Gölü Flamingolar Göç Festivali* (İpekyolu/ Van) ve *Mersin Balığı Festivali* (Karasu/ Sakarya) gibi adlandırmalar, hayvanın tüketilmeyen, aksine varlığı onurlandırılan bir özne olarak konumlandırıldığı modern ekolojik düşüncenin dilsel kanıtları olarak görülebilir.

Hayvanın korunan bir özneye dönüşmesi, modern yaşamda onun üretim süreçlerinden koparılacak duygusal bir yoldaş konumuna yükseltilmesini de beraberinde getirmiştir. Modern toplumda hayvanların bu yeni konumunun evcil hayvanın insanlaşması süreci olduğu belirtilmektedir (Serpell, 1996, s. 74). *Can Dostlar Festivali* (Merkez/ Bolu) ve *Patilerin Festivali* (Konak/ İzmir) gibi isimlendirmeler, hayvanı biyolojik tür isminden soyutlayarak ona dost veya pati gibi insani ve duygusal yapılar katmaktadır. Ardeşen'deki *Atmaca Güzellik Beceri ve*

Doğaya Salım Festivali (Ardeşen/ Rize), ismindeki Doğaya Salım vurgusuyla bu listedeki en girift etik yapılardan birine sahiptir. Çünkü bu ifade, insan ile hayvan arasındaki bağın geçici olduğunu ve mülkiyetin yerini doğaya dönüşe bıraktığını açıkça ifade etmektedir. Bu zooheortonim, yerel kültürün doğayla kurduğu saygı temelli ve özgün yoldaşlık pratiğinin en güçlü dilsel kanıtı olarak düşünülebilir.

Anadolu Coğrafyasında Leylek ve Leylek Festivalleri:

İnsanlık tarihi boyunca doğa ile kurulan ilişki, salt biyolojik bir hayatta kalma mücadelesinin ötesine geçmiş ve simgeler ile metaforlar üzerinden kurulmuş karmaşık bir kültürel bellek yaratmıştır. Bu belleğin en canlı taşıyıcılarından biri mevsimlerin döngüsünü, gökyüzünün bilgisini ve yeryüzünün bereketini kanatlarında taşıdığına inanılan göçmen kuşlardır.

Türk kültür coğrafyasının Orta Asya steplerinden Anadolu'ya kadar uzanan geniş tarihinde, leylek (Lat. *ciconia ciconia*) diğer kuş türlerinden sıyrılarak çok özel bir konuma yerleşmiş durumdadır. Leylek, sadece baharı müjdeleyen biyolojik bir canlı olmanın ötesinde, etimolojik kökeninden mitolojik kimliğine, tasavvufdaki derin anlamlarından günümüz ekoturizm ve koruma politikalarına kadar uzanan çok katmanlı bir kültürel mirasın başrol oyuncusudur (Süel, 2019, 244).

Çalışmamızın bu bölümü leylek imgesini dilbilimsel köklerinden ele alarak Türk mitolojisindeki koruyucu ruh kimliğine, İslam tasavvufundaki derviş arketipine, edebiyattaki yansımalarına ve nihayetinde festivallere kadar uzanan tüm boyutlarıyla, bütüncül bir yaklaşımla incelemeyi amaçlamaktadır.

Bir kavramın kültürel derinliğini kavramanın ilk adımı, o kavramı simgeleyen kelimenin tarihsel yolculuğunu ve ses dünyasındaki yerini analiz etmekten geçmektedir. Bu noktada leylek kelimesi, diller arası etkileşimin ve insanın doğadaki sesleri taklit ederek (onomatope) dil inşa etme becerisinin en dikkat çekici örneklerinden birini teşkil etmektedir.

Türkçede kullanılan leylek kelimesinin kökeni, etimolojik kaynaklarda Arapça *laqlak* (لقلق) sözcüğüne dayandırılmaktadır. Bu kelime *laqlaka* (lak lak etti, ses çıkardı) fiilinden türemiştir (Tietze, 2017, c. 4, s. 125). Leyleklerin ses tellerinin gelişmemiş olması nedeniyle, iletişim kurmak için gagalarını birbirine çarparak çıkardıkları karakteristik takırtı sesi, bu isimlendirmenin temelini oluşturmaktadır (Altier, 2022, s. 127). Bu lak lak sesi, kuşun sadece ismini değil, aynı zamanda karakterini ve insan zihnindeki algısını da şekillendirmiştir. Akadca *laqlakku* şeklinde görülen kelime, Arapçadaki formun doğrudan atası niteliğindedir (Jeffery, 1938, s. 253-254).

Tüm bu bilgilerden hareketle, leylek kelimesinin binlerce yıllık bir ses mirasını taşıdığını söyleyebiliriz. İnsanoğlunun Akadlardan günümüze uzanan zaman

aralığında, Mezopotamya veya Anadolu coğrafyasında duyduğu o ritmik gaga sesini, dilinin içine alarak kuşaklar boyu aktardığı görülmektedir.

Kelimenin farklı dillerdeki karşılıkları incelendiğinde, bu kuşun isimlendirilmesinde bir uzlaşma olduğu göze çarpar. Farsçada *legleg*, Azerice ve Arnavutçada *leylek*, Özbekçede *laylak* olarak kullanılan kelime, Türk-İslam coğrafyasında ortak bir terminolojiye işaret etmektedir (Yıldırım, 2019).

Türkçede leylek kelimesi, sadece biyolojik bir türü tanımlamakla kalmamış, deyimler ve atasözleri aracılığıyla toplumsal eleştiri ve gözlem mekanizmasının bir parçası haline gelmiştir. “Leyleğin ömrü laklakla geçer” deyimini, kuşun gaga sesinden türetilen ve “boş konuşma, gevezelik” anlamına gelen mecazla özdeşleşmiştir. Bu deyim, somut bir doğa olayının, soyut bir insan davranışını tanımlamak için nasıl kavramsallaştırıldığını göstermektedir.

16. yüzyılın büyük şairi Bâkî, dönemin yeteneksiz ama çok konuşan şairlerini eleştirmek için leylek metaforunu kullanır. Ona göre, yetenekli ve tatlı dilli şairler (tûtî-i şeker-güftâr / şeker konuşan papağanlar) kıymet görmeyip kenara itilirken, ortalığı laklaka-i laklak (leyleklerin gürültüsü/boş lafları) istila etmiştir: “Bu bâğa laklaka-i laklak eylemişdi hücum / Kalıp kafesde nihân tûtî-i şeker-güftâr” (Tok Yıldız, 2022, s. 1362).

İlginç bir tezat olarak, halk kültüründe ve kimi edebî ürünlerde boş konuşma olarak kodlanan bu ses, tasavvuf kültüründe tam tersi bir soyutlamayla zikir olarak da kavramsallaştırılmıştır.

Dini/tasavvufi yorumda, leyleğin gagasından çıkan lak-lak sesi, Arapça leke (senindir/sana aittir) kelimesinin tekrarı olarak duyulur. Nâbî, bu sesi “El-mülkü leke, el-emrû leke, el-hamdü leke” (Mülk senindir, emir senindir, hamd sanadır Allah’ım) cümlesinin zikri olarak tefsir eder. Bu bakış açısıyla leylek, gökyüzünde süzülen bir ariftir, sürekli Rabbini anar ve her yıl O’nun evini (Kabe) ziyarete gider. Âşık Ahmed, leyleği “Nevrûz-u sultaniyeyi bilen”, “Cümle kuşdan evvel gelen” ve “Hak Hak deyen” bir mürşit gibi anlatır: “Tesbîhini kimse görmez / Mevlâsı bilür özüni”. Buna ek olarak, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî’nin, evinin bacasına yuva yapan leyleğe şeyhim diye hitap ettiği ve kuşun çıkardığı lak lak seslerini Arapça “El-mülk-ü lek” (Mülk senindir [Allah’ım]) cümlesinin tekrarı olarak yorumladığı rivayet edilir (Altier, 2022, s.133; Ayr. Bkz. Schimmel, 2001, s. 324; Yıldırım, 2015, S. 246-247).

Yine “Leyleği havada görmek” deyimini, Türk toplumunun göçebelikten yerleşik hayata geçiş sürecindeki bilinçaltını yansıtmaktadır. Leyleği uçarken görmenin o yılın çok gezerek geçeceğine, yerde görmenin ise sakın geçeceğine inanılması, toplumun hareket ve seyahat kavramlarına yüklediği anlamı gösterir. “Leylekler

getirmek” deyimi ise, doğumun mucizesini naif bir dille anlatarak, çocuklara varoluşun kaynağını açıklayan kültürel bir perde işlevi görür.

Türk kültüründe leylek, modern zamanların bebek getiren sevimli kuş imgesinden çok daha derin, kökleri Orta Asya şamanizmine ve Gök Tanrı inancına dayanan mitolojik bir figürdür. Onun gökyüzüyle olan irtibatı, renkleri (ak ve kara) ve insan yerleşimlerine yakınlığı, onu kutsal ve dokunulmaz kılmıştır (Ergun, 2013, s. 133).

Popüler kültürde genellikle Batı Avrupa folkloruna (özellikle Alman ve İskandinav efsanelerine) atfedilen bebekleri leyleklerin getirdiği inancı, Türk mitolojisindeki karşılığı çok daha kadim bir kökene, Umay Ana kültüne dayanmaktadır. Eski Türk inanç sisteminde Umay (veya Ayısıt), doğurganlığın, bereketin ve özellikle bebeklerin koruyucu ruhudur. Şamanist gelenekte ve mitik tasavvurlarda Umay Ana, sıklıkla kanatlı bir varlık veya doğrudan bir kuş formunda tasvir edilir (Ergun, 2013, s. 138).

Bu inanç sistemine göre, yeni doğacak bir çocuğun ruhu (kut), Gök Tanrı katından yeryüzüne indirilir. Bu ruhu taşıma görevi, gök ile yer arasında aracılık yapabilen kuşlara aittir. Göçmen kuşlar, özellikle de leylekler, öte dünyadan (uzak diyarlardan) gelmeleri ve gökyüzünün en üst katmanlarında uçabilmeleri nedeniyle bu kutsal görevin icracısı olarak görülmüştür. Anadolu’ya taşınan bu inançta, Umay Ana’nın fonksiyonu leylek figürüne devredilmiştir. Dolayısıyla leylek, mitolojik bağlamda sadece fiziksel bir bebek taşıyıcısı değil, ruh/can/kut taşıyan ilahi bir elçidir (Ergun, 2013, s. 138-140).

Anadolu halk inançlarında leylek, yuva yaptığı evin manevi koruyucusu, o hanenin iyesi (sahibi/ruhu) olarak kabul edilir. Bir evin bacasına leyleğin yuva yapması, o eve Tanrı misafirinin gelmesi gibi büyük bir lütuf ve bereket alameti sayılır. İnanişe göre, leyleğin yuva yaptığı evde yangın çıkmaz, o eve hırsız girmez ve hane halkı nazardan korunur. Bu inanç, leylek yuvalarının bozulmasını kesin bir dille yasaklayan, aksi takdirde yuva bozanın başına büyük felaketler geleceğini öngören güçlü bir tabu oluşturmuştur (Altier, 2022, s. 130-132).

Halk tıbbı ve büyüsel koruma pratiklerinde de leylek önemli bir yer tutar. Leylek dışkısının veya yuvadan düşen parçaların her derde deva olduğuna, özellikle nazara karşı güçlü bir kalkan oluşturduğuna inanılır. Anadolu’nun bazı yörelerinde leylek dışkısının bir bez parçasına sarılarak muska yapıldığı ve sandıklar da saklandığı veya beşiklere asıldığı bilinmektedir. Bu pratik, hayvanın biyolojik atığının dahi kutsiyet atfedilerek dönüştürüldüğünü gösterir (Akçiçek ve Baysal, 2019, s. 282-283).

İslamiyet'in kabulüyle birlikte leylek imgesi, Şamanist anlamlarının üzerine İslami ve tasavvufi yeni katmanlar eklemiş, Gök Tanrı'nın elçisi olan kuş, Hakk'ın zikredicisi ve Hacı mertebesine yükselmiştir.

Tasavvuf düşüncesinde kainattaki her varlığın kendi lisan-ı haliyle Allah'ı zikrettiğine inanılır. Leyleğin gagasını takırdatarak çıkardığı lak lak sesi, mutasavvıflar ve şairler tarafından Hak Hak zikri olarak yorumlanmıştır.

18.yüzyıl Divan şairlerinden Dörtdivanlı Âşık Ahmed, leylek şiirinde bu durumu şöyle ifade eder:

Saat saat öten laklak / Zâhirâ görünüş leylek,

Dâimâ çağırur yâ Hak / Ârif olan anlar sözünü (Şen, 2023).

Şair burada, zahiri (dış görünüş) ile batını (iç mana) gerçeklik arasındaki farka dikkat çeker. Dışarıdan bakıldığında sıradan bir kuş gibi görünen leylek, hakikatte sürekli Ya Hak diyerek Rabbini çağırın bir derviş hüviyetindedir. Şiirin devamında "Cümle kuşdan evvel gelir / Hak Hak deyen murâd alır" dizeleriyle, Hakk'ı zikretmenin mükafatına ve leyleğin bu manevi yolculuktaki öncülüğüne vurgu yapılır.

Leyleğe Hacı sıfatının verilmesi, Anadolu halk inancının en özgün sentezlerinden biridir. Leyleklerin sonbaharda Avrupa ve Anadolu'dan güneye göç ederken izledikleri rotanın Hicaz bölgesinden, Kabe'nin üzerinden geçtiğine inanılır. Kutsal topraklara yüz süren, o iklimin havasını soluyan ve Kabe'yi tavaf edercesine süzülen bu kuşlar, dönüşlerinde Hacı olmuş sayılırlar. Hacı leylek veya Hacı baba hitabı, kuşa duyulan saygının zirvesidir. Menkıbelere göre, asıl hacı olan kırlangıçtır ve leylek onunla bir diyalog içindedir, ancak halk hafızasında bu ünvan leylekle özdeşleşmiştir. Bu inanç, leyleği avlamayı veya ona zarar vermeyi, bir hacıya zarar vermekle eşdeğer bir günah haline getirmiştir (Dizman, 2025, Başpınar 2014, s. 61).

Malatya'nın Hekimhan ilçesi, Yassıbel yöresinde bulunan Leylek Dağı, zirvesindeki Leylek Baba yatağı ile bilinir. Yöre halkı için burası sadece coğrafi bir yükselti değil, uhrevi bir mekândır. Efsaneye göre Leylek Baba, bir Kesik Baş (şehit olup başını koltuğuna alarak savaşmaya devam eden eren) figürüdür. Dağın zirvesi onun makamı kabul edilir ve Yassıbel'in Beyi olarak anılır.

Âşık Esirî Baba ve diğer yerel ozanlar, şiirlerinde Leylek Dağı'nı ve Leylek Babayı, bölgenin manevi koruyucusu, dertlerin döküldüğü, şifanın arandığı bir merci olarak tasvir ederler. Leylek isminin bu dağa ve erene verilmesi, muhtemelen dağın göçmen kuşların uğrak noktası olması veya zirvesinin yüksekliği ile kuşların uçuş irtifası arasındaki ilişkiden kaynaklanmaktadır. Ozan Ellezoğlu'nun

dizelerinde Leylek Dağı, çiğdemi, kengeri, pınarları ve zirvesindeki Leylek Babası ile hem pastoral hem de mistik bir sığınaktır: “Zirvene almışsın Leylek Baba’yı Ellezoğlu neyler kaba sabayı/ Bağrında hürmetle kuram obayı / Leylek Dağı Yassıbel’in beyisin” (Deniz, 2024).

Gurabane-i Laklakan

19. yüzyılda Bursa’da, Haffaflar Çarşısı civarında (bazı kaynaklara göre Irgan-dı Köprüsü yakınında) faaliyet gösteren bu kurum, göç edemeyecek kadar yaşlı, hasta veya kanadı kırık leyleklerin (ve bazen kargaların) bakımının yapıldığı bir vakıf müessesesidir. Kurumun kökeni, Bursa’da görev yapan Fransız Konsolosu Gregorie Baillie’in kişisel hayvan sevgisine ve evinin bahçesini bu hayvanlara açmasına dayanır. Ancak halkın bu girişimi sahiplenmesi, kasapların sakatat (ciğer, işkembe) bağışlaması ve vakıf kültürüyle bütünleşmesi, onu sivil bir inisiyatiften kamusal bir merhamet yuvasına dönüştürmüştür.

Ahmet Haşim’in Bursa’da gördüğü ve eserine “Gurabahane-i Laklakan” (Düşkün Leylekler Evi) adıyla yansıyan bu kurum üzerine yazdıkları, leyleklerin Türk kültüründeki merhamet odaklı yerini belgeler. 19. yüzyılda Osmanlı’da sakat ve göç edemeyen leylekler için kurulan bu hastane, dünyanın ilk hayvan hastanelerinden biri olarak kabul edilir ve Haşim’in kalemıyla edebiyat tarihine geçmiştir (Ayan, 2025, s. 591-592).

Fecr-i Ati topluluğunun önemli ismi Ahmet Haşim, leyleği “insan soylu” bir kuş olarak tanımlar. “Leylek” başlıklı denemesinde, leyleğin zekasını, sadakatini ve vakur duruşunu över. Haşim’e göre leylek, göçmenliğiyle bir dünya vatan-daşıdır ancak her yıl aynı yuvaya dönmesiyle de derin bir aidiyet duygusu taşır. Haşim’in eserlerinde leylek, “muhakkak ressam ve şairi birtakım girift ve mevzun tahayyülâta davet etmek üzere yaratılmış bir kuş”tur (Ergun, 2011, s. 134; Ayr. Bkz. Haşim, 2010).

Türkiye’de Leylek Festivalleri:

Türkiye’de leylek, sadece edebi bir figür değil, aynı zamanda yaşayan bir kültürel mirastır. Bu miras, son yıllarda yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları tarafından düzenlenen festivallerle kurumsallaşmış, ekoturizm ve çevre bilinci oluşturma aracı haline gelmiştir. Bu festivaller, yerel kimliğin inşasında ve ekolojik farkındalığın tabana yayılmasında önemli rol oynamaktadır.

Tablo 1: Türkiye'deki Başlıca Leylek Festivalleri ve Özellikleri

Festival Adı	Yer	Düzenlenme mi	Döne- mi	Temel Odak ve Özel- likler
Uluslararası Leylek ve Doğal Yaşam Festivali	Selçuk, İzmir	Mayıs / Ağustos (Yıl- lara göre değişimli)		Tarihi su kemerleri, ekolojik panel, belge- sel, bisiklet turları.
Eskikaraağaç Şenliği	Leylek Karacabey, Bursa	Mayıs sonu / Haziran başı		“Yaren Leylek” hi- kayesi, tekne turları, leylek koşusu.
Sındırgı Leylek Şen- liği	Sındırgı, Balıkesir	Haziran başı (Dünya Çevre Günü)		Yapay yuva projeleri, “Sağdıç Leylek”, halk eğitim çalışmaları.

Uluslararası Leylek ve Doğal Yaşam Festivali (Selçuk / İzmir)

Selçuk ilçesi, Efes Antik Kenti ve Artemis Tapınağı gibi dünya mirası alan- larına ev sahipliği yapmasının yanı sıra, tarihi Bizans su kemerlerinin üzerindeki leylek yuvalarıyla tanınır. 1890 yılı fotoğraflarında dahi belgelenen bu birliktelik, Selçuk Belediyesi tarafından uluslararası bir festivale dönüştürülmüştür.

Festival, genellikle leyleklerin göç hareketliliğinin yoğun olduğu dönemlerde (Mayıs veya Ağustos) düzenlenir. Etkinlikler arasında “Su Kemerlerinin İzinden” tarih ve doğa yürüyüşleri, “Masal Kanatlarım” çocuk atölyeleri, kil heykel çalışma- ları ve sulak alanlara bisiklet turları yer alır (Selçuk Belediyesi, 2017).

Eskikaraağaç Leylek Şenliği (Karacabey / Bursa)

Bursa'nın Karacabey ilçesine bağlı Eskikaraağaç, Türkiye'nin Avrupa Leylek Köyleri Ağı'na (European Stork Villages Network) üye olan tek temsilcisidir. An- cak köyü dünya çapında üne kavuşturan asıl unsur, Balıkçı Adem Yılmaz ile “Ya- ren” adı verilen leylek arasındaki dostluktur.

14 yılı aşkın süredir her bahar on binlerce kilometre uçarak köye gelen Yaren Leylek, doğrudan Adem Amca'nın kayığına konmakta ve onunla birlikte balığa çıkmaktadır. Doğa fotoğrafçısı Alper Tüydeş'in bu hikâyeyi dünyaya duyurması-yla, Yaren Leylek bir “sadakat” ve “doğa sevgisi” ikonuna dönüşmüştür.

Mayıs sonu veya haziran başında düzenlenen şenlikte, on binlerce ziyaretçi köye akın etmektedir. Etkinlik kapsamında leylek yuvalarının canlı yayında izlen- mesi, Leylek Koşusu, göl turları ve Prof. Dr. İsmet Arıcı anısına düzenlenen pa- neller yer alır. Bu festival, yerel halkın leylekleri sadece sevmekle kalmayıp, onları ekonomik bir değer (turizm geliri) olarak da sahiplenmesini sağlamıştır (Bursa

Söylem, 2025, Hürriyet, 2009a, Adem Amca ile Yaren Leylek, 2021, Türkiye Foto Muhabirleri Derneği, 2025).

Sındırgı Leylek Şenliği (Sındırgı / Balıkesir)

Balıkesir Sındırgı’da düzenlenen festival, “Leylekler Ölmesin” sloganıyla başlatılan teknik bir koruma projesinin halk şenliğine dönüşmüş halidir. Ege Üniversitesi ve yerel yönetim iş birliğiyle, elektrik direklerine leylekler için güvenli yapay platformlar monte edilmiştir.

Belediye binasının çatısına yuva yapan ve Sağdıç adı verilen leylek, ilçenin maskotu haline gelmiştir. Balkanlardan gelen bu misafir, her yıl törenlerle karşılanır.

2024 yılında Sındırgı Belediyesi’nin logosundan leylek figürünün kaldırılması, ciddi bir toplumsal tepkiye yol açmıştır. “Leylekçi Hoca” lakaplı Prof. Dr. Mehmet Sıkı’nın öncülüğünde gelişen tepkiler, leyleğin bir grafik öğeden öte, kentin kimliğinin parçası olduğunu göstermiştir. Bu olay, yerel sembollerin siyasi veya idari kararlarla değiştirilmesinin toplumsal hafızada yarattığı direnci belgeleyen önemli bir vakadır (Kent Yaşam, 2009, Hürriyet, 2009b, Sındırgı Belediyesi, 2022, Sındırgı Gündem, 2024).

Sonuç olarak, bölüm başında verdiğimiz listede yer alan hayvanların tür bazlı tasnifi, ilgili bölge halkının zihinsel dünyasında hangi canlıya ne tür anlamlar yüklediğini açıkça yansıtmaktadır. Envanterin %70’inden fazlasının horoz, kaz, leylek, güvercin, atmaca ve kelaynak gibi kanatlı türlerinden meydana gelmesi üzerinde durulması gereken bir veridir. Bu yoğunluk, uçabilen canlıların toplumsal hafızada özgürlük, haberleşme ve gökyüzüyle kurulan sembolik bağları temsil ettiğine işaret etmektedir. Diğer taraftan keçi, koyun ve koç gibi küçükbaş hayvanlar doğrudan üretim ve bereket eksenli bir kültürel yapıyı betimlerken, Mersin balığı gibi su canlıları ekolojik nadirliği, kedi ve köpek gibi türler ise günümüzün modern yoldaşlık pratiklerini somutlaştırmaktadır.

Bu türsel dağılımın yanı sıra, kullanılan kavramlar halkın hayvana bakış açısındaki tarihsel ve sınıfsal dönüşümü sessizce belgelemektedir. “Bayram” ve “Şenlik” gibi geleneksel adlandırmalar, toplumsal rızık paylaşımını ve tarımsal ritüelleri muhafaza ederken, şehirleşmeyle birlikte yaygınlık kazanan “Festival” veya “Fest” gibi terimler, hayvanın daha çok izlenen bir figür haline geldiğini hissettirmektedir.

Buna ek olarak, etkinlik isimlerindeki fiiller ve eylem vurguları, toplumun hayvan üzerindeki etik duruşunu doğrudan yansıtmaktadır. “Tarım ve Sakız Koyunu” gibi ifadeler üretimin ve hasadın kutlanmasına odaklanırken, beceri, gü-

zellik ve kostüm gibi kavramlar, insanın hayvan üzerindeki estetik hakimiyetini sergilemektedir. Buna karşın “Doğaya Salım” veya “Göç” gibi vurgular, insanın mülkiyet iddiasını geri planda tuttuğu ve doğaya saygı duyduğu daha derin bir etik eylemi temsil etmektedir. Sonuç olarak tüm bu dilsel tercihler, Türk kültürünün hayvanla kurduğu varoluşsal bağın hem geleneksel hem de modern katmanlarını aynı anda görünür kılmaktadır.

Leylek, Türk kültürel ve ekolojik sahasında, bir kuş türü olmanın çok ötesinde anlamlar taşır. Akadca *lag lag*’dan Türkçe *lalkak*’a dönüşen ismiyle binlerce yıllık bir ses hafızasını, Umay Ana inancıyla ruhani bir koruyuculuğu, “Hacı” sıfatıyla kutsal bir saygınlığı ve “Yaren” hikayesiyle türler arası dostluğun en saf halini temsil eder. Mevlânâ’nın Mesnevi’sinde ortak acıların birleştirdiği bir dost, modern şairlerin dizelerinde ise kaybedilen doğanın ve masumiyetin simgesidir.

Bugün Türkiye’de düzenlenen festivaller, bu kadim mirasın modern dünyada yeniden üretilmesini sağlamaktadır. Selçuk’un su kemerlerinde, Eski karaağaç’ın göl kıyısında veya Sındırgı’nın elektrik direklerinde sergilenen çaba, sadece bir kuş türünü korumak değil, insanın doğayla olan kopmuş bağını onarma girişimidir. Leyleklerin gökyüzündeki varlığı ekosistemin, çatıdaki yuvası ise kültürel belleğimizin sağlığını göstermeye devam etmektedir. Onlar, geçmişten gelen bir masal kahramanı değil, iklim krizinin ortasında bize doğanın sınırlarını hatırlatan sessiz ama bilge uyarılardır.

Claude Lévi-Strauss’un düşünmek için iyi (*bonnes à penser*) olarak nitelendirdiği nesneler, hayvanların fiziksel varlıklarının ötesine geçerek birer anlam haritası işlevi gördüklerini savunur (2021, s. 115). Bu perspektifle ele alındığında, Türk kültüründe “leylek” imgesi, sadece mevsimsel göç yollarını izleyen biyolojik bir tür değil, aynı zamanda bereket, zamanın döngüsellliği ve toplumsal aidiyet gibi kavramların üzerine inşa edildiği derin bir düşünsel birimdir. “Leylek Karşılama” veya “Leylek Günü” gibi adlandırmalar, bu canlıyı salt bir gözlem nesnesi olmaktan çıkararak kolektif hafızanın merkezine, yani bir “hafıza mekânına” yerleştirir. Dolayısıyla, leyleğe atfedilen bu sembolik değer ve adına düzenlenen kutlamalar, hayvanın biyolojik sınırlarını aşarak halkın doğayla kurduğu diyalogu kategorize eden ve sürekliliğini sağlayan birer sınıflandırma birimi niteliği taşır.

Kaynakça

- Açık, M. ve Çakıroğlu, F. P. (2018). *Sivas mutfak kültürü ve yöresel yemeklerin pişirilme durumu*. Social Sciences Studies Journal, 4(21), 3287-3296.
- Adem Amca ile Yaren Leylek. (2021, 10 Mart). *Meşhur Adem amca ile Yaren leylek hikayesi* [Video]. YouTube. 22 Ocak 2026 tarihinde <https://www.youtube.com/shorts/ENGGoTy0MjU> adresinden erişildi.
- Ağca, F. ve Koç, A. (Ed.). (2019). *X. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu bildiri kitabı*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Yayınları.
- Akçıl Aydın, B. (2025). *Erzurum masallarında değerler eğitimi* (Yılan Bey, Leylek 1, Topal Leylek masalları örneği). Culture and Civilization, 8, 36-48.
- Akçiçek, E. ve Baysal, N. (2019). *Türk halk inanç ve uygulamalarında leylek*. A. B. Alptekin (Ed.), Prof. Dr. Ali Berat Alptekin armağanı içinde (ss. 277-286). Kömen Yayınları.
- Aktürk, S. (2014). *Türkiye'de Hıdırellez etrafında oluşan folklorik unsurlar üzerine bir inceleme* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altier, S. (2022). *Türk kültüründe leylek ve Osmanlı sanatında ikonografisi*. Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD), 9(23), 125-165.
- Atmaca, E. ve Gözdaş, R. (Ed.). (2024). *Türk dilinde hayvan adları*. Palet Yayınları.
- Ayan, M. (2025). *Gurabahane-i Laklakan: Dünyanın ilk hayvan hastanesi olduğu görüşüne karşı tarihsel bir inceleme*. Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, 12(3), 586-599.
- Başpınar, M. (Haz.). (2014). *Öykülerde Bursa*. Bursa Kültür A.Ş. Yayınları.
- Besli, E. (2010). *Eski ve Orta Türkçe hayvan isimlerinin etimolojisi* [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bessant, K. C. ve Watts, R. J. (2007). *Sociolinguistics and the sociology of language: A critical history*. Routledge.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power* (J. B. Thompson, Ed., G. Raymond ve M. Adamson, Çev.). Polity Press.
- Bursa Söylem Gazetesi. (2025, 30 Mayıs). *Eskikaraağaç leylek şenliği başlıyor!* 22 Ocak 2026 tarihinde <https://www.bursasoylem.com/2025/05/30/eskikaraagac-leylek-senligi-basliyor/> adresinden erişildi.
- Deniz, K. (2024). *Leylek Dağı ve Leylek Baba*. Malatya Sonmanşet. 22 Ocak 2026 tarihinde <https://www.malatyasonmanset.com/leylek-dagi-ve-leylek-baba/> adresinden erişildi.
- Dizman, İ. (2024). *Hikâye denilen gerçek*. T24. 22 Ocak 2026 tarihinde <https://t24.com.tr/yazarlar/ibrahim-dizman/hikaye-denilen-gercek,49936> adresinden erişildi.
- Durkheim, É. (1915). *The elementary forms of the religious life* (J. W. Swain, Çev.). George Allen ve Unwin. (Orijinal eser 1912 tarihli dir).
- Duymaz, A. (Ed.). (2022). *Balıkesir somut olmayan kültürel miras alan araştırmaları*. Balıkesir Valiliği Yayınları.
- Erenbaş Pehlivan, S. (2023). *Tarihî ve çağdaş Türk lehçelerinde tarım ve hayvancılık terminolojisi üzerine Türkiye'de yapılmış çalışmalar*. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi (TÜRKDED), (6), 27-46.
- Ergun, P. (2011). *Bebekleri dünyaya leyleklerin getirdiğine dair inancın Türk mitolojisindeki kökleri üzerine*. Milli Folklor, 23(89), 133-146.
- Ergun, P. (2019). *Türk kültüründe leylek*. Prof. Dr. Ali Berat Alptekin Armağanı içinde. Kömen Yayınları.
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures: Selected essays*. Basic Books.

- Genç, M. (Ed.). (2020). *Isparta'nın somut olmayan kültürel miras: Isparta çevresi Yörük kültürü*. Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları.
- Hürriyet. (2009a). *Herkes onu bekliyordu! Yaren leylek 14. yılda da göçüp geldi: Artık 6 ay beraberiz*. 22 Ocak 2026 tarihinde <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/herkes-onu-bekliyordu-yaren-leylek-14-yilda-da-gocup-geldi-artik-6-ay-beraberiz-42729347> adresinden erişildi.
- Hürriyet. (2009b). *Sındırgı'da leyleklere ev*. 22 Ocak 2026 tarihinde <https://www.hurriyet.com.tr/eg/sindirgi-da-leyleklere-ev-10887774> adresinden erişildi.
- Jeffery, A. (1938). *The foreign vocabulary of the Qur'an*. Oriental Institute Baroda.
- Kent Yaşam. (2009). *Sındırgı'da leyleklere özel şenlik*. 22 Ocak 2026 tarihinde <https://kentyasam.com.tr/wp/2009/06/09/sindirgida-leyleklere-ozel-senlik/> adresinden erişildi.
- Labov, W. (1972). *Sociolinguistic patterns*. University of Pennsylvania Press.
- Lévi-Strauss, C. (1963). *Totemism* (R. Needham, Çev.). Beacon Press. (Orijinal eser 1962 tarihli-dir).
- Parlak, S., Karademir, K. ve Aslan, B. (Koord.). (2019). *Geçmişten günümüze Düzce ili halk kültürü değerleri*. Düzce Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.
- Sapir, E. (1921). *Language: An introduction to the study of speech*. Harcourt, Brace and Company.
- Selçuk Belediyesi. (2017). *Leylek ve Doğal Yaşam Kültürü Festivali başlıyor*. 22 Ocak 2026 tarihinde <https://www.selcuk.bel.tr/leylek-ve-dogal-yasam-kulturu-festivali-basliyor> adresinden erişildi.
- Serpell, J. (1996). *In the company of animals: A study of human-animal relationships*. Cambridge University Press.
- Sındırgı Belediyesi. (t.y.). *Sağdıç leylek beraberinde Balkan geleneğini Sındırgı'ya taşıdı*. 10 Ocak 2026 tarihinde <https://sindirgi.bel.tr/News/Detail/1895> adresinden erişildi.
- Sındırgı Gündem. (2024). *Logodan leylek kaldırıldı*. 22 Ocak 2026 tarihinde <https://sindirgigundem.net/2024/09/18/logodan-leylek-kaldirildi/> adresinden erişildi.
- Süel, H. (2019). *Türkiye'de leylek (Ciconia ciconia Linnaeus, 1758) dağılımının iklim değişikliğine göre kestirimi*. Turkish Journal of Forestry, 20(3), 243-249.
- Şen, Y. (2023). *Dörtdivanlı Şık Ahmed'in leylek şiiri*. Dörtdivan Dünyası. 22 Ocak 2026 tarihinde <https://www.dortdivandunyasi.com/yazarlar/yazi/dortdivanli-sik-ahmed-in-leylek-siiri-1005.html> adresinden erişildi.
- Tietze, A. (2002-2016). *Tarihi ve etimolojik Türkiye Türkçesi lügati*. (Çok ciltli edisyon).
- Tok Yıldız, H. (2022). *Şeyh Gâlib Divânı'nda söz ve sözün müterâdifleri*. Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi [Journal Of Old Turkish Literature Researches], 5(3), 1348-1373.
- Türkiye Foto Muhabirleri Derneği. (2025). *Alper Tüyydeş, Yaren'i onunla tanıdık*. 22 Ocak 2026 tarihinde <https://tfmd.org.tr/2025/07/31/alper-tuydes-yareni-onunla-tanidik/> adresinden erişildi.
- Yıldırım, Y. (2017). *Leyleğin ardındaki kültür*. Dünya Bizim. 22 Ocak 2026 tarihinde <https://www.dunyabizim.com/mercek-alti/26471/leylegin-ardindaki-kultur> adresinden erişildi.

7. BÖLÜM

BARINTOYADLARI / HREMAHEORTONİMLER

Prof. Dr. Serpil ERSÖZ, Manisa Celal Bayar Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9700-3747

Eski Yunanca *hrema* (eşya, mal, nesne) sözcüğünden türetilen *hremaheor-tonim*, “insan marifetiyle üretilen mal, ürün, edebî eser, teknolojik alet vb. nesnelerin adı temelinde oluşan etkinlik adları” olarak tanımlanmaktadır. Kitabın giriş kısmında Şahin tarafından Türkçe karşılığı olarak önerilen “barıntoyadı” ise, “eşya, kişisel mal” anlamına gelen *barın* köküne dayanmaktadır. Bu bölümde, Türkiye’deki *hremaheortonimler* (barıntoyadları) üzerinde durulacak, onların türleri, yapısal özellikleri ve işlevleri anlatılacaktır.

Barıntoyadı, insan marifetiyle üretilen tüm nesne ve eserleri kapsamaktadır. Ancak bu geniş alan, odak nesnenin niteliğine göre çeşitli mikro alanlara ayrılabilir. Türkiye’den derlenen yaklaşık 3000 birimlik toyardı veri tabanı içinde barıntoyadları, içerdiği 83 etkinlik sayısı ile sekizinci sıradadır. Bu etkinlikler odağına aldığı nesneye göre aşağıda beş grupta incelenmiştir.

Edebiyat, Şiir ve Kitap Odaklı Etkinlikler

En sık rastlanan temalardan biri edebiyat ve yazılı kültür üzerine kurulu bu etkinliklerdir. Edebiyat, şiir ve kitap odaklı festivaller, her şeyden öte, insanın ruhuna ve estetik yönüne hitap etmektedir. Hem bireyin entelektüel ve ruhsal derinliğini artıran hem de toplumun kültürel dokusunu güçlendiren çok boyutlu kültürel etkinliklerdendir. Bu festivaller, bireyin kendini bilişsel ve entelektüel açıdan geliştirebilmesi için zengin bir ortam sunar. Katılımcılar, yazarların söyleşileri, atölye çalışmaları ve kitap tanıtımları aracılığıyla yeni bilgiler edinir ve farklı bakış açıları kazanır. Bu tür etkinlikler özellikle okuma oranının artmasına ve edebî eserlerle kurulan bağların güçlendirilmesine hizmet eden bir çeşit “eğitim ortamı” olarak da işlev görür (Ginigen, 2023, s.59). Ayrıca bu etkinlikler, amatör yaratıcılar için eserlerini sergileme ve profesyonellerle iletişim kurma fırsatı sunarak sanatsal çabaları motive eder (Bulut, 2022, s.10). Bu festivallerin yalnızca bireysel değil, toplumsal yönü de bulunmaktadır. Odağına aldığı yazar, şair ve eserlerle kültürel

mirasın korunmasına ve gelecek kuşaklara aktarılmasına da hizmet etmektedir. Edebiyat etkinliklerinin “kent kimliğinin inşası” yönünde de önemli toplumsal faydalar sağladığı görülmüştür. Bu bağlamda örneğin *Uluslararası Aşıkpaşa Şiir Şöleni*, Kırşehir’in tarihsel ve edebî değerlerini öne çıkararak yerel bir “kent kimliği” inşa etmektedir. Uluslararası nitelikteki festivallerin ise yabancı kültürlerin tanınması ve önyargıların kırılması yönünde önemli katkıları olduğu söylenebilir. Kısaca edebiyat, şiir ve kitap odaklı etkinlikler hem bireysel hem de toplumsal faydaların sağlanacağı ortamlar sunmaktadır. Bu kategori kendi içinde alt başlıklara ayrılabilir:

Şiir: Elazığ’da düzenlenen *Uluslararası Hazar Şiir Akşamları*, Eskişehir Tepebaşı’ndaki *Uluslararası Eskişehir Şiir Buluşması*, Gaziantep’teki *Gaziantep Uluslararası Şiir Festivali*, Balıkesir Dursunbey’de gerçekleştirilen *Su Çıktı Şiir Günleri*, Manisa Salihli’deki *Şiir İkindileri*, Sakarya Sapanca’da icra edilen *Şiir Akşamları*, Kırşehir’deki *Uluslararası Aşıkpaşa Şiir Şöleni*, ayrıca İstanbul Beyoğlu’ndaki *Uluslararası İstanbul Şiir ve Edebiyat Festivali* ile *Şiir Festivali* ve İzmir Konak’ta düzenlenen *Konak Belediyesi Uluslararası Şiir Festivali* gibi etkinliklerden oluşmaktadır.

Kitap ve Sahaf: Ankara Batıkent’te düzenlenen *Kitap Şenliği*, Balıkesir’deki *Bandırma Kitap Günleri*, Kırşehir’deki *Kitap Günleri*, Konya Selçuklu’daki *Kitap Günleri* ve İstanbul Beyoğlu’ndaki *Beyoğlu Sahaf Festivali* gibi etkinliklerden oluşmaktadır.

Çocuk Edebiyatı ve Masal: Adıyaman Merkez’de düzenlenen *Adıyaman Üniversitesi Çocuk Edebiyatı Festivali*, Aydın Nazilli’deki *Çocuk Edebiyat Günleri* ve İstanbul Küçükçekmece’de gerçekleştirilen *Uluslararası Masal Festivali* gibi etkinliklerden oluşmaktadır.

Mizah, Karikatür ve Çizgi Sanatlar: Görsel anlatım ve mizah üzerine kurulu etkinlikler belirli şehirlerde yoğunlaşmıştır. Bu kategorideki organizasyonlar; Adana Çukurova’da düzenlenen *Uluslararası Çukurova Karikatür Festivali*, İzmir Bornova’daki *Ege Mizah Fest*, İzmir Konak’ta gerçekleştirilen *İzmir Uluslararası Mizah Festivali*, Ankara Çankaya’daki *Ankara Comics and Art Festival* ve İstanbul Kadıköy’deki *Kadıköy Çizgi Festivali* gibi etkinliklerden oluşmaktadır.

Genel Edebiyat ve Yazarlar: Bursa’da düzenlenen *Bursa Edebiyat Günleri*, Balıkesir Gönen’deki *Ömer Seyfettin Kültür ve Sanat Haftası*, yine Balıkesir Gönen’deki *Ömer Seyfettin Hikâye Yarışması*, İzmir Bayraklı’daki *Uluslararası Bayraklı Homeros Edebiyat ve Sanat Festivali*, İstanbul Sarıyer’deki *Uluslararası Sarıyer Edebiyat Günleri*, Afyonkarahisar Bolvadin’deki *Roman Kahramanları Festivali* ve İstanbul Maltepe’deki *Roman Kahramanları İstanbul Edebiyat Festivali* gibi etkinliklerden oluşmaktadır. Amasya’da düzenlenen *Ferhat ile Şirin Festivali*, meşhur mesnevi

kahramanlarının adını taşıdığından bu bağlamda değerlendirilse de bu festivalin aslında bir sevgi günü olarak kutlandığını özellikle belirtmek gerekmektedir. Ferhat ile Şirin arasındaki meşhur aşktan dolayı, onların adı bu sevgi gününün adı olarak kullanılmıştır.

Geleneksel El Sanatları, Dokuma ve Zanaat

Geleneksel üretim biçimlerinin endüstriyel üretime direnmesi ve kültürel mirasın korunması çabası, zanaat ürünlerini festivallerin önemli konularından biri haline getirmiştir. Bu kategorideki en belirgin örneklerden biri Sinop'un Ayancık ilçesinde düzenlenen *Ayancık Kültür Keten ve Ahşap Festivali*'dir. İlçenin coğrafi konumu ve orman varlığına dayalı olarak gelişen ahşap işçiliği ile geleneksel keten dokumacılığı, festivalin ismini ve içeriğini belirleyen temel *barın*lardır. Keten ve ahşap, sadece bir hammadde değil, bölgenin kimliğini oluşturan ve ekonomik istihdam sağlayan kültürel ürünler olarak festival aracılığıyla pazarlanmaktadır.

Türkiye'nin farklı yörelerine özgü maddi kültür unsurlarının kutlandığı böyle çok sayıda festival bulunması da bu örneği geniş bir bağlama yerleştirir. Bu festivaller, kültürel zenginliklerin ve geleneksel yaşam biçimlerinin yaşatıldığı ortamları oluşturur. Bilindiği üzere, UNESCO'nun "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması" sözleşmesi uyarınca bu ortamların oluşturulması ve yaşatılması oldukça önemlidir. Dolayısıyla bu festivaller, yerel motiflerin, desenlerin ve renklerin korunarak geleceğe aktarılmasına hizmet ederken aynı zamanda katılımcılarda "biz" duygusu oluşturarak toplumsal aidiyeti de pekiştirir. Sosyoekonomik açıdan bakıldığında, el sanatları odaklı bu festivaller, düzenlendikleri bölgeler için güçlü birer pazarlama ve markalaşma aracı olarak işlev görür (Yavuz, 2019, s.73; Yıldırım, 2010, s.53). Özellikle yerel üreticilerin ve kadın girişimcilerin, herhangi bir aracı kurum veya kişi olmaksızın, ürünlerini doğrudan pazarlamasına olanak tanıyan bu organizasyonlar, turizm hareketliliği oluşturarak bölge ekonomisine doğrudan katkı sağlar (Aslan, 2022, s.67; Akkuş, 2021, s.21). Sosyolinguistik açıdan ise bu festivaller, ilgili zanaata dair teknik terminolojinin korunmasına ve gelecek nesillere iletilmesine katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla bu festivallerin hem kültür hem de dil alanına hizmet eden önemli katkıları bulunmaktadır.

Halı, Kilim ve Dokuma: Afyonkarahisar Bayat'ta düzenlenen *Bayat Kök Boyalı Kilim Şenliği*, Antalya Yeniköy'deki *Döşemealtı Halı Festivali*, Balıkesir Sındırgı'daki *Yağcı Bedir Halı Festivali*, Kastamonu Küre'deki *Küre Kilim Festivali*, Tokat Niksar'daki *Başçıftlık Halı Festivali* ve Giresun Şebinkarahisar'da gerçekleştirilen *Tamzara Dokuması Defilesi* gibi etkinliklerden oluşmaktadır.

Ahşap ve Orman Ürünleri: Bu kapsamda, Eskişehir Mihalgazi'de düzenlenen *Uluslararası Ahşap Heykel Festivali*, Kastamonu Merkez'deki *Kastamonu Ahşap*

Fuarı, Zonguldak Devrek'teki *Baston Festivali* ve Aksaray Merkez'deki *Su Kabağı İşleme Sanatı Etkinlikleri* gibi etkinlikler sıralanabilir. Bunlar ahşap ve orman ürünlerinin estetik ve ticari değerini ön plana çıkarmaktadır.

Maden ve Taş İşçiliği: Bu konuyla ilgili olarak Denizli Yatağan ve Serinhisar'da gerçekleştirilen *Bıçak Festivali* ile Eskişehir Odunpazarı'ndaki *Ulusal Odunpazarı Lületaş Festivali* listelenebilir.

Deri ve Ayakkabıcılık: Bu grup, Denizli Yeşilyuva ve Acıpayam'daki *Ayakkabıcılık ve Kültür Festivali* ile Erzurum'daki *İspir Deri Panayırı* gibi etkinliklerden oluşur.

İnce El İşçiliği (Oya, Boncuk, Kırkyama): Bu kategoride, Balıkesir Gönen'deki *Oya Festivali*, İzmir Kemalpaşa Nazarköy'deki *Nazarköy Boncuk Festivali* ve Kocaeli'deki *Gölcük Belediyesi Kırk Yama Festivali* bulunur.

Genel El Sanatları: Afyonkarahisar ve Kars'ta gerçekleştirilen *Altıneller Geleneksel El Sanatları Festivali*, Antalya Muratpaşa'daki *Antalya Dünya El Sanatları ve Giyim Mirası Festivali*, Sakarya'daki *Kırkpınar El Sanatları Festivali* ve *Taraklı Kadın El Sanatları Festivali*, Ankara Çankaya'daki *Kadın Emeği Festivali* ile Konya Hüyük'teki *Mutlu Kasabası El Sanatları Festivali* gibi etkinliklerden oluşmaktadır.

Sahne Sanatları ve Folklor

Gösteri sanatlarını ve folklorik performansları odağına alan festivallerdir. Sosyokültürel açıdan bu etkinlikler, topluluğun ortak duygu ve düşüncelerini sembolik eylemlerle dışavurduğu, bireyin kendisini toplumuyla özdeşleştirerek tanımladığı özel alanlardır. Bu festivaller, somut olmayan kültürel mirasın kuşaktan kuşağa aktarılması sürecinde, geleneksel bilginin canlı tutulmasını sağlamaktadır. Ayrıca ilgili sanat dalına ait teknik terminolojinin, yerel ağız özelliklerinin ve türkü, mani, tekerleme gibi sözlü gelenek ürünlerinin korunmasını da sağlamaktadır. Bu bağlamda kukla sanatı, Türk kültür hayatında köklü bir geçmişe sahip olup, sosyokültürel belleğin en renkli unsurlarından biridir. Kukla gösterileri, sadece bir eğlence aracı değil, aynı zamanda toplumun mizah anlayışını ve dramatik temsiliyi yansıtan bir türdür. Örneğin *Barbaros Oyuk Festivali*, kırsal bir gelenek olan korkuluk (oyuk) figürünü sanatsal bir festivale dönüştürerek, yerel bir simgenin nasıl bir topluluk kimliğine ve marka imgesine dönüşebileceğinin somut bir örneğini sunar. İzmir'in Urla ilçesine bağlı Barbaros köyünde düzenlenen bu festivale adını veren "oyuk" sözcüğü, bölge halkı tarafından *korkuluk* veya *kuklamsı koruyucular* anlamında kullanılan yerel bir adlandırmadır. Gösteri sanatlarına odaklanan festivaller şu şekilde gruplanabilir:

Kukla Sanatı: Ankara Çankaya’da düzenlenen Uluslararası Ankara Kukla Festivali, İstanbul Esenyurt’taki Uluslararası İstanbul Kukla Festivali, İzmir Buca’daki Uluslararası İzmir Kukla Festivali ve Mersin Tarsus’ta gerçekleştirilen Kukla Festivali gibi etkinliklerden oluşmaktadır. Ayrıca yerel bir geleneksel figür ve sanat etkinliği olan İzmir Urla’daki Barbaros Oyuk Festivali de bu bağlamda değerlendirilmektedir.

Halk Oyunları ve Folklor: İzmir Menderes’te düzenlenen *Cuma Ovası Halk Oyunları Şenliği* ve İzmir Gaziemir’de gerçekleştirilen *Uluslararası Halk Oyunları Festivali* gibi etkinliklerden oluşmaktadır.

Hobi ve Teknik İlgi Alanları

Belirli hobilere veya teknik becerilere yönelik spesifik festivallerdir. Model uçakçılık veya kalem tutkunluğu (*penfest*) gibi festivaller, alanlara özgü teknik terminolojinin ve jargonun paylaşıldığı ortamlar oluşturur. Özellikle bu alanda karşılaşılan *penfest* veya *hobifest* gibi adlandırmalar, Türk eğlence kültüründe yabancı sözcüklerin ve kısaltmaların (fest < festival) kullanımına dair bir eğilimi yansıtmaktadır. Bu durum da dilin küresel etkileşiminin somut bir göstergesi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kategoride Eskişehir Sivrihisar’da düzenlenen *Model Uçak ve Helikopter Festivali*, Antalya Konyaaltı’ndaki *Hobifest*, Afyonkarahisar Merkez’de gerçekleştirilen *Kendinyap Atölyeleri Festivali* ve İstanbul Beşiktaş’taki *Penfest* gibi etkinlikler bulunmaktadır. Denizcilikle ilgili Muğla Bozburun’da düzenlenen *Uluslararası Bozburun Gulet Festivali* de bu kapsamda değerlendirilebilir.

Ticarî Festivaller:

Doğrudan ticari amaçlı bir ürünün veya hizmetin tanıtımına yönelik etkinliklerdir. Eskişehir Mahmutiyede düzenlenen *Mahmudiye Emtia Panayırı Şenlikleri* ve İzmir Çeşme’deki *Milfest Moda Şenliği* gibi etkinlikler, bu grupta değerlendirilir.

Yukarıda tasnif edilen örnekler, edebiyattan zanaata, geleneksel el sanatlarına ve ticari festivallere kadar barıntoyadlarının ne kadar geniş bir alanı kapsadığını açıkça göstermektedir. İbrahim Şahin tarafından kitabın girişinde de bahsedildiği gibi, insan marifetiyle üretilen ürünlerin adına düzenlenen etkinlikler olarak tanımlanan bu yapılar, yalnızca fiziksel nesneleri isimlendirmekle kalmamakta; aynı zamanda o nesnenin toplumsal bellekteki yerini sabitleyerek ona kültürel veya ticari bir prestij kazandırmaktadır.

Tür ve tema hakkındaki bu çeşitlilik, adlandırma eyleminin arkasındaki kültürel motivasyonlar hakkında bilgi sunmaktadır. Aşağıdaki kısımda ise, bu birimlerin adblimcil düzlemde nasıl bir araya geldiği, hangi unsurlardan oluştuğu ve hangi yapısal kalıplar üzerine inşa edildiği analiz edilecektir.

Barıntoyadlarının Yapısı

Artur Galkowski (2020) toyardlarını *gerçek toyardları* (usual/real heortoyms) ve *yarı toyardları* (quasi-heortonyms) olarak iki ana kategoride sınıflandırmaktadır. Gerçek toyardları, dinî takvimlere ve geleneksele dayalı, kökenini kutsal olandan alan kutlamaları temsil ederken, yarı toyardları, seküler dünyada ticari, sanatsal veya sosyal bir amacı kutlamak için oluşturulmuş yapılardır. Galkowski, özellikle yarı toyardlarını modern toplumun ihtiyaçlarına göre şekillenen, belirli bir probleme dikkat çeken veya sosyal kampanyaların reklamı işlevi gören birer “icat edilmiş gelenek” (invented traditions) olarak değerlendirmektedir (s. 83-84). Bu kuramsal çerçevede, İbrahim Şahin tarafından insan marifetiyle üretilen ürünlerin (kitap, baston, el sanatları, emtialar ...vb) adına düzenlenen etkinlikler olarak tanımlanan barıntoyadları (hremaheortonimler) tamamen seküler ve kültürel bir düzlemde yer almaları nedeniyle Galkowski’nin *yarı toyardı* sınıfına girer.

Türkiye’deki barıntoyadları incelendiğinde, bu birimlerin adbilimcil sistemdeki yapısal özelliklerinin büyük oranda Galkowski’nin tespitleriyle örtüştüğü görülmüştür. Eldeki barıntoyadlarının tek bir sözcükten oluşan monorematik yapılardan ziyade, büyük ölçüde polirematik (çok sözcüklü) yapıda oldukları görülmektedir (Galkowski, 2020, s.83). Veri tabanımızdaki 83 barıntoyadından yalnızca iki tanesi ise monorematik yapıdadır: *Hobifest*, *penfest*. Aslında derin yapıda iki sözcüklü olduğu bilinen bu toyardlarının markalaşma çabasından dolayı tek bir sözcük şeklinde yazıldığı söylenebilir.

Toyadlı Birimler

Barıntoyadlarının sergilediği türsel çeşitlilik, bu etkinliklerin adlandırma süreçlerinde kullanılan adbilimcil birimlerin derinlemesine incelenmesini gerektirmektedir. Bu kısımda, Türkiye’deki barıntoyadlarının yapısal bileşenleri *yeradı* (toponim), *barın* (hrema), *belirteç* (indikatör) ve *niteleyici* (kalifikatör) olarak belirlenmiş ve yapısal ve işlevsel özellikleri değerlendirilmiştir.

Yeradı (toponim): Bu yapıda yer alan toponimler, çoğunlukla şehir ve köy adlarıyla temsil edilen oykonimlerden ve semt/mahalle adlarının kullanıldığı urbonimlerden oluşmaktadır. Oykonimler için *İzmir*, *Afyonkarahisar* ve *Buldan* gibi yer adları; urbonimler için de *Beyoğlu*, *Kadıköy*, *Batıkent* ve *Çankaya* örnekleri verilebilir. Özellikle İstanbul ve İzmir örneklerinde urbonim kullanımının yüksek olması, festivallerin metropol şehirler içinde semt bazlı kimlikler (örneğin *Beyoğlu Sahaf Festivali*) üzerinden özelleştiğini göstermektedir.

Barıntoyadları içindeki yeradları, coğrafi aidiyeti işaretleyen önemli bileşenlerden biridir. Denizli’nin bıçak ve dokuma, Afyonkarahisar’ın kilim, Balıkesir’in

ise halı ve iğne oyası ile anılması, bu şehirlerin o zanaat üzerindeki tarihsel derinliğini festival adlarıyla sabitlemektedir. Örneğin *Sındırgı Yağcıbedir Halı Festivali* toyaında, *yeradı* (Sındırgı) ile *barın* (Yağcıbedir halısı) arasındaki dilsel bağ, o yöreye özgü teknik terminolojinin ve kültürel uzmanlığın adbilimcil düzlemde birleşmesini sağlamıştır. Benzer şekilde *Nazarköy Boncuk Festivali* (İzmir) de dikkat çekici bir örnektir. Eski adı Kurudere olan köyün, temel zanaatı olan cam boncuk üretimi nedeniyle adının *Nazarköy* olarak değiştirilmesi, *yeradı* ile *barın* arasındaki bağın somut örneklerinden biridir. Festivalin ismi, cam işleme sanatına dair yerel bilginin ve nazar boncuğu üretiminin coğrafi aidiyetini belgeleyerek sabitlemiştir.

Barıntoyadlarının şehirlerle göre dağılımları incelendiğinde anlamlı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Veri tabanında İzmir’de 13, İstanbul’da 11, Eskişehir’de 5, Balıkesir’de 6 etkinlik tespit edilirken Adıyaman’dan Zonguldak’a uzanan pek çok şehirde birer etkinlik belirlenmiştir. Sayısal yoğunluğun İzmir ve İstanbul illerinde toplanması, bölgeler bazında ise Ege ve Marmara’nın öne çıkması, sanatsal ve entelektüel üretimin bu bölgelerdeki yoğunluğuyla ilişkilendirilebilir. En az etkinliğin olduğu bölgeler ise Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleridir. Bu durum, bölgenin aşırı göç vermesine ve göçle birlikte buradaki şehirlerin yerel hafızasını ve zanaat birikimini kaybetmesine bağlanabilir.

Şehirler ile festival konuları arasındaki bağlantı dikkate alındığında İstanbul, İzmir ve Ankara gibi metropollerde etkinliklerin daha çok entelektüel üretim, modern sanat dalları ve özel hobilere odaklı olduğu görülmektedir. Örneğin İstanbul; sahaf festivalleri, çizgi festivalleri, penfest, masal ve geniş kapsamlı edebiyat festivalleri ile fikri üretimin merkezi durumundadır. İzmir; mizah ve karikatür festivalleri ile sanatsal mizahın; Homeros ve diğer uluslararası edebiyat festivalleri ile de edebî mirasın merkezi görünümündedir. Ankara ise çizgi roman, kukla festivalleri ve kitap şenlikleri ile sanatsal çeşitlilik göstermektedir. Metropol dışındaki Anadolu şehirlerinde düzenlenen etkinlikler ise doğrudan o yöreye özgü zanaat ve yerel ekonomik değerler üzerine yoğunlaşmıştır. Denizli’de dokuma, Afyonkarahisar’da kilim, Balıkesir’de halı ve oya, Kayseri’de kilim odaklı etkinlikler, maddi kültür unsurlarına dayalı barıntoyadlarının önde gelen örneklerindendir. Sonuç olarak büyük şehirler “modern kültür ve sanat tüketimine” dayalı festivallerle öne çıkarken, Anadolu şehirleri “yerel zanaatın ve maddi kültürün” dilde ve mekanda yaşatılmasını sağlayan festivallere odaklanmaktadır.

Barın (hrema): Barın, etkinliğin hangi kültürel alan veya üretim dalı ile ilgili olduğunu kodlayan temel bileşendir. Bu bağlamda barıntoyadlarının kurucu unsuru olan *barın*, geleneksel zanaat, entelektüel/sanatsal üretim veya hobi ve modern teknolojik unsurlarla ilgili bilgiler sunar. Bu yapıdaki en dikkat çekici süreç,

dilin gelen söz varlığına ait olan bir apelyatifin, belirli bir yeradı ve belirteçle birleşerek özel ada dönüşmesidir.

Barın çoğu zaman o yörenin iktisadi ve kültürel sermayesini temsil eden somut bir nesnedir. Örneğin, *Sındırgı Yağcıbedir Halı Festivali* toyaında *halı* sözcüğü sadece bir eşyayı değil, Yağcıbedir yöresine has dokuma tekniğini, bu halıların yaratıcısı Yağcıbedir Yörüklerini ve tarihsel birikimi temsil eden bir *barın* işlevi görür. Bu noktada nesne adı, genel anlamından sıyrılarak belirli bir kültürel mirasın adbilimcil etiketi hâline gelmiştir.

Barın her zaman elle tutulur bir zanaat ürünü olmak zorunda değildir, bazen bir edebî tür veya sanatsal disiplin de *barın* işlevi görür. *Sapanca Şiir Akşamları* örneğinde görüldüğü gibi *şiir* veya *Uluslararası Masal Festivali* örneğinde *masal* sözcükleri, soyut birer sanat dalıyken toyardıl formülde mülkiyet ve aidiyet bildiren birer *barın* olarak konumlanır.

Geleneksel üretimlerin yanı sıra modern ilgi alanları da *barın* olarak karşımıza çıkar. *Bozburun Gulet Festivali* örneğindeki *gulet* veya *Penfest* örneğindeki *pen* (kalem), modern dünyanın üretim ve hobi nesnelerinin toyardıl alana nasıl eklendiğini gösterir. Bu örneklerde *barın*, hem nesnenin kendisi, hem de o nesne etrafında oluşan uzmanlık alanını temsil eder.

Belirteç (İndikatör): Türkiye’de tespit edilen 83 barıntoyadında belirteç olarak festival/festivali/fest, günleri, şenliği/şenlikleri, akşamları, etkinlikleri, yarışması, haftası, panayırı, buluşması, defilesi, fuarı, pazarı, şöleni, ikindileri sözcüklerinin kullanıldığı belirlenmiştir. Aralarında en çok festival (57 adet) sözcüğünün ve ardından sırasıyla günleri (6 adet), şenliği/şenlikleri (6 adet) ve akşamları (2 adet) sözcüklerinin kullanıldığı, diğerlerinin ise yalnızca birer örneği olduğu görülmüştür. Dolayısıyla en baskın belirteç, *festival* olarak ortaya çıkmıştır. *Festival* temelli belirteçler arasında, bu adın bir kısaltması olarak kullanılan *fest* sözcüğünün yalnızca ticari festivaller grubunda görülmesi, dilin üzerindeki küreselleşme etkisinin en çok ticaret alanında görülmesinin bir sonucudur. Şiir akşamları ve şiir ikindileri toyardırlarındaki *akşamları* ve *ikindileri* belirteçleri, gün içindeki belirli bir zamana odaklanarak şiir ruhuna uygun duygusal bir atmosferi adbilimcil düzeyde de oluşturmak için seçilmiştir. *Defile*, *fuar* ve *pazar* sözcükleri ise festivalin ekonomik ve ticari içeriğini doğrudan yansıtmaktadır.

Niteleyici (Kalifikatör): Barıntoyadlarında yer alan toyardıl niteleyiciler, adlandırılan etkinliğin kapsamını, toplumsal statüsünü, niteliğini veya periyodikliğini belirleyen sıfatlardan oluşmaktadır (Perekhod, 2021, s.19-20). Bunlar genellikle toyaının en başında yer alırlar.

Barıntoyadları veri tabanında niteleyicilerin büyük bir kısmının *uluslararası* sözcüğü olduğu görülmektedir. Bu durum barıntoyadlarının özellikle edebiyat ve sanat temalı olanların prestij kazanma ve markalaşma eğiliminde olduğunu kanıtlamaktadır. Yapısal olarak bu birimler toyardcıl formülde genellikle *niteleyici+yera dı+barın+belirteç* dizilimini takip ederler. Ancak nadiren de olsa yeradından sonra gelerek araya girebilirler (örneğin *İzmir Uluslararası Portre Karikatür Şenliği*). *Uluslararası* sözcüğü dışında barıntoyadlarında yer alan diğer niteleyiciler *geleneksel* ve *ulusal* sözcükleridir: *Geleneksel El Sanatları Festivali*, *Uluslararası Odunpazarı Lületaş Fesitvali* ... vb.

İncelenen tüm bu birimler, barıntoyadlarında *yeradı*, *barın* ve *belirteç* arasında güçlü bir anlamsal bağ olduğunu göstermektedir. Özellikle büyükşehirlerdeki modern sanatsal içerikli adlandırmalar ile Anadolu'daki zanaat odaklı geleneksel adlandırmalar arasındaki terminoloji farkı, barıntoyadlarının toplumsal değişim ve yerel ekonomik unsurlarla olan bağlantısını göstermektedir. Ancak bu toyardcıl birimlerin varlığı kadar, aralarındaki dizilim sırası ve sentaktik ilişkiler de incelenmesi gereken bir konudur. Dolayısıyla bir sonraki bölümde, bu adbilimcil birimlerin hangi düzende bir araya geldikleri konusu üzerinde durulacaktır.

Toyardcıl Formül

Maddi kültür varlıklarını odağına alan barıntoyadları, dilsel bir tesadüf eseri değil, aksine belirli bir adbilimcil düzen ve sentaktik yapı dâhilinde inşa edilirler. Adbilimcil sistemde, farklı toyardları belirli bir “toyardcıl formül” (geortonymic formula) ile oluşturulmuşlardır (Terentyeva, 2011). Türkiye'deki barıntoyadları da buna dahildir. Bu kategorideki belirlenen toyardcıl formüller şeklinde aşağıda gösterilmiştir.

Yeradı + Barın + Toyardcıl belirteç

Barıntoyadlarında en yaygın kullanılan yapı, etkinliğin coğrafi aidiyetini veya düzenleyicisini merkeze alan *yeradı + barın + belirteç* formülüdür. Bu yapıda *yeradı* tamlayan, *barın* ve etkinlik türü ise tamlanan görevindedir.

Bu dizilişteki *yeradı* etkinliğin düzenlendiği yerin adını, *barın* etkinliğin odağındaki nesne adını, *belirteç* de etkinliğin türünü gösterir. Bu analiz, aşağıda bir örnek üzerinde gösterilmiştir:

Afyonkarahisar Bayat Kök Boyalı Kilim Şenliği

Yeradı (toponim): Afyonkarahisar Bayat

Barın (hrema): Kök Boyalı Kilim

Toyardcıl belirteç (indikatör): Şenlik

Döşemealtı Halı Festivali, Bandırma Kitap Günleri ve Menemen Çömlek Festivali gibi örnekler, yerel aidiyeti belirli bir ürünle adbilimcil düzeyde işaretlemektedir. Bazı durumlarda bu yapı, coğrafi bilgi içermeyen ancak doğrudan nesneye odaklanan *barın + belirteç* formülüne dönüşebilir. *Kitap Şenliği, Oya Festivali ve Bıçak Festivali* bu türden doğrudan nesne odaklı adlandırmalara örnektir.

Niteleyici/yeradı+barın+belirteç

Etkinliğin kapsamını veya statüsünü belirten niteleyicilerin (kalifikatör) kullanıldığı yapılar ise iki farklı dizilim sergiler. İlk olarak niteleyicinin en başta yer aldığı *niteleyici+yeradı+barın+belirteç* yapısı dikkat çeker. *Uluslararası Çukurova Karikatür Festivali* ve *Uluslararası Sarıyer Edebiyat Günleri* örneklerinde görüldüğü üzere, *uluslararası* niteliği tüm yapının belirleyicisi olarak en başa yerleştirilmiştir. İkinci varyasyonda ise yeradı öncelenerek niteleyici araya girer (*yeradı + niteleyici+barın+belirteç*). *Adana Geleneksel El Sanatları Festivali* ve *Gaziantep Uluslararası Şiir Festivali* adlandırmaları, yerel kimliği niteleyici üzerinden derecelendiren bu yapıya örnektir.

Barın+belirteç, barın+yeradı+barın+belirteç

Modern adlandırma eğilimlerini yansıtan birleşik veya eksiz yapılar ise genellikle yabancı dillerin etkisiyle şekillenmektedir. Bu yapıda *barın* ile *belirteç* birimi kaynaşarak bir toyardı oluşturur. *Penfest, Hobifest, Ege Mizah Fest* gibi örneklerdeki *fest* belirteci, geleneksel toy adlandırmalarından sıyrılarak markalaşma çabasını ön plana çıkarmaktadır. Daha karmaşık yapılarda ise birden fazla nesnenin veya yer bilgisinin iç içe geçtiği *barın + yeradı + barın + belirteç* düzeninde toyardları da görülmektedir. *Roman Kahramanları İstanbul Edebiyat Festivali* adlandırması, bu türdeki örneklerden biridir.

Galkowski ve Terentyeva gibi araştırmacılar, toyardlarının resmî ve günlük kullanımda farklı varyantlarının olduğunu ve bunun da bir kısaltma sonucu ortaya çıktığını belirlemiştir (Galkowski, 2020, s.80; Terentyeva, 2011, s.95). Benzer bir durum Türkiye'deki heortonimlerde de tespit edilmiştir. *Uluslararası Ankara Kukla Festivali* adlandırması, günlük dilde *Kukla Festivali* şeklindedir. Bunun gibi *Uluslararası Çukurova Karikatür Festivali*, günlük dilde sadece *Karikatür Festivali* olarak anılmaktadır. Burada *uluslararası* ve *geleneksel* gibi sıfatlar ve *Ankara, Çukurova* gibi yer adları düşürülmüştür. Onun yerine yalnızca odak nesne olan *Kukla ve Karikatür* adları ve toyardcıl belirteç korunmuştur. Böylelikle resmî kullanımdan farklı, yeni bir kısa adlandırma ortaya çıkmıştır.

Tüm bu yapısal çözümlemeler, söz konusu adlandırmaların rastlantısal sözcük dizileri olmadığını, aksine belirli bir adbilimsel düzen çerçevesinde yapılandırılan sistemli birimler olduğunu kanıtlamaktadır. *Yeradı, barın, belirteç* ve *nite-*

leyici unsurları arasındaki sentaktik ilişki, bir taraftan etkinliğin coğrafi aidiyetini ve yerel kimliğini işaretlerken, diğer taraftan odağa alınan maddi kültür varlığının toplumsal ve kültürel statüsünü belirlemektedir. Resmî toyardcıl formüller, günlük dildeki iletişimsel ihtiyaçlar sebebiyle çeşitli kısaltma süreçlerinden sonra yeniden şekillenebilmektedirler. Böylece ortaya çıkan bu çeşitlilik, toyardlarının toplumsal değişimlere ve iletişim hızına nasıl uyum sağladığını da göstermektedir.

Sonuç olarak bu çalışmada, Türkiye'deki barıntoyadları, yani adını insan eliyle üretilmiş nesne, ürün, eser ve teknolojik araçlar isimlerinden alan toyardları ele alınmıştır. Çalışmada görüldüğü üzere, barıntoyadları, yalnızca belirli bir nesneyi, ürünü veya sanatsal alanı işaret etmekle kalmamakta, aynı zamanda o nesnenin üretildiği mekanla kurduğu ilişkiyi, yerel kimlikleri ve kültürel belleği dilsel bir çerçeve içinde anlamlandırmaktadır. Türkiye'deki bu tür festivallerin çoğu, modern hayattaki "icat edilmiş gelenekler" in dilsel taşıyıcısı olarak işlev görmektedir.

Barıntoyadlarının pek çok işlevi vardır. Birincisi topluluk kimliğinin dilsel inşasıdır. *Yeradı* ve *barın* birlikteliği, belirli bir coğrafi mekan ile o *barına* özgü zanaat, kültürel ürün veya sanatsal birikim arasında sembolik bir köprü kurmakta; böylece yerel topluluklar kendilerini dilsel göstergeler üzerinden tanımlama olanağı bulmaktadır. Sındırgı-Yağcıbedir, Nazarköy-boncuk gibi örnekler, bu dilsel özdeşleşmenin yerel kimlik politikaları açısından stratejik bir araç hâline geldiğini göstermektedir.

İkincisi, kültürel sürekliliğin korunmasında ve aktarımında önemli bir rol oynamaktadır. Gerek halk bilimi gerek el sanatları gerekse edebî sanatlar bağlamında, etkinlik adlarında yer alan kavramlar, teknik terminoloji, jargon, folklorik motifler ve yerel üretim adları, sözlü ve yazılı kültür arasında bir dolaşım oluşturarak kültürel bilginin yaşatılmasına aracılık etmektedir.

Barıntoyadlarının bir başka işlevi de sosyal, ekonomik ve bireysel düzeydeki katkılarıdır. Sosyoekonomik katkılar diğer toyardlarında da bulunmakta iken bireysel ve entelektüel gelişimi destekleyen katkılar, bu gruptaki toyardlarında daha yüksektir.

Yapısal açıdan bakıldığında ise barıntoyadlarının çoğunun politematik bir yapıya sahip olduğu, yaygın toyardcıl formülünün ise *niteleyici/yeradı adı + barın + belirteç* düzenine sahip olduğu görülmüştür.

Sonuç olarak Türkiye'deki barıntoyadları, hem toplumsal yapının kültürel kodlarını yeniden üreten ve yansıtan, hem de sosyal ve bireysel gelişimi destekleyen bir alan olarak ortaya çıkmaktadır.

Kısaca, Türkiye'deki barıntoyadları, yalnız birer etkinlik etiketi olmanın ötesinde, nesne ile mekan arasındaki bağı adbilimcil düzlemde kurumsallaştıran kültürel göstergelerdir. Başka bir deyişle bu adlandırmalar, geleneksel zanaatın, somut mirasın, entelektüel birikimin ve küresel etkileşiminin mekanla birlikte dilsel yansımalarını aksettirmektedir.

Kaynakça

- Akkuş, Y. (2021). Etkinlik turizmi kapsamında festivaller: *Side Dünya Müzikleri Kültür ve Sanat Festivali* (Manavgat/ Antalya) [Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi]
- Aslan, O. B. (2022). As a case study of the impact of food-based festivals in rural development: *Urla Artichoke Festival* (Urla/ İzmir) [Master's thesis, İzmir Institute of Technology].
- Bulut, B. (2022). *Ayancık Kültür Keten ve Ahşap festival deneyimlerinin müşteri memnuniyeti üzerindeki etkileri* (Ayancık/ Sinop) [Yüksek lisans tezi, Batman Üniversitesi].
- Galkowski, A. (2020). *Real and quasi-heortonyms as contextualized and conceptualized intercultural names*. *Prace Językoznawcze*, 22(3), 73–90.
- Ginigen, D. (2023). *Gemlik Kitap Limanı "Sözcüklerin Rotası" edebiyat festivali katılımcılarının festivale dair kalite ve değer algıları* (Gemlik/ Bursa) [Yüksek lisans tezi, Batman Üniversitesi].
- Perekhod, O. B. (2024). *Geortonymy Belarusi: Lingvisticheskie i ekstralingvisticheskie kharakteristiki* [Heortonomların Belarus verileri: Dilbilimsel ve dil dışı özellikler]. O. M. Dorogokupets-Novitskaya (Ed.), *Prikladnaia lingvistika: nasledie i sovremennost'* [Uygulamalı dilbilim: miras ve modernite] içinde (ss. 18–23). BGU.
- Terentyeva, E. Y. (2011). *Nazvaniya russkikh i bolgarskikh pravoslavnykh prazdnikov: kriterii klassifikatsii*. *Vestnik PSTGU III: Filologiya*, 2(24), 90–98
- Yavuz, C. (2019). Festivallerin, destinasyon pazarlamasına olan yararları: *10. Uluslararası Antep Fıstığı Kültür ve Sanat Festivali örneği* (Şahinbey/ Gaziantep) [Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi].
- Yıldırım, F. (2010). *Festival ve karnavalların turizm açısından önemi ve Türkiye'deki festivallerin turizm içerisindeki yeri* [Uzmanlık tezi, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı].

8. BÖLÜM

ULUGTOYADLARI / MİTOHEORTONİM

Cihangir DEMİR, Ege Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-2889-9447

Merve İRİYARI, Ege Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4141-1626

Ulugtoyadı (mitoheortonim) kavramı, bayram, şenlik veya kutlama adlarını tanımlayan heortonim terimi ile kökeni mitolojik anlatılara, kutsal kabul edilen şahsiyetlere veya doğa kültlerine dayanan unsurların birleşiminden doğan özel bir kategoriye temsil etmektedir. Bu kavram, mevsim geçişleri, hasat döngüleri veya doğaüstü olaylarla ilişkilendirilen ritüellerin dilsel birer göstergeye dönüşmüş halidir. Toplamlar için ulugtoyadları, sadece takvimsel bir işaret olmanın ötesinde, ortak hafızayı canlı tutan ve kültürel kimliği kuşaklar arası aktaran sembollerdir. Doğanın uyanışı, bolluk, bereket ve dayanışma gibi toplumsal değerleri mitolojik unsurlar yardımıyla anlatan bu adlandırmalar, bireyin aidiyet duygusunu güçlendirirken, yerel kutlamaların inanç kalıplarıyla nasıl harmanlandığını da somut bir şekilde ortaya koymaktadır.

Bu konuda, Türkiye’de şu adlandırmalar derlenmiştir: • Apameia Hıdırellez Şenlikleri (Dinar / Afyonkarahisar); • Sandıklı Geleneksel Hıdırellez Şenlikleri (Sandıklı / Afyonkarahisar); • 6 Mayıs Hıdırellez Şenlikleri (Güzelyurt / Aksaray); • Hamamönü Hıdırellez Şenliği (Altındağ / Ankara); • Hıdırellez Şenlikleri (Elmalı / Antalya); • Manavgat Hıdırellez Şenlikleri (Manavgat / Antalya); • Hıdırellez Şenliği (Söke / Aydın); • Hıdırellez Kutlamaları (Bigadiç / Balıkesir); • Kırklar Şenliği (Kitre Köyü / Merkez / Bayburt); • Ayata Festival (Merkez / Çanakkale); • Lapseki Hıdırellez Şenliği (Lapseki / Çanakkale); • Geleneksel Hıdırellez ve Kültür Şenliği (Alaca / Kalecikaya / Çorum); • Geleneksel Osmancık Hıdırellez Şenlikleri (Osmancık / Çorum); • Gırgın Çayırı Hıdırellez ve Bahar Şenliği (Gırgın Çayırı / Kaynaşlı / Düzce); • Karadere Hasanağa Köyü Balkan Türkleri Hıdırellez Şenliği (Karadere Hasanağa Köyü / Merkez / Düzce); • Bahar ve Hıdırellez Şenlikleri (Süloğlu / Edirne); • Edirne Kakava Hıdırellez Şenlikleri (Merkez / Edirne); • Uluslararası Hıdırellez Festivali (Merkez / Edirne); • Hıdırellez Kültür-Bahar Bayramı

(Merkez / Elazığ); • Hıdırellez Şenlikleri (Merkez / Gaziantep); • Hıdırellez Şenliği (Sadabat / İstanbul); • Geleneksel Hıdırellez Şenlikleri (İzmir); • Reisdere Hıdırellez Şenliği (Reisdere / Çeşme / İzmir); • Beyler Köyü Hıdırellez Şenliği (Beyler Köyü / Seferihisar / İzmir); • Geleneksel Hıdırellez Şenlikleri (Ayrancı / Karaman); • Hıdırilyas Şenlikleri (Babaeski / Kırklareli); • Sart Hıdırellez Şenlikleri (Salihli / Manisa); • Hıdırellez Şenliği (Alaplı / Gümeli / Zonguldak); • Hıdırellez Şenliği (Karaman / Zonguldak).

Dilbilimsel açıdan bu isimler, bir göstergeler sistemi olarak toplumsal gerçekliği yansıtmaktadır. Dilsel işaretlerin rastgele seçilmediği, aksine toplumsal bir uzlaşıya dayandığı gerçeği (Saussure, 1916, s. 76), *Hıdırellez* isminin yüzyıllardır korunmasındaki toplumsal gücü açıklamaktadır.

Apameia Hıdırellez Şenlikleri (Afyonkarahisar/Dinar) örneğinde olduğu gibi, antik bir yerleşimin ismi ile yaşayan bir kutlamanın dildeki birlikteliği, anlam katmanlarının zamanın ruhuna göre nasıl yeniden düzenlendiğini göstermektedir.

Ulugtoyadları, evrensel bir kutlama dilinin yerel yansımalarıdır, baharın gelişi her toplumda farklı kelimelerle ifade edilse de benzer kavramlarla kodlanmaktadır (Chomsky, 1965, s. 42). Dilin derin yapısında saklı olan bereket inancı, yüzey yapıda bölgesel şekil değişikliklerine uğrasa da anlam özünü korumaktadır. Bu durum, toplumsal hafızanın dil aracılığıyla kendisini nasıl sürekli hale getirdiğini ve yerel renklerle nasıl zenginleştiğini belgelemektedir.

Gösterebilimsel bakış açısıyla ele alındığında, bu listedeki her bir etkinlik adı kendi içinde bir anlam dünyası barındırmaktadır (Lotman, 1990, s. 123). *Ayata Festivali* (Çanakkale) veya *Kırklar Şenliği* (Bayburt) gibi adlandırmalar, dilin sadece bir iletişim aracı olmadığını, aksine mitsel bir alan yarattığını kanıtlamaktadır. Bu isimler aracılığıyla sıradan coğrafi bölgeler, kutsal ve mitsel birer merkeze dönüşmektedir.

Örneğin, *Gırgın Çayırı Hıdırellez ve Bahar Şenliği* (Düzce) isimlendirmesinde “çayır”, sadece fiziksel bir alan olmaktan çıkarak, mitsel bir karşılaşmanın ve toplumsal arınmanın yaşandığı “farklı bir mekân” halini almaktadır. Gösterebilimsel açıdan bu isimler, toplumsal bilincin doğayla kurduğu diyalogu “kültürel kodlar” üzerinden sabitlemekte ve belirsiz olan doğa zamanını, belirli olan kültürel takvime yerleştirmektedir. Böylece bu adlandırmalar, doğa olaylarını toplumsal birer anlam katmanına dönüştürerek kültürel hafızayı mekân üzerinden güçlendirmektedir (Foucault, 1986, s. 24).

Toplumsal dilbilim açısından bu veriler, dil ile toplum arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Toplumun sosyal yapısı, düzeni ve değer yargıları doğrudan adlandırma biçimlerine yansımaktadır. *Hıdırilyas Şenlikleri* (Kırklareli/Babaeski)

örneğinde görülen ses değişimleri veya isim tercihleri, yerel kimliğin standart dile karşı bir direnci veya uyumu olarak yorumlanabilir.

Dilsel değişim ile toplumsal katmanlaşma arasındaki bağ, bu festival isimlerinin bölgesel farklılıklarında kendisini göstermektedir (Labov, 1972, s. 112). Örneğin, *Edirne Kakava Hıdırellez Şenlikleri* (Edirne) isminde kullanılan “Kakava” terimi, o bölgedeki toplumsal grubun (Balkan kökenli topluluklar) kültürel ağırlığını ve dildeki temsil gücünü simgelemektedir.

Dilin kimliği belirleme ve koruma işlevi, *Balkan Türkleri Hıdırellez Şenliği* (Düzce) gibi isimlerde topluluğun kendi tarihsel aidiyetini ilan etmesiyle somutlaşmaktadır. Bu adlandırmalar aracılığıyla gruplar, sadece bir etkinliği isimlendirmekte, aynı zamanda sosyal alandaki yerlerini ve kültürel sınırlarını dil üzerinden yeniden çizmektedirler (Fishman, 1972, s. 54).

Etnolingustik açısından bakıldığında, her adlandırma bir dünya görüşünün dildeki özetidir. Dilin sadece bir iletişim aracı değil, aynı zamanda düşünceyi ve varlık algısını biçimlendiren bir çerçeve olduğu yaklaşımı (Whorf, 1956, s. 213), *Ayata Festivali* (Çanakkale) veya *Kırklar Şenliği* (Bayburt) gibi isimlerde topluluğun mitolojik dünyasını nasıl kurduğunu göstermektedir. İnsanın doğayı kültürün içine çekerek düzene sokmak için isimlendirmeyi bir araç olarak kullanması (Lévi-Strauss, 1962, s. 38), kontrol edilemeyen mevsimsel dönüşümlerin *Hıdırellez* gibi mitsel karakterlerle adlandırılarak toplumsal takvimin içine dahil edilmesini sağlamaktadır.

Etnokültürel değerlendirmeler, bu bayramların yerel toplulukların geleneksel bilgi sistemleri ve çevreleriyle olan bağını vurgulamaktadır. Türk kültür tarihindeki doğa inançlarının ve eski inanç kalıntılarının bayram isimlerinde yaşaması (İnan, 1972, s. 94), *Sart Hıdırellez Şenlikleri* (Manisa) gibi örneklerde kültürel mirasın coğrafyaya nasıl kök saldığını belgelemektedir.

Gırgın Çayırı Hıdırellez ve Bahar Şenliği (Düzce) örneğinde görüldüğü üzere, yer şekillerine ait fiziksel bir öğenin mitsel bir zaman kavramıyla birleşmesi, mekânın kutsallaştırılmasını ve toplumsal hafızada sarsılmaz bir yer edinmesini sağlamaktadır. Bu tür adlandırmalar, toplumun üzerinde yaşadığı toprakla kurduğu manevi bağı dil aracılığıyla kalıcı hale getirmektedir.

Sıradan bir çayır, yayla veya su kenarı, bu özel isimler sayesinde toplumsal kimliğin ve ortak geçmişin temsil edildiği birer simgeye dönüşmektedir. Bu durum, coğrafyanın sadece ekonomik bir kaynak olarak değil, aynı zamanda toplumun kültürel varlığını sürdürdüğü manevi bir temel olarak algılandığını belgelemektedir. Dil, bu süreçte toplumsal hafızayı coğrafyaya işleyen bir araç olarak işlev görmektedir.

Sosyolojik açıdan bu adlandırmalar, toplumsal bütünleşmeyi sağlayan ortak hayaller ve dayanışma yollarıdır. Dini ve mitsel uygulamalar bireyleri bir araya getirerek bir grup bilinci ve “biz” duygusu yaratırlar (Durkheim, 1912, s. 210).

Sonuç olarak, incelenen otuz adet mitolojik kökenli bayram ismi, Türkiye’nin kültürel yapısında dilin, mitsel inancın ve toplumsal yapının nasıl iç içe geçtiğini belgeleyen nitelikli birer veridir. Her bir isim, ait olduğu yörenin tarihsel derinliğini, dilsel katmanlarını ve sosyolojik gerçekliğini bünyesinde barındıran sembolik birer değerdir.

Bu isimler sadece birer etiket değil, aynı zamanda toplumun kendi varlığını ve sürekliliğini ilan ettiği dilsel kalıplardır. Toyadları vasıtasıyla gelecek kuşaklara aktarılan bu miras, Anadolu’nun kültürel zenginliğinin korunmasında ve toplumsal hafızanın canlı tutulmasında temel bir rol oynamaya devam etmektedir.

Bu bölümle ilgili olarak önemli gördüğümüz üç etkinliği (Hıdırellez, Çocuk Gecesi, Coraz Gecesi) ayrıntılı olarak burada anlatmak istiyoruz:

Hıdırellez:

Mitolojik anlatıda Hızır, karaların hâkimi ve “yeşilin efendisi” olarak kabul edilmektedir. Ölümsüzlük suyu içtiğine inanılan Hızır, darda kalanlara yardım eden, ayak bastığı yerleri yeşerten kutsal bir figürdür. İlyas peygamber ise suların ve denizlerin koruyucusu olarak görülmektedir. Halk inancına göre bu iki önemli figür yılda sadece bir kez, 5 Mayıs’ı 6 Mayıs’a bağlayan gece bir gül ağacının dibinde veya bir su kenarında bir araya gelmektedir.

Bu buluşma, su ile toprağın birleşmesini, yaşamın yeniden başlamasını ve evrensel dengenin tazelenmesini simgelemektedir. Hıdırellez, kış mevsiminin bitişini ve yazın başlangıcını müjdelemektedir. Bu nedenle gerçekleştirilen ritüeller, sadece bir kutlama değil, yeni bir tarım ve yaşam döngüsüne güçlü bir giriş yapma çabası olarak değerlendirilmelidir. Bu inanç sistemi, doğanın canlanışını kutsal bir temel üzerine oturtturarak toplumsal hafızada kalıcı hale getirmektedir.

Hıdırellez, Türk kültür coğrafyasında asırlardır süren baharın gelişi ve bolluk teması etrafında şekillenmiş, köklü bir mevsimsel bayramdır. Günümüzde Türkiye dahil geniş bir coğrafyada coşkuyla kutlanmaya devam eden bu gelenek, 2017 yılında Türkiye ve Kuzey Makedonya’nın ortak unsuru olarak UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Temsili Listesi’ne kaydedilmiştir (Emeç Yücesoy, Bitirim Okmeydan ve Ekici, 2023, s.900)

Hıdırellez, halk ağzında Hızır ve İlyas isimlerinin birleşmesiyle oluşmuştur. Geleneksel inanca göre, Hızır karada, İlyas ise denizde darda kalanlara yardım eden doğaüstü niteliklere sahip iki peygamberdir. Hıdırellez günü, bu iki peygam-

berin yılda bir kez, 5 Mayıs'ı 6 Mayıs'a bağlayan gece veya 6 Mayıs sabahında yer-yüzünde bulunduğu gün kabul edilir. Bu buluşmanın olduğu gün kış mevsiminin sonu ve yaz mevsiminin başlangıcıdır. Eskiden bugüne *ruz-i Hızır* veya *Hızır-İlyas günü*, *Hıdırlık*, *Hızır-ilyaslık* da denilmekteydi (Arslan, 2012, s.208, 214).

Hıdırellez'in kökeni, İslamiyet öncesi döneme, Orta Asya ve Anadolu'daki eski bahar ve yaz bayramlarına dayanmaktadır. Türklerin çok eski dönemlerden beri baharın gelişini çeşitli törenlerle kutladıkları bilinmektedir. Eski Türklerdeki bu gelenek, İslamiyet'in kabulüyle Hızır ve İlyas peygamberler özelinde İslami bir kimliğe bürünmüştür. Ancak yine de su kültü, ağaç kültü, ateş kültü, atalar kültü gibi özünde yer alan eski Türk inançlarından izler taşımayı sürdürmüştür (Arslan, 2012, s. 204-207).

Hıdırellez ritüelleri, temel olarak dört element (toprak, su, ateş, hava) etrafında şekillenen büyüsel ve dini pratikleri içerir. Bu pratiklerin amacı bolluk, şifa ve gelecekte haber almaktır.

Türklerin Anadolu coğrafyasına yerleşmelerinden sonra da devam eden bayramlar içerisinde Hıdırellez de yer alır. Osmanlılar zamanında özellikle eski İstanbul'da çok neşeli ve eğlenceli bir bahar bayramı olarak yaşanırdı. Hatta bu kutlamalara duyulan ilgi o kadar fazlaydı ki, insanlar borç alarak bile eğlencelere katılırdı. Kutlamalara hazırlıklar Rumi takvime göre Nisan'ın ilk haftası başlardı. Evler temizlenir, kışlıklar kaldırılıp yazlıklar çıkarılırdı. Hıdırellez günü özellikle kuzulu pirinç pilavı, zeytinyağlı yaprak dolması ve irmik helvası gibi özel yemekler hazırlanır ve topluca yenirdi. Devlet daireleri, okullar, dükkanlar açık olmasına rağmen insanlar izin alıp, gezinti yerlerine akın ederlerdi (Arslan, 2012, s.209-210). Kutlama mekanları genellikle su kenarları, yeşil bahçeler ve mesire yerleri ile yatırı ve türbelerdi. Ateş üzerinden atlama ve güreş, mesire yerlerinde yapılan eğlencelerden en önemlileriydi. Kırkpınar Yağlı Güreşleri, bir gelenek olarak böylece Hıdırellez kutlamaları arasından ayrı bir gelene olarak ortaya çıkmıştır (Küçük ve Silik, 2018). İstanbul'da yapılan ritüellerden bir diğeri *fallı oyun* (niyet çekme) geleneğiydi. Genç kızlar ve kadınlar, mendil, bilezik gibi eşyalarını bir çömleğe doldurarak gül ağacının dibine bırakır, Hızır günü maniler eşliğinde bu eşyaları çekerek talihlerini öğrenirlerdi (Uca, 2007b, s.267).

Bugün Türkiye genelinde Hıdırellez, temelde bereket, sağlık, kısmet ve bolluk dileklerini barındırmaktadır. Kutlamalar çoğunlukla yeşil alanlarda, su kenarlarında, ağaçlık yerlerde veya Hıdırlık adı verilen yerlerde yapılır. Bu mekanlar bazen türbelerin yanındır (Küçük ve Silik, 2018). Türkiye'de genellikle ateş yakıp üzerinden atlama, dileklerin resminin çizilip gül dibine bırakılması, mâni eşliğinde kısmet bakma, banyo yapma gibi ritüeller ortak olarak yapılmaktadır. Bunların

yanı sıra ayrıca Hıdırellez günü çalışılmaması, topraktan bir şey koparılmaması veya tabiata zarar verilmemesi inanışları da hakimdir (Sağır, 2021; Uca, 2007b).

Hıdırellez kutlamalarında yukarıda bahsedilen ortaklıklar olduğu gibi yöresel farklılıklar da bulunmaktadır. Örneğin Türkiye'nin doğu bölgelerindeki özellikle Kars, Ardahan, Ağrı, Muş, Sivas, Amasya ve Tokat yörelerindeki Karapapak-Terekemelerdeki Hıdırellez geleneği, takvim ve nitelik açısından belirgin bir farklılık sergiler. Bu yörelerde, Türkiye genelinden farklı olarak şubat ayında kutlanır. Onlar için bu bir bahar bayramı değil, kutsal bolluk ve bereket bayramıdır. Karapapak Türkleri için nevruz ve Hıdırellez kesin çizgilerle birbirinden ayrılmaktadır. Hıdırellez bir bolluk bayramı iken, Nevruz daha milli bir bayram ve bir bahar bayramı olarak algılanmaktadır. Kutlamaların şubat ayında yapılmasının en önemli nedeni, yılın en soğuk ayı olması ve bu sebeple de Hızır'a en çok ihtiyaç duyulan zaman olması inancıdır (Aslan, 2015). Samsun'un Avut Köyü'ndeki Hıdırellez gelenekleri, o gün yeşilin kopartılamayacağı inancını içerir. Bu bölgede Hıdırellez günü yeşilin kopartılması veya yenilmesinin uğursuzluk getireceğine inanılır. Yine bu yörede Hıdırellez günü evlerde iş yapılmaz, değirmene dahi gidilmez, un çekilmez ve fidan dahi dikilmez. Bu yasaklara uyulmazsa, civcivin başının dönük olacağına veya dikilen fasulyenin kıvrık olacağına inanılır. Hıdırellez'de yaş ağaç kesen kişinin sakatlık geçireceğine inanılır. Ayrıca buralarda, köy mezarlığına gidilmesi de yaygın uygulamalardan biridir (Aktaş, 2009).

Sinop ve çevresinde ise Hıdırellez gününe Tekke Bayramı veya Tekke günü denir. Kadınlar kırlara çıkar, dolap ve beşikler kurulur, genç kızlar sallanırken maniler söylerler (Uca, 2007a, s.119). Kutlamaların büyük bir bölümünü karakucak güreşleri oluşturur. Güreş ağasının ve cazgırın bulunduğu, salavatlamaların söylendiği müsabakalar yapılır. Ayrıca Sinop'ta yaygın olarak bilinen bir oyun daha vardır. Aşağı yukarı hareket içeren bir oyun olan *zorbana*, nadir de olsa Hıdırellez günü oynanan oyunlardan biridir (Çek, 2022).

Karabük ve Safranbolu yörelerinde de farklı uygulamalar mevcuttur. Buralara Hıdırlık adı verilen tepeye çıkılıp piknik yapılır ve köy ağası seçimi yapılır. Adaklar varsa, mezarlıklarda kesilir. Bu adaklar da genellikle çocuk sahibi olmak, ev veya araba dilekleri şeklindedir. Yılın nasıl geçeceğini tahmin etmek için yeşil soğanın bir yaprağı ortadan ikiye kesilir ve birine siyah, diğerine beyaz ip bağlanır. Hangi ipin bağlandığı yaprak uzarsa buna göre o yılın nasıl geçeceği anlaşılır (Sağır, 2021).

Bilecik'te bu gün, aynı zamanda *hayır günü* olarak adlandırılır. Hıdırellez pilavının yapılması, büyük bir gelenektir. Evlilik çağına gelen kızlar, Hıdırellez şenliklerinde *saya* adı verilen özel bir kıyafet giyerler. Bulgaristan göçmenlerinin

yaşadığı Kurşunlu Köyü'nde Hıdırellez günü *hatip töreni* yapılır. Bu törende hatim indirenler köyü dolaşırlar ve bahşiş toplayarak (Kahraman ve Arıkan, 2015).

Hıdırellez günü, Edirne ve çevresinde özellikle Roman/Çingene toplulukları tarafından *Kakava* adı altında kutlamalar yapılır. Bu kutlamalar arasında Kırkpınar Yağlı Güreşleri gibi etkinlikler bulunmaktadır. Kırklareli'nde yaşayan Boşnaklarda ise Hıdırellez günü ısırgan otu toplanıp evlerin ve ahırların kapılarına asılır. Bu uygulama ile kötü hayvanların, yılanların ve çıyanların gelmesinin önleneceğine inanılır. Tekirdağ'da ise ahır kapısına cadılardan korunmak için ısırgan otu asılır (Kanar ve Doğan, 2020; Küçük ve Silik 2018; Çam, 2020)

Antalya'da Alevi-Bektaşî toplumunun yaşadığı Tekke Köyü'nde Hıdırellez, Abdal Musa Dergâhı çevresinde kutlanır. Geçmişte bu kutlamalarda eğlence, şenlik ve oyunlar (top oynama, ip atlama, salıncak kurma) ön plandayken, günümüzde kutlamalar inanç ve ibadet vurgusunun artmasıyla değişime uğramıştır (Durna, 2025).

Özetle, Hıdırellez kutlamaları, genel olarak bolluk, bereket, sağlık ve kısmet açma dileklerine odaklanmakla birlikte, coğrafi ve kültürel etkenler bu uygulamaların yöresel olarak şeklini değiştirmiştir. Kars'taki erken kutlama zamanı, Edirne'deki Roman şenlikleri ve güreşler, Karabük'teki mezarlıkta adak kesme ve ağalık seçimi, Sinop'taki Tekke Bayramı ve Bilecik'teki *Hayır Günü* adlandırması ve *saya* kıyafeti, Hıdırellez'in Anadolu'daki kültür zenginliğini gözler önüne sermektedir.

Hızır inancının Türk coğrafyasında coğrafi ve kişisel adlandırmalara etkisi büyüktür. Hıdırellez kutlamalarının yapıldığı alanlara *Hıdırlık* denir (Arslan, 2012, s.206). Bu adlandırma genellikle yeşil ve sulak alanları ifade eder. Türbe ve yatırların etrafı da olabilir. Bu bağlamda Ankara'da Hıdırlık Türbesi, Çorum'da Hızırlık Ziyaretgâhı, Denizli'de Hızırlık Sultan Ziyareti, Edirne'de Hızırlık Tekkesi, Hatay'da Hızır Makamı, Kütahya'da Hızırlık Mescidi, Merzifon'da Hızırlık Tepesi, Mudurnu'da Hızırlık Kayası, Giresun'da Hızır Kayaları" adları sayılabilir (Uca, 2007a, s.127).

Yerleşim yeri ve coğrafya adlandırmaları üzerindeki etkisi de büyüktür: Afyon'da Hıdırlık Tepesi, Ağrı'da Hıdırdodik Köyü, Amasya'da Hızır-İlyas Camii ve Hıdırlar Köyü, Antalya'da Hızırkahya Köyü, Bingöl'de İlyas Gölü, Dolu'da Hızırdere Köyü, Çanakkale'de Hıdırlar ve İlyasköy adında iki köy, Çorum'da Hıdırlık Mahallesi, Diyarbakır'da Hıdıriyas Köyü, Sivas'ta Hızır Pınarı, Erzurum'da Hızırilyas Köyü, Hatay'da Hıdırbey Köyü, İzmir'de Hızır-İlyas Boğazı ve Hızır-İlyas Adası, Kahramanmaraş'ta Hıdıranlıkantarma Köyü, Nevşehir'de Hızırüşağı Köyü, Muğla'da Hızırşah Köyü, Kayseri'de İlyasköy, Kırklareli'nde Karahızır ve Hızırca

köyleri, Kütahya'da Hıdırdıvanı Köyü, Tunceli'de Hızır Oğuz Köyü, örnek olarak sayılabilir (Uca, 2007a, s.127-130).

Antroponim olarak da kullanılmaktadır. Sivas'ta *Ellezler* adını taşıyan bir aile vardır. Ayrıca Türkiye genelinde *Ellez* ve *Hıdırlar* soyadı da bulunmaktadır (Uca, 2007a).

Derleme ve belgeleme çalışmaları sırasında elde edilen veriler, Hıdırellez bayramının kültürel hafızada sadece ritüellerle değil, aynı zamanda zengin bir terminoloji ve kalıp sözlerle yer bulduğunu göstermektedir.

Ruz-ı Hızır: Eski adlandırmalardan biridir. Hızır günü anlamına gelir.

Hızır-İlyas Günü: Eskiden yapılan adlandırmalardan biridir.

Hızır Nebi Bayramı (Hızır Kurbanı): Yöresel adlandırmalardan biridir (Döğüş, 2015, s.89).

Eğrice (Evrüce): Yöresel adlandırmalardan biridir (Aslan, 2020, s.76).

Kakava: Edirne ve Balkanlarda, Roman toplulukları tarafından kullanılan adlandırmadır.

Dallık Şenliği: Edirne'deki Hıdırellez adlandırmalarından biridir (Uca, 2007b, s.252).

Hayır Günü: Bilecik'teki adlandırmalardan biridir.

Kurtboğan Günü: Sinop'ta Hıdırellez'den bir gün önce veya bir gün sonra yapılan kutlamanın adıdır (Çek, 2022, s.241).

Adım Hızır, elimden gelen budur: Kişinin elinden gelenin ancak bu kadar olduğunu ifade eden bir sözdür.

Hıdırellez yaz kapısı, yedi gün sürer tipisi: Hava durumu ile ilgili belirsizliği ifade eden bir atasözü (Uca, 2007a, 115).

Her gününü hazır, her kişiyi Hızır bil: Bilecik'teki bir anlayış (Kahraman ve Arıkan, 2015, s.25).

Bocuk Gecesi:

Baharın gelişi büyük bir coşkuyla karşılanırken, kışın en soğuk günleri olan Erbain ve Zemheri dönemleri, tarih boyunca hayatta kalma mücadelesinin verildiği ve doğaüstü korkuların en üst seviyeye ulaştığı zamanlar olarak bilinmektedir. İnsanoğlu, kontrol edemediği dondurucu soğukları ve bu karanlık günlerin yarattığı kaygıyı, Trakya ve Batı Anadolu'da Bocuk Gecesi ve Coraz Geceleri gibi ritüellerle somut bir hale getirerek zararlarından korunmayı amaçlamaktadır.

Bocuk kelimesinin kökeni üzerine yapılan incelemeler, bu kavramın günümüzdeki korkutucu anlamından çok daha derin ve farklı bir tarihsel geçmişe sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Kelime anlamı bugün her ne kadar kötücül bir varlığı çağırırsa da geleneksel uygulamalar ve inanç pratikleri, bu ritüelin kökeninin Antik Slav dönemine kadar uzandığını göstermektedir.

Bu gelenek aslında pagan döneminde Božič olarak bilinen ve “Kış Güneşi Tanrısı” adına düzenlenen bir gündönümü kutlaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Slav mitolojisinde Božič ve Svarog adlarıyla temsil edilen bu figür, genç veya bebek bir tanrıyı simgelemektedir. Slavların Hristiyanlığı kabul etmesinden önceki çok tanrılı inanç sistemine ait olan bu mitsel altyapı, zamanla yerel kültürlerle harmanlanarak bugünkü formuna ulaşmıştır (Ocak, 2021, s. 99).

Ayrıca kelimenin dilsel kökenine bakıldığında, Slovakça bir karşılık olan “Bojie” sözcüğünün “korkmuş” veya “korkan kişi” şeklinde tanımlanması dikkat çekicidir. Bu durum, Bocuk isminin hem kutsal bir başlangıcı hem de bu mitsel varlığın toplumda yarattığı çekinceyi aynı anda bünyesinde barındırdığını belgelemektedir. Bu etimolojik katmanlar, Bocuk ritüelinin sadece bir yerel eğlence değil, binlerce yıllık bir inanç dönüşümünün dilsel ve kültürel bir kanıtı olduğunu açıkça göstermektedir.

Sırpçada Bog kelimesi “tanrı”, -ić eki ise “küçük” veya “genç” anlamına gelmektedir. Bu dil bilgisi yapısına göre Božić, tam olarak “genç tanrı” manasını taşımaktadır. Genç tanrı Božić, aynı zamanda “genç ateş” anlamına gelen Svarožić (genç Svarog) adıyla da anılmaktadır. Bu “genç ateş” kavramı, kış gündönümünde yeni güneşin doğuşunu ve güneş yılının yeniden canlanmasını temsil etmektedir.

Slavların Hristiyanlık öncesi inançlarına göre, 21 Aralık gecesinde yaşlı güneşi simgeleyen Hors, kuzey yarım kürede günler kısaldııkça gücünü kaybetmekte ve kış gündönümü olan 22 Aralık tarihinde sembolik olarak ölmektedir. Bu durum, tanrısal ışığın karanlık ve kötü güçler tarafından geçici olarak mağlup edilmesi şeklinde yorumlanmaktadır. Ancak 23 Aralık’ta Hors yeniden dirilmekte ve yeni güneş Koliada adıyla yeniden doğmaktadır. Bu mitsel döngü, doğanın ölümü ve yeniden doğuşu arasındaki sarsılmaz dengeyi ortaya koymaktadır. Bocuk ritüellerinin temelinde yatan bu kadim inanç, ışığın karanlığa karşı kazandığı zaferi kutlamakta ve evrensel bir yenilenme sürecini belgelemektedir (Ocak, 2021, s.101).

Bocuk kelimesini Türkçe açısından değerlendirirsek, Türkiye Türkçesi’nde yer alan bö veya böy kelimeleri “büyük ve zehirli örümcek” anlamına gelmektedir. Bocuk sözcüğünün, bu köke eklenen +çAk ekiyle türetildiği düşünülmektedir. Kelimenin kökenine bakıldığında, bu yapının Eski Türkçe’de de aynı anlamı taşıyan böğ sözcüğünden evrilerek günümüze ulaştığı görülmektedir (Nişanyan, t.y).

Bu etimolojik bağlantı, Bocuk figürünün halk inanışındaki korkutucu ve rahatsızlık verici karakteriyle dilsel bir uyum içerisinde. Zehirli ve ürkütücü bir canlıyı tanımlayan bu kökten türetilmesi, varlığın doğasındaki tehlike ve çekince unsurlarını pekiştirmektedir. Böylece Bocuk ismi, sadece mitsel bir figürü adlandırmakla kalmamakta, aynı zamanda kökenindeki “ısırmacı, zehirli ve zarar verici” anlam yükünü de günümüzdeki ritüellere taşımaktadır.

Bocuk kelimesinin kökeni üzerine farklı tartışmalar bulunsa da halk inanışında bu varlık, beyazlar içinde gezen ve insan kılığına girebilen korkutucu bir yaşlı kadın ya da cadı figürü olarak tasvir edilmektedir. Bocuk Karısı veya Bocuk Anası olarak da adlandırılan bu mitsel varlık, kışın en dondurucu gecesinde ortaya çıkarak ahırlara girmekte, hayvanların sütünü emmekte ve onlara binerek güçten düşmelerine neden olmaktadır. Bu doğaüstü varlığın sadece hayvanlara değil, insanlara da rahatsızlık verebileceğine inanılmaktadır (Artun 1993, s. 34).

Bu korkutucu güçten korunmak amacıyla toplum, dilsel bir savunma yöntemi geliştirmiştir. Bocuk ile karşılaşıldığında sorulan sorulara mutlaka içinde “kara” kelimesi geçen cevaplar verilmesi gerektiği kabul edilmektedir. Örneğin “Kara dağdan geliyorum” veya “Kara suya gidiyorum” gibi ifadeler, birer korunma yöntemi olarak işlev görmektedir. Burada kışın ve karın sembolü olan “beyaz” renge karşı “kara” renginin kullanılması, toprağın gücünü, direnci ve yaşamın köklerini temsil ederek mitsel bir denge sağlamaktadır. Bu durum, dilin sadece bir iletişim aracı değil, aynı zamanda dış dünyadaki tehditlere karşı bir kalkan olarak nasıl kullanıldığını açıkça göstermektedir (Sarıtış ve Hacıoğlu, 2017, s. 333-335).

Bocuk Gecesi ritüelleri, temelinde korkuyu yenmek ve kışın zorlu şartlarında toplumsal birliği güçlendirmek amacıyla oluşturulmuştur. Bu gecenin en tanınmış simgesi olan kabak tatlısı, sadece bir yiyecek değil, aynı zamanda mitsel bir korunma aracıdır. Halk arasında o gece kabak yemeyenlerin korunmasız kalacağına dair güçlü bir inanış bulunmaktadır. Kabağın kış boyunca bozulmadan saklanabilmesi ve bol çekirdekli yapısıyla bereketi simgelemesi, onu bu ritüel için vazgeçilmez kılmaktadır. Ayrıca tarihsel süreçte, bölgedeki Müslüman Türklerin, Hristiyan komşularının kış kutlamalarındaki yemek kokularını bastırmak amacıyla kokusu baskın olan kabak tatlısını tercih ettikleri rivayet edilmektedir. Bu durum, geleneğin farklı kültürlerin etkileşimiyle şekillenen toplumsal boyutunu gözler önüne sermektedir (Sarıtış ve Hacıoğlu, 2017, s. 335-336).

Kışın dondurucu etkisine karşı sosyal yalnızlığı kırmak için düzenlenen “Sedenka” yani komşu oturmaları, topluluğun bir arada kalmasını sağlamaktadır. Bu buluşmalarda mısır patlatılmakta, pekmezli kar ile kar helvası yapılmakta ve anlatılan korku hikayeleriyle ortak bir heyecan paylaşılmaktadır.

Gecenin en dikkat çekici eylemi ise gençlerin beyaz çarşaf lar giyip yüzlerini boyayarak “Bocuk” kılığına girmesidir. Komşularını korkutan gençler, aslında korkunun kaynağını taklit ederek onu oyunun bir parçası haline getirmektedirler. Bu yöntemle korkulan varlık gülünçleştirilmekte ve toplum üzerinde yarattığı baskı hafifletilerek psikolojik bir rahatlama sağlanmaktadır. Böylece Bocuk Gecesi, bireyleri korkuyla yüzleştirip onları eğlence ve dayanışma paydasında birleştiren bir sosyal denge mekanizması olarak işlev görmektedir.

Geleneksel olarak kapalı bir köy adeti olan Bocuk Gecesi, 2004 yılından itibaren Çamlıca Köyü Muhtarlığı’nın girişimiyle bir festivale dönüştürülmüştür. Yerel bir inanç pratiği olarak başlayan bu süreç, günümüzde on binlerce turist in katıldığı geniş kapsamlı bir organizasyon niteliği kazanmıştır. “Trakya’nın Cadılar Bayramı” olarak markalanan bu etkinlik, bölge için stratejik bir “korku turizmi” merkezi haline gelmiştir.

Bu dönüşüm, yerel bir geleneğin modern dünyada nasıl yeniden kurgulandığını ve ekonomik bir değer kazandığını açıkça ortaya koymaktadır. Eskiden sadece köy sakinlerinin birbirini korkuttuğu bir geceyken, bugün profesyonel makyaj ekiplerinin ve sahne gösterilerinin eşlik ettiği bu festival, kültürel mirasın turistik bir ürüne dönüşme riskini ve imkanını aynı anda barındırmaktadır. Bu durum, topluluğun kendi kimliğini korurken aynı zamanda küresel turizm pazarına eklenme çabasının bir sonucu olarak değerlendirilmelidir.

Coraz Geceleri:

Bocuk Gecesi ile büyük benzerlikler gösteren ancak akademik kayıtlarda daha az yer bulan Coraz Geceleri, özellikle İzmir’in Tire ilçesine bağlı Peşrefli köyü ve çevresinde, Balkan göçmenleri tarafından sürdürülen bir başka kış geleneğidir. Ocak ve şubat aylarında, kışın en zorlu ve dondurucu günlerinde gerçekleştirilen bu ritüelde, tıpkı Bocuk geleneğinde olduğu gibi korkutucu kostümler giyilmesi, maskeler takılması ve doğaüstü varlıkların taklit edilmesi temel kuraldır (Doğan ve Fidanoğlu, 2013; Ünsal, 2011)

Coraz ve Bocuk, Balkan coğrafyasındaki diğer kış uygulamalarıyla, örneğin Bulgaristan’daki *Kukeri*, Slav dünyasındaki *Koleda* ve Anadolu’daki *Karakoncolos* inanışlarıyla aynı kökten beslenmektedir. Bu ritüellerin ortak amacı, kışın yıkıcı güçlerini ve kötü ruhları gürültü, maske ve ateş yardımıyla kovarak bahara temiz bir sosyal alan açmaktır. Coraz Geceleri’nde samanlıklarda saklanan kavun, karpuz ve kabak gibi ürünlerin topluca tüketilmesi, tarımsal bereketin devamlılığı için yapılan bir şükür eylemi olarak değerlendirilmektedir. Bu durum, yerel toplulukların doğanın sert yüzüyle dilsel ve eylemsel olarak nasıl başa çıktığını ve bu mücadeleyi nasıl bir şenliğe dönüştürdüğünü belgelemektedir.

Kaynakça

- Aktaş, A. O. (2009). Yaşatılagelen bir kült olarak Samsun ili Avut köyü'nde Hıdırellez gelenekleri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (49), 175-194.
- Arslan, F. (2012). İstanbul'da Hıdırellez geleneğinin geçmişi, bugünü ve yarını: Ahırkapı örneği. *Folklor-edebiyat*, 18(71), 201-235.
- Aslan, E. (2015). Karapapak-Terekeme Türklerinde Hıdırellez geleneği. *Milli Folklor*, 27(108), 210-213.
- Aslan, E. (2020). Fakelore mu, geleneğin icadı mı, uygulamalı halk bilimi mi? Hamamönü Hıdırellez şenlikleri üzerine bir inceleme. *Milli Folklor*, 16(126), 75-85.
- Bakhtin, M. M. (1981). *The dialogic imagination: Four essays*. University of Texas Press.
- Berger, P. L. ve Luckmann, T. (1966). *The social construction of reality*. Doubleday.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. Harvard University Press.
- Chomsky, N. (1965). *Aspects of the theory of syntax*. MIT Press.
- Çam, E. (2020). Hıdırellez geleneğindeki cadı inancı: Balkanlar ve Anadolu örneği. *Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 25-38.
- Çek, S. (2022). Sinop'ta yaşayan Hıdırellez kutlamaları. *Milli Folklor*, 17(133), 234-246.
- Doğan H. ve Fidanoglu İ. (2013, 22 Ocak). *Dağa kaçtım - Tire Peşrefli'de Çoraz geceleri*. Milliyet Blog. 10 Ocak 2026 tarihinde <https://blog.milliyet.com.tr/daga-kactim---tire-pesrefli-de-coraz-geceleri/Blog/?BlogNo=398117> adresinden erişildi.
- Döğüş, S. (2015). Anadolu'da Hızır-İlyas kültü ve Hıdırellez geleneği. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Dergisi*, (74), 77-100.
- Durna, N. (2025). Bir Akdeniz köyünde kadınların benlik sunumu deneyimi olarak Hıdırellez. *Kültür ve İletişim*, 28(55), 170-196.
- Durkheim, É. (2005). *Dini hayatın ilksel biçimleri* (F. Aydın, Çev.). İlyayayınevi. (Orijinal çalışma basım tarihi 1912).
- Emeç Yücesoy, G., Bitirim Okmeydan, S. ve Ekici, M. (2023). Somut olmayan kültürel miras unsuru olarak bahar bayramı: Hıdırellez. *Balkan 9th Conference on Social Sciences, October 6-8 Edirne, Academy Global Publishing*, 899-910.
- Fishman, J. A. (1972). *The sociology of language*. Newbury House.
- Foucault, M. (1986). Of other spaces. *Diacritics*, 16(1), 22-27.
- Gumperz, J. J. (1971). *Language in social groups*. Stanford University Press.
- Habermas, J. (1975). *Legitimation crisis*. Beacon Press.
- İnan, A. (1972). *Tarihte ve bugün şamanizm*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kahraman, N. ve Arıkan, R. (2015). Orta Asya'dan Bilecik'e Hıdırellez. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 15(1), 13-28.
- Kanar, H. E. ve Doğan, C. (2020). Edirne örneğinden hareketle Hıdırellez geleneği. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 54-59.
- Kongar, E. (2016). *Kültür üzerine*. Remzi Kitabevi.
- Küçük, M. A. ve Silik, C. E. (2018). Hıdırellez kültünden dinî ritüelli bir spora: "Kırkpınar yağlı güreşleri". *International Journal of Cultural and Social Studies*, 4(1), 83-96.
- Labov, W. (1972). *Sociolinguistic patterns*. University of Pennsylvania Press.
- Lévi-Strauss, C. (1996). *Yaban düşünce* (T. Yücel, Çev.). Yapı Kredi Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1962).
- Lotman, Y. M. (1990). *Universe of the mind: A semiotic theory of culture*. I.B. Tauris.

- Malinowski, B. (1990). *Büyük, bilim ve din* (S. Özkök, Çev.). Kabalcı Yayınevi. (Orijinal çalışma basım tarihi 1948).
- Nişanyan, S. (t.y.). Böcek. *Nişanyan Sözlük: Çağdaş Türkçenin Etimolojisi*. 10 Ocak 2026 tarihinde <https://www.nisanyansozluk.com> adresinden erişildi.
- Ocak, B. (2021). Trakya'nın geleneksel kutlamaları, şenlikleri ve görsel kimliği (Bocuk, Kalo-geros, Koleda, Anastenaria, Kukeri ve diğerleri) [Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi]. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sağır, A. (2021). Kültürün yeniden yorumlanması olarak Hıdırellez: Göç, ölüm, kurban, mezarlık (Karabük örneği). *Milli Folklor*, 17(130), 204-217.
- Sarıtaş, S., ve Hacıoğlu, C. (2017). ÇAMLICA'DA ESKİ BİR BALKAN KUTLAMASI: BOCUK GECEŚİ. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 26(2), 328-335.
- Saussure, F. (1959). *Course in general linguistics* (W. Baskin, Çev.). Philosophical Library. (Orijinal çalışma basım tarihi 1916).
- Uca, A. (2007a). Türk toplumunda Hıdırellez-I. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (34), 113-138.
- Uca, A. (2007b). Türk toplumunda Hıdırellez-II. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (35), 251-284.
- Ünsal, A. (2011, 29 Ekim). *Karakancoloz ve Halloween*. Sofra. 10 Ocak 2026 tarihinde <https://www.sofra.com.tr/yazarlar/ayfer-unsal/2011/10/29/karakancoloz-ve-halloween> adresinden erişildi.
- Whorf, B. L. (1956). *Language, thought, and reality*. MIT Press.

9. BÖLÜM

YERTOYADLARI / TOPOHEORTONİMLER

Dr. Öğr. Üyesi Ragıp MUHAMMED, Ege Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-5306-820X

Kitabın girişinde bahsedildiği gibi toyardı ile yeradının birleşimiyle meydana gelen yertoyadları, mekânı kültürel faaliyetin kurucu bir unsuruna dönüştürür. Bu tür adlandırmalarda yeradı, şenliğin veya festivalin anlam dünyasını kurarak mekâna özgü kılar. Bir toyardının yertoyadı olarak tasnif edilmesi, bünyesinde yeradıl bir belirteç (indikatör) barındırmasına bağlıdır. Bahsi geçen belirteçler dağ, göl, yayla veya şehir, ilçe, köy gibi yeradının hangi coğrafi kategoriye dâhil olduğunu ifade eden temel terimlerdir (Şahin, 2013, s. 49-50). Yertoyadları, bu belirteçlerin toyardı yapısına eklenmesiyle mekâna ait kültürel göstergeler hâline gelir.

Yertoyadlarını incelerken, adların yapısı (ses, şekil, anlam vs.) ile kültürel işlevin dikkate alınması gerekmektedir. Mevzubahis adların yapısı, toyardının bünyesindeki yeradıl belirteçlerin (toponimik indikatörlerin) leksik ve semantik özelliklerini kapsar. Şehir, ilçe, köy, yayla, dağ, ova, göl ve benzeri coğrafi adlar; yertoyadlarının yapısında belirleyici birer dilsel bileşen olarak bulunur.

Bir şenlik, festival veya şöleni belli bir yere aidiyet kazandıran yertoyadları, güçlü kültürel işlevleri üstlenen linguakültürel birimler olarak karşımıza çıkar. Bu adlar, etkinliğin icra edildiği mekâna ait bilgi aktaran informatif (bilgilendirici) bir işleve sahiptir. Bunun yanı sıra mekânla ilişkilendirilen tarihî deneyimleri, yerel pratikleri ve ortak hatıraları sonraki kuşaklara aktararak toplumsal bir kültürel bellek oluşturur. Özellikle yayla, dağ ve su kaynakları etrafında şekillenen yertoydaları; doğal çevre ile kültürel faaliyetler arasındaki karşılıklı ilişki açık biçimde gözlemlenir.

Elimizdeki verilere göre yertoyadı olarak tasnif edebileceğimiz 419 toyardı bulunmaktadır. Bu yertoyadları kendi içinde de yeradının (toponim) alt türleri arasında yer alan dört ayrı gruba ayırmak mümkündür:

Oruntoyadları (Oykoheortonim)

Oruntoyadları, belli bir orunadı (her türlü yerleşim biriminin özel adı) esas alınarak yapılan şenlik, festival vb. kutlamaların özel adlarıdır. Orunadı, bu tür adlandırmalarda belli bir toyanının kimliğini tanımlamada temel bir rol oynar. Bu sebepten oruntoyadları; yerleşim biriminin doğası, tarihi, yerel üretim, yaşam ve kültür faaliyetleri ile ilişkilidir.

62 yıldır gerçekleştirilen ve sanat festivallerinin öncülerinden *Uluslararası Bursa Festivali*, yerel kültürü ile doğayı birleştiren *Kemaliye (Eğin) Şenlikleri*, 42 yıldan beri düzenli olarak düzenlenen, ritüel ve inanç temelli *Uluslararası Giresun Aksu Festivali* gibi toyardlarının doğrudan bağlı oldukları yerleşim yeriyle birlikte anlam kazandıkları anlaşılmaktadır.

Oruntoyadları arasından modern Türkiye'nin kuruluş felsefesinin ekonomik ve toplumsal simgelerinden kabul edilen *İzmir Enternasyonal Fuarı* üzerinde durulacaktır. Zira bu fuar, ulusal kalkınma, dış ticaret ve kamusal modernleşme yolunda atılan ilk adımlardandır.

İzmir Enternasyonal Fuarı:

İzmir Enternasyonal Fuarı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminden itibaren iktisadi kalkınma politikalarının, modernleşme ideallerinin ve kentsel dönüşüm projelerinin iç içe geçtiği özgün bir kamu alanı olarak düşünülmüştür (Çakmak, 12.02.2021). Fuar, devletin kendi ideolojisini gerek yurt içinde gerek yurt dışında gösterme çabasında önemli bir yere sahiptir. Bu yönüyle İzmir Fuarı Cumhuriyet'in ekonomik aklını, kültürel tahayyülünü ve şehircilik anlayışını aynı zeminde buluşturan nadir örneklerden biridir (Şimşek ve Yelbaşı, 2025, s. 946).

1922 tarihinde meydana gelen Büyük İzmir Yangını büyük çaplı yıkıma yol açmıştır. Ancak Kurtuluş Zaferi'nin getirdiği geleceğe olan inanç ve değerler, ulusa yeniden ayağa kalkma gücü vermiştir. Bu inancın somut bir kanıtı olarak Kurtuluş Savaşı'nın hemen ardından 1923 yılında İzmir İktisat Kongresi toplanmış ve yeni yol haritaları belirlenmiştir (Sönmez, Yaşar ve Burnak, 2025, s. 69). Kongre kapsamında yerli ürünlerin sergilenmesi, İzmir Fuarı'nın gelecekte kurumsallaşmasına yönelik atılan ilk önemli adım olmuştur. Bu doğrultuda 1923 yılında yapılan İzmir İktisat Kongresi, yeni devletin ekonomik vizyonunu yansıtan temel metinlerden biri olmasının yanı sıra, İzmir Fuarı'nın fikrî ve uygulama altyapısını da hazırlamıştır. Kongreyle eş zamanlı olarak düzenlenen *Numune Meşheri*, yerli üretimin sergilenmesini, sanayileşme hedeflerinin kamuoyuna tanıtılmasını ve milli iktisat anlayışının somutlaştırılmasını amaçlamıştır (Sönmez, 2022, s. 383-384). Ayrıca Cumhuriyet'in üretici bir ülke idealinin sembolü olan bir sahne durumuna gelmiştir.

1927 yılından itibaren gerçekleştirilen *İzmir Sergileri ve 9 Eylül Panayırları*, bu anlayışın kurumsallaşma sürecinin temsil eder. Sergiler başlangıçta yerel ve ulusal ölçekte kurgulanmış olsa da kısa süre içinde yabancı firmaların ve ülkelere katılımına açılmıştır (Polat, 2008, s. 41). Böylece İzmir'deki sergicilik faaliyeti uluslararası bir boyut kazanmıştır.

1936 yılında Kültürpark'ın yapının aşamaları tamamlandıktan sonra İzmir Enternasyonal Fuarı, mekânsal değişimin yanı sıra kurumsal anlamda da yeni bir evreye girmiştir. Yangın alanı üzerine inşa edilen Kültürpark, erken Cumhuriyet Dönemi'nin şehircilik anlayışını aksettiren sembolik bir projedir. Park, fuar dönemlerinde kullanılmakla birlikte yıl boyunca İzmir sakinlerine açık bir alan mahiyetinde tasarlanmıştır (Şimşek ve Yelbaşı, 2025, s. 950-951). Böylece Kültürpark, modern şehir kuruluşuna dair atılmış ilk adımlardan olarak tarihe geçmiştir.

İzmir Enternasyonal Fuarı'nın Kültürpark'la kurduğu bu güçlü ilişki, fuarın kent belleğinde kalıcı bir yer edinmesini sağlamıştır. Fuar süresince düzenlenen sergiler, konserler, tiyatro gösterileri ve eğlence etkinlikleri şehirde yaşayan farklı kesimlerin aynı mekânda buluşmasına olanak tanımıştır (Sönmez, Yaşar ve Burnak, 2025, s. 69). Nitekim fuar, kent yaşamının ritmini belirleyen dönemsel bir odak noktası olmuştur. Bu durum, İzmir Fuarı'nı ekonomik, toplumsal ve kültürel bir kurum niteliğinde öne çıkarmaktadır.

Uluslararası pavyonlar, İzmir Enternasyonal Fuarı'nın en dikkat çekici unsurları arasında yer alır. Yabancı ülkeler tarafından inşa edilen bu yapılar, mimari üslupları, sergileme teknikleri ve temsil biçimleriyle hem ticari ürünleri hem de ideolojik ve kültürel mesajları da aksettirmiştir. Pavyonlar aracılığıyla kurulan bu temsiller, Türkiye'nin farklı dönemlerdeki dış politika yönelimlerini ve uluslararası sistemle kurduğu ilişkileri fuar alanında somut bir karşılık bulmuştur (Karabağ ve Ballice 2025, s. 101-102).

İkinci Dünya Savaşı yılları; İzmir Enternasyonal Fuarı açısından kısıtlı bir dönem olmakla beraber, fuarın tamamen kesintiye uğramaması, savaşa rağmen İtalya, İngiltere gibi ülkelerin katılım sağlaması, organizasyonun Cumhuriyet yönetimi nezdindeki sembolik değerini açıkça belli etmektedir (Şimşek ve Yelbaşı, 2025, s. 956). Savaş sonrası dönemde ise fuar, Türkiye'nin dışa açılma sürecine paralel olarak yeniden canlanmıştır. Özellikle 1950'li ve 1960'lı yıllarda gerek ticari gerek kültürel açıdan en parlak dönemlerinden birini yaşamıştır. Bu yıllarda fuar gazinoları ve konserler Türkiye'nin popüler kültür tarihinde önemli bir yer edinmiştir. İzmir Fuarı, bir sergi alanı ve aynı zamanda bir eğlence ve sosyalleşme mekânı olarak da algılanmaya başlanmıştır (Rüstem, 2023, s. 81-82).

1960'lı yıllardan itibaren uluslararası ölçekte fuarcılık anlayışında yaşanan değişimler, İzmir Enternasyonal Fuarı'nı da etkilemiştir. İhtisas fuarlarının öne çıkması, ekonomik yapının dönüşmesi ve şehrin içindeki kalabalık, fuarın geleneksel yapısını zorlamıştır. Kültürpark içerisinde artan yapılaşma ve işlev karmaşası, parkın kamusal alan niteliği üzerine tartışmaları beraberinde getirmiştir. Bu tartışmalar, 2000'li yıllarda fuar faaliyetlerinin Gaziemir'deki yeni alana taşınmasıyla sonuçlanmıştır (Sönmez, Yaşar ve Burnak, 2025, s. 76-77).

Bir sergi niteliğinde hayata geçirilen İzmir Enternasyonal Fuarı, yıllar boyunca hep gelişme göstererek ulusal ve uluslararası sahada tanınmış başarılı bir organizasyon olmuştur. Fakat günümüzde merkezi konumunu büyük ölçüde yitirmiş olsa da tarihsel ve simgesel değerini hafızamızda korumaktadır. Fuar, savaş ve büyük yangından sonra küllerinden yeni doğan modern İzmir'in kent kimliğinin oluşumunda belirleyici bir iz bırakmıştır. Ayrıca kuşaklar boyunca paylaşılan ortak deneyimlerin de meydana olmuştur. Bu doğrultuda İzmir Enternasyonal Fuarı, yalnız bir etkinlik adıyla sınırlı kalmayarak Cumhuriyet Dönemi'nin toplumsal belleğinde yer tutmuş sağlam bir kültürel bir öge olmuştur.

İzmir Enternasyonal Fuarı Adlandırmaları:

Yıllar içerisinde fuar farklı adlarla anılmıştır: *Yerli Malları Sergisi* (1923), *İzmir 9 Eylül Sergisi* (1927 ve 1928), *9 Eylül Panayırı* (1933), *İzmir Beynelmilel Panayırı* (1934), *İzmir Beynelmilel 9 Eylül Panayırı* (1935), *Arsulusal İzmir Fuarı* (1936), *İzmir Enternasyonal Fuarı* (1937-günümüz) (İzfaş 2025).

Fuarın adlandırma süreci, kurumsal gelişimiyle birlikte Türkçenin söz varlığındaki dönüşümü açık bir şekilde göstermektedir. Başlangıçta *sergi* ve *panayır* gibi yerli ve Türk geleneğine ait sözcükler tercih edilirken, 1934-1935 yıllarında yerini Arapça kökenli *beynelmilel* ifadesine bırakmıştır. Dil devriminin en canlı döneminde, 1936'da bu kavramın yerine öz Türkçeden üretilen *arsulusal* (< arası "arası / inter" + ulusal) gibi özgün bir terim inşa edilmiştir. 1937'den itibaren ise modernleşmenin somut bir göstergesi olarak Fransızca kökenli *enternasyonal* sözcüğü kullanılmaktadır.

İzmir Enternasyonal Fuarı Etrafında Oluşan Adlar:

İzmir Fuarı, oruntoyadı kapsamında tasnif edilen bir adlandırmadır. Ancak aynı zamanda İzmir'in kent dokusu içinde belli bir alanı ve bu alanla ilgili bir metro istasyonunun adı olarak kullanılmaktadır. Bunun dışında, özellikle fuarın olduğu bölgede *Mini Fuar Otel* gibi özel yapıların adı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmamızda ülkemizin çeşitleri bölgelerinde 149 özgün oruntoyadı tespit edilmiştir:

• Adramytteion Festivali (Burhaniye / Balıkesir); • Ağın Şenliği (Ağın / Elazığ); • Ağıl Kalesi Şenlikleri (Ağıl / Kastamonu); • Ağaçoza Köyü Kabakbaşı Şenliği (Güneysınır / Isparta); • Akdamar Adası Törenleri (Akdamar Adası / Van); • Akçay Şenlikleri (Akçay / Balıkesir); • Akören Şenliği (Akören / Isparta); • Aluçdağı Yağlı Güreşleri Festivali (Çamlıdere / Ankara); • Amasra Turizm Şenlikleri (Amasra / Zonguldak); • Amasra Uluslararası Şehir Festivali (Amasra / Bartın); • Ankara Festivali / Uluslararası Büyük Ankara Festivali (Keçiören / Ankara); • Ankara Kale Festivali (Altındağ / Ankara); • Antalya Festivali (Merkez / Antalya); • Armutlu Festivali (Uzundere / Erzurum); • Armutlu Şenlikleri (Armutlu / Yalova); • Aslancami Köyü Festivali (Aslancami / Ordu); • Atkaracalar Geleneksel Hoşisamlar Şöleni (Atkaracalar / Çankırı); • Ayancık Panayırı (Ayancık / Sinop); • Aydın Fest (Efeler / Aydın); • Ayvalık Şenlikleri (Ayvalık / Balıkesir); • Balıkesir Festivali (Merkez / Balıkesir); • Bağsaray Şenliği (Çeltikçi / Burdur); • Başkent Festival (Altındağ / Ankara); • Beyşehir Şenliği (Beyşehir / Isparta); • Bingöl Hesarrek Festivali (Merkez / Bingöl); • Boyabat Panayırı (Boyabat / Sinop); • Burhaniye Şenlikleri (Burhaniye / Balıkesir); • Bursa Festivali (Merkez / Bursa); • Büyük Ankara Festivali (Keçiören / Altındağ / Ankara); • Cumalıkızık Şenlikleri (Yıldırım / Bursa); • Çanakkale Uluslararası Troia Festivali (Merkez / Çanakkale); • Çatpınar Köyü Şenlikleri (Merkez / Çatpınar / Sivas); • Çayeli Festivali (Çayeli / Rize); • Çermik Festivali (Pasinler / Erzurum); • Çeşme Festivali (Çeşme / İzmir); • Çıldır Festivali (Çıldır / Ardahan); • Çınarcık Festivali (Çınarcık / Yalova); • Çömlecik Köyü Şenliği (Kelkit / Çömlecik Köyü / Gümüşhane); • Demre Festivali (Kale / Antalya); • Demre Kekova Festivali (Demre / Antalya); • Dereyüzü Köyü Şenliği (Kelkit / Dereyüzü Köyü / Gümüşhane); • Devekorusu Köyü Şenliği (Kelkit / Devekorusu Köyü / Gümüşhane); • Dikili Festivali (Dikili / İzmir); • Dodurga Şenlikleri (Dodurga / Bozüyük / Bilecik); • Dokuz Göz Şenliği (Görece / Giresun); • Durağan Panayırı (Durağan / Sinop); • Dörtkonak Köyü Yayla Şenliği (Merkez / Gümüşhane); • Erdek Festivali (Erdek / Balıkesir); • Esenköy Festivali (Esenköy / Yalova); • Fatih Caddesi Şenlikleri (Merkez / Kocaeli); • Fethiye Festivali (Fethiye / Muğla); • Finike Festivali (Finike / Antalya); • Foça Festivali (Foça / İzmir); • Gaziemir Şenliği (Gaziemir / İzmir); • Geleneksel Ayvacık Panayırı (Ayvacık / Çanakkale); • Geleneksel Büyük Alacalar Şenliği (Aybastı / Alacalar / Ordu); • Geleneksel Karaçayır Şenlikleri (Demirözü / Bayburt); • Geleneksel Oluktaş Köyü Şenliği (Şarkışla / Oluktaş / Sivas); • Geleneksel Umutlu Yöresel Tanıtım Festivali (Akdağmadeni / Umutlu / Yozgat); • Geleneksel Yarımış Köyü Şenliği (Merkez / Yarımış / Sivas); • Geleneksel Zeytinbeli Şenliği (Yumurtalık / Adana); • Germiyan Festivali (Çeşme / İzmir); • Geyikkoşan Şenlikleri (Alaçam / Samsun); • Göle Festivali (Göle / Ardahan); • Göz Mevkii Şenliği (Kelkit / Göztepe Köyü / Gümüşhane); • Göztepe Sahil Şenliği (Konak / İzmir); • Güleş Köyü Şenliği (Ardanuç /

Artvin); • Hacı Yunuslar Köyü Köy Şenliği (Bozkır / Isparta); • Hacılar Köyü Köy Şenliği (Bozkır / Isparta); • Hacıoğlu Köyü Şenlikleri (Merkez / Hacıoğlu Köyü / Bayburt); • Hançerli Köyü Şenlikleri (Hançerli Köyü / Niğde); • Hanönü Bent Başı Şenlikleri (Hanönü / Kastamonu); • Harakta Mevkii Şenliği (Kelkit / Harakta Mevkii / Gümüşhane); • Hayran Şenliği (Alucra / Giresun); • İstanbul Festivali (Fatih / İstanbul); • İstanbul Uluslararası Festivali (Merkez / İstanbul); • İznik Festivali (İznik / Bursa); • Kabakdağı Şenlikleri (Fatsa / Kabakdağı Köyü / Ordu); • Kabayatak Şenlikleri (Altınordu / Karaoluk / Ordu); • Kale Festivali (Altunhisar / Keçikalesi / Niğde); • Kalecik Köyü Şenlikleri (Şarkışla / Sivas); • Kandıra Belediyesi Namazgah Dinlenme Tesisleri Festivali (Kandıra / Kocaeli); • Kanlıçay Festivali (Dikmen / Sinop); • Kapıkaya Festivali (Bafra / Samsun); • Karabayır Köyü Köy Şenliği (Bozkır / Isparta); • Karaburun Şenliği (Karaburun / İzmir); • Karadağ Serda Şenliği (Düzköy Karadağ Yaylası / Trabzon); • Karaçadır Köyü Köy Şenlikleri (Bozkır / Isparta); • Kars Tanıtım Şenlikleri (Darıca / Kocaeli); • Karşıyaka Festivali (Karşıyaka / İzmir); • Kemaliye (Eğin) Şenlikleri (Kemaliye / Erzincan); • Kemer Karnavalı (Kemer / Antalya); • Kız Kulesi Şenliği (Üsküdar / İstanbul); • Konak Belediyesi Alsancak Şenliği (Konak / İzmir); • Konak Belediyesi Güzelyalı Şenliği (Konak / İzmir); • Konak Belediyesi Toros Şenliği (Konak / İzmir); • Korgan Şenlikleri (Korgan / Ordu); • Koru Festivali (Koru / Yalova); • Kömür Köyü Şenliği (Kelkit / Kömür Köyü / Gümüşhane); • Malkara Panayırı (Malkara / Tekirdağ); • Marmara Festivali (Marmara / Balıkesir); • Marmaris Uluslararası Festivali (Marmaris / İzmir); • Merkez Elma Çukuru Köyü Geleneksel Kadırga Şenlikleri (İlkadım / Samsun); • Merzifon Haftası (Merzifon / Amasya); • Mihalgazi Panayırı (Mihalgazi / Eskişehir); • Müslümsarıca Köy Şenliği (Mesudiye / Müslümsarıca / Ordu); • Ortalan Şenlikleri (Şalpaazarı / Trabzon); • Otlukbeli Şenlikleri (Otlukbeli / Erzincan); • Öküz Yatağı Şenlikleri (Pamukova / Sakarya); • Pamukova Panayırı (Pamukova / Sakarya); • Pazarlar Festivali (Pazarlar / Kütahya); • Priene Şenliği (Güllübahçe / Söke / Aydın); • Sahara Şenliği (Sahara / Artvin); • Saraydüzü Panayırı (Saraydüzü / Sinop); • Sasalı Kuş Cenneti Festivali (Çiğli / İzmir); • Sinop Festivali (Merkez / Sinop); • Sırrı Paşa Şenliği (İzmit / Kocaeli); • Söğüt İlçesi Festivali (Söğüt / Bilecik); • Söke Festivali (Söke / Aydın); • Susurluk Şenlikleri (Susurluk / Balıkesir); • Şerefiye Panayırı (Zara / Sivas); • Taraklı Panayırı (Taraklı / Sakarya); • Tarsus Festivali (Tarsus / Mersin); • Tarihi Hitit Şehri Sarissa Kültür Varlıklarını Tanıtım Festivali (Altınyayla / Sivas); • Tarihi Kocakavak Festivali (Turhal / Tokat); • Tat Köyü Baba Yurdu Şenlikleri (Yıldızeli / Tat Köyü / Sivas); • Tekirdağ Panayırı (Merkez / Tekirdağ); • Tepealan Şenlikleri (Korgan / Ordu); • Torbalı Yazıbaşı Şenliği (Torbalı / İzmir); • Uluslararası Beypazarı Festivali (Beypazarı / Ankara); • Uluslararası Bursa Festivali (Osmangazi / Bursa); • Uluslararası Çorum Hitit Fuarı ve Festivali (Merkez / Çorum); • Uluslararası Eskişehir Festivali (Merkez / Eski-

şehir); • Uluslararası Fethiye Festivali (Fethiye / Muğla); • Uluslararası Geleneksel ve Kültürel Erbaa Festivali (Erbaa / Tokat); • Uluslararası Giresun Aksu Festivali (Aksu / Giresun); • Uluslararası İzmir Festivali (Selçuk / İzmir); • Uluslararası İznik Festivali (İznik / Bursa); • Uluslararası Keremköy Festivali (Gömeç / Balıkesir); • Uluslararası Milas Festivali (Milas / Muğla); • Uluslararası Tarihi İspir Panayırı (İspir / Erzurum); • Uluslararası Tarihi Uzunköprü Festivali (Uzunköprü / Edirne); • Üçpınar Tosuntaşı Şenlikleri (Bozkır / Isparta); • Yalvaç-Bağkonak-Sügözü Festivali (Yalvaç / Bağkonak / Isparta); • Yelbeği Köyü Köy Şenliği (Bozkır / Isparta); • Yeşilpınar Beldesi Şenlikleri (Yeşilpınar / Hatay); • Yozgat (Eğrice) Festivali (Eğrice / Yozgat); • Zeugma Festivali (Nizip / Gaziantep); • Çağlayan Kasabası Kasaba Şenliği (Bozkır / Isparta).

Yertoyadları arasında sayıca ikinci sırada yer alan oruntoyadları, tarihi-arkeolojik miras, kırsal dayanışma ağları (köy şenlikleri vb.), iktisadi-ticari dinamikler (panayır ve fuarlar) ile modern sanat ve kent festivalleri gibi geniş temalar üzerinde kurulmaktadır. Mevcut verilere göre bölgesel yoğunluk dağılımı Ege'den başlayarak Marmara, Karadeniz, İç Anadolu, Akdeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu şeklinde sıralanmaktadır. Ege ve Marmara havzalarındaki bu sayısal yoğunluk, bölgenin gelişmiş turizm potansiyeli ve tarihi birikimiyle doğrudan ilişkilendirilebilmektedir. Adlandırmada tercih edilen toyardıl belirteçlerin kullanım sıklıkları ise şu şekildedir: Kırsal bölgelerde *şenlik* (68) belirteci zirvede yer alırken, onu kentsel ve turistik marka değeri taşıyan *festival* (66), geleneksel ticaretin Karadeniz ve Marmara hattındaki mirası olan *panayır* (12) ve *şölen* / *tören* / *karnaval* (3) grubu takip etmektedir. Bu sıralamalar, veri tabanında yer alan toyardılarına dayanılarak hazırlanmıştır. Verilerde artış veya güncelleme olması durumunda söz konusu sıralama değişiklik gösterebilir.

Yaylaktoyadları (Orpeheortonim)

Yaylaktoyadları, incelediğimiz yertoyadları içerisinde nicelik ve yayılım bakımından en kalabalık gruptur. Bu başlık altında tasnif edilen adlar, belli bir yayla adına odaklanarak gerçekleştirilen festival, şenlik, anma vb. kutlamaların özel adlarıdır. Yaylakadı bu tür toyardlarında gerek yer gerekse mevsimsel göçü, üretim ve geleneksel yaşam biçimini temsil eden bir belirteç işlevini görür. Bu bağlamda yaylaktoyadları doğrudan doğruya yaylacılık, kırsal dayanışma ve yerel kültürle ilişkilidir.

Yaylaktoyadlarının oluşumunda, yaylanın fizikî özellikleri, tarihi ve çevresinde meydana gelen sosyal hafıza etkili bir yere sahiptir. Anadolu'nun farklı bölgelerinde rastlanan Ayder, Kazıkbeli, Sultan Murat, Zigana ve benzeri örneklerde olduğu gibi, bu toyardları zamanla bir etkinlikten ziyade, ilgili yaylanın kendisini

çağrıştıran simgesel adlar hâline gelmiştir. Dolayısıyla söz konusu adlandırmalar, yerleşim biriminden bağımsız düşünülemeyecek ölçüde mekâna bağlı bir anlam dünyası taşımaktadır.

Bu grupta yüzyıllardır yapılan ve Türk toplumunda yaylacılık kültürünün en güçlü temsilcilerinden biri olarak kabul edilen *Kadırğa Yaylası Şenlikleri* özel bir yeri bulunmaktadır. Karadeniz Bölgesi'nin Kadirğa Yaylası'nda icra edilen bu şenlikler, mevsimsel buluşmayı, müzik, oyun, ritüel ve sosyal etkileşim yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılan bir kültür yansıtmaktadır. Sahip olduğu bu derin kültürel temsil gücü dolayısıyla, çalışmanın bu bölümünde *Kadırğa Yaylası Şenlikleri* mercek altına alınacaktır.

Kadırğa Yaylası Şenliği:

Türkiye'de *yayla* kavramı, yazın sıcak aylarında serinlemek amacıyla çıkılıp kalınan yer, dağların üzerindeki yazlık yerleşim alanı ya da yazlık mera anlamında kullanılmaktadır. Bu kullanım, yaylanın hem coğrafi bir mekân hem de mevsimlik bir yaşam alanı olduğunu da ima etmektedir (Şişman, 2010, s. 549). *Yayla* teriminin kökeni, Eski Türkçede “yaz mevsimi” anlamına gelen *yay* sözcüğünden türeyen *yaylak* / *yaylağ* “yazın geçirildiği yer, yazın oturulacak yer; otlak, yaz otlak; hayvan sürülerinin saklandığı yer, serin ve sefalı yer” sözcüğüne dayanmaktadır (Tietze, 2021, c. 7, s. 431). Bu etimolojik bağ, yaylacılığın Türk kültüründe mevsimsel döngülerle ne denli iç içe olduğunu açıkça ifade etmektedir.

Günümüzde yaylalar çoğu zaman ekonomik faaliyetlerin yürütüldüğü alanlar olarak ön plana çıkmaktadır. Ancak bu alanlar üretim mekânları olmakla beraber yaz mevsiminde hayvan otlatmak, çalışmak ya da dinlenmek amacıyla kullanılmaktadır. Bu yönüyle yayla, köy yaşamının doğal bir uzantısı mahiyetindedir.

Doğu Karadeniz'de Canik Dağları'ndan Kaçkar Dağları'na kadar uzanan ve Gürcistan sınırına dek devam eden bu coğrafyada yüzlerce oba ve yayla bulunmaktadır. Ancak bunların bir kısmı, gerek alan gerekse katılımcı sayısı bakımından diğerlerinden ayrılarak bölgesel merkez konumunu kazanmıştır (Şişman, 2010, s. 549; Çakıroğlu, 27. 10. 2025). Bu merkez yaylalardan biri olan Kadirğa Yaylası, Trabzon, Giresun ve Gümüşhane sınırlarının kesişim noktasında, yaklaşık 2300 metre rakımda yer almakta ve pek çok köyün obalarını bir araya getirmektedir (Zaman, 2000, s. 278-279). Kadirğa'nın bu merkezî konumu, onu yayla özelliği ile beraber geniş bir kültürel etkileşim noktası kılmıştır.

Kadirğa Yaylası'nın tarihî derinliği, bölgenin Türk-İslam hâkimiyetine girdiği 15. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Yaylanın adının kökeni üzerine çeşitli görüşler mevcuttur. Bu görüşlerden birine göre *Kadırğa*, aslında Yunanca “basamak” veya “iskele” anlamına gelen *skala* kelimesinin zamanla fonetik bir dönüşüme uğra-

arak bugünkü şeklini almıştır (Öztürk, 2005, c. 2, s. 1032-1033). Bu açıklama, yaylanın tarihsel süreçte vadilerden gelen yolların birleştiği bir “dağ iskelesi” veya konaklama noktası olarak işlev gördüğü düşüncesini desteklemektedir. Buna karşılık yerel anlatılarda adın, Çepni Türklerinin oymak beyi olan *Kadir Ağa* ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Anlatıya göre Kadir Ağa, yaylanın tepesindeki kayalık alanda düşmanla çarpışırken veya nöbet tutarken şehit düşmüş (Bazı anlatılara göre donarak ölmüştür). Arkadaşlarının “Kadir nerede?” sorusuna “Kadir kaya üzerinde” cevabının verilmesi, zamanla bu mekânın “Kadir Kaya” ve nihayetinde “Kadırğa” olarak anılmasına yol açmıştır (Gündoğdu, 13.07.2025).

Yayladaki Açık Hava Camisi, yaylanın tarihi önemini pekiştiren unsurlardan biridir. Rivayete göre 1461 Trabzon seferi esnasında Fatih Sultan Mehmet’in yaylaya vardığında Cuma namazı kılmak için taşlarla çevrili bir namazgâh oluşturulmasını emretmiştir. Zamanla bahsi geçen namazgâh kalıcı bir ibadet yerine dönüşmüş ve günümüze dek işlevini sürdürmüştür. Yapının özgün hâlinde minare bulunmamasına rağmen, son 30 yıl içerisinde yöre halkı ve ustalar tarafından eklenmiştir. Bu iki minare, caminin görüntüsünü değiştirerek yaylanın sembolü haline gelmiştir (İhlas Haber Ajansı, 20.07.2023; Çakıroğlu, 27. 10. 2025). Halk arasında, Cuma namazı saatinde bu alana yağmur yağmadığına dair güçlü bir inanış vardır. Bu durum, mekânın kutsallığını yansıtan ve onu sıradan bir ibadethaneden ayıran “keramet” boyutuyla açıklanır (Hürseda Haber, 01.07.2017).

Kadırğa Yaylası’nda kutlanan şenlikleri anlamlandırabilmek için yaylacılığa değinmek yerinde olur. Yaylacılıkta “yayla çıkımı” ve “yayla inimi” olmak üzere iki temel tarih vardır. Yayla çıkım tarihi köylüler tarafından birlikte belirlenir ve bu tarihten önce yaylaya çıkılması yasaklanır. Rize yöresinde bu uygulamaya “nezir” adı verilir ve ihlal edilmesi toplumsal yaptırımlarla karşılaşılır. Yaylaya toplu çıkışın temel amacı, yayla otlarından herkesin eşit biçimde yararlanmasını sağlamaktır. Yayladan inim tarihi ise herhangi bir kurala bağlı değildir (Şişman, 2010, s. 550).

Yaylacılık faaliyetlerinin en renkli ve en organize hâli, yerel ağızda “Otçu Göçü” olarak adlandırılan geleneksel yürüyüş ve şenliklerdir. Tarımsal işlerin tamamlanmasının ardından (Temmuz ayında) gerçekleştirilen bu göç, basit bir yer değiştirme hareketi değildir. Aksine, toplumsal düzenin, dayanışmanın sahnelendiği devasa bir açık alandır. Göç sırasında alayın en önünde atlılar ve silahlılar (tüfekçiler) yer alırken, onları horon halkası ve süslenmiş kadınlar takip eder. Bu alay, yaylaya bir savaşa gider gibi veya bir zaferden döner gibi girer (Kaya ve Yılmaz, 2024, s. 22, 26).

Yaylaya ulaşıldığında gündelik yaşam belirli bir düzen içinde sürdürülür. Sabahın erken saatlerinde hayvanların bakımı ve sağumlarının ardından süt ürünleri hazırlanır. Elde edilen ürünlerin bir kısmı tüketilir, pazarda satılır ya da kış için

saklanır. Haftalık yayla pazarı, bu yaşam şeklinin en canlı unsurlarından biri olarak öne çıkar (Şişman, 2010, s. 551). Şenlikler, katılımcılara kuvvetli bir aidiyet hissi kazandırırken toplumsal dayanışmayı güçlendirir. Nitekim gurbetçilerin yıllık izinlerini bu tarihe (Temmuz'un üçüncü Cuması) göre ayarlaması, etkinliğin sıra-i rahim boyutu taşıdığını göstermektedir (Kaya ve Yılmaz, 2024, s. 25).

Bununla birlikte yüzyıllardır sürdürülen bu gelenek günümüzde önemli bir dönüşüm yaşamaktadır. Eskiden yaya olarak, hayvanlar eşliğinde ve kemeçe sesleriyle gerçekleştirilen yolculuklar, yerini motorlu taşıtlarla yapılan hızlı transferlere bırakmıştır (Şişman, 2010, s. 554). Bu durum, yaylaya toplu çıkma geleneğini zayıflatmış, ailelerin bireysel hareket etmesine yol açmıştır. Yayla mimarisinde ahşap ve taş yapıların yerini betonarme binaların alması ve şenliklerin giderek ticari bir eğlence formuna yaklaşmıştır (Kaya ve Yılmaz, 2018, s. 76).

Kadırga Yaylası Şenliği Adlandırmaları:

Kadırga Yayla'sında kutlanan şenlikler; Kadırga Yayla Şenliği, Kadırga Otçular Yayla Şenliği, Kadırga Yayla Dernekleri-Şenlikleri, Otçu Haftası gibi farklı adlarla anılmaktadır.

Kadırga Yaylası Etrafında Oluşan Adlar:

Antroponim (kişiadı) olarak Kadırga: Halkın anlatısına göre Kadırga adı Kadir Ağa ile ilişkilendirilmektedir.

Elimizdeki veri tabanına göre Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde 219 yaylaktodayı bulunmaktadır:

- Acısu Yayla Şenlikleri (Ardanuç / Artvin);
- Ağa Konağı Şenliği (Üzümlü Köyü / Şalpazarı / Trabzon);
- Ağasar Kültür Şenliği (Şalpazarı / Trabzon);
- Akpınar Yayla Şenliği (Kemer / Burdur);
- Akpınar Yayla Şenlikleri (Akpınar / Taşkışığı Köyü / Antalya);
- Akyayla Köyü Yayla Şenliği (Şiran / Gümüşhane);
- Alaca Yaylası Şenliği (Şalpazarı / Trabzon);
- Alacapazar Şenlikleri (Alacapazar Yaylası / Gümüşhane);
- Alan Yaylası Şenlikleri (Eskipazar / Karabük);
- Alanya Tokar Şenliği (Alanya / Antalya);
- Anzer Festivali (Ardanuç / Artvin);
- Apsut Yayla Festivali (Korgan / Belalan / Ordu);
- Araklı İlçesi Pazarcık Şenlikleri (Araklı / Trabzon);
- Araköy Köyü Yayla Şenliği (Şiran / Gümüşhane);
- Ardeşen Kaçkar Altıparmak (Sirt ve Golezana) Yayla Şenlikleri (Ardeşen / Rize);
- Aros Yayla Festivali (Aros Yaylası / Artvin);
- Atası Ambarlı Yayla Şenliği (Maçka / Trabzon);
- Aybastı Pelitözü Kızılot Yayla Şenlikleri (Aybastı / Ordu);
- Aydos Yayla Şenliği (Orta / Çankırı);
- Ayder Şenliği (Çamlıhemşin / Rize);
- Ayrancı Yayla Şenliği (Çağlayanerit / Kahramanmaraş);
- Aykut Fenko Yayla Şenlikleri (Düzköy / Trabzon);
- Aziziye Yayla Şenliği (Yeşilova / Burdur);
- Babakonağı Yayla Şenlikleri (Kelkit / Babakonağı Köyü / Gümüşhane);
- Bahçecik Köyü Yayla Şenliği (Şiran /

Gümüşhane); • Bahçeli Köyü Yayla Şenliği (Şiran / Gümüşhane); • Baş-Kar Yayla Şenlikleri (Osmancık / Çorum); • Beden Köyü Derneği Yayla Şenlikleri (Gümüşhacıköy / Amasya); • Belen Yayla Şenlikleri (Belen / Hatay); • Berçelan Yaylası (Şenlikleri) Festivali (Merkez / Berçelan Yaylası / Hakkari); • Beşpare Köy Yayla Şenlikleri (Saçinka Dağı / Artvin); • Beyköy Yaylası Festivali (Selim / Kars); • Beyağaç Topuklu Yayla Şenlikleri (Beyağaç / Denizli); • Boduroğlu Yayla Şenliği (Ovacık / Karabük); • Boğa Güreşleri Tekkale Yayla Şenliği (Yusufeli / Tekkale / Artvin); • Boğazyayla Köyü Yayla Şenliği (Şiran / Gümüşhane); • Bolat Yayla ve Astra Kent Festivali (Hadim / Konya); • Bülbülan Yayla Festivali (Bülbülan Yaylası / Ardahan); • Büyüknacar Yayla Festivali (Pazarcık / Kahramanmaraş); • Büyükoşla Çatmapınarı Yayla Şöleni (Çandır / Yozgat); • Cihet Yayla Şenliği (Almus / Cihet / Tokat); • Cücübeyi Yayla Şenliği (Bor / Balcı / Niğde); • Çadırardıc Yayla Şenlikleri (Merkez / Yozgat); • Çadırözü Obası Yayla Şenliği (Sorgun / Eymir / Yozgat); • Çakırsu Köyü Yayla Şenliği (Taşova / Amasya); • Çambaşı Yayla Festivali (Kabadüz / Ordu); • Çamiçi Yayla Şenlikleri (Niksar / Tokat); • Çamurköyü Yayla Şenliği (Kelkit / Gümüşhane); • Çarşıbaşı Kaldırım Yayla Şenlikleri (Çarşıbaşı / Trabzon); • Çarşıbaşı Şahinli-Erenköy Bahar Yayla Şenlikleri (Çarşıbaşı / Trabzon); • Çaybaşı Yöresel Yayla Kültürü Şenlikleri (Dodurga / Dikenli Köyü / Çorum); • Çaybaşı Honefter Yayla Şenlikleri / Honefter Şenliği (Düzköy / Trabzon); • Çayırbaşı Beypınarı Yayla Şenliği (Düzköy / Trabzon); • Çaykara Tufa Yayla Şenlikleri (Çaykara / Trabzon); • Çemikari Yayla Şenlikleri (Pervari / Siirt); • Çıkrıkkapı Yayla Şenliği (Yağlıdere / Giresun); • Çiğdem Yaylası Şenlikleri (Hendek / Sakarya); • Çilimli Yenivakıf Köyü Yayla Şenliği (Çilimli / Düzce); • Çoban Derneği Yayla Şenlikleri (Düzköy / Trabzon); • Dağ Sarnıcı Yayla Şenliği (Akören / Konya); • Dadaşköy İlkademe Belediyesi Yayla Şenliği (Dadaşköy / İlkademe / Erzurum); • Damlı Yayla Şenlikleri (Vakfıkebir / Trabzon); • Dede Yaylası Şenlikleri (Merkez / Karabük); • Delmece Yayla Şenliği (Çınarcık / Yalova); • Derindere Yaylası Şenliği (Merkez / Çorak Köyü / Gümüşhane); • Didingola Yayla Festivali (Çamlıhemşin / Topluca / Rize); • Digor Yayla Festivali (Digor / Kars); • Dikmetaş Yayla Şenliği (Toplukonak Köyü / Giresun); • Dikmen Yaylası Şenlikleri (Hendek / Sakarya); • Doğanşar Avcılar Köyü Yayla Şenliği (Doğanşar / Sivas); • Düverdüzü Köyü Yayla Şenlikleri (Merkez / Düzce); • Düzoba Yayla Şenlikleri (Kumru / Ordu); • Eğirdir Çatmalı Yaylası Eski Yörükler Yayla Şöleni (Eğirdir / Çatmalı Yaylası / Isparta); • Elmadağ Kaymakamlığı Hasan Köyü Derneği Yayla Şenlikleri (Elmadağ / Ankara); • Erbaa Merkez ve Hacıali Köyü Küçük Yayla Şenlikleri (Erbaa / Tokat); • Erikbeli Yayla Şenliği (Kürtün / Gümüşhane); • Ernek Yayla Şenliği (Kelkit / Söğütlü Beldesi / Gümüşhane); • Geleneksel Acelle Yayla Şenlikleri (Akyazı / Sakarya); • Geleneksel Beyoğlu Yayla ve Kültür Şenlikleri (Uğurludağ / Çorum); • Geleneksel Çaldağ Yayla Şenliği (Tekmen / Osmancık / Çorum); • Geleneksel Ha-

san Dağı Yayla Festivali (Ulukışla / Altunhisar / Niğde); • Geleneksel Kadirga Şenlikleri (Kadirga Yaylası / Kürtün / Gümüşhane); • Geleneksel Uğurlu Yayla Şenliği (Akçaabat / Trabzon); • Geleneksel Yayla Şenliği (Kızılcahamam / Ankara); • Geleneksel Yayla Şenliği (Çavdır / Söğüt / Burdur); • Geleneksel Yayla Şenliği (Aslanapa / Kütahya); • Gevrekli Yayla Şenliği (Seydişehir / Konya); • Gölcük Belediyesi Yazlık Kadirga Yayla Şenlikleri (Gölcük / Kocaeli); • Gölgele Belediyesi Dumanlı Yayla Şenlikleri (Almus / Tokat); • Görnek Yayla Şenliği (Köprübaşı / Trabzon); • Güdül Köyü Yayla Şenliği (Kelkit / Gümüşhane); • Gümüşkavak Kızılova Yayla Şenlikleri (Alanya / Antalya); • Gürsu Köyü Yayla Şenliği (Taşova / Amasya); • Güvende Yayla Şenliği (Güvende Yaylası / Kürtün / Gümüşhane); • Han Düzü Yayla Şenlikleri (Merkez / Rize); • Harmancık Yayla Şenliği (Kürtün / Gümüşhane); • Hasan Dağı Yayla Festivali (Niğde); • Hırsafa Yayla Şenlikleri (Düzköy / Trabzon); • Hoçvan Yayla Festivali (Merkez / Ardahan); • Horzum Yayla Şenliği (Kozan / Adana); • İkizdere Çağrankaya Yayla Festivali (İkizdere / Rize); • İnözü Köyü Yayla Şenliği (Şiran / Gümüşhane); • İSDAK İskilip Yaylaları Yaz Şenliği (İskilip / Çorum); • Kabaoguz Köyleri Yayla Şenlikleri (Gümüşhacıköy / Amasya); • Kabaoguz Şenliği (Gümüşhacıköy / Pusacak ve Dumanlı / Amasya); • Kadirga Yaylası Şenlikleri (Tonya / Şalpazarı / Gümüşhane / Giresun Sınırı / Trabzon); • Kadirga Yayla Şenliği (Kürtün / Gümüşhane); • Kadıralak Yayla Şenliği (Kadıralak Yaylası / Trabzon); • Kamena Şenliği (Düzköy Yaylası / Trabzon); • Kara Kısarak Şenlikleri (Şalpazarı / Doğancık Köyü / Trabzon); • Karaacayayla Şenlikleri (Başpınar / Osmancık / Çorum); • Karadağ Yayla Şenlikleri (Vakfıkebir / Karadağ / Trabzon); • Karakapı Kasabası Hasan Dağı Yayla Festivali (Altunhisar / Karakapı / Niğde); • Karacaören Yayla Şenliği (Suşehri / Sivas); • Karaisalı Kızıldağ Yayla Şenlikleri (Karaisalı / Kızıldağ Yaylası / Adana); • Karasavul Köyü Yayla Şenliği (Taşova / Amasya); • Karaovacık Yayla Şenliği (Espide / Giresun); • Karaşar Eğriova Şenlikleri (Beypazarı / Karaşar / Ankara); • Kardüz Yayla Şenliği (Gölyaka / Kardüz Yaylası / Düzce); • Kavakpınarköyü Yayla Şenliği (Şiran / Gümüşhane); • Kayabaşı Karaabdal Yayla Şenlikleri (Akçaabat / Trabzon); • Kayı Köyü Yayla Şenliği (Refahiye / Kayı Köyü / Erzincan); • Kaynaşlı Topuk Yaylası ve Göleti Yayla Şenlikleri (Kaynaşlı / Düzce); • Kazıkbeli Yayla Şenliği (Kazıkbeli Yaylası / Kürtün / Gümüşhane); • Kemer Yayla Şenliği (Avlunlar / Tokat); • Kemer Yayla Şenlikleri (Kemer / Antalya); • Kemer Yayla Şenlikleri (Kemer / Burdur); • Kınık Belediyesi Geleneksel Yayla Şenlikleri (Almus / Kınık / Tokat); • Kırıntı Yayla Şenliği (Şiran / Gümüşhane); • Kirazlık Köyü Yayla Şenliği (Torul / Kirazlık Köyü / Gümüşhane); • Kızık Yayla Bayramı (Seben / Kızık Köyü / Bolu); • Kızılcatam Köyü Yayla Şenliği (Kürtün / Kızılcatam Köyü / Gümüşhane); • Koçdüzü Yaylası Festivali (Çamlıhemşin / Koçdüzü Yaylası / Rize); • Koçkar Köyü Geleneksel Kırkım Yayla Şenliği (Kemah / Erzincan); • Kocayayla Şenliği (Keles / Bursa); • Konacık Köyü Yayla

Şenliği (Kürtün / Konacık Köyü / Gümüşhane); • Konaklı Köyü Yayla Şenliği (Şiran / Gümüşhane); • Kozağaç Yayla Şenliği (Kozağaç Kasabası / Burdur); • Kurt Dağı Yayla Şenlikleri (Çaykara / Trabzon); • Kuşmer Yaylası Şenliği (Çaykara / Kuşmar Yaylası / Trabzon); • Kutlu Köyü Kale ve Yayla Festivali (Ardanuç / Kutlu Köyü / Artvin); • Ladik Akdağ Yayla Şenlikleri (Ladik / Samsun); • Lori Yaylası Soçluk Festivali (Ardanuç / Artvin); • Maçka Soğuksu Şenlikleri (Maçka / Ocaklı Köyü Yaylası / Trabzon); • Mataracı İlaksa Yayla Şenliği / İlaksa Yayla Şenliği (Maçka / Mataracı / Trabzon); • Meydan Düzü Yayla Şenlikleri (Mesudiye / Üçyol / Ordu); • Munzur Melen Koç Yayla Şenlikleri (Yaylabası / Erzincan); • Niyort Yayla Şenlikleri (Borçka / Artvin); • Odayeri Yayla Şenlikleri (Beyköy / Düzce); • Okçuoğlu Köyü Yayla Festivali (Arpaçay / Kars); • Oluklacı Şenlikleri (Eğirdir / Isparta); • Ovit Yayla Şenlikleri (İkizdere / Rize); • Örnekalan Yeşiltepe Yayla Şenliği (Maçka / Trabzon); • Pancarlı Yayla Şenlikleri (Ardanuç / Artvin); • Payas Kervansaray Şenlikleri (Payas / Hatay); • Perşembe Yaylası Şenlikleri (Aybastı / Ordu); • Pınargözü Kültür Şenlikleri (Yenişarbademli / Isparta); • Sadak Köyü Gölbaşı Yayla Şenliği (Merkez / Gümüşhane); • Salikvan Yayla Şenliği (Arhavi-Yusufeli Ortak Yayla Şenliği) (Arhavi / Yusufeli / Salikvan / Artvin); • Saranoy Yaylası Şenliği (Büyükdüz Mevkii / Saranoy Yaylası / Gümüşhane); • Sarıalan Yayla Şenliği (Merkez / Bolu); • Sarıçiçek Yayla Şenlikleri (Çatalpınar / Ordu); • Sarıkavak Yayla Şenlikleri (Sarıkavak Köyü / İskilip / Çorum); • Selemen Yayla Şenliği (Reşadiye / Demircili / Tokat); • Selimiye Köyü Yayla Şenliği (Şiran / Gümüşhane); • Semerkand Yayla Şenlikleri (Merkez / Erzurum); • Sevinç Köyü Karabtal (Sorsı) Yayla Şenliği (Akçaabat / Trabzon); • Sorkun Kasabası Keklice Yaylası Şenlikleri (Bozkır / Konya); • Söbüce Yayla Şenlikleri (Söbüce Yaylası / Antalya); • Söğüteli Belediyesi Ernek Yayla Şenliği (Kelkit / Gümüşhane); • Sultan Murat Şenlikleri (Çaykara / Trabzon); • Sultanpınarı Yayla Şenlikleri (Çiftlik / Sultanpınarı / Niğde); • Şahin Yaylası Şenlikleri (Taşova / Esençay / Amasya); • Şanaşitka Şenlikleri (Maçka / Ormanüstü Yaylası / Trabzon); • Taşucu Yayla Şenliği (Taşucu / Mersin); • Tekkale Yayla Şenliği (Tekkale / Artvin); • Telme Köyü Yayla Şenliği (Şiran / Telme Köyü / Gümüşhane); • Tezene Köyü Yayla Şenliği (Merkez / Tezene Köyü / Gümüşhane); • Tirevit Yaylası Şenliği (Çamlıhemşin / Rize); • Tokar Yayla Şenliği (Alanya / Antalya); • Tokat Topçam Şenlikleri (Merkez / Tokat); • Tonya Zere Yayla Şenliği (Tonya / Zere Yaylası / Trabzon); • Topçam Yayla Şenliği (Topçam / Ordu); • Topuklu Yayla Şenlikleri (Bey ağaç / Denizli); • Toroslar Günnercik Yayla Şenliği (Gazipaşa / Antalya); • Uluslararası Canibeg Yayla Şenliği (Göle / Canibeg Yaylası / Ardahan); • Uluyayla Şenlikleri (Safranbolu / Karabük); • Uluvahta Yayla Şenliği (Gölköy / Ordu); • Uzunköprü Belediyesi Yeniköy Kültür ve Yayla Şenlikleri (Uzunköprü / Edirne); • Üçyol Yayla Şenliği (Üçyol / Ordu); • Ünlüpınar Harakta Şenliği (Kelkit / Gümüşhane); • Yağmur Dere Yayla Şenliği (Merkez / Gü-

müşhane); • Yağmurbaba Yayla Şenlikleri (Çekerek / Yozgat); • Yaprıcak Köyü Yayla Şenliği (Şarkışla / Yaprıcak / Sivas); • Yavuz Kemal Ağaçaş Şenliği (Dereli / Giresun); • Yayla Bayramı (Kızık Köyü / Bolu); • Yayla Şenliği (Kartepe / Kocaeli); • Yayla Şenliği (Seydişehir / Konya); • Yayla Şenliği (Taşova / Destek Köyü / Amasya); • Yayla Şenliği (Yusufeli / Dokumacılar Köyü / Artvin); • Yayla Şenlikleri (Bolu); • Yayla Şenlikleri (Belen / Hatay); • Yayla Şenlikleri (Sarayönü / Konya); • Yayla Şenlikleri (Süleymanpaşa / Tekirdağ); • Yayla Şenlikleri (Başpınar / Osmancık / Çorum); • Yayla Şenlikleri (Yusufeli / Yüncüler Köyü / Artvin); • Yayla-kerit Yayla Şenliği (Orta / Çankırı); • Yazıcık Kasabası Karaçam Düden Yaylası Kır Yemeği Şenlikleri (Niksar / Tokat); • Yedibölük Köyü Yayla Şenliği (Şiran / Gümüşhane); • Yelve Yaylası Şenlikleri (Aybastı / Ordu); • Yeniköy Köyü Yayla Şenliği (Şiran / Gümüşhane); • Yeşilbük Yayla Şenliği (Şiran / Gümüşhane); • Yeşilce Yayla Şenliği (Mesudiye / Yeşilce / Ordu); • Yeşilpınar Köyü Yayla Şenliği (Kelkit / Yeşilpınar Köyü / Gümüşhane); • Yeşilyurt Yaylası Şenlikleri (Hendek / Sakarya); • Yılantaş Yayla Şenliği (Yeşilyurt ve Araklı / Trabzon); • Yukarı Kamışlı Yayla Şenliği (Elmadağ / Ankara); • Zigana Yaylası Şenlikleri (Torul / Gümüşhane); • Ziyaret Kasabası Yayla Şenliği (Ziyaret / Amasya).

Araştırma verileri; yaylaktoyadlarının coğrafi yoğunluğunun başta Karadeniz olmak üzere İç Anadolu, Akdeniz, Doğu Anadolu, Marmara ve Ege'ye doğru yayıldığını, Güneydoğu Anadolu'da ise oldukça sınırlı örneklerle temsil edildiğini ortaya koymaktadır. Özellikle Doğu Karadeniz Bölgesi'nde (Trabzon, Gümüşhane, Rize, Artvin, Ordu) görülen yüksek yoğunluk, bölgenin fiziki şartlarından kaynaklanmaktadır. Bu coğrafi dokuya paralel olarak meydana gelen adlandırma tercihlerinde, kırsal aidiyetin ve geleneksel birlikteliği temsil eden *şenlik* belirteci bariz bir şekilde en yaygın kullanım alanına sahiptir. Bunu son yıllarda turizm ve yerel tanıtım odaklı bir söylemi yansıtan *festival* belirteci izlemektedir. *Şölen*, *bayram*, *tören* ve *kır yemeği* gibi belirteçlere daha sınırlı sayıda karşımıza çıkmaktadır.

Sutoyadı (Hidroheortonim)

Yertoyadları arasında sayıca yaylaktoyadları ve oruntoyadlarından sonra gelen sutoyadları, bilinen bir suadı (deniz, nehir, göl, pınar, dere vb.) etrafında gerçekleştirilen kutlamalara verilen özel adlardır. Suadı, bahsedilen toyardlarında bir yandan yer, öte yandan da o yerin çevresinde oluşan yaşam tarzı, üretim ve kültürü aksettiren bir toyardıl belirteç mahiyetindedir.

Sutoyadlarının meydana gelişinde, su kaynaklarının hacmi, fiziksel özellikleri, coğrafi mevkii, geçmişi ve muhitindeki sosyal hayat önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde yoğun bir şekilde karşımıza çıkan Balıkgöl Festivali, Çıldır Gölü Festivali, Limni Şenliği, Mahmuthisar Köyü

Yeşilgöl Şenliği gibi örneklerde, toylarının doğrudan bağı oldukları suadından anlam kazandıklarını görebilmekteyiz.

Bu kategoride tasnif edilen sutoylarından, mekân-kültür etkileşiminin öz- gün bir örneği olarak Çıldır Gölü Festivali ele alınacaktır. Bu festivali diğerlerinden ayıran temel unsur, gölün ekolojik yapısına bağı olarak hem kış hem de yaz mevsimlerinde içerik açısından farklılaşan geleneksel kutlamaların zemin hazırlamasıdır.

Çıldır Gölü Festivali:

Ülkemizin kuzeydoğu köşesinde yer alan Çıldır, Ardahan iline bağı bir ilçe merkezidir. Bölgenin konumu, sert karasal iklimi ve zengin doğa mirasıyla dikkat çeker. Bu bağlamda ilçenin merkezine yedi kilometre uzaklıktaki Çıldır Gölü, yerel yaşam ve bölgesel kültürel etkinlikler için hayati bir önem taşır. Göl, yaklaşık 123 km² yüzölçümü ve 42 metreye ulaşabilen derinliğiyle Doğu Anadolu'nun en büyük tatlı su göllerinden biridir. Çıldır Gölü, bir lav akıntısı ile bir moloz mahrutunun müştereken oluşturduğu doğal bir set gölüdür. Deniz seviyesinden 1959 metre yüksekliğiyle Türkiye'nin en yüksek göllerinden biri olma vasfıyla ön plana çıkmaktadır (Zariç vd., 2024, s. 54; Değ, 2003, s. 1-2).

Tarihi MÖ 4000 yıl öncesine, Hurrilerin Akçakale ada kenti merkezli bir devlet kurdukları döneme kadar uzanan Çıldır, çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Ancak Selçukluların Anadolu ve Kafkasya coğrafyasına yöneldiği 11. yüzyıl başlarından çok daha evvel, bu toprakların Türk varlığıyla tanıştığı tarihi bir gerçektir. Tuğrul Bey komutasındaki Oğuz akınlarının 1021 civarında bölgeye ulaşmasından asırlar önce Sakalar, Sabirler, Hazarlar ve Kumanlar gibi bozkırın kadim toplulukları bu havzada kalıcı izler bırakmış, bölgeyi bir anlamda Türk iskânı için hazırlamışlardır. Özellikle 1064'teki Çıldır fethi öncesine bakıldığında, yörede Çinçavat olarak tesmiye edilen Kıpçak-Saka bakiyesi grupların yerleşik bir hayat sürdüğü ve bölgenin etnik dokusunu çoktan şekillendirdiği görülmektedir (Uyanık, 2006, s. 90-91; Değ, 2003, s. 35-36).

Çıldır adının etimolojisi hakkında çeşitler açıklamalar ileri sürülmüştür. Çoğu kaynaklarda Çıldır, Oğuz Türklerinin *Çavuldur* boyuna bağlanır (Aktemur, 2019). Nişanyan, Çıldır adını Gürcüce *çrdilo* “kuz, kuzey” sözcüğü ile izah eder (Nişanyan t.y.). Uyanık ise Çıldır adının aslında göl adından kaynaklandığını ifade eder. Bu tespiti, VIII. yüzyılda Gevond'un gölü *Çeld* adıyla kaydetmesi, bu adın Türkçenin ses yapısına uyarlanarak Batı Türkçesinde görülen *e > i* ünlü değişimi ve kelime sonundaki çift ünsüzün *ld* giderilmesi yoluyla *Çıldır* biçimini almış olabileceğini savunur (2006, s. 93).

Çıldır Gölü Festivali, bugünkü resmi adıyla *Uluslararası Çıldır Kristal Göl Atlı Kış Şöleni*, gölün kış aylarında yüzeyinin tamamen donması sonunda oluşan ve o dondurucu ama büyüleyici atmosferini bir kültür şölenine dönüştürme gayesiyle doğmuştur. 2014 yılından beri her yıl genellikle Şubat ayında Çıldır belediyesi tarafından yapılan festival, bugün uluslararası niteliktedir (Aktemur, 2019).

Her yıl programı genişletilerek sürdürülen Çıldır Gölü Festivali, bölgenin doğası ile yerel kültürünü modern bir yorumla ziyaretçilere sunmaktadır. Gölün kış aylarında yaklaşık elli santimetreyi bulan buz tabakası, festival süresince geleneksel ve çağdaş etkinliklere elverişli bir zemin sağlamaktadır. Festivalin dikkat çeken yönlerinden biri, Türk kültüründe ayrı bir yere sahip olan atlı sporların merkezî bir konumda yer almasıdır. Zira göl yüzeyinde gerçekleştirilen gökbörü, atlı cirit, rahvan at yarışları, atlı kızak ve atlı okçuluk müsabakaları, toplumsal hafızayı besleyen kültürel aktarımlar olarak değerlendirilebilmektedir. Adı geçen geleneksel etkinliklerin yanında buz pateni, kayak yarışları ve atlı snowboard gibi faaliyetler ise festivalin çağdaş spor anlayışıyla temas kurmasını sağlayarak gençlere hitap eden çok katmanlı bir yapı oluşturmaktadır (Aktemur, 2019; Gündoğdu, 01.01.2026).

Festivalin çerçevesinde uluslararası halk dansları, yöresel müzikler ve halk oyunları gibi gösteriler düzenlenmektedir. Ayrıca yerel mutfak ürünleri ve el sanatları aracılığıyla Çıldır'ın gündelik yaşamına dair ziyaretçilere özgün bilgiler takdim edilmektedir. Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden ve yurt dışından gelen ziyaretçiler, bu etkinlikler sayesinde kış şenliğine tanıklık etmekle birlikte bölgenin eşsiz doğasıyla temas kurmaktadır (Nuh, 15.02.2025).

Sonuç itibarıyla Çıldır Gölü Kış Festivali; kültürel mirasın, doğal dokunun ve turizmin iç içe geçtiği, yerel kodları çağdaş bir vizyonla yeniden inşa eden özgün bir organizasyondur.

Çıldır Gölü Kış Festivali çevresinde ortaya çıkan adlandırmalar, *Çıldır* adının farklı bağlamlarda nasıl yeniden üretildiğini göstermektedir. Çıldır adının *Çavul* boyuna dayandığını ileri süren görüş, bu adın göl için kullanılan bir etnonim kökenli ad olduğunu düşündürmektedir. Söz konusu adlandırma göl adıyla birlikte, ilçe adı (Çıldır / Ardahan), mahalle adı (Çıldır Mahallesi / Aşkale / Erzurum), (Çıldır / Marmaris / Muğla) olarak da kullanım alanı bulmuştur. Bunun yanı sıra, göl çevresinde yer alan bir konaklama tesisinde Çıldır Konak adıyla ticari bir adlandırmaya dönüştüğü de görülmektedir.

Verilerimize göre, sutoyadı olarak tasnif edebileceğimiz 37 adet toyadı elde edilmiştir:

• Armutçukuru-Çağlayandere Şenliği (Piraziz / Giresun); • Balıkgöl Festivali (Taşlıçay / Balıkgöl / Ağrı); • Bilecik Gölpark Fest (Merkez / Bilecik); • Boraboy Gölü Şenliği (Taşova / Boraboy Gölü / Amasya); • Çavundur Kaplıca Festivali (Kurşunlu / Çavundur / Çankırı); • Çıldır Göl Festivali (Çıldır / Ardahan); • Deniz Festivali (Güzelbahçe / İzmir); • Deniz Şenlikleri (Yayla Köyü / Karaburun / İzmir); • Deniz Şenlikleri (Merkez / Sinop); • Felahiye Sıtmapınar Şenliği (Felahiye / Kayseri); • Geleneksel Bulancak İskeleyi Deniz Şenliği (Bulancak / Giresun); • Geleneksel Kızılıpınar Köyü Karagöl Şenliği (Kızılıpınar Köyü / Çorum); • Geleneksel Tortum Şenlikleri (Tortum / Erzurum); • Geleneksel Tuzlu Su Festivali (Merkez / Bayburt); • Gölet Şenliği (Merkez / Eskişehir); • Gürleyik Su Festivali (Mihalıççık / Gürleyik Köyü / Eskişehir); • Güzelkent Deniz Şenlikleri (Güzelkent / Sinop); • Haymana Kaplıca Festivali (Haymana / Ankara); • Kaplıca Şenlikleri (Termal / Yalova); • Karadeniz Şenlikleri (Çınarcık / Yalova); • Karagöl Şenliği (Borçka / Artvin); • Karagöl Şenliği (Ahmetoğlu Köyü / Merkez / Çorum); • Karagöl Şenlikleri (Kıbrısık / Bolu); • Kazak Gölü Festivali (Çerkezköy / Tekirdağ); • Kızkalesi Turizm Festivali (Erdemli / Mersin); • Kuyucuk Doğa Festivali (Merkez / Kars); • Küçükköy Sarımsaklı Kum Festivali (Küçükköy / Balıkesir); • Limni Şenliği (Çaykara / Köknar / Trabzon); • Likya Deniz Bayramı Festivali (Demre / Antalya); • Mahmuthisar Köyü Yeşilgöl Şenliği (İlgin / Konya); • Mordoğan Denizle Buluşma Şenliği (Karaburun / İzmir); • Sivrice Göl Şenlikleri (Sivrice / Elazığ); • Su Şenlikleri (Tortum / Erzurum); • Tomar Şelalesi Festivali (Şiran / Gümüşhane); • Uluslararası Beyşehir Göl Festivali (Beyşehir / Konya); • Uluslararası Çıldır Gölü Festivali (Çıldır / Ardahan); • Yedi Göller Festivali (Narman / Erzincan).

Elimizdeki verilere göre sutoyadları, Türkiye genelinde su kaynakları çevresinde ortaya çıkan kültürel etkinliklerin belirli coğrafi alanlarda yoğunlaştığını göstermektedir. Göl, deniz ve dere gibi doğal unsurlara dayalı adlandırmaların özellikle Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinde öne çıkması, bu alanların coğrafi yapısıyla yakından ilişkilidir.

Etkinlik adlarında tercih edilen toyardıl belirteçler, geleneksel ve çağdaş yaklaşımların birlikte varlığını açık biçimde ortaya koymaktadır. *Şenlik* belirteci (20), özellikle yerel ölçekte hazırlanan ve topluluk bağlarını güçlendiren etkinliklerde yaygın biçimde kullanılırken, *festival* belirteci ise (17), turizm, tanıtım ve dışa açılma hedefinin belirginleştiği örneklerde daha sık tercih edilmektedir.

Tagtoyadı (Oroheortonim)

Adında bir yer isimlerinin kodlandığı toyardıl içerisinde sayıca en az olan grup budur. Bunlar, doğrudan bir dağ, tepe veya yükselti adını alan şenlik ve festivalleri ifade etmektedir. Bahsi geçen adlandırmalarda dağ adı, toyardının kimliğini

belirleyen temel unsurdur. Ayrıca yerleşim biriminin doğası, yerel üretim biçimleri ile geçmişiyile sıkı bir bağ kurmaktadır. Sis Dağı, Zarha Dağı, Seme Dağı ve Sivri Şenliği gibi örneklerde, bu adlar coğrafi birer nokta olmakla birlikte o bölgedeki toplumsal yaşamın ve kültürün dağla nasıl bütünleştiğini göstermektedir. Bu bağlamda tagtoyadları, mekânın fiziki özelliklerini ve sosyal hafızasını yansıtan birer belirteç işlevini üstlenerek yerel kimliğin coğrafya ile kurduğu derin bağı gözler önüne serer.

Tagtoyadlarının ortaya çıkışında dağın fiziki özellikleri, ulaşılabilirliğinin yanı sıra, tarihî ve mitik değeri de önemli bir belirteçtir. Gülek Karboğazı Şenlikleri'nde olduğu gibi bazen bir geçidin ve tarihî zaferin izlerini taşıırken, Cudi, Mereto Hellas veya Koğ Tepe Şenlikleri'nde ise inanç sistemlerinin ve mitolojik derinliğin zirvelerdeki yansımaları görmektediriz. Pancar Dağı Festivali gibi örneklerde bölgenin florası ve ekolojik zenginlikleri ön plana çıkarken, Pınargözü Kültür Şenlikleri veya Demirkapı Soğuksu Şenlikleri'nde su kaynakları ile dağ topografyasının iç içe geçtiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla tagtoyadları, Anadolu'nun adbilimci zenginliği içinde doğa ile insanı aynı ad altında buluşturan, coğrafyayı sıradan bir toprak parçasından çıkarıp toplumsal hafızada yaşayan kültürel bir değere dönüştüren adlandırmalar arasında özel bir yer tutmaktadır.

Bu başlık altında yer alan ve Karadeniz yaylacılık ve dağcılık kültürünün önemli temsilcisi olarak öne çıkan Sis Dağı Şenlikleri incelenecektir. Zira bu şenlikler bölgenin köklü mevsimsel buluşma geleneğini aksettiren dikkate değer örneklerdendir.

Sis Dağı Şenlikleri:

Doğu Karadeniz sıradağlarının denize en yakın noktalarından biri olan Sis Dağı, Giresun'un Görele ve Eynesil ilçeleri ile Trabzon'un Şalpazarı ilçesi arasında doğal bir sınır teşkil eder. Sis Dağı, 2182 metrelik rakımıyla bölgenin adeta gökyüzüne açılan penceresi konumundadır. Sahilden sadece 40 km içeride yer alması, burayı kıyı şeridindeki nemli ve boğucu havadan kaçanlar için en hızlı ulaşılabilen yüksek irtifa noktalarından biri hâline getirir. Nitekim dağın zirvesi, adını yılın büyük bir bölümünde çevresini bir deniz gibi kuşatan yoğun sis tabakasından alır. Öyle ki zirvede güneş parlarken aşağıda *sis göllenmesi* olarak bilinen görsel şölen izlenebilir (Gülpınar Sekban vd., 2018, s. 351; Gündoğdu, 12.07.2025; Köse, 30.10.2008).

Sis Dağı'nın kültürel belleğinde, temelleri 1819 yılına kadar uzanan asırlık şenlik geleneği yatmaktadır. Bazı kaynaklarda şenliklerin başlangıcı 1830'lu yıllar olarak belirtile de her iki veri de bu geleneğin Anadolu'daki en eski yayla buluşmalarından biri olduğunu kanıtlamaktadır. Her yıl temmuz ayının 4. cumartesi

günü zirveye yakın düzlüklerde gerçekleştirilen bu büyük şenlik, özünde binlerce yıllık konargöçer Türk kültürünün bir devamıdır (Gündoğdu, 12.07.2025; Köse, 30.10.2008). *Otçu Göçü* olarak adlandırılan bu gelenek, mısır tarlalarındaki otla-
rın temizlenmesinin ardından köylülerin birleşerek horonlar, kemençeler ve süs-
lenmiş hayvanlar eşliğinde yaylaya çıkmasıyla bir ritüele dönüşür (Boz, 2019, s.
434-435).

Şenlik zamanında Sis Dağı Yaylası hem kültürel hem de eğlence amaçlı faali-
yetlerin merkezi olmuştur. Katılımcılar, çim kayağı, trekking, piknik, doğa yürü-
yüşleri ve çeşitli yayla oyunları gibi etkinliklerde bulunabilmektedir. Bunun yanı
sıra şenlikler, geleneksel yayla kültürünün folklorik unsurlarını yaşatan müzikli
eğlenceler, horonlar ve toplu buluşmalarla zenginleşmektedir. Şenlik döneminde
yaklaşık 10 bin kişiye varan katılım gözlemlenmektedir. Ayrıca yaylada geceleyen
ziyaretçiler ile sabah erken saatlerde alana ulaşan gruplar, etkinliğe ayrı bir canlılık
kazandırmaktadır (Özcan, 28.07.2025; Gülpınar Sekban vd., 2018, s. 351; Gördesel
Belediyesi).

Sis Dağı Şenlikleri, yüzyıllardır süregelen yayla kültürü, şenlik geleneği ve ad-
landırma biçimiyle de Karadeniz'in kültürel hafızasında önemli bir yere sahiptir.
Sis Dağı Şenlikleri, göçebe yaşam tarzından günümüze taşınan yaylacılık anlayışı-
nın, modern koşullar altında hâlâ canlılığını koruduğunu gösteren ender örnek-
lerdendir. Bu doğrultuda Sis Dağı, gerek kültürel sürekliliğin gerekse doğa-insan
ilişkisinin somutlaştığı özgün bir saha olarak değerlendirilebilir.

Sis Dağı Etrafında Oluşan Adlar:

Orpedyonim (yaylakadı) olarak Sis Dağı: Sis Dağı, adından her ne kadar dağ
adı olarak anlaşılırsa da işlev açısından bir yayla olarak kullanılmaktadır. Hatta
bazı tesislerde Sis Dağı Yaylası olarak adlandırılmaktadır. Örneğin; Sis Dağı Yayla-
sı Sandık Örümcek Obası Milli Parkı, Sis Dağı Yaylası Sandık Gölü.

Urbanim (kentlikadı) olarak Sis Dağı: Şenliğin yapıldığı alanda Sis Dağı adını
taşıyan bazı otel ve restoranlara rastlanmaktadır.

Çalışmamız kapsamında 14 tagtoyadına rastlanmaktadır:

- Beykoz Çayır Festivali (Beykoz / İstanbul);
- Cudi Festivali (Silopi / Cudi Dağı / Şırnak);
- Demirkapı Soğuksu Şenlikleri (Demirkapı Soğuksu Tepesi / Trabzon);
- Geleneksel Kır ve Dağ Festivali (Oltu / Erzurum);
- Gülek Karboğazı Şenlikleri (Tarsus / Mersin);
- Koğ Tepe Şenlikleri (Varto / Muş);
- Mereto Hel-
las Şenlikleri (Sason / Batman);
- Mesabet Şenliği (Akçaabat / Akçakale Mesabet Dağı / Trabzon);
- Pancar Dağı Festivali (Yusufeli / Erenköy / Artvin);
- Pınargö-
zü Kültür Şenlikleri (Yenişarbademli / Isparta);
- Seme Dağı Şenlikleri (Şarkışla / Sivas);
- Sis Dağı Şenlikleri (Şalpazarı Sis Dağı / Beşikdüzü / Trabzon);
- Sivri

Şenliği (Vakfikebir / Tonya Sınırı Sivri Tepesi / Trabzon); • Zarha Dağı Şenlikleri (Sürmene / Trabzon); • Uluslararası Beyşehir Göl Festivali (Beyşehir / Konya); • Uluslararası Çıldır Gölü Festivali (Çıldır / Ardahan); • Yedi Göller Festivali (Narman / Erzincan).

Sonuç olarak tetkik ettiğimiz tagtoyadlarının Türkiye’de belirli dağ, tepe ve yüksek alanlar etrafında yoğunlaşan kültürel etkinliklere dayandığını göstermektedir. Coğrafi dağılım bakımından özellikle Karadeniz Bölgesi’nin belirgin bir yoğunluk sergilediği, bunu Doğu Anadolu, İç Anadolu, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu’nun izlediği görülmektedir. Adlandırma tercihlerine baktığımızda, geleneksel bağları ve kırsal neşeyi simgeleyen *şenlik* belirteci (10) açık bir üstünlük kurarken, modernleşen ve dış dünyaya açılma amacı taşıyan *festival* belirteci (4) daha kısıtlı bir alanda kendine yer bulmaktadır.

Kaynakça

- Aktemur, A. (2019). Çıldır Gölü Festivali. *Türkiye Turizm Ansiklopedisi*. <https://turkiyeturizm-ansiklopedisi.com/cildir-golu-festivali> (Erşim: 24.01.2025).
- Boz, İ. (2019). Sis Dağı yaylacılık geleneğinde kültürel değişim. M. Cin ve N. Kuruca (Ed.), *Uluslararası Yaylacılık ve Yayla Kültürü Sempozyumu tam metin bildiri kitabı* (ss. 431–441). Giresun Üniversitesi Yayınları.
- Çakıroğlu, N. (27. 10. 2025). Fatih Sultan Mehmet’in izleri ve Karadeniz’in sessiz mabedi: Kadirga’da açık hava camii. *Yeni Birlik Gazetesi*. <https://www.gazetebirlik.com/yerel-haberler/fatih-sultan-mehmetin-izleri-ve-karadenizin-sessiz-mabedi-kadirgada-acik-hava-camii/910522> (Erşim: 24.01.2026).
- Çakmak, F. (12.02.2021). Kültürpark ve İzmir Fuarı’nın ulusal ve diplomatik rolü. *Atatürk Ansiklopedisi*. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/709/%C4%B0zmir-Enternasyonal-Fuar%C4%B1> (Erşim: 24.01.2026).
- Değ, A. (2003). *Çıldır ilçe merkezinin beşerî ve iktisadî coğrafyası* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Galkowski, A. (2020). Real and quasi-heortonyms as contextualized and conceptualized intercultural names. *Prace Językoznawcze*, 22(3), 73–90.
- Görel, Belediyesi. (2025, 25 Ocak). Sis Dağı. <https://www.gorele.bel.tr/turizm/> (Erşim: 24.09.2025).
- Gülpinar Sekban, D., Bekar, M., ve Acar, C. (2018). Trabzon ilinin yayla turizmi potansiyelinin değerlendirilmesi ve farkındalık yönünden incelenmesi. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 3(1), 349–361. <https://doi.org/10.21733/ibad.404272>
- Gündoğdu, H. (13.07.2025). Kadirga Yaylası: Kemençe ve horonun ritmi, yeşilin binbir tonu. *Yeni Mesaj Gazetesi*. <https://www.yenimesaj.com.tr/kadirga-yaylasi-kemence-ve-horonun-ritmi-yesilin-binbir-tonu-H1576133.htm> (Erşim: 24.01.2025).
- Gündoğdu, H. (12.07.2025). Sis Dağı Yaylası: Adını eksik olmayan sisinden alan, efsanelere konu yayla. *Yeni Mesaj Gazetesi*. <https://www.yenimesaj.com.tr/sis-dagi-yaylasi-adini-eksik-olmayan-sisinden-alan-efsanelere-konu-yayla-H1576010.htm> (Erşim: 24.01.2025).

- Gündoğdu, H. (01.01.2026). Çıldır Gölü Kış Festivali: Donmuş göl üzerinde yapılan etkinliklerle ünlü. *Yeni Mesaj Gazetesi*. <https://www.yenimesaj.com.tr/cildir-golu-kis-festivali-donmus-gol-uzerinde-yapilan-etkinliklerle-unlu-H1595907.htm> (Erşim: 12.01.2025).
- Hürseda Haber (01.07.2017). 556 yıldır çimeni seccade ederek namaz kılıyorlar. <https://hurseda.net/yasam/186788-556-yildir-cimeni-seccade-ederek-namaz-kiliyorlar.html> (Erşim: 24.01.2026).
- İhlas Haber Ajansı. (20.07.2023). Kadirga Yaylası'na yaptığı iki minarenin onun için anlamı çok büyük. <https://www.iha.com.tr/trabzon-haberleri/kadirga-yaylasina-yaptigi-iki-minarenin-onun-icin-anlami-cok-buyuk-12433527> (Erşim: 24.01.2025).
- Kaya, M., ve Yılmaz, C. (2018). Kültür coğrafyası ve kültürel miras açısından Doğu Karadeniz'de otçu göçü geleneği ve Kadirga Otçu Şenlikleri. *Türk Coğrafya Dergisi*, (71), 69–79. <https://doi.org/10.17211/tcd.454455>
- Kaya, M., ve Yılmaz, C. (2024). Yüksek dağlık bölgelerdeki festivallerin mitolojik temelleri: Kadirga Otçu Festivali örneği. *Coğrafya Dergisi*, 48, 17–31. <https://doi.org/10.26650/JGEOG2024-1233423>
- Karabağ, N. E., ve Ballice, G. (2025). An investigation of the International Izmir Fair pavilions. *Docomomo Journal*, 63, 42–51. <https://doi.org/10.52200/docomomo.73.11>
- Köse, M. (30.10.2008). Sis Dağı. *Kent Akademisi*. <https://www.kentakademisi.com/sis-dagi/430/> (Erşim: 24.01.2026).
- Nişanyan, S. (t.y.). Nişanyan yeradları. <https://www.nisanyanyeradlari.com> (Erşim: 24.01.2026).
- Nuh, G. (15.02.2025). Buzla kaplı Çıldır Gölü üzerinde “Altın At Kristal Buz Festivali” yapıldı. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/kultur/buzla-kapli-cildir-golu-uzerinde-altin-at-kristal-buz-festivali-yapildi/3483240> (Erşim: 24.01.2026).
- Özcan, M. (28.07.2025). 204. Geleneksel Sis Dağı Kültür Şenlikleri coşkuyla gerçekleşti. *Birlik Haber Ajansı*. <https://www.bha.net.tr/204-geleneksel-sis-dagi-kultur-senlikleri-coskuyla-gerceklesti> (Erşim: 24.01.2026).
- Öztürk, Ö. (2005). *Karadeniz ansiklopedik sözlük* (Cilt 2). Heyamola Yayınları.
- Polat, E. (2008). *Uluslararası İzmir Fuarı'nın kuruluşu ve ilk sergiler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Riska, A. (2013). The Christian saints in the (micro)toponymy of Albania. *Anglisticum Journal (IJLLIS)*, 2(3), 1–6.
- Rüstem, M. (2023). *Külden medeniyete: Kültürpark – İzmir Fuarı anlatısı*. İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Sınmaz Sönmez, C. (2022). Cumhuriyet dönemi sergiciliğinin temelleri: İzmir 9 Eylül Sergileri (1927–1928). *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 10(33), 382–403.
- Sönmez, B., Yaşar, İ., ve Mehmedova Burnak, T. (2025). The historical development and transformation of the International Izmir Fair. *Turkish Journal of Sense of Place and Urban Studies*, 5(1), 1–25.
- Şahin, İ. (2013). Türkiye yeradbiliminde terim ve tür sınıflandırması sorunları. *Avrasya Terim Dergisi*, 1(1), 46–58.
- Şimşek, A., ve Yelbaşı, C. (2025). Kuruluşundan gelişimine ticari bir kuruluş olarak Enternasyonal İzmir Fuarı (1927–1950). *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(29), 935–965.
- Şişman, B. (2010). Kültürel, yapısal ve işlevsel açıdan Doğu Karadeniz'de yaylacılık ve yayla şenlikleri: Hıdırnebi ve Kadirga yaylaları örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(11), 549–559.

- Tietze, A. (2021). *Tarihi ve etimolojik Türkiye Türkçesi lügati* (Cilt 7). Türkiye Bilimler Akademisi.
- Uyanık, O. (2006). Çıldır adı üzerine. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (19), 87–93.
- Zaman, M. (2000). Doğu Karadeniz Bölümü geleneksel yayla şenliklerine tipik bir örnek: Kadirga-Otçular Şenlikleri. *Türk Coğrafya Dergisi*, (35), 277–297.
- Zariç, Ö. E., Çelekli, A., ve Yaygır, S. (2024). Lakes of Turkey: Comprehensive review of Lake Çıldır. *Aquatic Sciences and Engineering*, 39(1), 54–63.

10. BÖLÜM

UZTOYADLARI / TEKHNEHEORTONİMLER

Prof. Dr. Serpil ERSÖZ, Manisa Celal Bayar Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9700-3747

Eski Yunanca *tekhne* (sanat, beceri, zanaat) sözcüğünden türetilen ve Türkçesi *uztoyadı* olarak önerilen *tekhneheortonim*, Şahin tarafından kitabın giriş kısmında da belirtildiği gibi adını, belirli bir meslek grubu; çocuk, genç, kadın, engelli, gurbetçi vb. toplumsal tabaka veya bir uzmanlık/zanaat alanı temelinden alan etkinlik adları olarak tanımlanmaktadır. Bu bölümde, Türkiye'deki *uztoyadları* üzerinde durulacak; bu yapıların türleri, işlevleri ve yapısal özellikleri çözümlenecektir.

Uztoyadı başlığı, toplumun belirli kesimlerini (örneğin anneler, engelliler, yazarlar) veya belirli bir beceriye dayalı uğraşları (örneğin olta balıkçılığı, sahafılık) hedef alan tüm etkinlikleri kapsamaktadır. Türkiye'den derlenen yaklaşık 3000 civarındaki toyardı veri tabanı içinde uztoyadları, 109 etkinlik sayısı ile yedinci sıradadır. Bu etkinlikler odak noktasına aldığı kitleye göre üç temel grupta sınıflandırılmıştır.

Adında Sosyal Grup ve Aidiyet Kodlanan Uztoyadları

Modern toplumun belirli demografik kesimlerini veya statülerini onurlandırmayı veya toplumsal farkındalık oluşturmayı amaçlayan etkinlik adları bu grupta yer alır. Bu grubun en geniş halkasını oluşturan çocuk ve gençlik festivalleri, pedagojik bir ortam sunar ve böylece çocukların bilişsel ve sanatsal gelişimini destekler. Bu bağlamda örneğin *Adana Gençlik Festivali*, Aksaray Alaplı'da *Çocuk Festivali* ve *Gençlik Festivali*, İstanbul'da *Arter Çocuk Festivali* ve *Maximum Gençlik Festivali*; STEM atölyeleri, robotik uygulamalar ve sanatsal performanslar aracılığıyla çocuk ve gençlerin gelişimine katkı sağlamaktadır. Bu alandaki festivaller, *Adıyaman Kömür Çocuk ve Gençlik Festivali*, *Adıyaman Merkez Çocuk Şenliği Festivali*, *Geleneksel Çocuk Şenliği* (Amasya), *Eskişehir Çocuk Şenliği*, *Bayraklı Çocuk Fest*, *Konya Anne ve Çocuk Festivali*, *Samsun Gençlik Festivali*, *Gençken Fest* (Ankara/Çankaya) ile *Antalya Gençlik Festivali*, *Magic Break* ve *Myfest* (Antalya) gibi etkinliklerle Anadolu'nun dört bir yanına yayılmıştır. Benzer şekilde, *Tatvan*

Gençlik Festivali (Bitlis), *Bursa Osmangazi Çocuk Şenliği*, *Karacabey Gençlik Bayramı*, *23 Nisan Tahta At Çocuk Şenliği* (Çanakkale), *Kocaeli Değirmendere Çocuk Şenliği*, *Fethiye Göcek Çocuk Şenliği*, *Odunpazarı 3D Gençlik Festivali*, *Seydişehir Çocuk Festivali*, *Ordu Düriye Çetinceviz Geleneksel Çocuk Şenliği* ve *Osmaniye Belediyesi Zorkun Yaylası Çocuk Şenliği* gibi organizasyonlar, yerel yönetimlerin çocuklara ve gençlere yönelik yatırımlarının bir sonucudur. İstanbul'da düzenlenen *Kırlangıç Gençlik Festivali* (Beylikdüzü), *AKM Çocuk Sanat Festivali* (Beyoğlu), *Çocuk Şenliği* (Beyoğlu), *Çocukların Festivali* (Beşiktaş), *Esenyurt Belediyesi Genç Fest* (Esenyurt), *Geleneksel Çocuk Şenliği* (Ümraniye), *Sultangazi Sivas Gardaşlık Festivali* (Sultangazi), *Yaratıcı Çocuk Festivali* (Kadıköy) ve *Yeni Yıl Masalı Çocuk Festivali* (Beşiktaş) gibi etkinlikler, çocukların yaratıcı yanlarını ve sosyal etkileşim kapasitelerini artırırken, *Watsons Gençlik Festivali* de modern eğlence anlayışıyla bu gruba dahil olmaktadır.

Ege Bölgesinde *Güzelbahçe Denizci Çocuk Şenlikleri*, *Konak İzmir Minik Denizciler Şenliği* ve *Genç Yaratıcı Festivali* (Konak), *Uluslararası Genç Oyun Yazarları Festivali* (İzmir) gibi tematik etkinlikler, çocuklara denizcilik ve tasarım gibi özel alanlarda farkındalık kazandırmaktadır. Ayrıca *İzmir Çikolata Tatlı Çocuk Festivali* (Bayraklı) de çocuklara gastronomi aracılığıyla sosyalleşme imkanı sunmaktadır.

Bu grup içerisinde özellikle *Muğla Otantik Çocuk Oyunları ve Oyuncakları Festivali*, kültürel aktarım boyutuyla dikkat çekici bir uztoya örneğidir. Festival adındaki "otantik" ifadesi, etkinliğin sadece bir eğlence alanı değil, aynı zamanda unutulmaya yüz tutmuş geleneksel çocuk oyunlarının ve oyuncakların sergilendiği bir kültürel ortam sunduğunu da yansıtmaktadır.

Hatay Çocuk Festivali, *Expo 2023 Çocuk Şenliği* ve *Expo Gençlik Festivali* (Kahramanmaraş), *Karabük Safranbolu Gençlik Festivalleri*, *Karaman Gençlik Festivali*, *Kırşehir Gençlik Şöleni*, *Yenişehir Gençlik Festivali* (Mersin), *Şanlıurfa Gençlik Festivali*, *Uşak Gençlik Festivali* ve *Yalova 23 Nisan Çocuk Şenliği* gibi ulusal düzeydeki organizasyonlar yanında, uluslararası düzeyde gerçekleştirilen festivaller de bulunmaktadır. Bu bağlamda sıralanabilecek *Uluslararası Fethiye Çocuk Festivali*, *Uluslararası Mersin Çocuk Festivali*, *Alanya Uluslararası Çocuk Festivali*, *Uluslararası Çanakkale Çocuk Bienali*, *Uluslararası Çocuk Hakları Festivali*, *Gazimir Uluslararası Çocuk Şenliği*, *Uluslararası Bornova Gençlik Festivali* gibi etkinlikler, çocukların ve gençlerin farklı kültürlerle temas etmesini sağlamakta ve onlara küresel bir bakış kazandırmaktadır.

Odak noktası çocuklar olsa da özellikle "dezavantajlı olan çocuklar"ı merkeze alan uztoyardları da mevcuttur. Kahramanmaraş'taki *Geleneksel Engelsiz Çocuk Şenliği*, Balıkesir'deki (Ayvalık/Bigadiç) *Engelliler Haftası/Şenliği* ve *Özürlü Çocuklar Şenliği* ve Balıkesir'deki *Yaşlılar ve Kimsesiz Çocuklara Piknik* etkinlikleri bu

kapsamda anılabilir. Daha genel anlamda dezavantajlı gruplarla ilgili düzenlenen Antalya'daki *Uluslararası Engelsiz Kent Alanya Festivali*, *Afyon Engelliler Festivali*, *Antalya Engeliniz Engelimizdir Ulusal Engelliler Festivali* ve *Kocaeli Kozadan Kelebeğe Engelsiz Gençlik Festivali* gibi etkinlikler engellilerin toplumsal alandaki görünürlüğü sağlamak açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu toyları engelli bireyleri daha görünür kılarak “engellilik” olgusuna dair toplumsal bir bilinç oluşturmaktadır.

Ayrıca toplumsal cinsiyet ve aile rollerine odaklanan etkinlikler de bulunmaktadır. *Anne ve kadını öne çıkaran Bursa Kadınlar Günü*, *Kocaeli Anne Şehir Kadın Festivali*, *Ağrı Taşlıçay'daki Geleneksel Anneler Günü Festivali* ile Babalar Günü'ne özel düzenlenen *Geleneksel En Baba Festival* gibi etkinlikler bu grupta değerlendirilir.

Geleneksel yaşam biçimlerini modern mekanlara taşıyarak tanıtan, böylelikle kültürel hafızanın sürekliliğini sağlayan İzmir'deki *Tekeli Yörük Şenliği*, Uşak Banaz'daki *Yörük Şenlikleri* ile bireylerin aidiyet duygusunu pekiştiren, göçmen grupların anavatanlarıyla olan bağlarını güçlendiren ve gurbet olgusunu kültürel bir şölene dönüştüren Afyonkarahisar Emirdağ'daki *Gurbetçi Festivali* ve Kırşehir'deki *Gurbetçi Şenliği*'ni de burada anmak gerekir. Ek olarak toplumsal aidiyeti ve yerel kimliği, sanatsal ve kültürel bir buluşma pratiği üzerinden yapan başka etkinlikler de bulunmaktadır. Örneğin İzmir'deki *Seferihisarlılar Buluşması*, Bursa'daki *Tortumlular Şenliği* ve Sivas Şarkışla'daki *Büyük Yüregirli Günü* ile *Küçük Yüregirli Günü*, belirli bir yerel kimliğe odaklı etkinlikler olarak dikkat çeker.

Bunlar dışında yine bir sosyal grup olarak *gazilere*, *veganlara* veya *belirli bir marka otomobil tutkunlarına* odaklanan etkinlikler de bulunmaktadır:

Mustafa Kemal Atatürk'e “gazi” ünvanının verildiği gün olarak kutlanan 19 Eylül *Ulusal Gaziler Günü*, aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti'nde vatani uğruna canını ortaya koyan kahramanları onurlandırmak ve toplumdaki milli birlik ruhunu güçlendirmek için de kutlanan bir gündür.

Vegan yaşam felsefesini yaygınlaştırmayı amaçlayan *Uluslararası İstanbul Vegfest*, hayvan hakları konusunda da farkındalık yaratmayı ve gelecek için bitki bazlı çözümler üretmeyi amaçlamaktadır. Bu toya, odağında “veganlar” olduğu için, bir yaşam biçimi olarak veganları kapsayan bir sosyal gruba işaret etmekte ve bu sebeple de utoyları arasında değerlendirilmektedir.

Her yıl Türkiye'nin farklı yerlerinde düzenlenen *Vagfest*, Volkswagen grubu (Volkswagen, Audi, Seat, Skoda, Cupra) araç tutkunlarını bir araya getiren oldukça popüler bir etkinlik olarak öne çıkmaktadır. Bir sosyal grup olarak söz konusu araç sahiplerine veya tutkunlara odaklandığı için bu grupta değerlendirilir.

Sonuç olarak bu tür organizasyonlar, çocuklardan kadınlara, dezavantajlı gruplardan yerel topluluklara veya belirli bir marka topluluğuna kadar geniş bir yelpazede toplumsal temsili güçlendirmektedir. Sosyal grup odaklı uztoyardları, literatürde yarı-heortonim olarak tanımlanan kategoriye yakındır. Bu gruptaki toyardları, günümüz dünyasında sosyal görünürlüğü artırmak ve belirli grupların haklarını veya statülerini kamusal alanda öne çıkarmak için tasarlanmış adlandırmalardır.

Adında Sanat ve Zanaat Kodlanan Toyardları

Bu grup doğrudan sanatsal becerinin veya geleneksel bir zanaatın adını merkeze alan toyardlarından oluşur. Adana Yumurtalık'taki *Dertli Kazım Halk Ozanları Şenliği*, Erzurum'daki *Tortum Aşıklar Şenliği*, Sivas'taki *Aşıklar Bayramı* ve *Emlek Aşıklar Festivali* ile Kars'taki *Mahalli Aşıklar Şenliği* bu grubun en karakteristik örnekleridir. Bu etkinlikler, yalnızca bir kültürel buluşma ortamı oluşturmakla kalmayıp, aynı zamanda sözlü kültürün bizzat aşık tarafından icrasının yapılmasıyla kültürel sürekliliği sağlayan faaliyetlerdir. Bu grupta yer alan *Aşıklar Bayramı* gibi yapılar, yalnızca bir etkinliği değil, aynı zamanda tarihsel derinliği olan bir zanaatın (aşıklık geleneği) dil düzeyindeki karşılığıdır. Bu isimlerdeki “aşık” veya “ozan” sözcükleri, etkinliğin varoluşsal nedenidir. Toplum bu adlandırmalar aracılığı ile, tarihsel derinliği olan kültürel unsurlarını korumaktadır.

Ayrıca Afyonkarahisar'daki *Uluslararası Amatör Çalgıcılar Festivali*, Antalya'daki *Piyano Öğrencileri Festivali*, Mersin'deki *Kustimoto Sokak Sanatçıları Festivali*, Rize Çamlıhemşin'deki *Uluslararası Dağcılık Şenliği* ve yine Rize'deki zanaat boyutunu öne çıkaran *Uluslararası Pastacılar Festivali* bu sınıfa dahildir.

Adında Meslek ve Sektör Kodlanan Uztoyardları

Belirli bir iş kolunu veya profesyonel uzmanlığı işaret eden bu adlandırmalar, meslekî kimliğin onomastik alandaki izleridir. Aydın'daki *Altınkum Yazarlar Festivali*, yaz sezonunda sahil boyunca kurulan stantlarla Türkiye'nin farklı şehirlerinden yüzlerce yazarı okurlarıyla buluşturarak hem yerel turizmi canlandıran hem de kültürel üretimi destekleyen bir ortam oluşturur. İstanbul'daki *Beyoğlu Sahaf Festivali*, tarihî Pera-Beyoğlu hattının kültürel hafızasıyla bütünleşmiş yapısıyla nadir kitaplar, arşiv belgeleri ve antika baskıların sergilendiği; sahaflık mesleğinin görünürliğini artıran en köklü organizasyonlardan biridir. Yine İstanbul'da düzenlenen *Açık Kapı Mimarlık Festivali*, mimarlık ofislerini halka açarak bu mesleğin üretim süreçlerini görünür kılan, Türkiye'de mimarlık alanındaki en kapsayıcı etkinliklerden biri olarak öne çıkar. Bursa'daki *Muhasebe Festivali* ise muhasebecilere yönelik seminer, atölye ve paylaşımlarla bu alandaki güncel düzenlemelerin tartışıldığı, aynı zamanda meslek içi dayanışmanın güçlendirildiği bir organizas-

yon niteliği taşımaktadır. Yine Kocaeli'deki *Çiftçi Şenliği* de bu gruptaki etkinliklerdendir. Burada yerel üreticiler standlar açmakta, tarım makineleri sergilenmekte ve tarımsal bilinçlendirme etkinlikleri yapılmaktadır. *Sakarya Peyzaj ve Süs Bitkiciliği Festivali*, peyzaj mimarlarına, ziraat mühendislerine ve fidan üreticilerine odaklanır. Ayrıca Konya Seydişehir'deki Uluslararası Olta Balıkçılığı Festivali ve İzmir'deki *Milas Hermias Balıkçılık Festivali*, profesyonel balıkçılık ekipmanlarını, kooperatifleri ve bu işten geçimini sağlayanları merkeze alırken; *İşgücü ve İstihdam Festivali* (Adana), kariyer alanları, sektör temsilcileri ve işverenlerle buluşma fırsatları sunarak ekonomik hareketliliği teşvik etmektedir.

Bu toyardlarında kullanılan meslek adları, etkinliğin odağını oluşturur. Bu etkinliklerin amacı ise bir kutlamadan öte meslek mensuplarının toplumsal statüsünü pekiştirmek, meslek mensupları arasında bilgi paylaşımı ve dayanışmayı sağlamak, ayrıca meslek mensupları ile toplum arasında bir bağ kurmaktır. Bu adlandırmalarda kullanılan meslek isimleri, etkinliğin amacını belirleyen temel unsurlardır. Belirli bir takvimde kutlansalar da asıl amaçları meslek mensuplarının toplumsal statüsünü pekiştirmektir.

Uztoyadlarının Yapısı

Galkowski'nin (2020, s.84) *gerçek ve yarı heortonimler* tasnifi dikkate alındığında uztoyadları, ikinci gruba girer. Buna göre bu toyardları, “modern zamanların icat edilmiş gelenekleri” arasında yer alır. Bu birimler genellikle monotematik (tek közlü) yapıdadır. Çünkü genellikle adlandırmanın merkezinde tek bir uzmanlık alanı veya sosyal kesim yer almaktadır. Ancak bazı uztoyadlarının, kitabın giriş kısmında Şahin'in de belirttiği gibi politematik (köpözlü) olduğu yani odağında birkaç sosyal grubun birden bulunduğu da görülmektedir. Örneğin *Adıyaman Kömür Çocuk ve Gençlik Festivali*, *Yaşlılar ve Kimsesiz Çocuklara Piknik* gibi.

Sözcük sayısı ve biçimsel kurgu açısından bakıldığında uztoyadlarının genellikle polirematik (çok sözcüklü) bir yapı sergilediği görülür (Galkowski, 2020, s.83). Ancak 109 uztoyadından yalnızca iki tanesinin monorematik (tek sözcüklü) olarak da kullanıldığı görülmüştür: *Myfest*, *Vagfest*. Yüzey yapıdaki sözcüğe yapısal açıdan bakıldığında aslında polirematik yapıda oldukları açıktır (*My Fest*, *Vag Fest*) ancak markalaşma yolunda bir çaba olarak monorematik olarak da yazıldığı pek çok afiş/ilan bulunmaktadır (Galkowski, 2020).

Toyadıl Birimler

Uztoyadlarını oluşturan toyadıl birimler rastlantısal bir dizimden ziyade, Terentyeva (2011) tarafından kavramsallaştırılan “toyadıl formül” uyarınca belirli bir sistemden ve toyadıl birimlerden oluşmaktadır. Veri tabanımızda yer alan

uztoyadları incelendiğinde bu toyadıl birimler *yeradı*, *uz*, *belirteç* ve *niteleyici* olarak belirlenmiş ve aşağıda detaylandırılmıştır.

Yeradı (Toponim): Etkinliğin nerede düzenlendiği ile ilgili bilginin sunulduğu birimdir. Uztoyadlarının şehirlere göre dağılımları incelendiğinde en çok İstanbul ve İzmir’de, ardından sırasıyla Antalya, Bursa, Balıkesir, Kocaeli, Konya ve Sivas’ta etkinlikler düzenlendiği tespit edilmiştir. Geleneksel zanaat ve sözlü kültür odaklı etkinliklerin özellikle Doğu ve İç Anadolu Bölgelerinde yer alan Sivas, Erzurum, Kars ve Ardahan gibi şehirlerde “aşıklık” ve “ozanlık” etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Örneğin Sivas’taki *Aşıklar Bayramı* ve *Emlek Aşıklar Festivali*, Erzurum’daki *Tortum Aşıklar Şenliği* ile Kars’taki *Mahalli Aşıklar Şenliği* toyadlarında anılan bölgelerin adları, tarihsel kökleri olan “aşıklık” mesleği ile sembolik olarak sabitlemiştir. İstanbul ve İzmir gibi metropol şehirlerdeki uztoyadları, modern iş kollarını, uzmanlık alanlarını ve sektörel çeşitliliği yansıtmaktadır. İstanbul’da düzenlenen *Açık Kapı Mimarlık Festivali*, *Beyoğlu Sahaf Festivali* ve *Uluslararası İstanbul Vegfest* gibi toyadları, metropolün entelektüel ve sektörel çeşitliliğinin birer yansımasıdır. İzmir’de ise *Milas Hermias Balıkçılık Festivali*, *Genç Yaratıcı Festivali* ve *Uluslararası Kadın Yönetmenler Festivali* gibi adlandırmalar, hem sektörel uzmanlığı (balıkçılık) hem de yaratıcı sanat dallarını (yönetmenlik) yeradıl aidiyetle birleştirmektedir. Antalya, Muğla ve Aydın gibi turizm merkezlerinde uztoyadlarının daha çok çocuk, genç ve sanatçı gruplarına odaklandığı görülmektedir. Ayrıca Afyonkarahisar (Emirdağ) ve Kırşehir gibi yoğun göç veren illerde rastlanan *Gurbetçi Festivali* ve *Gurbetçi Şenliği* gibi toyadları, bölgenin gerçeği olan “gurbetçilik” statüsünü bir aidiyet unsuru olarak kurumsallaştırmaktadır. İzmir ve Uşak’taki *Yörük Şenlikleri* ise etnokültürel bir kimliğin yer adıyla sabitlenmesinin örnekleri arasındadır.

Uz (Tekhne): Etkinliğin odak nesnesini gösteren birimdir. Başka bir deyişle *uz* işleviyle yer alan unsurlar, etkinliğin odağındaki sanatı, zanaatı, mesleği veya hedeflenen sosyal grubu temsil eden birimlerdir. Buna göre *uz* olarak *sosyal grup ve aidiyet temelli unsurlar* (örneğin gençlik, çocuk, anneler, babalar, engelliler, gurbetçiler, gaziler, kadınlar, yörükler ... vb.), *mesleki uzmanlık ve sektörel odaklı unsurlar* (örneğin muhasebeciler, çiftçiler, işgücü ve istihdam, mimarlık, sahaf, balıkçılık, olta balıkçılığı, peyzaj ve süs bitkiciliği ... vb.) ve son olarak da *sanat, zanaat ve icra temelli unsurlar* (örneğin aşıklar, halk ozanları, piyano öğrencileri, sokak sanatçıları, genç oyun yazarları, kadın yönetmenler, sokak sanatçıları ... vb.) kullanılmaktadır.

Galkowski (2020, s.78, 83, 86), bu tarz yapıları, sosyal kampanyaların bir parçası olan yarı-heortonim olarak niteler ve belirli sosyal grupların ihtiyaçlarını ve

toplumsal konumlarını vurgulama, mesleki kimliği onurlandırma ve uzmanlık alanına dikkat çekme amacına hizmet ettiğini belirtir.

Belirteç (İndikatör): Toyadlarının yapısal kurgusunda adlandırılan etkinliğin türünü ve mahiyetini belirleyen teknik terimler, adbilimsel dizilimin en temel bileşenlerinden biridir. Artur Galkowski (2020, s.77-78) toyadlarının formel yapısında yer alan ve etkinliğin türünü (bayram, festival, gün vb.) belirleyen bu sözcüklere “tanımlayıcılar” (identifiers) adını verir. Görüldüğü üzere toyadlı birimlerin diğer özel ad türleri gibi belirli “belirteçler” temelinde inşa edildiği ifade edilmektedir. Bu kuramsal çerçeveye ışığında, Türkiye verilerinden hareketle derlenen külliyatta belirteçlerin kullanım sıklığı ve biçimsel özellikleri şu şekilde gözlemlenmiştir:

Derlenen uztoyadları veri tabanında en çok *festival/fest* sözünün toyadlı belirteç olarak kullanıldığı görülmüştür. Galkowski (2020, s.77) “festival” teriminin günümüzde hem dinî hem de din dışı sanatsal etkinliklerin tanımlanmasında eşit derecede baskın bir tanımlayıcı (identifier) hâline geldiğini belirtmektedir. Veri tabanında ikinci sırada yer alan *şenlik* sözü ise Türk eğlence kültüründe köklü bir toyadlı belirteç olarak varlığını sürdürmektedir. En az kullanılan belirteçler ise *bienal, piknik, buluşma, şölen* ve *kutlama* sözcükleridir.

Mevcut veri tabanında dikkat çeken diğer belirteçler, tamamen yabancı etkisiyle açıklanabilecek türdeki *fest* ve *break* sözcükleridir. Terentyeva (2011, s.90, 93, 95), bu tür kısa veya kısaltılmış formların modern isimlendirme pratiklerinde ortaya çıktığını ve ismin yapısında bir sadeleşmeye işaret ettiğini vurgulamaktadır. Ayrıca dikkat çeken bir diğer durum da toyadının odağı hakkında bilgi veren “uz” unsuru ile toyadlı belirteç unsurunun birleştiği *vegfest, vagfest* adlandırmalarıdır.

Niteleyici: Toyadlarının yapısal kurgusu üzerine çalışmalar yürüten O. B. Perekhod (2021, s.19-20), temel adlandırma modellerinin genellikle niteleyiciler (kalifikatörler) aracılığıyla netleştirilip somutlaştırıldığını belirtir. Bu birimler, adlandırmayı gerçekleştirenlerin ismin pragmatik yönünü ve çağrışımsal gücünü artırmak amacıyla başvurduğu bileşenlerdir.

Türkiye’den derlenen veri tabanında etkinliğin kapsamını ve niteliğini bildiren sıfatlar arasında kullanılanlar *uluslararası, ulusal, mahalli* ve *geleneksel* sözcükleridir. Perekhod (2021, s.19-20), bu tür niteleyicilerin etkinliğin statüsünü (uluslararası, bölgesel vb) ve periyodikliğini (geleneksel, altıncı vb.) kesinleştirerek isme ayırt edici bir kimlik kazandırdığını vurgular. Bu birimler onomastik dizilimde genellikle *yeradı* bilgisinden hemen önce veya nadiren hemen sonra yer almaktadır.

Toyadıl Formül

Tıpkı diğer toyadlarında olduğu gibi uztoyadları da tesadüfî bir kelime birleşiminden ziyade belirli bir adbilimcil dizilim ve yapısal bir düzen üzerine inşa edilirler (Terentyeva, 2011, s.97). Adbilim sisteminde bayram, tören ve şenlik adlarının resmî veya halk arasındaki isimlendirilmesinde kullanılan farklı onim türlerinin belirli bir sırayla dizilmesini “toyadıl formül” kavramıyla ilk kez kavramsallaştıran Terentyeva (2011) olmuştur. Terentyeva’nın bu yaklaşımı, bir etkinliğin adlandırılmasındaki sözdizimsel özellikleri ve yapıdaki belirteçleri net bir şekilde tasvir etmeye olanak tanır. Bu kuramsal zemin üzerinde, Türkiye’deki uztoyadlarının biçimsel kurgusu aşağıdaki formüllerle ifade edilebilir:

Yeradı/Düzenleyici adı+ Uz + Belirteç (Toponim/Ergonim + Tekhne + İndikatör)

En sık kullanılan yapı budur. Bu yapının ilk unsuru bir *yeradı* (toponim) veya *düzenleyici* adıdır. *Yeradı*, etkinliğin yapıldığı yerleşim birimi ile ilgili bilgi verirken, *düzenleyici adı* ise etkinliğin kim veya hangi kuruluş tarafından yapıldığı konusunda bir açıklama yapar.

Tortum Aşıklar Şenliği toyadında *yeradı* olarak “Tortum”, *uz* olarak “Aşıklar” ve *belirteç* (indikatör) olarak da “Şenlik” sözcükleri kullanılmıştır. Böylelikle bu toyadında etkinliğin düzenlendiği yer, odağına aldığı şey ve etkinliğin türü hakkında tüm bilgiler yer almıştır. Yapısal olarak bu tür toyadlarında, *yeradı* tamlayan görevinde; meslek adı veya sosyal grup adı (*uz*) ile birlikte etkinlik türünü gösteren sözcük (*belirteç*) ise tamlanan görevindedir: *Adana Gençlik Festivali*, *Aksaray Çocuk Festivali* ... vb.

Kimi uztoyadlarında *yeradı* bilgisi yerine etkinliği düzenleyen veya etkinliğe sponsor olan kişi/kurum adı yer almaktadır. Örneğin *Watsons Gençlik Festivali* toyadı böyledir. Bu festivali düzenleyen kurum *Watsons* adlı bir sağlık ve güzellik şirkettir. Buna benzer şekilde *Maximum Gençlik Festivali*, *Arter Çocuk Festivali* gibi etkinlikler de sıralanabilir. Bu toyadlarındaki *Arter*, İstanbul’da bulunan bir sanat müzesinin, *Maximum* ise bir bankaya ait kredi kartının adıdır. Dolaylı olarak da *Maximum Gençlik Festivali*, ilgili bankanın sponsor olduğu bir festivaldir. *Düriye Çetinceviz Geleneksel Çocuk Şenliği* örneğinde ise yüzey yapıda kişi adı olarak görünen isim, aslında bir anaokulunun adıdır. Festivaller, böyle özel şirketler tarafından organize edilebileceği gibi aynı zamanda kamu kurumları tarafından da düzenlenebilir. Bu bağlamda genellikle belediyeler tarafından yapılan şenlikler sıralanabilir: *Osmaniye Belediyesi Zorkun Yaylası Çocuk Şenliği*, *Konak Belediyesi İzmir Minik Denizciler Şenliği* gibi örneklerde düzenleyici bilgisi “Osmaniye Belediyesi” veya “Konak Belediyesi” olarak verilmiştir. Uztoyadlarında genellikle ya yalnızca *düzenleyici* ya da yalnızca *yeradı* bilgisi verilirken bazılarında ise her iki

tür bilgi de sunulabilir. Örneğin az önce anılan toyladlarında *düzenleyici* bilgisinin ardından da *yeradı* bilgisi de “Zorkun Yaylası” ve “İzmir” olarak belirtilmiştir.

Ancak bunlar dışında toyladlarının yapısal kurgusunda farklı adbilimcil dizilimlerle de karşılaşılabilir. O. B. Perekhod (2024), toyladıl modellerin (sıfat+isim veya isim+isim gibi) genellikle kalifikatörler (niteleyici) aracılığıyla netleştirilip somutlaştırıldığını, adlandırmayı gerçekleştirenlerin (nominatörlerin) bu niteleyicileri ismin pragmatik hedefini ve çağrışımsal yönünü güçlendirmek amacıyla kullanıldığını belirtir (Perekhod, 2024, s.20-21). Bu kuramsal yaklaşımdan hareketle, kimi toyladlarında yeradı bilgisi birincil odak olmaktan çıkabilir ve bunun yerine etkinliğin kapsamını veya statüsünü belirleyen bir kalifikatör (niteleyici) yer alabilir. Bu tür etkinlik adlarının yapıları aşağıdaki şekilde formüleleştirilebilir:

Niteleyici + (Yeradı) + Uz + Belirteç (Kalifikatör + (Toponim) + Tekhne + İndikatör)

Bu modelde ise heortonimin en başında *ulusal*, *uluslararası*, *geleneksel*, *mahalli* gibi niteleyiciler (kalifikatörler) kullanılabilmektedir. Bunlar, etkinliğin kapsamını veya statüsünü belirtmek için kullanılan sıfatlardır. *Yeradı + Uz + Belirteç* dizilişinin en başında yer alır: *Uluslararası Amatör Çalgıcılar Festivali*, *Geleneksel Anneler Günü Festivali*, *Geleneksel Çocuk Şenliği*, *Uluslararası Engelsiz Kent Alanya Festivali* ... vb. Nadiren de olsa bazı uztoylarında niteleyiciler, yeradından sonra gelebilir: *Alanya Uluslararası Çocuk Festivali*, *Gaziemir Uluslararası Çocuk Şenliği* ... vb.

Uz + Belirteç (Tekhne + İndikatör)

Bu tür toyladları, doğrudan meslek, uğraşı veya sosyal grup adıyla başlar. Örneğin *Aşıklar Bayramı* böyle bir toyladıdır. Formülde *uz* olarak odağa alınan meslek veya sosyal grubun adı, tek bir sözcükten oluşabileceği gibi, bir kelime grubu da olabilir: Örneğin, *Özürlü Çocuklar Şenliği*. Bu toyladında, *uz* genellikle tamlayan, *belirteç* ise tamlanan olacak şekilde belirtisiz isim tamlaması yapısında kurulurlar: *Çocuk Şenliği Festivali* (Adıyaman), *Engelliler Festivali*, *Gurbetçi Festivali*, *Aşık Şenlikleri*, *Engelliler Haftası Kutlamaları*, *Engelliler Şenliği* ...vb.

Bazı uztoyladları, metaforik ifadeler veya yabancı kökenli sözcükler ile kurulmaktadır. *Gençken Fest*, *Magic Break*, *3D Gençlik Festivali* ve *Myfest* bu türden etkinlik adlarına örnektir.

Özetle, uztoyladlarının yapısal kurgusu, yerel aidiyeti ve etkinlik odağını belirli bir yapıda sunan adbilimsel bir düzene dayanmaktadır. Modern toplumun mesleki uzmanlıklara ve sosyal gruplara verdiği değerin dilsel birer yansıması olan bu yapılar, aynı zamanda Türkiye'deki etkinlik kültürünün adbilimsel belgeleri niteliğindedir. Yapısal ve anlamsal özelliklerini ayrıntılarıyla ele aldığımız bu toyladı

türüne dair ulaşılan temel çıkarımlar ve genel değerlendirmeler aşağıda sunulmuştur.

Türkiye'deki uztoyadlarını ele alan bu bölüm, mevcut etkinlik adlarını tür, işlev ve yapı bakımından incelemektedir.

Tür bakımından değerlendirildiğinde çocuk ve gençlik gibi demografik kesimleri merkeze alan sosyal grup odaklı, aşıklık ve ozanlık gibi geleneksel ustalığa dayanan zanaat icrası odaklı ve mimarlık, yazarlık, çiftçilik gibi iş kollarıyla alakalı mesleki/sektörel odaklı toyardları olmak üzere üç ana grupta sınıflandırılır. Bu toyardcıl adlandırmaların büyük bir kısmı teközlü (monotematik) bir karakter sergiler.

İşlevsel bakımdan uztoyadları, geleneksel bayramların kutlanma amacından farklı olarak, belirli bir sosyal grubun veya meslek mensuplarının görünürlüğünü artırma, meslek içi dayanışmayı sağlama ve toplumla bağ kurma bakımlarından çeşitli faydaları bulunmaktadır. Ayrıca bir yandan çocuk ve gençlerin bilişsel ve sosyal gelişimlerini desteklemekte ve bir yandan da aşık atışmaları gibi icralar yoluyla kültürel hafızanın sürekliliğini sağlamaktadır.

Yapısal açıdan ise uztoyadlarının tamamına yakın kısmının polirematik (çok sözcüklü) bir yapıya sahip olduğu görülür. Bu birimlerin sözdizimsel dizgisi genellikle *yeradı/düzenleyici adı + uz + belirteç* düzenine sahiptir. Son iki unsur genellikle belirtisiz isim tamlaması kuruluşundadır. Bu tamlama da *yeradı/düzenleyici adı* bilgisiyle tekrar bir isim tamlaması kuruluşunda birleşir.

Türkiye'deki uztoyadları üzerine yapılan bu inceleme, söz konusu adlandırmanın yalnızca sosyal etkinlikleri belirleyen etiketler değil, aynı zamanda toplumsal kimliği, yerel aidiyeti veya mesleki uzmanlığı kurumsallaştıran onomastik yapılarıdır. Elde edilen bulgular, uztoyadlarının geleneksel bir kutlama amacından daha çok, dezavantajlı gruplar, gençler veya meslek grupları gibi sosyal kesimlerin toplumsal görünürlüğünü artırmak, grup içi birlik ve dayanışmayı artırmak olduğu ortaya konmuştur.

Kaynakça

- Galkowski, A. (2020). Real and quasi-heortonyms as contextualized and conceptualized intercultural names. *Prace Językoznawcze*, 22(3), 73–90.
- Perekhod, O. B. (2024). Geortonimy Belarusi: Lingvisticheskie i ekstralingvisticheskie kharakteristiki [Heortonimler Belarus verileri: Dilbilimsel ve dil dışı özellikler]. O. M. Dorogokupets-Novitskaya (Ed.), *Prikladnaia lingvistika: nasledie i sovremennost'* [Uygulamalı dilbilim: miras ve modernite] içinde (ss. 18–23). BGU.
- Terentyeva, E. Iu. (2011). Nazvaniia russkikh i bolgarskikh pravoslavnykh prazdnikov: Kriterii klassifikatsii [Rus ve Bulgar Ortodoks bayramlarının adları: Sınıflandırma kriterleri]. *Vestnik PSTGU III: Filologiya*, 24(2), 90–98.

11. BÖLÜM

İŞTOYADLARI / ERGOHEORTONİMLER

Munise ÖNER DEMİR, Ege Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8273-2130

Ergoheortonim (iştoyadı) terimi, kurum/kuruluş adlarından türetilen veya kurumsal yapıya odaklanan bayram ve kutlama adlarını ifade etmektedir. Yapılan derleme çalışmaları sonrası Türkiye’de şu etkinlikler tespit edilmiştir;

- Polis Teşkilatı’nın Kuruluş Günü (Ulusal); • Jandarma Teşkilatı’nın Kuruluş Yıldönümü (Ulusal); • Türk Hava Kurumu Günü (Ulusal); • Danıştay ve İdari Yargı Haftası (Ulusal); • Kızılay Haftası (Ulusal); • Donanma Günü (Ulusal); • Sahil Güvenlik Günü (Ulusal); • Milli İstihbarat Teşkilatı Kuruluş Yıldönümü (Ulusal); • Sivil Savunma Günü (Ulusal); • Anayasa Mahkemesi’nin Kuruluş Yıldönümü (Ulusal); • Yargıtay Günü (Ulusal); • Sayıştay’ın Kuruluş Yıldönümü (Ulusal); • Türk Noterler Günü (Ulusal); • Müzeler Haftası (Ulusal); • Kütüphaneler Haftası (Ulusal); • TRT’nin Kuruluş Yıldönümü (Ulusal); • PTT’nin Kuruluş Yıldönümü (Ulusal); • Türk Hava Yolları Kuruluş Günü (Ulusal); • Meteoroloji Günü (Ulusal); • Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Kuruluş Yıldönümü (Ulusal); • Yeşilay Haftası (Ulusal); • LÖSEV Haftası (Ulusal); • Sosyal Güvenlik Haftası (Ulusal).

Her ne kadar zamansal atıf içeriği sebebiyle “kronoheortonim” başlığı altında değerlendirmek mümkün olsa da kurum vurgusu ve kurum içine dönük yapıları dolayısıyla üniversite şenliklerini bu grupta incelemenin doğru olacağı düşünce-sindeyiz. Bu başlık altında şu etkinlikler listelenmektedir:

- Akü Fest (Afyonkarahisar); • Aksaray Üniversitesi Geleneksel Bilim, Sanat, Kültür ve Bahar Şenliği (Merkez / Aksaray); • Amasya Üniversitesi Bilim, Kültür, Sanat ve Spor Şenliği (Merkez / Amasya); • Aydos Kültür ve Dostluk Şenliği Etkinliği (Çankaya / Ankara); • Bilkent Mayfest (Bahar Şenliği) (Çankaya / Ankara); • Hüfest (Çankaya / Ankara); • Odtü Rock Şenliği (Çankaya / Ankara); • Philfest Bilkent Felsefe Şenliği (Çankaya / Ankara); • Halkevleri Kemalpaşa Halk Festivali (Hopa / Artvin); • Barü Fest (Bartın Üniversitesi Bilim, Kültür, Sanat ve Spor Şenlikleri) (Merkez / Bartın); • Bayburt Üniversitesi Kuruluş Şenlikleri (Merkez / Bayburt); • Hemşeri Dernekleri Şenliği (Gemlik / Bursa); • Öğrenci Bahar Festi-

vali (Nilüfer / Bursa); • Çankırı Karatekin Şenlikleri (Çankırı); • DÜfest Öğrenci Festivali (Merkez / Düzce); • Trakya Üniversitesi Bahar Şenlikleri (Merkez / Edirne); • Hemşehri Dernekleri Festivali (Şehitkamil / Gaziantep); • Giresun Üniversitesi Geleneksel Bahar Şenlikleri (Merkez / Giresun); • Avusturya Liseliler Vakfı Müzik ve Sanat Festivali (Sarıyer / İstanbul); • Boğaziçi Üniversitesi Spor Festivali (Beşiktaş / İstanbul); • Ege Üniversitesi Kültür Sanat ve Spor Şenlikleri (Bornova / İzmir); • Üniversite Bahar Şenlikleri (Merkez / Şırnak).

İştoyadlarını incelerken ilk olarak ismin nasıl inşa edildiğine, yani morfolojik yapısına bakmak gerekir. Bir kurum isminin (ergonim) bir şenlik veya özel gün adına (heortonim) dönüşümü çeşitli şekillerde olmaktadır.

Bu dönüşümün en yalın biçimi, *Sayıştay'ın Kuruluş Yıldönümü* örneğinde gördüğümüz üzere, kurumun resmî adının yanına doğrudan “Günü” veya “Yıldönümü” gibi toyadlı belirteçlerin eklenmesidir. Bu tarz kullanımlar genellikle kurumun resmî kimliğini koruma amacı taşımaktadır.

Öte yandan, özellikle üniversite gibi daha esnek ve dinamik yapılarda, kurum kısaltmalarının “fest” veya “şenlik” gibi toyadlı belirteçlerle harmanlandığı akronim odaklı bir yaklaşım öne çıkmaktadır. *AKÜ Fest* (Afyon Kocatepe Üniv.) veya *Hüfest* (Hacettepe Üniv.) gibi örnekler, kurumsal kimliğin kutlama kültürüyle nasıl pratik bir şekilde bütünleştiğini göstermektedir. Bazı durumlarda ise, *Philfest* “Philosophy + Fest” örneğinde yansıdığı gibi, iki farklı kelimenin kaynaşarak yepyeni bir kavram oluşturduğu birleşik yapılar sayesinde kurumsal adlandırma süreci çok daha zengin bir boyuta ulaşmaktadır.

Bu yapısal özelliklerin yanı sıra, isimlerin toplumsal algıdaki yerini ve zaman dilimini belirleyen işlevsel ve takvimsel bir sınıflandırma da göze çarpmaktadır. Kızılay Haftası veya Yeşilay Haftası gibi hafta odaklı adlandırmalar, belirli bir süreci kapsayarak toplumsal farkındalığı yayma amacını taşımaktadır. Polis Teşkilatı’nın Kuruluş Günü gibi gün merkezli adlandırmalar ise doğrudan kuruluş tarihine vurgu yaparak kurumsal kimliği ve aidiyet duygusunu pekiştirmektedir. *ODTÜ Rock Şenliği* gibi performans odaklı isimlendirmelerde ise eğlence, sanat ve sosyal etkileşim unsurları ön planda tutularak kurumun dinamik ve katılımcı yönü vurgulanmaktadır. Tüm bu dilsel ve işlevsel tercihler, iştoyadlarının kurumsal hafızayı ne şekilde yapılandırdığını ve toplumsal alana nasıl yansıdığını somut bir şekilde göstermektedir.

Kuruluş yıl dönümleri ve özel günler, Türkiye’de kurumsal kültürün yerleşmesinde, toplumsal hafızayı tazeleyen ve kurumsal kimliği pekiştiren birer iştoyadı olarak görev yapmaktadır. Özellikle savunma ve güvenlik kurumlarının kutlama alışkanlıkları, bu kurumların modernleşme süreçlerini esas alan bir takvim düzenine dayanmaktadır.

Bu noktada, kutlama tarihlerinin seçimde iki farklı eğilim göze çarpmaktadır: Bir yanda *Donanma Günü* (27 Eylül) örneğinde olduğu gibi, Preveze Deniz Zaferi gibi tarihsel bir başarıyla sembolik bağ kuran ve geçmişin mirasını bugüne taşıyan yapılar vardır. Diğer yanda ise *Sahil Güvenlik Komutanlığı* (9 Temmuz), *MİT* (6 Ocak) ve *Sivil Savunma* (28 Şubat) gibi kurumların, doğrudan kendi kurumsal kimliklerinin inşasına ve resmî kuruluş süreçlerine vurgu yapan tarihler görülmektedir. Nihayetinde bu özel günler, kurumun sadece tarihini değil, devlet yapısı içindeki konumunu da her yıl yeniden tanımlamaktadır.

Yüksek Yargı ve Hukuk Kurumları söz konusu olduğunda, terminolojik bir adlandırma stratejisi görülmektedir. Bu gruptaki kurumlar (Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Sayıştay), kutlama adlandırmalarında doğrudan kendi isimlerini kullanarak Gün veya Kuruluş Yıl Dönümü tamlamalarıyla kurumsal sürekliliklerini ifade etmektedirler. *Türk Noterler Günü* (5 Mayıs) de bu sistematik adlandırma geleneğinin bir parçası olarak görülebilir.

Bilim ve kültür kurumları, sembolik değeri en yüksek olan İştoyadları grubunu oluşturmaktadır. *Müzeler Haftası* (18-24 Mayıs) ve *Kütüphaneler Haftası* gibi örnekler, kurumun varlığını toplumsal eğitim ve kültür politikalarıyla birleştirmektedir. *TRT'nin Kuruluş Yıldönümü* (1 Mayıs) ise Türkiye'deki yayıncılık tarihinin geçirdiği kurumsal dönüşümü simgeleyen bir takvimsel işaret noktasıdır.

Kamu Hizmeti ve Altyapı Kurumları (PTT, THY, Meteoroloji, Tapu ve Kadastro), geleneksel geçmişlerini toplumsal hafızada tazelemek için belirli tarihi noktaları esas almaktadır. Bu kurumların kuruluş yıl dönümleri, sundukları hizmetin sürekliliğini ve devlet geleneğindeki yerlerini hatırlatma vazifesi götmektedir.

Sosyal Dayanışma ve Sağlık Kurumları kategorisinde yer alan *Kızılay Haftası*, *Yeşilay Haftası* gibi etkinlikler ise özel bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu iştoyadları, kurumsal bir markanın zamanla nasıl toplumsal bir dayanışma ve iyilik hareketine dönüştüğünü gösteren önemli bir adbilimcil veridir.

İştoyadları, rastgele bir isimlendirme olmanın ötesinde, devletin veya üst yapıların kendilerini toplumsal belleğe dahil etme stratejisi olarak görülebilir. Bu durum, temelde bürokrasinin teknik ve soğuk yapısını kırma ihtiyacından doğmaktadır. Vurgulanan rasyonel otorite, doğası gereği kişiselikten uzak olduğu için toplum nezdinde sadakat uyandırmakta zorlanmaktadır (Weber, 1947, s. 330-334). İşte bu noktada İştoyadları devreye girerek kurumsal bir adı, takvimsel bir ritüelle birleştirmekte ve mekanik işleyişin yerini sembolik bir ruha bırakmasını sağlamaktadır. Kurumların sadece maddi değil, aynı zamanda saygınlık temelli bir sermaye biriktirmesi süreci bu perspektiften okunmaktadır. Örneğin, Türk Hava

Kurumu'nun Kuruluş Yıldönümü kutlandığında, sunulan hizmetin ötesinde toplumsal bir minnet ve saygı sermayesi depolanmakta, böylece bürokratik varlık, kutsal bir meşruiyet alanına taşınmaktadır (Bourdieu, 1991, s. 172).

Söz konusu bu meşruiyet inşası, gündelik hayattaki küçük ve fark edilmeyen hatırlatıcılarla beslenen “banal milliyetçilik” süreciyle ilişkilendirilebilir (Billig, 1995, s. 93). *Meteoroloji Günü* veya *Tapu ve Kadastro Haftası* gibi adlandırmalar, devletin hizmet birimlerini bireyin zaman akışına kutlanması gereken bir değer olarak sızdırmaktadır. Canlı tanıklarla sınırlı iletişimsel bellek, bu her yıl tekrarlanan ritüeller sayesinde yüzyılları aşan bir kültürel bellek haline gelmektedir (Assmann, 2011, s. 42). Bu süreçte bazen geleneğin icadı olarak tanımlanan yöntemle, modern yapılar kendilerini ezeli gösterme çabasına girmektedir (Hobsbawm, 1983, s. 12). Bir polis teşkilatının 170. yılını kutlaması, modern devletin süreklilik iddiasını güçlendirirken, toplumsal hafızayı belirli hafıza mekânlarına hapsetmektedir (Nora, 1989, s. 9). İştoyadı burada bir zaman-mekân işlevi görmekte, toplum fiziksel bir anıta gitme ihtiyacı duymadan, takvimdeki o gün geldiğinde ortak bir kurumsal hafızaya odaklanmaktadır. *Müzeler Haftası* dendiğinde, somut bir mekân olan müze, soyut ve ritüel bir eyleme dönüşmektedir.

Dilbilimsel açıdan bu yapılar, durağan bir kurum ismini canlı bir zaman dilimine bağlayan onomastik formüller olarak görülebilir. Burada kurum adı sadece bir gösteren değil, aynı zamanda temsil ettiği tüm değerleri de üzerinde taşıyan bir göstergedir (Saussure, 1959, s. 65-67). Türkçedeki ilgi ve iyelik ekleri, kurum ile zaman arasında bir aidiyet köprüsü kurarken, toyardıl belirteç de ismi bir eyleme dönüştürmektedir. Terminolojik olarak bu durum, bir semantik dönüşüm yaratmaktadır. Kelime artık bir kurumu değil, o kuruma dair gerçekleştirilen ritüeli işaret etmektedir. Bu belirteçler kurumsal hafızaya farklı renkler katmaktadır:

Belirteç	İşlev
“-Günü”	Tekil bir kutlama. Zamanı dondurarak varlığa odaklar.
“-Haftası”	Toplumsal yayılım. Toplumsal disiplin ve farkındalık oluşturur.
“-Yıldönümü”	Tarihsel süreklilik ve güven mesajı verir.

Polis Haftası örneğinde gözlemlenen adbilimcil yapılar, ilgili kurumun salt bürokratik bir mekanizma olmaktan çıkıp zaman içerisinde tamamen toplumsal bir imgeye dönüştüğünü kanıtlamaktadır. Bu dönüşümün merkezinde, dilin sözlük anlamından sıyrılarak mitolojik katmanlar üretmeye başlaması yatmaktadır. Sözeylem teorisi perspektifinden bakıldığında, bu adlandırmalar artık yalnızca betimleyici birer ifade değil, ulusal gururu somutlaştıran edimsel yapılar olarak kabul edilebilir (Austin, 1962, s. 12).

Güvenlik ve savunma yapıları, takvimsel meşruiyetleri üzerinden “buradayız ve ezeliyiz” mesajını iletirken, yargısal iştoyadları adaletin zamanın ötesindeki istikrarını vurgulamaktadır. Hizmet birimleri kendilerini modern hayatın teminatı olarak konumlandırırken, sosyal dayanışma yapıları şefkatli devlet imgesini belirli haftalara yayarak pekiştirmektedir. Kültür ve dil odaklı yapılar ise “biz buyuz” mesajını ileterek ulusal kimliğin en güçlü hatırlama figürlerini oluştururlar.

Kategori	Örnek Kurumlar	Semantik Mesaj	Toplumsal Etki
Güvenlik	Donanma Günü, Jan-darma	“Egemenlik Kesintisizdir.”	Güven ve Caydırıcılık
Yüksek Yargı	Anayasa Mahkemesi, Yargıtay	“Adalet Zamanın Ötesindedir.”	İstikrar ve Tarafsızlık
Sosyal	Kızılay, Yeşilay, LÖSEV	“Yalnız Değilsiniz.”	Aidiyet ve Vicdan

Derleme çalışmaları sırasında elde edilen veriler arasında yer alan Kızılay Haftası ve Yeşilay Haftası iştoyadları bölümünün en başat örnekleri olarak göze çarpmaktadır.

Türk Kızılay ve Yeşilay’ı ve Kızılay, Yeşilay Haftaları:

Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyal devlet yapısı ve sivil toplum geleneği, kökleri Osmanlı modernleşmesine ve Millî Mücadele dönemine dayanan bir yapı üzerine inşa edilmiştir (Köksal, 2017, s. 162).

Bu iki kurum, yasal statüleri itibarıyla birer sivil toplum kuruluşu (STK) olmanın ötesinde, devletin sosyal refah, halk sağlığı ve afet yönetimi politikalarının sahadaki en önemli icracılarıdır. Kamu yararına çalışan dernek statüsüne sahip olan bu organizasyonlar, ulusal hafızada sadece kriz anlarında başvurulacak merciler olarak değil, yıl boyunca süren eğitim, farkındalık ve sosyal yardım faaliyetleriyle toplumsal bağlılığın garantörleri olarak yer almaktadır (Mumyalmaz, 2020, s. 369).

Çalışmanın bu bölümü Türk Kızılay ve Yeşilay’ın tarihsel evrimini, Kızılay Haftası ile Yeşilay Haftası kutlamalarını derinlemesine incelemektedir. Araştırma bulguları, her iki kurumun da 21. yüzyılın ikinci çeyreğine girerken reaktif yardım modellerinden proaktif, teknoloji odaklı ve üretim temelli bağımsızlık stratejilerine geçiş yaptığını göstermektedir. Kızılay, biyomedikal bağımsızlık (yerli plazma ve kan torbası üretimi) hedefine kilitlenirken; Yeşilay, bağımlılıkla mücadeleyi bir vatan savunması olarak kodlayarak 2026 yılını Bağımsızlık Yılı ilan etmiştir (Türk Kızılay, 2026; Yeşilay, 2025).

Türk sivil toplumunun genetiğini anlamak için Kızılay ve Yeşilay’ın kuruluş dinamiklerini ve tarihsel misyonlarını incelemek elzemdir. Her iki kurum da savaş

ve kriz koşullarında doğmuş, Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte ulus-devletin inşasında harç görevi görmüştür.

Türk Kızılay: Hilal-i Ahmer:

1868 yılında Mecruhîn ve Marzâ-yı Askeriyye İmdat ve Muavenet Cemiyeti (Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti) adıyla kurulan Türk Kızılay, Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi'nin en köklü üyelerinden biridir. Harekete "Kızıl Ay" (Red Crescent) amblemini kazandıran kurum olarak, İslam dünyasında insani yardımın sembolü haline gelmiştir (Köksal, 2017, s. 161; Akkuş, 2024, s. 60; Çınar, 2022, s. 125).

Kurumun evrimi, İmparatorluktan Cumhuriyete geçişin bir aynasıdır. İlk yıllarında cephe gerisinde askerî sıhhiye hizmetlerine odaklanan cemiyet, Cumhuriyet döneminde Türkiye Kızılay Cemiyeti adını alarak sivil savunma ve sosyal yardım alanına evrilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün himayesinde gelişen kurum, insanlık, ayırım gözetmemek, tarafsızlık, bağımsızlık, hayır kurumu niteliği, birlik ve evrensellik ilkeleri üzerine bina edilmiştir (Kaya, 2016, s. 820-821).

Türk Kızılay, dernekler kanunu çerçevesinde özel hukuk tüzel kişiliğine sahip olmakla birlikte, kendine özgü bir kamu yararı statüsüyle donatılmıştır. İzin almaksızın yardım toplama hakkına sahip ender kuruluşlardan biri olması ve vergi muafiyeti, devletin Kızılay'ı yardımcı kuruluş olarak konumlandığını göstermektedir. Bu statü, Kızılay'ın afet yönetiminden göç hizmetlerine kadar devletin egemenlik alanına giren konularda operasyonel yetkinliğe sahip olmasını sağlamaktadır (Hatipoğlu, 2013, s.175-176).

Yeşilay: Hilal-i Ahdar:

Yeşilay'ın kuruluşu, doğrudan Türk Kurtuluş Savaşı'nın psikolojik ve sosyolojik cephesiyle ilintilidir. 5 Mart 1920 tarihinde, İstanbul'un işgal altında olduğu bir dönemde, işgal kuvvetlerinin Türk gençliğini alkol ve uyuşturucu yoluyla yozlaştırma girişimlerine bir tepki olarak Hilal-i Ahdar adıyla kurulmuştur (Karakılıç, 2012, s. 7-8).

Yeşilay, kuruluş felsefesinde bağımlılıkla mücadeleyi sadece bir halk sağlığı sorunu olarak değil, bir millî müdafaa meselesi olarak ele almıştır. Kurumun literatüründe bağımlılıkla mücadele kutsal bir görev olarak tanımlanmakta ve sağlıklı nesillerin yetiştirilmesi ülkenin bekasıyla ilişkilendirilmektedir. Bu tarihsel kodlar, günümüzde de Yeşilay'ın söylemlerine hakimdir; alkol, uyuşturucu ve sigara gibi maddelerle mücadele, toplumsal bünyeyi zayıflatan dış veya iç tehditlere karşı bir direniş hattı olarak kurgulanmaktadır (Ayan, 2017, s. 295).

1920’lerde alkol odağında başlayan mücadele, 21. yüzyılda tütün, madde, kumar ve teknoloji bağımlılığını kapsayacak şekilde genişlemiştir. Yeşilay, kamu yararına çalışan ve kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olarak, Türkiye genelindeki şubeleri vasıtasıyla önleyici halk sağlığı hizmetleri sunmaktadır.

	Türk Kızılay	Yeşilay
Kuruluş Yılı	1868 (Osmanlı Dönemi)	1920 (Millî Mücadele Dönemi)
Orijinal İsim	Mecruhîn ve Marzâ-yı Askeriyye İmdat ve Muavenet Cemiyeti	Hilal-i Ahdar
Temel Misyon	İnsani Yardım, Afet Yönetimi, Kan Hizmetleri	Bağımlılıkla Mücadele, Halk Sağlığı
Sembol	Kırmızı Hilal (Kızılay)	Yeşil Hilal (Yeşilay)

Türkiye’de sivil toplum bilincinin yerleşmesinde, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) müfredatına entegre edilmiş Belirli Gün ve Haftalar çizelgesi önemli bir rol oynamaktadır. Kızılay ve Yeşilay Haftaları, bu çizelgenin en köklü ve en yaygın kutlanan iki dönemidir. Bu haftalar, sadece sembolik kutlamalar değil, aynı zamanda kurumların yıllık stratejik mesajlarını topluma ilettikleri, bağış topladıkları ve gönüllü kazandıkları yoğunlaştırılmış iletişim kampanyalarıdır.

Kızılay Haftası (29 Ekim – 4 Kasım):

Kızılay Haftası’nın tarihlemesi tesadüfi değildir; 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı ile başlayan hafta, Kızılay’ın modern Türkiye Cumhuriyeti ile olan organik bağını simgeler.

Her yıl 29 Ekim ile 4 Kasım tarihleri arasında kutlanan bu hafta, Kızılay’ın kuruluş felsefesini, insani yardım ilkelerini ve uluslararası faaliyetlerini toplumun tüm kesimlerine anlatmayı hedefler. Haftanın temel amacı, yardım duygusu gelişmiş insanların bir çatı altında toplanmasını sağlamak ve dayanışma kültürünü pekiştirmektir. Geçmişte öğrencilerin satın aldığı Kızılay Pulları ile özdeşleşen bu hafta, günümüzde dijital kampanyalar ve saha etkinlikleriyle kutlanmaktadır (Jelux Silver, 2020).

MEB’in 2025-2026 eğitim öğretim yılı takviminde yer alan Kızılay Haftası, okullarda yoğun etkinliklere sahne olmuştur. Bu etkinliklerin pedagojik hedefi, çocuklarda karşılıksız iyilik duygusunu geliştirmektir.

Hafta boyunca düzenlenen etkinliklerde “Kan ver, hayat kurtar” teması ile kan bağışının hayati önemi vurgulanır. Öğrencilere afet çantası hazırlama, deprem anında yapılması gerekenler ve ilk yardımın temelleri öğretilir. Kızılay’ın sadece Türkiye’de değil, savaş ve afet bölgelerindeki küresel rolü anlatılarak ulusal gurur pekiştirilir.

Yeşilay Haftası (1 – 7 Mart):

Yeşilay Haftası, kurumun kuruluş tarihi olan 5 Mart'ı içine alan 1-7 Mart tarihleri arasında kutlanır. Bu hafta, Türkiye'nin en büyük halk sağlığı ve anti-bağımlılık kampanyası niteliğindedir.

Yeşilay Haftası, her yıl belirlenen spesifik bir tema veya slogan etrafında şekillenir. Yakın dönemdeki kutlamalarda “Yeşilay Varsa Hayat Var” sloganı öne çıkmıştır (Yeşilay, 2024). Bu slogan, bağımlılıkla mücadelenin sadece yasaklarla değil, yaşamın kendisine duyulan saygı ve sevgiyle mümkün olabileceği mesajını verir. Bir diğer popüler slogan olan “Sağlıklı yaşam için sen de bir söz ver” ise bireylerin kendi iradelerini beyan etmelerini teşvik eder (Hürriyet, 2017).

Yeşilay Haftası'nın birincil hedef kitlesi, bağımlılık riskine en açık grup olan çocuk ve gençlerdir.

Yeşilay ve MEB iş birliğiyle düzenlenen Sağlıklı Nesil Sağlıklı Gelecek Yetenek Yarışması, bu haftanın en önemli etkinliklerinden biridir. 2021 yılında 11. kez düzenlenen yarışma, öğrencilerin görsel veya edebi eserlerle bağımlılığın zararlarını anlatmalarını teşvik etmektedir. 2026 başvuruları için de benzer bir takvim işlemektedir (Yeşilay, 2021).

Yeşilay, sağlıklı yaşamı teşvik etmek amacıyla geniş katılımlı spor organizasyonları da düzenlemektedir. Özellikle Yeşilay Bisiklet Turu, 81 ilde eş zamanlı olarak gerçekleştirilen devasa bir organizasyondur. 2025 yılında 1 Haziran'da, 2026 stratejik hedefleri doğrultusunda daha da genişleyerek yapılması planlanan tur, İstanbul'da tarihi yarımada'yı (Sepetçiler Kasrı, Galata, Dolmabahçe) kapsayan ikonik bir rotada icra edilmektedir (Bisiklet Federasyonu, t.y).

Hafta boyunca okullarda alkol, sigara ve uyuşturucunun zararları üzerine seminerler verilir. Sigaranın büyük bir kangren olarak nitelendirildiği bu eğitimlerde, kullanım yaşının düşmesine dikkat çekilir.

Yeşilay, 2026 yılını kurumsal olarak Bağımsızlık Yılı ilan etmiştir. Bu tanımlama, kelime oyunuyla hem bağımlılıktan kurtuluşu hem de bireyin özgür iradesini vurgulamaktadır (Yeşilay 2025).

Yeşilay, mücadelesini hamasetten uzak, kanıta dayalı yöntemlerle sürdürmektedir. Zümrüdüanka (Phoenix) metaforu, bağımlılıktan kurtulan bireyin yeniden doğuşunu simgelemekle birlikte, kurumun mükemmeliyetçilik anlayışını yansıtan ödül törenlerine de ismini vermiştir (Türkiye Yeşilay Cemiyeti, 2015).

Geleneksel toplumda alkol ve kumar, kahvehane köşelerine sıkışmış sorunlar, dijitalleşme ile birlikte bu tehditler her evin içine, her çocuğun cebine girmiştir. Yeşilay'ın 2026 vizyonunda kripto para bağımlılığı ve dijital oyun vurgusu

yapması, kurumun çağı yakaladığını göstermektedir. Yeşilay, siber alanda varlık göstererek, dijital dünyanın getirdiği yalnızlaşma ve dopamin bağımlılığına karşı teknoloji detoksu ve gerçek yaşamla bağ kurma “Yeşilay Varsa Hayat Var” tezini savunmaktadır (Yeşilay, 2024).

Sonuç olarak, Türkiye’deki kurumsal kutlama adlarını İştoyadları (iştoyadı) kavramı üzerinden inceleyerek, bu adlandırmaların kurumsal kimlik inşasındaki rolünü ortaya koymuştur. Araştırma bulguları, kurum adlarının (ergonim) gün, hafta veya yıldönümü gibi zaman belirteçleriyle birleşmesinin sadece dilbilimsel bir tercih olmadığını, aynı zamanda kurumsal hafızanın sistematik bir şekilde yapılandırılması olduğunu göstermektedir. Yapılan morfolojik analizler sonucunda, bu isimlerin teknik ve soğuk bürokratik yapıları toplumsal belleğe dahil ederek onlara zaman içerisinde kalıcılık kazandırdığı tespit edilmiştir.

Sosyolojik açıdan bakıldığında, İştoyadları, kurumların toplum nezdinde meşruiyet kazanmasını ve sembolik bir değer üretmesini sağlayan araçlardır. Özellikle Kızılay ve Yeşilay örneklerinde görüldüğü gibi, bu özel adlandırmalar sayesinde kurumlar, bireyler için sadece birer hizmet birimi değil, duygusal birer aidiyet noktası haline gelmektedir. Sonuç olarak, bu isimlendirme pratikleri kültürel belleği tazeleyen ve dijitalleşen dünyada bile kurumların toplumsal etkisini sürdürmesini sağlayan stratejik birer araç olarak işlev görmektedir.

Kaynakça

- Akkuş, Y. (2024). Afet odaklı bir sosyal girişimcilik örneği olarak cemiyetten anonim şirkete Kızılay. *HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(23), 53-72. <https://doi.org/10.20304/humanitas.1385787>
- Assmann, J. (2011). *Cultural memory and early civilization: Writing, remembrance, and political imagination*. Cambridge University Press.
- Austin, J. L. (1962). *How to do things with words*. Oxford University Press.
- Billig, M. (1995). *Banal nationalism*. Sage Publications.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power*. Harvard University Press.
- Eliade, M. (1954). *The myth of the eternal return: Cosmos and history*. Princeton University Press.
- Hatipoğlu, O. G. (2013). Kızılay Derneği’nin kamusalılığı: Bir çözümleme denemesi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 11(22), 167-189.
- Hobsbawm, E., ve Ranger, T. (1983). *The invention of tradition*. Cambridge University Press.
- Hürriyet. (2017, 27 Şubat). *Yeşilay haftası kutlanacak*. 22 Ocak 2026 tarihinde <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/yozgat/yesilay-haftasi-kutlanacak-40379442> adresinden erişildi.
- Kaya, F. (2016). Sivil toplum örgütleri: Kızılay örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(45), 819-832.

- Karakılıç, C. (2012). Madde bağımlılığıyla mücadele tarihimize ait ilk teşkilat: “Karadeniz Ereğlisi Osmanlı İçki Düşmanları Cemiyeti”. *Akademik Bakış Dergisi*, (29), 1-13. 22 Ocak 2026 tarihinde <http://www.akademikbakis.org> adresinden erişildi.
- Köksal, Ü. (2017). Trabzon Hilal-i Ahmer (Kızılay) Cemiyeti (1918-1950). *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 11(22), 161-208. <https://doi.org/10.18220/kid.313455>
- Mumyalmaz, H. G. (2020). Yeşilay Cemiyeti ve faaliyetleri: Bağımlılıkla mücadele, sağlıklı ve ahlâklı nesiller yetiştirme. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 55(1), 368–387. <https://doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.20.03.1315>
- Nora, P. (1989). Between memory and history: Les lieux de mémoire. *Representations*, (26), 7-24.
- Saussure, F. de. (1959). *Course in general linguistics*. Philosophical Library.
- Searle, J. R. (1969). *Speech acts: An essay in the philosophy of language*. Cambridge University Press.
- Türkiye Yeşilay Cemiyeti. (2015, 16 Aralık). *Yeşilay - Zümrüdüanka hikaye* [Video]. YouTube. <http://www.youtube.com/watch?v=zgNyOh-X6fU>
- Weber, M. (1947). *The theory of social and economic organization*. Oxford University Press.
- Yeşilay. (t.y.). *Zümrüdüanka ödülleri*. 22 Ocak 2026 tarihinde <https://www.yesilay.org.tr/medya/oduller/zumruduanka-odulleri/> adresinden erişildi.

12. BÖLÜM

ALANTOYADLARI / KLADOHEORTONİMLER

Munise ÖNER DEMİR, Ege Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-8273-2130

Alantoyadı (kladoheortonim) kavramı beslenme, spor, sanat, teknoloji ve zanaat gibi toplumsal yaşamın farklı uzmanlık alanlarının kamusal birer kutlama biçimine dönüşmesini ifade etmektedir. Bu kavram, her biri kendine özgü bir içeriğe sahip olan etkinliklerin, sadece birer eğlence aracı olmanın ötesinde, belirli bir konuyu veya değeri merkeze alarak nasıl toplumsallaştığını ortaya koyan önemli bir göstergedir.

Bahsi geçen kavrama odaklanan etkinlikler, toplumsal ilginin belirli temalar etrafında nasıl toplandığını yansıtırken, aynı zamanda modern toplumda farklılaşan ihtiyaçların ve uğraşların toplum içerisinde nasıl temsil edildiğini de belgelemektedir. Bu bağlamda alantoyadları, hayatın içindeki somut işlerin birer festival nesnesi olarak yeniden kurgulandığı ve her bir temanın kendi özel anlam dünyasını yarattığı geniş bir kültürel çeşitliliği temsil etmektedir. Alantoyadları, temsil ettikleri alanlara göre şu şekilde gruplandırmak mümkündür:

- Alantoyadı (kladoheortonim): Toplumsal yaşamın beslenme, spor, sanat ve teknoloji gibi farklı uzmanlık alanlarının kamusal birer kutlama formuna bürünerek tematik olarak dallanmasını ifade eden üst kategoridir.
- Aştoyadları (gastroheortonim): Beslenme eyleminin biyolojik bir gereklilik olmaktan çıkıp yerel mutfak pratikleri ve hasat döngüleri üzerinden sembolik bir anlatıya dönüştüğü etkinlik adlarıdır.
- Yarıştoyadları (agoheortonim): İnsanın fiziksel sınırlarını, mücadelesini ve bedensel performansını rekabetçi veya seyirlik birer unsur olarak merkeze alan kutlama isimlerini kapsar.
- Bezektoyları (artoheortonim): Estetik yaratıcılığın ve sanatsal üretimin farklı disiplinler aracılığıyla kamusal alanda festival formunda sergilenmesini temsil eden şemsiye terimdir.

- ❖ Yırtoyadları (mousikoheortonim): Sesin ve ritmin mekânı geçici birer ütopya alanına dönüştürdüğü, müziği temel odak noktası kılan etkinlik adlandırmalarıdır.
- ❖ Oyuntoyadları (theatroheortonim): Sahne sanatlarını ve dramatik temsili odağa alarak toplumsal hikâyelerin estetik bir mesafe üzerinden yeniden anlatıldığı kutlamaları ifade eder.
- ❖ Filmtoyadları (kinemaheortonim): Görsel belleğin ve sinematografik anlatının festival aracılığıyla kamusallaşarak kentin kültürel prestijini inşa ettiği etkinlik isimleridir.
- Ekintoyadları (kulturoheortonim): Bir bölgenin tarihsel ruhunu, geleneksel mirasını ve yerel kimliğini koruma veya tanıtmaya gayesiyle düzenlenen kapsayıcı şehir markalaması etkinlikleridir.
- Koşumtoyadları (teknoheortonim): Teknolojik inovasyon ve dijital üretimi birer festival nesnesine dönüştürerek toplumsal başarı ve gelecek vizyonunu kutlayan modern adlandırmalardır.
- Kentoyadları (minaheortonim): Yer altı kaynaklarının, maden kültürünün ve bu sektördeki emeğin belirli bir hammadde odağında kutsandığı endüstriyel temelli etkinlik isimleridir.
- Çömlektoyadları (keramaheortonim): Çömlekçilik ve seramik gibi toprak sanatlarının, zanaatın estetik bir değerle onurlandırıldığı özel uzmanlık dallarını ifade eden kutlama adlarıdır.

Bu noktadan sonra sırasıyla her bir alanı açıklamaya ve örnekler yardımıyla anlaşılır kılmaya çalışacağız.

Adında Yiyecek-İçecek Adlarının Kodlandığı Toyadları: Aştoyadları (Gastroheortonimler)

Gastronomi festivalleri, Türk alantoyadları (kladoheortonim) listesinin en geniş ve köklü katmanını oluşturmaktadır. Bu sınıf, yalnızca yemek içmekle ilgili değil, toprağın sunduğu ürünün (hasat) kutsanması ve topluluk bağlarının sofraya aracılığıyla yeniden üretilmesiyle ilgilidir. Türkiye’de bu konuyla ilgili şu toyadları derlenmiştir:

- Dünya Rakı Festivali (Merkez / Adana); • Uluslararası Adana Lezzet Festivali (Seyhan / Adana); • Pita Festivali (Merkez / Adana); • Adıyaman Çiğköfte Festivali (Gastronomi Günleri) (Merkez / Adıyaman); • Adıyaman Yerel Ürün Festivali (Merkez / Adıyaman); • Geleneksel Dut Ürünleri Tanıtım Şenliği (Tut / Adıyaman); • Afyon Kahve Festivali (Park Afyon Kahve ve Tatlı Festivali) (Merkez / Afyonkarahisar); • Yörükler Ayran Şöleni (Sincanlı / Çatkuru Köyü / Afyonkara-

hisar); • Uluslararası Gastroafyon Lezzet Festivali (Merkez / Afyonkarahisar); • Taşova Hamsi Festivali (Taşova / Amasya); • Ankara Break Fest (Altındağ / Ankara); • Ankara Cocktail Festival (Çankaya / Ankara); • Ankara Coffee Festival (Çankaya / Ankara); • Ankara Hamsi Fest (Merkez / Ankara); • Ankara Meze Festivali (Yenimahalle / Ankara); • Bir Yudum Üzüm (Merkez / Ankara); • Çamlıdere Osmansin Köyü Benli Yaylası Gözleme Şenliği (Çamlıdere / Osmansin / Ankara); • Enfest Sokak Yemekleri Festivali (Çankaya / Ankara); • Food Truck Fest (Çankaya / Ankara); • Geleneksel Peynirli Ekmek Festivali (Çankaya / Ankara); • Karadeniz Hamsi Fest (Keçiören / Ankara); • Mamak Geleneksel Hamsi Festivali (Mamak / Ankara); • Tadım Ankara Bağcılık Ürünleri ve Tadım Festivali (Çankaya / Ankara); • Uluslararası Ekmek Festivali (Çankaya / Ankara); • Yenimahalle Geleneksel Kahve Festivali (Yenimahalle / Ankara); • Yenimahalle Sokak Lezzetleri Festivali (Yenimahalle / Ankara); • Antalya Coffee Festivali (Muratpaşa / Antalya); • Gastro Antalya (Muratpaşa / Antalya); • Geleneksel Ayran Festivali (Akseki / Antalya); • Hasat ve Bal Festivali (Kaş / Antalya); • Keşkek Festivali (Bozova / Korkuteli / Antalya); • Keşkek Festivali (Akseki / Pınarbaşı Köyü / Antalya); • Kutlama Günü (Pilav Günü) (Akseki / Antalya); • Uluslararası Meze Festivali (Muratpaşa / Antalya); • Göle Ulusal Kaşar Festivali (Göle / Ardahan); • Ulusal Ardahan Bal Festivali (Merkez / Ardahan); • Uluslararası Kültür ve Bal Festivali (Merkez / Ardahan); • Camili Kafkas Arı ve Bal Festivali (Borçka / Artvin); • Geleneksel Satave Gevrek Festivali (Şavşat / Artvin); • Meydancık Satave Gevrek Festivali (Şavşat / Artvin); • Uluslararası Tulum Festivali (Murgul / Artvin); • Efeler Gastronomi Festivali (Efeler / Aydın); • Pide ve Gastronomi Şenliği (Yenipazar / Aydın); • Serçin Yılan Balığı Şenliği (Söke / Aydın); • Vegan Festivali (Didim / Aydın); • Balıkesir Kahvaltı Festivali (Karesi / Balıkesir); • Bigadiç Et ve Süt Festivali (Bigadiç / Balıkesir); • Edremit Hamsi Festivali (Edremit / Balıkesir); • Keşkek Şenlikleri (Susurluk / Balıkesir); • Çakraz Hamsi Şenliği (Amasra / Bartın); • Uluslararası Drahna Yöresel Keşkek Festivali (Ulus / Bartın); • Gercüş Bağ Bozumu Gastronomi Festivali (Gercüş / Batman); • Anbarcık Köyü Geleneksel Göce ve Keşkek Kültürünü Tanıtma Etkinlikleri (Çavdır / Burdur); • Kozagaçlılar Göce (Tarhana) Şenliği (Merkez / Burdur); • Hamsi Festivali (Gemlik / Bursa); • Hamsi ve Yöresel Ürünler Festivali (Gürsu / Bursa); • Keşkek Şenlikleri (Susurluk / Bursa); • Mudanya Lezzet Şenliği (Mudanya / Bursa); • Orhangazi Gedelek Turşu Festivali (Orhangazi / Bursa); • Türk Dünyası Keşkek Festivali (Merkez / Bursa); • Uluslararası İstanbul Mutfak Günleri Festivali (Şile / Bursa); • Bozcaada Uluslararası Yerel Tatlar Festivali (Bozcaada / Çanakkale); • Edremit Hamsi Festivali (Edremit / Çanakkale); • Gastrofest Çanakkale (Merkez / Çanakkale); • Sardalya Festivali (Gelibolu / Çanakkale); • Yerel Tatlar Festivali (Bozcaada / Çanakkale); • Atkaracalar-Çardaklı Keşkek Şöleni (Atkaracalar / Çardaklı / Çankırı); • Keşkek Festivali (Şabanözü / Gündoğmuş

Köyü / Çankırı); • Uluslararası Çankırı Tuz Festivali (Merkez / Çankırı); • Denizli Hamsi Şöleni (Merkez / Denizli); • Giresun'un Yeşil Lezzetleri Gastronomi Festivali (Merkez / Denizli); • Ağın Leblebi, Dut ve Pekmez Festivali (Ağın / Elazığ); • Leblebi Şenliği (Ağın / Elazığ); • Salçalı Köfte ve Gastronomi Festivali (Merkez / Elazığ); • Türk Mutfağı Haftası (Merkez / Elazığ); • Bal Festivali (Refahiye / Erzincan); • Tulum Peyniri Festivali (Merkez / Erzincan); • Erzurum Balık Ekmek Şenliği (Tortum / Erzurum); • Eskişehir Kahve Festivali (Tepebaşı / Eskişehir); • Geleneksel Pancar, Gümüş ve Lületaşı Festivali (Alpu / Eskişehir); • Gaziantep Uluslararası Gastronomi Festivali (Şehitkamil / Gaziantep); • Geleneksel Fırınlanmış Ören (Dan) Mısır Unu Helva Şenlikleri (Eynesil / Giresun); • Giresun'un Yeşil Lezzetleri Gastronomi Festivali (Merkez / Giresun); • Karagöl Keşkek Festivali (Dereli / Giresun); • Keşkek Festivali (Çamoluk / Bayır Köyü / Giresun); • Kuru Fasulye Festivali (Çamoluk / Yenice Köyü / Giresun); • Gastro Hattuşa (Erzin / Hatay); • Künefe Festivali (Antakya / Hatay); • Yöresel Düğün Yemekleri Şenliği (Bayındır / Hatay); • Ceviz ve Yahni Festivali (Yalvaç / Isparta); • Geleneksel Helva Şenliği (Şarkıkaraağaç / Isparta); • Gönen Geleneksel Kuru Fasulye Günü (Gönen / Isparta); • İnceliler Helva ve Pilav Şöleni (Meram / Isparta); • Anadolu Geleneksel Yemeklerini Tanıtma Festivali (Avcılar / İstanbul); • Coffex İstanbul (Şişli / İstanbul); • Foodie Fest (Sarıyer / İstanbul); • Geleneksel Ortaköy Börek Festivali (Silivri / İstanbul); • Hamsi Festivali (Sultangazi / İstanbul); • İstanbul Cocktail Festival (Şişli / İstanbul); • İstanbul Coffee Festival (Bakırköy / İstanbul); • Kışlık Lezzetler Festivali (Arnavutköy / İstanbul); • Kumkapı Balık Festivali (Kumkapı / İstanbul); • Kuymak Festivali (Sultangazi / İstanbul); • Silivri Yoğurt Festivali (Silivri / İstanbul); • Türk Kahvesi Festivali (İzmit / İstanbul); • Ata Ekmeği ve Armo-la Şenliği (Seferihisar / İzmir); • Balık Festivali (Yenişehir / İzmir); • Çikolata Kahve Festivali (Bodrum / İzmir); • Dalyan Kefal Balığı Festivali (Ortaca / İzmir); • Geleneksel Buca Tarhana Şenliği (Buca / İzmir); • Geleneksel Düğün Yemekleri Festivali (Menteşe / İzmir); • Göcek Ot Yemekleri Festivali (Fethiye / İzmir); • Hamsi Şenliği (Balçova / İzmir); • İzmir Boyoz Festivali (Konak / İzmir); • İzmir Gastrofest (Konak / İzmir); • Karaağaç Neşeli Otlar Festivali (Buca / İzmir); • Kurucuova Keşkek Festivali (Kavaklıdere / İzmir); • Ovakent Keşkek Şenliği (Ödemiş / Ovakent / İzmir); • Pepeçura Festivali (Merkez / İzmir); • Rize Belediyesi Hamsi Festivali (Rize / İzmir); • Sucuk Ekmek Festivali (Kadirli / İzmir); • Tarhana Festivali (Menteşe / İzmir); • Tasting Alaçatı (Çeşme / İzmir); • Tırşik Şenliği (Bahçe / Avcılar / İzmir); • Uluslararası Peynir Festivali (Bodrum / İzmir); • Winter Coffee Fest (Karşıyaka / İzmir); • Yalıköy Balık Şenliği (Fatsa / İzmir); • Yöresel Yemekler Festivali (Karaburun / İzmir); • Balık Festivali (Merkez / Kahramanmaraş); • Çikolata ve Kahve Festivali (Onikişubat / Kahramanmaraş); • Halveti Meyve Yemekleri Festivali (Halfeti / Kahramanmaraş); • İrişkit Festivali (Merkez / Kahraman-

maras); • Peynir Festivali (Pazarcık / Kahramanmaraş); • Divle Berendi Obruk Peyniri Festivali (Ayrancı / Karaman); • Bal ve Ihlamur Festivali (Azdavay / Kastamonu); • Kestane Balı Festivali (Doğanyurt / Kastamonu); • Akkışla Yeni Yoğurt Festivali (Akkışla / Kayseri); • Geleneksel Mangalda Hamsi Şöleni (Merkez / Kayseri); • Göreme Yöresel Yemek Festivali (Ürgüp / Kayseri); • Kahve ve Çikolata Festivali (Selçuklu / Kayseri); • Kapadokya Gastronomi Festivali (Merkez / Kayseri); • Pilav Festivali (Sarız / Kayseri); • Yöresel Ürünler Festivali (Merkez / Kırıkkale); • Geleneksel Bulgur Festivali (Çiçekdağı / Kırşehir); • Haluj (Çerkez Mantısı) Şenliği (Kartepe / Kocaeli); • Helva Şenliği (Kartepe / Kocaeli); • Pişmaniye Festivali (Merkez / Kocaeli); • Geleneksel Başarbeyi Anma ve Kuru Fasulye Şenliği (Selçuklu / Konya); • Geleneksel Tarhana Festivali (Gediz / Kütahya); • Uluslararası Mesir Macunu Festivali (Merkez / Manisa); • Karaduvar Balık Festivali (Akdeniz / Mersin); • Gastronomi Festivali (Niğde / Niğde); • Şeyh Ömerli Köyü Pilav-Ayran Şenliği (Ulukışla / Şeyhönmerli / Niğde); • Yeşilburç Helva Şenliği (Niğde / Yeşilburç / Niğde); • Deremezra Kombala Festivali (Deremezra / Ordu); • Fatsa Hamsi Festivali (Fatsa / Ordu); • Geleneksel Fırınlanmış Ören (Dan) Mısır Unu Helva Şenlikleri (Eynesil / Ordu); • Hamsiköy Sütlaç Festivali (Maçka / Ordu); • Kestane Mahallesi Hamsi Şenliği (Gülyalı / Kestane / Ordu); • Lakerda Festivali (Merkez / Ordu); • Tonya Tereyağı Festivali/Tonya Tereyağı Kültür ve Sanat Festivali (Tonya / Ordu); • Andırınlılar Derneği Tırşık Şenliği (Merkez / Osmaniye); • Dikmen Hamsi Festivali (Dikmen Yaylası / Sakarya); • Altın Pirinç Festivali (Kocaman / Terme / Samsun); • Geleneksel Dağönü Kuymak Şenliği (Hayrat / Samsun); • Bal Festivali (İmranlı / Sivas); • Pilav Şenliği (Şefaattli / Kabakini / Sivas); • Zara Bal Festivali (Merkez / Sivas); • Çiğköfte Şenliği (Merkez / Şanlıurfa); • Bağbozum ve Sire Festivali (Hilvan / Ovacık / Şanlıurfa); • Boza Festivali (Çorlu / Tekirdağ); • Çorlu Dondurma Festivali (Çorlu / Tekirdağ); • Karacakılavuz Keşkek Şenliği (Süleymanpaşa / Tekirdağ); • Yaşayan Geleneklerimiz, Yöresel Yemeklerimiz Şenliği (Munzur / Kozluca / Tunceli); • Pülümür Bal Festivali (Pülümür / Tunceli); • Pilav Şenliği (Şefaattli / Kabakini / Yozgat); • Uluslararası Sürmeli Festivali (Merkez / Yozgat).

Aştöyadı kavramı, beslenme eyleminin biyolojik bir zorunluluk olmanın ötesine geçerek, kamusal alanda ortak bir anlatıya ve sembolik bir kutlama biçimine dönüşmesini ifade etmektedir. Bu sınıflandırma, toprağın sunduğu hasadın veya yerel bir mutfak uygulamasının, toplumun dünya görüşünde nasıl bir değerle kutlandığını anlamak adına önemli bir alandır.

Kültürel dilbilim açısından bu isimlendirmeler, nesnelerin sadece fiziksel varlıklarını değil, o topluluğun kültürel yapılarını, varlık güvenliği algılarını ve tarihsel sürekliliklerini de dilsel birer mühür olarak taşımaktadır (Palmer, 1996, s.

114). İncelediğimiz listedeki yerel ürün odaklı adlandırmalar, toplumsal hafızanın modernleşme karşısında kendini korumacı bir dille ifade etme tepkisini belgelerken, yerel ürünün doğallığını onaylayan dilsel birer geçerlilik alanı yaratmaktadır.

Paylaştığımız listede yer alan Keşkek, Hamsi ve Bal Festivalleri gibi örnekler, yerel ekonomiyi turizmle birleştirirken aynı zamanda tadım eylemini kültürel bir törene dönüştürmektedir. Burada ürün, sadece bir gıda maddesi değil, bölgenin kimliğini temsil eden, “biz kimiz?” sorusuna lezzet üzerinden verilen sembolik bir cevap olarak öne çıkmaktadır. Bu isimlendirmeler aracılığıyla toplum, hem kendi üretim gücünü ilan etmekte hem de damak tadı üzerinden kuşaklar arası bir köprü kurmaktadır.

Aştoyadlarının dilbilgisel yapısı incelendiğinde, bu isimlerin çoğunlukla belirtisiz isim tamlaması veya sıfat tamlaması yapılarından oluştuğu görülmektedir. *Keşkek Festivali* (Antalya) veya *Pişmaniye Festivali* (Kocaeli) gibi örneklerdeki belirtisiz isim tamlaması kalıbı, gıda maddesini festivallik bir aşamaya yükselterek nesne ile eylemi dilsel olarak birleştirmektedir. Söz dizimi açısından bu yapılar, gıdayı odak noktası haline getirirken, onu takip eden “Festival”, “Şenlik” veya “Şölen” gibi toyardcıl belirteçlerle etkinliğin türsel kimliğini ortaya koymaktadır. Daha karmaşık bir yapı sunan *Geleneksel Fırınlanmış Ören Mısır Unu Helva Şenlikleri* (Giresun) gibi örneklerde ise, zincirleme tamlamalar aracılığıyla ürünün üretim yöntemi, ham maddesi ve yöresel bağı aynı anlam dizisi içerisinde eritilmektedir. Sözcük birleşimi düzeyinde, *Gastroafyon* (Afyonkarahisar) veya *Gastrofest* (Çanakkale) gibi örneklerde görülen öykünme yoluyla birleştirme yöntemi, yerel kimlik ile küresel mutfak terimlerinin dilsel bir karışım içinde olduğunu kanıtlamaktadır.

Bu tür yapılar, geleneksel Türkçenin tamlama mantığı ile Batı dillerinin keleme türetme biçimlerini bir araya getirerek, etkinliğin modern ve profesyonel görüntüsünü dil bilgisi düzeyinde kurmaktadır. *Bir Yudum Üzüm* (Ankara) gibi mecazlı adlandırmalar ise dilin gerçek anlamdan çıkarak simgesel ve çağrışımsal bir boyuta geçtiğini, böylece katılımcıda belirli bir duyuşsal beklenti yaratmayı hedeflediğini göstermektedir. Bu dilsel tercihler, toplumun damak tadını ve mutfak mirasını nasıl birer kültürel temsil aracına dönüştürdüğünü belgelemektedir.

Gastronomi etkinlikleri, Türk toplumunun sofrası etrafında şekillenen en köklü ortak eylemi olup, toprağın sunduğu ham ürünün kültürel bir anlatıya dönüşme sürecini temsil etmektedir. Bu sınıfta, *Ağın Leblebi*, *Dut ve Pekmez Festivali* (Elazığ) gibi örneklerde görüldüğü üzere, kutlamanın öznesi doğrudan yerel üretim ve hasat döngüsüdür.

Toplumda bereketin paylaşılması duygusunu uyandıran bu festivaller, yerel halk için ekonomik bir tutunma noktası sağlarken, şehirli ziyaretçide doğallık ve toprağa dönüş arzusu uyandırmaktadır. *Uluslararası Adana Lezzet Festivali* (Adana) gibi büyük ölçekli organizasyonlar ise yerel mutfağı küresel bir gastronomi diliyle yeniden kurgulayarak şehri bir lezzet merkezi olarak tanıtmakta, böylece mutfak, coğrafyanın lezzetle mühürlendiği bir gastronomik diploması aracına dönüşmektedir.

Toplumdilbilimsel bir bakış açısıyla, etkinlik isimlerindeki terim tercihleri dilin toplumsal sınıflandırma ve yaşam tarzı bildirimindeki kurucu rolünü ortaya koymaktadır (Labov, 1972, s. 208). Batı kökenli “Fest”, “Cocktail” veya “Break” gibi kullanımlar dışa dönük bir tüketici profilini hedeflerken, “Şölen”, “Şenlik” ve “Günü” gibi kavramlar içe dönük, topluluk hafızasını ve ortak sofrası kültürünü güçlendirmektedir. Bu dilsel ayrışma, toplumsal aktörlerin kamusal alanda hangi kültürel birikime dayandıklarını ve kimliklerini hangi simgesel sınırlar içerisinde tanımladıklarını göstermektedir. Dil, burada sadece bir iletişim aracı değil, aynı zamanda sınıf ve beğeni odaklı bir ayrışma aracıdır (Bourdieu, 1984, s. 176).

Kültürel mirasın küresel pazarın diliyle yeniden tartışıldığı büyük ölçekli organizasyonlar, mutfağı yerel bir alışkanlıktan estetik bir kimlik bildirimi alanına taşımaktadır (Appadurai, 1996, s. 42). Etkinlik adlarında sıklıkla karşımıza çıkan “Uluslararası” ve “Gastronomi” vurguları, yerel değerlerin evrensel standartlarla onaylanma arzusunu ve mutfağın bir etki gücü veya diploması aracı olarak kullanımını yansıtmaktadır.

Beslenme uygulamalarının bu şekilde kavramsallaştırılması, toplumsal dayanışmanın en eski biçimlerini modern dönemin saygınlık odaklı yapılarıyla birleştirmektedir. Belirli isimlendirmelerde görülen tarihsel geçerlilik ve “Ata” kökenli vurgular ise, beslenme uygulamasının nasıl birer simgesel güç ve kültürel onay mekanizmasına dönüştüğünü doğrulamaktadır (Douglas, 1972, s. 66).

Uluslararası Adana Lezzet Festivali:

Uluslararası Adana Lezzet Festivali, Adana’nın Seyhan ilçesinde 2017’den beri gerçekleştirilen bir gastronomi festivalidir. Adana’nın yerel ve geleneksel mutfağını dünyaya tanıtmayı amaçlayan festival, Adana Valiliği tarafından düzenlenmektedir. Festival kapsamında festivalin odak noktası olan Adana lezzetlerinin sunumu dışında çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Bu etkinlikler arasında yemek yarışmaları, yemek yapım atölyeleri, gastronomi gösterileri, söyleşiler, sergiler, sınırsal aktiviteler, konserler, geleneksel el sanatları gösterileri, müze ve tarihi bölge gezileri ve şehir turları gibi etkinlikler yer almaktadır (Festival, 2026). Festivalde

gerçekleştirilen bu etkinlikler sayesinde Adana mutfağı dışında Adana'nın doğal ve tarihi güzellikleri de yerli ve yabancı ziyaretçilere tanıtılmaktadır.

Seyhan Nehri kıyısında, yaklaşık 33 hektarlık bir alanı kaplayan Merkez Park'ta yapılan ilk festival, iki gün içinde yaklaşık 50.000 katılımcıyı ağırlamıştır ve böylece bölgenin potansiyelini açığa çıkarmıştır (TÜRSAB, 2018). Gerçekleştirildiği ilk yıllarından itibaren "Gelenekselin Gücü Adına" gibi mottolarla kurgulanan festival, yerel şeflerin ve evlerde yaşatılan mutfak kültürünün başrolde olduğu bir yapıyla devam etmiştir.

2024 yılında gerçekleştirilen 8. Uluslararası Adana Lezzet Festivali, "Köklerle Adana" teması altında 835.000 ziyaretçiyi ağırlayarak kentin turizm tarihinde bir rekor kırmıştır (Adana Valiliği, 2025). Bu süreçte festival; tarım zirvelerinin, akademik panellerin ve Michelin yıldızlı şeflerin katıldığı teknik oturumların merkezi haline gelmiştir.

2025 yılında 10-12 Ekim tarihleri arasında gerçekleştirilen 9. Uluslararası Adana Lezzet Festivali, "Kuşaktan Kuşağa" temasını merkeze almıştır (Adana İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2025). Bu tema, mutfak mirasının sürdürülebilirliği, aile işletmelerinin devamlılığı ve geleneksel bilgeliliğin modern tekniklerle harmanlanması gerekliliği gibi noktalara odaklanmaktadır (Etkinlife, 2025).

Festivalde (50 km Kuralı) uygulanarak malzemelerin yerel tarım alanlarından tedarik edilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca 40'tan fazla kadın kooperatifi, Adana Ticaret İl Müdürlüğü desteğiyle ürünlerini sergilemektedir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2025).

2026 yılında gerçekleştirilmesi öngörülen 10. Uluslararası Adana Lezzet Festivali'nin 9-11 Ekim tarihlerinde yapılması beklenmektedir (FestTR, 2026). Bu özel edisyonun, Adana'nın UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı'na dahil olma sürecinde önemli bir rol oynaması hedeflenmektedir (TÜRSAB, 2018).

Adında Spor ve Rekabet Kodlanan Toyadları: Yarıştoyadları (Agoheortonim)

Spor ve rekabet odaklı festivaller, bedeninin ve iradenin kamusal alanda sergilenmesini temel alır. Bu konuda aşağıda verilen toyadları listelenmiştir.

- Adana Havacılık ve Yamaç Paraşütü Festivali (Seyhan Baraj Gölü kıyısı / Adana);
- Adana Motofest (Sarıçam / Adana);
- Beyza Piliç Uçurtma Şenliği (TÜ-YAP Fuar Alanı / Adana);
- Geleneksel Karakucak Güreş Festivali (Karaissalı / Adana);
- Güreş Festivali (Sarıçam / Adana);
- Karakucak Güreş Festivali (Kadirli / Adana);
- Kızıldağ Karakucak Güreş Festivali (Karaissalı / Adana);
- Rüzgarlı Tepe Ekstrem Şenliği (Kabasakal / Adana);
- Toroslar Aladağ Bisiklet Festivali (Aladağ

/ Adana); • Aladağ Eğni Yaylası Kamp Festivali (Aladağ / Adana); • Yumurtalık Kiteboard Festivali (Çukurova / Adana); • Uluslararası Adana Havacılık ve Yamaç Paraşütü Festivali (Çukurova / Adana); • Adıyaman Bisiklet Festivali (nan / Adıyaman); • Yamaç Paraşütü ve Hava Sporları Festivali (Tut / Adıyaman); • Afyon Motosiklet Festivali (Merkez / Afyonkarahisar); • Afyonkarahisar Karavan Fest (Merkez / Afyonkarahisar); • Atatürk Yol Koşusu (Merkez / Afyonkarahisar); • Frig Fotofest Festivali (İhsaniye / Afyonkarahisar); • Frig Vadisi Bisiklet Turu / Festivali (İhsaniye / Afyonkarahisar); • Frigya Balon Festivali (Emre Gölü / İhsaniye / Afyonkarahisar); • Frigya Spor Festivali (İhsaniye / Afyonkarahisar); • Semtlerarası Zafer Futbol Turnuvası (Merkez / Afyonkarahisar); • Aksaray Bisiklet Festivali (Merkez / Aksaray); • Aksaray İhlara Motofest (İhlara / Aksaray); • Uçurtma Festivali (Ortaköy / Aksaray); • Yamaç Paraşütü Festivali (Hasan Dağı / Aksaray); • Amasya Mototeam05 Motosiklet Festivali (Boraboy Gölü / Taşova / Amasya); • Bayrak Koşusu (Merkez / Amasya); • Hamamözü Geleneksel Karakucak Güreşleri (Hamamözü / Amasya); • Taşova Yağlı Güreş Festivali (Taşova / Amasya); • Ankara Doğa Festivali Treelgo (Çankaya / Ankara); • Ankara Motosiklet Festivali (Altındağ / Ankara); • Bilkent Sportfest (Çankaya / Ankara); • Geleneksel Çamlıdere Aluçdağı Yağlı Güreşleri Festivali (Çamlıdere / Ankara); • Karapürçek Yağlı Güreşleri (Altındağ / Ankara); • Serbest Karakucak ve Yağlı Güreş Festivali (Kızılcahamam / Ankara); • Uçurtma Şenliği (Gölbaşı / Ankara); • Uçurtma Şenliği (Altındağ / Ankara); • Yağlı Güreş Festivali (Keçiören / Ankara); • Yer 6 Fest (Gölbaşı / Ankara); • Alanya Açık Tenis Turnuvası (Alanya / Antalya); • Alanya Streetball (Sokak Basketbolu) Turnuvası (Alanya / Antalya); • Alanya Ultra Maratonu (Alanya / Antalya); • Alanya Uluslararası Plaj Hentbolu Turnuvası (Alanya / Antalya); • Alanya Uluslararası Ritmik Jimnastik Şampiyonası (Alanya / Antalya); • Alanya Yerel Tenis Turnuvası (Alanya / Antalya); • Alanya Yüzme Maratonu (Alanya / Antalya); • Antalya Acro Yoga Festivali (Kumluca / Antalya); • Atatürk Halk Koşusu ve Yarı Maratonu (Alanya / Antalya); • Cumhurbaşkanlığı Türkiye Bisiklet Turu (Seydişehir / Alanya, Alanya / Kemer, Kumluca / Elmalı Etapları / Antalya); • Doğa Yürüyüşü (Kaş / Antalya); • Döşemealtı Belediye Başkanlığı Yağlı Güreşleri (Döşemealtı / Antalya); • Finike Altın Portakal Yağlı Güreşleri (Finike / Antalya); • Geleneksel Gökbek Yağlı Pehlivan Güreşleri (Gökbek Yaylası / Alanya / Antalya); • Geleneksel Kumluca Deve Güreşleri (Kumluca / Antalya); • Kemer Açık Masa Tenisi Festivali (Kemer / Antalya); • Kemer Belediye Başkanlığı Altın Nar Yağlı Güreşleri (Kemer / Antalya); • Kemer Tahtalı Run to Sky (Kemer / Antalya); • Kemer Uluslararası Sualtı Günleri (Kemer / Antalya); • Kepez Geleneksel Yağlı Güreş Şenlikleri (Kepez / Antalya); • Korkuteli Geleneksel Altın Kiraz Yağlı Güreşleri (Korkuteli / Antalya); • Kozmik Festival (Kumluca / Antalya); • Likya Bisiklet Turu (Kemer / Antalya); • Manavgat Belediyesi Geleneksel Yağlı Pehlivan Gü-

reşleri (Manavgat / Antalya); • Manavgat Dağ Bisikleti Maraton Kupası-Bisiklet Festivali (Manavgat / Antalya); • Manavgat Yağlı Pehlivan Güreşleri (Manavgat / Antalya); • Muratpaşa Belediyespor Kulübü Yağlı Güreşleri (Merkez / Antalya); • Olimpos Kaya Tırmanışı Festivali (Kumluca / Antalya); • Runtalya (Muratpaşa / Antalya); • Sea to Sky (Kemer / Antalya); • Serik Belediye Başkanlığı Yağlı Güreşleri (Serik / Antalya); • Tarihî Elmalı Yeşil Yayla Yağlı Pehlivan Güreşleri, Festival, Kültür, Sanat ve Müzik Etkinlikleri (Elmalı / Antalya); • Tarihî Kumluca Belediye Başkanlığı Yağlı Güreşleri (Kumluca / Antalya); • Tff Plaj Futbolu Ligi Finalleri (Alanya / Antalya); • Uluslararası Alanya Mtb Cup Dağ Bisikleti Şampiyonası (Alanya / Antalya); • Uluslararası Antalya Triathlon Yarışları (Alanya / Antalya); • Uluslararası Antalya- Manavgat Bisiklet Festivali (Manavgat / Antalya); • Uluslararası Feslikan Yaz Şenlikleri ve Yağlı Güreşleri (Konyaaltı / Antalya); • Uluslararası Fly to Troy ve Havacılık Festivali (Döşemealtı / Antalya); • Uluslararası Kemer Paris 2 Batığı Dalış Etkinliği (Kemer / Antalya); • Uluslararası Street Hentbol Turnuvası (Alanya / Antalya); • Balçesme Yayla Uçurtma Şenliği (Göle / Ardahan); • Çıldır Altın At Festivali (Çıldır / Ardahan); • Artvin Motofest (Kafkasör Yaylası / Artvin); • Boğa Güreşi (Yusufeli / Artvin); • Dalahet-Kitat Boğa ve Karakucak Güreşleri (Bereket Köyü / Ardanuç / Artvin); • Karakucak Güreş Festivali (Yusufeli / Artvin); • Karüstü Karakucak Güreşleri (Veliköy / Artvin); • Murgul Boğa ve Karakucak Güreşleri Festivali (Murgul / Artvin); • Özmal Köyü Boğa Şenliği (Özmal Köyü / Artvin); • Şavşat Veliköy Kar Güreşleri Festivali (Veliköy / Şavşat / Artvin); • Yayla Göçü ve Karakucak Festivali (Tekkale Köyü / Yusufeli / Artvin); • Atça Deve Güreşi Şenlikleri (Sultanhisar / Aydın); • Buharkent Geleneksel Deve Güreşi Festivali (Buharkent (Çubukdağı) / Aydın); • Dağcılık Şenliği (Koçarlı / Aydın); • Deve Güreşi Festivali (Kuyucak / Aydın); • Deve Güreşi Festivali (Çine / Aydın); • Deve Güreşi Festivali (Karacasu / Aydın); • Deve Güreşi Şenlikleri (Karpuzlu / Aydın); • Didim Bisiklet Festivali (Germencik / Aydın); • Geleneksel İncirliova Deve Güreşi Festivali (İncirliova / Aydın); • Geleneksel Koçarlı Deve Güreşi Festivali (Koçarlı / Aydın); • Geleneksel Selatin Turu (Germencik / Aydın); • Geleneksel Türkiye Şampiyonası Çamköy Boğa Güreşi Festivali (Germencik / Aydın); • Uçurtma Şenliği (Söke / Aydın); • Uluslararası Deve Güreşi Festivali (Çine / Aydın); • Yağlı Güreş Şenlikleri (Söke / Aydın); • Yamaç Paraşütü Şenliği (Koçarlı / Aydın); • Yenipazar Deve Güreşi Festivali (Yenipazar / Aydın); • Cunda Bisiklet Festivali (Ayvalık / Balıkesir); • Geleneksel Kurtdereli Mehmet Pehlivan Yağlı Güreşleri (Kurtdere Mahallesi / Karesi / Balıkesir); • Geleneksel Pelitköy Deve Güreşleri (Burhaniye / Balıkesir); • Kurtdereli Mehmet Pehlivan Güreş ve Şenlikleri (Karesi / Balıkesir); • Ngk Erdek Motofest (Erdek / Balıkesir); • Rahvan At Yarışları Festivali (Susurluk / Balıkesir); • Ulusal Sebeplili Hüseyin Pehlivan Yağlı Güreşleri (Gönen / Balıkesir); • Amasra Yağlıdirek Şenlikleri (Amasra / Bartın); • Bartın

Bisiklet Festivali (Amasra / Bartın); • Hasankeyf Su Doğa Sporları ve Turizm Festivali (Hasankeyf / Batman); • Bayburt Bisiklet Festivali (Merkez / Bayburt); • Ayva Çiçeği Bisiklet Festivali (Merkez / Bilecik); • Dodurga Bisiklet Festivali (Dodurga / Bilecik); • Gölpazarı Yamaç Paraşütü Festivali (Gökçeler Köyü / Hasan Dağı / Gölpazarı / Bilecik); • Karanlık Gökyüzü Gözlem ve Doğa Sporları Festivali (Harmankaya Kanyonu / Merkez / Bilecik); • At Yarışı Şenliği (Karlıova / Bingöl); • Av Sezonunun Açılış Şenlikleri (Merkez / Bingöl); • Esentepe Yağlı Güreşleri (Gerede / Bolu); • Yamaç Paraşütü Festivali (Abant / Bolu); • Bumok Glr Garaj Motosiklet Şenliği (Kuşbaba Köyü / Bucak / Burdur); • Bursa Doğa Sporları ve Doğa Turizmi Günleri (Merkez / Bursa); • Büyük Yağlı Güreş Şenliği (Mustafakemalpaşa / Bursa); • Eker I Run (Nilüfer / Bursa); • Geleneksel Tarihi Çalı Güreşleri (Nilüfer / Bursa); • Gürsu Havacılık Şenliği (Gürsu / Bursa); • Kabulbaba Köyü Yağlı Güreş Şenliği (Mustafakemalpaşa / Bursa); • Nilüfer Belediyesi Çalı Yağlı Güreşleri (Nilüfer / Bursa); • Nilüfer Belediyesi Rahvan At Yarışları (Nilüfer / Bursa); • Paraşüt Uçuşu Festivali (Gürsu / Bursa); • Türk Dünyası Spor Oyunları Şenliği (Merkez / Bursa); • Uçurtma Şenliği (Karacabey / Bursa); • Uçurtma Şenliği (Erdoğan İlkokulu ve Ortaokulu / Kestel / Bursa); • Ulubatlı Hasan Yağlı Güreş (Karacabey / Bursa); • Yağlı Güreş Yarışmaları (Osmangazi / Bursa); • Çan Belediyesi Yağlı Pehlivan Güreşleri (Çan / Çanakkale); • Çardak Belediyesi Geleneksel Yağlı Pehlivan Güreşleri (Çardak Beldesi / Lapseki / Çanakkale); • Deve Güreşi Festivali (Bayramıç / Çanakkale); • Geleneksel Büyük Yağlı Pehlivan Güreşleri (Merkez / Çanakkale); • Geleneksel Kaz Dağı Doğa Yürüyüşü ve Şenlikleri (Yenice / Çanakkale); • Geleneksel Kepez Yağlı Pehlivan Güreşleri (Kepez / Merkez / Çanakkale); • Geleneksel Tarihi Çardak Yağlı Pehlivan Güreşleri (Lapseki / Çanakkale); • Gelibolu Motofest (Gelibolu / Çanakkale); • Uçurtma Şenliği (Kale İçi / Bozcaada / Çanakkale); • Geleneksel Yağlı Güreş Festivali (Yapraklı / Çankırı); • Maruf Köyü Güreş Festivali (Korgun / Çankırı); • Yağlı Güreş Festivali (Şabanözü / Çankırı); • Yamaç Paraşütü Dünya Kupası Etkinlikleri (Bayramören / Çankırı); • Alaca Kültür ve Karakucak Güreş Festivali (Alaca / Çorum); • Çorum Offroad Fest (Merkez / Çorum); • Beyağaç Hüseyin Çokal Yağlı Pehlivan Güreşleri Festivali (Beyağaç / Denizli); • Geleneksel Deve Güreşleri (Sarayköy / Denizli); • Yorga Köyü Yağlı Pehlivan Güreşleri Şenlikleri (Yorga Köyü / Tavas / Denizli); • Akçakoca Palamut Briç Festivali (Akçakoca / Düzce); • Avlayan Köyü Uçurtma Şenliği (Avlayan Köyü / Cumayeri / Düzce); • Düzce Aydınınar Köyü Yağlı Pehlivan Güreşleri (Aydınınar Köyü / Merkez / Düzce); • Düzce Belediyesi Geleneksel Yağlı Pehlivan Güreşleri (Merkez / Düzce); • Düzce Bisiklet Festivali (Merkez / Düzce); • Hasanlar Baraj Gölü Su Sporları Festivali (Hasanlar Baraj Gölü / Yığılca / Düzce); • Yakın Karadeniz Düzce Baja Rallisi (Merkez / Düzce); • Enez Av ve Balık Festivali (Enez / Edirne); • Enez Ulusal Bisiklet Festivali (Enez / Edirne); • Erikli Tu-

rizm Festivali ve Türkiye Wind Surf Şampiyonası (Erikli Köyü / Merkez / Edirne); • Keşan Motor Sporları Derneği Araç Festivali (Keşan / Edirne); • Keşan Saros Körfezi Dağ Bisikleti Festivali (Keşan / Edirne); • Kırkpınar Geleneksel Yağlı Güreşleri Festivali (Sarayıçi / Merkez / Edirne); • Elazığ Motofest (Merkez / Elazığ); • Erzincan Motosiklet Festivali (Merkez / Erzincan); • Esence Yedi Göller Uluslararası Dağcılık Festivali (Merkez / Erzincan); • Uluslararası Kemaliye Doğa Sporları Şenliği (Kemaliye / Erzincan); • Vali Recep Yazıcıoğlu Geleneksel Doğa Sporları Festivali (Merkez / Erzincan); • Aziziye Tabyaları Spor Şenlikleri (Merkez / Erzurum); • Bal Karakucak Güreş Festivali (Pazaryolu / Erzurum); • Büyükşehir Belediyesi Karakucak Güreşleri (Merkez / Erzurum); • Palandöken Buz Tırmanışı Festivali (Palandöken / Erzurum); • Tortum Karakucak Güreşleri (Tortum / Erzurum); • Bilim Gözlem Şenliği / Gece Gözlem Etkinliği (Tepebaşı / Eskişehir); • Sivrihisar Hava Gösterileri (Sivrihisar / Eskişehir); • Cumhuriyet Kupası Aba Güreşleri (Şahinbey / Gaziantep); • Rumkale Su Sporları Festivali (Rumkale / Yavuzeli / Gaziantep); • Şahinbey Belediyesi Geleneksel Yağlı Pehlivan Güreşleri (Şahinbey / Gaziantep); • Gümüşhane Geleneksel Doğa ve Off Road Festivali (Merkez / Gümüşhane); • Sazalanı Yaylası Kürtün / Rotasızlar 61 Tonya Motosiklet Festivali (Kürtün / Gümüşhane); • Cilo Fest (Yüksekova / Hakkari); • Yiğityolu Belediyesi Aba Güreşleri (Altınözü / Hatay); • Aksu Eğirdir Doğa Sporları Şenliği (Eğirdir / Isparta); • Dedegöl Dağcılık Şenliği (Eğirdir / Isparta); • Kızıldağ Milli Parkı Kuzukulağı Doğa Sporları Festivali (Aksu / Isparta); • Motosiklet Şenliği (Eğirdir / Isparta); • Adalar Festivali (Su Sporları Günü) (Adalar / İstanbul); • Boyner Dynamic Fest (Şişli / İstanbul); • Cirit Şenliği (Sadabat / İstanbul); • Decathlon Mayfest (Kadıköy / İstanbul); • Güreş Şenliği (Sadabat / İstanbul); • İstanbul Dragon Festivali (Maltepe / İstanbul); • Kavaklı Yenici Mehmet Yağlı Pehlivan Güreşleri (Silivri / İstanbul); • Kocasinan Yağlı Güreşleri (Bahçelievler / İstanbul); • Merrell Belgrad Ultra Trail Spor Festivali (Eyüp / İstanbul); • Moto Fest On The Road Festivali (Denizli, Muğla, Bornova, Çanakkale / İstanbul); • Outdoor Fest İstanbul (Çekmeköy / İstanbul); • Yüzme Şenliği (Kadıköy / İstanbul); • Bergama Bisiklet Festivali (Bergama / İzmir); • Çaylı Belde Rahvan At Yarışları (Çaylı / Ödemiş / İzmir); • Deve Güreşi Şenliği (Bayındır / İzmir); • Deve Güreşleri Festivali (Bayındır / İzmir); • Deve Güreşleri Festivali (Selçuk / İzmir); • Deve Güreşleri Festivali (Torbalı / İzmir); • Deve Güreşleri Festivali (Kınık / İzmir); • Deve Güreşleri Festivali (Selçuk / İzmir); • Deve Güreşleri Festivali (Menemen / İzmir); • Deve Güreşleri Festivali (Konaklı / Ödemiş / İzmir); • Deve Güreşleri Şenliği (Ödemiş / İzmir); • Foça Karataş Briç Festivali (Foça / İzmir); • Geleneksel Pınarbaşı Deve Güreşleri Şenliği (Bornova / İzmir); • Güzelbahçe Cumhuriyet Briç Festivali (Güzelbahçe / İzmir); • Kaymakçı Belde Boğa Güreşleri (Kaymakçı / Ödemiş / İzmir); • Konaklı Belde Deve Güreşleri (Konaklı / Ödemiş / İzmir); • Maraton İzmir (Konak / İz-

mir); • Menderes Belediyesi Geleneksel Uçurtma Şenliği (Cumaovası / İzmir); • Motosiklet Festivali (Karşıyaka / İzmir); • Ovakent Deve Güreşleri (İzmir); • Rahvan At Yarışları Festivali (Menemen / İzmir); • Rahvan At Yarışları Festivali (Torbalı / İzmir); • Sığacık Sokak Şenliği (Seferihisar / İzmir); • Türkiye Acro Yoga Festivali (Selçuk / İzmir); • Uçurtma Şenliği (Torbalı / İzmir); • Uçurtma Şenliği (Bornova / İzmir); • Uçurtma Şenliği (İç Kumsal Dinlenme Tesisleri / İzmir); • Uçurtma Şenliği (Torbalı / İzmir); • Velotürk Granfondo Çeşme (Çeşme / İzmir); • Yağlı Güreş Festivali (Menemen / İzmir); • Yağlı Güreş Festivali (Seferihisar / İzmir); • Yağlı Güreş Festivali (Seferihisar / İzmir); • Bergama Bisiklet Festivali (Bergama / İzmir); • Uçurtma Şenliği (Bornova / İzmir); • Geleneksel Pınarbaşı Rahvan At Yarışları (Bornova / İzmir); • Geleneksel Offroad Oyunları (Merkez / Kahramanmaraş); • Geleneksel Boyalı Mahallesi Kısa Şalvar Güreş Festivali (Dulkadiroğlu / Kahramanmaraş); • Geleneksel Dereli Güreş Festivali (Dulkadiroğlu / Kahramanmaraş); • Uluslararası Ultra Maratonu (Elbistan / Kahramanmaraş); • Karakucak Güreş Festivali (Göksun / Kahramanmaraş); • Hartlap Şalvar Güreş Festivali (Onikişubat / Kahramanmaraş); • Uluslararası Şalvar Güreş Festivali (Türkoğlu / Kahramanmaraş); • Aladağ Şenlikleri (Merkez / Karabük); • Bisiklet Festivali (Eflani / Karabük); • Karabük Bisiklet Festivali (Safranbolu / Karabük); • Kask Fest (Safranbolu / Karabük); • Batı Karadeniz Kamp Festivali (Safranbolu / Karabük); • Kış Oyunları Festivali (Merkez / Kars); • Ata Sporları Kış Festivali (Selim / Kars); • Ağıl Sinan Kayık(Kızak) Yarışları (Ağıl / Kastamonu); • Geleneksel Belören Kızak Yarışı Faaliyetleri (Küre / Kastamonu); • Türkiye Kanyon ve Doğa Sporları Festivali (Pınarbaşı / Kastamonu); • Tosya Motosiklet Festivali (Tosya / Kastamonu); • Geleneksel İncesu Kamp ve Karavan Festivali (İncesu / Kayseri); • Kayseri Dragon Festivali (Kocasinan / Kayseri); • Yamaç Paraşütü ve Yelken Kanat Şenlikleri (Talas / Kayseri); • Yogakioo Festivali (Merkez / Kırklareli); • Nerdeyiz Motosiklet Festivali (Demirköy / Kırklareli); • Lübifest (Lüleburgaz / Kırklareli); • Bisiklet Turu (Merkez / Kırşehir); • Uçurtma Şenliği (Merkez / Kırşehir); • Off Road Festivali (Gebze / Kocaeli); • Gezgin Fest Kocaeli (Kandıra / Kocaeli); • Yağlı Güreş Festivali (Merkez / Konya); • Eynal Bisiklet Festivali (Simav / Kütahya); • Kütahya'nın Pınarları Bisiklet Festivali (Tavşanlı / Kütahya); • Geleneksel Deve Güreşi Şenlikleri (Ahmetli / Manisa); • Kıranköy Uçurtma Şenliği (Gördes / Manisa); • Yunussemre Belediyesi Geleneksel Yuntdağı Yağlı Pehlivan Güreşleri (Yunussemre / Manisa); • Uluslararası Mersin Bisiklet Festivali (Merkez / Mersin); • Su Sporları Festivali (Akdeniz / Mersin); • Doğa Festivali (Çamlıyayla / Mersin); • Hacıalanı Güreş Şenliği (Erdemli / Mersin); • Kleopatra Bisiklet Festivali (Tarsus / Mersin); • Uluslararası Uçurtma ile Farkındalık Festivalleri (Merkez / Muğla); • Çömlekçi Yağlı Güreşleri (Bodrum / Muğla); • Bodrum Bisiklet Turu (Bodrum / Muğla); • Bodrum Bric Festivali (Bodrum / Muğla); • Deve Güreşi

Festivali (Bodrum / Muğla); • Uluslararası Uçurtma Festivali (Bodrum / Muğla); • Su Sporları Şenliği (Bodrum / Muğla); • Uluslararası Fethiye Spor Festivali (Fethiye / Muğla); • Eko Yoga Festivali (Fethiye / Muğla); • Uluslararası Fethiye Ölüdeniz Hava Oyunları Festivali (Fethiye / Muğla); • Menteşe Beşpınar Yağlı Pehlivan Güreşleri (Kavaklıdere / Muğla); • Köyceğiz Motosiklet Festivali (Köyceğiz / Muğla); • Köyceğiz Belediyesi Yağlı Pehlivan Güreşleri (Köyceğiz / Muğla); • Köyceğiz Belediye Spor Kulübü Briç Şenlikleri (Köyceğiz / Muğla); • Uluslararası Marmaris Yat Festivali (Marmaris / Muğla); • Morpedal Kadın Bisiklet Festivali (Menteşe / Muğla); • Selimiye Deve Güreşi Festivali (Milas / Muğla); • Hürpedal Ortaca Bisiklet Festivali (Ortaca / Muğla); • Karia Bisiklet Festivali (Ortaca / Muğla); • Geleneksel Seydikemer Seki Yağlı Pehlivan Güreşleri (Seydikemer / Muğla); • Gököva Bisiklet Turu (Ula / Muğla); • Folklorik Deve Güreşi (Ula / Muğla); • Boğa Güreşi Festivali (Yatağan / Muğla); • Geleneksel Deve Güreşi Festivali (Yatağan / Muğla); • Deve Güreşleri Festivali (Yatağan / Muğla); • Off-Road Etkinlikleri (Niğde / Niğde); • Geleneksel Sportif Yayla Oyunları Şenliği (nan / Ordu); • Güreş Şenliği (Gölköy / Ordu); • Uçurtma Şenliği (Merkez / Ordu); • Yaylaya Çıkma Şenlikleri (Korgan / Ordu); • Çambaşı Bisiklet Festivali (Ordu'nun farklı bölgelerinde / Ordu); • Kumru Düzoba Yağlı Güreşleri (Kumru / Ordu); • Ulubey Güzel-yurt Şuayip Tepesi Karakucak Güreş Festivali (Güzelyurt / Ulubey / Ordu); • Hasanbeyli Güreş Festivali (Hasanbeyli / Bahçe / Osmaniye); • Kadirli Karakucak Güreş Festivali (Kadirli / Osmaniye); • Geleneksel Boğa Güreşleri (Çamlıhemşin / Rize); • Kano ve Rafting Şenliği (Ardeşen / Rize); • Pazar Spor Şenlikleri (Pazar / Rize); • Rize Yaz Spor Şenlikleri (Merkez / Rize); • Tahta Araba Yarışı Şenliği (Ardeşen / Rize); • Uluslararası Fırtına Rafting Şenliği (Ardeşen / Rize); • Kış Yüzme Şenliği (Çamlıhemşin / Rize); • Petranboard Kayak Şenliği (İkizdere / Rize); • Formulaz (Tunca / Ardeşen / Rize); • Verçenik Dağı Tırmanış Şenliği (Çamlıhemşin / Rize); • Hemşin Göleti Su Sporları Şenliği (Çamlıhemşin / Rize); • İyidere Deniz Şenlikleri (İyidere / Rize); • Akbalık Geleneksel Yağlı Güreş Festivali (Karapürçek / Sakarya); • Uluslararası Yamaç Paraşütü Festivali (Serdivan / Sakarya); • Sakarya Bike Fest (Adapazarı / Sakarya); • Kocaali Bisiklet Festivali (Kocaali / Sakarya); • Sapanca Kamp ve Karavan Festivali (Kırkpınar / Sakarya); • Kunduz Yağlı Güreşleri (Vezirköprü / Samsun); • Bengü Karakucak Güreşleri (Bafra / Samsun); • Altın Fındık Yağlı Pehlivan Güreşleri (Terme / Samsun); • Geleneksel Karakucak Güreşleri (Asarcık / Samsun); • Yayla Güreş Şenlikleri (Bafra / Samsun); • Geleneksel Yaşardoğu Karakucak Güreş Festivali (Vezirköprü / Samsun); • Karakucak Güreş Festivali (Kadı / Dikmen / Sinop); • Sarı Yusuf Köyü Geleneksel Kır Gezisi ve Şenliği (Sarı Yusuf / Zara / Sivas); • Suşehri Uçurtma Şenliği (Suşehri / Sivas); • Ballica Mağarası Güreş Festivali (Pazar / Tokat); • Yağlı Güreş (Fevziye / Altınova / Yalova); • Piknik Şenliği (Merkez / Yozgat); • Sorgun Motosiklet Festivali (Sorgun /

Yozgat); • Yağlı Güreş Şenlikleri (Alaplı / Zonguldak); • Yağlı Güreş Şenlikleri (Kozlu / Dağköy / Zonguldak); • Çaycuma Uçurtma Şenliği (Çaycuma / Zonguldak).

Listede yer alan isimlerden de anlaşılacağı üzere yarıştoyadları, insanın fiziksel sınırlarını zorladığı ve bedensel performansını toplumsal bir seyirlik haline getirdiği alanları kapsayarak, toplumun beden algısındaki dönüşümü yansıtmaktadır. Bir yanda *Tarihi Elmalı Yeşil Yayla Yağlı Pehlivan Güreşleri* (Antalya) veya *Buharkent Geleneksel Deve Güreşi Festivali* (Aydın) gibi örneklerde vücut bulan erkeklik, yiğitlik ve geleneksel hiyerarşi kuralları yer alırken, diğer yanda *Antalya Acro Yoga Festivali* veya *Likya Bisiklet Turu* gibi modern örnekler, bedensel performansı rekabetten ziyade bireysel deneyim ve keşif eksenine taşımaktadır. Yarıştoyadları, geleneksel olanda statü ve meydan okumayı, modern olanda ise doğayla uyum ve sınırları aşma arayışını tetikleyen birer performans sahası olarak işlev görmektedir.

Besinsel ihtiyacın ötesinde, bedenın kamusal alanda bir performans öznesine dönüşmesini ifade eden Yarıştoyadları, toplumun fiziksel güç ve rekabete yüklediği simgesel değerleri yansıtmaktadır. Bu isimlendirmeler, kültürel dilbilim açısından bireyin doğayla ve ötekiyle kurduğu mücadeleci ilişkinin dildeki dışavurumudur (Palmer, 1996, s. 114). Listede yoğun olarak görülen *Geleneksel Karakucak Güreş Festivali* (Adana) veya *Taşova Yağlı Güreş Festivali* (Amasya) gibi adlandırmalar, bedensel mücadelenin sadece bir spor değil, aynı zamanda tarihsel sürekliliği sağlayan kültürel bir tören olduğunu belgelemektedir. Bu isimlendirme pratikleri, bedenın toplumsal sınırlarını belirleyen ve fiziksel performans üzerinden hiyerarşiyi yeniden kuran birer zihinsel yapı işlevi görmektedir (Casad, 1987, s. 18).

Toplumdilbilimsel bir bakış açısıyla, *Alanya Ultra Maratonu* veya *Bilkent Sportfest* (Ankara) gibi modern ve Batı kökenli terim tercihleri ile *Yağlı Pehlivan Güreşleri* gibi geleneksel adlandırmalar arasındaki fark, dilin yaşam tarzı ve toplumsal kimlik bildirimindeki seçiciliğini ortaya koymaktadır (Labov, 1972, s. 208). “Fest” ve “Maraton” gibi ifadeler şehirli, rekabetçi ve bireysel performans odaklı bir kitleye hitap ederken, “Güreş Festivali” veya “Deve Güreşleri” gibi kavramlar, topluluk hafızasını ve yerel dayanışma biçimlerini güçlendirmektedir. Bu durum, bedensel aktivitenin hangi kültürel birikim grubu tarafından nasıl anlamlandırıldığını dilsel düzeyde onaylamaktadır (Bourdieu, 1984, s. 176).

Yarıştoyadlarının dil bilgisi yapısı incelendiğinde, isimlerin çoğunlukla eylem ve yer bildiren karmaşık tamlamalardan oluştuğu görülmektedir. *Kemer Tahtalı Run to Sky* (Antalya) gibi karma yapılar, yerel coğrafya ile küresel spor terimlerinin dilsel bir birleşimidir. Bu tür söz dizimi tercihleri, etkinliğin hem yerel aidiye-

tini hem de uluslararası standartlara katılma arzusunu yansıtmaktadır. Öte yandan, *Geleneksel Kumluca Deve Güreşleri* gibi isimlerdeki niteleyiciler, etkinliğin geçerliliğini tarihsel köklerden aldığı dil bilgisel bir vurguyla sabitlemektedir.

Kırkpınar Yağlı Güreşleri:

Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri, yalnızca bir spor müsabakası değil, Türk kültür tarihinin en köklü, en karmaşık ve ritüelistik açıdan en zengin kurumsal yapılarından biridir. 2026 yılında 665. kez düzenlenecek olan bu organizasyon, 14. yüzyıldan günümüze uzanan kesintisiz bir geleneği temsil etmektedir (Anadolu Ajansı, 2024). UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'nde yer alan Kırkpınar, "Er Meydanı" kavramı üzerinden toplumsal hafızayı canlı tutan, "Pehlivan" kültürünü yücelten ve modern dünyada geleneksel değerlerin sürdürülebilirliğini sorgulayan yaşayan bir efsanedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, t.y.).

Kırkpınar'ın tarihsel anlatısı, Osmanlı İmparatorluğu'nun Rumeli'ye geçiş süreciyle organik bir bağ içindedir. 1346 yılında Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Paşa komutasındaki akıncı birliklerinin, bugünkü Yunanistan sınırlarında kalan Samonada mola verdikleri sırada giriştikleri güreşler, organizasyonun mitolojik temelini oluşturur. Efsaneye göre, Ali ve Selim isimindeki iki kardeş pehlivanın saatlerce süren ve gece yarısı mum ışığında dahi devam eden mücadelesi, her ikisinin de nefeslerinin kesilerek can vermesiyle sonuçlanmıştır.

Bu "şehadet" ve "tükeniş" anlatısı, Kırkpınar'ın ruhani altyapısını kurar. Pehlivan, sadece rakibini yenen bir sporcu değil, aynı zamanda nefsiyle mücadele eden ve sınırlarını ölümü göze alacak kadar zorlayan bir "alp-eren" figürüdür. Arkadaşlarının onları gömdüğü yerde çıkan kırk pınarın (su kaynağının), organizasyona ismini verdiği ve bu alanın "Kırkpınar" olarak kutsandığı kabul edilir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, t.y.). Bu bağlamda Sarayıcı, bir stadyumdan ziyade, ritüelistik bir tapınak hüviyeti taşır.

Osmanlı döneminde Edirne, imparatorluğun başkenti ve daha sonrasında da askeri toplanma merkezi olarak stratejik bir öneme sahipti. Yağlı güreşler, Yeniçeri Ocağı ve diğer askeri birimler için temel fiziksel kondisyon eğitimi işlevi görüyordu. Ancak zamanla bu askeri pratik, panayır kültürüyle birleşerek bir şenliğe (toy) evrilmiştir. Cumhuriyet döneminde ise bu gelenek, ulus-devlet inşasında "Ata Spor" kavramı üzerinden yeniden tanımlanmış ve Edirne Belediyesi'nin himayesinde kurumsallaşmıştır. 2026 yılında 665. kez düzenlenecek olması, savaşımlara, ekonomik krizlere ve rejim değişikliklerine rağmen korunan muazzam bir sürekliliği işaret etmektedir (Anadolu Ajansı, 2024).

Kırkpınar'ı diğer güreş formlarından ayıran temel özellik, katı kurallara bağlı ritüeller bütüdür. Bu ritüeller, müsabakanın hukuki ve manevi geçerliliği için zorunludur.

Zeytinyağı ve Yağlanma: Güreşçilerin vücutlarına zeytinyağı sürmesi, Kırkpınar'ın en ayırt edici görsel ve teknik özelliğidir. Yağ, rakibin tutulmasını zorlaştırarak gücü ve tekniği ön plana çıkarır. Ancak sembolik olarak yağ, bir arınma ve kutsanma aracıdır. Pehlivanların birbirlerinin sırtını yağlaması, rekabetin ötesinde bir “yol kardeşliği” ve karşılıklı saygı göstergesidir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, t.y.). Yağ ibrikleri ve yağcılar, er meydanının vazgeçilmez aktörleridir.

Kıspet ve Zembil: Manda derisinden yapılan ve yaklaşık 13 kilogram ağırlığında olan kıspet, pehlivanın tek ekipmanıdır.

Kasnak: Bel kısmı sert ve kalındır.

Hazne: Gövdeyi saran bölüm.

Paça: Bacağı saran ve rakibin elini sokmasını engellemek için “bent” adı verilen iple bağlanan kısım. Kıspetin yağlandıktan sonra ağırlaşması ve vücutla bütünleşmesi, güreşçinin hareket kabiliyetini doğrudan etkiler. Güreşi bırakan pehlivanın “kıspetini duvara asması” deyimi, bu ekipmanın mesleki kimlikle ne denli özdeşleştiğini gösterir. Kıspetler, kullanılmadığı zamanlarda “zembil” adı verilen sazdan örülmüş üçgen torbalarda saklanır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, t.y.).

Peşrev: Müsabaka öncesinde yapılan ısınma ve selamlama ritüeli olan peşrev, doğaçlama bir dans değil, koreografisi belirlenmiş kültürel bir anlatıdır (Kültür Portalı, t.y.-a).

Toprağa Dönüş: Pehlivanın sağ eliyle toprağa, sonra dizine, dudağına ve alnına dokunması; “topraktan geldik, toprağa döneceğiz” inancını simgeler.

Üç Adım: İleri ve geri üç adım atılması, yaşamın evrelerini sembolize eder.

Hayvan Sembolizmi: Kolların kartal kanadı gibi açılması ve kurdun avına yaklaşması gibi hareketler, gücün doğadaki yansımalarıdır.

Rakibi Tartma: Peşrev sırasında rakipler birbirlerine dokunarak hem selamlama yapar hem de fiziksel bir keşif gerçekleştirir (Kültür Portalı, t.y.-a).

Kırmızı Dipli Mum: Eskiden iletişim imkanlarının kısıtlı olduğu dönemlerde, Kırkpınar Ağası tarafından köy ve kasabalara gönderilen “Kırmızı Dipli Mum”, resmi davetiye niteliği taşırdı. Mumun üzerindeki kırmızılık, etkinliğin ve davetin ciddiyetini vurgulardı. Günümüzde bu gelenek, sembolik olarak sürdürülmekte ve protokol davetlerinde bir metafor olarak kullanılmaktadır (Kültür Portalı, t.y.-b).

Kırkpınar Ağası: Kırkpınar Ağası, organizasyonun manevi hamisi ve finansal destekçisidir. Tarihsel olarak güreşlerin tüm masraflarını karşılayan Ağ, günümüzde daha çok protokol ve prestij odaklı bir figürdür (Kültür Portalı, t.y.-c). Ancak Ağalık ihalesi, Kırkpınar'ın ekonomik boyutunun en önemli göstergesidir.

Cazgır: Cazgır, Er Meydanı'nın sunucusu ve şairidir. Pehlivanları tanıtırken okuduğu maniler (dualama/salavatlama), hem izleyiciyi coşturur hem de pehlivanlara manevi sorumluluklarını hatırlatır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, t.y.).

Yağlı Güreş Oyunları ve Teknikleri: Yağlı güreş, minder güreşinden tamamen farklı bir teknik repertuara sahiptir. Yağın kayganlığı, kaba kuvvetten ziyade kaldırma prensiplerinin kullanımını zorunlu kılar.

Künde: Rakibi belinden kavrayıp havaya kaldırarak sırt üstü yere vurma oyununu.

Paça Kazık: Rakibin kısıpetinin paçasına el sokarak dengeyi bozma ve diğer elle yüklenerek devirme tekniği.

Tırpan: Ayakla rakibin ayak bileğine veya baldırına vurarak düşürme.

Kılçık: Rakibin hamlesini tersine çevirerek onu alt etme.

Budama: Rakibin kollarını ve bacaklarını kilitleyerek hareket edemez hale getirme.

Adında Sanat Türü Kodlanan Toyadları: Bezektoyadı (Artoheortonim)

Bu gruba dahil toyadları kendi içerisinde üç ana başlık altında sınıflandırılabilir.

Adında Müzik Kodlanan Toyadları: Yırtoyadları (Mousikoheortonim)

Yırtoyadları, sesin ve ritmin mekânı geçici bir hayali huzur alanına dönüştürdüğü, müziği temel odak noktası kılan etkinlik adlandırmalarıdır. Bu kategorideki isimlendirmeler, kültürel dilbilim açısından bir topluluğun işitsel dünyasındaki “uyum”, “coşku” ve “ağıt” gibi zihinsel yapıların dildeki birer yansımasıdır (Bkz. Palmer, 1996, s. 114).

Müzik odaklı festivaller, gündelik zamanın akışını durdurarak katılımcıları ortak bir duygulanım etrafında > duygu etrafında birleştiren etkinliklerdir (Goffman, 1967, s. 54). Bu etkinliklere ait adlandırmalar, ezgilerin toplumsal belleği nasıl canlandırdığını, bireyleri ritim aracılığıyla nasıl bir araya getirdiğini ve müziğin yerel kimliği ifade etmedeki gücünü belgelemektedir.

• Çukurova Rock Festival (Çukurova / Adana); • Milyonfest Adana (Yüreğir / Adana); • Uluslararası Adana Rhapsody Piyano Festivali ve Yarışması (Yüreğir /

Adana); • Uluslararası Adana Tango Festivali (Merkez / Adana); • Adıyaman Uluslararası Müzik Festivali (Adumfest) (Etkinlik sanal olarak gerçekleştirilmekte. / Adıyaman); • Afyonkarahisar Caz Festivali (Merkez / Afyonkarahisar); • Jazz Festivali (Merkez / Afyonkarahisar); • Klasik Müzik Festivali (Merkez / Afyonkarahisar); • O Fest Afyon (Merkez / Afyonkarahisar); • Uluslararası Zafer Halk Oyunları Festivali (Merkez / Afyonkarahisar); • Ağrı Dağı Müzik Festivali (Doğubayazıt / Ağrı); • 90'lar Türkçe Pop Fest (Çankaya / Ankara); • Ankara Nordik Müzik Festivali (Merkez / Ankara); • Ankara Piyano Festivali (Merkez / Ankara); • Anki Rock Festivali (Merkez / Ankara); • Fade in Music Festival (Altındağ / Ankara); • Fanta Fest Ankara (Yenimahalle / Ankara); • ICEEFEST (Yenimahalle / Ankara); • Karma 2024 (Çamlıdere / Ankara); • Majalis Festival (Çankaya / Ankara); • Müzik Festivali (Merkez / Ankara); • O Fest Ankara (Çankaya / Ankara); • Odtü Uluslararası Klasik Gitar Festivali (Çankaya / Ankara); • Oxo Music Festival (Yenimahalle / Ankara); • Rock Station Festivali (Çankaya / Ankara); • Sonance Festival (Akyurt / Ankara); • Uluslararası Ankara Caz Festivali (Çankaya / Ankara); • Uluslararası Ankara Gitar Festivali (Mamak / Ankara); • Uluslararası Ankara Müzik Festivali (Çankaya / Ankara); • Uluslararası Beypazarı Halk Dansları ve Müzik Festivali (Beypazarı / Ankara); • Uluslararası Flamenko Ankara Festivali (Çankaya / Ankara); • Uluslararası Halk Oyunları Festivali (Kızılcahamam / Ankara); • Uluslararası ODTÜ Klasik Gitar Festivali (ODTÜ / Ankara); • Uluslararası Solo Çağdaş Dans Festivali (Altındağ / Ankara); • Uluslararası Şefika Kutluer Festivali (Yenimahalle / Ankara); • Akdeniz Rüyası Folk Dans ve Folk Müzik Festivali (Side / Manavgat / Antalya); • Alanya Dance Festival (Alanya / Antalya); • Alanya Uluslararası Caz Festivali (Alanya / Antalya); • Antalya Akra Caz Festivali (Muratpaşa / Antalya); • Antalya Summer Dance Festival (Konyaaltı / Antalya); • Aspendos Opera ve Bale Festivali (Aspendos / Antalya); • Fanta Fest Antalya (Muratpaşa / Antalya); • Hi Hill Festival (Kemer / Antalya); • Kepez Barış Şenlikleri Uluslararası Halk Dansları Şenliği (Kepez / Antalya); • Selfy Fest Antalya (Konyaaltı / Antalya); • Serik Uluslararası Aspendos Opera ve Bale Festivali (Serik / Antalya); • Side Gastro Caz Festivali (Manavgat / Antalya); • Twoland Colorfest (Merkez / Antalya); • Ulusal Halk Dansları Festivali (Kepez / Antalya); • Uluslararası Alanya Piyano Yarışması ve Festivali (Alanya / Antalya); • Uluslararası Antalya Caz Festivali (Merkez / Antalya); • Uluslararası Antalya Dans Festivali (Konyaaltı / Antalya); • Uluslararası Antalya Gitar Festivali (Manavgat / Antalya); • Uluslararası Antalya Gitar Festivali (Muratpaşa / Antalya); • Uluslararası Antalya Koro Festivali (Merkez / Antalya); • Uluslararası Antalya Latin Dans Festivali (Merkez / Antalya); • Uluslararası Antalya Piyano Festivali (Muratpaşa / Antalya); • Uluslararası Caz Festivali (Alanya / Antalya); • Uluslararası Manavgat Halk Dansları Festivali (Manavgat / Antalya); • Uluslararası Tsm Korolar Festivali (Manavgat / Antalya); •

Altın Güvercin Beste Yarışması (Kuşadası / Aydın); • Color Fest (Merkez / Aydın); • Nazilli Belediyesi Uluslararası Halk Oyunları Festivali (Söke / Aydın); • Uluslararası Halk Oyunları Şenliği (Merkez / Aydın); • International Erdek Folk Dance Festival (Erdek / Balıkesir); • Zeytinli Rock Festivali (Zeytinli / Edremit / Balıkesir); • Live From Fest Bartın (Merkez / Bartın); • Bolu Müzik Festivali (Merkez / Bolu); • Bale Festivali (Özel Emine Örnek Okulları / Mudanya / Bursa); • Uluslararası Altın Karagöz Halk Dansları Yarışması (Osmangazi / Bursa); • Uluslararası Genç Yıldızlar Müzik Festivali (Osmangazi / Bursa); • Yıldırım Belediyesi Erguvan Halk Oyunları Şöleni (Yıldırım / Bursa); • Bozcaada Caz Festivali (Bozcaada / Çanakkale); • Çanakkale Müzik Festivali (Merkez / Çanakkale); • Çanakkale Uluslararası Koro Festivali (Merkez / Çanakkale); • O Fest Çanakkale (Merkez / Çanakkale); • Denizli Caz Festivali (Merkez / Denizli); • Milyonfest Denizli (Merkez / Denizli); • Uluslararası Halk Dansları Festivali (Merkez / Denizli); • Düzce Güzel Sanatlar Lisesi Genç Yetenekler Müzik Festivali (Merkez / Düzce); • Edirne Müzik Festivali (Merkez / Edirne); • Trakya Müzik Festivali (Keşan / Edirne); • Uluslararası Nefesli Sazlar Festivali (Merkez / Edirne); • Eskişehir Opera ve Bale Günleri (Merkez / Eskişehir); • Live From Fest Eskişehir (Odunpazarı / Eskişehir); • Fanta Fest Gaziantep (Şehitkamil / Gaziantep); • Gaziantep Opera ve Bale Festivali (Merkez / Gaziantep); • O Fest Gaziantep (Şehitkamil / Gaziantep); • Uluslararası Kemeçe ve Horon Festivali (Görece / Giresun); • Milyonfest Hatay (İskenderun / Hatay); • Selfy Fest Isparta (Merkez / Isparta); • %100 Metal Fest Headbangers Weekend (Şişli / İstanbul); • Akbank Caz Festivali (Beşiktaş / İstanbul); • Bigfest İstanbul (Sarıyer / İstanbul); • Bosphorus Metal Fest (Şişli / İstanbul); • Burgaz Ada Festivali (Merkez / İstanbul); • Byzantion Fest (Kadıköy / İstanbul); • Ceren Necipoğlu İstanbul Uluslararası Arp Festivali (Merkez / İstanbul); • Chill-Out Festival İstanbul (Sarıyer / İstanbul); • Electronica Festival İstanbul (Sarıyer / İstanbul); • Fanta Fest İstanbul (Maltepe / İstanbul); • Gezgin Salon Festivali (Sarıyer / İstanbul); • Greenify Fest (Şişli / İstanbul); • Holifest İstanbul (Sarıyer / İstanbul); • İstanbul Caz Festivali (İstanbul / İstanbul); • İstanbul Koro Festivali (Şişli / İstanbul); • İstanbul Rooftop Fest (Beyoğlu / İstanbul); • İstanbul Uluslararası Akordeon Festivali (Ataşehir / İstanbul); • İstanbul Uluslararası Dans Festivali (Şişli / İstanbul); • İstanbul Uluslararası Doğaçlama Dans Festivali (Merkez / İstanbul); • İstanbul Uluslararası Halk Müzikleri Festivali (Beyoğlu / İstanbul); • İstanbul Uluslararası Oda Müziği Festivali (Şişli / İstanbul); • Kadıköy Plak Günleri (Kadıköy / İstanbul); • Kalfest (Kadıköy / İstanbul); • Kartal Belediyesi Uluslararası Halk Oyunları Festivali (Kartal / İstanbul); • Lindy Hop Caz Dans Festivali (Ataşehir / İstanbul); • Mahalli Halk Oyunları Şenliği (İstanbul / İstanbul); • Mix Festival (Beşiktaş / İstanbul); • Oktober Fest İstanbul (Şişli / İstanbul); • Pera Festivali (Merkez / İstanbul); • Pera Uluslararası Korolar Festivali (Kadıköy / İstanbul); • Performist

Uluslararası Müzik Festivali (Eyüp / İstanbul); • Rock Off (Sarıyer / İstanbul); • Sansev İstanbul Uluslararası Çoksesli Koro Festivali (Maltepe / İstanbul); • Sonar İstanbul Müzik Festivali (Beşiktaş / İstanbul); • Soundscape Festival (Sarıyer / İstanbul); • Şişli Plak Festivali (Şişli / İstanbul); • Uluslararası Boğaziçi Bale Festivali (Şişli / İstanbul); • Uluslararası CRR (Cemal Reşit Rey) Gitar Festivali (İstanbul / İstanbul); • Uluslararası CRR (Cemal Reşit Rey) Piyano Festivali (İstanbul / İstanbul); • Uluslararası Esenyurt Halk Dansları Müzik ve Sanat Festivali (Esenyurt / İstanbul); • Uluslararası İstanbul Müzik Festivali (İstanbul / İstanbul); • Uluslararası İstanbul Opera ve Bale Festivali (Beyoğlu / İstanbul); • Uluslararası İstanbul Zumba Festivali (Pendik / İstanbul); • Uluslararası Pera Piyano Festivali (Merkez / İstanbul); • Bornova Halk Dansları Festivali (Bornova / İzmir); • Buca Belediyesi ve Fomged Uluslararası İzmir Müzik ve Dans Festivali (Buca / İzmir); • Chill-Out Festival Urla (Urla / İzmir); • Fanta Fest İzmir (Gaziemir / İzmir); • Festival Land (Bayraklı / İzmir); • Holifest İzmir (Bayraklı / İzmir); • İzmir Rooftop Festival (Balçova / İzmir); • İzmir Uluslararası Çoksesli Korolar Festivali (Konak / İzmir); • Live From Fest İzmir (Konak / İzmir); • Milyonfest İzmir (Konak / İzmir); • Opera ve Bale Festivali (Selçuk / İzmir); • Selfy Fest İzmir (Bornova / İzmir); • Uluslararası Balkanlılar Halk Dansları Festivali (Konak / İzmir); • Uluslararası Efes Opera ve Bale Festivali (Selçuk / İzmir); • Uluslararası Gülsin Onay Piyano Festivali ve Yarışması (Konak / İzmir); • Uluslararası Piyano Yarışması ve Festivali (Konak / İzmir); • Urla Caz Festivali (Urla / İzmir); • What A Fest (Foça / İzmir); • Uluslararası Çocuk Halk Oyunları Şenliği (Seferihisar / İzmir); • Caz, Blues ve Tango Festivali (Seferihisar / İzmir); • Bergama Zeybek Festivali (Bergama / İzmir); • Sonic Swim Festival (Çeşme / İzmir); • Halk Oyunları Şenliği (Konak / İzmir); • One Love Festival 13 (Merkez / İzmir); • Müzik Festivali (Elbistan / Kahramanmaraş); • Selfy Fest Kayseri (Talas / Kayseri); • UNESCO Uluslararası Müzik Festivali (Merkez / Kırşehir); • Festivalde Kal Müzik Festivali (Kandıra / Kocaeli); • Live From Konya Fest (Selçuklu / Konya); • Müzik Festivali (Selçuklu / Konya); • O Fest Konya (Selçuklu / Konya); • O Fest Malatya (Merkez / Malatya); • Uluslararası Arguvan Türkü Festivali (Arguvan / Malatya); • Uluslararası Müzik Festivali (Akdeniz / Mersin); • Milyonfest Mersin (Mezitli / Mersin); • Uluslararası Zurnazen Festivali (Merkez / Muğla); • Uluslararası Gümüşlük Müzik Festivali (Bodrum / Muğla); • Bodrum Müzik Festivali (Bodrum / Muğla); • Bodrum Uluslararası Opera ve Müzik Sanatları Akademisi Festivali (Bodrum / Muğla); • Caz Festivali (Bodrum / Muğla); • Benyamin Sönmez Klasik Müzik Festivali (Fethiye / Muğla); • İdil Biret Müzik Festivali (Menteşe / Muğla); • Milyonfest Kapadokya (Avanos / Nevşehir); • K-Müzik Festivali (Ürgüp / Nevşehir); • Kapadokya Uluslararası Klasik Keyifler Oda Müziği Festivali (Ürgüp / Nevşehir); • Uluslararası Ordu Gitar Festivali (Merkez / Ordu); • Tulum ve Kemençe Festivali (2022 Öncesi Tulum ve

Müzik Festivali Olarak Anılmış) (Ovit Yaylası / İkizdere / Rize); • Sakarya Müzik Festivali (Sapanca / Sakarya); • Fantafest (İlkadım / Samsun); • Çamşış Hüseyn Abdal Halk Ozanları ve Çamşış Yöresi Türküleri Festivali (Divriği / Sivas); • Uluslararası Akçaabat Müzik ve Halk Oyunları Festivali (Akçaabat / Trabzon); • Uluslararası Balkan Halk Dansları ve Müzik Festivali (Merkez / Yalova); • Uluslararası Kafkas Halk Dansları ve Müzik Festivali (Merkez / Yalova); • Altın Çınar Festivali (Çınarcık / Yalova); • Sorfest (Sorgun / Yozgat); • Uluslararası Çocuk ve Gençlik Halk Oyunları Festivali (Merkez / Zonguldak).

Zeytinli Rock Festivali (Balıkesir/Edremit) veya *Çukurova Rock Festival* (Adana/Çukurova) gibi kitlesel buluşmalar, modern yaşam tarzlarının ve gençlik alt kültürlerinin kamusal görünürlük kazandığı özgürleşme alanları iken, *Tulum ve Kemeçe Festivali* (Rize/İkizdere/Ovit Yaylası) gibi tematik şenlikler, etnik kimliğin ve yerel ses evreninin muhafaza edildiği birer sığınak görevi görmektedir. Bu festivaller, bireyde güçlü bir aidiyet duygusu uyandırırken, gündelik hayatın düzeninden sıyrılıp ortak bir duygusal boşalım halinin yaşandığı estetik birer ortak bilinç alanı yaratır.

Toplumdilbilimsel bir bakış açısıyla, etkinlik isimlerindeki terim tercihleri müziğin toplumsal tabakalaşma ve beğeni hiyerarşisindeki yerini belirlemektedir (Labov, 1972, s. 208). “Filarmoni”, “Senfoni” veya “Resital” gibi yüksek kültür birikimine dayanan kavramlar ile “Türkü Şenliği”, “Bağlama Bayramı” veya “Ozanlar Buluşması” gibi yerel anlatılara dayanan isimler arasındaki dilsel ayrışma, aslında sınıfsal bir beğeni bildirimidir (Bourdieu, 1984, s. 176). Bu adlandırmalar, dinleyici profili ile müzikal performans arasındaki mesafeyi anlam düzeyinde önceden belirlemektedir.

Yırtoyadlarının dil bilgisi yapısında, sesin hareketliliğini ve teknik özelliğini yansıtan “Akort”, “Tını”, “Seda” gibi birimler ile “Caz”, “Rock” veya “Klasik” gibi alan isimleri baskındır. Söz dizimi açısından bu isimler genellikle belirtisiz isim tamlamalarıyla kurulurken, bazen “Melodiler” veya “Sesler” gibi çoğul ekleri kullanılarak etkinliğin kapsayıcı yönü vurgulanmaktadır. Duyusal antropoloji bağlamında ise işitsel duyumun festival adlarında merkezi bir öğe haline gelmesi, müziğin toplumsal hafızayı harekete geçiren temel unsurlardan biri olduğunu kanıtlamaktadır (Seremetakis, 1994, s. 24).

Müzik ve dans festivalleri, bir toplumun duygusal belleğinin ve estetik tercihlerinin en canlı yansımasıdır. İncelediğimiz verilerde yer alan Tulum ve Kemeçe gibi yerel enstrüman odaklı şenlikler, etnik kimliğin ritmik olarak korunmasını hedeflerken, Caz, Rock ve Opera festivalleri, kentli insanın dünya kültürüyle kurduğu düşünsel köprüyü temsil etmektedir. Bu sınıftaki etkinlikler, bireyin günde-

lik hayatın sıradanlığından çıkıp ortak bir coşku ve eğlence halini deneyimlediği, sesin mekânı dönüştürdüğü estetik sığınaklardır.

Yırtoyadlarına örnek olması açısından kısaca *Uluslararası İstanbul Müzik Festivali*’nden bahsetmek istiyoruz:

Uluslararası İstanbul Müzik Festivali:

İstanbul Müzik Festivali, İstanbul Kültür Sanat Vakfı tarafından 50 yılı aşkın bir süredir düzenlenmektedir ve Türkiye’nin en saygın ve köklü müzik etkinlikleri arasında sayılmaktadır. Ulusal ve uluslararası camiada takdir gören festival, ulusal ve uluslararası klasik müzik repertuarını zenginleştirmektedir. İlk festival 21 Haziran-15 Temmuz 1973 tarihlerinde “İstanbul Festivali” adıyla gerçekleştirilmiştir. Festivalin adı 1994 yılında “İstanbul Müzik Festivali” olarak değiştirilmiştir. İstanbul Müzik Festivali kapsamında bugüne kadar pek çok saygın orkestra, şef, solist ve müzik toplulukları ağırlanmıştır (İstanbul Kültür Sanat, t.y.).

İstanbul Kültür Sanat Vakfı tarafından düzenlenen festivallerin ilk yıllarında Türk kültürünün geleneksel ve çağdaş yönüyle tanıtmak ana amaç olarak benimsenmiştir. Vakfın gerçekleştirdiği etkinlikler müzik, opera, tiyatro, edebiyat, resim, heykel, çeşitli süsleme sanatları vb. alanları kapsamıştır. İstanbul Müzik Festivali’nin ilk yılında festival organizasyonu kapsamında Cenevre merkezli bir kuruluş olan Müzik Festivalleri Federasyonu’na yardım ve öneri için başvuruda bulunulmuştur. Festivalin beşinci yılına gelindiğinde yani 1977 yılında İstanbul Müzik Festivali, Cenevre merkezli bir diğer kuruluş Avrupa Müzik Festivali Birliği’ne (UEMF-Union of European Music Festivals) katılmaya hak kazanmıştır. 1980’li yıllara kadar İKSV yalnızca festivaller düzenleyen ve sınırlı faaliyetleri olan bir kuruluş olarak gözükmektedir. Festivalin ilk yıllarında orkestra ve oda müziği, resitaller, vokal müzik ve geleneksel müzik dallarında etkinlikler düzenlenmiştir (Şenürkmez, 2011, s. 207-2011).

Festival çerçevesinde müzik alanında önemli katkıları olan kişilere Yaşam Boyu Başarı Ödülü verilmektedir. Bugüne kadar Yaşam Boyu Başarı Ödülü’nün verildiği isimler arasında Leyla Gencer, John Tavener, Arvo Pärt, Daniel Barenboim, Zubin Mehta, Gidon Kremer, Krzysztof Penderecki, José Antonio Abreu, Giya Kancheli, Philip Glass, Mischa Maisky, Yuri Bashmet, Alexander Rudin, Peteris Vasks, Anne-Sophie Mutter ve Steve Reich gibi isimler yer almaktadır. Festival kapsamında ayrıca 2011 yılından beri genç bestecilere yeni eser siparişi verilmektedir. Böylece müzik repertuarının zenginleşmesi sağlanmaktadır (İstanbul Kültür Sanat, t.y.).

Adında Tiyatro, Piyes vb. Kodlanan Toyadları: Oyuntoyadları (Theatroheortonim)

Oyuntoyadı, toplumsal hikâyelerin, çatışmaların ve estetik değerlerin sahne aracılığıyla kamusalallaştığı, dramatik temsilin festival biçimine büründüğü adlandırmaları ifade etmektedir. Bu kategorideki isimlendirmeler, kültürel dilbilim açısından bir topluluğun ortak anlatılarını ve mizah anlayışını estetik bir mesafe üzerinden nasıl yeniden kurguladığını belgelemektedir (Palmer, 1996, s. 114).

Tiyatro odaklı etkinlikler, toplumsal rollerin performans aracılığıyla sorgulandığı geçici birer oyun alanı işlevi görmektedir (Huizinga, 2017, s. 45). Bu adlandırmalar, toplumun kendi gerçeğini sahne üzerinde nasıl yeniden inşa ettiğini, bireyin bu oyun alanı içerisinde gündelik kimliğinden sıyrılarak nasıl yeni roller üstlendiğini ve sanatın toplumsal eleştiri ya da kutlama aracı olarak dilde nasıl yer bulduğunu göstermektedir. Bu konu üzerinde Türkiye’de düzenlenen etkinlikler şunlardır;

- Sabancı Uluslararası Adana Tiyatro Festivali (Merkez / Adana); • Sabancı Uluslararası Tiyatro Festivali (Merkez / Adana); • Adana Komedi Oyunları Festivali (Merkez / Adana); • Tiyatro Festivali (Merkez / Afyonkarahisar); • Tiyatro Festivali (Merzifon / Amasya); • Devlet Tiyatroları Küçük Hanımlar Küçük Beyler Uluslararası Çocuk Tiyatroları Festivali (Çankaya / Ankara); • Ethos Uluslararası Tiyatro Festivali (Merkez / Ankara); • Kadın Oyunları Festivali (Altındağ / Ankara); • Küçük Hanımlar Küçük Beyler Uluslararası Çocuk Tiyatroları Festivali (Etimesgut / Ankara); • Odtü Tiyatro Şenliği (Çankaya / Ankara); • Uluslararası Ankara Tiyatro Festivali (Çankaya / Ankara); • Uluslararası Hadi Poyrazoğlu Kukla ve Karagöz Festivali (Altındağ / Ankara); • Alanya Liselerarası Tiyatro Festivali (Alanya / Antalya); • Antalya Şehir Tiyatroları Sömestir Festivali (Muratpaşa / Antalya); • Devlet Tiyatroları Antalya Uluslararası Tiyatro Festivali (Merkez / Antalya); • Kepez İşitme Engelliler Tiyatro Festivali (Kepez / Antalya); • Konyaaltı Kadın Oyunları Festivali (Konyaaltı / Antalya); • Likya Seyirlik Oyunlar Festivali (Kaş / Antalya); • Likya Seyirlik Oyunlar, Tiyatro Festivali (Yeşilköy / Kaş / Antalya); • Alabanda Tiyatro Festivali (Çine / Aydın); • Aydın Kadın Oyunları Festivali (Merkez / Aydın); • Ayvalık Kadın Oyunları Festivali (Ayvalık / Balıkesir); • Bartın Tiyatro Festivali (Merkez / Bartın); • Tiyatro Festivali (Merkez / Bilecik); • Bolu Belediyesi Tiyatro Festivali (Merkez / Bolu); • Devlet Tiyatroları Bursa Uluslararası Balkan Ülkeleri Tiyatro Festivali (Merkez / Bursa); • Nilüfer Tiyatro Festivali (Nilüfer / Bursa); • Ulusal İşçi Tiyatroları Festivali (Osmangazi / Bursa); • Uluslararası Çocuk ve Gençlik Tiyatroları Festivali (Merkez / Bursa); • Assos Gösteri Sanatları Festivali (Behram / Çanakkale); • Çanakkale Kadın Oyunları Festivali

(Merkez / Çanakkale); • Denizli Büyükşehir Belediyesi Uluslararası Tiyatro Festivali (Merkez / Denizli); • Orhan Asena Yerli Oyunlar Tiyatro Festivali (Merkez / Diyarbakır); • Uluslararası Eskişehir Çocuk ve Gençlik Tiyatroları Festivali (Merkez / Eskişehir); • Gazişehir Tiyatro Festivali (Merkez / Gaziantep); • İstanbul Tiyatro Festivali (Merkez / İstanbul); • Kadıköy Belediyesi Çocuk Tiyatro Festivali (Kadıköy / İstanbul); • Kadın Yüzler Festivali (Beyoğlu / İstanbul); • Tiyatro Festivali (Beyoğlu / İstanbul); • Uluslararası İstanbul Tiyatro Festivali (İstanbul / İstanbul); • Uluslararası Maltepe Tiyatro Festivali (Maltepe / İstanbul); • Alaçatı Uluslararası Çocuk ve Gençlik Tiyatroları Festivali (Çeşme / İzmir); • Bergama Tiyatro Festivali (Bergama / İzmir); • Buca Belediyesi Tiyatro Şenliği (Buca / İzmir); • Hülya Özdemir Nutku Uluslararası İzmir Tiyatro Festivali (Konak / İzmir); • Köy Tiyatrosu Festivali (Urla / İzmir); • Liselerarası Tiyatro Şenliği (Karşıyaka / İzmir); • Mehmet Ulusoy Sokakta Tiyatro Şenliği (Konak / İzmir); • Uluslararası Çocuk Tiyatroları Festivali (Alaçatı / İzmir); • Uluslararası İzmir Tiyatro Festivali (Karşıyaka / İzmir); • Uluslararası Köy Tiyatroları Şenliği (Urla / İzmir); • Uluslararası Sokak Tiyatroları Festivali (Çiğli / İzmir); • Urla Toprak Sahne Tiyatro Festivali (Urla / İzmir); • Geleneksel Doğançay Gözleme Ayrın Festivali (Bayraklı / İzmir); • Mehmet Ulusoy Uluslararası Sokakta Tiyatro Festivali (Konak / İzmir); • Geleneksel Türk Tiyatroları Festivali (Merkez / Kastamonu); • Kırşehir Belediyesi Tiyatro Festivali (Merkez / Kırşehir); • Devlet Tiyatroları Konya Bir Nefes Bir Ses Uluslararası Türkçe Tiyatro Yapan Ülkeler Festivali (Merkez / Konya); • Bir Nefes Bir Ses Uluslararası Türkçe Tiyatro Yapan Ülkeler Festivali (Meram / Konya); • Çocuk Tiyatroları Şenliği (Salihli / Manisa); • Tiyatro Şenliği (Salihli / Manisa); • Uluslararası Çocuk ve Gençlik Tiyatro Festivali (Merkez / Mardin); • Komedi Oyunları Festivali (Yenişehir / Mersin); • Tiyatro Festivali (Bulanık / Muş); • Uluslararası Çocuk ve Gençlik Tiyatroları Festivali (Merkez / Ordu); • Devlet Tiyatroları Trabzon Uluslararası Karadeniz Tiyatro Festivali (Merkez / Trabzon); • Pertek Tiyatro Günleri Festivali (Pertek / Tunceli); • Devlet Tiyatroları, Van Akdamar Çocuk ve Gençlik Tiyatroları Şenliği (Merkez / Van).

Tiyatro festivalleri, festival kavramının eğlence boyutuna eleştiri ve düşüncüyü ekleyen düşünsel alanlardır. *Sabancı Tiyatro Festivali* gibi ana akım etkinliklerin yanı sıra *Köy Tiyatroları* ve *Kadın Oyunları Festivali* gibi özel örnekler, toplumsal meselelerin sahne ışıkları altında tartışmaya açılmasını sağlamaktadır. Oyuntoyadları, izleyiciyi sadece bir gözlemci değil, paylaşılan hikâyenin bir parçası kılarak toplumsal duygudaşlığı ve sanatsal farkındalığı güçlendiren kamusal alanlar olarak işlev görmektedir.

Dil bilgisi ve anlam yapısı incelendiğinde, oyuntoyadlarının “Temsil”, “Perde”, “Sahne” veya “Dram” gibi alan odaklı kavramlarla kurulan karmaşık tamlamalara

dayandığı görülmektedir. Bu yapıların söz dizimi, eylemin mekânla kurduğu ilişkiyi aşamalı olarak düzenlemektedir. Örneğin, “Uluslararası [Şehir Adı] Tiyatro Festivali” kalıbındaki belirleyicilerin dizilimi, yerelliğin üzerine eklenen evrensel bir saygınlık vurgusu yaratmaktadır. Anlam düzeyinde “Kukla”, “Gölge Oyunu” veya “Sözsüz Oyun” gibi terimlerin seçimi, kelime düzeyinde bir uzmanlık bildir-mekte ve katılımcıda belirli bir sanatsal beklenti oluşturmaktadır.

Kurumsal saygınlık odaklı adlandırmalar ile *Köy Seyirlik Oyunları* gibi yerel bağlar taşıyan isimler arasındaki fark, dilin toplumsal beğeni sıralamasındaki kurucu rolünü ortaya koymaktadır. Bu terim tercihleri, etkinliğin şehirli ya da kırsal aidiyetini belirleyen toplumbilimsel birer işarettir.

Sabancı Uluslararası Adana Tiyatro Festivali gibi kurumsallaşmış yapılar kent-in kültürel birikimini uluslararası düzeye taşıırken, *Uluslararası Köy Tiyatroları Şenliği* (İzmir/Urla) ve *Aydın Kadın Oyunları Festivali* gibi örnekler, tiyatronun seçkinci sınırlarını kırarak toplumsal değişimi sokağa ve tarlaya taşımaktadır. Oyuntoyadları, izleyiciyi sadece bir gözlemci değil, paylaşılan trajedinin veya komedinin bir tanığı haline getirerek toplumsal duygudaşlığı güçlendirmekte ve festivalin sadece eğlence olmadığını kanıtlamaktadır.

Burada, oyuntoyadlarına örnek olması açısından *Uluslararası İstanbul Tiyatro Festivali* hakkında konuşmak istiyoruz:

Uluslararası İstanbul Tiyatro Festivali:

Türkiye’de sanatın kurumsallaşma süreci, Batı’daki sanayi devrimi sonrası gelişen burjuva kültürü ve kamu destekli modellerden farklı bir seyir izlemiştir. Klasik müzik ve sahne sanatları gibi alanlarda kurumsallaşma, tarihsel, ekonomik ve yasal katmanların birleşimiyle şekillenmektedir (Şenürkmez, 2011, s. 25).

İstanbul Tiyatro Festivali, ulusal ve uluslararası tiyatro ve dans topluluklarını seyirciyle buluşturan bir etkinliktir. İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSV) çatısı altında faaliyet gösteren festival, başlangıçta İstanbul Festivali’nin bir parçasıyken zamanla bağımsız bir yapıya dönüşerek kendi kurumsal kimliğini oluşturmuştur. Festivalin ilki 1989 yılında gerçekleştirilmiştir. 1991 yılından sonra ise her yıl mayıs ayında düzenlenmeye başlamıştır. 2002’ye kadar her yıl düzenli olarak gerçekleştirilen festival, 2002-2017 arası iki yılda bir olarak şekilde düzenlenmiştir. 2017 yılından sonra yine yıllık seyrine dönen festival mayıs yerine kasım ayında düzenlenmeye başlamıştır (İstanbul Kültür Sanat Vakfı, t.y.).

2017 yılında gerçekleştirilen 21. İstanbul Tiyatro Festivali “tiyatro bağımsızlık yapar” sloganı ile düzenlenmiştir. Bu yıl ayrıca öğrencilerin de seçkin tiyatro eser-

lerini izleyebilmesini sağlamak amacıyla öğrenci bileti uygulaması başlatılmıştır (İstanbul Kültür Sanat Vakfı, 2017).

2018 yılında “tiyatro bir kez yaşanır” sloganı ile gerçekleştirilen festivalde bu yıl da öğrenci bileti uygulaması devam etmiştir (İstanbul Kültür Sanat Vakfı, 2018).

2020 ve 2021 yıllarına ait festivallerde pandemi koşulları nedeniyle tiyatro gösterimlerinin bir kısmı çevrim içi olarak gerçekleştirilmiştir. 2021 festivali “#buzamandatiyatronefesaldır” sloganı ile yapılmıştır (İstanbul Kültür Sanat Vakfı, 2020/2021).

2022 yılında yapılan festival “#tiyatroyerliyerinde” sloganı ile yapılmıştır. Bu yıldan itibaren festivalde küratöryal yaklaşım benimsenmiştir. Bu yıl festival kapsamında tiyatro duayeni Ali Poyrazoğlu Onur Ödülü’ne layık görülmüştür (İstanbul Kültür Sanat Vakfı, 2022).

2025 festivali “#İstanbulKaçPerde sloganı ile düzenlenmiştir. Bu yılki festivalde yer alan ve kadın sanatçıların görünürlüğünü artırmak amacıyla desteklenen “Bu İşte Bir Kadın Var” bölümü ve genç yeteneklerin desteklenmesini amaçlayan “Yeni Arayışlar” seçkisi festivale çeşitlilik katmıştır. Ayrıca toplumdaki dezavantajlı bireylerin de sahnede yer alması sağlanmıştır. Bu çerçevede Peru’dan gelen Down sendromlu sekiz oyuncu Hamlet adlı oyunu canlandırmışlardır ve Türkiye Down Sendromu Derneği’nin Dans+1 ekibi festivalin açılışında performans sergilemişlerdir (İstanbul Kültür Sanat Vakfı, 2025).

Adında Film, Sinema vb. Kodlanan Toyadları: Filmtoyadları (Kinemaheortonim)

Sinema festivalleri, modern toplumun en güçlü anlatı aracı olan sinemayı bir festival nesnesine dönüştürerek şehirleri kültür kentlerine dönüştürmektedir. Bu kategoride yer alan Filmtoyadları, görsel hafızanın arşivlendiği ve sinema emekçileriyle izleyicinin aynı ortamda buluştuğu mekânları ifade etmektedir.

Altın Portakal veya *Altın Koza* gibi devasa markalar, yerel yönetimlerin saygınlık kaynağı olurken, *İşçi Filmleri* veya *Engelsiz Filmler* gibi festivaller, sinemanın hak arama ve farkındalık yaratma gücünü festival atmosferiyle buluşturmaktadır.

- Adana Uluslararası İşçi Filmleri Festivali (Merkez / Adana);
- Uluslararası Adana Altın Koza Film Festivali (Seyhan / Adana);
- Adıyaman Film Festivali (Nemrut / Adıyaman);
- Garanti Mini Bank 7. Uluslararası Çocuk Filmleri Festivali (Merkez / Adıyaman);
- Büyük Taarruz Uluslararası Kısa Film Festivali (Merkez / Afyonkarahisar);
- Afsad Uluslararası Kısa Film Festivali (Çankaya / Ankara);
- Ankara 2. El Film Festivali (Çankaya / Ankara);
- Ankara Engelsiz Filmler

Festivali (Çankaya / Ankara); • Ankara Film Festivali (Çankaya / Ankara); • Ankara Japon Filmleri Festivali (Çankaya / Ankara); • Ankara Sinema Derneği Avrupa Filmleri Festivali (Merkez / Ankara); • Ankara Uluslararası Göç Filmleri Festivali (Çankaya / Ankara); • Ankara Uluslararası İşçi Filmleri Festivali (Çankaya / Ankara); • Ankara Uluslararası Komedi Festivali (Çankaya / Ankara); • Engelsiz Filmler Festivali (Çankaya / Ankara); • Rofife Uluslararası Kısa Film Festivali (Gölbaşı / Ankara); • Türk Dünyası Belgesel Film Festivali (Eyüp / Ankara); • Uluslararası Emek Filmleri Festivali (İstanbul / Ankara / İzmir); • Uluslararası 2. El Film Festivali (Yenimahalle / Ankara); • Uluslararası Çocuk Diyarı Film Festivali (Çankaya / Ankara); • Uluslararası Film Festivali (Çankaya / Ankara); • Uluslararası Uçan Süpürge Kadın Filmleri Festivali (Çankaya / Ankara); • Antalya Uluslararası Altın Portakal Film Festivali (Kaş / Merkez / Antalya); • Kaş Uluslararası Kısa Film Festivali (Kaş / Antalya); • Uluslararası Antalya Altın Portakal Film Festivali (Muratpaşa / Antalya); • Uluslararası İşçi Filmleri Festivali (Konyaaltı / Antalya); • Açık Hava Sinema Gösterimi (Söke / Aydın); • Efeler Film Günleri (Efeler / Aydın); • Balıkesir Sinema Günleri (Merkez / Balıkesir); • Film Şenliği (Altınoluk / Balıkesir); • İşçi Filmleri Festivali (Bandırma / Balıkesir); • Batman Belediyesi Yılmaz Güney Kısa Film Festivali (Merkez / Batman); • Uluslararası Bingöl Kısa Film Festivali (Merkez / Bingöl); • Avrupa Filmleri Gezici Festivali (Merkez / Bursa); • Çalı Köy Filmleri Festivali (Nilüfer / Bursa); • Uluslararası Yed-i Velayet 7 Vilayet Kısa Film Festivali (Osmangazi / Bursa); • Bozcaada Uluslararası Ekolojik Belgesel Film Festivali (BİFED) (Bozcaada / Çanakkale); • Gökçeada Film Festivali (Gökçeada / Çanakkale); • Uluslararası Dicle Belgesel ve Kısa Film Festivali (Sur / Diyarbakır); • Uluslararası Diyarbakır Kısa Film Festivali (Merkez / Diyarbakır); • Uluslararası Çayda Çıra Film Festivali (Merkez / Elazığ); • Altın Baklava Film Akademisi Uluslararası Öğrenci Film Festivali (Oğuzeli / Gaziantep); • Antep Kısa Film Festivali (Merkez / Gaziantep); • Gaziantep Uluslararası Göç Filmleri Festivali (Şehitkamil / Gaziantep); • Uluslararası Zeugma Film Festivali (Şehitkamil / Gaziantep); • Antakya Uluslararası Film Festivali (Antakya / Hatay); • Defne İşçi Filmleri Festivali (Defne / Hatay); • Akbank Kısa Film Festivali (Beyoğlu / İstanbul); • Boğaziçi Film Festivali (Beyoğlu / İstanbul); • Canlandırınlar Uluslararası Film Festivali (Kadıköy / İstanbul); • Esenler Film Festivali (Esenler / İstanbul); • Evrensel Bilim Kurgu ve Fantastik Film Festivali (Beyoğlu / İstanbul); • Fashion Film Festival İstanbul (Beyoğlu / İstanbul); • Fotofilm Uluslararası Kısa Film Festivali (Avcılar / İstanbul); • İstanbul Film Festivali (İstanbul / İstanbul); • İstanbul Uluslararası Bahar Film Festivali (Sancaktepe / İstanbul); • İstanbul Uluslararası Mimarlık ve Kent Filmleri Festivali (Beyoğlu / İstanbul); • Kısa'dan Hisse Kısa Film Festivali (Beyoğlu / İstanbul); • Luma Kısa Film Festivali (Ataşehir / İstanbul); • Sinemada Film Festivali (Çeşitli mekanlar / İstanbul); • Tayf Uluslararası

Kısa Film Festivali (Sarıyer / İstanbul); • Trt World Citizen Humanitarian Film Festivali (Beyoğlu / İstanbul); • Uluslararası Digital Film Festival İstanbul (Merkez / İstanbul); • Uluslararası Dostluk Kısa Film Festivali (Beyoğlu / İstanbul); • Uluslararası Gezici Filmmor Kadın Filmleri Festivali (Çeşitli mekanlar / İstanbul); • Uluslararası Haliç Goldenhorn Film Festivali (Beyoğlu / İstanbul); • Uluslararası İpekyolu Film Festivali (Beyoğlu / İstanbul); • Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali (Eyüp / İstanbul); • Foça Uluslararası Arkeoloji ve Kültürel Miras Belgesel Film Festivali (Foça / İzmir); • İşçi Filmleri Festivali (Konak / İzmir); • İzmir Uluslararası Film ve Müzik Festivali (Merkez / İzmir); • Kısa Film Festivali (Merkez / İzmir); • Uluslararası İzmir Kısa Film Festivali (Buca / İzmir); • Uluslararası Mitoloji Film Festivali (Konak / İzmir); • Kıyıda Kıyıya Türkiye Yunanistan Film Festivali (Çeşme / İzmir); • Uluslararası 2 Yaka Kısa Film Festivali (Konak / İzmir); • Uluslararası Altın Safran Belgesel Film Festivali (Safranbolu / Karabük); • Foto-Film Festivali (Yenice / Karabük); • Uluslararası Göç Filmleri Festivali (Digor / Kars); • Altın Çınar Film Festivali (Melikgazi / Kayseri); • Uluslararası İşçi Filmleri Festivali (Lüleburgaz / Kırklareli); • Kocaeli Film Festivali (Merkez / Kocaeli); • Uluslararası Aizanoi Kısa Film Festivali (Çavdarhisar / Kütahya); • Uluslararası Kısa Film Festivali (Merkez / Mardin); • Köyceğiz Kaunos Altın Aslan Türk Filmleri Festivali (Merkez / Muğla); • Sürdürülebilir Yaşam Film Festivali (Bodrum / Muğla); • Bodrum Çevre Filmleri Festivali (Bodrum / Muğla); • Köyceğiz Kaunos Altın Aslan Türk Filmleri Festivali (Köyceğiz / Muğla); • Marmaris Uluslararası Kısa Film Festivali (Marmaris / Muğla); • Niğde Ulusal Kısa Film Festivali (Niğde / Niğde); • Go Kısa Film Festivali (Merkez / Ordu); • Uluslararası Kısa Film Festivali (Sakarya Üniversitesi / Sakarya); • Uluslararası Kısa Film Festivali (Merkez / Siirt); • Ayancık Film Festivali (Ayancık / Sinop); • Göbeklitepe Film Festivali (Haliliye / Şanlıurfa); • Bozok Film Festivali (Merkez / Yozgat).

Sinema festivalleri, kentin modernleşme hikâyesini ve görsel hafızasını dünya sahnesine çıkaran, şehri bir anlatı merkezi haline getiren etkinlikleridir. *Uluslararası Antalya Altın Portakal Film Festivali* (Antalya/ Muratpaşa) gibi devasa markalar, kenti bir yıldızlar geçidine dönüştürerek turistik bir çekim gücü yaratırken, Bozcaada Uluslararası Ekolojik Belgesel Film Festivali (Çanakkale/ Bozcaada) veya Adana Uluslararası İşçi Filmleri Festivali (Adana/ Merkez) gibi tematik yaklaşımlar, sinemanın hak arama ve farkındalık yaratma gücünü yansıtır. Bu sınıf, bireyde dünya vatandaşı olma hissini tetiklerken, kentin kültürel prestijini sinemanın evrensel diliyle mühürler ve toplumsal sorunların beyaz perde aracılığıyla kamusallaşmasını sağlar.

Filmtoyadlarının adlandırma yapıları incelendiğinde, bu isimlerin çoğunlukla belirli bir düzeni takip eden karmaşık zincirleme isim tamlamaları üzerine

inşa edildiği görülmektedir. Sözdizimsel yapı genellikle “Yer + Ölçek/Niteleyici + Nesne (Film) + Etkinlik Türü” dizilimini takip ederek, etkinliğin kimliğini dilsel olarak sabitlemektedir. Örneğin, *Uluslararası Adana Altın Koza Film Festivali* gibi yapılarda, “Altın Koza” ögesinin bir sıfat tamlaması olarak “Film Festivali” öbeğini nitelediği, en dış katmanda yer alan “Uluslararası” sıfatının ise tüm yapıyı kapsayarak etkinliğin coğrafi etki alanını dilbilgisel olarak vurgulamaktadır. Bu tür yapılar, dilin kültürel şemaları nasıl yapılandırdığını ve toplumsal dikkati belirli bir alan üzerinde nasıl çektiğini belgelemektedir.

İsimlendirmelerde kullanılan belirtisiz isim tamlaması kalıplarında (örneğin: *İşçi Filmleri Festivali*, *Çocuk Filmleri Festivali*), tamlayan kısmındaki “İşçi” veya “Çocuk” gibi semantik birimlerin eylemin odak noktasını daraltarak uzmanlaşmış bir alt alan inşa ettiği görülmektedir. Bu sözdizimsel tercihler yoluyla, toplumsal tabakalaşma ve yaşam tarzı ifadelerinde dilin kurucu rolünü ortaya koyduğu ve etkinliğin hitap ettiği toplumsal kesimi semantik bir düzlemde önceden kodladığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, 7. *Uluslararası...* gibi örneklerde karşılaşılan sıra sayı sıfatları ve sayısal niteleyicilerin, etkinliğin periyodik devamlılığını dilbilgisel bir vurguyla belirlemektedir.

Modern adlandırma trendlerinde dikkat çeken akronim kullanımı ve hibritleşme yöntemleri, geleneksel Türkçenin tamlama mantığı ile küresel terminolojinin iç içe geçtiği eklektik yapılar olarak değerlendirilebilir. *AFSAD*, *ROFİFE* veya *BİFED* gibi yapılarda, uzun tamlama gruplarının özel isme dönüştürülerek “akronim + tamlama” şeklinde kurgulandığı, modern bir imaj kazandırılmaya çalışıldığı görülmektedir. *Fashion Film Festival İstanbul* gibi örneklerde ise İngilizce tamlama diziliminin Türkçe sözdizimiyle eklemlendiği görülmektedir.

Son olarak, *Uçan Süpürge* veya *Çayda Çıra* gibi metaforik isimlendirmelerin, dilin düz anlamdan çıkarak sembolik ve çağrışımsal bir boyuta evrildiğini kanıtladığı düşünülebilir. Bu yapıların, kalıplaşmış kültürel ifadeleri festival ismine eklemleyerek katılımcıda belirli bir duyuşsal ve kültürel beklenti yaratmayı hedeflediği görülmektedir.

Uçan Süpürge Kadın Filmleri Festivali:

Uçan Süpürge Kadın Filmleri Festivali’nin ilki 4-11 Haziran 1998 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. İlk altı yıl ulusal nitelikte olan festival altıncı yılından sonra uluslararası nitelik kazanmıştır. Festivalin düzenlenmesini 2016 yılına kadar Uçan Süpürge Uluslararası Kadın İletişim ve Araştırma Derneği yapmıştır. Festival, 2017 yılından itibaren ise Uçan Süpürge Vakfı tarafından düzenlenmeye başlamıştır. Avrupa Kadın Filmleri Festivalleri Ağı üyesi olan Uçan Süpürge Uluslararası Kadın Filmleri Festivali Türkiye’nin ilk kadın filmleri festivali olma özelliği taşımaktadır (Uçan Süpürge Vakfı, t.y.).

Festival kapsamında Türkiye ve dünyadan kadın yönetmenlerin uzun, kısa, belgesel ve animasyon filmlerinin gösterimleri yapılmaktadır. Festivalde film gösterimleri haricinde panel, söyleşi ve sergi gibi etkinlikler de bulunmaktadır.

Festivalin 6. Yılından itibaren sinema alanına emek veren kadınlar için “Uçan Süpürge Onur Ödülü” ve “Bilge Olgaç Başarı Ödülleri” verilmeye başlanmıştır. Ayrıca festival çerçevesinde çeşitli yarışmalar düzenlenmekte ve bu çerçevede ödüller verilmektedir.

Festival, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın sorunlarıyla ilgilenen kişileri, kadın örgütleri ve sivil toplum kuruluşlarını bir araya getirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca kadın sorunlarına dikkat çekmek ve bu konuda farkındalık yaratmak, kadın emeğini görünür kılmak da festivalin amaçları arasındadır.

2000 yılında üçüncüsü düzenlenen festivalin teması Birleşmiş Milletler’in 2000 yılını “Barış Kültürü Yılı” ilan etmesinden dolayı “Barış ve Kadın” olarak belirlenmiştir.

2001 yılında “kadınların güçlenmesine” vurgu yapılmıştır.

2003 yılında “sinemada kadının temsili” konusuna dikkat çekilmiştir.

2005 yılında düzenlenen festivali ana teması “aşk” olarak belirlenmiştir.

2006 yılında festival “her şeye rağmen sinema” sloganıyla gerçekleştirilmiştir.

2008 yılında on birincisi düzenlenen festival “Kendin ol, düşünüy yarat!” sloganıyla gerçekleştirilmiştir.

2009 yılında yapılan festival için ana tema olarak “80’ler” teması belirlenmiştir.

2010 yılı için belirlenen tema “kötülük” olmuştur.

2011 yılında “iktidar” teması ele alınmıştır.

2013 yılındaki tema “rağmen” olarak seçilmiştir.

2014 yılındaki festival “Festival çok güzel, gelsene!” sloganıyla yapılmıştır.

2015 yılında on sekizincisi düzenlenen festivalin teması “18’in halleri” olmuştur.

2016 yılında yapılan festival “Sevgi neydi?” sorusuna odaklanmıştır.

2017 yılında yirmincisi düzenlenen festival 20. yılda 20 ilde ve K.K.T.C.’de “Birlikte festival yapıyoruz!” sloganıyla gerçekleştirilmiştir. Bu yılki festivalde film gösterimleri Ankara, Adıyaman, Ağrı, Batman, Bitlis, Çanakkale, Diyarbakır, Edirne, Elazığ, Erzurum, Hakkari, İzmir, Kars, Malatya, Mardin, Muğla, Siirt, Şanlıurfa, Tunceli, Van ve K.K.T.C.’de aynı günde yapılmıştır.

2018 yılına ait festival “umut” temasıyla gerçekleştirilmiştir.

2019 yılında yapılan festival “hikayem 22.0” temasıyla başlamıştır.

2020 yılındaki festival pandemi nedeniyle “#evdekaldık” temasıyla çevrim içi olarak gerçekleştirilmiştir.

2021 yılında yapılan festivalin ana teması “araftan çıkmak” teması olmuştur.

2022 yılında yirmi beşincisi yapılan festival “kadınların mirası” temasıyla yapılmıştır.

2023 ve 2024 yılında festival “daha fazlası, daha azı değil” temasıyla gerçekleştirilmiştir (Uçan Süpürge Vakfı, t.y.).

Adında Kültür, Turizm vb. Kodlanan Toyadları: Ekintoyadları (Kulturoheortonim)

Kültür ve turizm festivalleri, bir bölgenin tarihsel, sanatsal ve geleneksel birikimini bütüncül bir anlatı içerisinde sunan kapsayıcı organizasyonlardır. Bu bağlamda ekintoyadları, bölgenin özgün ruhunu hem yerel bellekte tazeleyen hem de turistik bir pazarlama nesnesine dönüştüren sembolik yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Etnolinguistik açıdan bu isimlendirmeler, toplumsal belleğin “miras”, “aidiyet” ve “gelenek” gibi kavramlar üzerinden nasıl kodlandığını belgeleyen dilsel kalıplardır (Palmer, 1996, s. 114). Özellikle *Ahilik Haftası* veya *Kültür Yolu Festivalleri* gibi adlandırmalar, geçmişin kurumsal mirasının bugünün tanıtım diliyle nasıl yeniden müzakere edildiğini göstermektedir.

- Beyaz Yunus Kültür Sanat Müzik Festivali (Karataş / Adana); • Besni Kültür Şenliği (Besni / Adıyaman); • Ayazini Turizm Şenliği (Ayazini Köyü / İhsaniye / Afyonkarahisar); • Haşhaş, Kültür ve Turizm Festivali (Taşoluk / Sinanpaşa / Afyonkarahisar); • Kültür, Sanat Festivali (Sinanpaşa / Afyonkarahisar); • Sandıklı-Termal-Kültür-Sanat Festivali (Sandıklı / Afyonkarahisar); • Şuhut Zafer Yolu Kültür ve Sanat Şenliği (Şuhut / Afyonkarahisar); • Ağrı Dağı Kültür ve Sanat Spor Şenlikleri (Merkez / Ağrı); • Aksaray İhlara Kültür ve Turizm Festivali (Merkez / Aksaray); • Demirci Kasabası Kültür, Turizm ve Tanıtım Festivali (Gülağaç / Aksaray); • İhlara Kültür ve Spor Festivali (Merkez / Aksaray); • Kültür ve Sanat Festivali (Sarath / Gülağaç / Aksaray); • Sarath Kültür ve Sanat Festivali (Gülağaç / Aksaray); • Ali Pir Civan Kültür, Sanat Şenlikleri (Gümüşhacıköy / Amasya); • Esençay Şahin Yaylası Kültür ve Sanat Şenliği (Taşova / Amasya); • Merzifon Kültür Sanat Etkinlikleri (Merzifon / Amasya); • Piribaba Kültür ve Sanat Şenliği (Merzifon / Amasya); • Tarihi İpek Yolu Kültürel Etkinlikleri (Merkez / Amasya); • Ankara (Başkent) Kültür Yolu Festivali (Merkez / Ankara); • Erzurum Kültür Şenliği (Çankaya / Ankara); • Hıdırlar Köyü Kültür Festivali (Hıdırlar Köyü / Kır-

zılcahamam / Ankara); • Holifest Ankara (Çankaya / Ankara); • Kızılcahamam Kültür Festivali (Kızılcahamam / Ankara); • Kültür Şenliği (Çatak Köyü / Haymana / Ankara); • Uluslararası Anadolu Günleri Kültür ve Sanat Festivali (Etimesgut / Ankara); • Uluslararası Çubuk Kültür Festivali (Çubuk / Ankara); • Uluslararası Türk Dünyası Bilim ve Kültür Şenliği (Mamak / Ankara); • Alanya Turizm ve Sanat Şenliği (Alanya / Antalya); • Alanya Uluslararası Kültür, Sanat ve Turizm Festivali (Alanya / Antalya); • Alkü Bilim, Kültür, Sanat ve Spor Şenliği (Alanya / Antalya); • Altın Nar Kültür ve Sanat Festivali (Kemer / Antalya); • Altınbeşik Mağarası Kültür ve Turizm Festivali (Ürünlü Köyü / İbradı / Antalya); • Antalya Kültür Yolu Festivali (Merkez / Antalya); • Kaleiçi Old Town Festivali (Muratpaşa / Antalya); • Kaş Likya Kültür ve Sanat Festivali (Kaş / Antalya); • Kaş, Kültür, Sanat ve Panayır Festivali (Kaş / Antalya); • Kemer Altın Nar Kültür ve Sanat Festivali (Kemer / Antalya); • Kervan Günü (Ceceler Mahallesi / Akseki / Antalya); • Kültür Şenliği (Kuyucak / Akseki / Antalya); • Manavgat Barış Suyu Kültür, Sanat, Turizm ve Gençlik Festivali (Manavgat / Antalya); • Side Dünya Müzikleri, Kültür ve Sanat Festivali (Side / Antalya); • Side Uluslararası Kültür ve Sanat Festivali (Side / Antalya); • Turizm Festivali (Alanya / Antalya); • Uluslararası Kaş Likya Kültür ve Sanat Festivali (Kaş / Antalya); • Uluslararası Turizm ve Sanat Festivali (Alanya / Antalya); • Posof Kültür ve Sanat Festivali (Posof / Ardahan); • Arhavi Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali (Arhavi / Artvin); • Çavdarlı Köyü Saperkule Pancarcı Şenliği (Çavdarlı Köyü / Şavşat / Artvin); • Kafkasör Kültür, Turizm ve Sanat Festivali (Merkez / Artvin); • Kültür Şenlikleri (Aşağımaden ve Yukarımaden Köyleri / Artvin); • Kültür ve Spor Festivali (Altıparmak Köyü / Yusufeli / Artvin); • Kültür, Turizm ve Sanat Festivali (Yusufeli / Artvin); • Melo Kaledibi Kültür, Sanat ve Turizm Festivali (Merkez / Artvin); • Murgul Kültür ve Sanat Festivali (Damar / Artvin); • Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali (Arhavi / Artvin); • Afrodiasis Karacasu Kültür, Sanat ve Tanıtım Festivali (Karacasu / Aydın); • Alinda Kültür ve Sanat Festivali (Karpuzlu / Aydın); • Karaçakal Yörükleri Kültür ve Sanat Şenliği (Karaçakal / Aydın); • Kültür ve Deniz Şenliği (Güzel Çamlık / Kuşadası / Aydın); • Tralles Kültür ve Sanat Şenliği (Merkez / Aydın); • Uluslararası Nysa Kültür ve Sanat Şenliği (Sultanhisar / Aydın); • Akçay-İda Kültür ve Sanat Şenliği (Akçay / Edremit / Balıkesir); • Altın Kumsal Kültür ve Turizm Festivali (Ayvalık / Balıkesir); • Ayvalık Kültür Sanat Günleri (Ayvalık / Balıkesir); • Barana Geleneğini Yaşatma Şenliği (Dursunbey / Balıkesir); • Burhaniye-Ören Turizm, Kültür ve Sanat Festivali (Burhaniye / Balıkesir); • Folklor Şenliği (İvrindi / Balıkesir); • Geleneksel Yörük Kültür Şenlikleri (Bigadiç / Balıkesir); • Kültür ve Sanat Şenliği (Merkez / Balıkesir); • Uluslararası Bandırma Kuşçeneti Kültür ve Turizm Festivali (Bandırma / Balıkesir); • Amasra Temmuz Kültür ve Sanat Günleri (Amasra / Bartın); • Batman Hasankeyf Kültür ve Sanat Festivali

(Merkez / Batman); • Kozluk Şehr-i Zor Doğa, Kültür ve Turizm Festivali (Kozluk / Batman); • Kültür ve Sanat Şenliği (Pazaryeri / Bilecik); • Kültür ve Sanayi Festivali (Bozüyük / Bilecik); • Osmaneli Evleri Kültür ve Sanat Festivali (Osmaneli / Bilecik); • Uluslararası Bilecik Kültür ve Sanat Festivali (Merkez / Bilecik); • Ahlat Kültür Haftası (Ahlat / Bitlis); • Ahilik Haftası (Merkez / Bolu); • Dörtdivan Köroğlu Kültür Şenlikleri (Dörtdivan / Bolu); • İpekyolu Kültür ve Tanıtım Festivali (Mudurnu / Bolu); • Köroğlu Kültür Sanat ve Turizm Festivali (Merkez / Bolu); • Seben Kültür ve Tanma Festivali (Seben / Bolu); • Burdur Kültür ve Sanat Şenliği (Merkez / Burdur); • Deliktaş Sarıkaya Kültür ve Sanat Festivali (Yeşilköy / Ağlasun / Burdur); • Geleneksel Anbarcık Köyü Yayla Kültür Şenlikleri (Anbarcık Köyü / Çavdır / Burdur); • Geleneksel Yayla Kültür Şenlikleri (Göhlhisar / Burdur); • İnsuyu Kültür, Sanat ve Spor Etkinlikleri (Merkez / Burdur); • Kozlucalılar Geleneksel Bayram Buluşmaları Kültürünü Yaşatma Etkinliği (Kozluca Köyü / Burdur / Burdur); • Bursa Ahilik Haftası (Merkez / Bursa); • Bursa Kültür Yolu Festivali (Osmangazi / Bursa); • Bursa Ulusal Kültür Sanat Festivali (Merkez / Bursa); • Büyük Danışık Gecesi (Osmangazi / Bursa); • Folklor Festivali (Orhangazi / Bursa); • Geleneksel Orhaneli Kültür Şenliği (Orhaneli / Bursa); • Kestel Kültür, Sanat ve Tanıtım Festivali (Kestel / Bursa); • Kültür Şenliği (Yıldırım / Bursa); • Kültür ve Sanat Festivali (Gemlik / Bursa); • Kültür, Sanat Festivali (Gürsu / Bursa); • Orhaneli Karagöz Kültür Şenliği (Orhaneli / Bursa); • Uluslararası Folklor Festivali (Orhangazi / Bursa); • Uluslararası Karagöz Gölge Oyunları Festivali (Merkez / Bursa); • Uluslararası Kültür, Sanat Festivali (İnegöl / Bursa); • Umurbey Kültür Şenliği (Umurbey / Bursa); • Ayvacık Uluslararası Kültür ve Sanat Festivali (Ayvacık / Çanakkale); • Biga Kültür ve Sanat Festivali (Biga / Çanakkale); • Çanakkale Kültür Yolu Festivali (Merkez / Çanakkale); • Küçükkuyu Kültür ve Sanat Festivali (Ayvacık / Çanakkale); • Uluslararası Gelibolu Altın Sardalya Kültür ve Sanat Festivali (Ayvacık / Çanakkale); • Ahilik Kültür Haftası (Merkez / Çankırı); • Beşut Köyü Kültür ve Turizm Şenliği (Beşut Köyü / Çankırı); • Çankırı Kurşunlu Kültür ve Sanat Festivali (Kurşunlu / Çankırı); • Geleneksel Yaren ve Kültür Festivali (Yapraklı / Çankırı); • Ilgaz Dağı Kültür ve Turizm Festivali (Ilgaz / Çankırı); • İkikioz Kültür Şenliği (Mart Köyü / Çankırı); • Kültür ve Sanat Festivali (Ilgaz / Çankırı); • Yapraklı Kültür ve Turizm Festivali (Yapraklı / Çankırı); • Yapraklı Kültür-Sanat Yayla Şenlikleri (Yapraklı / Çankırı); • Yaren Festivali (Merkez / Çankırı); • Asırlık Kargı Panayırı Şenlikleri (Kargı / Çorum); • Boğazkale Kültür Festivali (Boğazkale / Çorum); • Dodurga Kaynaşma Dayanışma ve Kültür Şenlikleri (Dodurga / Çorum); • Geleneksel Altınkoz Kültür ve Sanat Festivali (Oğuzlar / Çorum); • Geleneksel Obruklular Kültür ve Buluşma Şenliği (Obruk Köyü / Dodurga / Çorum); • Karahacip Beldesi Şenlik ve Tanıtım Etkinlikleri (Karahacip / Çorum); • Kültür ve Sanat Festivali (Kaledere / Sungurlu / Çorum); • Kültür ve

Tanıtım Festivali (Bayat / Çorum); • Kültür ve Tanıtım Festivali (İskilip / Çorum); • Ortaköy Şapınıva İncesu Kanyonu Kültür Tanıtım Etkinlikleri Festivali (Ortaköy / Çorum); • Örencik Köyü Tarih ve Kültür Şenlikleri (Örencik Köyü / Çorum Merkez / Çorum); • Sincan Köyü Tarih ve Kültür Şenlikleri (Sincan Köyü / Alaca / Çorum); • Babadağ Geleneksel Keşkek Festivali (Babadağ / Denizli); • Babafest (Babadağ / Denizli); • Dodurgalar Kültür Festivali (Dodurgalar / Denizli); • Tavas Zeybek Kültür ve Sanat Festivali (Tavas / Denizli); • Diyarbakır Kültür Yolu Festivali (Diyarbakır çeşitli mekanlar / Diyarbakır); • Kültür-Turizm Sanayi Festivali (Merkez / Diyarbakır); • Geleneksel Sinekli Yaylası Kültür ve Turizm Şenliği (Beyköy / Düzce); • Gölyaka Geleneksel Kültür ve Turizm Festivali (Gölyaka / Düzce); • Gümüşova Kültür ve Sanat Festivali (Gümüşova / Düzce); • Uluslararası Parlayan Kent Akçakoca Kültür ve Sanat Festivali (Akçakoca / Düzce); • Keşan Kültür ve Turizm Festivali (Keşan / Edirne); • Uluslararası Edirne Balkan Folklor Şenlikleri (Merkez / Edirne); • Uzunköprü Kültür ve Sanat Günleri (Uzunköprü / Edirne); • Gökkuşluğu Kültür ve Sanat Etkinlikleri (Merkez / Erzincan); • Kemaliye Kültür ve Turizm Şenlikleri (Kemaliye / Erzincan); • Üzümlü Kültür, Turizm ve Sanat Festivali (Üzümlü / Erzincan); • Akdağ Kültür ve Sanat Festivali (Olur / Erzurum); • Erzurum Kültür Yolu Festivali (Merkez / Erzurum); • Geleneksel Kültür, Sanat, Örflerin Yaşatılması Şenlikleri (Tortum / Erzurum); • Geleneksel Oltu Kültür ve Sanat Şenlikleri (Oltu / Erzurum); • Kültür Sanat Örflerin Yaşatılması Şenlikleri (Paşalı / Şenkaya / Erzurum); • Kültür ve Sanat Etkinlikleri Festivali (Şenkaya / Erzurum); • Oltu Kırdağı Kültür ve Sanat Şenlikleri (Kırdağı / Oltu / Erzurum); • Oltu Kültür ve Sanat Şenlikleri (Oltu / Erzurum); • Kırka Kültürel Şenlik (Kırka / Seyitgazi / Eskişehir); • Gaziantep Folklor Festivali (Merkez / Gaziantep); • Gaziantep Kültür Hazinesi Festivali (Merkez / Gaziantep); • Gaziantep Kültür Yolu Festivali (Şehitkamil / Gaziantep); • Alucra Kültür Festivali (Alucra / Giresun); • Bedrama Kültür ve Sanat Festivali (Örenkaya Köyü / Tirebolu / Giresun); • Bektaş Yaylası Kültür, Turizm ve Sanat Festivali (Bektaş / Dereli / Giresun); • Cimide Kültür Şenliği (Görel / Giresun); • Hacıömer Kültür Şenliği (Hacıömer Tatil Köyü / Giresun); • Keşap Kültür ve Sanat Şenliği (Keşap / Giresun); • Kuşdili Kültür, Turizm ve Sanat Festivali (Çanakçı / Giresun); • Kuşköy Kültür ve Sanat Festivali (Çanakçı / Giresun); • Kümbet Kültür, Turizm ve Sanat Festivali (Dereli / Giresun); • Sağrakgöl Kültür, Turizm ve Sanat Festivali (Dereli / Giresun); • Uluslararası Kümbet Kültür ve Sanat Festivali (Dereli / Giresun); • Köseadağı Kültür, Sanat Festivali (Köse / Gümüşhane); • Kültür ve Sanat Şenlikleri (Merkez / Hakkari); • Altınkemer Kültür ve Turizm Festivali (Karlisa / Hatay); • Altınkemer Kültür, Turizm ve Sanat Festivali (Şenköy / Hatay); • Antakya Uluslararası Turizm Kültür ve Sanat Festivali (Antakya / Hatay); • Gözcüler Kültür Sanat Festivali (İskenderun / Hatay); • İskenderun Belediyesi Kültür ve Turizm Festivali (İskenderun / Hatay); •

Kültür ve Sanat Festivali (Denizciler / İskenderun / Hatay); • Kültür ve Sanat Şenliği (Şenköy / Hatay); • Serinyol Halk Kültür ve Sanat Şenliği (Serinyol / Antakya / Hatay); • Tavla Belediyesi Kültür ve Sanat Şenliği (Tavla / Samandağ / Hatay); • Uluslararası İskenderun Turizm ve Kültür Festivali (İskenderun / Hatay); • Geleneksel İncesu Kültür ve Sanat Festivali (Keçiörlü / Isparta); • Keçiörlü İncesu Kültür Festivali (Keçiörlü / Isparta); • Psidia Antiokheia Kültür Turizm ve Sanat Festivali (Yalvaç / Isparta); • Yenişarbademli Geleneksel Pınargözü Kültür Şenlikleri (Yenişarbademli / Isparta); • Adalar Kültür ve Sanat Şenliği (Adalar / İstanbul); • Esenyurt Kardeş Kültürler Festivali (Esenyurt / İstanbul); • Etnospor Kültür Festivali (Bakırköy / İstanbul); • İstanbul Kültür Yolu Festivali (Merkez / İstanbul); • Kartal Kültür ve Sanat Şenliği (Kartal Meydanı / İstanbul); • Kâtibim Kültür ve Sanat Şenliği (Üsküdar / İstanbul); • Silivri Kültür Şenliği (Silivri / İstanbul); • Uluslararası İstanbul Büyükçekmece Kültür ve Sanat Festivali (Büyükçekmece / İstanbul); • Uluslararası Kartal Kültür Şenliği (Kartal Meydanı / İstanbul); • Uluslararası Sultanahmet Folklor Festivali (Sultanahmet Meydanı / İstanbul); • Altın Kiraz Kültür ve Sanat Festivali (Kemalpaşa / İzmir); • Çandarlı Kültür ve Sanat Festivali (Çandarlı / İzmir); • Ildırı Kültür ve Sanat Festivali (Ildırı / Çeşme / İzmir); • İzmir Kültür Yolu Festivali (Merkez / İzmir); • Kale İçi Kültür ve Sanat Festivali (Çandarlı / Dikili / İzmir); • Kemalpaşa Altın Kiraz Kültür ve Sanat Festivali (Kemalpaşa / İzmir); • Kültür ve Sanat Festivali (Çeşme / İzmir); • Uluslararası İzmir Kültür Sanat ve Turizm Festivali (Menderes / İzmir); • Uluslararası Makedonya ve Mezopotamya Kültür Sanat Festivali (Çiğli / İzmir); • Üretim, Kültür Festivali (Kiraz / İzmir); • Ürkmez Kültür ve Sanat Festivali (Seferihisar / İzmir); • Renklerin Festivali (Buca / İzmir); • Kafkas Kültür Festivali (Göksun / Kahramanmaraş); • Uluslararası Kültür, Sanat ve Sanayi Festivali (Merkez / Karabük); • Eskipazar (Hadrianapolis) Tarih, Kültür Spor ve Sanat Festivali (Eskipazar / Karabük); • Zümrüt Yenice Kültür, Sanat ve Sanayi Festivali (Yenice / Karabük); • Yenice Kültür ve Sanat Festivali (Yenice / Karabük); • Korkut Ata Kültür Şenliği (Merkez / Kars); • Devrekani Kültür, Turizm ve Sanat Festivali (Devrekani / Kastamonu); • Hanönü Gökçeada Panayırı Yöresel ve Kültürel Faaliyetleri (Hanönü / Kastamonu); • Kültür ve Sanat Şenliği (Küre / Kastamonu); • Şenpazar Kültür ve Sanat Festivali (Şenpazar / Kastamonu); • Kayseri Kültür ve Sanat Festivali (Avrupa-Anadolu Kültürleri Buluşması) (Merkez / Kayseri); • Gilaburu Kültür Festivali (Akkışla / Kayseri); • Bünyan Koyunabdal Beldesi Kültür Sanat Festivali (Bünyan / Kayseri); • Zamanlı Kültür Şenliği (Bünyan / Kayseri); • Çipil Yaylası Geleneksel Kültür ve Sanat Festivali (Bünyan / Kayseri); • Palas Tuzla Gölü Tanıtım ve Kültür Festivali (Sarıoğlu / Kayseri); • Dadaloğlu Kültür ve Sanat Festivali (Tomarza / Kayseri); • İncili Çavuş Kültür ve Sanat Şenlikleri (Merkez / Kayseri); • Aladağ Şenlikleri Kültür ve Sanat Festivali (Yahyalı / Kayseri); • Kırıkkale Tanıtım Günle-

ri (Merkez / Kırıkkale); • Şeyh Edebali Kültür Şenlikleri (Balışeyh / Kırıkkale); • Karakeçili Kültür ve Sanat Festivali (Karakeçili / Kırıkkale); • Babaeski Tarım Kültür Festivali (Babaeski / Kırklareli); • Tarım ve Kültür Festivali (Babaeski / Kırklareli); • Kilis Uluslararası Kültür ve Sanat Festivali (Merkez / Kilis); • Yöresel Kültür Festivali (Başiskele / Kocaeli); • Kültür, Sanat, Eğlence Festivali (İzmit / Kocaeli); • Hergeleci İbrahim Kültür ve Sanat Şenlikleri (Sarımeşe / Kocaeli); • Beyşehir Kültür ve Sanat Festivali (Beyşehir / Konya); • Geleneksel Anamas Dedegül Kültür Şenlikleri (Beyşehir / Konya); • Kültür, Şenlik Festivali (Beyşehir / Konya); • Üçpınar Kültür ve Sanat Festivali (Bozkır / Konya); • Organik Tarım ve Kültür Festivali (Cihanbeyli / Konya); • Çumra Çatalhöyük Kültür Şenlikleri (Çumra / Konya); • Derbent İpek Yolu Kültür ve Sanat Festivali (Derbent / Konya); • Kültür ve Sanat Festivali (Doğanhisar / Konya); • Çiğil Kumdöken Sağlık ve Kültür Festivali (Ilgın / Konya); • Ilgın Kaplıca Sağlık Kültür ve Turizm Festivali (Ilgın / Konya); • Kaya- lı Kültür ve Şenlikler Festivali (Karapınar / Konya); • Altınbaşak Düden Gölü Kültür ve Sanat Festivali (Kulu / Konya); • Uluslararası Turizm Festivali (Merkez / Kütahya); • Oda Kültürü Etkinliği (Aslanapa / Kütahya); • Turizm Şenliği (Çavdarhisar / Kütahya); • Kültür Festivali (Çavdarhisar / Kütahya); • Bor Termal ve Turizm Festivali (Emet / Kütahya); • Emet Turfan Kültür Sanat Festivali (Emet / Kütahya); • Hisarcık Geleneksel Kültür ve Sanat Festivali (Hisarcık / Kütahya); • Geleneksel Simav Turizm ve Ticaret Panayırı (Simav / Kütahya); • Kültür ve Sanat Festivali (Arguvan / Malatya); • Ayvalı Alabalık Kültür ve Sanat Şenliği (Darende / Malatya); • Güzelyurt Kültür-Sanat Şenliği (Hekimhan / Malatya); • Fethiye Kültür ve Sanat Festivali (Yazıhan / Malatya); • Yazıhan Kültür-Sanat Festivali (Yazıhan / Malatya); • Kültür Sanat Şenliği (Merkez / Manisa); • Uluslararası Kültür ve Sanat Festivali (Alaşehir / Manisa); • Adala Uluslararası Kültür ve Sanat Festivali (Salihli / Manisa); • Karaelmas Kültür ve Sanat Festivali (Soma / Manisa); • Uluslararası Anamur Kültür ve Turizm Festivali (Anamur / Mersin); • Milas Turizm ve Sanat Şenliği (Merkez / Muğla); • Muğla Kültür Şenliği (Merkez / Muğla); • Halikarnassos İki Yaka Kültür Festivali (Bodrum / Muğla); • Gündoğan Kültür ve Sanat Festivali (Bodrum / Muğla); • Dalaman Darıyeri Yayla Kültür Şenliği (Dalaman / Muğla); • Can Yücel Kültür Sanat Festivali (Datça / Muğla); • Ölüdeniz Kültür ve Sanat Festivali (Fethiye / Muğla); • Kültür Şenlikleri (Fethiye / Muğla); • Kavaklıdere Kültür Sanat ve Spor Festivali (Kavaklıdere / Muğla); • Uluslararası Kültür Sanat Festivali (Marmaris / Muğla); • Kültür ve Sanat Şenliği (Menteşe / Muğla); • Göktepe Belenye Kültür ve Dayanışma Şenliği (Menteşe / Muğla); • Kültür ve Sanat Festivali (Milas / Muğla); • Tarım ve Çevre Turizm Festivali (Ortaca / Muğla); • Ortaca Kültür Festivali (Ortaca / Muğla); • Uluslararası Kapadokya Kültürel İmece Festivali (Merkez / Nevşehir); • Uluslararası Avanos Sanat Günleri ve Turizm Festivali (Avanos / Nevşehir); • Çukurkuyu Kültür ve Hayvancılık Şenlik-

leri (Çukurkuyu / Bor / Niğde); • Hacıabdullahlılar Kültür ve Sanat Festivali (Hacıabdullah / Niğde); • Konaklı Kültür ve Turizm Festivali (Konaklı / Niğde); • Toroslar Kültür ve Sanat Festivali (Ulukışla / Niğde); • Tyana Kültür ve Turizm Festivali (Kemerhisar / Bor / Niğde); • Bektik Kültür Şenliği (Kızılca / Bor / Niğde); • Dereiçi Kültür ve Turizm Şenlikleri (İkizce / Ordu); • Gelinkaya Kültür, Sanat ve Turizm Festivali (Çamaş / Ordu); • İlküvez Çevre Köyleri Kültür, Sanat ve Turizm Festivali (Çaybaşı / Ordu); • Kültür Sanat Festivali (Mesudiye / Ordu); • Kültür ve Sanat Festivali (Merkez / Perşembe / Ordu); • Kültür, Sanat ve Turizm Festivali (Çaybaşı / Ordu); • Kültür, Sanat ve Turizm Şenliği (Ünye / Ordu); • Uluslararası Ünye Kültür, Sanat, Turizm Festivali (Ünye / Ordu); • Yeşilalan, Soğukpınar, Tatarcık, Akçakese, Duralı Köyleri Kültür ve Dayanışma Festivali (Korgan / Ordu); • Orman Güllü Kültür ve Sanat Festivali (Korgan / Ordu); • Alankent Soğukluk Obası Kültür ve Sanat Festivali (Alankent / Kabataş / Ordu); • Emir Yakup Kültür ve Sanat Etkinliği (Tepealan / Korgan / Ordu); • Kadirli Kültür ve Sanat Festivali (Kadirli / Osmaniye); • Ardeşen Küçük Yayla Kültür Şenlikleri (Ardeşen / Rize); • Yeniol (Oce) Kültür Şenlikleri (Ardeşen / Rize); • Bilim Kültür Sanat Spor Festivali (RTE Üni. / Rize); • Geleneksel Elvanbey Kültür Sanat Şenlikleri (Gevye / Sakarya); • Geleneksel Hıdırlık Doğa Kültür ve Turizm Şenliği (Taraklı / Sakarya); • Geleneksel Kültür ve Sanat Festivali (Hendek / Sakarya); • Kültür ve Sanat Festivali (Sapanca / Sakarya); • Uluslararası Kültür ve Sanat Festivali (Ferizli / Sakarya); • Doğa, Kültür, Sanat ve Turizm Festivali (Ondokuz Mayıs / Samsun); • Kültür-Sanat-Spor Şenliği (Merkez / Canik Beldesi / Samsun); • Yeşilırmak Kültür ve Sanat Şenliği (Çarşamba / Samsun); • Gerze Kültür ve Sanat Festivali (Gerze / Sinop); • Kültür Festivali (Boyabat / Sinop); • Divriği Çakmakdüzü Köyü Yardımlaşma, Eğitim ve Kültür Festivali (Divriği / Sivas); • Divriği Maden Şenliği (Divriği / Sivas); • Geleneksel Koyulhisar Kültür Sanat Festivali (Koyulhisar / Sivas); • Gölova Kültür Şenliği (Gölova / Sivas); • Gürün Kültür ve Sanat Festivali (Gürün / Sivas); • Hafik Kültür, Sanat ve Turizm Festivali (Hafik / Sivas); • Kültür Festivali (Doğanşar / Sivas); • Kültür Festivali (Çepni / Sivas); • Kültür Festivali (Küpeli / Ulaş / Sivas); • Kültür ve Sanat Şenlikleri (Suşehri / Sivas); • Şerefiye Geleneksel Kültür ve Sanat Festivali (Şerefiye / Zara / Sivas); • Tarihi Alacahan Kervansaray Kültür ve Sanat Şenlikleri (Alacahan / Kangal / Sivas); • Uluslararası Kültür ve Sanat Festivali (Kangal / Sivas); • Yıldızeli Kültür Festivali (Yıldızeli / Sivas); • Zara Kültür ve Sanat Festivali (Zara / Sivas); • Zara Bal Festivali (Merkez / Sivas); • Şanlıurfa Kültür Sanat haftası (Şanlıurfa / Şanlıurfa); • Ahilik Kültür Haftası (Şanlıurfa / Şanlıurfa); • Çorlu Belediyesi Kültür ve Sanat Festivali (Çorlu / Tekirdağ); • Gözderesi Kültür ve Sanat Festivali (Turhal / Tokat); • Günebakan Kültür Sanat Şenliği (Niksar / Tokat); • Kurtgölü Kültür Festivali (Kızılcaören / Tokat); • Reşadiye Kültür ve Sanat Festivali (Reşadiye / Tokat); • Turhal Kültür ve Sanat

Festivali (Turhal / Tokat); • Niksar Kültür ve Sanat Festivali (Yazıcık / Niksar / Tokat); • Zile Kültür ve Sanat Şenlikleri (Zile / Tokat); • Kültür, Turizm, Tanıtım Şenliği (Yenisu / Turhal / Tokat); • Yaylakent Kültür ve Tanıtım Şenlikleri (Zile / Tokat); • Düzköy Kültür ve Sanat Festivali (Düzköy / Trabzon); • Maçka Kültür Turizm ve Sanat Festivali (Uluslararası) (Maçka / Trabzon); • Maçka-Sümela Kültür, Sanat Festivali (Maçka / Trabzon); • Sürmene Kültür ve Turizm Şenliği (Sürmene / Trabzon); • Uzungöl Kültür ve Turizm Şenliği (Uzungöl / Çaykara / Trabzon); • Ulubey Kanyon Kültür ve Turizm Festivali (Mayıs / Uşak); • Ulubey Kültür ve Turizm Festivali (Mayıs / Uşak); • Fekiye Teyran Kültür Festivali (Merkez / Van); • Emrah ile Servi Kültür Sanat (Erciş / Van); • Bahadın Kültür Sanat Şenliği (Bahadın / Sorgun / Yozgat); • Güllü Dağı Kültür Şenlikleri (Çandır / Yozgat); • Kazankaya Kanyon, Kültür ve Turizm Festivali (Aydıncık / Yozgat); • Kültür ve Sanat Festivali (Halköy / Yozgat); • Kültür ve Turizm Festivali (Baydığin / Aydıncık / Yozgat); • Tarla Dönüşü Kültür ve Sanat Festivali (Halıköy / Kadışehri / Yozgat); • Sorgun Kerkenez Kültür ve Turizm Şenlikleri (Sorgun / Yozgat); • Kültür ve Sanat Festivali (Bacakkadı / Gökçebey / Zonguldak); • Yoğurt Festivali (Nebioğlu / Çaycuma / Zonguldak); • Kilimli Kabotal ve Kültür-Sanat Şenliği (Kilimli / Zonguldak); • Karaelmas Uluslararası Kültür ve Sanat Festivali (Zonguldak / Zonguldak).

Şehirlerin tarihsel ruhunu (*genius loci*) günümüze taşıyan bu etkinlikler, geçmişin mirasını bugünün turizm ve tanıtım diliyle yeniden kurgulayan kapsayıcı yapılarıdır. Bu bağlamda Ekintoyadları, toplumda tarihsel devamlılık hissi uyandırırken, yerel mirası hem bir koruma nesnesi hem de bir tüketim ürünü olarak yeniden üretmektedir. Etnolinguistik açıdan bu isimlendirmeler, nesnelerin fiziksel varlığından ziyade topluluğun kültürel şemalarını ve aidiyet algılarını dilsel birer mühür olarak taşır. Özellikle Uluslararası Çubuk Kültür Festivali (Ankara/Çubuk) veya Kafkasör Kültür, Turizm ve Sanat Festivali (Artvin/Merkez) gibi örnekler yerel kimliği koruma refleksini belgelerken, Erzurum Kültür Yolu Festivali (Erzurum/Merkez) gibi modern projeler şehri bir bütün olarak açık hava müzesi şeklinde kurgulayarak kültürü stratejik bir pazarlama anlatısına dönüştürmektedir.

Bu isimlerdeki terminolojik tercihler, bölgenin hangi kültürel sermaye üzerinden markalandığını ortaya koymaktadır (Bourdieu, 1984, s. 176). “Festival” kavramının modern ve evrensel çağrışımı ile “Haftası” veya “Anma Etkinlikleri” gibi daha geleneksel ve bürokratik çağrışımli ifadeler arasındaki dilsel ayrışma, hedef kitleye ve kurumsal kimliğe dair sosyolojik birer işarettir (Labov, 1972, s. 208). Bu adlandırma pratikleri, yerel değerlerin küresel turizm pazarının diliyle yeniden kurgulandığı kültürel performans alanları yaratarak, toplumsal kimliğin tanıtım stratejileri aracılığıyla yeniden üretilmesini sağlamaktadır (Appadurai,

1996, s. 42). Netice itibarıyla ekintoyadlarının dilbilgisel inşasının, bölgenin tarihsel mirasını bugünün iletişim kodlarıyla mühürleyen stratejik birer anlatı olduğu sonucuna varılmıştır.

Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali:

Artvin'in sahil şeridinde, Rize ve Artvin kültürlerinin kesişim noktasında yer alan Arhavi; Laz kimliğinin, dilinin ve yaşam pratiklerinin en canlı şekilde yaşatıldığı merkezlerden biridir. Bu zengin coğrafi ve sosyolojik zemin üzerinde yükselen Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali, bölgenin tarımsal üretim takvimi ve zorlu doğa koşullarıyla şekillenen yaşam biçiminin (çay hasadı, fındık toplama, yayla göçü vb.) kutsandığı köklü bir ritüeller bütünüdür. 1973 yılında dönemin Arhavi Kaymakamı Erol Ertuğrul tarafından "Arhavi Şenlikleri" adıyla başlatılan organizasyon (Türkiye Turizm Ansiklopedisi, t.y.), 1991 yılında belediye başkanı Mehmet Çorbacı döneminde "Uluslararası" sıfatını kazanarak CIOFF ile entegre olmuş ve yerel değerleri küresel standartlarda korumayı görev edinmiştir (Türkiye Turizm Ansiklopedisi, t.y.; CIOFF, t.y.). Festivalin temel varoluş amacı; tulum müziği, horon dansı, atmacacılık ve yerel gastronomi (Laz böreği, hamsili ekmek) gibi kaybolma riski taşıyan kültürel miras unsurlarını yaşayan pratikler olarak sürdürmek, dünyanın farklı coğrafyalarından halk dansları topluluklarının ağırlanmasıyla küresel bir etkileşim alanı yaratmak (CIOFF, t.y.) ve Mençuna Şelalesi gibi doğal güzelliklerin uluslararası görünürlüğünü sağlamaktır. Özellikle yaz aylarında metropollerde yaşayanların ilçeye dönüşüyle ("sıla turizmi") eş zamanlı düzenlenen bu etkinlik, nüfusun mevsimsel olarak katlanmasına yol açarak ilçe ekonomisine can suyu sağlarken yerel kimliğin kuşaktan kuşağa aktarılmasında stratejik bir rol oynamaktadır (Arhavi Kaymakamlığı, 2019; İhlas Haber Ajansı [İHA], 2019).

Arhavi Festivali'ni diğer popüler müzik etkinliklerinden ayıran en temel özellik, içeriğindeki "yarışma" formatındaki kültürel ve ekonomik ritüellerdir. Doğu Karadeniz'de yüzyıllardır süregelen atmaca (*Accipiter nisus*) tutkusu (Kültür Portalı, t.y.), kuşların tüylerinin parlaklığının ve eğitmenine tepkilerinin değerlendirildiği "En Güzel Ğaço Yarışması" ile onurlandırılmaktadır (İHA, 2019). Bölge ekonomisinin belkemiği olan çay ve fındık tarımı, festivalde "2.5 yaprak" kuralı gibi doğru toplama tekniklerinin titizlikle jüri tarafından puanlandığı birer spor müsabakasına dönüşmektedir (Rize Takip, 2024). Artvin'in yoğun orman örtüsüyle bağ kuran "Aykırı Hızarla Odun Kesme" ve "Dik Hızarla Tahta Bıçme" yarışmaları ise (Rize Takip, 2024), geçmişte hız atölyelerinde harcanan zanaat emeğine birer saygı duruşu niteliği taşımaktadır. Bu yarışma pratikleri, bedensel mücadelenin ve geleneksel uzmanlık alanlarının toplumsal belleği inşa etme gücünü kanıtlayan yaşayan birer kültürel veri alanıdır.

Adında Teknoloji vb. Kodlanan Toyadları: Koşumtoyadları (Teknoheoertonim)

• Teknofest (Seyhan / Adana); • Bilişim Festivali (Merkez / Batman); • Bayfest Bilim ve Teknoloji Festivali (Merkez / Bayburt); • Mobilefest (Şişli / İstanbul); • Teknolojik Uyku Festivali (Buca / İzmir); • Robotik ve Teknoloji Festivali (Merkez / Kahramanmaraş); • Koca Fest (Kocasinan / Kayseri).

Teknofest:

Türkiye'nin teknolojik bağımsızlık arayışı, modern cumhuriyet tarihindeki en stratejik dönüşümlerden biri olarak kabul edilen "Milli Teknoloji Hamlesi" vizyonu ile yeni bir evreye girmiştir (Kacır vd., 2022). Bu vizyonun toplumsal mesruiyet kazanması, insan kaynağı havuzunun genişletilmesi ve teknoloji üretiminin bir beka meselesi olarak kavranması noktasında Teknofest Havacılık, Uzay ve Teknoloji Festivali önemli bir etkinliktir (Bayraktar, 2022; Babaoğlu, t.y.). 2018 yılında İstanbul'da atılan ilk adımla başlayan bu süreç, sadece bir etkinlik olmanın ötesine geçerek sanayi, akademi, kamu ve sivil toplumun iç içe geçtiği, dörtlü sarmal (quadruple helix) inovasyon modelinin en büyük ölçekli uygulamasına dönüşmüştür (Kacır vd., 2022; Teknofest, t.y.).

Milli Teknoloji Hamlesi, Türkiye'nin önemli teknolojilerde dışa bağımlılığını asgari düzeye indirmeyi ve bu doğrultuda küresel rekabette yüksek katma değerli ürünlerle yer almayı hedefleyen kapsamlı bir politikadır (Kacır vd., 2022). Söz konusu politika, teknolojik gelişimi sadece iktisadi bir parametre olarak değil, aynı zamanda milli egemenliğin ve dijital bağımsızlığın bir gereği olarak kurgulamaktadır (Babaoğlu, t.y.). Bu çerçevede 2016 yılında kurulan Türkiye Teknoloji Takımı Vakfı (T3 Vakfı), Milli Teknoloji Hamlesi'nin sivil toplum ayağını inşa ederek, gençlerin ve bireylerin özgün teknoloji üretim süreçlerine dahil edilmesini ana misyonu olarak belirlemiştir (Bulut vd., 2024; T3 Vakfı, t.y.).

T3 Vakfı, Türkiye'deki bireylerin araştırma-geliştirme (Ar-Ge) ve girişimcilik faaliyetlerini desteklemeyi, ülke içinde teknoloji geliştirme kültürünü yaygınlaştırmayı ve bu alanda yetişmiş insan kapasitesini artırmayı amaçlamaktadır (Bulut vd., 2024). Vakfın öncülüğünde hayata geçirilen Deneyap Teknoloji Atölyeleri, T3 Akademi ve T3 Girişim Merkezi gibi yapılar, Teknofest ile başlayan ilginin sürdürülebilir bir kariyere ve teknolojik ürüne dönüşmesini sağlayan bir sistem kurgulamaktadır (Bulut vd., 2024). Teknofest, bu sistemin en görünür ve kitleleri mobilize eden vitrini işlevindedir (Teknofest, t.y.).

2018 yılından bu yana Teknofest, katılım sayıları, başvuru hacmi ve yarışma kategorileri bakımından eşi benzeri görülmemiş bir büyüme ivmesi yakalamış-

tır. Düzenlendiği ilk yılda İstanbul Yeni Havalimanı'nda gerçekleştirilen festival, günlük katılımda dünyanın en büyük ikinci, toplamda ise üçüncü havacılık etkinliği olarak tarihe geçmiştir. Takip eden yıllarda festivalin kapsamı genişletilerek Anadolu'nun farklı şehirlerine ve yurt dışına (Azerbaycan) taşınmış, teknoloji tutkusu bir toplumsal seferberliğe dönüştürülmüştür.

Teknofest kapsamında düzenlenen teknoloji yarışmaları, Türkiye'nin savunma, havacılık, uzay ve sağlık bilişimi gibi önemli alanlardaki gelecekteki yetkinliklerini belirlemektedir (Bayraktar, 2022; Teknofest, t.y.). Bu yarışmalar, katılımcıların teorik bilgilerini en zorlu saha koşullarında pratiğe dökmesini zorunlu kılan bir mühendislik sınavı niteliğindedir (Düzce Üniversitesi, 2024).

Roketsan yürütücülüğünde gerçekleştirilen Roket Yarışması, Teknofest'in teknik zorluğu en yüksek ve en prestijli kategorilerinden biridir. Yarışma; lise, orta irtifa, yüksek irtifa ve zorlu görev gibi farklı seviyelerde düzenlenerek, katılımcıların aerodinamik, itki sistemleri ve kurtarma mekanizmaları üzerine derinlemesine uzmanlaşmasını sağlamaktadır.

Bu yarışmaların etkisi, kazanılan ödülün ziyade, Roketsan ve TÜBİTAK SAGE gibi kurumlarda sunulan staj ve istihdam olanaklarıyla ölçülmektedir. Genç mühendis adayları, geliştirdikleri roketlerin aviyonik sistemlerini ve mekanik bütünleşmesini bu dev şirketlerin uzmanlarıyla birlikte test etme şansı bulmaktadır (Bayraktar, 2022; Teknofest, t.y.).

Milli Teknoloji Hamlesi sadece savunma odaklı olmayıp aynı zamanda toplumsal refahı artırmaya yönelik sivil çözümleri de kapsamaktadır (Kacır vd., 2022). T.C. Sağlık Bakanlığı ve TÜSEB iş birliğiyle düzenlenen Sağlıkta Yapay Zekâ Yarışması, görüntü işleme, tanı koyma ve ilaç geliştirme gibi alanlarda yenilikçi algoritmaların geliştirilmesini teşvik etmektedir. Benzer şekilde, AFAD yürütücülüğünde düzenlenen İnsanlık Yararına Teknoloji Yarışması, afet yönetimi ve engelsiz yaşam teknolojileri gibi konularda somut projelerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

Eğitim Teknolojileri Yarışması da benzer bir ödül yapısıyla gençleri eğitimde dijitalleşme ve interaktif öğrenme araçları geliştirmeye yönlendirmektedir. Bu yarışmaların her biri, Türkiye'nin stratejik hedeflerine uygun olarak, toplumun tüm katmanlarında bir farkındalık ve üretim kültürü oluşturmayı amaçlamaktadır (Teknofest, t.y.).

Adında Maden, Mineral Kodlanan Toyadları: Kentoyadları (Minaheortonim)

- 8 Kasım Uzun Mehmet'i Anma ve Kömür Günü (Karadeniz Ereğli / Zonguldak/).

8 Kasım Uzun Mehmet'i Anma ve Kömür Günü:

8 Kasım Uzun Mehmet'i Anma ve Kömür Günü Zonguldak'ın Ereğli ilçesinde her yıl 8 Kasım tarihinde gerçekleştirilen bir etkinliktir. Etkinliğin ana odağı Zonguldak'ta taş kömürünün bulunmasıdır. Etkinlik kapsamında bölgedeki kömürü ilk bulan kişi olarak bilinen Uzun Mehmet de anılmaktadır.

Zonguldak taş kömürü havzası, Türkiye'nin modernleşme ve endüstriyelleşme tarihindeki en önemli coğrafi ve ekonomik birimlerden biridir. Kömürün bu topraklardaki serüveni, sadece bir enerji kaynağının bulunması ve işletilmesi hikayesi değil, aynı zamanda bir imparatorluğun çöküşü, bir ulus-devletin inşası ve bu süreçte yaratılan milli kimliğin sembollerle örülme sürecidir. Kömür, 19. yüzyılın başından itibaren küresel ekonominin ve askeri gücün temel belirleyicisi haline gelirken, Osmanlı Devleti bu stratejik kaynağın farkına varma ve onu verimli bir şekilde kullanma noktasında Batı ile kıyaslandığında ciddi bir zaman kaybı yaşamıştır.

Dünya genelinde sistematik kömür madenciliği faaliyetleri 17. yüzyılda İngiltere'de ivme kazanmış, 18. ve 19. yüzyıllardaki Sanayi Devrimi ve buhar makinelerinin icadıyla stratejik bir önem kazanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu ise Avrupa'daki bu bilimsel ve sanayileşme hamlelerini oldukça geç fark etmiş, bu durum madencilik faaliyetlerinde verimsizliğe ve teknolojik geride kalmışlığa neden olmuştur (Kömürlü, 2020, s. 22).

Cumhuriyet'in kuruluşu ile birlikte Zonguldak kömür havzası, ulusal sanayinin can damarı olarak kabul edilmiştir. Kömürün ekonomik olarak millileştirilmesi, siyasi bağımsızlığın tamamlayıcısı bir unsur olarak görülmüştür. Bu süreçte sadece üretim değil, bölgenin idari ve hukuki yapısı da yeniden kurgulanmıştır.

Zonguldak'ta kömürü ilk kimin bulduğu konusunda araştırmacılar arasında görüş birliği yoktur. Özeke'nin (1944) verdiği bilgilere göre kömürü ilk bulan kişi Ereğli'ye bağlı Kestanevi Köyü'nden Hacı İsmail'dir. Yaygın olan görüşe göre ise bu kişi Uzun Mehmet'tir (Kömürlü, 2020). Bir diğer görüşe göre Uzun Mehmet tamamen uydurulmuş bir kahramandır (Sakaoğlu, 1984).

Cumhuriyet dönemindeki kültürel millileştirmenin en somut örneklerinden biri, kutlanan dini günlerin seküler ve milli bayramlarla değiştirilmesidir. Zonguldak havzasında 1930'lu yılların başına kadar yabancıların ve azınlıkların etkisiyle her yıl 4 Aralık'ta Sainte-Barbe Yortusu / Bayramı (Azize Barbara Günü)

kutlanmaktaydı. Madencilerin koruyucusu sayılan Sainte-Barbe için düzenlenen bu törenlere Osmanlı bürokrasisi de katılım gösterirdi; örneğin 1929 yılında Zonguldak Kaymakamı'nın da katıldığı 40 kişilik bir ziyafet kayıtlara geçmiştir. Ancak yükselen Türkçülük akımı ve ulus-devlet inşası, bir Hristiyan azizesinin madenci koruyucusu olarak kabul edilmesini garip ve geri bir hareket olarak nitelemeye başlamıştır. 1932 yılında Halkevi komisyonu, bu bayramın Türkleştirilmesi amacıyla 8 Kasım gününü Uzun Mehmet Kömür Bayramı olarak ilan etmiştir. Bu değişim, yerel hafızanın dönüştürülmesi ve işçi sınıfının milli değerler etrafında kenetlenmesi amacını taşımaktadır (Efiloğlu ve Tan, 2016).

Kömür Bayramı'nın ilanı sürecinde farklı fikirler de tartışılmıştır. Tahir Karaoğuz, Türk mitolojisinden beslenen daha kadim bir köken aramış ve Türkle-
rin demir dağları eriterek Ergenekon'dan çıktıkları günü Madenci Bayramı olarak teklif etmiştir. Karaoğuz, Türk Tarih Kurumu'nun desteğini alarak 9 Mayıs'ın Ergenekon Madenci Bayramı olarak kutlanmasını savunmuş, hatta bu fikri 1960'lı yıllarda Cemal Gürsel'e sunarak onay almıştır (Efiloğlu ve Tan, 2016). Ancak Uzun Mehmet anlatısının Zonguldak özelindeki güçlü yerel bağları, 8 Kasım'ın temel bayram olarak kalmasını sağlamıştır.

8 Kasım Uzun Mehmet'i Anma ve Kömür Günü, günümüzde Zonguldak ve Ereğli'de törenlerle kutlanmaya devam etmektedir. Etkinlikler, Ereğli Kestane-
ci Mahallesi'ndeki Uzun Mehmet Anıtı önünde gerçekleştirilmekte; anıta çelenk sunumu, saygı duruşu ve İstiklal Marşı ile devletin ve halkın bu mirasa bağlılığı vurgulanmaktadır (Genel Maden İşçileri Sendikası, 2026).

Adında Seramik, Çömlek Kodlanan Toyadları: Çömlektoyadları (Keramaheortonim)

- Uluslararası Menemen Çömlek Festivali (Menemen / İzmir); • Çini Festivali (Merkez / Kütahya); • Uluslararası Çini Şenliği (Dumlupınar / Kütahya).

Uluslararası Menemen Çömlek Festivali:

Uluslararası Menemen Çömlek Festivali, İzmir'in Gediz Deltası üzerinde kurulmuş ve binlerce yıllık seramik üretim geleneğine ev sahipliği yapan Menemen ilçesinin, bu köklü mirasını modern dünyanın gereklilikleriyle harmanlayarak uluslararası bir marka değerine dönüştürme projesinin en somut çıktısıdır. Yaklaşık 8.000 yıllık bir geçmişe dayanan Menemen çömlekçiliği, Panaztepe antik yerleşiminden günümüzün modern atölyelerine uzanan kesintisiz bir üretim zincirini temsil etmektedir (Menemen Belediyesi, t.y.). Menemen çömlekçiliğinin “8.000 yıllık miras” söylemi, bilimsel bir temele, özellikle de Menemen ilçe merkezinin 13 kilometre batısında yer alan Panaztepe antik kentindeki bulgulara dayanmaktadır (Çetintaş, 2019, s. 112). Gediz Nehri'nin getirdiği alüvyonlarla bugün içeride

kalmış olsa da Panaztepe tarih öncesi dönemlerde İzmir Körfezi'nin kuzeyinde stratejik bir ada yerleşimiydi. Panaztepe kazıları, Erken Tunç Çağı'ndan Osmanlı Dönemi'ne kadar kesintisiz yerleşim izlerini ortaya çıkarmıştır. Bu süreklilik, bölgedeki kil yataklarının kalitesinin ve üretim bilgisinin nesilden nesile aktarıldığının en büyük kanıtıdır (Menemen Belediyesi, t.y.).

Kazılarda ele geçen ve M.Ö. 2. bine tarihlenen seramikler, sadece kullanım eşyası değil, estetik değeri yüksek sanat eserleridir. Özellikle “Minas” seramikleri ve altın/gümüş kap formlarını taklit eden pişmiş toprak eserler, Menemenli antik ustaların malzemeye olan hakimiyetini ve dönemin trendlerini takip etme yeteneğini göstermektedir (Çetintaş, 2019, s. 113). Panaztepe, ürettiği seramikleri Girit, Mısır ve Kıta Yunanistan'a ihraç eden bir ticaret merkeziydi. Bugün düzenlenen Uluslararası Çömlek Festivali'nin “uluslararası” niteliği, aslında bu antik ticaret ağlarının modern bir rekonstrüksiyonu olarak okunabilir (Menemen Belediyesi, t.y.). Festival kapsamında düzenlenen “Tarihin Seyir Defterinde Menemen Çömlekçiliği” panelleri, bu arkeolojik veriyi güncelleyerek modern Menemenli ustaların kimlik inşasında kullanmaktadır. Bölgedeki çömlekçilik geleneği, yüzyıllar boyunca yerli Rum ustalar tarafından sürdürülmüş; ancak Kurtuluş Savaşı ve mübadele yılları demografik yapıyı değiştirerek Rum ustaların yerini Konya ve diğer Anadolu bölgelerinden gelen Türk seramik ustalarına bırakmıştır (Çetintaş, 2019, s. 116). Bu değişime rağmen, torna kullanımı ve fırınlama teknikleri gibi teknolojik devamlılık korunmuştur.

Cumhuriyet döneminde Menemen, “testi” üretimiyle özdeşleşmiş ve “Menemen testisi gibi dizilmek” deyiimi, üretimin devasa boyutlara ulaştığını simgeleyen bir görsel hafıza oluşturmuştur (Menemen'in Sesi, 2021). 1990'lara kadar iç piyasanın ihtiyacını karşılayan ilçe, bu dönemde plastik kullanımının artışıyla bir krizle yüzleşmiş olsa da festival aracılığıyla bu hammaddeyi sanatsal bir boyuta taşımıştır Festival, sadece şekillendirme değil, pişirme tekniklerinin de bir laboratuvarı gibidir. Geleneksel odun pişirimi, odun ateşiyle atmosferdeki oksijen miktarını değiştirerek kile doğal renk tonları kazandırırken; Japon kökenli Raku tekniği, seramiklerin akkor halindeyken fırından çıkarılıp talaşla buluşturulmasıyla metalik parıltılar ve krakle dokular oluşturur (Seramik Türkiye, t.y.). Doğu Avrupa kökenli Obvara tekniği ve ilkel sepet fırın uygulamaları da festivalde kilin kimyasal sınırlarının zorlandığı diğer alanlardır.

Festivalin en dikkat çeken bölümlerinden biri olan Hüneryeller Çömlek Yarışması, çömlekçiliği sportif bir performansa dönüştürür. Teknik kategoride Oktay İde ve Ayhan İde gibi yerel ustaların başarısı Menemen'deki usta-çırak geleneğinin gücünü kanıtlamaktadır (Seramik Türkiye, t.y.). Estetik kategoride ise Daniele Dakunto ve Augusto Girolomini gibi isimlerin dereceleri, festivalin kültürlerarası

bir sanat platformuna dönüştüğünü gösterir (Menemen Belediyesi, t.y.). “Hem-hal” sergisi ise klasik çömlek formlarının dışına çıkan kavramsal eserleri kabul ederek Menemen çamurunun modern sanatın soyut diliyle konuşabildiğini kanıtlamaktadır (Menemen Çömlek Festivali, t.y.-a). Son olarak düzenlenen fotoğraf yarışmaları, üretimin arka planındaki emeği ve teri belgeleyerek festivalin görsel hafızasını tamamlamaktadır (Menemen Çömlek Festivali, t.y.-b).

Yukarıda *Koşumtoyadları*, *Kentoyadları*, *Çömlektoyadları* olarak listelenen ve yeni nesil festivaller olarak değerlendirebileceğimiz etkinlikler geleneksel festival tanımını sanayi, teknoloji ve spesifik hobilere doğru genişleterek, sektörel birikimi kamusal bir gövde gösterisine dönüştürmektedir. Bu bağlamda festival kavramının sınırları, teknolojik üretimi, emeği ve zanaatı merkeze alan yeni bir semantik alan inşa etmektedir. Etnolinguistik açıdan bu isimlendirmeler, bir topluluğun yalnızca kültürel mirasını değil, aynı zamanda teknolojik vizyonunu ve çalışma hayatına atfettiği kutsiyeti de dilsel olarak bünyesinde taşır. Özellikle Teknofest (Adana/Seyhan) gibi örnekler, teknolojik üretimi bir milli başarı ve ideolojik vizyon nesnesi haline getirerek festivali birer gurur alanına çevirmektedir.

Bu grupta yer alan etkinliklerin dilbilgisel yapısı incelendiğinde, adlandırmaların çoğunlukla uzmanlık alanını belirten teknik terimler ile kurulan karmaşık isim tamlamaları üzerine inşa edildiği görülmektedir. Sözdizimsel düzende, hammadde veya teknoloji odağının tamlayan konumunda yer alarak etkinliğin türsel kimliğini belirlediği saptanmıştır. Örneğin, Kömür Günü (Zonguldak/Karadeniz Ereğli) veya Uluslararası Menemen Çömlek Festivali (İzmir/Menemen) gibi yapı-larda, “Kömür” ve “Çömlek” gibi semantik birimler, emeğin ve zanaatın sanatsal değerini onurlandırarak çalışma hayatını dilbilgisel düzeyde kutsamaktadır. Bu adlandırmalar, nesneyi (hammadde/ürün) festivallik bir statüye yükselterek ona toplumsal bir meşruiyet alanı yaratmaktadır.

Tablo: Alantoyadlarına Konu Edilen Toyadlarının Karşılaştırması

Kategori	Toyadlı Belirteç	Toyadlı Mekân	Temel Sebebi	Etkinlik	Örneklem
Kırsal	Şenlik, Şölen, Gün	Yayla, Er Meydanı, Köy Meydanı	Bereket, Süreklilik	Aidiyet,	Yörükler Ayran Şöleni (Sincanlı / Afyon)
Kentsel	Festival, Days	Fest, Salon, Plaza, Sahil, Fuar Alanı	Deneyim, Tüketim	Prestij,	Ankara Cocktail Festival (Çankaya / Ankara)
Teknik	Gün, Expo, Tekno	Fabrika Alanı, Halıvalımanı, Atölye	Başarı, Güç		Teknofest (Ulusal)

Kaynakça

- Adana İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2025). *Kuşaktan kuşağa aktarılan lezzetler bu yıl da Adana'da buluşuyor! 9. Uluslararası Adana Lezzet Festivali için geri sayım başladı*. 10 Şubat 2026 tarihinde erişildi.
- Adana Valiliği. (2025). *9. Uluslararası Adana Lezzet Festivali 10-11-12 Ekim'de*. 10 Şubat 2026 tarihinde <https://www.adana.gov.tr/sy-1443> adresinden erişildi.
- Anadolu Ajansı. (2024, 21 Temmuz). 665. *Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri, 2026'da 3-5 Temmuz tarihlerinde düzenlenecek*. <https://www.aa.com.tr/tr/spor/665-tarihi-kirkpinar-yagli-guresleri-2026da-3-5-temmuz-tarihlerinde-duzenlenecek/3638783>
- Appadurai, A. (1996). *Modernity at large: Cultural dimensions of globalization*. University of Minnesota Press.
- Arhavi Kaymakamlığı. (2019, 23 Ağustos). *47. Uluslararası Arhavi Kültür ve Sanat Festivali Başladı*. <http://arhavi.gov.tr/47-uluslararası-arhavi-kültür-ve-sanat-festivali-basladı>
- Babaoğlu, C. (t.y.). *Dijital egemenlik yolunda Türkiye: Milli teknoloji hamlesi ve Teknofest*. Kriter Dergi. 10 Şubat 2026 tarihinde <https://kriterdergi.com/dosya-teknoloji/dijital-egemenlik-yolunda-türkiye-milli-teknoloji-hamlesi-ve-teknofest> adresinden erişildi.
- Bayraktar, S. (2022). Yediden yetmişe toplumsal seferberlik: Milli teknoloji hamlesi. M. F. Kacı, M. Şeker ve M. Doğrul (Ed.), *Milli teknoloji hamlesi: Toplumsal yansımaları ve Türkiye'nin geleceği* içinde (ss. 1-18). Türkiye Bilimler Akademisi.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgement of taste* (R. Nice, Trans.). Harvard University Press.
- Bulut, M. A., Birgili, B., Koçoğlu, M., Gülnay, O. ve Baş, F. R. (2024). Teknoloji ve bilim merkezlerinin milli teknoloji hamlesine katkıları ve T3 vakfı örneği. *Babur Research*, 3(2), 117-132. 10 Şubat 2026 tarihinde <https://izlik.org/ja43cf95rd> adresinden erişildi.
- CIOFF. (t.y.). *ARHAVI MUNICIPALITY INTERNATIONAL CULTURE AND ART FESTIVAL*. 10 Şubat 2026 tarihinde <https://www.cioff.org/festival/turkey/5103> adresinden erişildi.
- Çetintaş, E. (2019). Menemen çömlekçiliğinde yenilikçi bir isim: Ahmet Taşhomcu. *Kalemişi*, 7(15), 111-119.
- Düzce Üniversitesi. (2024). *Teknofest gelişim süreci, katılım istatistikleri ve ödüller (2018-2024)*. 10 Şubat 2026 tarihinde <https://cdn.duzce.edu.tr/File/GetFile/a03928aa-178c-484b-86d0-d69237e26893> adresinden erişildi.
- Efiloğlu, A. ve Tan, Ç. (2016). Tek parti dönemi Uzun Mehmet Kömür Bayramı kutlamaları. *History Studies International Journal of History*, 8(3), 117-134. <https://doi.org/10.9737/historyS.2016320092>
- Etkinlife. (2025). *Adana Lezzet Festivali 2025*. 10 Şubat 2026 tarihinde <https://etkinlife.com/adana-lezzet-festivali/> adresinden erişildi.
- Festivall. (2026). *10. Adana Lezzet Festivali*. 10 Şubat 2026 tarihinde <https://festivall.com.tr/festival/1218/adana-lezzet-festivali/> adresinden erişildi.
- FestTR. (2026). *Adana Lezzet Festivali 2026 program ve detayları*. 10 Şubat 2026 tarihinde <https://festtr.com/festival/adana-lezzet-festivali/> adresinden erişildi.
- Genel Maden İşçileri Sendikası. (2025, 8 Kasım). *Kömürü bulan Uzunmehmet anıldı*. 10 Şubat 2026 tarihinde <https://genelmadenis.org.tr/komuru-bulan-uzunmehmet-anildi-2/> adresinden erişildi.
- Goffman, E. (1967). *Interaction ritual: Essays on face-to-face behavior*. Pantheon Books.
- Huizinga, J. (2017). *Homo ludens: Oyunun toplumsal işlevi üzerine bir inceleme* (M. A. Kılıçbay, Çev.). Ayrıntı Yayınları.

- İhlas Haber Ajansı. (2019, 25 Ağustos). *Arhavi'de atmaca ve en güzel ğaço yarışması yapıldı*. 10 Şubat 2026 tarihinde <https://www.iha.com.tr/artvin-haberleri/arhavide-atmaca-ve-en-guzel-gaco-yarismasi-yapildi-2384661/> adresinden erişildi.
- İstanbul Kültür Sanat Vakfı. (2017). *Tiyatro Festivali 2017 E-Katalog*. 22 Ocak 2026 tarihinde https://catalogues.iksv.org/tiyatro_katalog_2017_high_res.pdf adresinden erişildi.
- İstanbul Kültür Sanat Vakfı. (2018). *Tiyatro Festivali 2018 E-Katalog*. 22 Ocak 2026 tarihinde https://catalogues.iksv.org/tiyatro_katalog_2018_low_res.pdf adresinden erişildi.
- İstanbul Kültür Sanat Vakfı. (2020). *Tiyatro Festivali 2020 E-Katalog*. 22 Ocak 2026 tarihinde http://catalogues.iksv.org/tiyatro_brosur_2020_low_res.pdf adresinden erişildi.
- İstanbul Kültür Sanat Vakfı. (2021). *Tiyatro Festivali 2021 E-Katalog*. 22 Ocak 2026 tarihinde http://catalogues.iksv.org/tiyatro_katalog_2021_low_res.pdf adresinden erişildi.
- İstanbul Kültür Sanat Vakfı. (2022). *Tiyatro Festivali 2022 E-Katalog*. 22 Ocak 2026 tarihinde http://catalogues.iksv.org/tiyatro_katalog_2022_low_res.pdf adresinden erişildi.
- İstanbul Kültür Sanat Vakfı. (2025). *Tiyatro Festivali 2025 E-Katalog*. 22 Ocak 2026 tarihinde <http://catalogues.iksv.org/tiyatro-katalog-2025-low-res.pdf> adresinden erişildi.
- İstanbul Kültür Sanat. (t.y.). *Tarihçe*. 21 Ocak 2026 tarihinde <https://muzik.iksv.org/tr/festival-hakkinda/tarihce> adresinden erişildi.
- İstanbul Kültür Sanat. (t.y.). *Tarihçe*. 22 Ocak 2026 tarihinde <https://tiyatro.iksv.org/tr/festival/tarihce> adresinden erişildi.
- Kacı, M. F., Şeker, M. ve Doğrul, M. (Ed.). (2022). *Millî teknoloji hamlesi: Toplumsal yansımaları ve Türkiye'nin geleceği*. Türkiye Bilimler Akademisi. <https://doi.org/10.53478/TUBA.978-625-8352-16-0>
- Kömlü, E. (2020). Osmanlı döneminde taş kömürü madenciliğinin başlaması. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 16-29. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1196959>
- Kültür Portalı. (t.y.-a). *Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri Öğeleri: Peşrev*. 10 Şubat 2026 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/edirne/kulturatlasi/tarihi-kirkpinar-yagli-guresleri-ogeleri--pesrev> adresinden erişildi.
- Kültür Portalı. (t.y.-b). *Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri Öğeleri: Kırmızı Dipli Mum*. 10 Şubat 2026 tarihinde <https://kulturportali.gov.tr/turkiye/edirne/kulturatlasi/tarihi-kirkpinar-yagli-guresleri-ogeleri--kirmizi-dipli-mum> adresinden erişildi.
- Kültür Portalı. (t.y.-c). *Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri Öğeleri: Kırkpınar Ağası*. 10 Şubat 2026 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/edirne/kulturatlasi/tarihi-kirkpinar-yagli-guresleri-ogeleri--kirkpinar-agasi> adresinden erişildi.
- Kültür Portalı. (t.y.). *Atmacacılık*. 10 Şubat 2026 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/artvin/kultur-envanteri/atmacacilik> adresinden erişildi.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). *Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali*. 10 Şubat 2026 tarihinde <https://yakegm.ktb.gov.tr/TR-12207/kirkpinar-yagli-gures-festivali> adresinden erişildi.
- Labov, W. (1972). *Sociolinguistic patterns*. University of Pennsylvania Press.
- Menemen Belediyesi. (t.y.). *Menemen Çömlek Festivali*. 10 Şubat 2026 tarihinde <https://www.menemen.bel.tr/menemen-comlek-festivali> adresinden erişildi.
- Menemen Çömlek Festivali. (t.y.-a). *Hem-hal karma sergi*. 10 Şubat 2026 tarihinde <https://www.comlekfestivali.com/Content/PanelThreeJrContentTr?Id=3> adresinden erişildi.
- Menemen Çömlek Festivali. (t.y.-b). *Fotoğraf yarışması sonuçları*. 10 Şubat 2026 tarihinde <https://www.comlekfestivali.com/PhotographyCompetition/PhotographyResults?Id=2> adresinden erişildi.

13. BÖLÜM

TÖRENTÖYADLARI / RİTOHEORTONİMLER

Cihangir DEMİR, Ege Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-2889-9447

Ritoheortonim (törentoyadı) kavramı, temelinde belirli bir ritüel uygulaması barındıran bayram, şenlik veya anma törenlerine verilen özel isimleri ifade etmektedir. Bu kavram, dilin sadece bir iletişim aracı olmadığını, aksine toplumun inanç sistemlerini, üretim döngülerini ve doğayla kurduğu bağı koruyan bir kültürel hafıza deposu olduğunu göstermektedir.

Bu adlandırmalar aracılığıyla, bir topluluğun zamanı nasıl kutsallaştırdığı, hangi ekonomik faaliyetleri bayram seviyesine yükselttiği ve sosyal dayanışma bağlarını hangi semboller üzerinden kurduğu derinlemesine analiz edilebilmektedir. Söz konusu isimler, toplumsal kimliğin dil içerisindeki somut yansımalarını oluşturmaktadır. Bu isimler incelendiğinde, topluluğun hem tarihsel kökenlerine hem de güncel sosyal yapısına dair bütüncül bir bakış açısı elde edilmektedir.

Ritoheortonim olarak sınıflandırılan ve çalışmamıza temel oluşturan etkinliklerin listesi şu şekildedir:

• Marioba Şenliği (Maden / Şavşat / Artvin); • Dedebağ Keşkek Hayrı (Karasu / Aydın); • Yünüm Böğet Koyun Yıkama ve Kültür Şenliği (Hasanpaşa Köyü / Tefenni / Burdur); • Beyören Köyü Kurban Bayramı Şenlikleri (Beyören Köyü / Akçakoca / Bursa); • Yağmur Duası (Dolu Baba Mevki / Kirazlı Yayla / Bursa); • Yağmur Duası (Karıncalı Mahallesi / Orhaneli / Bursa); • Yağmur Duası (Sadağı Mahallesi / Orhaneli / Bursa); • Ayazma Panayırı (Bozcaada / Çanakkale); • Bayramıç Ayazma Festivali (Bayramıç / Çanakkale); • Gümüşçay Beldesi Hayır ve Şükür Duası (Gümüşçay Beldesi / Biga / Çanakkale); • Geleneksel Nöbeti Baba Yağmur Duası Kaynaşma ve Barışma Etkinlikleri (Evcil Beldesi / Boğazkale / Çorum); • Beyağaç Eren Günü Şenlikleri (Beyağaç / Denizli); • Geleneksel Sudan Koyun Geçirme ve Çoban Bayramı (Çal / Denizli); • Kamçı Şenlikleri (Terkan / Diyarbakır); • Uzunköprü Dallık Şenliği (Uzunköprü / Edirne); • 1001 Hatim (Pirali Baba Türbesi / Palandöken / Erzurum); • Koyun Kırkma Şenlikleri (Merkez ve İlçeler / Hakkari); • Keçi Kırkım Şenlikleri (Yayla Köyü / Karaburun / İzmir); • Kırkım

Şenliği (Karaburun / İzmir); • Geleneksel Dede Pilavı / Yağmur Duası (Bağlama / Niğde); • Kayırlı Köyü Yağmur Duası (Kayırlı / Niğde); • Yağmur ve Şükür Duası (Pınarcık / Niğde); • Altın Koç Festivali (Bereketli / Reşadiye / Tokat). Yukarıda zikredilen etkinlikleri kendi içinde Üretim ve Hayvancılık Kültürüne Dayalı Ritüeller, İnanç, İbadet ve Ortak Dua Ritüelleri, Mevsimlik ve Mahalli Kültürel Kutlamalar şeklinde sınıflandırmak mümkündür.

Üretim ve Hayvancılık Temalli Ritoheortonimler

Anadolu'nun hayvancılık geleneklerini ve bu süreçteki iş birliğini yansıtan etkinlikler, doğrudan üretim takvimine göre şekillenmektedir. Bu kapsamda, suyun arındırıcı ve iyileştirici gücüne vurgu yapan *Yünüm Böğet Koyun Yıkama ve Kültür Şenliği* (Burdur/Tefenni) ile çobanlık kültürünün en canlı örneklerinden biri olan *Geleneksel Sudan Koyun Geçirme ve Çoban Bayramı* (Denizli/Çal) dikkat çekmektedir.

Küçükbaş hayvancılığın yoğun olduğu bölgelerde düzenlenen *Koyun Kırkma Şenlikleri* (Hakkâri) ve *Keçi Kırkım Şenlikleri* (İzmir/Karaburun) gibi ritüeller, hayvanın yününden faydalanma aşamasını bir toplumsal kutlamaya dönüştürmektedir. Ayrıca, hayvancılıkta verimliliği simgeleyen *Altın Koç Festivali* (Tokat/Reşadiye) de bu grubun önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Söz konusu etkinlikler, hayvancılıkla geçinen toplulukların hem doğayla hem de birbirleriyle olan bağlarını her yıl yeniden güçlendirmesini sağlamaktadır.

İnanç, İbadet ve Ortak Dua Ritoheortonimleri

Toplumun manevi ihtiyaçları doğrultusunda bir araya geldiği inanç ve ibadet içerikli adlandırmalar, genellikle şükür, bereket ve toplumsal barış temalarını işlemektedir. Yağmurun beklediği dönemlerde gerçekleştirilen *Yağmur Duası* (Bursa/Kirazlı Yayla, Bursa/Orhaneli, Niğde), *Kayırlı Köyü Yağmur Duası* (Niğde) ve *Geleneksel Dede Pilavı / Yağmur Duası* (Niğde) bu kategorinin en yaygın örneklerini oluşturmaktadır.

Duaların sosyal bir kaynaşmaya dönüştüğü *Gümüşçay Beldesi Hayır ve Şükür Duası* (Çanakale/Biga) ile *Geleneksel Nöbeti Baba Yağmur Duası Kaynaşma ve Barışma Etkinlikleri* (Çorum/Boğazkale) gibi organizasyonlar, toplumsal birleşme ve uzlaşma sağlama gibi amaçlar taşımaktadır. Öte yandan, toplu yemek ve anma ritüellerini içeren *Dedebağ Keşkek Hayrı* (Aydın/Karacasu), *Beyören Köyü Kurban Bayramı Şenlikleri* (Bursa/Akçakoca), *Beyağaç Eren Günü Şenlikleri* (Denizli/Beyağaç) ve dini bir geleneği temsil eden *1001 Hatim* (Erzurum/Palandöken) inanç temelli diğer önemli örnekler arasında yer almaktadır. Bu tür etkinlikler, topluluğun ortak manevi değerler etrafında kenetlenmesini ve kültürel sürekliliğin korunmasını sağlamaktadır.

Mevsimlik ve Mahalli Kültürel Ritoheortonimler

Belirli bir coğrafyaya veya mevsim geçişine özgü geleneklerin yaşatıldığı bu etkinlikler, yerel kimliğin korunmasında büyük rol oynamaktadır. Doğayla iç içe kutlanan *Marioba Şenliği* (Artvin/Şavşat) ve Trakya'nın bahar sevincini yansıtan *Uzunköprü Dallık Şenliği* (Edirne/Uzunköprü), mevsimlik ritüellerin başında gelmektedir.

Su kaynaklarının kutsallığı ve bu kaynaklar etrafında gelişen panayır kültürünü temsil eden *Ayazma Panayırı* (Çanakkale/Bozcaada) ile *Bayramıç Ayazma Festivali* (Çanakkale/Bayramıç), bölgeye özgü önemli adlandırmalar arasında yer almaktadır. Son olarak, yöresel oyunlar ve eğlencelerle birleşen *Kamçı Şenlikleri* (Diyarbakır/Terkan), bölgenin kültürel hafızasını simgeleyen etkinlikler arasında bulunmaktadır. Bu tür kutlamalar, hem doğanın ritmine uyum sağlamayı kolaylaştırmakta hem de yerel geleneklerin kuşaktan kuşağa aktarılmasına aracılık etmektedir.

Ritoheortonimlerin yapısal kuruluşunda kullanılan toyadlı belirteçler, toplumsal eylemlerin türüne göre nasıl sınıflandırıldığını ortaya koyan temel dilbilimsel kategorileri oluşturmaktadır. Dildeki her seçimin belirli bir kavramsal alanı temsil etmesi gibi (Saussure, 1916, s. 67), listede yer alan şenlik, gün, panayır, festival, dua, bayram ve toyadlı belirteçler de ortaya konulan ritüelin fiziksel durumunu kodlamaktadır. Katılımcılara yapılan eylemin niteliği hakkında bilgi sunan bu birimler ritüelin toplumsal işlevine göre farklılık göstermektedir (Jakobson, 1960, s. 353).

Bu bağlamda dua belirteci iletişimi kutsal alana taşıırken, bayram ve gün belirteçleri takvimsel bir döngünün kutlanmasını işaret etmektedir. Şenlik ve festival belirteçleri daha dünyevi ve performansa dayalı bir kutlama zeminine işaret ederken, panayır hem ticari hem de törensel bir birleşmeyi ifade etmektedir. Etkinlik belirteci ise ritüelin modern dünyadaki kurumsallaşmış ve sosyal organizasyon boyutunu vurgulayan daha kapsamlı bir adlandırma olarak işlev görmektedir. Sonuç olarak bu yedi temel belirteç, isimlendirmelerin çatısını oluşturarak toplumun hangi eylemi ne şekilde anlamlandırıldığını belirginleştirmektedir.

Sosyolojik bir düzlemde ele alındığında ritoheortonimler, bireylerin günlük yaşamın rutinlerinden sıyrılarak bir araya geldiği ortak heyecan anlarını temsil etmektedir. Toplumun bu tür ritüeller aracılığıyla kendi birliğini ve kutsallığını yeniden üretmesi sayesinde sosyal bağlar kutsal bir çerçevede tazelenmekte ve sosyal düzenin sürekliliği korunmaktadır (Durkheim, 1995, s. 216). Bu fonksiyonel yapı içerisinde kültürün her bir parçası, aslında toplumun temel biyolojik ve manevi ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurgulanmış birer hayatta kalma mekanizmasıdır (Malinowski, 1944, s. 36).

Özellikle Bursa ve Niğde örneklerindeki yağmur duaları ile Çorum'daki barışma vurgulu uygulamalar, yağmur yağdırılması gibi görünen amaçlarının ötesinde, toplumsal gerilimleri azaltan ve grup dayanışmasını pekiştiren gizli işlevlere sahiptir. Bu etkinliklerin isimlendirilmesi, toplumun ortak bir hedef etrafında nasıl birleştiğini ve ortak bilincin dil aracılığıyla nasıl somutlaştığını göstermektedir. Ritüellerin bu işlevsel yönü, toplumsal yapının kriz anlarında nasıl bir denge unsuru haline geldiğini de kanıtlar niteliktedir.

Ritüellerin zamansal algısı incelendiğinde, topluluğun doğrusal zaman akışından koparak kutsal bir döngüye girdiği görülmektedir. Bu etkinlikler, zamanı sıradan bir sıralamadan çıkarıp ebedi bir dönüş evrenine bağlayarak kutsal zamanın kapılarını aralamaktadır (Eliade, 1954, s. 34). *Dallık Şenliği* (Edirne) ve *Marioba Şenliği* (Artvin) gibi mevsimlik kutlamalar, doğanın canlanışını sıradan bir biyolojik olaydan çıkarıp evrensel bir başlangıcın ritüelistik tekrarı haline getirmektedir. İnanç temelli törenler ise toplumun kendisini saflık ve kirlilik ayrımı üzerinden yeniden tanımladığı, belirli yasaklar ve toplu yemek pratikleriyle toplumsal kimliğin dış dünyadan ayrıştırıldığı sembolik birer alan işlevi görmektedir (Douglas, 1966, s. 12). Zamanın bu şekilde sıfırlanması, toplumun geçmişle olan bağını güncelleyerek geleceğe dair bir güven inşası sağlamaktadır.

Dilbilimsel bir inceleme, bu adlandırmaların her birinin Anadolu'nun derin tarihsel ve kültürel katmanlarını birer gösterge olarak sakladığını ortaya koymaktadır. Dil, kavramları sadece pasif bir şekilde isimlendirmemekte, aksine onları toplumun çevre ve kültür ihtiyaçlarına göre aktif bir biçimde inşa ederek topluluğun gerçeklik algısını belirlemektedir (Sapir, 1921, s. 112).

Ayazma ve *Panayır* terimleri bölgedeki inanç sistemlerinin dilsel sürekliliğini kanıtlarken, *Yünüm Böğet* (Burdur) isminde yer alan eski kelimeler hayvancılık kültürüne ait teknik terimlerin nasıl kutsal bir adlandırmaya dönüştüğünü belgelemektedir. *Kırkım* ve *Kırlam* (İzmir) gibi adlandırmalar arasındaki yapısal değişimler ise toplum hafızasındaki eylemle doğrudan bağ kuran önemli göstergelerdir. Bu durum, dilin yerel ağızlarda nasıl yaşayan birer hafıza aracına dönüştüğünü açıkça kanıtlamaktadır (Peirce, 1931, s. 158).

Performans kuramı açısından bakıldığında ritoheortonimler, toplumun önceden belirlenmiş ve tekrarlanan davranışlar sergilediği devasa birer kültürel sahne olarak değerlendirilmelidir (Schechner, 2002, s. 28). *Geleneksel Sudan Koyun Geçirme* ve *Çoban Bayramı* (Denizli) gibi etkinlikler, katılımcıların günlük hayat-taki rollerinden sıyrılarak belirli bir tarihsel ve mesleki senaryoyu canlandırdıkları birer sahne performansıdır.

Bu tür uygulamalar, toplumsal düzenin ve resmiyetin geçici olarak askıya alındığı, oyunun ve eğlencenin ön plana çıktığı özgür bir atmosfer yaratarak toplumsal dengenin korunmasına yardımcı olmaktadır (Bakhtin, 1984, s. 10). Bedensel performansın bu şekilde ritüelleşmesi, toplumsal gücün ve kültürel yeteneğin kamusal alanda tescil edilmesine dönüşmektedir. Katılımcıların bu ortak performans aracılığıyla sergilediği bedensel eylemler, kültürel mirasın sadece anlatılan bir hikaye değil, yaşanılan bir gerçeklik olduğunu kanıtlamaktadır.

Ritüellerin gerçekleştirildiği fiziksel noktalar sadece coğrafi birer koordinat değil, anlamla donatılmış ve günlük mekândan ayırıştırılmış özel alanlardır. Belirli mevkiler veya türbe alanları, günlük hayatın dışında kalan, kutsal olanla dünyevi olanın kesiştiği farklı mekânlar olarak işlev görmektedir (Foucault, 1986, s. 24). Bu mekânların kutsallığı, toplumun orayı dünyadan ayıran ve merkeze yerleştiren bir “kutsal görünüm” alanı olarak inşa etmesiyle sağlanmaktadır (Eliade, 1957, s. 20).

Bu kutsal alanlarda bir araya gelen bireyler, statü farklılıklarının geçici olarak yok olduğu bir “eşik” deneyimi yaşamaktadırlar. Bu durum, toplumsal bağları en saf haliyle yeniden kuran ve bireyleri eşitlikçi bir kardeşlik paydasında birleştiren bir ortak ruh hali (communitas) yaratmaktadır (Turner, 1969, s. 96). Böylece ritüel mekânı, toplumsal düzenlerin dışına çıkılan ve ortak aidiyetin en güçlü şekilde hissedildiği bir sığınağa dönüşmektedir.

Modernleşme ve küreselleşme süreçleriyle birlikte ritoheortonimlerin geçirdiği festivalleşme süreci, bu geleneksel isimlerin turistik ve ekonomik birer tüketim nesnesi haline gelme riskini de beraberinde getirmektedir. Yerel ritüellerin dışarıdan gelen gözlemciler için yeniden düzenlenmesi, topluluğun kendi için gerçekleştirdiği samimi uygulamaların, yabancılar için sergilenen bir “sahnelenmiş doğallık” alanına dönüşmesine neden olabilmektedir (MacCannell, 1976, s. 91).

Bu dönüşümde etkinlik isimlerine eklenen *festival* veya *kültür şenliği* gibi modern ifadeler, ritüelin kökenindeki kutsal içeriğin zayıflayarak gösteri odaklı bir yapıya büründüğünü işaret etmektedir. Ancak bu süreç aynı zamanda “ortaya çıkan doğallık” olarak da okunabilmektedir. Zira topluluklar, değişen şartlar altında kendi kimliklerini korumak ve ekonomik devamlılığı sağlamak adına ritüeli modern festivaller aracılığıyla yeniden kurgulamaktadırlar (Cohen, 1988, s. 371). Bu bağlamda festivalleşme, geleneğin tamamen yok olması değil, modern toplum yapısı içerisinde stratejik bir kimlik beyanı olarak yeniden üretilmesidir (Getz, 2005, s. 21).

Sonuç olarak, bu adlandırmalar basit birer etiket olmanın çok ötesinde, toplumun kendi kültürel mirasını sembolik bir güce dönüştürdüğü bu mirası derinlemesine bir bakış açısıyla anlamlandırarak gelecek kuşaklara aktardığı canlı yapı-

lardır. İsimlendirme eylemi, bir topluluğun doğayla, inançla ve üretimle kurduğu bağın dilsel bir mührü dönüşmesini ifade etmektedir.

İncelenen her bir şenlik, gün, dua ve bayram ismi, Anadolu'nun ritüel zenginliğinin ve toplumsal hafızasının dilbilimsel birer anıtı olarak adbilim literatüründe sarsılmaz bir yere sahiptir. Bu isimler aracılığıyla topluluklar, hem kendi kimliklerini modern dünyaya karşı ilan etmekte hem de geçmişin kültürel kodlarını bugünün ihtiyaçlarına göre yeniden kurgulayarak yaşatmaktadırlar.

Kurban Bayramı:

Kökenleri İslamiyet öncesine dayanan kurban pratiği ile İslam dininin emirleri, Türk kültürü içerisinde birleşmiş ve Kurban Bayramı adı altında Türk kültürünün önemli bir parçası hâline gelmiştir. Kurban Bayramı, bugün Türkiye'de kutlanan iki dinî bayramdan biridir. Hicri takvime göre Zilhicce ayının onuncu gününden itibaren dört gün süreyle kutlanan Kurban Bayramı, İslam dininin temel bir ibadeti olmakla birlikte, kökleri İslamiyet öncesine dayanan kurban pratiği ve Türk kültürüyle harmanlanmış ve geleneksel hâle gelmiştir (Ağdaş, 2023, s.990). Bu süreçte bayram, sadece bireysel bir vecibenin yerine getirilmesi değil, toplumsal düzenin yardımlaşma ile yumuşatıldığı, akrabalık bağlarının ziyaret kültürüyle tazelendiği ve kolektif bir neşe ikliminin oluşturulduğu bütüncül bir kültürel fenomene dönüşmüştür.

Kurban sözcüğü TDK Türkçe Sözlük'te "Dinin buyruğunu veya bir adağı yerine getirmek için kesilen ve belli özellikleri taşıyan hayvan" olarak tanımlanır (TDK, t.y.). Dinî bir terim olarak ise "Allah'a mânen yaklaşmak maksadı ile sunulan şey" (Wensinck, 1964, "kurban" md) şeklinde tanımlanır. Sözcük Türkçeye, Arapçadan kopyalanmıştır. Arapçadaki "Tanrıya sunulan adak" anlamındaki kurban sözcüğü ise Aramice-Süryanice kûrbânâ "adak, sunu, hediye" sözcüğünden alıntıdır. Bu sözcük de İbranice karab "1. Yakın olmak, yaklaşmak; 2. Adak ve armağan sunmak" sözcüğünden türetilmiştir. 14. yüzyıldan bu yana Türkçede tanımlanmaktadır (Nişanyan, t.y.). Kavramın özünde yatan yakınlık vurgusu, İslam teolojisinde kulun Yaratıcıya olan dikey bağlılığını temsil ederken; halk kültüründe bu yakınlık, el öpme, barışma ve paylaşma yoluyla insanlar arasındaki sosyal mesafenin kısılması şeklinde yatay bir düzleme taşınmıştır.

Bayram kelimesi de eski dönemlerden beri Türkçede bulunan sözcüklerdendir. Eski Türkçede badram "neşe, coşku" şeklinde görülen sözcük, Orta Farsçada padrâm "neşe, huzur, murluluk, sükun" veya Soğdca patrâm sözcüğünden kopyalanmıştır. Bu sözcük de Sanskritçe râma sözcüğü ile aynı kökten gelmektedir (Nişanyan, t.y.). Râma sözcüğü Türkçeye geçince sondaki +a artikeli düşer ve Türkçede râm şeklini alır. Daha sonraki dönemlerde ise baz-ram veya bez-rem >

bad-ram > bayram şekline döner. Eski Uygur Türkçesi metinlerinde râm ve arâm şekillerinde geçer. Türkçedeki bayram kelimesinin karşılığı Arapçada ‘ıyd sözcüğüdür (Sertkaya, 2021). Sözcüğün Türkçe kökenli olduğu da belirtilmektedir (Arğunşah ve Güner, 2008; Nişanyan, t.y.). Kaşgarlı Mahmud’un Divânu Lugâtî’t-Türk adlı eserinde bu kelimenin sevinç ve eğlence günü olarak tanımlanması, kavramın Türk dünyasında sadece dinî günleri değil, tabiatın uyanışını ve zafer kutlamalarını da kapsayan geniş bir neşe atmosferini ifade ettiğini gösterir.

Kurban pratiği, insanlık tarihi kadar eskidir ve tarihsel süreçte büyük bir değişim geçirmiştir. İnsan kurban etmek, en eski kurban şekillerinden biridir (Dadak, 2024, s.1023). Moğollarda, Amerika’daki Azteklerde, Mısır, Cermen ve Yunan geleneğinde insan kurban etme adeti mevcuttu. Eski Sami kavimlerinde de çok yaygındı. Onlar, tanrının her şeyin ilkinin istediğini düşünmekteydi. Bu sebeple ailenin ilk çocuğu, tanrılara aitti (Karataş, 2014, s.14-15). Toplumlar medenileştikçe, insan kurbanının yerini hayvan almış ve daha sonra da yiyecek sunumuna ve dualara doğru değişim göstermiştir (Dadak, 2024, s.1023). Antropolojik açıdan bu dönüşüm, insan hayatının kutsallığının toplumsal bir sözleşme ve dinî bir meşruiyetle korunmaya başlandığı devrimsel bir aşamadır.

Semavi dinlerde ise, kurbanın ilk örneği Kur’an-ı Kerim’de Hz. Adem’in oğulları Hâbil ve Kâbil’in takdim ettiği kurbanlara kadar uzanır (Karataş, 2014, s.11-14). İslamiyet’teki kurban geleneği ise esasen Hz. İbrahim’in oğlu İsmail’i kurban etme isteği ve Allah’ın koç göndermesiyle ilişkilendirilir (Karataş, 2014). Bu hadise, mutlak sadakatin maddi bir feda edilişten ziyade, nefsin ve en sevilenin Allah yolunda feda edilebileceği niyetine bağlı olduğunu vurgulayan İslami kurban anlayışının temel taşıdır.

Türk kavimlerinde de tarih boyunca önemli bir kültürel unsur olarak belirmiştir. Türkler İslamiyet’i kabul etmeden önce de ayin ve ritüellerini genellikle Tanrı’ya kurban sunarak gerçekleştirmişlerdir. Kurban; doğum, ölüm, düğün, şölen, antlaşma ve ata ruhlarını anma gibi hayatın her alanında önemliydi. Eski Türklerde kanlı kurbanlar (en önemlisi at, geyik, koyun ve sığır) ve kansız kurbanlar (örn. hayvanın doğaya bırakılmasıyla yapılan saç kurbanı) mevcuttu (Erçan, 2023; Sağlam, 2022, s.327-332). Özellikle beyaz renkli hayvanların seçildiği ak kurban, hakanın Gök Tanrı’ya sunduğu en prestijli adaktı. Ayrıca kurban etinin şölen ve toylarda halka dağıtılması, Türk devlet geleneğinde hükümdarın cömertliğini ve halkıyla kurduğu rızalık bağını temsil ederdi. Eski Türkler, özellikle gök varlıklarına kurban sunarken kanının yere dökülmemesine büyük bir özen gösterirdi (Akgün, 2007, s.141).

Türkler, İslamiyet'in kabulüyle kurban kesme ritüelini devam ettirmiştir. Hatta Türk toplumunun büyük bir kısmı için bu ibadet, vaciptir. Bu da kurban ibadetinin daha sıkı bir şekilde takip edilmesini ve geniş kitleler tarafından yapılmasını sağlamıştır. Anadolu'da kurban, can borcu ve hak yolu gibi kavramlarla manevi bir derinlik kazanmış, toplumsal vicdanın en önemli göstergelerinden biri haline gelmiştir.

Bugün Türkiye'de Kurban Bayramı yalnızca bir ibadet olmasının yanında ayrıca büyük bir sosyal yardımlaşma ve dayanışma alanıdır. Dargınlıkların giderilmesi ve uzaktaki yakınların bir araya gelmesi açısından önemli bir ritüeldir. Geleneksel Kurban Bayramı ritüelleri arasında şunlar yer alır (Bilgin, 2002; Artun, 2011; Erol-Alptekin, 2023):

- Kurban aylar veya günler öncesinden aranmaya başlar.
- Kurban pazarlığı, kendine özgü törensel bir yön taşır. Pazarlık esnasında ellerin sıkıca tutulup sallanması, güvenin ve verilen sözün toplum önünde mühürlenmesi anlamına gelen kadim bir esnaf ve ticaret geleneğidir.
- Kurban eve getirilir ve beslenir. Çocuklar bu süreçte, kurbanla yakından ilgilidir. Bu durum, çocuklara hayvan sevgisi ve paylaşım bilinci aşılayan pedagojik bir sürece dönüşür.
- Bayram temizliği yapılır.
- Bayram sabahı ailenin erkekleri, sabah namazına giderler.
- Kurban kına yakılır ve süslenir. Kına, bu canın artık dünyevi mülkiyetten çıkıp Allah'a adanmış bir hediye olduğunun estetik işaretidir.
- Kesim sırasında kurbanın gözü bağlanır, başı kibleye çevrilir.
- Kesimden sonra kurban kanı çocukların alınına sürülür. Şükür namazı kılınır. Alına kan sürme geleneği, nazar ve kötü ruhlardan korunma gibi halk inanışlarının İslam sonrası devam eden bir tezahürüdür.
- Gün kahvaltısı, kurban eti ile yapılır. Bazı yörelerde sabah kurban eti pişene kadar oruç tutulur. Oruç sabah kurban etinin yenmesi ile bozulur.
- Kurban eti, parçalanır, pay edilir ve bu paylar özellikle kurban kesememiş en az yedi eve dağıtılır. Pay dağıtımı, toplumun en alt katmanlarına kadar protein ve gıda erişimini sağlayan tarihsel bir sosyal güvenlik mekanizmasıdır.
- Gelen misafirlere, kurban etinden hazırlanan kavurma ikram edilir. Çocuklara para, şeker gibi hediyeler verilir.
- İlk gün kesim olması dolayısıyla, bayram gezmesi genellikle sonraki günlere bırakılır.

Yukarıdaki geleneksel uygulamalar yanında yörelere ve durumlara göre değişen birtakım uygulamalar daha vardır. Örneğin, bir nişanlılık durumu söz konusu ise erkek tarafı, kız tarafına Kurban Bayramı için bir kurbanlık gönderir. Bu kurbanlık genellikle geline hediye olarak verilecek bilezik, altın, kumaş gibi eşyalarla süslenmiş olarak götürülür (Bilgin, 2002, s.206). Kilis'te eti yenilen kurbanın kemikleri çöpe atılmaz. Bu kemikler ya toprağa gömülür ya da bir yerde toplanır. Bu davranış canlının bütününe duyulan hürmetin ve kemikten yeniden dirilme (Köktengri kültü) inancının bir yansımasıdır. Hacca gidenler Kurban Bayramından bir hafta önce tırnaklarını keserler ve bayrama kadar bir daha kesmezler (Erol-Alptekin, 2023, s.433). Kütahya ilinin Soğukçeşme köyünde ise kurban kemikleri özellikle kırılır ve kanı olabildiği kadar akıtılır (Koç, 2008, s.31). Buna ek olarak, Anadolu'da kurbanın postu üzerine oturmanın şifa getireceğine veya kurbanın sesinin duyulmasının o eve bereket getireceğine inanılır.

Alevi-Bektaşî toplulukları arasında da kurban ritüeli çok yaygındır. Bu topluluklarda kurban, Muharrem kurbanı, görgü kurbanı veya düşkün kurbanı gibi terimlerle ifade edilen Cem törenlerinin bir parçası olarak kesilir (Karaoğlu, 2007). Burada kurban, sadece bir hayvanın feda edilmesi değil, nefsin kurban edilmesi ve ikrar verilerek toplumsal rızalık alınmasının bir sembolüdür. Bu topluluklarda kurban kesme sözü ile birlikte tığlamak, lokma ve tercüman ifadeleri kullanılır (Yıldız, 2019, s.141). Kurbanın pay edilmesi sırasında tüm canlar arasında tam bir eşitlik (rızalık) gözetilir.

Yukarıda geleneksel yönleri verilen Kurban Bayramının uygulanış biçiminde modernleşme ve kentleşme dolayısıyla önemli değişiklikler olmuştur. Kişiler artık kurbanlarını kendileri kesmemekte, genellikle kasaplardan veya profesyonel kişilerden yardım almaktadır. Hatta bazıları, kurban kesme işini tamamen sosyal kurum ve kuruluşlara bırakmaktadır. Kurban ibadeti özellikle şehir merkezlerinde zincir marketler veya hayır kuruluşları aracılığıyla yapılan bağışlar şeklinde gerçekleştirilmektedir (Bilgin, 2002, s. 207). Bu dönüşüm, kurbanın komşuyla et paylaşımı boyutunu dijitalleşen dünyada vekalet yoluyla küresel bir insani yardım seferberliğine dönüştürmüştür. Aynı yerlerde Kurban Bayramı algısının da bir ibadet olmaktan çok artık bir çeşit tatil olarak değiştiği görülmektedir. Ancak buna rağmen yine de bugün Türkiye'de Kurban Bayramı büyük bir dinî ve toplumsal coşkuyla kutlanmaktadır. Bayram, modern hayatın getirdiği bireyselleşmeye karşı, toplumu sofraya ve niyet birliği üzerinden yeniden bir araya getiren en dirençli geleneklerden biri olmayı sürdürmektedir.

Kurban ve Kurban Bayramı İle İlgili Kalıp Sözler ve Tabirler

Bayram tebriği sırasında el öpen çocuklara “el öpenleriniz çok olsun”, “berhudar ol”, “bu günlere gelesiniz” denir. Kurban kesen aile büyüklerine “Allah kabul etsin”, “kurbanınız kabul olsun” denir.

Kurban sözcüğü, yazının başında belirtilen temel anlamının yanı sıra Türkçede mecaz anlamlar da kazanmıştır. Bunlar şunlardır (TDK, t.y.): 1. İçtenliği belirten bir seslenme sözü, 2. Bir ülkü uğruna feda edilen veya kendini feda eden kimse, 3. Bir kazada veya felakette ölen kimse, 4. Maddi ve manevi bakımdan felakete sürüklenmiş, insani değerlerini yitirmek zorunda kalmış veya bırakılmış kimse. Kurban sözcüğü zaman içinde çeşitli kalıp sözlerin ve tabirlerin oluşumunda da yer almıştır (TDK, t.y.):

- (Birinin veya bir şeyin) kurbanı olmak: (Birinin veya bir şeyin) uğruna ızdırap veya büyük üzüntü, sıkıntı çekmek, zarara girmek, ölmek.
- Can kurban: Can feda. Özellikle çok beğenilen durumlar için “Buna can kurban!” nidasıyla kullanılır.
- Komplo kurbanı: Kendisine komplo kurulan veya komploya uğrayan kimse.
- Kurban ayı: Zilhicce.
- Kurban Bayramı: Ay takvimine göre Zilhicce ayının onunda bağlayıp dört gün süren ve kurban kesilen dinî bayram, Kurban.
- Kurban eti: Kurbanlık hayvanın kesilip parçalanmış eti.
- Kurban etmek: 1. Kurban kesmek, 2. Kendi çıkarı için birini veya bir şeyi feda etmek.
- Kurban gitmek: Suçsuz yere ölmek, zarara uğramak.
- Kurban kesmek: Din buyruğunu yerine getirmek için bir hayvanı keserek etini dağıtmak.
- Kurban olayım/olurum: 1. Aşırı sevgi ve hayranlık anlatan bir söz, 2. Yalvarma sözü.
- Kurban olmak: Bir kimse veya bir şey için kendini feda etmek.
- Kurban vermek: Can kaybına uğramak.
- Vazife kurbanı: Görev şehidi.

Türk Edebiyatında İydiyye

Divan şairleri arasında büyüklere ithafen kaside yazmak için değerlendirilen fırsatlardan biri de İyd-i fitr (Ramazan Bayramı) ve İyd-i adhâ (Kurban Bayramı) günleriydi. Dinî bayram olmamakla beraber Nevruz da bu günlere dahil edilmiş,

ancak yazılan şiirler ayrı bir adla nevrûziyye olarak anılmıştır. Kasidelerin teşbîb/ nesîb kısımlarında bayramdan bahsedilmesi ıydiyye (ıdiyye) / bayramiyye şeklinde adlandırılmalarına yol açmıştır. İydiyyeler, sadece bayramı övmez; aynı zamanda dönemin bayram yerlerini, eğlencelerini, kıyafetlerini ve toplumsal neşeyi kayda geçiren birer edebi fotoğraf niteliğindedir.

Sünbülzade Vehbi'nin İydiyyesi

Cebhe-i 'ıd-i sa'ıd üzre edip 'arz-ı cemâl Ham-ı ebrûsunu gösterdi hilâl-i şevvâl
(Şevvâl hilali, kutlu bayramın alnında (menziline), yüzünü ortaya çıkarıp kaşının kıvrımını gösterdi)

Beyitte şevval hilâlinin görünmesinin bayramın gelişini müjdelemesine dair bir tasvir yapılmıştır. Şevval hilali kişileştirilmiş, şekil özelliğiyle kıvrımlı bir kaşa benzetilmiştir. Gökyüzündeki bu kozmik olay, şairin kaleminde sevgiliye duyulan özlem ve bayram neşesiyle lirik bir dille bütünleşir.

Ne hilâl ehl-i diliñ câm-ı hilâlî-âsâ Sinesin cûş-ı neşât ile eder mâl-â-mâl

(Ne hilal! Gönül ehlinin sinesini hilal kadehi gibi sevinç coşkusuyla dopdolu eder)

Hilalin özellikleri anlatılmaya devam edilmiş, ortaya çıkmasıyla gönül ehlinin hilâlî kadehten coşmaları gibi coşkuya kapılmalarına işaret edilmiştir. Bayram coşkusunun gücü vurgulanmıştır. Şair, bayramın insan ruhu üzerindeki tedavi edici etkisini anne sütü ve şeker gibi temel besin kaynakları üzerinden son derece canlı bir imgeyle anlatır.

Ne hilâl eyledi şîrîn-dehen-i şîr ü şeker Tıfl-ı bî-dâye-i dil eyler iken istihlâl

(Ne hilal! Gönülün dadısız çocuğu doğar doğmaz ağlarken şeker ve sütle ağzını tatlandırdı)

Hilalin güçlü etkisiyle ilgili benzetme ve hayallere yer verilerek, dadısız bir çocuğa benzeyen gönülün hilalin ortaya çıkmasıyla birdenbire sanki süt ve şekerle beslenmiş, ilgi görmüş gibi canlandığına dikkat çekilmiştir.

Müjde-i 'ıdi bu şehre getirip bir gecede Râh-ı yek-mâheyi tayy etdi 'ale'l-isti'câl

(Bir gecede bayram müjdesini bu şehre getirip bir aylık yolu aceleyle geçirdi)

Hilal ortaya çıkarak bir gecede bayram müjdesini getirip bir aylık yolu (bir ay süren Ramazan günlerini) aceleyle tamamlatmıştır. Bayram hilalinin Ramazan'ın bittiğini haber verdiği belirtilmiştir.

Eder âfâka selâm-ı meh-i 'ıdi teblîğ İnhinâ sûreti gösterse 'aceb mi o hilâl

(Ufuklara bayram ayının selamını bildirir, o hilal yay şeklini gösterse tuhaf mı?)

Hilal görünerek bayram ayının selamını her yere duyurmuştur, bu nedenle onun yay gibi eğilip bütün ufukları kaplamasına şaşılmaz. Çünkü hilal zaten şekil olarak da yaya benzer. Buradaki eğilme (inhina), aynı zamanda bir tevazu ve saygı (selamlama) göstergesi olarak yorumlanır.

‘İd-i destûr-ı felek-rif’ati tebrike gelip Vech-i ta’zîm ile dâmânına eyler rû-mâl

(Yüce felek izinle bayramını kutlamaya gelip saygısı sebebiyle (Paşa’nın) eteğine yüz sürer)

Hilal’in feleğin izniyle bayram kutlamasına gelip saygıyla Paşa’nın eteğine yüz sürdüğü söylenerek, hilale ilgili beyitlerin ardından Râgıp Paşa’nın övgüsüne, methiyeye geçilmiştir.

Dâmen-i lafzına rû-mâl ile ya’nî meh-i ‘id Mihr-i fazlından olur muktebes-i nûr-ı kemâl

(Yani bayram ayı (Paşa’nın) sözünün eteğine yüz sürmekle faziletinin güneşinden olgunluk nuru almış olur)

Bayram ayı (Paşa’nın) söz eteğine yüz sürerek fazilet güneşinden olgunluk nuru almış olur ifadesiyle de methiye devam eder. Râgıp Paşa’nın olgunluk ve faziletine dikkat çekilir.

Âsaf-ı saf-şiken ü safder-i Cem-mertebe kim Böyle tahrîr eder evsâfını Vassâf-ı hayâl

(Düşman saflarını bozan vezir ve düşman saflarını yaran Cem mertebeli yiğit, Vassâf-ı hayâl özelliklerini böyle yazar)

Beyitte, Paşa’nın düşman karşısındaki yiğitliğine, kahramanlığına işaret edilmiştir. Cem gibi yiğit olduğu vurgulanırken, Vassâf’ın Hayâl-i Behcet-âbâd adıyla bilinen, yöneticilerin özelliklerine değinen, nasihâtnâme türü eserine ve devlet adamlarının sahip olması gereken niteliklere de gönderme yapılmıştır.

Sadr-ı dîn-perver-i hem-nâm-ı Resûlû’s-sakaleyn Râgıb-ı hayr u rızâ-cû-yı Hudâ-yı müte’âl

(İnsan ve cinlerin peygamberi, Hz. Muhammed ile adı bir olan, dine hizmet ve yardım eden sadrazam, yüce Allah’ın rızasını arayan ve hayırlı Râgıp)

Râgıp Paşa’nın dine hizmet eden, inançlı ve Allah’ın rızasını kazanmaya çalışan bir kimse olduğu vurgulanmıştır. Resûlû’s-sakaleyn tamlaması, Sadrazamın dünyevi otoritesinin yanındaki manevi meşruiyetini de pekiştirir.

Feyz-yâb-ı eser-i mebd’-i feyyâz-ı hîred Cümle ef’âl-i pesendîde-i ‘akl-ı fa”âl

(Akıl bolluğunun başlangıcının etkisiyle feyiz bulan; bütün işleyen, yapıcı aklın, beğenilmiş işleri) (Batislam, 2016, S.89-94).

Kaynakça

- Ağdaş, A. (2023). Erken Cumhuriyet Dönemi Basınında Dini Bayramların Algılanışı: Kurban Bayramı Örneği (1923-1938). *1. International Blacksea Scientific Research and Innovation Congress 23-24 December 2023 Trabzon*, 989-998.
- Akgün, E. (2007). Şamanist Türk Halklarında Kurban Sungusu ve Kendisine Kurban Sunulan Varlıklar. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 139-153.
- Argunşah, G. ve Güner, G. (2008). Divanü Lügati't Türk'te Geçen bayram Kelimesinin Etimolojisi Üzerine. *Uluslararası Doğumunun 1000. Yıl Dönümünde Kaşgarlı Mahmud ve Divanü Lügati't-Türk Bilgi Şoleni*, 24-27 Kasım 2008, Pekin/ÇİN.
- Artun, E. (2011). Çukurova Halk Kültüründe Törenler, Bayramlar, Şenlikler. Fethiye III. Uluslararası Türk Kültürü Kurultayı 21-23 Mart 2011, Fethiye Belediyesi.
- Bakhtin, M. (1984). *Rabelais and his world*. Indiana University Press.
- Batislam, H. D. (2016). Sünbülzâde Vehbî'nin Koca Ragıp Paşa'ya yazdığı iydiye kaside. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(4), 83-96.
- Bilgin, V. (2002). Sosyolojik Açıdan Kurban: Bir İbadetin Dönüşümü. *II. Uluslararası İslam Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu Kurban*, 196-211.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power*. Harvard University Press.
- Cohen, E. (1988). Authenticity and commoditization in tourism. *Annals of Tourism Research*, 15(3), 371-386.
- Dadak, Ç. (2024). Slav Mitolojisinde Kurban Ritüeli. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (39), 1020-1028.
- Douglas, M. (1966). Purity and danger: An analysis of concepts of pollution and taboo. Routledge.
- Durkheim, É. (1995). *The elementary forms of religious life*. Free Press.
- Eliade, M. (1954). *The myth of the eternal return*. Princeton University Press.
- Eliade, M. (1957). *The sacred and the profane*. Harcourt, Brace ve World.
- Ercan, H. (2023). İslamiyet'ten Önce Türklerde Kurban Kavramı Üzerine Bir Araştırma. *Journal of Turkic Civilization Studies*, 4(2), 132-145.
- Erol, M. ve Alptekin, M. (2023). Kilis Halk Kültürü (Bayramlar, Törenler, Kutlamalar ve İnanışlar). *Geçmişten Günümüze Bilge Şehir Kilis, Kilis 7 Aralık Üniversitesi*, 430-465.
- Foucault, M. (1986). Of other spaces: Utopias and heterotopias. *Diacritics*.
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures*. Basic Books.
- Getz, D. (2005). *Event management and event tourism*. Cognizant Communication Corporation.
- Goffman, E. (1959). *The presentation of self in everyday life*. Doubleday.
- Jakobson, R. (1960). Closing statement: Linguistics and poetics. T. Sebeok (Ed.), *Style in Language* içinde. MIT Press.
- Karaoğlu, H. (2007). Anadolu Türklerinde Kurban: Aleviler Örneği. *Dini Araştırmalar*, 9(27), 133-149.
- Karataş, A. (2014). *Dünden Bugüne Kurban İbadeti*. Eğitim Yayınevi.

- Koç, A. (2008). Kütahya Soğukçeşme (Avdan) Köyünde Kurban Ritüeli. *Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 21-34.
- MacCannell, D. (1976). *The tourist: A new theory of the leisure class*. Schocken Books.
- Malinowski, B. (1944). *A scientific theory of culture and other essays*. University of North Carolina Press.
- Merton, R. K. (1968). *Social theory and social structure*. Free Press.
- Nişanyan, S. (t.y.). *Nişanyan Sözlük: Çağdaş Türkçenin Etimolojisi*. 10 Ocak 2026 tarihinde <https://nisanyansozluk.com> adresinden erişildi.
- Peirce, C. S. (1931). *Collected papers of Charles Sanders Peirce*. Harvard University Press.
- Sağlam, M. T. (2022). Kentleşme ve Dini-Kültürel Değişme Bağlamında Bazı Dini Pratikler. *Kocatepe İslami İlimler Dergisi*, 5(2), 318-339.
- Sapir, E. (1921). *Language: An introduction to the study of speech*. Harcourt, Brace.
- Saussure, F. (1916). *Course in general linguistics*. Philosophical Library.
- Schechner, R. (2002). *Performance studies: An introduction*. Routledge.
- Sertkaya, O. F. (2021). “Bayram” Kelimesi Üzerine. *Türk Dili*, 70(833), 4-12.
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). *Güncel Türkçe Sözlük*. 10 Ocak 2026 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Turner, V. (1969). *The ritual process: Structure and anti-structure*. Aldine Publishing Company.
- Wensinck, A. J. (1964). Kurban. *İslam Ansiklopedisi* (Cilt VI). MEB.
- Yıldız, H. (2019). Anadolu Alevî-Bektaşî İnanç Dünyasında Kurban Anlayışı ve Kurbanla İlgili Ritüeller. *Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi*, 20, 135-152.

14. BÖLÜM

TÖRETOYADLARI / POLİTOHEORTONİMLER

Öğr. Gör. Dr. Ebru ADA KOKDAŞ, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4862-9209

Yunanca “politike” (politika) sözcüğünden türetilen ve Türkçede “töretoyadı” şeklinde terimleştirilmesi önerilen politoheortonim, Şahin’in kitabın giriş bölümünde bahsettiği üzere adını herhangi bir ideoloji, düşünce ve anlayış adından alan bayram, festival vb. kutlama adlarıdır.

Bu başlık altında sınıflandırılan şenlikler arasında, özel gün ve haftaların yoğunlukta olduğu görülür. Bunun en büyük sebebi dünya genelinde Birleşmiş Milletler (BM), UNESCO ya da Dünya Sağlık Örgütü (WHO) gibi uluslararası örgütlerin, kurum ve kuruluşların; Türkiye’de ise bakanlık gibi kamu kuruluşları ile vakıflar gibi özel kurum ve kuruluşların düzenledikleri organizasyonlarda ideolojik kavramlara yönelik farkındalığı arttırmak amacıyla belirli bir gün ya da haftayı etkinlik tarihi olarak belirlemeleridir. Genel itibariyle anlamlı olması adına kavramla ilgili çağrışımsal değeri olan olay ya da kişilere yönelik önemli tarihlerin seçildiği görülür. Örneğin *Down Sendromu Farkındalık Günü* olan “21 Mart” tarihi, down sendromlu bireylerde bu sendroma neden olan 21. kromozomun üç adet olması sebebiyle seçilmiştir (Motta vd., 2024, s. 65-66; Yüzügüldü, 2023, s. 233). Ancak her gün ya da haftanın böyle anlam içeren özel günleri yoktur; bunların bir kısmı yukarıda bahsi geçen kurum ve kuruluşların kararları ile belirlenmiş tarihlerdir. Özel gün ve haftaların pek çoğu yurt dışı kaynaklıdır. Proje kapsamında yurt dışı kaynaklı olup sonradan ülkemizde kutlanmaya başlayan pek çok özel gün ve hafta derleme dışında bırakılmıştır. Bu nedenle ideolojik bir anlayışa ait olsa da *Dünya Su Günü* (22 Mart), *Dünya Kuduz Günü* (28 Eylül) gibi özel gün ve haftalar çalışmamızın kapsamı dışında bırakılmıştır. Ancak özel gün ve haftaların bir kısmı ülkemize girdikten sonra bir toylaşma sürecine girmiş, ülke çapında belirli etkinliklerle kutlanan, önemli tarihler haline gelmiştir. Bu başlık altında yer alan etkinlikler de ulusal olan ve ulusal bir toy gibi kabul görmeye başlamış etkinliklerdir. Önemli gün ve haftalara yönelik etkinliklerin daha çok okullar bünyesinde yapıldığı bilinmektedir. Etkinlik çerçevesinde okullarda yapılan drama, şiir dinle-

tisi, sergi, proje çalışmaları, yarışma ve törenler; öğrencilere iş birliği yapma, sorumluluk alma, farklı bakış açılarına saygı duyma ve ortak hedefler doğrultusunda hareket etme becerileri kazandırır. Çocukta aidiyet duygusunu pekiştirir (Arslan, 2025, s. 487-488).

Bu etkinlikleri diğer etkinlik türlerinden ayıran en önemli özelliklerden biri ticari beklentilerden uzak olmalarıdır. Genel itibariyle etkinliklerin özü olan birlik, beraberlik, dayanışma, farkındalık gibi temel kavramlar bu etkinliklerin odağı durumundadır. Etkinliklerin ekonomik, siyasi, sosyo-psikolojik ve kültürel işlevleri arasında eğlenme, hoşça vakit geçirme, psikolojik rahatlama ve ruhsal sağlama ihtiyacını karşılayan sosyo-psikolojik işlevini (Türkmen, 2017, s. 339) en iyi yansıtanlar bu grupta yer alır.

Bu tür etkinliklerde bilinçli farkındalık oluşturmak, evrensel değerleri koruyup yaşatmak gibi amaçlar somutlaştırılmakta ve yaygınlaştırılmaktadır. Bunlara dikkat çekmek için dilsel unsurlardan yararlanılmış; bu doğrultuda kısa, çarpıcı ve etkili mesajlar ile sloganlaşan ifadelerden oluşan bir söz varlığı ortaya çıkmıştır.

Ülke çapında tespit edilen 22 politoheortonim (töretoyadı) kendi içerisinde “Adında Farkındalık Oluşturma Amaçlı Kavramların Kodlandığı Toyadları” ve “Adında Evrensel İdeolojiye Yönelik Kavramların Kodlandığı Toyadları” olmak üzere iki gruba ayrılmıştır.

Adında Farkındalık Oluşturma Amaçlı Kavramların Kodlandığı Toyadları

Bu başlık altında yer alan 18 etkinlik; bireysel ve toplumsal farkındalık oluşturma, sorunlara çözüm arama, mağdurlara destek olma vb. duygu ve düşüncelerle yaşanan acılara, sıkıntılara, olumsuz duygulara yönelik olarak daha çok sergi, panel, dinleti, tören türü faaliyetlerden oluşur (Türkmen, 2017, s. 346). Farkındalık yaratmak üzerine yapılan etkinliklerde genel itibariyle sağlık, çevre, eğitim-bilim, afetle mücadele gibi türlere yönelik kavramlar ön plandadır. Bu etkinliklerin büyük çoğunluğu önemli gün ve haftalardan oluşur. Burada amaç toplum için önem taşıyan bazı kavramların tanıtılması, bunların değerinin ve öneminin vurgulanması ve böylece bilinçli farkındalık oluşturulmasıdır. “Şimdiki zamanda olan olayların farkında olma hali.” olarak tanımlanan bilinçli farkındalık, hem içsel hem de dışsal (kişinin hem kendi biliş ve duygularının hem de çevresinin farkında olması) bir farkındalıktır (Şimşek Yüksekbiçgili, 2020, s. 65). Bunlar kendi içerisinde aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir:

Çevreyle İlgili Olanlar

Çevreyle ilgili olan etkinlikler, dünyada WWF (World Wide Fund for Nature), UNEP (United Nations Environment Programme), Greenpeace; Türkiye’de ise Tarım ve Orman Bakanlığı, TEMA Vakfı, Ziraat Odaları ve Tarım Kooperatifleri gibi kurum ve kuruluşların destekleriyle gerçekleşen, küresel ısınma sonucu iklim değışikliklerinin sebep olduğu olumsuz etkilere dikkat çekmeyi amaçlayan ve bu doğrultuda çöp toplama, fidan dikme gibi faaliyetlerin yapıldığı etkinliklerdir.

Bu bölümde sınıflandırılan etkinlikler arasından ayrı bir başlık altında ele alınmak üzere *Kadıköy Çevre Festivali* (Kadıköy / İstanbul) seçilmiştir. Bunun sebebi, bu festivalin ulusal mahiyette olması ve düzenli bir şekilde yapılmaya devam edilmesidir.

Kadıköy Çevre Festivali:

İlki 2017 yılında düzenlenmiş olup her yıl mayıs/haziran aylarında düzenlenen festivalin 8’incisi 31 Mayıs-1 Haziran 2025 tarihleri arasında Kadıköy’de (İstanbul) gerçekleştirilmiştir. İklim değışikliğinin olumsuz etkilerini azaltma ve yaşanabilir bir gelecek planıyla sürdürülebilir politikalar, yenilenebilir enerji kaynakları, sıfır atık pratikleri, ekolojik tarım gibi çevre dostu uygulamaları yaygınlaştırmak hedefinde olan bu festival; çevre sorunlarına farklı perspektiflerden yaklaşıp bireysel ve toplu çözüm önerileri oluşturarak ekolojik yaşama dair örnekler sunmaktadır. Bu bağlamda festival; yapılan atölye çalışmaları, paneller, söyleşiler, gösteriler, film gösterimleri ve konserlerle iklim krizine dikkat çekerek sürdürülebilir ve güvenilir bir gelecek için mücadeleye devam etmektedir (Kadıköy Çevre Festivali, 2025).

Bu festivalin odağında yer alan *çevreyle* ilgili üretilmiş sloganlar ve farkındalık mesajları, “Çevrene İyi Bak” örneğinde olduğu gibi bireyi harekete geçirmeyi amaçlayan; “Sahip Çık Çevreye, Umut Ol Geleceğe” ifadesinde olduğu üzere sorumluluk bilincini öne çıkaran ve “Yeşeren Türkiye İçin El Ele” örneğinde görüldüğu gibi dayanışma duygusunu vurgulayan yapılarıdır. Bu bağlamda *Kadıköy Çevre Festivali* de çevrenin korunması ve sürdürülebilirlik hedefleri doğrultusunda “Kentsel Dirençlilik: Doğaya Emek Ver!” ve “Sürdürülebilir Şehir: Geleceğe Emek Ver!” sloganlarıyla dikkat çekmektedir (Kadıköy Çevre Festivali, 2025).

Bu etkinlik adının odağında olan “çevre”; farkındalık oluşturmaya yönelik yapısıyla toyardları (heortonimler) dışında, yeradları (toponimler) ve özellikle eseradlarında (hrematonimlerde) karşımıza çıkar. Yeradıl düzenimizde (toponymical systems) Çevre Parkı (Odunpazarı / Eskişehir) kentlikadlarının (urbonimlerinin) kuruluşunda görev alan “çevre”, eseradıl düzenimizde (hrematonymic systems) *İnsan ve Çevre* (Türkiye Çevre Sorunları Vakfı), *Türkiye’de Çevre* (Ömer

Kuleli), *Çevre Sorunları ve Türkiye* (Kemal Görmez), *Benim Çevre Kitabım* (Ayşe Başçı/Çocuk Kitabı) kitap adlarının; 5 Haziran *Çevre Günü Çevre ve Kent* (Adana), *Dünya Çevre Günü Sıfır Atık Sergisi* (Nevşehir) sergi adlarının ve *Dünya Çevre Günü* (Çocuk Şarkısı/2025) şarkı adının kuruluşunda da karşımıza çıkar. Yine bu kapsamda kurulan ve çevre konusunda bilinçli farkındalık oluşturmayı amaçlayan sivil toplum kuruluşları; doğal varlıkların korunması, çevre okuryazarlığının artırılması işlevlerinin yanı sıra benzer amaç ve duygular etrafında birleşmeyi sağlayan dayanışmacı bir sosyo-kültürel role de sahiptir. Bu bağlamda “çevre” *Türkiye Çevre Vakfı*, *Türkiye Çevre Platformu (TÜRÇEP)*, *Çevre Kuruluşları Dayanışma Derneği (ÇEKUD)*, *KORU-Sürdürülebilir Yaşam ve Çevreyi Koruma Derneği* gibi örgütadlarının (ergonimlerin) kuruluşunda da belirleyici bir unsur olarak yer almıştır.

Kadıköy Çevre Festivali dışında bu başlık altında sınıflandırılacak etkinlikler şöyledir: • *Ataşehir Çevre Festivali* (Ataşehir / İstanbul); • *Çevre ve İklim Değişikliği Haftası* (Haziran Ayının 2. Haftası); • *Dünya Çevre Günü* (5 Haziran); • *Geleneksel Cittaslow Sokak Şenliği* (Gerze / Sinop) ve • *Tutum, Yatırım ve Türk Malları Haftası* (12-18 Aralık).

Sağlıkla İlgili Olanlar

Sağlıkla ilgili etkinliklerin ilk amacı insanları kendi sağlıkları konusunda bilinçlendirmektir. Erken teşhisin iyileşme oranını yükselttiği kanser türü hastalıkların taramalarının yapılması gibi uygulamaları yaygınlaştırmak amacıyla oluşturulmuş pek çok gün ve hafta mevcuttur (Çocukluk Çağı Kanseri Günü-15 Şubat, Kolon Kanseri Farkındalık Ayı-Mart vb.). Bunun yanı sıra “Doku ve Organ Bağışı Haftası” (3-9 Kasım) insanları nakil için donör olmaya teşvik etmek, bunun farklı açılardan yararlarına dair insanları bilgilendirerek hastaların hayatını kurtarmaya yönelik uygulamalarla dikkat çeker.

Bu bölümde sınıflandırılan etkinlikler arasından ayrı bir başlık altında ele alınmak üzere *Dünya Kanser Günü* (4 Şubat) seçilmiştir. Bunun sebebi, bu günün odağında yer alan kanser hastalığının giderek yaygınlaşması ve bu günün farkındalığının daha da önem kazanmasıdır.

Dünya Kanser Günü:

Kanser, kontrolsüz bir şekilde büyüyerek vücudun diğer bölgelerine yayılan hücrelerin sebep olduğu bir hastalıktır (Brown vd., 2023, s. 1142). *Dünya Kanser Günü*; kanser konusunda farkındalık oluşturmak, kanserin önlenmesini sağlamak ve kanserle mücadele için harekete geçmek amacıyla her yıl 4 Şubat’ta kutlanan uluslararası bir gündür. 1933 yılında Cenevre’de kurulan Uluslararası Kanser Kontrol Birliği (UICC) tarafından 2000 yılında alınan kararla belirlenen

bu günde; dünyanın dört bir yanında günün anlam ve önemine ilişkin toplantı, broşür dağıtma, panel gibi pek çok bilgilendirme faaliyeti yapılmaktadır (UICC, 2026). Bu günün dışında kanserin farklı türlerine yönelik olarak başka farkındalık tarihleri de mevcuttur: *Çocukluk Çağı Kanseri Günü* (15 Şubat), *Prostat Kanseri Farkındalık Günü* (15 Eylül), *Dünya Lenfoma Farkındalık Günü* (15 Eylül), *Serviks Kanseri Farkındalık Ayı* (Ocak), *Kolon Kanseri Farkındalık Ayı* (Mart), *Deri Kanseri Farkındalık Ayı* (Mayıs), *Meme Kanseri Farkındalık Ayı* (Ekim), *Akciğer Kanseri Farkındalık Ayı* (Kasım) (Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, 2025).

Dünya Kanser Günü kapsamında üretilen slogan ve farkındalık mesajları; “Erken Teşhis Hayat Kurtarır” örneğinde olduğu gibi hastalık öncesi bilinçlenmenin ve erken tanının önemine dikkat çeken, “Yalnız Değilsiniz” ifadesinde görüldüğü üzere dayanışma duygusunu pekiştiren ve “Yapabiliriz, Yapabilirim” örneğinde olduğu gibi direnci arttırmaya yönelik motivasyon temelli söylemler olarak karşımıza çıkar.

Bu günün odağında yer alan “kanser”, zor ve ölümcül bir hastalık olması sebebiyle çağrıştırdığı olumsuz kavramlardan dolayı adbilimcil düzenimizde çok az yerde karşımıza çıkar. Kanserle ilgili kullanımlar ağırlıklı olarak farkındalık oluşturma amacıyla olduğundan daha çok eseradcıl düzenimizde, özellikle kitap adlarında sıkça rastladığımız bu ad; *Kanser Değil Yakamoz* (Barbaros Yarkan), *Üzerinize Afiyet Biraz Kanser Olmuşum* (Canan Atacan), *Kanserle Yaşıyorum* (Nevval Sevindi) gibi kitap adlarının kuruluşunda görev almıştır. Yine “kanser”; *Kanser Belası* (Resul Dindar/2013) ve *Kanser* (İğdirli Mehmet Aslan/2021) şarkı adlarında da karşımıza çıkar.

Farkındalık oluşturmaya amaçlayan özel gün ve haftalar ile bu kapsamda düzenlenen etkinlikler; çoğunlukla zor durumlarla mücadele etmeyi hedeflediğinden umut, direnç ve dayanışma temalarını ön plana çıkaran adlandırmalara yer verir. Bu durum “kanser” örneğinde de açık biçimde görülmektedir. Bu sebeple *kanserle* ilişkili adlandırmaların yukarıda değinilen söylemlerde olduğu gibi mücadeleyi, direnci ve dayanışmayı sembolize eden olumlu anlam alanlarıyla yapıldığı söylenebilir. Kanserle mücadele kapsamında sanatçı ve hekimler tarafından seslendirilen *Yalnız Değilsiniz!* adlı şarkı ile İçişleri Bakanlığı tarafından “6 Şubat Depremi”nden etkilenen kanser hastaları ve aileleri için Kahramanmaraş’ta konteyner evlerden oluşturulan *Umut Sokağı* uygulaması (Zafer ve Yalçinkaya, 2023) bu durumu yansıtan örneklerdir.

Bu gün, farkındalık yaratmaya yönelik faaliyetler kapsamında kültürel ve sembolik unsurların da ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Örneğin *Dünya Kanser Günü* için her yıl belirlenen ayrı temalar, toplumun kansere dair algısını değiştirmeyi amaçlarken mekânsal aydınlatma gibi etkinlikler sağlık kültürünün yaygın-

laşmasına yönelik sembolik çalışmalar olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, 2024 yılında Rize-Artvin Havalimanı kulesi, kanser riski ve erken tanı farkındalığına dikkat çekmek amacıyla mor ışıklarla aydınlatılmıştır (Yıldırım, 2024). Yine bu kapsamda kurulan ve kanser konusunda toplumsal bir bilinç oluşturmaya amaçlayan sivil toplum kuruluşları, yalnızca tıbbi amaçlı topluluklar olmanın ötesinde birlik ve dayanışmayı yansıtan sosyo-kültürel yapılardır. Bu bağlamda “kanser” *Türk Kanser Derneği*, *Türk Kanser Araştırma ve Savaş Kurumu Derneği*, *Kansersiz Yaşam Derneği* (KAYD) gibi örgütadlarının (ergonimlerin) kuruluşunda da karşımıza çıkar.

Dünya Kanser Gününün yanı sıra bu başlık altında değerlendirilebilecek diğer etkinlikler şöyledir: • Ağız ve Diş Sağlığı Haftası (21-27 Kasım); • Doku ve Organ Bağışı Haftası (3-9 Kasım); • Dünya AIDS Günü (1 Aralık); • Dünya Alzheimer Günü (21 Eylül); • Dünya Diyabet Günü (14 Kasım); • Dünya İlk Yardım Günü (Eylül Ayının İkinci Cumartesi Günü); • Halk Sağlığı Haftası (3-9 Eylül); • İyot Yetersizliği Hastalıkları Haftası (1-7 Haziran); • Ulusal Kanser Haftası (1-7 Nisan); • Verem Eğitimi ve Propaganda Haftası (6-12 Ocak).

Eğitimle İlgili Olanlar

Bu başlık altında sınıflandırılan etkinlikler; eğitimi ön plana çıkaran, bunlara dikkat çekmek isteyen ve bunların teşvikine yönelik faaliyetleri barındıran etkinliklerdir. Genel itibarıyla eğitim kurumları ve eğitim odaklı kuruluşlar tarafından desteklenip düzenlenen bu etkinliklerin adlandırmasında doğrudan eğitim sözcüğünün tercih edildiği görülür (Türkmen, 2017, s. 94, 175).

Bu bölümde sınıflandırılan etkinlikler arasından ayrı bir başlık altında ele alınmak üzere *Besni Eğitim Bayramı* (Besni / Adıyaman) seçilmiştir. Bunun sebebi, bu bayramın ulusal mahiyette olması ve Türkiye’de eğitim odaklı olarak yapılan en önemli etkinliklerden biri olmasıdır.

Besni Eğitim Bayramı:

27’ncisi 25-28 Eylül 2025 tarihinde düzenlenen bu bayram; her yıl eylül/ekim aylarında Besni Kaymakamlığı, Besni Belediyesi ve Besni Eğitim Vakfı tarafından geleneksel olarak düzenlenmektedir. Eğitim alanında farkındalık yaratmayı amaçlayan bu bayramda çalıştay, kariyer günleri, seminer, konser, resim sergisi gibi etkinlikler yapılmaktadır (FestTR, 2020).

Eğitim kavramı çerçevesinde oluşturulan slogan ve farkındalık mesajları, “Eğitimde Fırsat Eşitliği” örneğinde olduğu gibi eğitimdeki eşitlik ilkesini savunan, “Eğitim Her Şeydir” ifadesinde görüldüğü üzere eğitimi yaşamın merkezine yerleştiren bütüncü söylemlerden oluşmaktadır. Bunlar içerisinde toplumsal

değerleri yansıtan kavramların yer alması; eğitimin yalnızca bireysel bir başarı aracı olmanın ötesinde, toplumsal gelişmenin ve kültürel devamlılığın sağlanmasında başat bir unsur olarak sosyo-kültürel hayatın ayrılmaz bir parçası olduğunu gösterir niteliktedir.

Bu etkinliğin odağındaki “eğitim” yeradıl düzenimizde, genel olarak eğitim kurumlarının konumlandırıldığı bölgelerdeki, kentlikadlarında sıklıkla karşımıza çıkar: *Eğitim Mahallesi* (İstanbul, İzmir), *Eğitim Sokak* (Adana, Ankara, İzmir), *Eğitim Caddesi* (Antalya, Bursa, Eskişehir) vb. Yine “eğitim” eseradıl düzenimizde bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri kapsamında *Cumhuriyetin 100. Yılında Eğitimden İzler* (İstanbul), *Eğitimde Sanatın Aydınlığını Yansıtanlar* (İstanbul) gibi sergi adlarında ve *Eğitim, Gençlik ve Üniversite* (Erol Güngör) gibi Türk eğitim sistemini değerlendiren kitapların adlarında karşımıza çıkar. Ayrıca bu ad; eğitimin iyileştirilmesi, gelişmesi ve yaygınlaşması gibi amaçlarla faaliyetlerde bulunan sivil toplum kuruluşlarının adlarında da görülür: *Türk Eğitim Vakfı* (TEV), *Türk Eğitim Derneği* (TED), *Türk Eğitim Gönüllüleri Vakfı* (TEGV) gibi örgütadları (ergonimler) bunlara örnek gösterilebilir.

Besni Eğitim Bayramı dışında bu başlık altında ele alınabilecek diğer etkinlikler şunlardır: • Hayat Boyu Öğrenme Haftası (Haziran Ayının İlk Haftası) ve • Eğitim Şenliği (Demirci / Fatsa / Ordu).

Fizyolojik Farklılıklarla İlgili Olanlar

Bu başlık altında yer alan etkinliklerin amacı; bir hastalık olmayan fizyolojik farklılıkların normal bir durum olduğunun vurgulanması, bu bireylerin sosyal hayata karışmasının sağlanması ve toplum tarafından dışlanmasının engellenmesidir. Bu etkinliklerin farkındalık oluşturmayı hedefledikleri kişiler arasında farklılık sahibi bireylerin eğitim hayatında yeri olan kişiler de bulunur.

Bu bölümde sınıflandırılan etkinlikler arasından ayrı bir başlık altında ele alınmak üzere *Down Sendromu Farkındalık Günü* (21 Mart) seçilmiştir. Bunun sebebi, bu güne dair bilinçlenmeye duyulan ihtiyaçtır.

Down Sendromu Farkındalık Günü:

Genetik bir farklılık olan down sendromu, bireylerde üç adet 21. kromozom bulunması nedeniyle toplam kromozom sayısının 47 olmasıyla alakalıdır (Yüzügüldü, 2023, s. 233). Bu nedenle 2012 yılında Birleşmiş Milletler tarafından alınan kararla Mart ayının 21’i “*Dünya Down Sendromu Günü*” olarak anılmaya başlamıştır (Motta vd., 2024, s. 65-66). Toplumda bu farkındalığa yönelik olarak bir farkındalık oluşturmak, bu bireylere ve bireylerin yakınlarına karşı davranışları düzenlemek, down sendromlu bireylerin dışlanmasını önleyerek onları sosyal ha-

yata kazandırmak gibi amaçları barındıran bu gün ülkemizde *Down Sendromu Farkındalık Günü* adıyla anılır ve farklı şehirlerde yapılan değişik organizasyonlarla kutlanır. Yapılan etkinliklerin arasında çalıştay, panel gibi bilgilendirme etkinliklerinin yanı sıra ağaç dikme, çorap boyama, film gösterimi gibi sendromlu bireylerin katılımıyla gerçekleşen eğlenceli etkinlikler de yer alır. Bunun yanı sıra *Dünya Down Sendromu Günü* kromozomların şekil itibariyle çoraba benzetilmesi sebebiyle pek çok ülkede ayaklara farklı renk çoraplar giyilerek kutlanır (Türkiye Down Sendromu Derneği, 2026).

Down Sendromu Farkındalık Günü çerçevesinde üretilen slogan ve farkındalık mesajları; “Down Sendromu Hastalık Değil, Farklılıktır” örneğinde olduğu gibi farkındalık oluşturmaya amaçlayan; “Tıpkı Sizin Gibiyiz. +1 Farkla!” ifadesinde görüldüğü üzere eşitlik ve benzerlik vurgusu yapan; “+1 Kromozom, +1 Sevgi” örneğinde olduğu gibi farklılıkların bir zenginlik olarak sunulduğu söylemlerden oluşmaktadır. Bu sloganlarda yer alan “+1” ifadesi, down sendromlu bireylerin çoğu insanda bulunan 46 kromozomdan farklı olarak 47 kromozoma sahip olmasına gönderme yapmaktadır. Toplumda, down sendromunun bir hastalık ya da eksiklik olduğu algısını değiştirmeyi amaçlayan bu ifadeler, farklılığa sahip bireylerin toplumsal kabulünü güçlendiren kapsayıcı bir dil kullanır. Bu yönüyle söz konusu slogan ve iletiler, yalnızca birer söylem olmanın ötesine geçerek toplumsal algının yeniden inşasında işlev gören sosyal ve kültürel araçlara dönüşmektedir.

“Down sendromu” adbilimcil düzenimizde toyardları dışında bir kısım kentlikadı ve eseradında da görülür. Yeradıl düzenimiz içerisindeki kentlikadlarında; down sendromlu bireylerin bağımsız yaşama becerilerinin geliştirilmesi, toplumla kaynaştırılması gibi amaçlarla belediyeler tarafından açılmış *+1 Down Kafe* (Bor-nova / İzmir), *Down Kafeterya* (Pamukkale, Denizli) gibi kafe adlarının kuruluşunda karşımıza çıkarken eseradıl düzenimizde “farklılıkların zenginliği” temasını işleyen eserlerin adlarında görülür. *Acı(n)mak İçin Değil Anlamak İçin Down Sendromu Tarihi* (Ümit Savaş Taşkesen), *Aileler İçin Down Sendromu El Kitabı* (Ali Caner Taş), *Down Sendromlu Çocukların Eğitimi ve Gelişimi* (Arzu Özen), *Down Sendromu Adan Z'ye* (Özgür Coğulu) gibi daha çok eğitim ve rehberlik amaçlı akademik eserlerin yanı sıra; *Artı Bir Farkla - Down Sendromu Hikayemiz* (Seza Selma Şenkoğlu), *Ben Mutlu Bir Down Annesiyim* (Elçin Tapan), *Cana Can Katanım; Down Sendromu Mu? O da Ne?* (Torun Bayramlar) gibi aile perspektifinden yazılmış kitaplar da mevcuttur. “Down sendromu” söz grubunu direk olarak içermese de bunu çağrıştıran, “+1” ifadesinin yer aldığı *Artı Bir* (Ömer Çolak-Abdullah Şahin) adlı bir kısa film ve *+1 Farkla* adlı bir şarkı da bulunmaktadır. Bunların yanı sıra “down sendromu”; toplumsal anlamda bu farklılıkla ilgili farkındalık oluşturmaya, bireysel anlamda ise farklı bireylerin bağımsız ve üretken bir hayat sür-

melerini amaçlayan sivil toplum kuruluşlarının adında da görülür. *Ulusal Down Sendromu Derneği, Türkiye Down Sendromu Derneği ve Türkiye Down Sendromu Vakfı* örgütadları buna örnek gösterilebilir.

Down Sendromu Farkındalık Gününün yanı sıra bu başlık altında yer alan diğer etkinlikler şunlardır: • Dünya Disleksi Günü/Haftası (Ekim Ayının İlk Haftası/İlk Haftasının Perşembe Günü) ve • Dünya Otizm Farkındalık Günü/Ayı (2 Nisan/Nisan Ayı).

Afetlerle İlgili Olanlar

Afetle ilgili farkındalık uygulamalarında amaç daha çok eğitimseldir. Aynı olumsuz durumların tekrar yaşanmaması amacıyla daha çok bilinçlendirme odaklı yapılan etkinliklere rastlanır.

Bu bölümde sınıflandırılan etkinlikler arasından ayrı bir başlık altında ele alınmak üzere *Dünya Afet Risklerinin Azaltılması Günü* (13 Ekim) seçilmiştir. Bunun sebebi, maalesef ki doğal afetlerin sıkça yaşandığı ülkemizde bu günün farkındalığının çok önemli olmasıdır.

Dünya Afet Risklerinin Azaltılması Günü:

Birleşmiş Milletlerin afetle mücadelesi 1960'lı yıllardan itibaren başlamıştır. 1971 yılında afetlere yönelik uluslararası yardımlar için Afet Yardım Ofisi (UNDRO) kurulmuş; 1972'de İsveç'in Stockholm kentinde düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansında, Stockholm Deklarasyonu'nun 9. ilkesine afet müdahalesi de dahil edilmiştir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 1989 yılında aldığı kararla 13 Ekim günü *Dünya Afet Risklerinin Azaltılması Günü* olarak belirlenmiştir. Bu gün, dünyanın dört bir yanındaki insan topluluklarının afete maruz kalma oranlarının azaltılması ve afet sebebiyle karşı karşıya kalınan risklerin kontrol altına alınmasına dair farkındalığın artırılmasını amaçlamaktadır. 1990'lar "Uluslararası Doğal Afet Azaltma On Yılı" olarak ilan edilirken 2002 yılında afetleri önleme, hafifletme, afete hazırlık, müdahale ve afet sonrası iyileşme süreçlerini kapsayan "Johannesburg Uygulama Planı" yayımlanmıştır. Daha sonraki dönemde afetle mücadele sürecine sivil toplum örgütleri, akademik kuruluşlar, gönüllük esaslı kuruluşlar ve özel sektör dahil edilmeye çalışılmış ve "Hyogo Çerçeve Eylem Planı" (Hyogo Framework for Action-HFA) yayımlanmıştır. 2015 yılı sonrasında "Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi" (2015-2030) paylaşılarak afet riski konusunda bilinçli farkındalığın artırılması, afet risk yönetiminin güçlendirilmesi, yeni risk oluşumlarının önlenmesi, afete yönelik uluslararası iş birliğinin güçlenmesine yönelik çalışmalarla afet riskinin azaltılması amaçlanmıştır (Mead, 2022, s. 2-5).

Afet riskinin yüksek olduğu ülkemizde afetlerin önlenmesi, yıkıcı etkilerinin azaltılması, afet sonrası güvenli ortamın sağlanabilmesi gibi konularda afet riskine yönelik faaliyetler AFAD koordinasyonunda yapılan çalışmalarla gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda, ülke geneli için “Türkiye Afet Risk Azaltma Planı” (TARAP) ve 81 ilde yereli güçlendiren “İl Afet Risk Azaltma Planları” (İRAP) gibi çalışmalar yürütülmektedir (TİHEK, 2023). 13 Ekim Dünya Afet Azaltma Günü kapsamında okullarda afete yönelik bilgilendirme, hazırlık eğitimi ve tatbikatlar; sunum, gösteri ve canlandırma gibi farkındalık etkinlikleri düzenlenmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı, 2025).

Bu gün kapsamında “Afet Değil, İhmal Öldürür” gibi afetlerin önlenebilirliğine vurgu yapan; “Eğitilmiş Birey, Afete Hazır Toplum” söylemiyle farkındalığı merkeze alan ve “Afete Hazır Türkiye” ifadesiyle kapsayıcılığı yüksek sloganlar ve farkındalık mesajları yer almaktadır. Günü odağında bulunan “afet” sözcüğü, her ne kadar kişiadıl düzenimizde kız çocuklarına verilen bir ad olarak karşımıza çıksa da bu kullanım, “yıkım getiren felaket” anlamını değil, güzelliğe vurgu yapan metaforik bir değeri ifade etmektedir. Yeradıl düzenimizde ise bu ad, afete dair bilinçlendirme ve farkındalık etkinlikleri amacıyla kurulmuş *Kadıköy Belediyesi Afet Eğitim ve Bilinçlendirme Parkı* (İstanbul) dışında yeradılarında yaygın olarak görülmemektedir. Eseradıl düzenimizde “afet” adının yerine, doğal afet türlerine ilişkin adların (özellikle *deprem*) daha sık kullanıldığı dikkat çekmektedir. Bununla birlikte *Afet Affetmez* (Mikdat Kadıoğlu), *Afet Okulu* (Metin Soylu), *Doğal Tehdit: Afetler* (TRT Belgesel) ve *Doğal Afetler* (Çocuk şarkısı) gibi eseradılarında sözcüğün doğrudan kullanıldığı örnekler de bulunmaktadır. Bu eserlerde “afet”, toplumu afete hazırlamak ve bu konuda farkındalık oluşturmak amacıyla tercih edilmiştir.

Toplumsal kanayan yaralarından biri olan *afet*, fiziksel yıkımla birlikte toplumsal bir çözümü de beraberinde getirir. Ancak afetlerin doğal biçimde gerçekleşmesi, toplumda çoğu zaman kadercilik anlayışıyla bağdaştırılmaktadır. Bu güne ilişkin sloganlaştırılmış ifadelerin, üretilen eserlerin ve gerçekleştirilen etkinliklerin temel amacı; toplumsal hafızada yer etmiş bu kaderci yaklaşımı yıkmaktır. Bu amaç doğrultusunda Türkiye’de afetlerin yol açtığı zararları en aza indirmeyi hedefleyen birçok kurum ve kuruluş da faaliyet göstermektedir. Bu bağlamda “afet” *Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı* (AFAD), *Mahalle Afet Gönüllüleri Derneği* (MAG) gibi örgütadılarının kuruluşunda da karşımıza çıkar.

Dünya Afet Risklerinin Azaltılması Günü dışında bu başlık altında sınıflandırılan diğer etkinlikler şunlardır: • Deprem Haftası (Mart Ayının İlk Haftası) ve • Afet Eğitimi Hazırlık Günü (12 Kasım).

Toplumsal Refahı ve Güvenliği Sağlamayla İlgili Olanlar

Bu başlık altında yer alan etkinlikler, toplumun huzurunu kaçırmaya sebep olacak olumsuz durumların engellenmesinin ve güvenlik zaafıyla ilgili oluşabilecek problemlerin önüne geçilmesine yönelik farkındalık yaratmak amaçlı etkinliklerdir.

Farkındalık oluşturma amaçlı kavramlarla kurulan etkinliklerden bazılarında farkındalık yaratmak, aslen korkuları yıkmak için kullanılır. Örneğın psikolojik sağlıkla ilgili günler, haftalar ya da etkinlikler toplumda tabu halinde olan psikolojik rahatsızlıkların bir hastalık olarak kabul edilmeyip utanılacak bir durum olarak karşılanması ön yargısını yıkma ve insanın doğal süreci içerisinde doktora gitme ihtiyacı yanında psikolojik destek alma ihtiyacını da normalleştirme çabası içindedir. Aynı şekilde şiddet ve istismar gibi konuşulması ya da duyulmasından korkulan olaylarda yalnız olunmadığının hissedilmesinin, bu durumların normalleştirilmemesi gerektiğinin, suçluların cezasını çekmesinin ve bu durumla karşılaşan bireylerin suçluluk ve utanç duygularından kurtulup daha sağlıklı bir hayat sürebilmelerinin amaç edinildiğini görürüz. Genel itibariyle bu tür etkinlikler, diğerler etkinliklerden farklı olarak olumsuz içerikli konuları ele aldığından kutlama ve eğlenceye yönelik faaliyetler dışında anma faaliyetleriyle yapılmaktadır.

Farkındalık oluşturmaya yönelik etkinliklerde amaç; aynı duyguyu, acıyı, sorunu yaşayan insanların kendisiyle aynı durumda olan başka insanlarla ortak duygu paylaşımında bulunarak yaşadıkları olumsuz duyguları azaltmalarını, yalnız olmadıklarını hissetmelerini, farklı deneyimlerle umut kazanmalarını ve farklı yolları denemek için fikir alışverişinde bulunarak cesaretlenmelerini sağlamaktır. Bunun dışında etkinliklerin, odak noktalarında bulunmayan katılımcıların da bilgilendirme yoluyla farkındalığa sahip olması; olumsuz durumların yaşanabileceğini, bunların toplumda normal karşılanıp dışlanmaması gerektiğini, bu tarz durumlarla karşı karşıya olan bireylere nasıl davranılacağını öğrenmesi gibi amaçları da vardır.

Görüldüğü üzere bu tür etkinliklerin oluşturmak istediğı farkındalık çok yönlüdür:

1. *Kişisel olarak bilinçlenme:* Olumsuz bir durumun ortaya çıkmasını önleme, böyle bir durumla karşı karşıya kalınması durumunda yapılması gerekenlerle ilgili bilgi sahibi olma, yaşanan olumsuz duygular konusunda yalnız olmadığını hissetme ve değişime dair umutlanma.
2. *Çevresel olarak bilinçlenme:* Çevre açısından iki türlü bilinçlenme söz konusudur. İlki yakın çevrenin bilinçlenmesidir. Olumsuz deneyimler yaşayan bireyin yakın çevresinin duygu ve davranışlarını düzenleme

konusunda bilgi sahibi olması, aynı olumsuzlukları yaşayan bireylerin yakınlarını görerek yalnız olmadıkları duygusunu yaşamaları. Bir diğeri ise olumsuzlukları yaşayan bireylere uzak olan bireylerle alakalıdır. Yaşanan olumsuz durumların düzelmesinde aktif rol alma, sağlık ve eğitim alanlarındaki personelin olumsuz durumları yaşayan bireylere karşı davranışlarını düzenlemesi.

3. *Kurumsal olarak bilinçlenme:* Olumsuz olaylar yaşayan insanlara ve onların yakın çevrelerine maddi ve manevi olarak destek olma.

Bu başlık altındaki etkinlikler, diğer türlere nazaran daha seçici bir katılımcı kitlesine sahiptir. Eğlence odaklı olmaktan çok bilgilendirme amacı güden bu etkinliklere gelen katılımcılar ilgi alanları ve ihtiyaçları doğrultusunda etkinliklere katılım sağlamaktadır.

Bu başlık altında yer alan töretoyadları yapısal olarak ele alındığında etkinliklerin genel olarak monotematik (teközlü) olduğu görülür. Bunun sebebi bilinçli farkındalık oluşturmak istenen kavrama odaklanması ve odağın dağılmasını, bulanıklaşmasını önlenmek isteği olmalıdır. Etkinlik adlarında kavramların evrensellliğini vurgulamak amacıyla genel olarak “dünya” niteleyicisinin kullanıldığı görülmektedir. Bunun nedeni bu etkinliklerin odağındaki kavramların çoğunlukla uluslararası boyutta olmasıdır. Ulusal boyutta olan etkinlikler ürün odaklı olmadıklarından bu etkinlik adlarının kuruluşunda il-ilçe-köy vb. mahali adların çok az kullanıldığı, kullanılan adların da gün/hafta etkinlikleri olmayıp festival/şenlik kutlamaları olduğu ve söz konusu niteleyicilerin bu etkinliklerin diğer ilçelerdeki etkinliklerden ayrılması amacıyla kullanıldığı görülmektedir.

Bu bölümde sınıflandırılan etkinlikler arasından ayrı bir başlık altında ele alınmak üzere *Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü* (25 Kasım) seçilmiştir. Bunun sebebi ülkemizde kadına yönelik şiddet olaylarının sayıca çok fazla olması ve bu güne dikkat çekilmek istenmesidir.

Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü:

17 Aralık 1999’da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kadına yönelik şiddete karşı bir farkındalık oluşturmak amacıyla ilan edilen bu gün, 25 Kasım 1960’ta Dominik Cumhuriyeti’nde diktatör rejime karşı verilen mücadelenin simgesi olan “Mirabal Kardeşler”in (Patria, Maria Teresa ve Minerva Mirabal) vahşice öldürüldüğü gündür (Karczewska, 2016, s. 28). Kadına yönelik şiddet fiziksel şiddet, cinsel şiddet, psikolojik şiddet ve ekonomik şiddet olarak dört kategoriye ayrılmaktadır (Silsüpür ve Karadere, 2022, s. 4). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından 2023 yılında 163 ülke/bölgeden 434 çalışmaya dayanarak gerçekleştirilen araştırma verilerine göre 15-49 yaş arası evli/partnerli kadınların %25,8’i, 15 yaş

ve üzeri evli/partnerli kadınların %24,7'si hayatlarının en az bir döneminde mevcut veya eski eşlerinden veya erkek partnerlerinden fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalmıştır. Bu, 15 yaş ve üzeri 682 milyon evli/partnerli kadının fiziksel ve/veya cinsel partner şiddetine maruz kaldığı anlamına gelmektedir (WHO, 2023, s. XVIII, XIX). TÜİK tarafından 18 Kasım 2024-31 Ocak 2025 tarihleri arasında 18 bin 275 kadın ile yapılan bilgisayar destekli yüz yüze görüşmeyle gerçekleştirilen araştırma verilerine göre yaşamının herhangi bir döneminde kadınların %28,2'si psikolojik, %18,3'ü ekonomik, %12,8'i ise fiziksel şiddete uğramıştır. Tüm şiddet türleri yaş grubuna göre incelendiğinde, yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel şiddete en yüksek oranda 35-44 yaş grubundaki kadınların maruz kaldığı görülürken bu yaş grubunu sırasıyla %14,3 ile 45-59 yaş grubundaki kadınlar; %11,9 ile 25-34 yaş grubundaki kadınlar takip etmiştir (TÜİK, 2025). 1 Ocak-31 Aralık 2025 tarihleri arasında toplam en az 391 kadın erkekler tarafından katledilmiş, bu vakaların 297'si kadın cinayeti, 94'ü ise şüpheli ölüm olarak kaydedilmiştir (Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu, t.y.).

Boyacıoğlu (2016) kadına şiddete yönelik araştırma istatistiklerinin güvenilirliğine dikkatle yaklaşılması gerektiğini belirtmiş; araştırmaların tekil çabalarla yürütülmesini, araştırmalar sırasında farklı ölçüm araçlarının kullanılmasını ve aile içi şiddetin kadınlar tarafından paylaşımında isteksiz davranılmasını buna sebep olarak göstermiştir. Bu verilerin gerçeği tam olarak yansıtmayacağını belirten Boyacıoğlu, aile içi şiddete yönelik yapılan bir araştırma sırasında açık uçlu sorulardan oluşan bir ankette %51 olarak çıkan şiddete maruz kalma oranının klinik görüşmeler sonucunda %62 olarak tespit edildiğini belirtmiştir (Doğanavşargil ve Vahip, 2007, aktaran Boyacıoğlu, 2016, s. 128)

Demografik etmenler, alkol ve madde bağımlılığı, kişilik özellikleri, çocukluk çağı istismarları, mağdurun suçlanması, boşanmaya yönelik tutumlar, namus kültürü, şiddetin toplumsal tanımı, kadının toplumsal statüsündeki düşüklük, cinsiyetçilik, medyanın rolü ve göçün sebep olarak gösterildiği kadına yönelik şiddetin çözümü için sosyoekonomik eşitliğin sağlanması, aile içi rollerin dönüşümü ve toplumsal-kültürel dönüşüm gösterilmektedir (Boyacıoğlu, 2016, s. 128-137).

Gerek dünyada gerek ülkemizde özel topluluklar ya da kamu kurumları tarafından gerçekleştirilen eğitim programları, panel/çalıştay gibi akademik faaliyetler, kampanyalar, gösteri ve aktivitelerin yapıldığı bu gün, toplum huzurunun ve güvenliğinin sağlanması bakımından en önemli etkinlik tarihleri arasında yer almaktadır.

Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü kapsamında ortaya çıkan sloganlar ve farkındalık mesajları, “Kadına Şiddete Hayır!” örneğinde görüldüğü üzere kısa ve yönlendirici ifadeler olup zulmedeni durdurmaya, mağduru

ve toplumu harekete geçirmeye yönelik emir kipli yapılarıdır. Ayrıca bu söylemler; “Bir Kişi Daha Eksilmeyeceğiz” örneğinde olduğu gibi birlik ve dayanışma bilinci-ni güçlendiren, “Sevgi Şiddet İçermez” ifadesinde görüldüğü gibi şiddetin meşru-laştırılmasına karşı duran bir söylem alanı oluşturur.

Dünya Kanser Günü örneğinde olduğu gibi olumsuz kavramları barındırması ve olumsuz duyguları çağrıştırması nedeniyle adbilimcil düzenimizde ad olarak çok az yerde karşılaştığımız “kadına yönelik şiddet” kavramı; farkındalık yaratarak şiddetin önüne geçmeyi amaçladığından eseradıl düzenimizde sıkça görülür. Bu çerçevede *kavram*, *Kadına Şiddet: Madalyonun Öbür Yüzü* (Şadıman Şenbakan) ve *Tek Dilek- Kadına Şiddete Hayır* (Beylikdüzü Belediyesi) kitap adlarında, *Kadına Şiddete Hayır* (Edip Karasu/2022 ve Hakan Güray/2025) adlı iki ayrı şarkı adının kuruluşunda, *Kadına Yönelik Şiddet Heykeli* (Beylikdüzü / İstanbul), *Turuncu Bahçe ve Kadın Anıtı* (Konak / İzmir) heykel adlarında ve *Kadına Şiddete Hayır* (Antalya) sergi adında karşımıza çıkar. İzmir’deki kadın anıtının yer aldığı bahçenin rengi olan turuncu; şiddetten arınmış, parlak bir geleceği temsil etmesi bakımından kampanyanın simge rengidir (UN WOMEN, t.y.).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı Aile İç ve Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Birimleri, İzmir KA-DER (İzmir Kadın Dayanışma Derneği), Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM), Türk Kadınlar Birliği ve UN Women Türkiye (Birleşmiş Milletler Kadın Birimi) gibi kadına yönelik şiddeti önleme amaçlı kuruluşlar ile ALO 183-Kadın, Çocuk, Aile, Engelli Danışma Hattı ve Kadın Acil Destek Uygulaması (KADES) gibi önleyici uygulamalar; bu gün çerçevesinde yapılan farkındalık çalışmaları ve etkinliklerin ortaya çıkardığı dil-kültür öğeleridir.

Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü dışında bu başlık altında sınıflandırılan diğer etkinlikler şunlardır: • Dünya Cinsel İstismarla Mücadele Günü (4 Mart); • Dünya Hayvanları Koruma Günü (4 Ekim) ve • Trafik Haftası (3-9 Mayıs).

Adında Evrensel İdeolojiye Yönelik Kavramların Kodlandığı Toyadları

Genel itibarıyla tüm kutlamaların dostluk, kardeşlik, birlik, beraberlik gibi duyguları pekiştirme düşüncesi olsa da bu başlık altında yer alan etkinlikler söz konusu düşünceleri etkinliğin merkezine almakta ve bunları açıkça belirtmektedir. Bu tür etkinliklerde birlik-beraberlik sağlama, barış ve kardeşlik gibi duyguları pekiştirme; eğlenme, hoşça vakit geçirme amacından önde gelir (Türkmen, 2017, s. 91)

Bu bölüm altındaki etkinliklerin yapısal olarak çoğunlukla politematik (kö-pözlü) olduğu görülür. Ancak bu ögeler aynı odak noktasına ait kavramlarla oluşmuştur. Bunun sebebi bu bölümdeki etkinliklerin kültürel-sanatsal faaliyetlere ya da bir yöreye ait ürünlerin tanıtımına yönelik olmamasıdır. Kültürel-sanatsal etkinliklerde birden fazla öge bir arada olabilir ya da yöresel ürünlerin tanıtımına yönelik yapılan etkinlikler aynı yörede meşhur olan birden fazla ürüne odaklı olabilir. Ancak bu gruptaki etkinlikler aynı ögeyi pekiştirmek amacıyla birbirine yakın kavramlardan oluşmuştur.

Ulusal boyutta olan etkinlikler ürün odaklı olmadıklarından bu etkinlik adlarının kuruluşunda il-ilçe-köy vb. mahali adların çok az kullanıldığı, kullanılan adların da gün/hafta etkinlikleri olmayıp festival/şenlik kutlamaları olduğu ve söz konusu niteleyicilerin bu etkinliklerin diğer ilçelerdeki etkinliklerden ayrılması amacıyla kullanıldığı görülmektedir.

Etkinlikler tarihin her döneminde ideolojik amaçlar için kullanılmış, siyasi bir erk için güç gösterisinin bir aracı olmuştur. Eski dönemlerde Türklerin devleti ve halkı ilgilendiren önemli kararları toplu katılımı ile gerçekleştiren toylarda aldığı bilinmektedir (Özdemir 2005, s. 319, aktaran Türkmen, 2017, s. 332). Ekonomik, sosyo-kültürel, sosyo-psikolojik etkinlerinin yanında gölgede kalmış gibi görünse de etkinlikler; siyasi işlevlere de sahip yapılarıdır. Burada ilginç olan ise bu etkinliklerin yaşanan olumsuz olayları ve bunların sonuçlarını telafi etmeye yönelik bir çabayla yapılıyor olmalarıdır. Tarihe bakıldığında etkinliklerin çoğunun eksiklikleri ya da başarısızlıkları örtmeyi, odağı değiştirerek öfke gibi olumsuz duyguları dindirip halkın göstereceği sert tepkileri yumuşatmayı amaçladığı görülmektedir (Türkmen, 2017, s. 332).

Bugün de özellikle etkinliklerin açılış/kapanış konuşmalarının siyasi şahsiyetler tarafından hem katılımcılar hem de medya aracılığıyla halkın yönlendirilmesi ve ikna edilmesi açısından bir fırsat olarak değerlendirildiği, idari yapılanmalar tarafından halkın beğeni ve takdirini kazanma amacıyla bir araç olarak kullanıldığı açıktır (Türkmen, 2017, s. 338). Ancak etkinliklerin prestij kaybı, kaynakların yanlış kullanımı, istenmeyen toplumsal etki ve ideolojik tepkilerin meydana gelmesi gibi birtakım olumsuz sonuçlar ortaya çıkarma ihtimali de her zaman mevcuttur (Demir, 2019, s. 44). İnsanları duygusal ve eylemsel açıdan harekete geçirme gücüne sahip olan topluluk etkinliklerinin içerisinde siyasal işlevi en yoğun olan türlerden biri de bu başlık altında yer alan etkinliklerdir. Barış, demokrasi, birlik-berberlik, emek ve dayanışma gibi siyasi propagandaya yatkın kavramları odağına alması bakımından bu etkinlikler diğer etkinliklere göre bünyesinde istenmeyen durum ve etkilerin yaşanması riskini daha fazla taşımaktadır.

Bu bölümde sınıflandırılan etkinlikler arasından ayrı bir başlık altında ele alınmak üzere *Dünya Barış Günü* (1 Eylül) seçilmiştir. Bunun sebebi, bu günün odağında yer alan *barışa* maalesef ki dünyamızda çokça ihtiyaç duyulmasıdır.

Dünya Barış Günü:

Tüm dünya için büyük bir önem taşıyan bu günle ilgili bilgi vermeden önce günün odağında yer alan “barış” kavramından bahsetmek yerinde olacaktır. Barış; savaşa birlikte var olan, Hz. Âdem’in çocukları Habil ve Kabil’den beri insanoğlunun hayatında yer alan bir olgudur. İlahi dinler, inanç sistemleri, gelenekler, kültürler her fırsatta savaşın kötülüğünden; barışın iyiliğinden bahsetse de savaş her dönemde bireylerin ve toplumların var olma mücadelelerinin bir parçası olarak karşımıza çıkar (Aktaş & Safran, s. 132; Hocaoglu, 2022, s. 1; Işıtan, 2018, s. 24). Barış olgusu, farklı kültürlerde farklı boyutlarda ele alınır. Doğu kültüründe daha çok “iç huzurla” ilişkilendirilen bu kavram, Batı kültüründe “savaşsız ortam” olarak algılanır (Pusula, t.y., s. 376). Yaşamın devamı için vazgeçilemez bir kavram olarak barış; Yahudilikten, Şintoizm’e kadar bütün dinlerde görülür (Aydın, 2003, s. 199)

Antik Yunan’da tanrıça Eirēnē ile kişileştirilen barış, Roma’da tanrıça Pax’ta vücut bulmuştur (Ünlü, 2020, s. 23, 26). Savaşların getirdiği yıkıcı etkiler ve meydana gelen toplumsal travmalar sonucu bir şekilde savaşın önüne geçilmesi fikri doğmuş, Euripides, Pindaros, Heseidos gibi düşünürler barış fikrini vurgulamaya başlamışlardır. Barışın kalıcılığı için hukukun gerekliliğine vurgu yapan Aristoteles ve Platon’dan sonra Aurelius Augustinus, Dante Alighieri, Padova’lı Marsilius, Sebastian Franck, Emeric Cruce, William Penn, Abbe de Saint-Pierre, Jean Jacques Rousseau ve Jeremy Bentham gibi düşünürler de barışla ilgili pek çok düşünce öne sürmüştür. Bunlar arasında en etkin düşünce “ebedi barış teorisi” ile öne çıkan Immanuel Kant’tır (Saru, 2018, s. 26-28).

Barış kavramı Antik Yunan Dönemi’ne kadar inen bir kavram olsa da gelişimi modern devlet ve egemenlik olgusunun ortaya çıkışıyla yakından ilgilidir (de Souza & France, 2008, s. 1-5). Daha çok XVI. yüzyıldan sonraki döneme tarihlenebilecek bir şekilde sınırları belli, tek elden yönetilen, hukuk kurallarıyla vatandaşlık bağı oluşturan modern devlet kavramı kendini göstermiştir ve bu devlet kendi egemenliği doğrultusunda savaşlara girişen ve topraklarını koruyan bir yapıya bürünmüştür (Tilly, 1992, s. 20-137). Charles Tilly’nin (1985, s. 169-187) tabiriyle bu yeni devlet savaşları yapmamış savaşlar onu yaratmıştır. Dolayısıyla XVII. yüzyıldan itibaren barış kavramı uluslararası diplomasinin bir çıktısı olarak modern devletlerin altına imza attığı, herkesin egemenliğine saygı gösteren bir uluslararası hukuk normu olarak doğmuştur. Hem Antik dönemde hem de Orta Çağ’da hâkim

olan barış kavramından farklı olarak buradaki temel aktörler devletler, daha sonra ise milli devletler olacaktır. Tarihçiler bu anlamda Vestfalya Antlaşması ya da Vestfalya Barışı olarak adlandırılan sözleşmeleri bir dönüm noktası olarak kabul ederler. 30 Yıl Savaşlarını bitiren Osnabrück ve Münster Antlaşmaları ile mühürlenmiş Vestfalya Barışı esas olarak uluslararası düzlemde barışın aktörleri olarak hükümdar, kral, prens ve devletleri esas alır (Straumann, 2007, s. 1-24). Uluslararası düzlemde ortaya çıkan bu yeni kavram özellikle İngiliz İç Savaşı ve Devrimi ile daha içe dönük-ulusal-bir olguyu da tanımlamak için kullanılır. Thomas Hobbes ve John Locke gibi filozofların oluşturdukları toplumsal sözleşme kavramı iç barışı devletle vatandaşlar arasındaki kontrata bağlılık olarak sunar (Jaede, 2018, s. 17-70; Sikkenga, 2015, s. 71-90). İnsanların ve toplumların doğasını içeren bu tartışma barışı nihai bir amaç olarak sunar. İç barış ve diplomatik barış kavramları XVII. yüzyıldan itibaren ulusal ve uluslararası hukukun normlarını oluşturmaya büyük bir hızla devam etmiştir. Her ne kadar bir dizi iç savaş ve dünya savaşları bu kavramların içeriğini sorgulatsa da özellikle II. Dünya Savaşı sonunda oluşturulan Birleşmiş Milletler organizasyonu uluslararası ve ulusal barış kavramlarını temel devlet ve hukuk normları haline getirmiştir (Russett, 1993, s. 1-23).

Tarihsel sürecinin yanında barış kavramı edebiyat ve sanatta da ele alınan temel kavramlar arasındadır. Mevlâna'nın eserleri birleştiricidir, sevgi dolu ve barışçıldır. Bu yönüyle Mevlâna adeta barışın sembolü olmuştur (Kayadibi, 2007, s. 7)

Ülkemizde 1 Eylül, dünyada ise 21 Eylül tarihinde kutlanan *Dünya Barış Günü*; savaşın yıkıcı sonuçlarına dikkat çekmeyi, dünya çapındaki şiddeti sona erdirerek barışçıl bir dünya inşa etmeyi, barış içinde yaşamayı teşvik etmeyi ve küresel barışın önemini vurgulamayı amaçlamaktadır. Gerek dünyada gerek ülkemizde geniş çaplı etkinliklerin yapıldığı bu gün; paneller, sergiler, konserler, eğitim ve farkındalık çalışmaları, yürüyüşler, gösteriler ve kültürel faaliyetlerle kutlanmaktadır.

Bu güne ilişkin söz varlığında ilk akla gelen ifade kuşkusuz “Yurtta Barış, Dünyada Barış” olmalıdır. Evrensel niteliğiyle bu kavramı daha da yücelten söz, barışın yalnızca politik bir ilke olmadığını; aynı zamanda ahlaki ve insani bir toplumsal değer olduğunu vurgular niteliktedir.

Bu etkinlik adının odağında olan “barış”; toyardları dışında kişiadları, yeradları ve eseradlarında da sıkça karşımıza çıkar. Kişiadıl düzenimizde genellikle erkek ismi (Kalem, 2022, s. 22) ve soyadı olarak kullanılmaktadır (İpeksoy, 2023, s. 36). Yine “barış” yeradıl düzenimizde *Barış Caddesi* (Bayraklı / İzmir), *Barış Bulvarı* (Merkez / Samsun), *Barış Parkı* (Buca / İzmir) kentlikadlarının kuruluşunda görev almıştır. Aynı ad, eseradıl düzenimizde *Barış Elçileri* (Bekir Salim) tablo adının, *Barış için Sanat Uluslararası Karma Sergisi* (Uşak) sergi adının, *Dünya*

Barış Anıtı (İzmir/Bayraklı) anıt heykel adının ve *Barış* (Ali Gökçe) kitap adının kuruluşunda da karşımıza çıkar.

Dünya Barış Günü dışında bu başlık altında sınıflandırılan diğer etkinlikler şunlardır: • Barış ve Sevgi Buluşmaları Festivali (Beylikdüzü / İstanbul); • Dikili Kültür, Demokrasi ve Emek Festivali (Dikili / İzmir) ve • Yenice Barış ve Kültür Festivali (Tarsus / Mersin).

Kaynakça

- Aktaş, Ö. ve Safran, M. (2013). Evrensel bir değer olarak barış ve barış eğitiminin tarihçesi. *TSA*, 17(2), 131-150.
- Arslan, A. (2025). Hayat bilgisi dersinde belirli gün ve haftaların incelenmesi. *The Journal of International Scientific Researches*, 10(3), 486-495. <https://doi.org/10.23834/isrjournal.1763008>.
- Aydın, M. (2003). Dünya barışının sağlanmasında din temsilcilerine düşen sorumluluk. *Marife*, 3(1) Bahar, 195-200.
- Boyacıoğlu, İ. (2016). Dünden bugüne Türkiye'de kadına yönelik şiddet ve ulusal kadın çalışmaları: Psikolojik araştırmalara davet. *Türk Psikoloji Yazıları*, 19 (Special Issue), 126-145.
- Brown, J. S., Amend, S. R., Austin, R. H., Gatenby, R. A., Hammarlund, E. U. ve Pienta K. J. (2023). Updating the definition of cancer. *Molecular Cancer Research* 21(11) November, 1142-1147. <https://doi.org/10.1158/1541-7786.mcr-23-0411>.
- de Souza P. ve France J. (2008). War and peace in ancient and medieval history. Cambridge University Press.
- Demir, S. (2019). *Coğrafi açıdan Türkiye'de festivaller* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- FestTR. (2020). Besni eğitim ve kültür festivali. <https://festtr.com/festival/besni-egitim-ve-kultur-festivali/> (Erişim: 25.01.2026).
- Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. (2025). Farkındalık günleri. <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/farkindalik.html> (Erişim: 25.01.2026).
- Hocaoğlu, Ö. (2022). Kur'an-siyer bütünlüğünde Hz. Peygamber döneminde savaş ve barış [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- İşıtan, İ. (2018). Hz. Mevlâna düşüncesinde barış kavramının sûfi psikolojisi açısından tahlili. *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 23-40. <https://doi.org/10.32711/tiad.430674>.
- İpeksoy, H. (2023). *Adbilim açısından Ardahan ili soyadları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ardahan Üniversitesi.
- Jaede, M. (2018). *Thomas Hobbes's conception of peace civil society and international order*, Palgrave Macmillan.
- Kadıköy Çevre Festivali (2025). *2025 Kadıköy çevre festivali*. <https://cevefestivali.kadikoy.bel.tr/> (Erişim: 27.01.2026).
- Kalem, O. (2022). *Kayseri ilinin son otuz yıllık kişi adı verme kültürü* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Karczewska, A. M. (2016). The Mirabal sisters and their testimonio in Julia Alvarez's *In the Time of the Butterflies*. *CROSSROADS A Journal of English Studies*, 28-36. <https://doi.org/10.15290/cr.2016.14.3.03>.

- Kayadibi, F. (2007). Mevlâna'da sevgi, birlik ve barış. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16, 1-20.
- Mead, L. (2022). Disaster risk reduction in an unstable world. *Earth Negotiations Bulletin*, 1-10. <https://www.iisd.org/system/files/2022-05/still-one-earth-disaster-risk-reduction.pdf> (Erişim: 28.01.2026).
- Motta, M., Singhal, A., Hoyos, A. B., Lodha, A., Michie, C., Zemlin, M., Badarch, J. vd. (2024). Down syndrome: let's work together to end the stereotypes. *Newborn*, 3(2), 65-69.
- Pusula (t.y.). Barış ve şiddet. *Gençlerle insan hakları eğitim kılavuzu-Avrupa Konseyi*, 376-381. https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/14/pusula_bolum5_barisvesiddet_istanbulbilgiuniversitesi yayinlari.pdf (Erişim: 28.01.2026).
- Russett, B. (1993). Grasping the democratic peace principles for a post-cold war world. Princeton University Press.
- Saru, R. S. (2018). *Cumhuriyetler, kimlikler ve barış: sosyal inşacı bir ebedi barışın olanaklılığı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Sikkenga, J. (2015). John Locke's liberal path to peace. In *The Question of Peace in Modern Political Thought*, T. Koivukoski & D. E. Tabachnick (Ed.). Wilfrid Laurier University Press.
- Silsüpür, Ö., ve Karadere, Y. (2022). Kadına yönelik şiddet haberlerinin yazılı basında sunumu: Gazete içerikleri üzerinden karşılaştırmalı inceleme. *Aksaray İletişim Dergisi*, 4(1), 1-20. <https://doi.org/10.47771/aid.1028453>.
- Straumann, B. (2007). The peace of Westphalia (1648) as a secular constitution, *Institute for International Law and Justice New York University School of Law, International Law and Justice Working Papers*.
- Şimşek Yüksekbiçgili, N. (2020). Bilinçli farkındalık düzeyi ile bireysel mutluluk düzeyi arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Uluslararası Akademik Yönetim Bilimleri Dergisi*, 6(8), 63-72.
- TİHEK (13.10.2023). 13 Ekim Dünya Afet Riskini Azaltma Günü basın açıklaması. <https://www.tih.gov.tr/13-ekim-dunya-afet-riskini-azaltma-gunu-basin-aciklamasi> (Erişim: 27.01.2026).
- Tilly, C. (1985). War making and state making as organized crime. In *Bringing the State Back*, P. Evans (Ed.), Dietrich Rueschemeyer, and Theda Skocpol (s. 169-187). Cambridge University Press.
- Tilly, C. (1992). Coercion, capital, and European states, ad 990-1992, Blackwell.
- TÜİK. (07.10.2025). Türkiye kadına yönelik şiddet araştırması, 2024. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Türkiye-Kadina-Yonelik-Siddet-Arastirmasi-2024-57940> (Erişim: 28.01.2026).
- Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı. (13.10.2025). 13 Ekim dünya afet risklerinin azaltılması günü. <https://gulyali.meb.gov.tr/www/13-ekim-dunya-afet-risklerinin-azaltilmasi-gunu/icerik/1725> (Erişim: 27.01.2026).
- Türkiye Down Sendromu Derneği. (2026). 21 Mart dünya down sendromu günü nedir?. <https://www.downturkiye.org/21-mart-dunya-down-sendromu-gunu-nedir> (Erişim: 26.01.2026).
- Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu. (t.y.). 2025 yılı kadın cinayetleri. <https://tkdf.org.tr/faaliyetler/2025-yili-kadin-cinayetleri> (Erişim: 28.01.2026).
- Türkmen, N. (2017). *Türkiye'de festivaller ve şenlikler* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Cumhuriyet Üniversitesi.
- UN WOMEN. (t.y.). Orange the World. <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/unite/orange-the-world> (Erişim: 06.02.2026).

- UICC. (2026). Find out more about the origins, identity and who is behind World Cancer Day. <https://www.worldcancerday.org/about/our-story> (Erişim: 25.01.2026).
- UICC. (2026). World Cancer Day: a leading international awareness day. <https://www.worldcancerday.org/about> (Erişim: 25.01.2026).
- Ünlü, A. D. (2020). *Birinci dünya savaşı öncesinde barış düşüncesi ve barış hareketleri: İkinci enternasyonal ve parlamentolararası birlik* [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- WHO. (2023). Violence against women prevalence estimates, 2023. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240116962> (Erişim: 28.01.2026).
- Yıldırım, S. (04.02.2024). Rize-Artvin Havalimanı kulesi kanser riski farkındalığı için mor ışıkla aydınlatıldı. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/rize-artvin-havalimani-kulesi-kanser-riski-farkindaligi-icin-mor-iskla-aydinlatildi/3127642> (Erişim: 05.02.2026).
- Yüzügüldü, M. A. (2023). Down sendromlu çocukların gelişimsel özellikleri, rehabilitasyon imkânları ve ekip çalışmasında çocuk gelişimcinin rolü üzerine bir derleme. *Journal of Sustainable Educational Studies (JSES)*, 4(3), 232-242.
- Zafer, S. ve Yalçınkaya, H. (31.03.2023). Kahramanmaraş'taki "Umut Sokağı" kanser hastaları ve ailelerine sıcak yuva oldu. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/kahramanmarastaki-umut-sokagi-kanser-hastalari-ve-ailelerine-sicak-yuva-oldu/2860235> (Erişim: 05.01.2026).

15. BÖLÜM

KÖPÖZLÜ TOYADLARI / POLİTEMATİK HEORTONİMLER

Munise ÖNER DEMİR, Ege Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8273-2130

Toplumların ortak geçmişini en net görebildiğimiz yerler, yerel şenlik ve bayramlardır. Bu etkinlikler, hafızamızın tazelandığı ve değerlerimizin yeniden kurulduğu özel alanlardır. “Festival” veya “bayram” gibi isimlendirmeler, bir halkın kendi üretimini ve kültürünü geleceğe nasıl taşımak istediğini simgeler. Eldeki 491 örnek üzerinde yapılan inceleme, bu isimlerin rastgele verilmediğini, bölgenin yaşam tarzı ve coğrafi özellikleriyle doğrudan bağlantılı olduğunu kanıtlamaktadır.

Köpözlü toyadları her ne kadar kendi içinde birden fazla unsuru kodlasalar da bu gruptaki etkinlikleri çeşitli başlıklar altında incelemek mümkündür;

Adında Bölgeye Ait Tarımsal Üretim, Hasat ve Yerel Lezzetler Kodlanan Köpözlü Toyadları

Bu grup, bir bölgenin ekonomik geçim kaynağı olan tarım ürünlerini, hasat dönemlerini ve yöresel mutfak kültürünü içeren etkinlikleri kapsamaktadır. Toplam 155 etkinlik bu kategoride yer almaktadır:

- Geleneksel Karakışlakçı Bal ve Çilek Festivali (Pozantı / Adana);
- Bal, Kültür ve Turizm Festivali (Çelikhan / Adıyaman);
- Tut, Eğitim, Kültür ve Pekmez Hasadı Şenlikleri (Tut / Adıyaman);
- Baraklı Köyü Dayanışma ve Buğday Festivali (Baraklı Köyü / Evciler / Afyonkarahisar);
- Bolvadin Kaymak ve Eber Gölü Festivali (Bolvadin / Afyonkarahisar);
- Geleneksel Kiraz, Kayısı, Kültür ve Sanat Festivali (Yakasenek / Sultandağı / Afyonkarahisar);
- Geleneksel Kültür, Sanat ve Bezelye Festivali (Sinanpaşa / Afyonkarahisar);
- Kaymak ve Kültür Şenliği (Bolvadin / Afyonkarahisar);
- MEYVES Meyvecilik, Kültür ve Sanat Festivali (Sultandağı / Afyonkarahisar);
- Uluslararası Vişne ve Patates Festivali (Şuhut / Afyonkarahisar);
- Geleneksel Ağrı Geven Balı Festivali (Ağrı Bal Festivali) (Merkez / Ağrı);
- Göynücek Bamya ve Kültür Festivali (Göynücek / Amasya);
- Eğrikin Köyü Gözleme ve Güreş Şenlikleri (Eğrikin Köyü / Ankara);
- Kavun ve Ata Sporları Festivali (Kazan / Ankara);
- Mamak Kutlu Düğün Gözleme Ayran Sanat Festivali

(Kutlu Düğün Pazar Yeri / Mamak / Ankara); • Şereflikoçhisar Uluslararası Tuz ve Kültür Festivali (Şereflikoçhisar / Ankara); • Uluslararası Çubuk Turşu ve Kültür Festivali (Çubuk / Ankara); • Turizm, Kültür, Sanat ve Portakal Festivali (Alanya / Antalya); • Üzümdere Köyü Üzüm ve Balık Festivali (Üzümdere Köyü / İbroad / Antalya); • Atça Tarım, Çilek, Kültür ve Sanat Festivali (Sultanhisar / Aydın); • Germencik Kültür, Sanat ve İncir Festivali (Germencik, İncirliova / Aydın); • İncir ve Kültür Festivali (İncirliova / Aydın); • Kültür, Sanat Şenliği, Taze İncir Festivali (Buharkent / Aydın); • Kültür, Sanat ve Domates Festivali (Dalama / Aydın); • Altın Zeytin Kültür ve Sanat Festivali (Edremit / Balıkesir); • Kepsut Şenliği/ Kültür, Sanat ve Süt Festivali (Kepsut / Balıkesir); • Uluslararası Ayvalık Zeytin Hasat ve Turizm Festivali (Ayvalık / Balıkesir); • Bartın Çilek, Kültür ve Turizm Festivali (Merkez / Bartın); • Uluslararası Kültür, Sanat ve Çilek Festivali (Merkez / Bartın); • Sason Bal, Ceviz, Çilek ve Yayla Festivali (Sason / Batman); • Akçakoca Turizm Fındık Festivali (Akçakoca / Bolu); • Mengen Aşçılık ve Turizm Festivali (Mengen / Bolu); • Mengen Yöresel Tatlar ve Giyim Kültür Şenliği (Mengen Köyleri / Bolu); • Bucak Altın Tütün Kültür ve Sanat Şenliği (İncirhan / Bucak / Burdur); • Bucak Kayı Köyü Kültür Sanat ve İncir Festivali (Kayı Köyü / Bucak / Burdur); • Geleneksel Karamanlı, Yayla, Ceviz ve Mermer Şenliği (Karamanlı / Burdur); • Kocaaliler (Melli) İncir Kültür Sanat ve Çelenk Festivali (Merkez / Burdur); • Söğüt Geleneksel Domates ve Kültür Festivali (Çavdır / Burdur); • Tarım Havuç ve Kültür Festivali (Yusufoa Kasabası / Gölhisar / Burdur); • Bursa Yenişehir Belediyesi Uluslararası Altın Biber Festivali ve Kurtuluş Şenlikleri (Yenişehir / Bursa); • Salçalık Yağ Biberi Kültür ve Sanat Festivali (Mustafakemalpaşa / Bursa); • Şeftali, Kültür ve Sanat Festivali (Lapseki / Çanakkale); • Çerkeş Kültür Hayvancılık ve Bal Festivali (Çerkeş / Çankırı); • İskilip Dolma, Turşu ve Çilek Festivali (İskilip / Çorum); • Osmancık Pirinç, Kültür ve Sanat Festivali (Osmancık / Çorum); • Bekilli Kültür, Sanat, Şarap, Üzüm Festivali (Bekilli / Denizli); • Çameli Yaylası Kültür, Tarım ve Alabalık Festivali (Çameli / Denizli); • Çivril Elma, Kültür ve Tarım Festivali (Çivril / Denizli); • Kültür Üretim ve Bağpazarı Festivali (Tavas / Denizli); • Kültür ve Kavun Festivali (Acıpayam / Denizli); • Serinhisar Leblebi Kültür ve Yörük Türkmen Festivali (Serinhisar / Denizli); • Tripolis-Kültür ve Turfanda Sultanıye Çekirdeksiz Üzüm Festivali (Buldan / Denizli); • Kültür ve Karpuz Festivali (Dicle Nehri / Diyarbakır); • Üzüm ve Bal Festivali (Çüngüş / Diyarbakır); • İpsala Çeltik (Pirinç) Kültür ve Sanat Festivali (İpsala / Edirne); • Geleneksel Kayısı (Erik) Kültür ve Sanat Festivali (Merkez / Erzincan); • Mahiri Baba Bal, Ceviz Festivali (Uzundere / Erzurum); • Şenkaya Kültür Sanat ve Bal Festivali (Şenkaya / Erzurum); • Bozan Tarım, Et ve Et Ürünleri Festivali (Alpu / Eskişehir); • Uluslararası Dondurma Kültür ve Sanat Festivali (Merkez / Gaziantep); • Aromatik Yağlar ve Arı Ürünleri Festivali (Afşin / Gaziantep); • Uluslararası Dondurma Kültür

ve Sanat Festivali (Merkez / Kahramanmaraş); • Aromatik Yağlar ve Arı Ürünleri Festivali (Afşin / Kahramanmaraş); • Uzun Elma ve Kültür Festivali (Kağızman / Kars); • Hacı Bekir Şekerciler, Pastacılar ve Yayla Kültür Festivali (Araç / Kastamonu); • Uluslararası Taşköprü Kültür ve Sarımsak Festivali (Taşköprü / Kastamonu); • Uluslararası Tosya Kültür ve Pirinç Festivali (Tosya / Kastamonu); • Mahzemin Hasat Kültür Etkinlikleri Festivali (Kocasinan / Kayseri); • Yamula Patlıcan Kültür Festivali (Kocasinan / Kayseri); • Yeşilhisar Kültür, Sanat ve Kayısı Festivali (Yeşilhisar / Kayseri); • Geleneksel Alpulu İlk Şeker, Kültür ve Müzik Festivali (Babaeski / Kırklareli); • Ceviz Kültür ve Sanat Festivali (Kaman / Kırşehir); • Altın Kiraz Kültür ve Sanat Festivali (Merkez / Kocaeli); • Gölcük Belediyesi Değirmendere Fındık ve Kültür-Sanat Festivali (Gölcük / Kocaeli); • Akşehir Kirazı Kültür ve Sanat Festivali (Akşehir / Konya); • Üçpınar Yayla ve Bal Festivali (Bozkır / Konya); • Elma ve Turfan Şenliği (Ereğli / Konya); • Dereyüzü Geleneksel Sıla Şenliği Üzüm Festivali (Halkapınar / Konya); • Organik Çilek-Kiraz, Kültür Festivali (Hüyük / Konya); • Şaban Dede Leblebi ve Bahar Festivali (Tavsanlı / Kütahya); • Uluslararası Malatya Kültür Sanat Etkinlikleri ve Kayısı Festivali (Merkez / Malatya); • Malatya Fuarı ve Uluslararası Kültür, Sanat ve Kayısı (Merkez / Malatya); • Akçadağ Belediyesi Bal, Armut, Kültür ve Sanat Şenliği (Akçadağ / Malatya); • Doğanşehir Elma ve Kültür Şenliği (Doğanşehir / Malatya); • Hekimhan Ceviz ve Kültür Festivali (Hekimhan / Malatya); • Yeşilyurt Kiraz, Kültür ve Spor Şenliği (Yeşilyurt / Malatya); • Manisa Mesir ve Bisiklet Festivali (Merkez / Manisa); • Çilek ve Kültür Sanat Festivali (Köprübaşı / Manisa); • Kuru Üzüm Şenliği ve Denizbank Tarım Festivali (Salihli / Manisa); • Saruhanlı Altın Üzüm ve Kültür Festivali (Saruhanlı / Manisa); • Uluslararası Kültür ve Kiraz Festivali (Yeşilli / Mardin); • Uluslararası Kültür ve Muz Festivali (Anamur / Mersin); • Limon ve Sera Festivali (Erdemli / Mersin); • Tepeköy Kültür Şenliği ve Şeftali Festivali (Mezitli / Mersin); • Çağla Festivali ve Kültür Şenlikleri (Silifke / Mersin); • Şeftali Bayramı Kültür ve Turizm Festivali (Toroslar / Mersin); • Çayırkent Eğitim, Kültür ve Hoşayn Irkı Hayvancılık Festivali (Korgan / Çayırkent / Ordu); • Yeşil Altın Gümüş Festivali (Fındıklı / Rize); • Pide ve Turizm Festivali (Derepazarı / Rize); • Tarım, Kültür, Sanat, Spor, Hayvancılık ve Süt Festivali (Söğütlü / Sakarya); • Dartılı Keşkek Tavukçuluk Kültür Sanat Festivali (Kaynarca / Sakarya); • Kültür, Sanat ve Bal Festivali (Pervari / Siirt); • Siirt Fıstığı Teşvik ve Bal Festivali (Merkez / Siirt); • Merder Bal, Yoğurt ve Madımak Festivali (Merkez / Sivas); • Kangal Köpeği ve Kangal Koyunu Türkü Festivali (Merkez / Sivas); • Suruç Atı ve Narı Festivali (Suruç / Şanlıurfa); • Geleneksel Emirseyit Beldesi Bağ Yaprağı Kültür ve Dayanışma Festivali (Merkez / Tokat); • Kültürel Etkinlikler ve Çilek Festivali (Erbaa / Tokat); • Çayırbağı, Patates, Mısır Kültür ve Sanat Festivali (Düzköy / Trabzon); • Ekmek ve Kültür Festivali (Vakfikebir / Trabzon); • Dut, Peynir ve Kültür Festivali (Çemişgezek / Tunceli);

- Altın Çilek Kültür Sanat Festivali (Sivaslı / Uşak); • İnci Kefali Göçü Kültür ve Sanat Festivali (Erciş / Van); • Kanispi Bal, Ceviz ve Doğa Festivali (Çatak / Van);
- Bal ve Kültür Festivali (Çayıralan / Yozgat); • Aydıncık Soğan Kültür ve Sanat Festivali (Aydıncık / Yozgat); • Fındık, Kültür Festivali (Alaplı / Zonguldak)

Alpullu İlk Şeker, Kültür ve Müzik Festivali:

Türkiye Cumhuriyeti'nin erken dönem sanayileşme hamlesinin en somut ve simgesel örneklerinden biri olan Alpullu Şeker Fabrikası, yalnızca bir üretim tesisi değil, aynı zamanda modern bir yaşam kültürünü kurgulama projesidir. Bu tarihsel birikim üzerinden şekillenen Geleneksel Alpullu İlk Şeker, Kültür ve Müzik Festivali, Trakya bölgesinin sosyokültürel takviminde belirleyici bir role sahiptir. Bu bölüm, festivalin tarihsel geçmişini, kurumsal yapısını, içeriğini ve 2024-2026 projeksiyonlarını kapsamlı bir şekilde incelemektedir. Ayrıca organizasyonun, sadece bir eğlence etkinliği olmanın ötesinde, "İlk Şeker" temasıyla ulusal belleği canlı tutan, endüstriyel mirası turizme kazandıran ve yerel kimliği küresel modernleşme ile birleştiren stratejik bir araç olduğunu göstermektedir.

Kırklareli'nin Babaeski ilçesine bağlı Alpullu beldesi, nüfus ve coğrafi büyüklük bakımından küçük olsa da Türkiye ekonomisi tarihindeki "ilk" olma niteliğiyle büyük bir tarihsel öneme sahiptir. Alpullu İlk Şeker, Kültür ve Müzik Festivali, bu tarihsel değerin kutlandığı, yeniden üretildiği ve gelecek kuşaklara aktarıldığı bir platformdur. Klasik hasat festivallerinden ayrılan bu etkinlik, bir tarım ürününün (pancar) endüstriyel bir ürüne (şeker) dönüşmesini ve bu değişimin yarattığı modern yaşam tarzını merkeze almaktadır. Fabrikanın kuruluşundaki milli dava ruhu, festivalin "İlk Şeker" vurgusuyla her yıl yeniden hatırlatılmaktadır (Binbir Gıda, t.y.).

Festivalin isminde yer alan İlk Şeker ibaresi, tarihsel bir öncelik mücadelesinin ve haklı bir gururun ifadesidir. Türkiye'de şeker fabrikası kurma girişimleri sırasında Uşak ve Alpullu arasında yaşanan ilk olma rekabetinde, Alpullu Şeker Fabrikası 16 Kasım 1926 tarihinde ilk şekerini üreterek ipi göğüslemiştir (Binbir Gıda, t.y.). Festival, bu tarihsel veriyi merkeze alarak, Alpullu'yu "Türkiye'nin tatlandığı yer" olarak markalamaktadır. Bu bağlamda etkinlik, yerel bir şenlikten ziyade ulusal bir sanayi bayramı niteliği taşımaktadır.

Alpullu Festivali'ni benzersiz kılan en önemli unsur, etkinliğin gerçekleştiği mekânsal bağlamdır. Alpullu fabrikası, ziyaretçiler için yaşayan bir açık hava müzesi niteliğindedir. Yerleşke içerisinde sinema, hastane, okul, kütüphane, Türkiye'nin ilk mini golf sahası, tenis kortları ve yüzme havuzu gibi sosyal yapılar inşa edilmiştir.

Alpullu İlk Şeker, Kültür ve Müzik Festivali, resmi olarak 2003 yılında Ahmet Durgun tarafından “Şeker Festivali” adıyla başlatılmıştır. Festivalin adı zamanla hem tarihsel önceliği hem de içeriği vurgulayacak şekilde evrilmiştir. 2019 yılı festivali, Belediye Başkanı Erhan Ceylan yönetiminde profesyonel organizasyon firmalarıyla çalışılarak bölgesel bir marka haline getirilmesi açısından bir dönüm noktası olmuştur (Gazete Trakya, 2019).

Festivalin başarısı Alpullu Belediyesi, Binbir Gıda, sponsorlar ve Trakya Kalkınma Ajansı gibi çok paydaşlı bir yapıya dayanmaktadır (Trakya Kalkınma Ajansı, t.y.). Etkinlik genellikle Ağustos ayının son haftasında üç gün sürecek şekilde planlanmakta ve kortej yürüyüşü, bando gösterileri, sokak oyunları ve akşam konserleri ile kutlanmaktadır (Gazete Trakya, 2019).

Adında Bölgeye Ait Tarihi Şahsiyetler, Milli Günler ve Kültür Kodlanan Köpözlü Toyadları

Bu grup, Türk tarihine yön veren şahsiyetlerin anılması, millî mücadele dönemi zaferlerinin kutlanması ve edebî/manevi mirasın yaşatılmasına odaklanan etkinlikleri kapsamaktadır. Toplam 60 etkinlik bu kategoride yer almaktadır:

- Yunus Emre Kültür Festivali (Ortaköy / Aksaray); • Amasra Uluslararası Atatürk, Kültür ve Sanat Festivali (Merkez / Amasya); • Uluslararası Atatürk Kültür ve Sanat Haftası (Merkez / Amasya); • Hacıbektaş Veli’yi Anma ve Eğriova Yayıncılık Kültür Festivali (Karaşar / Belpazarı / Ankara); • Sakarya Zaferi ve Gordion Şenliği (Polatlı / Ankara); • Uluslararası İpek İğne Oyları Kültür Sanat ve Tapduk Emre Anma Etkinlikleri (Nallıhan / Ankara); • Uluslararası Nallıhan Taptuk Emre ve İğne Oyları Kültür, Sanat Festivali (Nallıhan / Ankara); • Kazım Koyuncu Kültür, Sanat ve Çocuk Şenliği (Hopa / Bartın); • Türk Kültür Şenliği, Köroğlu Anma Festivali (Kıbrıscık / Bolu); • Bursa’nın Fethi ve Balabanbey’i Anma Programı (Yıldırım / Bursa); • Yörük Türkmen Şenlikleri ve Karagöz Kültür Festivali (Orhaneli / Bursa); • Atatürk’ün Çankırı’ya Gelişi, Şapka İnkılabı ve Karatekin Festivali (Merkez / Çankırı); • Pir’i Sani Hz. Anma ve Çerkez Kültür ve Hayvancılık Festivali (Çerkeş / Çankırı); • 24 Mayıs Milli Mücadeleye Katılış Günü ve Tarım ve Kültür Festivali (Sarayköy / Denizli); • 6 Mart Dünya Türk Havlu ve Bornoza Günü, Milli Mücadeleye Katılış Tarım ve Kültür Festivali (Sarayköy / Denizli); • Güney 3 Eylül Kurtuluş Günü Bağcılık ve Kültür Festivali (Güney / Denizli); • Kemah Sultan Melik Tarih, Kültür ve Spor Şenlikleri (Kemah / Erzincan); • Nazım Hikmet ve Kuva-yi Milliye Şehitlerimizi Anma Kültür Sanat Etkinlikleri (Doğançayır / Eskişehir); • Seyitgazi’nin Düşman İşgalinden Kurtuluşu ve Battal Gazi’yi Anma Etkinlikleri (Seyitgazi / Eskişehir); • Seyyid Şücâüddin Veli Anma Dostluk ve Sevgi Günü (Seyitgazi / Eskişehir); • Sivrihisar Uluslararası Nasreddin Hoca Kültür ve Sanat

Festivali (Sivrihisar / Eskişehir); • Uluslararası Yunus Emre Kültür ve Sanat Haftası (Mihalıççık / Eskişehir); • Yunus Emre Kültür ve Sanat Haftası ve Hıdırellez Şenlikleri (Mihalıççık / Eskişehir); • Türk Dil Bayramı ve Yunus Emre'yi Anma Etkinlikleri (Merkez / Karaman); • Rifat Ilgaz Sarı Yazma Kültür ve Sanat Festivali (Cide / Kastamonu); • Develi Geleneksel Aşık Seyrani Kültür ve Sanat Festivali (Develi / Kayseri); • Sofça Köyü Geleneksel Pir Ahmet Efendi'yi Anma ve Kültür Festivali (Merkez / Kütahya); • 30 Ağustos Kültür ve Sanat Etkinlikleri (Altıntaş / Kütahya); • Selvili Dede Kültür ve Dayanışma Şenliği (Kula / Manisa); • Bağdatlı Sultan Alevi Kültürünü Tanıtma ve Kültür Şenliği (Kula / Manisa); • Karacaoğlu Kayısı Kültür Sanat Festivali (Mut / Mersin); • Uluslararası Lagina Osman Hamdi Bey Kültür Sanat Festivali (Yatağan / Muğla); • Ören Melih Cevdet Anday Şiir Günleri ve Kültür Şenliği Etkinlikleri (Milas / Muğla); • Şeyh Abdullah Anma ve Pilav Günü (Ulubey / Ordu); • Çukurova Aşıklar Bayramı ve Aşık Feymani Festivali (Merkez / Osmaniye); • Şeyh İzzettin İsmail'i Anma ve Hacet Bayramı (Şeyhler / Hendek / Sakarya); • Köprülü Mehmet Paşa Kültür Sanat ve Spor Festivali (Vezirköprü / Samsun); • Neyzen Tevfik Kültür Şenliği (Bafra / Samsun); • Aşık Veysel Kültür ve Sanat Festivali (Şarkışla / Sivas); • Yıldızeli-Banaz Pir Sultan Abdal Geleneksel Kültür Etkinlikleri (Yıldızeli / Sivas); • 4 Eylül Sivas Kongresi ve Sanat Etkinlikleri (Merkez / Sivas); • Hasanşeyh'i Anma ve Kültür Şenlikleri (Hasanşeyh / Tokat); • Yavuz Sultan Selimhan Kültür ve Yayla Şenlikleri (Reşadiye / Tokat).

Adında Bölgeye Ait Geleneksel Sanatlar, Zanaat, Ekonomik Ürün Kodlanan Köpözlü Toyadları

Bu grup, el emeği ürünleri, tekstil, maden/enerji kaynaklı sanayi değerlerini ve zanaat kollarını tanıtan etkinlikleri kapsar. Toplam 30 etkinlik bu kategoride yer almaktadır:

- Atlıhisar Halı, Kilim ve Patates Festivali (Şuhut / Afyonkarahisar); • Halı-Kilim, Kültür-Sanat Festivali (Dazkırı / Afyonkarahisar); • Halı, Kilim ve Kaymak Böreği Festivali (Sinanpaşa / Afyonkarahisar); • Haydarlı Kilim, El Sanatları, Kültür, Sanat Şenliği (Haydarlı / Dinar / Afyonkarahisar); • Taşpınar Belediyesi Kültür Halı Festivali (Merkez / Aksaray); • Uluslararası İpek Yolu Sultanhanı Halı, Turizm ve Kültür Festivali (Sultanhanı / Aksaray); • Ayaş Dut Festivali / Ayaş Geleneksel Dut, Tarihi Evler ve El Sanatları Festivali (Ayaş / Ankara); • Çevre, Kültür ve El Sanatları Festivali (Kozcağız / Bartın); • Geleneksel Altınyayla (Dirmil) Altın Sipsi Yağlı Pehlivan Güreşleri, Kültür Mantarı ve Kültür Sanat Etkinlikleri (Altınyayla / Burdur); • Babadağ Tekstil, Turizm, Kültür ve Sanat Festivali ve Geleneksel At Yarışları (Babadağ / Denizli); • Yatağan Bıçakçılık Festivali ve Kefe Yaylası Şenlikleri (Serinhisar / Denizli); • Kültür Sanat Tulum Peyniri Leblebi ve Bakır Festivali (Merkez / Erzincan); • Kayakent Çukurbağ Şenlikleri ve Kilim Festivali (Günyü-

zü / Eskişehir); • Kırmızı Biber, Dondurma, Tarhana ve Tekstil Şöleni (Merkez / Gaziantep); • Üzüm Festivali ve Safranbolu Mimari Değerler ve Folklor Haftası Festivali (Safranbolu / Karabük); • Zümrüt Yenice Kültür, Sanat ve Sanayi Festivali (Yenice / Karabük); • Üzüm, Karpuz, İpek Halı ve Kültür Festivali (Tuzlukçu / Konya); • Tavşanlı Leblebi ve Kömür Festivali (Tavşanlı / Kütahya); • Linyit Kültür Sanat Festivali (Tavşanlı / Kütahya); • Kültür, Ketten ve Ahşap Festivali (Ayancık / Sinop); • Uluslararası Hayrabolu Ayçiçeği Festivali ve Sanayi Fuarı (Hayrabolu / Tekirdağ); • Cevecik Kültür ve El Sanatları Festivali (Reşadiye / Tokat); • Niksar Kültür ve El Sanatları Festivali (Niksar / Tokat); • Keşan Kültür ve Balıkçılık Festivali (Çarşıbaşı / Trabzon); • Uluslararası Eşme Turistik Kilim Kültür ve Sanat Festivali (Eşme / Uşak); • Gökçebeğ Uluslararası El Sanatları ve Halk Oyunları, Kültür, Sanat Festivali (Gökçebeğ / Zonguldak)

Keşan, Balıkçılık ve Kültür Festivali:

Keşan, Balıkçılık ve Kültür Festivali, Çarşıbaşı Belediyesi tarafından düzenlenen ve doğrudan bir ürünü ve balıkçılık kültürünü kutlayan resmi etkinliğin adıdır. Trabzon'un Çarşıbaşı ilçesinde düzenlenen bu festival, bölgenin somut olmayan kültürel mirasının korunması ve denizcilik ekonomisinin kutlanması amacıyla kurgulanmış stratejik bir organizasyondur. Festivalin isimlendirmesi, ilçenin iki temel ekonomik ve kültürel sütununa dayanır: Dokuma (kadın emeği) ve balıkçılık (erkek emeği ve deniz ekonomisi).

Festivalin temel kimliği, bölgeye özgü *Keşan Bezi* etrafında şekillenmektedir. Edirne'nin Keşan ilçesinden tamamen bağımsız olan bu kumaş ismi, tarihsel olarak ahşap el tezgahlarında dokunan, kök boyalarla renklendirilen ve kendine has geometrik desenleri olan bir üründür. Kumaşın en belirgin özelliği, genellikle kırmızı, sarı, siyah ve beyaz renklerin hâkim olduğu, Peştamal kültürünün sofistike bir türevi olmasıdır (Ses Ver Trabzon, 2024).

Çarşıbaşı Belediyesi, bu ürünü sadece bir tekstil malzemesi olarak değil, bir kültürel bellek taşıyıcısı olarak konumlandırmaktadır. Belediye Başkanı Ahmet Keleş'in ifadelerine göre festival, kültürün milletin hafızası olduğu bilinciyle, bu değerleri çocuklara ve gelecek nesillere aktarmak için bir araç olarak kullanılmaktadır (Ses Ver Trabzon, 2024). Kumaşın Coğrafi İşaret ile tescillenmiş olması, festivalin bir pazarlama ve fikri mülkiyet koruma platformu olarak işlev görmesini de sağlamaktadır.

Çarşıbaşı, Karadeniz'in İncisi unvanıyla anılmakta olup, balıkçılık ilçenin sosyo-ekonomik yapısının belkemiğidir. Festival ismine Balıkçılık ibaresinin eklenmesi, bölgenin denizle olan organik ilişkisini simgelemektedir. Karadeniz kültüründe balıkçılık, sadece bir geçim kaynağı değil, aynı zamanda türkölere, horon

ritimlerine ve mutfak kültürüne yön veren baskın bir yaşam biçimidir. Festival, bu yaşam biçimini onurlandırarak, balıkçıların toplumsal statüsünü pekiştirir.

Festival, genellikle gurbetçilerin memleketlerine döndüğü temmuz sonu veya ağustos başı döneminde gerçekleştirilmektedir (Festival, t.y.-a). 2025 yılında düzenlenen 8. festival, etkinliğin kapsamını ve içeriğini anlamak için ideal bir vaka analizi sunmaktadır. Festival programı, resmiyet ile eğlenceyi, gelenek ile moderniteyi harmanlayan yoğun bir akışa sahiptir.

Tablo 1: Festival Programı ve İçerik Analizi

Gün	Etkinlik Türü	Detaylar ve İçerik Analizi	Kültürel Çıkarım
1. Gün (Cuma)	Açılış Ritüelleri	Kortej Yürüyüşü (Avni Akkan Caddesi'nden Cumhuriyet Meydanı'na), Çelenk Sunumu (Ses Ver Trabzon, 2024).	Kamusal alanın festival için kullanımı ve toplumsal onay.
	Sergiler	Fotoğraf Sergileri (Bülent Tan, Salih Oğuz Yüksek), Yöresel Yaşam Sergisi (Ses Ver Trabzon, 2024).	Bölgesel tarihin görselleştirilmesi ve belgelenmesi.
	Spor	Tavla Turnuvası Finali, Halil Kul Futbol Turnuvası Finali (Ses Ver Trabzon, 2024).	Rekabet duygusunun sosyal kaynaşma aracı olarak kullanımı.
2. Gün (Cumartesi)	Kültürel Gösteri	Halk Oyunları, Keşan Defilesi (İskofya Spor Kulübü) (Ses Ver Trabzon, 2024).	Geleneksel kıyafetin modern sunumu.
	Ana Konser	Ece Mumay (Pop), Onay Şahin (Yöresel/Folk) (Ses Ver Trabzon, 2024).	Genç nesil ile geleneksel kitlenin müzikal dengesi.
3. Gün (Pazar)	Doğa ve Kapanış	Kaldırım Yayla Şenliği, Yöresel Sanatçılar, Kemençe ve Horon (Ses Ver Trabzon, 2024).	Doğaya dönüş ve kolektif hafızanın tazelenmesi.

Adında Yerel Doğa, Coğrafya ve Çevre Bilinci Kodlanan Köpözlü Toyadları

Bu grup, doğal mekânların (göl, yayla, deniz, şelale) korunması, tanıtılması ve çevre temalı etkinlikleri kapsar. Toplam 65 etkinlik bu kategoride yer almaktadır:

- Pozantı Belediyek Doğa ve Fotoğraf Festivali (Pozantı / Adana);
- Flamingo ve Yumurta Festivali (Başmakçı / Afyonkarahisar);
- Balıkgöl Festivali (Taşlıçay / Balıkgöl / Ağrı);
- Hopa Kültür, Sanat ve Deniz Festivali (Merkez / Artvin);
- Macahel Kafkas Arı ve Eko Turizm Festivali (Borçka / Artvin);
- Sıla Özlemi Su

Festivali (Ardanuç / Artvin); • Altınova Altın Kumsal Kültür ve Turizm Festivali (Altınova / Ayvalık / Balıkesir); • Dursunbey Yayla Bölgesi Kamp, Doğa Sporları ve Kültür Şenliği (Dursunbey / Balıkesir); • Doğa ve Halk Festivali (Kumluca / Bartın); • Kiğı Seyit Kasım Doğa, Kültür ve Bal Festivali (Kiğı / Bingöl); • Sülbüs Kültür ve Doğa Festivali (Yayladere / Bingöl); • Geleneksel Barutlu Su ve Türk Dünyası Festivali (Tefenni / Burdur); • Geleneksel Barutlu Su Şenlikleri (Tefenni / Burdur); • Salda Gölü Amatör Türk Halk Müziği Ses Yarışması ve Uçurtma Şenliği (Yeşilova / Burdur); • Kar ve Kır Çiçekleri Şenliği (Buldan / Denizli); • Saklı Cennet Yığılca Kültür Turizm ve Doğa Festivali (Yığılca / Düzce); • Doğa, Kültür ve Tulum Peyniri Festivali (Merkez / Erzincan); • Dumanlı Gençlik ve Doğa Festivali (Refahiye / Erzincan); • Kemaliye (Eğin) Uluslararası Kültür ve Doğa Sporları Şenliği (Kemaliye / Erzincan); • Yayla ve Bahar Şenliği (Göksun / Gaziantep); • Eflani Doğa ve Kültür Şenliği (Eflani / Karabük); • Geleneksel Yürecik Köyü Kültür ve Yayla Şenliği (Eskipazar / Karabük); • Abana Kültür, Sanat ve Deniz Şenlikleri (Abana / Kastamonu); • Bozkurt Kültür, Yakaören Deniz ve Göynük Dağı Yayla Şenlikleri (Bozkurt / Kastamonu); • Doğa Turu ve Kültür Festivali (Pınarbaşı / Kastamonu); • Deniz Güneş Festivali (Mezitli / Mersin); • Dalaman Kültür Sanat ve Sığla Festivali (Dalaman / Muğla); • Kavaklıdere Avcılık ve Yayla Şenliği (Kavaklıdere / Muğla); • Marmaris Denizcilik ve Bahar Festivali (Marmaris / Muğla); • Tree of Life Festival (Karagöl / Muğla); • Kızılelma Yayla ve Turizm Festivali (Akkuş / Ordu); • Çekiçoba Yaylası Turizm ve Yayla Şenliği (Damyeri / Akkuş / Ordu); • Anzer Balı ve Yayla Şenlikleri (İkizdere / Rize); • Ayder Galer Düzü Kültür, Sanat ve Doğa Festivali (Çamlıhemşin / Rize); • Kültür ve Doğa Festivali (Çınarlık / Samsun); • Kültür ve Doğa Festivali (Çınarlık Çarşamba / Samsun); • Nebiyan Doğa ve Gençlik Festivali (Balıca / 19 Mayıs / Samsun); • Erfelek Tatlıca Şelale, Kültür, Doğa ve Doğa Sporları Festivali (Erfelek / Sinop); • Pilav Günü ve Yayla Şenliği (Eğerci / Sivas); • Takoran Doğa ve Kültür Festivali (Siverek / Şanlıurfa); • Uzunçimen Yayla Şenlikleri ve Kültür Etkinlikleri (Reşadiye / Tokat); • Yayla ve Müzik Şenliği (Çayıralan / Tokat); • Akçaabat Kültür Sanat ve Hıdırnebi Yayla Şenliği (Akçaabat / Trabzon); • Munzur Kültür ve Doğa Festivali (Ovacık / Tunceli); • Munzur Kültür ve Doğa Festivali (Mazgirt / Tunceli); • Yayla Kültür Sanat ve Sıla Festivali (Merkez / Uşak); • Kilimli Kabotaj ve Kültür-Sanat Şenliği (Kilimli / Zonguldak)

Adında Bölgesel Spor, Geleneksel Yarışma Kodlanan Köpzölü Toyadları

Bu grup, güreş (yağlı, karakucak vb.), at yarışları, modern doğa sporları ve fiziksel aktivite temelli şenlikleri kapsamaktadır. Toplam 53 etkinlik bu kategoride yer almaktadır:

• Geleneksel Yaz Şenliği ve Güreş Festivali (Tufanbeyli / Adana); • Geleneksel Yağlı Pehlivan Güreşleri, Sünnet Şöleni ve Müzik Festivali (Aksu / Antalya); • Aydın Köyü Söğütdüzü Yayla Şenlikleri ve Karakucak Güreşleri (Ardanuç / Artvin); • Çurispil Yaylası Efkarı Aşıklar Şenliği ve Karakucak Güreş Festivali (Ardanuç / Artvin); • Kültür, Sanat, Spor ve Ananevi Boğa Güreşleri Festivali (Murgul / Artvin); • Altınova Deve Güreşi ve Halk Oyunları Şenliği (Altınova / Balıkesir); • Emtia Panayırı ve Yağlı Pehlivan Güreşleri (Dursunbey / Balıkesir); • Bucak Belediyesi Kültür, Sanat ve Güreş Festivali (Bucak / Burdur); • Geleneksel Karakucak Güreşleri ve Kültür, Sanat Şenlikleri (Osmangazi / Bursa); • Mustafakemalpaşa Havacılık ve Turizm Festivali (Mustafakemalpaşa / Bursa); • Çardak Belediyesi Dostluk ve Spor Şenlikleri (Lapseki / Çanakkale); • Kiraz ve Yağlı Güreş Festivali (Eldivan / Çankırı); • Müzik ve Güreş Festivali (Eskipazar / Çankırı); • Şabanözü Geleneksel Kültür, Sanat ve Güreş Festivali (Şabanözü / Çankırı); • Geleneksel Kale Biberi Festivali ve Yağlı Pehlivan Güreşleri (Kale / Denizli); • Kiraz Bayramı ve Yağlı Pehlivan Güreşleri (Honaz / Denizli); • Karakucak Güreşleri ve Bahçe Festivali (Pasinler / Erzurum); • Tarihi Uzundere Cumhuriyet Karakucak Güreş ve Bal Festivali (Uzundere / Erzurum); • Eshabıkehf Kültür ve Karakucak Güreş Festivali (Afşin / Gaziantep); • Müzekent Doğa ve Motosiklet Festivali (Safranbolu / Karabük); • Uluslararası Azdavay Motosiklet ve Doğa Sporları Festivali (Azdavay / Kastamonu); • 30 Ağustos Zafer Bayramı ve At Yarışları (Daday / Kastamonu); • Büyükmandıra Geleneksel Kavaşoğlu Şamdancıbaşı İbrahim Yağlı Pehlivan Güreşleri, At Yarışları ve Müzik Şenliği (Babaeski / Kırklareli); • Sünnet ve Güreş Şenliği (Gebze / Kocaeli); • Geleneksel Rahvan At Yarışları Kültür ve Turizm Şenliği (Merkez / Konya); • Yağlı Pehlivan Güreşleri ve Uluslararası Kültür Festivali (Domaniç / Kütahya); • Geleneksel Darende-Zengibar Karakucak Güreş ve Kültür Festivali (Darende / Malatya); • 3 Eylül Kurtuluş Günü Şenlikleri Geleneksel Kültür ve Cirit Festivali (Selendi / Manisa); • Off Road ve Kamp Festivali (Toroslar / Mersin); • Soğucak Geleneksel Kültür ve Güreş Şenliği (Toroslar / Mersin); • Portakal Çiçeği Günleri Bisiklet Festivali (Köyceğiz / Muğla); • Dikmen Yağlı Güreşleri Sırık Kebabı ve Kültür Festivali (Dikmen / Ordu); • Sazlı Akbaş Güreş ve Keşkek Festivali (Merkez / Ordu); • Çay ve Yaz Sporları Şenliği (Merkez / Rize); • Çay Turizm ve Yaz Sporları Festivali (Merkez / Rize); • Tarım ve Hayvancılık Festivali Altın Kemer Yağlı Pehlivan Güreşleri (Akyazı / Sakarya); • Geleneksel Selman Dede Yağlı Güreş ve Sünnet Şöleni (Hendek / Sakarya); • Ayvacık Doğa-Su Sporları-Kültür Turizm Fındık ve Mustafa Dağıstanlı Güreş Festivali (Ayvacık / Samsun); • Geleneksel Yağlı Güreşleri ve At Yarışları Festivali (Asarcık / Samsun); • Karakucak Güreşleri ve Kebap Festivali (Dikmen / Sinop); • Yenikent Kültür ve Tanıtım Yağlı Güreş Festivali (Gerze / Sinop); • Sazlı Akbaş Güreş ve Keşkek Festivali (Merkez / Sinop); • Geleneksel Ahmet Ayık Karakucak Güreşleri ve Bal

Festivali (Doğanşar / Sivas); • Geleneksel Karakucak Güreşleri ve Turizm Festivali (Gürün / Sivas); • Koyun Kırpma Kültür ve Doğa Festivali (Kato Dağı / Şırnak); • Dikili Belediyesi Yayla Şenlikleri ve Güreş Etkinlikleri (Almus / Tokat); • Karakucak Güreşleri ve Yayla Şenliği (Niksar / Tokat).

Adında Bölgesel Kültür, Sanat, Eğitim ve Sosyal Dayanışma Kodlanan Köpzölü Toyadları

Bu grup; bilim, teknoloji, yükseköğretim, çocuk/gençlik etkinlikleri ile hemşehri buluşması temalı dayanışma şenliklerini içerir. Toplam 105 etkinlik bu kategoride yer almaktadır:

- Kardeşlik ve Kültür Şöleni (Ceyhan / Adana); • Gölfeş Tarım Kültür, Sanat-Eğitim, Spor ve Yardımlaşma Festivali (Gölbaşı / Adıyaman); • Akü Fest (Afyon Kocatepe Üniversitesi / Afyonkarahisar); • Eğitim ve Kültür Festivali (Sinanpaşa / Afyonkarahisar); • Uluslararası Marsyas, Kültür, Sanat ve Müzik Festivali (Dinar / Afyonkarahisar); • Bilim ve Bahar Şenlikleri (Gülağaç / Aksaray); • Pilav Günü ve Kültürel Şenlikleri (İncesu / Aksaray); • Sanat ve Çocuk Festivali (Merkez / Aksaray); • Türk-Yunan Dostluk, Kültür ve Turizm Festivali (Güzelyurt / Aksaray); • Aydos Kültür ve Dostluk Şenliği Etkinlikleri (Çankaya / Ankara); • Uluslararası Halk Oyunları ve Gençlik Festivali (Mamak / Ankara); • 29 Ekim Tango Fest (Muratpaşa / Antalya); • Antalya Tiyatro ve Müzik Festivali (Merkez / Antalya); • Kültür, Sanat ve Edebiyat Festivali (Nazilli / Aydın); • 15 Eylül Ayrın, Kültür ve Sanat Şenliği (Susurluk / Balıkesir); • Altınoluk Alevi Kültür ve Sanat Festivali (Merkez / Balıkesir); • Altınoluk Antandros Yaşama Saygı Kültür ve Sanat Festivali (Altınoluk / Balıkesir); • Balıkesir Down Sendromlular Halk Oyunları ve Dans Festivali (Bandırma / Balıkesir); • Alanya İletişim ve Tasarım Festivali (Alanya / Batman); • Kuzköy Kültür Sanat ve Gençlik Festivali (Çeltikçi / Burdur); • Teke Yöresi Esintileri Salih Hoca Anısına Burdur Kültür ve Sanat Etkinlikleri (Merkez / Burdur); • Çocuk Oyunları ve Sanat Festivali (Ezine / Çanakkale); • Geleneksel Bahar ve Kültür Şenlikleri (Gülderesi Köyü / Sungurlu / Çorum); • Pamukkale Kültür ve Müzik Festivali (Pamukkale / Denizli); • Çilimli Belediyesi Kültür, Dayanışma ve Kardeşlik Festivali (Çilimli / Düzce); • Düzce Uluslararası Halk Oyunları ve Turizm Festivali (Merkez / Düzce); • Konuralp Kültür, Tarih ve Gençlik Şöleni (Konuralp / Düzce); • Uluslararası Bando ve Çiğir Festivali (Merkez / Edirne); • Kılıçkaya Köyü Kültür ve Dayanışma Derneği Şenlikleri (Kılıçkaya / Erzincan); • Tam Bana Göre Festival (Merkez / Gaziantep); • Taşeli Kültür ve Sıla Festivali (Ermenek / Karaman); • Kars Kent Kurultayı ve Kafkas Kültürleri Festivali (Merkez / Kars); • Akyaka Eğitim, Kültür ve Dayanışma Festivali (Akyaka / Kars); • Susuz (Cilavuz) Eğitim Kültür Sanat Festivali (Susuz / Kars); • Ağlı Kültür ve Yaz Festivali (Ağlı / Kastamonu); • Araç Kültür, Sanat ve Yayla Festivali (Araç / Kastamonu); •

Cide Uluslararası Kültür, Sanat ve Gençlik Festivali (Cide / Kastamonu); • Şenpazar Kardeşlik ve Kültür Festivali (Şenpazar / Kastamonu); • Çiftlik Kültür ve Halk Festivali (Sarioğlu / Kayseri); • Kültür, Sanat, Eğlence Festivali (İzmit / Kocaeli); • Yeniceoba Kültür, Dayanışma ve Harman Festivali (Cihanbeyli / Konya); • Geleneksel Başarbeyi Anma ve Kuru Fasulye Şenliği (Selçuklu / Konya); • Hisarcık Geleneksel Kültür ve Sanat Festivali (Hisarcık / Kütahya); • Karaağaçlı Belediyesi Balkan Türkleri Tarihi Buluşması ve Bahar Şenlikleri (Şehzadeler / Manisa); • Datça Oyuncak ve Çocuk Şenliği (Datça / Muğla); • Uluslararası Marmaris Kadın ve Sanat Festivali (Marmaris / Muğla); • Kültür ve Sanat Şenliği (Menteşe / Muğla); • Yatağan Belediyesi Gençlik Kültür ve Sanat Festivali (Yatağan / Muğla); • Yerel Ürünler ve Kültürel Etkinlikler Festivali (Beydağ / Muğla); • Mayıs Yedisini Kültür ve Sanat Festivali (Merkez / Ordu); • Eğitim Şenliği (Demirci / Fatsa / Ordu); • Kalkandere Turizm ve Dostluk Şöleni (Merkez / Rize); • Geleneksel Gençlikte Yaz Festivali (Sapanca / Sakarya); • Kültür ve Sanat Festivali (Sapanca / Sakarya); • Celal Oğlan Kültür ve Sanat Festivali (Deliilyas / Sivas); • Geleneksel Kızılcaışlalar Kaynaşma ve Dayanışma Festivali (Şarkışla / Sivas); • Gurbetten Sılaya Cemelliler Kültür ve Sanat Şenlikleri (Şarkışla / Sivas); • Gurbetten Sılaya Gürçayırılılar Kültür ve Sanat Festivali (Şarkışla / Sivas); • Kültür ve Sanat Şenlikleri (Suşehri / Sivas); • Yavru Beldesi Buluşma ve Kaynaşma Festivali (Yavru / Sivas); • Uluslararası Aşıklar ve Halk Oyunları Şöleni (Merkez / Sivas); • Uludere Gençlik ve Huzur Festivali (Uludere / Şırnak); • Bahar ve Kültür Festivali (Saray / Tekirdağ); • Niksar'ın Fidanları Kültür ve Sanat Şenliği (Niksar / Tokat); • Kültür Sanat ve Deniz Festivali (Beşikdüzü / Trabzon); • Doğu Anadolu Üçüncü Turizm ve Folklor Şenlikleri (Merkez / Van); • Eymir Kültür ve Yayla Şenlikleri (Sorgun / Yozgat); • Kültür, Pilav ve Yayla Şenliği (Çayıralan / Yozgat).

Adında Bölgeye Özgü Mevsimsel Ritüeller, İnanç ve Kadim Gelenekler Kodlanan Köpözlü Toyadları

Bu grup; Hıdırellez, Kakava gibi bahar bayramları, bağ bozumu gibi hasat ritüelleri ve dini/sosyal geleneklere dayalı etkinlikleri kapsar. Toplam 23 etkinlik bu kategoride yer almaktadır:

- Hıdırellez Bahar Bayramı ve Geleneksel Uçurtma Şenliği (Merkez / Afyonkarahisar); • Bağ Bozumu ve Uçurtma Festivali (Karkın Köyü / Merkez / Aksaray); • Bozcaada Uluslararası Kültür-Sanat ve Bağ Bozumu Festivali (Bozcaada / Çanakkale); • Geyikli Belediyesi Yağlı Güreş, Kültür Etkinlikleri ve Zeytin Festivali (Geyikli Beldesi / Ezine / Çanakkale); • Hıdırellez ve Mahalli Oyunlar Şenliği (Osmancık / Çorum); • Çal Bağbozumu Kültür ve Sanat Festivali (Çal / Denizli); • Kabalak Köyü Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği Geleneksel Hıdırellez Şenliği (Kabalak Köyü / Merkez / Düzce); • Karagöz Kültür Sanat ve Kakava Festivali

(Merkez / Edirne); • Manisa Bağ Bozumu ve Kurtuluş Şenlikleri (Alaşehir / Manisa); • Uluslararası Turgutlu Kültür, Sanat ve Bağ Bozumu Şenlikleri (Turgutlu / Manisa); • Kültür, Turizm ve Hıdırellez Şenlikleri (Terme / Samsun); • Yenicuma Keşkek Festivali ve Hıdırellez Şenlikleri (Yenicuma / Sinop); • Hıdırellez Kültür ve Sanat Şenlikleri (Almus / Tokat); • Yumurta Bayramı ve Kültür Sanat Şenlikleri (Merkez / Siirt).

Köpzölü Toyadları başlığı altında sınıflandırılan ve incelenen bu etkinliklerin coğrafi dağılımı, bölgelerin kendi kültürel mirasını ve toplumsal hafızasını hangi öncelikler üzerinden kurguladığını açıkça ortaya koymaktadır. Yukarıda yer alan toplam 491 köpzölü toyadı (politematik heortonim) incelendiğinde, bölgelerin isimlendirme pratiklerinde belirgin bir ayrışma gözlemlenmiştir.

Ege Bölgesi, belgede yer alan 135 farklı kayıtlı politematik etkinliklerin en yoğun kümелendiği bölge olarak öne çıkmaktadır. Bu bölgedeki etkinliklerin bellek yapısı incelendiğinde “Festivali” belirtecinin ezici bir çoğunlukla tercih edildiği görülür. Bu durum, Ege’nin tarımsal üretimini (incir, zeytin, üzüm) ve sanatsal mirasını modern, kurumsal ve dünyaya açık bir dille hatırlamayı seçtiğini göstererek Modern Kurumsallaşma eğilimini belgelemektedir.

Karadeniz Bölgesi, toplam 121 kayıtlı listede ikinci sırada yer almakta ve “Şenliği” isimlendirmesinin en çok tercih edildiği bölge olarak öne çıkmaktadır. Karadeniz; modernleşmeyi simgeleyen “festival” kavramı ile kökleri yayla kültürüne ve aşık geleneğine dayanan “şenlik” ifadesini dengeli bir şekilde kullanmaktadır. Bu durum, bölgenin kültürel belleğini güncel tutarken geleneksel bağlarını koparmama isteğinin bir göstergesidir. Bu dengeli yapının en net örneği, sanat ile sporu geleneksel bir dille birleştiren Artvin Ardanuç’taki *Çurispil Yaylası Efkarı Aşıklar Şenliği ve Karakucak Güreş Festivali*’dir.

İç Anadolu Bölgesi, belgede yer alan toplam 96 politematik kayıtlı diğer bölgelerden farklı olarak “Anma”, “haftası” ve “günü” belirteçleri ile ön plana çıkmaktadır. Bölgedeki toplumsal hafıza Yunus Emre ve Hacıbektaş Veli gibi tasavvufi/bilge figürler ile Sakarya Zaferi gibi önemli tarihî olaylar üzerine inşa edilmiştir. Buradaki hatırlama eylemi sadece bir eğlence formu değil, aynı zamanda toplumsal bir “saygı duruşu” ve “öğreti” niteliği taşımaktadır. *Hacıbektaş Veli’yi Anma ve Eğriova Yaylası Kültür Festivali* (Beypazarı / Karaşar / Ankara), bu derinlikli bellek yapısının en önemli örneklerinden biridir.

Akdeniz Bölgesi, listede 48 politematik kayıt içermekte olup “dayanışma ve rekabet” temalarıyla öne çıkar. Bölgenin bellek yapısında “şölen” ve “güreş” gibi kolektif performansa dayalı belirteçler baskındır. Bu tercihler, Akdeniz’in yörük ve göçebe geçmişinden miras kalan toplumsal dayanışma ve fiziksel güç perfor-

mansını diri tutmaktadır. Bu dinamik yapıyı temsil eden kilit örnek ise Geleneksel Yağlı Pehlivan Güreşleri, Sünnet Şoleni ve Müzik Festivali (Aksu / Antalya) etkinliğidir.

Yukarıdaki etkinlik adlandırmaları incelendiğinde, toyardlarının birden fazla kavramı kodladığı ve festival, şenlik, gün gibi farklı toyardcıl belirteçler kullanıldığı görülmektedir. Kültürel bellek kuramı çerçevesinde bakıldığında, “Festivali” belirteci belleğin kurumsallaşmış ve resmî yönünü temsil eder. Bu adlandırma, yerel değerlerin modern bir prestij aktarımıyla dünyaya sunulma arzusunu yansıtır. Örneğin Ege ve Marmara bölgelerinde baskın olan bu eğilim; *Bursa Yenişehir Belediyesi Uluslararası Altın Biber Festivali ve Kurtuluş Şenlikleri (Yenişehir / Bursa) ve Altın Kiraz Kültür ve Sanat Festivali (Merkez / Kocaeli)* gibi örneklerde görüldüğü üzere, yerel üretimi küresel bir literatürle eşleştirmeyi hedeflemektedir.

Belirteç	Dilsel İşlev	Sosyolojik Karşılık
Festivali	Prestij aktarımı ve Modernizm vurgusu	Kurumsal Kimlik İnşası ve Markalaşma
Şenliği	Yöresellik, Samimiyet ve Dinamizm	Toplumsal Kaynaşma ve Organik Süreklilik
Bayramı	Kutsiyet, Ritüel ve Döngüsellik	Mevsimsel ve Dini Döngünün Korunması
Şoleni	Cömertlik, Ziyafet ve Performans	Gastronomik Bellek ve Kolektif Kutlama
Anma	Saygı, Tarihsellik ve Aidiyet	Manevi/Tarihi Şahsiyetlerin Bellekte Yaşatılması

Kaynakça

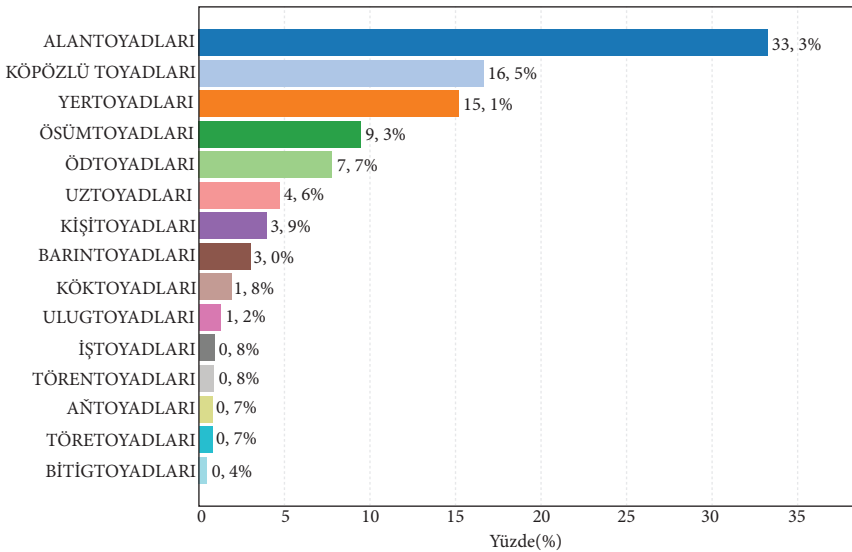
- Binbir Gıda. (t.y.). *Tarihçe Alpullu Şeker*. 10 Şubat 2026 tarihinde <https://www.binbirgida.com/kurumsal/tarihce-arpullu-seker> adresinden erişildi.
- Festivall. (t.y.-a). *Çarşıbaşı Keşan Balıkçılık ve Kültür Festivali 2026*. 10 Şubat 2026 tarihinde <https://festivall.com.tr/festival/14512/carsibasi-kesan-balikcilik-ve-kultur-festivali/> adresinden erişildi.
- Festivall. (t.y.-b). *Keşan festivalleri ve etkinlikleri | 2025-2026*. 10 Şubat 2026 tarihinde <https://festivall.com.tr/ilceler/284/kesan-festival/> adresinden erişildi.
- Gazete Trakya. (2019, 27 Ağustos). *Alpullu İlk Şeker Kültür ve Müzik Festivali bu yıl da dolu dolu*. 10 Şubat 2026 tarihinde https://www.gazetetrakya.com/Haber/Alpullu_ilk_Seker_Kultur_ve_Muzik_Festivali_bu_yil_da_dolu_dolu/629393.html adresinden erişildi.
- Ses Ver Trabzon. (2024, 24 Temmuz). *Keşan Balıkçılık ve Kültür Festivali Başlıyor*. 10 Şubat 2026 tarihinde <https://www.sesvertrabzon.com/kesan-balikcilik-ve-kultur-festivali-basliyor/7334/> adresinden erişildi.
- Trakya Kalkınma Ajansı. (t.y.). “*Alpullu Yeni Turizm Konuları Deneyimleri*” projesinin imzaları atıldı. 10 Şubat 2026 tarihinde <https://www.trakyaka.org.tr/tr/39650/Alpullu-Yeni-Turizm-Konulari-Deneyimliyor-Projesinin-Imzalari-Atildi> adresinden erişildi.

SONUÇ

TÜBİTAK ve Özbekistan Kalkınma Bakanlığı'nın ortak çağrısı sonucunda desteklenme kararı alınan ve hâlen devam eden “Özbekçe ve Türkçe Geortonimlerin Dilsel-Kültürel ve Etno-Dilsel İncelemesi” adlı proje çerçevesinde yapılan bu çalışma, Türkiye ölçeğinde derlenen 3000 civarındaki yaşayan toyardları (heortonim) üzerine gerçekleştirilen araştırmaya dayanmaktadır. Araştırma şu sonuçları üretmiştir:

Dünya ve Türk dilciliği için yeni olan toyardlarının araştırılmasında kuramsal çerçevede halen pek çok sorun bulunmaktadır. Bu sorunlardan biri de bu adların ne şekilde sınıflandırılacağı meselesidir. Türkiye’den derlenen toyardları üzerine yapılan incelemeler sonucunda, söz konusu özel adların, adlandırma dinamikleri esasında tutarlı bir şekilde sınıflandırılabileceği tespit edilmiştir. Ayrıntıları, elinizdeki kitabın “Giriş” bölümünde yer alan sınıflandırmanın unsurları kavramlaştırılarak terimlere dönüştürülmüştür. Terimler, dünya dilciliğinin (özelde genel adbiliminin) ihtiyaçları gözetilerek Eski Yunanca ve Latince esasında; Türk lehçelerinin ihtiyaçları gözetilerek de Türk halklarının ortak ata mirası konumundaki Eski Türkçe söz varlığı temelinde oluşturulmuşlardır.

Yapılan söz konusu sınıflandırmanın oranı şu şekildedir:

Türkiye ölçeğinde derlenen toyların incelendiğinde bu adların esas itibarıyla belirtisiz isim tamlaması yapısında adlandırmalar olduğu tespit edilmiş olup tamlayan unsur etkinliğin odak kavramını, tamlanan unsur ise etkinliğin belirtecini oluşturmaktadır. Bunlardan birincisini *toyadıl kavram*, ikincisini ise *toyadıl belirteç* olarak adlandırabiliriz (Ör. *Kurban Bayramı, Çaldede Mahyası, Türkmen Şenliği* vs.). Bu yapıya bazen etkinliğin yapıldığı yer, zaman, destekleyici (etkinliğe sponsorluk yapan kurum-kuruluş ya da şahıs), bazen de etkinliğin hangi ölçekte yapıldığını (ulusal, uluslararası vs.) ifade eden ayrıntılar eklenebilse de bunlar esasa dahil değildir ve bu sebeple yukarıdaki sınıflandırmada dikkate alınmamıştır.

Bayram, şenlik, festival, şölen, anma, hayır, tören, etkinlik vs. isimler altında gerçekleştirilen faaliyetler, yüzeyde benzer işlevlere sahip görünseler de derinlerde farklı tarihi ve kültürel bilinçleri sembolize etmektedirler. Bu nedenle hem geleksel hem de modern dünyanın kültürel belleğine ilişkin bilgiler içeren bir tür ayna, arşiv niteliğinde söz hazineleridir.

Araştırmalar sırasında geliştirilen *kişitoyadları, barıntoyadları, işttoyadları, köktoyadları, uztoyadları* vb. kavramsal çerçeveler, “toy” genel adı altında toplayabileceğimiz bayram, şenlik, anma vb. etkinliklerin tek merkezli folklorik olgular olarak değil; çok merkezli toplumsal örgütlenme örnekleri olarak ele alınabileceğini, hatta alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Kişitoyadları üzerine yapılan incelemeler, toplumsal belleğin büyük oranda, kişiler üzerinden kodlandığını ortaya koymaktadır. Kişiler; kutsallık, bilgelik, kahramanlık ya da sanatsal özellikleri aracılığıyla toplumsal kimliğin merkezine yerleştirilmekte; gelecek kuşaklar bu kişilerin sembolize ettiği değer yargıları üzerinden eğitilmektedir. Bu kişilerin yattıkları mekanlar da toplumsal değerlerin somutlaştığı hafıza mekanlarına dönüşmektedir.

Benzer şekilde, *bitigtoyadları* üzerinden yürütülen araştırmalar, belgeleri merkeze alan toyların bu belgeleri doğal sınırlarından nasıl çıkarıp onları devletin ve kamu kurumlarının toplumsal hafızasını şekillendirmede bir araç haline geldiğini göstermektedir.

Barıntoyadları üzerine yapılan incelemeler, insan marifetiyle üretilmiş nesnelerin, araç-gereç ve teknolojik aletlerin yerel kimlikle kurdukları ilişkiyi nesne-mekân özelinde ortaya çıkarmış; kültürel ekonomi alanının stratejik değerini saptamıştır. Yerel üretimin yalnız ekonomik bir faaliyet olmadığını, onun aynı zamanda bölgenin kültürel bir sermayesi ve kimlik unsuru olduğunu açığa çıkarmıştır.

Uztoyadları ile *iştoyadları* üzerine yapılan incelemeler ise, tolu mu oluşturan sosyal grupların görünür kılınmasında, aidiyet ve toplumsal birlik-beraberlik duygularının güçlenmesinde önemli işleve sahip olduğu belirlenmiştir.

Añtoyadları üzene yapılan araştırma ve incelemeler, insan-doğa ilişkisi çerçevesinde, insanların hayvanlara attettiği sembolik değerleri, onların tarihsel sürekliliğini ve dönüşümünü ortaya çıkarmıştır.

Çalışmanın önemli bulgularından biri, toylarının mekanla kurduğu güçlü ilişkidir. Toylar sayesinde, mekân sadece kullanılan bir toprak parçası olmaktan çıkarak kültürel uygulamalarla yeniden üretilen stratejik araçlar haline gelmektedir. Türkiye'ye Balkanlardan, Kafkaslardan gelen insanların kültürel miraslarını yaşatmak için belli mekanlarda yaptıkları etkinlikler bunun açık göstergesidir.

Özetle bu çalışma, Türkiye'deki toylarının, etkinlikleri ifade eden basit bir dilsel gösterge olmanın ötesinde, bireysel ve toplumsal belleği düzenleyen, kimlikleri kurumsallaştıran, kültürel devamlılığı güvence altına alan adbilimci yapılar olduğunu ortaya koymuştur.

Toylar ve toyları, modernleşmenin ve küreselleşmenin olumsuz etkilerine karşı, özgün, yerel, geleneksel ve tarihi olan değerleri koruma işlevine sahiptir.

Gelecekte betimsel, karşılaştırmalı ve tarihi yöntemlerle yapılacak çalışmalar toylar ve toyları çerçevesindeki tarihi, kültürel ve inanç unsurlarını daha ayrıntılı olarak ortaya çıkaracak ve bu kültürün sürekliliğine katkı sağlayacaktır. İlerde yapılması muhtemel bu çalışmalar, yalnız Türkiye sınırları içinde değil, diğer Türk ülkelerindeki toyları söz varlığı dikkate alınarak yapılmalıdır. Tüm Türk halklarının tarihi ve çağdaş malzemesini odağına alan art ve eş zamanlı yöntemle yapılması gereken bu araştırmalar; kültür ve medeniyet değişikliklerinden, ülkelerde yaşanan köklü siyasi gelişmelerden olumsuz etkilenen bu kültürün her yönüyle aydınlatılmasına, kopuk parçaların birleştirilmesine katkı sağlayacaktır.

